ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ

ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (Β')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ..1
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ..4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13)..4
Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός..............4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)..16
Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.....16
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40)...25
Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἕν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον...25
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ..31
ΛΟΓΟΣ Α΄. (49)..31
Κεφάλαια τοῦ λόγου..31
ΛΟΓΟΣ Β΄...82
Τά κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)..........................82
ΛΟΓΟΣ Γ΄ (151)..112
Εἰς το ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· "Καί εἶδον τόν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἁρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι". Τί οὖν εἰσιν ἅ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τά ἀγαθά "ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη"; Τίς δέ ἤ πῶς ἔσται καί ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;..112
ΛΟΓΟΣ Δ΄...131
Περί ἀπαθείας καί τῶν ἐν αὐτῇ κατά προκοπήν χαρισμάτων καί δωρεῶν· καί τίς ἡ τελείωσις τῆς κατά Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)...131
ΛΟΓΟΣ Ε΄ (207)...157
Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περί τῶν λεγόντων μή δύνασθαί τινα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παροῦσαν ζωήν ὁρᾶν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διά χρήσεων περί τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδείς ἐν τοῖς ἁγίοις, ὅταν διά πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποίῳ τρόπῳ ὁρᾷ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὁρᾷν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἁγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἄν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἤ ποιῇ ἤ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό

Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἤ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἁμαρτάνει καί βλασφημεῖ...157
ΛΟΓΟΣ στ΄. (226)..172
Περί ἀπαθείας καί ἐναρέτου ζωῆς. Καί ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καί εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καί περί συναφείας Θεοῦ πρός ψυχήν καί ψυχῆς πρός σῶμα καί ἑνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καί πρός τούτοις περί πνευματικῆς ἰατρείας καί ὅπως χρή θεραπεύειν τούς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας. 172
ΛΟΓΟΣ Ζ΄. (243)..185
Περί τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν και ὁποῖοι καί ποταποί. Καί τίς ἐστιν ὁ μετανοῶν καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ τήν ἀσκητικήν ζωήν μετερχόμενος καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καί τό ἔργον αὐτοῦ. Καί ὅτι, ἐάν μή τάς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγή μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει. 185
ΛΟΓΟΣ Η΄. (264)..202
Περί ἀγάπης Θεοῦ καί πίστεως καί ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καί περί ἐλλάμψεως καί θεωρίας φωτός καί μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.......................................202
ΛΟΓΟΣ Θ΄. (272)..208
Περί γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ᾽ ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καί ὅτι χαλεπόν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τά τοῦ Πνεύματος χωρίς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περί τῆς τοῦ Πατρός ἁγιωσύνης· καί οἷον ἀγαθόν ἐστιν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως αὐξάνεται· καί ὅτι οἱ τόν θησαυρόν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἁγίων τά σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μή γεννηθείς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τόν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τόν εἰς τοῦτο πεφθακότα διά τοῦ Πνεύματος...208
ΛΟΓΟΣ Ι ΄. (290)..222
Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διά δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἄν ἐγγένηται κατά τήν παροῦσαν ζωήν, κατά τήν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾶ. Καί τίς ἐστιν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μή καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διά τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναταί τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἑρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τήν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος..222
ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322)...247

Περί τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς ἀεί γινομένης εὐαισθήτως ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγώγια καί ὅτι ὁ μή διά τῆς πρώτης βαθμίδος κατά τάξιν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρά καί ἀγαλλίασίς ἐστι, καί οὐ δάκρυον, καί βρύουσι τῆς θεολογίας τά ῥεῖθρα. Καί πρός τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τάς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῦ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δέ ἡ περί τά λογικά πρόβατα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι...247

ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄ (347)..268

Εἰς τό ῥητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσί». Καί πῶς ἐξαγοράζεταί τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρούσης ζωῆς................................268

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ (355)..274

Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδυόμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοί χρηματίσαντες..........................274

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ (365)..282

Περί ἑορτῶν καί ὅπως χρή ἑορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελούμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς καί κατά τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἤ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καί πρός τό τέλος, πῶς συνάπτεταί τις διά τῆς κοινωνίας Θεῷ καί πῶς οὐ συνάπτεται...................................282

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ (375)..290

Περί ἡσυχίας καί ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν...290

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ΄..........................295

ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ κε’.........320

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454)...354

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13)

Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.

Τό περί Θεοῦ λέγειν ἤ φθέγγεσθαι καί τά κατ᾽ αὐτόν ἐρευνᾶν καί τά ἀνέκφορα ποιεῖν ἔκφορα καί τά πᾶσιν ἀκατάληπτα ὡς καταληπτά ὑπεμφαίνειν τολμηρᾶς ἄν εἴη καί αὐθαδοῦς ψυχῆς ἔνδειγμα. Καί τοῦτο πάσχουσιν οὐχ ὅσοι ἀφ᾽ ἑαυτῶν τι λέγειν τολμῶσι μόνον περί Θεοῦ, ἀλλά καί ὅσοι τά πρός αἱρετικούς πάλαι λαληθέντα παρά τῶν θεσπεσίων θεολόγων καί γραφῇ παραδοθέντα ἀποστηθίζουσί τε καί πολυπραγμονοῦσιν, οὐχ ἵνα πνευματικήν τινά ὠφέλειαν καρπώσωνται, ἀλλ᾽ ἵνα θαυμάζωνται παρά τῶν ἀκουόντων ἐν πότοις καί συνεδρίοις καί θεολόγοι ἐπιφημίζωνται· ὅ καί μᾶλλον λυπεῖ με καί ἐν ἀδημονίᾳ ποιεῖ, ἐννοοῦντα τό φρικτόν τοῦ ἐγχειρήματος καί τό τοῖς τολμητίαις ἀποκείμενον κρῖμα. Οἷα δέ φασι τῶν θείων κατατολμῶντες! Κατά τοῦτο, φησί, μόνον μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, καθ᾽ ὅ αἴτιός ἐστι τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. Καί ἡ ἀνθυποφορά· μείζονα τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα πῶς (14) φῄς; Ὅτι δή, φησί, μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ - λέγω δέ ἀντί τοῦ πρῶτος -· ἐκ τοῦ Πατρός γάρ. Ταῦτα τῆς καινῆς κενοφωνίας αὐτῶν καί ἀσυνέτου θεολογίας, τήν αἰτίαν δι᾽ ἥν ταῦτα πρός τῶν θεολόγων ἐλέχθησαν πρός αἱρετικούς ἀγνοούντων· τήν γάρ δύναμιν τῶν γεγραμμένων νοῆσαι μή ἱκανῶς ἔχοντες, κενεμβατοῦσιν καί ἅ λέγουσιν ὡς βέβαια καί ἀληθῆ καί οὕτως ἔχοντα διαβεβαιοῦνται. Πρός οὕς εἰκότως οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ διδάσκοντος ἄνθρωπον γνῶσιν μυσταγωγούμενοι, τῷ ὑπηχοῦντι ἄνωθεν πειθόμενοι Πνεύματι, εἴπωμεν ὧδε.

Εἰ ἀδιαίρετος ἦν, ὦ οὗτοι, καί ἔστι καί ἔσται ἀεί ἡ παναγία Τριάς, ἡ τό πᾶν ἐκ τοῦ μή ὄντος παραγαγοῦσα, τίς ἐδίδαξε, τίς ἐνενόησε μέτρα καί βαθμούς, πρῶτον καί δεύτερον, μεῖζον καί ἔλαττον ἐν αὐτῇ; Τίς τοῖς ἀθεάτοις καί ἀγνώστοις καί πάντη ἀνερμηνεύτοις καί ἀκατανοήτοις ταῦτα ἐξέθετο; Τά γάρ ἀεί ἡνωμένα καί ἀεί

ὡσαύτως ὄντα, ἀλλήλων πρῶτα εἶναι οὐ δύνανται. Εἰ δέ πρῶτον βούλει σύ τόν Πατέρα εἰπεῖν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος, καί κατά τοῦτο μᾶλλον καί μείζονα, λέγω σοι κἀγώ πρῶτον εἶναι τοῦ Πατρός τόν Υἱόν· εἰ μή γάρ οὗτος ἐγεννήθη, οὐκ ἄν πατήρ ὁ Πατήρ ὠνομάζετο. Εἰ δέ προτάσσεις ὅλως τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί πρῶτον αὐτόν ὡς αἴτιον τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ὀνομάζεις, καί τό εἶναι τοῦ Υἱοῦ αἴτιον ἀποβάλλομαι.

Ὑπόνοιαν γάρ παρέχεις ὅτι οὐκ ἦν ὁ Υἱός πρό τοῦ γεννηθῆναι, καί θέλων ἐγεννήθη ἤ μή θέλων, καί θέλοντος τοῦ Πατρός ἤ μή θέλοντος, καί ἔγνω ὅτι ἐγεννήθη καί πῶς ἤ οὐδαμῶς.

Ὁρᾷς εἰς ὅσας ἀτοπίας, ἵνα μή λέγω βλασφημίας, ἐκ τῶν τοιούτων ἐμπίπτομεν συζητήσεων. Ἤ τοίνυν τό πρῶτον λέγειν τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα ἀπόδραθι, καί τηνικαῦτα τό αἴτιον λέγειν σε τόν Πατέρα δεξόμεθα, ἤ τοῦτό σου λέγοντος, (15) τόν λόγον οἰκονομοῦντες ἐν κρίσει, τό γε νῦν ἔχον καί αὐτό παραιτούμεθα· τά γάρ ἀεί, ὥσπερ εἴρηται, ἡνωμένα καί ἀεί ὡσαύτως ὄντα ἀλλήλων αἴτια εἶναι οὐ δύνανται. Μή δή ἐννοήσῃς προϋπάρξαι ποτέ τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί οὔτε πρῶτον οὔτε μείζονα καλέσεις αὐτόν τοῦ Υἱοῦ· τό γάρ προϋπάρξαν πρῶτον ἄν κληθήσεται τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος ἤ προελθόντος ἤ ποιηθέντος, ὁ δέ μήτε προών, μήτε ποτέ γεγονώς ἤ γενόμενος πρῶτος τοῦ συναϊδίου καί συνανάρχου Υἱοῦ, ἀλλ᾽ ὅλος ὤν ἐν ὅλῳ τῷ ὁμοτίμῳ Υἱῷ, ὡς καί ὁ Υἱός ἐν ὅλῳ τῷ ὁμοουσίῳ Πατρί, πῶς πρῶτος τοῦ συναϊδίου κληθήσεται; Εἰ δέ αἴτιον λέγεις τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα, φημί κἀγώ, εἰ μή που ὑπόνοιαν ἐμποιεῖς ὅτι ἦν ποτε ὁ Θεός μόνος, ὅτε οὐκ ἦν Υἱός, καί ὅτι ἐγέννησεν αὐτόν ὕστερον αἴτιος γενόμενος τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ὅπερ σε πόρρω τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀληθείας ἀπάγει, ὡς ἀσεβοῦντα, καί μετά τῶν λεγόντων ἀσεβῶν τόν Υἱόν ὑπό τοῦ Πατρός γεγενῆσθαι ποιεῖ· τοῦτο γάρ καί τό μόνον ἐννοῆσαι πάσης ἀθεότητος καί ἀσεβείας ἐστίν.

Αἴτιον γάρ τοῦ γεννωμένου υἱοῦ τόν πατέρα εἶναι ἐπί τῆς σωματικῆς γεννήσεως λέγομεν· ἐπί δέ τῆς θείας καί ἀνυπάρκτου ὑπάρξεως καί ἀγεννήτου γεννήσεως καί ἀνυποστάτου ὑποστάσεως καί ὑπερουσίου οὐσιώσεως, ἤ τί ἕτερον εἴπω οὐκ οἶδα, ὁ πρῶτον λέγων ἀνάγκη καί δεύτερον ὀνομάσαι καί τρίτον, ὅπερ ἐν τῇ παναγίᾳ Τριάδι

ἔμφασιν ὅλως οὐκ ἔχει λέγεσθαι. Τό γάρ μετρεῖν τά ἀμέτρητα καί τά ἄρρητα λέγειν καί τά ἄφθεγκτα φθέγγεσθαι ἐπισφαλές ὑπάρχει καί ἐπικίνδυνον. Τοιγαροῦν καί ἐπί τῆς ἀρρήτου καί θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεως αἴτιον μέν τοῦ Υἱοῦ λέγομεν τόν Πατέρα, ὡς νοῦν λόγου καί πηγήν ῥεύματος καί ῥίζαν τῶν κλάδων αὐτῆς, πρῶτον δέ οὐδαμῶς, ἵνα μή τόν ἀριθμόν πλεονάσωμεν, εἰς τρεῖς θεούς τήν ἀδιαίρετον καί μίαν θεότητα διαιροῦντες. Οὔτε γάρ πρῶτον, οὔτε δεύτερον, οὔτε τρίτον, οὐ μεῖζον, οὐκ ἔλασσον, (16) ἔστιν ἐννοῆσαι ἤ εἰπεῖν ἐν τῇ ἀδιαιρέτῳ καί ἀσυγχύτῳ Τριάδι· ἄφθεγκτα γάρ πάντῃ καί ἄρρητα καί ἀκατανόητα τά τῆς θείας καί ὑπερουσίου φύσεως καί ἀνθρωπίνῳ νοΐ ἀκατάληπτα. Εἰ βούλει δέ καί ἄλλως γυμνάσαι τόν λόγον καί μαθεῖν ὡς ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος τό πᾶν οὐσιώσας Θεός, κἄν τό Πνεῦμα προτάξῃς, εἴ γε καί οὕτως θεολογεῖν ἔξεστι, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πατρός, ὅλην ἐν αὐτῷ εὑρήσεις καί τῶν συναϊδίων ὡς ὁμοουσίων τήν συμφυΐαν. Καί ὅρα ὡς ἀκατάληπτα τά τῆς θείας φύσεως τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν. “Πνεῦμα, φησίν, ὁ Θεός” καί πάλιν· “Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν”. Εἰ οὖν πνεῦμα “Θεός καί τό πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι, ποῦ ἡ πατρότης ἐνταῦθα καί ἡ υἱότης, ἵνα καί πρῶτον καί μεῖζόν μοι ἐν τῇ θείᾳ καί ἀκαταλήπτῳ φύσει, ὦ σύ, καινέ θεολόγε, διδῷς καί λέγῃς καί ἀριθμῇς.

Ἰωάννης “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος” ἔφη θεολογῶν, καί οὐχ ὁ Πατήρ. Σύ δέ, καί τούτου βαθύτερα ὑπό τῆς αὐτοσοφίας, Ἰησοῦ, μυσταγωγηθείς, δίδως ἡμῖν καί τῷ κόσμῳ παντί τό πρῶτον ἐν τῷ Πατρί, ἵνα καί δεύτερον τούτου τόν Υἱόν ἀποδείξῃς καί τρίτον αὖθις τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κηρύσσων ἡμῖν ὡς ἄλλος τις θεολόγος τοῦ πρώην βαθύτερός τε καί τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἰκειότερος ἕτερον εὐαγγέλιον; Τῆς βλασφημίας! Πῶς, εἰπέ, ὁ τήν τριθεΐαν ἡμῖν δογματίζων ὑπούλως, οὐκ εἶπεν ἡ θεολόγος φωνή, ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Χριστοῦ· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Πατήρ”, ἀλλ᾽ “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος”; Διά τί δέ οὐκ εἶπεν ὁ Υἱός, ἀλλ᾽ ὁ Λόγος, ἤ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οὔτε Υἱός ἀπό τινος ἐγνωρίζετο πρό τοῦ κατελθεῖν καί σαρκωθῆναι τόν Θεόν Λόγον, οὔτε Πατήρ ὁ Θεός; Οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἡ τά πάντα παραγαγοῦσα τρισυπόστατος θεότης, ἀλλ᾽ ὅτι οὔπω ἦν γνωρισθέν τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Μετά γάρ τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καί Πατήρ ὁ Θεός καί

Πατήρ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς (17) καί Υἱός Θεοῦ ὁ σαρκωθείς δι᾽ ἡμᾶς Θεός Λόγος κατά τό ὑπό τοῦ Πατρός ἄνωθεν εἰρημένον· φησί γάρ· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε". Καί ὁ Υἱός· "Πάτερ δίκαιε, καί ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγώ δέ σε ἔγνων" καί αὖθις· "Ἐγνώρισά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις" καί πάλιν· "Πάτερ, δόξασόν σου τόν Υἱόν, ἵνα καί ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε" καί· "Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἕν ἐσμεν". Εἰ τοίνυν καί μετά τήν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἕν ὁ Υἱός καί ὁ Πατήρ εἰσι, πολλῷ μᾶλλον πρό τῆς σαρκώσεως.

Καί σκόπει μοι συνετῶς τῶν ῥημάτων τήν δύναμιν. Λέγει γάρ· "Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἕν ἐσμεν" καί προέταξεν ἑαυτόν τοῦ Πατρός. Τί τοῦτο; Ἵνα δείξῃ τό ἐν πᾶσιν ἰσότιμον καί ὁμόδοξον ἑαυτοῦ μετά τοῦ Πατρός καί ὅτι οὔτε "Πατήρ πρῶτος, κἄν αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, οὔτε δεύτερος ὁ Υἱός, κἄν ἐκ τοῦ Πατρός, οὔτε τρίτον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κἄν ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύηται. Εἰ γάρ ἕν ἐξ ἀρχῆς ἡ Τριάς καί τοῦτο καλεῖται κατά τάς ὑποστάσεις Τριάς, ἄρα τό ἕν οὔτε ἑαυτοῦ πρῶτον δύναται εἶναι, οὔτε τῶν σύν αὐτῷ ὑποστάσεων· οὐδέ γάρ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, ἵνα τό προϋποστάν πρῶτον τοῦ ἐξ αὐτοῦ λάμψαντος γένηται. Μία γάρ θεότης ἡ μία Τριάς καί τοῦτο διά τά πρόσωπα, ὥσπερ εἴρηται, καί τάς ὑποστάσεις καλεῖται· ἐπεί δέ μερίζεται μέν ἀμερίστως, ἥνωται δέ ἀσυγχύτως, μία καλεῖται Τριάς ὁ Θεός, μή προϋπάρξαντος τούτων ἑνός οὐδαμῶς πως, ἤ τοῦ Πατρός αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, ἤ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἤ τῶν ἀμφοτέρων τοῦ Πνεύματος, ἵνα καί πρῶτον τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον γένηται· σύνδρομον γάρ τήν ἄναρχον ἔσχον ἀρχήν καί συναΐδιον.

Τοιγαροῦν εἷς Θεός ἡ Τριάς, ἄφραστος, ἄναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀμέριστος, μήτε νοηθῆναι παρ᾽ ἡμῶν μήτε ῥηθῆναι δυναμένη. Ἵνα δέ μή τῇ μακρᾷ σιωπῇ (18) λήθην Θεοῦ παντελῆ νοσήσωμεν καί ὡς ἄθεοί τινες ἐν τῷ κόσμῳ διάξωμεν, συνεχωρήθη ἡμῖν κατά τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει λαλεῖν τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων καθώς ἀπό τῶν θείων ἀποστόλων καί τῶν θεοπνεύστων πατέρων ἡμῶν ἐδιδάχθημεν, ὡς ἄν συνεχῆ τήν περί αὐτοῦ μνήμην ἀναλαμβάνοντες δοξάζωμεν τήν αὐτοῦ ἀγαθότητα καί τήν περί ἡμᾶς φιλάνθρωπον οἰκονομίαν αὐτοῦ. Ἡμεῖς δέ, οἱ γῆ καί σποδός, ὥσπερ ἑαυτούς οἱονεί ἀγνοήσαντες εἰς ἀμετρίαν

ἐπεκτεινόμενοι, τά ἀγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀκατάληπτα καί ἀνέκφορα ἐξερευνᾶν καί πολυπραγμονεῖν, νοεῖν τε καί ἐπινοεῖν καί ἀναπλάττειν οὐ φρίττομεν, ἀλλ᾽ ὡς ἄπιστοί τινες καί πάντῃ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀμύητοι οὕτω καί φρονοῦμεν καί ἀφειδῶς λαλοῦμεν ἀναισχύντῳ ψυχῇ τά περί Θεοῦ.

Εἰπέ οὖν μοι, ὦ οὗτος, ὁ τά τῆς θείας φύσεως μή φειδόμενος ἐρευνᾶν· πιστεύεις ὅτι ἐστί Θεός τρισυπόστατος, ἄναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, μήτε νῷ καταληπτός, μήτε λόγῳ ῥητός, καί ὅτι ἦν ἀεί ὁ αὐτός, μήτε ἀρχήν ἡμερῶν, μήτε χρόνων ἤ αἰώνων ποτέ ἐσχηκώς, ἀλλά ἀεί ὤν; Ναί, φησίν. Εἰ οὖν τοῦτο πιστεύεις ὅτι ἦν, ὥσπερ καί ἦν, μόνος Θεός ἡ Ἁγία Τριάς, ὅτε δέ ἠβουλήθη, τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παρήγαγε καί τάς οὐρανίους πάσας δυνάμεις ἐποίησεν, εἶτα καί τόν ἄνθρωπον τούτων ἁπάντων ἐποίησεν ἔσχατον, καί οὐδέν ἐστιν ἤ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἤ τῶν ἐπί τῆς γῆς ἤ τῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις ὅ μή παρήχθη καί γέγονεν ἐξ οὐκ ὄντων, μόνος δέ ὁ τούτων ποιητής καί κτίστης Θεός ἄκτιστος, ἄναρχος, καί ἀεί ὤν καί πρό πάντων ὤν, τί καί αὐτός οὐ σιωπῇ καί φόβῳ τόν δημιουργόν προσκυνεῖς, καθά πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, ἀλλά τό ἑαυτόν ἀφείς ἐπισκέπτεσθαι, (19) τήν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν τολμηρᾷ καί αὐθάδει περιεργάζῃ ψυχῇ; Οὐ φρίττεις μή που σκηπτός ἄνωθεν κατελθών παρανάλωμά σε ποιήσει πυρός; Εἰ γάρ ἄκτιστος, ἄναρχος, καί ἀεί καί πρό πάντων ἦν ἡ τρισυπόστατος μονάς ὁ Θεός, πάντα δέ, εἴτε ὁρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε ἐνσώματα, εἴτε ἀσώματα, εἴτε γινωσκόμενα παρ᾽ ἡμῶν, εἴτε ἀγνοούμενα, διά τῆς ὁμοουσίου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος τῆς μιᾶς παρήχθη θεότητος, πῶ, εἰπέ, τά παραχθέντα τόν παραγαγόντα καί τά γεγονότα τόν ἀεί ὄντα, τά κτιστά τόν ἄκτιστον, καί τόν ἄναρχον τά ὕστερον παρ᾽ ἐκείνου λαβόντα τήν ὕπαρξιν, ἐπιγνῶναι τό οἷος καί ὅσος καί ὅπως ἐγεννήθη ὅλως δυνήσονται; Οὐδαμῶς, εἰ μή ὅσον πάντως ὁ ποιητής αὐτός τῶν ποιηθέντων ἑκάστῳ, ὥσπερ δή πνοήν καί ζωήν, ψυχήν τε καί νοῦν καί λόγον χαρίζεται, οὕτω καί τήν περί αὐτοῦ γνῶσιν φιλανθρώπως καί καθ᾽ ὅσον συμφέρει δωρήσεται.

Ἄλλως δέ πῶς εἴποις ἄρα τό ποιηθέν ἐκ Θεοῦ τόν ἑαυτοῦ ποιητήν ἐπιγνῶναι; Ἀμήχανον ἑτέρως τοῦτο

γενέσθαι πᾶσι πάντῃ ἀδύνατον. Ἀλλά γάρ καί τό μέτρον τῆς γνώσεως κατά τό μέτρον τῆς πίστεως ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν δέδωκεν, ὡς ἄν ἡ γνῶσις τήν δίχα γνώσεως πίστιν ἐπιβεβαιώσῃ καί βεβαιωθῇ διά τῆς γνώσεως ὁ τόν λόγον κατηχηθείς καί πιστεύσας ὅτι ἐστί Θεός, εἰς ὅν διά τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας ἐπίστευσεν. Ταύτην οὖν διά ποικίλων καί πολυτρόπων σημείων λαμβάνουσιν οἱ πιστοί, δι᾽ αἰνιγμάτων, δι᾽ ἐσόπτρων, διά μυστικῶν καί ἀνεκφράστων ἐνεργειῶν, διά θείων ἀποκαλύψεων, δι᾽ ἐλλάμψεων ἀμυδρῶν, διά θεωρίας τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καί ἑτέρων πολλῶν ἐξ ὧν καθ᾽ ἑκάστην αὔξει ἡ πίστις τῶν τοιούτων καί εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἄνεισιν. Οὐ μόνον δέ· ἀλλά γάρ καί πληροφορεῖ αὐτούς ὁ Θεός, ὥσπερ τούς ἀποστόλους, διά τῆς ἀποστολῆς καί παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· (20) καί φωτίζονται τελεώτερον καί διδάσκονται διά τοῦ φωτός, ὡς ἄρρητος καί ἀνέκφραστος, ἄκτιστος καί αἰώνιος καί ἀΐδιος καί ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ Θεός. Πᾶσαν γάρ γνῶσιν καί ἐπίγνωσιν καί πάντα λόγον σοφίας καί λόγον γνώσεως μυστικωτέρας, πρός δέ καί θαυμάτων ἐνέργειαν καί προφητείας χάριν καί γένη γλωσσῶν καί ἑρμηνείαν γλωσσῶν, ἀντιλήψεις τε καί κυβερνήσεις πόλεων καί λαοῦ, καί ἐπίγνωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καί τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπίτευξιν, υἱοθεσίαν τε καί αὐτό τό ἐνδεδύσθαι Χριστόν καί τό εἰδέναι τά μυστήρια Χριστοῦ καί τό γνῶναι τό περί ἡμᾶς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήριον καί ἁπαξαπλῶς πάντα, ὅσα μέν οἱ ἄπιστοι ἀγνοοῦσιν, ἡμεῖς δέ, οἱ καταξιωθέντες εἶναι πιστοί, εἰδέναι καί φρονεῖν καί λέγειν δυνάμεθα, διά μόνου τοῦ Πνεύματος ἐκδιδάσκονται.

Ἐκ τούτων οὖν καί τῶν τοιούτων πληροφορούμεθα καί βεβαιούμεθα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τά πάντα ποιήσας Θεός, ὁ καί παραγαγών ἡμᾶς χοῦν λαβών ἀπό τῆς γῆς, ὁ νοῦν καί λόγον καί ψυχήν νοεράν ἡμῖν χαρισάμενος, ὁ κατ᾽ εἰκόνα καί καθ᾽ ὁμοίωσιν αὐτοῦ ποιήσας ἡμᾶς καί τό σκότος τῆς ἀγνωσίας ἀποδιώξας ἡμῶν· καί αὐτός ἐστιν ὁ τά ὑπέρ ἡμᾶς ἐκ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀμυδρῶς πως καταξιώσας ὡς ἐν σκιᾷ ὑποδεῖξαι ἡμῖν ἀφ᾽ ὧν καί ἐμάθομεν, δι᾽ ὧν καί ὁρῶμεν, παρ᾽ ὧν καί πιστεύομεν, ὅτι ὥσπερ τόν νοῦν τόν ἡμέτερον καί τήν ψυχήν καί αὐτόν ἡμῶν τόν ἐνδιάθετον λόγον ἐν τῇ πλάσει τοῦ σώματος ἡμῶν ἅμα παρήγαγε, - τό γάρ εἰπεῖν ὅτι “ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, χοῦν

λαβών ἀπό τῆς γῆς, καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς καί ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχήν ζῶσαν" δείκνυσιν ὅτι συνυπῆρχε τῇ ψυχῇ ὁ νοῦς ἡμῶν καί ὁ λόγος, (21)μή προϋπάρξαντος ἑνός ἐξ αὐτῶν μηδέ προϋποστάντος, ὡς ἕν ὄντων ἅμα τῶν τριῶν καί εἰς ἕν πνεῦμα ζωῆς δοθέντων ἡμῖν - ὥσπερ οὖν ἐν τούτοις οὐ προϋπῆρξεν ἕν οὐδέ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, μιᾶς οὐσίας ὄντων καί φύσεως, οὕτως οὐδέ ἐν τῇ ἁγίᾳ καί ὁμοουσίῳ καί ὁμοτίμῳ Τριάδι προϋπῆρξε τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον. Οὐδέ γάρ ἔσχε ποτέ ὁ ποιητής τῆς εἰκόνος Θεός, τρισυπόστατος ὤν, προϋποστάν τῶν τριῶν ἕν, ἀλλ᾽ ἅμα τά τρία ἕν, ὁ Θεός, καί τό ἕν ὡσαύτως ἀεί τρία.

Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες πιστεύομεν και πᾶσιν ἄλλοις οἷς οὐ τολμηρόν τά περί Θεοῦ λέγειν καί ἐρευνᾶν διαμαρτυρόμεθα ὅτι ἐστί Θεός τρισυπόστατος, Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ Ἁγία Τριάς, εἰς ἥν βεβαπτίσμεθα· ὅ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων ἐνεργειῶν καί χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καί ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν θεσμῶν τε καί εὐαγγελίων ἐβεβαιώθημεν. Πῶς δέ Τριάς ἤ πότε ἤ ὁποία καί ποδαπή, ἡ οὖσα κτίστις τῶν ὅλων, οἱ κτισθέντες οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς. Εἰ δέ οὐκ ἴσμεν, ὥσπερ οὐδέ οἴδαμεν, πόσων ἐσμέν σκηπτῶν ἄξιοι, περί ὧν οὐκ οἴδαμεν λέγοντες; Τό γάρ μή ὄν τῶν γεγενημένων ἁπάντων μηδέν, μήτε τῶν ὁρωμένων, μήτε τῶν ἀοράτων, πῶς εἰδέναι δυνάμεθα, ἡμεῖς οἱ ὁρατοί καί κτιστοί, οἱ φθαρτοί, οἱ αἰσθητοί, οἱ τυφλοί καί ἀφώτιστοι; Καί ταῦτα, ὥσπερ τεῖχος μέσον ἡμῶν καί Θεοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν προκειμένων καί διειργόντων ἡμᾶς ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅ εἰ μή διά μετανοίας ἀνέλωμεν ἤ καί ὑπερβῶμεν, οὐ μόνον οὐ γνῶναι Θεόν δυνηθῶμεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν εἰσόμεθα. Τοῦ γάρ φραγμοῦ ἱσταμένου καί χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπό τοῦ φωτός, πῶς ἐν σκότει διάγοντες ἑαυτούς καταμαθεῖν ἰσχύσομεν, ἤ ὁποῖοί ἐσμεν καί ποδαποί, ἤ ποῦ καί πόθεν φερόμεθα, ἤ ποῦ ἀπαγόμεθα καί τίνες ἐσμέν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιγνωσόμεθα; Εἰ δέ ἡμᾶς αὐτούς ἀγνοοῦμεν, πολλῷ μᾶλλον τόν ὄντα ἀσυγκρίτως ὑπέρ ἡμᾶς. Εἰ γάρ μή ἑαυτούς ἠγνοοῦμεν, (22) οὐκ ἄν τολμηρῶς περί Θεοῦ ἐφθεγγόμεθα· τό γάρ περί Θεοῦ καί τῶν θείων λέγειν ἀφωτίστους ὄντας ἡμᾶς καί κενούς Πνεύματος Ἁγίου, ἄγνοιαν ἡμῶν ἑαυτῶν ἐμφανίζει. Καί εἰκότως· εἰ γάρ ἑαυτούς ἀκριβῶς ἐγινώσκομεν, οὐδέ εἰς οὐρανόν ἀτενίσαι, οὐδέ τό φῶς τοῦ κόσμου τούτου

βλέπειν, οὐδέ πατεῖν τήν γῆν αὐτήν ἀξίους ἄν ἡμᾶς ἑαυτούς ἐλογισάμεθα πώποτε, ἀλλ᾽ ὑπό γῆν κατορύξαι προεθυμήθημεν ἄν.

Τί γάρ ἀκαθαρτότερον, εἰπέ μοι, τοῦ μετά οἰήσεως καί ὑπερηφανίας διδάσκειν ἐπιχειροῦντος τά τοῦ Πνεύματος ἄνευ Πνεύματος; Τί μιαρώτερον τοῦ μή μετανοήσαντος καί προκαθάραντος ἑαυτόν, ἀλλά τοῦτο μέν ἀφέντος, διά μόνης δέ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί τῆς ἔξω σοφίας βουλομένου θεολογεῖν και περί τῶν ὄντων καί ἀεί ὡσαύτως ὄντων τολμηρῶς διαλέγεσθαι; Εἰ γάρ καί μηδέν ἕτερον ἁμαρτήσας ἐστίν, ὅπερ ἀδύνατον, τοῦτο δέ αὐτό μόνον ὑπόδικον κρίσεως αἰωνίου καθίστησι τόν τοιοῦτον, ἐπειδή "ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος". Εἰς τοσοῦτον γάρ ἀνοίας ἐξώκειλαν τῶν τοιούτων τινές, ὥστε μηδέ λέγειν μηδέ νομίζειν ἡμαρτηκέναι αὐτούς. Τῆς μανίας! Οὐδείς ἀναμάρτητος, εἰ μή εἷς ὁ Θεός· "Πάντες γάρ" φησίν "ἥμαρτον" ὁ θεῖος Ἀπόστολος, "καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι". Εἰ δέ, κατά τό ὅσιον λόγιον, οὐδείς ἀναμάρτητος εἰ μή εἷς ὁ Θεός καί πάντες ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὁ λέγων μή ἡμαρτηκέναι, ὡς εἰπόντι· "Θήσω τόν θρόνον μου ἐπί τῶν νεφελῶν καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ". Εἰ δέ ἡμαρτηκέναι ὁμολογεῖς, δεῖξόν μοι τήν γνησίαν ὑπέρ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολόγησιν, τήν πρός τόν ἀναδεξάμενόν σου τούς λογισμούς πνευματικόν πατέρα πίστιν εἰλικρινῆ, τήν ὑποταγήν, τήν (23) ἐν τοῖς εὐτελέσιν ἔργοις ὑπακοήν, τήν ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίαν, τήν ἐν τοῖς ἀσθενοῦσι διακονίαν, ἔτι δέ τήν ἀπό ψυχῆς ταπείνωσιν, τό ἀσχημάτιστον, τό ἄπλαστον καί ἀνυπόκριτον ἦθος. Καί εἰ ἐνδιαθέτῳ γνώμῃ ψυχῆς ὑποκάτω πάντων ἑαυτόν ἔσχες, ὅθεν ἡ διηνεκής κατάνυξις καί τά χαροποιά δάκρυα τίκτονται, ἀφ᾽ ὧν καί δι᾽ ὧν ἡ κάθαρσις ἐπιγίνεται τῆς ψυχῆς τῷ σπουδαίῳ καί ἡ τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἐπίγνωσις, καί τότε λάλει περί θείων καί ἀνθρωπίνων πραγμάτων, κἀγώ σου τῶν λόγων γνωρίσω τήν δύναμιν.

Ὁ γάρ καρπός καί τό ἔργον τῆς μετανοίας ταῦτά εἰσιν, ἅ τήν μέν ἄγνοιαν ἀποδιώκουσι, τήν δέ γνῶσιν ὁμοῦ προστιθέασι· γνῶσιν δέ λέγω τήν περί ἡμᾶς πρῶτον καί τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, ἔπειτα τῶν ὑπέρ ἡμᾶς καί τῶν θείων τῶν τοῖς ἀμετανοήτοις ἀθεάτων καί ἀγνώστων

μυστηρίων, φημί δή τῆς καθ᾽ ἡμᾶς πίστεως, ἥν οὐδείς ἄν πλουτήσῃ πρό τῆς ἐργασίας τῶν εἰρημένων, εἰ καί πᾶσαν ἐγκύκλιον διέλθοι φιλοσοφίαν· εἰ δέ μή ταύτης ἐν μετοχῇ γένηται πλουσίᾳ ἐν σκότει βαθυτάτῳ διάξει τῆς ἀγνωσίας τόν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον. Εἰ γάρ καί ἐν γράμμασι κεῖνται καί παρά πάντων τά θεῖα καί περί τῶν θείων πᾶσιν ἀναγινώσκονται, ἀλλά μόνοις ἐκείνοις ταῦτα ἀποκαλύπτονται τοῖς θερμῶς μετανοήσασι καί διά τῆς εἰλικρινοῦς μετανίας καλῶς καθαρθεῖσι, καί τοσοῦτον, καθ᾽ ὅσον ἡ ἀναλογία καί τό μέτρον ὑπάρχει τῆς αὐτῶν μετανοίας ὁμοῦ καί καθάρσεως· οἷς καί φανεροῦνται τά βάθη τοῦ Πνεύματος καί ἀφ᾽ ὧν ὁ λόγος πηγάζει τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καί γνώσεως, ὡς ποταμός πολύρρους κατακλύζων τάς φρένας τῶν ἐναντίων. Τοῖς δέ γε ἄλλοις ἅπασιν ἄγνωστα καί κεκρυμμένα ὑπάρχει καί μηδόλως ἀναπτυσσόμενα ὑπό τοῦ διανοίγοντος τόν νοῦν τῶν πιστῶν εἰς τό συνιέναι τάς γραφάς. Καί εἰκότως· "Τό γάρ μυστήριόν μου, (24) φησίν, ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς". Τοίνυν καί δοκοῦσι βλέπειν μή βλέποντες οἱ τοιοῦτοι καί ἀκούειν μηδόλως ἀκούοντες καί συνιέναι ἀσύνετοι ὄντες, αἴσθησιν τῶν ἀναγινωσκομένων λαβεῖν μή δυνάμενοι. Καί καθάπερ ἕκαστος τῶν ἀπίστων φρονεῖν οἴεται μή φρονῶν, καί εἰδέναι τι δοκεῖ μηδέν ὅλως εἰδώς, - εἴ τι γάρ καί οἶδε, κακῶς οἶδεν, ὅ καί χεῖρον πάσης ἀγνωσίας ἐστίν – οὕτως, οἶμαι, καί οὗτοι. Δοκοῦντες γάρ εἶναι σοφοί, μωροί τῷ ὄντι γεγόνασιν, ὥσπερ ἐξεστηκότες καί ἔκφρονες τάς ἑαυτῶν ἡμέρας οἱ δυστυχεῖς διερχόμενοι καί μηδέν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων εἰδότες, ὡς δεῖ· ὧν τῆς οἰήσεως καί ὑπερηφανίας ῥύσαιτο ἡμᾶς ὁ Θεός Ἰσραήλ καί μιμητάς γενέσθαι τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως ἀξιώσοι.

Ταύτης οὖν τῆς ὁδοῦ, φημί δή τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης, ὁ παρεκλίνων καί ἔξω που, δεξιά τυχόν ἤ ἀριστερά, βαδίζων καί προευόμενος καί τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ μή καταδεχόμενος ἕπεσθαι, πῶς εἰς τόν νυμφῶνα αὐτοῦ σύν αὐτῷ εἰσελεύσεται; Μή θεασάμενος δέ ταύτην, πῶς τά κατ᾽ αὐτήν ἤ τά περί αὐτήν ἄλλοις ἐκδιηγήσεται; Πῶς περί ὧν οὐκ οἶδε καί οὐκ ἐθεάσατο πώποτε εἰπεῖν καθόλου τολμήσειεν; Εἰ δ᾽ ἐπιχειρήσειε περί τοιούτων καί τηλικούτων διδάσκειν, ἆρα τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἔστιν ἐπί τῆς γῆς ἀφρονέστερος; Ἆρα οὐχί καί αὐτῶν τῶν τετραπόδων

κτηνῶν ἀλογώτερος ἔσται καί παντάπασι κτηνωδέστερος; Πάντα γάρ, ὡς ὁρᾶται, τά ἄλογα ζῷα τήν ἑαυτῶν φυλάττει καί φύσιν καί τάξιν, καί τούς ἰδίους ὅρους ἕκαστον αὐτῶν οὐχ ὑπερβαίνει ποτέ. Οὗτος δέ ὁ χειρί Θεοῦ πλασθείς, ὁ λόγῳ καί αὐτεξουσιότητι παρ᾿ αὐτοῦ τιμηθείς, οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο τῇ ἀξίᾳ, οὐδέ τήν ἰδίαν ἐπέγνω ἀσθένειαν, οὐδέ ἐνέμεινεν ἐν τοῖς ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐντεθεῖσι τῇ φύσει αὐτοῦ ἀγαθοῖς, οὐδέ ἐντός τῶν ἰδίων ὅρων ἔστη (25) ἤ τά ἑαυτοῦ συνῆκεν· ἀλλ᾿ ὡς ὁ Ἑωσφόρος ἤ καί ὁ Ἀδάμ ὕστερον, ὁ μέν ἄγγελος ὤν, ὁ δέ ἄνθρωπος, κατεπαρθέντες τοῦ ποιητοῦ, θεοί γενέσθαι προεθυμήθησαν, οὕτως οἶμοι καί οὗτος, τούς ὅρους τῆς ἰδίας φύσεως ὑπερβάς καί τῶν ὑπέρ αὐτόν ἐπιθυμήσας καί φαντασθείς, οὐ διά ταπεινώσεως καί χριστομιμήτου πολιτείας πρός ὕψος πνευματικῆς γνώσεως ἀνελθεῖν ἠβουλήθη, ἀλλά διά ὑπερηφανίας καί ἐπάρσεως· οἱονεί πλίνθους τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἄλλοθεν ἄλλους συλλέξας καί δι᾿ ἐπιμόνου μελέτης ἐξοπτήσας αὐτούς, διά φιλοδοξίας τε καί ἀνθρωπαρεσκείας μετά οἰήσεως οἰκοδομήσας αὐτούς, πύργον θεολογίας καί πνευματικῆς γνώσεως κτήσασθαι προσεδόκησε· πρός δέ, καί εἰς οὐρανούς ἤ καί ὑπέρ τούς οὐρανούς εἶναι οἰόμενος καί ὑπεράνω αὐτῶν ἵστασθαι φανταζόμενος, περί τοῦ ποιήσαντος τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς διαλέγεται. Τόν τοιοῦτον οὖν τίς ἄρα καλέσειεν ἄνθρωπον, ἤ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἴσον ἤ ὅλως αἴσθησιν ἔχοντα; Εἰ γάρ ὁ κατ᾿ εἰκόνα Θεοῦ πλασθείς ἄνθρωπος καί καταξιωθείς ἰσαγγέλου καί ἀθανάτου ζωῆς, διά μιᾶς ἐντολῆς Θεοῦ παράβασιν οὐ μόνον τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης διαγωγῆς, ἀλλά καί τῆς αἰωνίου ζωῆς, δικαίως ἀπεστερήθη, θανάτῳ καί φθορᾷ καί κατάρᾳ καταδικασθείς, τί πείσονται ἄρα οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι ἅπαντες καί ἔτι τοῦ χοϊκοῦ τήν εἰκόνα φοροῦντες καί θεολογεῖν ἀνάγνως ἐπιχειροῦντες;

Ἀλλά γάρ εἰπέ μοι, πᾶς τις ὁ περί Θεοῦ και τῶν θείων μή διδάσκεσθαι, ἀλλά διδάσκειν ἐπιχειρῶν, εἰ ἐκ τοῦ ᾅδου πρῶτον ἀνῆλθες καί πρός τῇ γῇ γέγονας, καί πῶς τοῦτό σοι παθεῖν ἐξεγένετο, καί διά ποίων τῶν ἐπιστηριγμάτων καί ἐπιβάσεων, διά τίνων δέ καί ὁποίων τῶν συνεργησάντων καί βοηθησάντων πρός τήν ἀνάβασιν. Ἀνελθών δέ ὀδωδώς καί βρύων φθοράν, μᾶλλον δέ ὑπό τοῦ θανάτου (26) κρατούμενος καί νεκρός

ὢν ἔτι, πῶς ἔζησας καί ἰσχυρότερος γέγονας τοῦ θανάτου καί τάς ἐκείνου χεῖρας διαδρᾶναι ἐξίσχυσας; Φράσον οὖν ἡμῖν καί εἶθ᾽ οὕτως ἐρεῖς πάντως καί πῶς μετά τό ἀνελθεῖν ἐκ τοῦ ᾅδου καί ἐπιβῆναι τῇ γῇ τῆς τε φθορᾶς ἀπηλλάγης καί τῆς κατάρας ἠλευθερώθης. Εἶτα διδάξεις ἡμᾶς πῶς πάλιν ἀνήχθης ἀπό τῆς γῆς, ποίαις χρησάμενος βαθμίσι, ποίοις πτεροῖς πετασθείς ὑψώθης πρός οὐρανούς, ποίου ἅρματος ἐπιβάς, ἐν σώματι ὢν χωρίς σώματος, ὑπερέβης αὐτούς, ποία σε νεφέλη ὑπέλαβε. Δεῖξον ἡμῖν ταῦτα καί δίδαξον ὑπέρ τῶν τοιούτων ἡμᾶς καί τότε δεξόμεθά σε περί Θεοῦ μετρίως πως καί μετά φόβου καί τρόμου λέγοντα. Εἰ δέ χωρίς τῶν εἰρημένων τούτων, τῶν ἀεί μυστικῶς γινομένων ἐν τοῖς εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀναδεδραμηκόσι Χριστοῦ, και πρό τῆς πράξεως τῶν ἐντεταλμένων ὑπό Θεοῦ φθέγξασθαι τολμηρῶς ἐπιχειρήσεις, ὡς μαινόμενον καί ἔκφρονα καί δαιμονῶντά σε ἀποστραφησόμεθα, ἐπειδή οὔτε Ἠλίας ἄνευ τοῦ φλογεροῦ ἅρματος ἐκείνου σωματικῶς πρός οὐρανόν ἤρθη, οὔτε ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἄνευ τῆς ὑπολαβούσης αὐτόν νεφέλης τοῦ Πνεύματος.

Καίτοι καί τόν Ἠλίαν αὐτόν δίχα τοῦ ὀφθέντος ἅρματος, ὥσπερ τόν Ἐνώχ, μεταθεῖναι ἀπό τῆς γῆς εἰς οὐρανόν ἴσχυε καί αὐτός πάλιν ὁ Δεσπότης ἄνευ νεφέλης καί τῶν συνεπομένων ἀγγέλων εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν ἠδύνατο, ἀλλά τοῦτο οὐ ποιεῖ. Τί τοῦτο; Ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι καί ὁ νοῦς ἡμῶν δέεταί τινος πάντως τοῦ ἀναφέροντος αὐτόν εἰς τόν οὐρανόν καί τά ἐκεῖσε θεάματα ὑποδεικνύοντος αὐτῷ καί τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκκαλύπτοντος· ὡς γάρ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ πτερύγων εἰς ὕψος πετασθῆναι πτηνόν, οὕτως οὐδέ νοῦν ἀνθρώπου ἀναβῆναι (27) πρός τά ἐξ ὧν ἐξέπεσεν, εἰ μή τόν προάγοντα καί ἀναφέροντα αὐτόν σχῇ. Ἄλλως δέ καί ἵνα δι᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων πιστώσηται τήν τοῦ δούλου καί τήν ἰδίαν ὁ Δεσπότης ἀνάληψιν καί εἰς οὐρανούς ἄνοδον καί διδάξῃ ἡμᾶς μή λόγοις μόνοις ἐξαπατᾶσθαι καί πάντα ἄνθρωπον πιστεύειν πνευματικόν ἑαυτόν εἶναι λέγοντα, ἀλλά ἀπό τοῦ βίου καί τῶν πράξεων αὐτοῦ πρότερον βεβαιουμένους, καί μάλιστα ἐάν ταῖς τοῦ Κυρίου καί τῶν ἀποστόλων καί τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαις συνᾴδωσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ καί αἱ πράξεις, καί τηνικαῦτα προσδέχεσθαι καί ἀκούειν τούς λόγους αὐτοῦ ὡς λόγους

Χριστοῦ· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλ᾽ εἰ καί νεκρούς ἀνιστᾷ, κἄν μυρία ἄλλα θαύματα ἐπιδείκνυται, ὡς δαίμονα αὐτόν ἀποστρέφεσθαι καί μισεῖν, καί μάλιστα ὅταν νουθετούμενον μή καταδεχόμενον ὁρῶμεν μεταθεῖναι τό ἴδιον φρόνημα, ἐλλ᾽ ἔτι ἐμμένοντα τῇ πεπλανημένῃ γνώσει αὐτοῦ καί εἰς οὐρανούς οἰόμενον τό πολίτευμα καί τήν διαγωγήν ἔχειν.

Οὕτω γάρ ἄνωθεν ὑπό τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ καί τῶν θεσπεσίων πατέρων ἡμῶν τῆς θεοπνεύστου μυσταγωγηθέντες διδασκαλίας, ἀποτρεπόμεθα τάς διακένους τῶν εἰς μηδέν ἕτερον εὐκαιρούντων, ἤ εἰς τό περιεργάζεσθαι καί πολυπραγμονεῖν τά καί ἀγγέλοις ἀνέφικτα, κενοφωνίας· κρατοῦμεν δέ τήν ὁμολογίαν ἡμῶν τῆς πίστεως ἀσινῆ καί ἀκράδαντον, ἥν ἄνωθεν παρ᾽ αὐτῶν παρελάβομεν, τήν ἐν Πατρί καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς μιᾶς θεότητος καί ἀσυγχύτου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἐν ᾗ βεβαπτίσμεθα, δι᾽ ἧς καί ζῶμεν κάι γινώσκομεν καί νοοῦμεν, ὑφ᾽ ἥν καί ἐσμεν καί εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐσόμεθα, ὡς ἐξ αὐτῆς ἐσχηκότες τό εἶναι καί τό εὖ εἶναι τῆς τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγούσης σοφίᾳ, μεθ᾽ ἧς καί μετασταίημεν τῶν ἐνταῦθα εἰς γαληνούς λιμένας ζωῆς ἀκηράτου, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία καί ὁ χῶρος (28) τῶν ἑορταζόντων ἐν Πνεύματι, ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)

Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.

Ὁ ἄνωθεν εἰληφώς τήν τοῦ Θεοῦ αἴνεσιν ἐν τῷ στόματι διά παντός περιφέρειν, ὁ ἀνοίγων τό στόμα αὐτοῦ καί ἑλκύων πνεῦμα ζωῆς, εὐρυχωρότερον σπουδάζει τοῦτο καθ᾽ ὥραν ποιεῖν εἰς ἀφθονωτέραν ὑποδοχήν τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, περί οὗ εἴρηται· "Πλάτυνον τό στόμα σου καί πληρώσω αὐτό". Τοίνυν καί ὁ γενέσθαι τοιοῦτος ἀξιωθείς ἀπό τοῦ Θεοῦ δύναται ἐντετυπωμένην ἅπαξ καί οἱονεί ἐσφραγισμένην τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς

τήν περί Θεοῦ ἔννοιαν ἔχειν διά παντός ἐνυπάρχουσαν τῇ ψυχῇ, δύναται δέ καί κατά τήν ἀποστολικήν ὑποθήκην πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντί εὐχαριστεῖν, πάντα είς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν, κἄν εἴτε ἐσθίῃ, κἄν εἴτε πίνῃ, ὑπό τοῦ ἄρτου δηλαδή τῆς ζωῆς διηνεκῶς τρεφόμενός τε καί δυναμούμενος. Τοῦ τοιούτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορε καί ἐγρηγορότος οὐδέποτε τοῦ Θεοῦ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον χωρίζεται· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει· “Ὁ κολλώμενος τῇ γυναικί ἕν σῶμά ἐστι καί ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἕν πνεῦμά ἐστι”. “Πνεῦμα γάρ ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι (30) καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Τοιγαροῦν καί ὁ οὕτω συναφθείς πενυματικῶς τῷ Θεῷ, ὥστε ἕν πνεῦμα γενέσθαι μετ᾽ αὐτοῦ, ἁμαρτάνειν οὐ δύναται· φησί γάρ ἡ θεολόγος φωνή· “Είς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἵνα τάς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ καί ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι· πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτόν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν”. Καί πάλιν· “Πᾶς ὁ γεγενημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καί οὐ δύναται ἁμαρτάνειν ὅτι ἐκ Θεοῦ γεγέννηται”.

Εἰ οὖν πᾶς ὁ ἁμαρτάνων τόν Θεόν οὐχ ἑώρακεν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν, ὁ δέ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, τέκνον χρηματίζων αὐτοῦ, θαυμάζειν μοι ἔπεισιν ἐπί τούς πολλούς τῶν ἀνθρώπων, οἵ πρό τοῦ γεννηθῆναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καί τέκνα χρηματίσαι αὐτοῦ θεολογεῖν καί περί Θεοῦ λέγειν οὐ φρίττουσι. Διά δή τοῦτο καί ὅταν περί θείων καί ἀνεφίκτων πραγμάτων ἀκούω τούτων τινάς φιλοσοφοῦντας καί ἀνάγνως θεολογοῦντας καί τά περί Θεοῦ καί τά κατ᾽ αὐτόν ἐξηγουμένους ἄνευ τοῦ συνετίζοντος Πνεύματος, φρίττει μου τό πνεῦμα καί οἱονεί ἔξω ἐμαυτοῦ γίνομαι, ἀναλογιζόμενος καί σκοπῶν τό πᾶσιν ἀκατάληπτον τῆς θεότητος καί ὅπως, τά ἐν ποσίν ἀγνοοῦντες καί αὐτούς ἡμᾶς, περί τῶν ἀνεφίκτων ἡμῖν ἀφοβίᾳ Θεοῦ καί τόλμῃ φιλοσοφεῖν προθυμούμεθα, καί ταῦτα κενοί Πνεύματος ὄντες τοῦ ταῦτα φωτίζοντος ἤ καί ἀναπτύσσοντος καί αὐτό τοῦτο τό περί Θεοῦ λέγειν τι ἁμαρτάνοντες. Εἰ γάρ τό γνῶναι μόνον ἕκαστον ἑαυτόν χαλεπόν καί κομιδῇ ὀλίγοις φιλοσοφούμενον, μικροῦ δέ οὐδ᾽ ὀλίγοις ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καί τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἡνίκα καί ὁ τῆς

φιλοσοφίας ἔρως ἐσβέσθη τῇ βιαίᾳ φορᾷ καί ἀντιπνεύσει τῆς κατασχούσης ἡμᾶς ἀμελείας καί τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, ἀνταλλαττομένοις τῶν αἰωνίων τά μηδενός ἄξια καί μηκέτ᾽ ὄντα (31) ἤ οὐδαμῶς ὄντα, ἄλλοτε ἄλλως μετατυπούμενα καί ὅρον μή ἔχοντα στάσεως, πολλῷ μᾶλλον τό γνῶναι Θεόν χαλεπώτερον καί προσέτι πάντῃ ἄλογον καί ἀσύνετον καί φύσιν Θεοῦ καί οὐσίαν ἐξερευνᾶν. Ἀλλά τί τά ἑαυτῶν ἀφέντες, ὦ οὗτοι, καλῶς διατίθεσθαι, τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων ἐξερευνᾶτε; Μεταβῆναι δεῖ πρῶτον ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν, εἶθ᾽ οὕτω δέξασθαι σπέρμα ἐν ἑαυτοῖς ἄνωθεν τοῦ ζῶντος Θεοῦ καί γεννηθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ, ὡς χρηματίσαι τέκνα αὐτοῦ, καί ἑλκύσαι Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐγκάτοις καί οὕτως ἐλλαμπομένους τά περί Θεοῦ φθέγγεσθαι, καθόσον οἷόν τε καί ἀπό Θεοῦ ἐλλαμπόμεθα.

Τό δέ νῦν ἔχον πίστευέ μοι εἰς ἕνα Θεόν, ὁ καί οὕτω θεολογεῖν ἐφιέμενος, τόν μή παρ᾽ ἑτέρου γεγονότα τινός (οὐδέ γάρ ἦν πρό αὐτοῦ τι πρεσβύτερον οὔτε γέγονε), μήτε πεποιηκότα ἑαυτόν, ὥς τινες τῶν λίαν ἀνοήτων ὑπέλαβον (αὐτομάτως γάρ τό μή ὄν γενέσθαι ἀδύνατον), τόν ἀεί ὄντα καί προόντα καί ἀϊδίως ἐσόμενον ἕνα Θεόν ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν. Οὐδέ γάρ ἀνυπόστατον τόν ἐνυπόστατον καί τρισυπόστατον φαίη τις ἄν, πρεσβεύων ὀρθῶς τήν ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν κατ᾽ αὐτόν τά ὑπέρ αὐτόν διδασκόμενος ἐν τρισίν ὁμοουσίοις προσώποις προσκυνεῖ τήν μίαν θεότητα. Εἰ γάρ τό κατ᾽ εἰκόνα τοῖς πάθεσι μή συνέχεέ τε καί συνεζόφωσε, πρῶτον μέν ἐπιγνούς ἐπίσταται ἑαυτόν ὅτι δή ψυχήν ζῶσαν καί ἐνυπόστατον παρά τοῦ κτίσαντος εἴληφεν, αὕτη δέ τριμερής ἐστι, νοῦν καί λόγον τά συνεπόμενα ἔχουσα· καί οὕτως ἐκ τῶν κατ᾽ αὐτόν τά περί Θεοῦ νῷ σοφωτάτῳ καί λαμπροτάτῳ νοεῖ. Κινεῖται γάρ νοεῖν ἀπό τοῦ κινοῦντος ἄνωθεν Πνεύματος ὅτι δή ὁ Θεός καί Πατήρ, ὁ τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων τῷ ἑαυτοῦ Λόγῳ ὑποστησάμενος καί δυνάμει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνέχων αὐτό καί διακρατῶν, γεννᾷ τόν ὁμοούσιον ἀχρόνως καί ἀϊδίως Υἱόν (32) μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, μεθ᾽ οὗ καί τό θεῖον Πνεῦμα συνεκπορεύεται, ὁμούσιον ὄν τῷ Υἱῷ, ἐξ ὁμοουσίου Πατρός. Οὕτω δέ καλῶς περί Θεοῦ νοῶν καί ἅμα ὁμολογῶν, κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἑαυτόν ἀποδείκνυσι ψυχήν λογικήν τε καί νοεράν καί ἀθάνατον περιφέροντα, νῷ καί λόγῳ τοῖς ὁμοουσίοις καί

ἐνυποστάτοις δεδημιουργημένην· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλ᾽ ἄνουν πάντως καί ἄλογον κατηγορεῖ ἑαυτόν. Πόθεν γάρ ἄν ἄλλοθεν καί ἐκ ποίων ἄρα τῶν χαρακτήρων κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἔσται, τῶν θείων ἐμπίπτων ἰδιωμάτων; Εἰ δέ ταῦτα μέν τις ἑαυτῷ προσμαρτυρεῖ καί ὀρθῶς ἐπιγράφεται, τόν δέ ποιητήν ἑαυτοῦ καί Θεόν ἀλόγως τῶν εἰρημένων ἀποστερεῖ τό γε ἐφ᾽ ἑαυτόν, οὐδέν μοι τῶν ἐθνικῶν διενήνοχε ὁ τοιοῦτος· ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν κτηνῶν ἤ ἑρπετῶν καί θηρίων.

Ἔγωγε οὖν πιστεύω ὅτι, ὥσπερ οὐ προϋπέστη ἤ προϋφίσταται ἡ ψυχή τοῦ νοός ἤ ὁ νοῦς τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννωμένου λόγου, ἀλλ᾽ ἅμα μέν ἔχουσι τό εἶναι ὑπό Θεοῦ, ὁ δέ νοῦς τόν λόγον ἀπογεννᾷ καί ἐξάγει δι᾽ αὐτοῦ τήν βούλησιν τῆς ψυχῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ καί Θεός, ἤ τοῦ Υἱοῦ, ἤ τοῦ Πνεύματος προϋπέστη, ἀλλ᾽ ὡς ὁ νοῦς ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ τόν δέ λόγον ἔχει παρ᾽ ἑαυτῷ, τῷ ὁμοίῳ τρόπῳ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐν ὅλῳ ὑπάρχει Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καί τόν Θεόν Λόγον γεγεννημένον ἔχει ὅλον ἐν ἑαυτῷ· καί καθάπερ ἀδύνατον δίχα ψυχῆς λόγον ἤ νοῦν εἶναι, οὕτως ἀμήχανον Υἱόν σύν Πατρί ἄνευ Ἁγίου λέγεσθαι Πνεύματος. Πῶς γάρ τόν ζῶντα Θεόν δίχα ζωῆς ὑπάρξαι ποτέ; Ζωή γάρ καί ζωοποιόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Τοιγαροῦν ὁμολόγει μοι τόν Πατέρα οὐ προόντα γεννῶντα, τόν Υἱόν οὐχ ὕστερον γεννηθέντα ἤ γεγονότα, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορευτόν μέν, συναΐδιον δέ καί ὁμοούσιον αὐτῷ σύν Υἱῷ τῷ Πατρί· προσκύνει ὅλον τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ συνανάρχῳ Πατρί, (33) καί ὅλον τόν Πατέρα ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ συναϊδίῳ Υἱῷ καί ὅλον τόν Υἱόν ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ Πατρί καί τῷ Πνεύματι, τήν μίαν τρισυπόστατον καί συναΐδιον καί ὁμοούσιον, ἀδιαίρετόν τε καί ἀσύγχυτον οὐσίαν καί φύσιν, ὡς μίαν τῶν ὅλων ἀρχήν καί ἕνα Θεόν τόν δημιουργόν τοῦ παντός, ἐπειδή καί ἐν ὅλῳ τῷ ἐνυπάρχοντί σοι νῷ, ἵν᾽ ἐκ τῶν κατά σέ τά ὑπέρ σέ μυσταγωγούμενος τῆς εἰκόνος μή ἐπιλάθῃ, ἧς πρός αὐτοῦ ἠξιώθης, ὅλος ὁ λόγος ἐστί καί τό πνεῦμα ἐν τοῖς δυσίν ἡ ψυχή ἀδιαιρέτως, ἀσυγχύτως. Τοῦτο γάρ ἡ εἰκών καί τοῦτο πεπλουτήκαμεν ἄνωθεν τό ἀφομοιωθῆναι Θεῷ τῷ Πατρί καί τήν εἰκόνα φέρειν τοῦ γεγεννηκότος καί κτίσαντος· ταύτῃ γάρ καί ἄνθρωπον προσκυνοῦντες μίαν αὐτῷ προσάγομεν τήν τιμήν, ὡς νοῦν ἔχοντι καί ἐμψύχῳ καί λογικῷ, οὐ διαιροῦντες ἤ προτιμῶντες τούτων ἕν τῶν

τριῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἀδιαίρετα ἔχοντι τά τρία ἐν ἑαυτῷ καί ἀσύγχυτα· καί οὐχ ὡς τρία ὄντα, ἀλλ᾽ ὡς ἄνθρωπον ἕνα, προσκυνοῦμεν καί τιμῶμεν αὐτόν διά τήν κοινήν εἰκόνα τοῦ κτίσαντος.

Οὕτω μοι ἐκ τῶν θείων ἰδιωμάτων ὧν ἐπιφέρῃ νοῶν καί τά περί Θεοῦ τοῦ ταῦτά σοι δωρησαμένου, ὡς ἕνα Θεόν εὐσεβῶς τήν ἁγίαν καί ὁμοούσιον καί συνάναρχον προσκύνει Τριάδα καί ὅρα οἵοις σε τετίμηκεν ὁ Θεός ἀγαθοῖς, δημιουργήσας σε κατ᾽ εἰκόνα αὐτοῦ καί τοῖς αὐτοῦ συνδοξάσας σε ἰδιώμασιν. Ἰσότιμον ὁμολογοῦμεν καί ὁμοούσιον καί ὁμοδύναμον τόν Πατέρα σύν Υἱῷ καί τῷ Πνεύματι, τήν Ἁγίαν Τριάδα, ὡς μίαν ἀρχήν καί ἐξουσίαν καί κυριότητα· ἰσότιμον ἴσθι καί ὁμότιμον καί ὁμοούσιον τόν ἐν σοί νοῦν σύν τῷ λόγῳ καί τῇ ψυχῇ, ὡς μιᾶς ὄντα οὐσίας καί φύσεως. Τοῦτο γάρ ἡ τιμή καί τό εἶναι ἀπό Θεοῦ, ἵν᾽ ὡς πατέρα καί δημιουργόν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες καί γεγονότες γνωρίζωμεν καί σεβώμεθα τόν Θεόν. Τοίνυν καί εἰ ἑνός λείπετε τούτων ὁ ἄνθρωπος τῶν τριῶν, ἄνθρωπος εἶναι οὐ δύναται· κἄν γάρ τόν νοῦν συστείλῃς, συνέστειλες αὐτῷ καί τόν λόγον καί ἔσται ἄνους καί ἄλογος· (34) κἄν τήν ψυχήν, συνανεῖλες ταύτῃ τόν νοῦν καί τόν λόγον· κἄν μόνον ἐνδιάθετον λόγον, ἀνενέργητον τό ὅλον ζῷον πεποίηκας. Νοῦς γάρ μή προϊέμενος λόγον οὐδέ λόγον ἑτέρου εἰσδέξεται· πῶς γάρ, ὁ ἅπαξ κωφευθείς καί τῆς οἰκείας παρακινηθείς φύσεως; Καθάπερ γάρ τό ἀναπνεῖν ἡμεῖς φυσικῶς ἔχομεν καί τό πνεῦμα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, καί ἐάν μή, ἀλλ᾽ ἐκλείπομεν ἅμα, οὕτω καί ὁ νοῦς τό λογιστικόν φυσικῶς ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, οὐ μήν ἀλλά γάρ καί τό τόν λόγον ἀπογεννᾶν· ἐάν οὖν τοῦ φυσικῶς ἀπογεννᾶν στερηθῇ, οἱονεί τεμνόμενος καί διχοτομούμενος τοῦ συνόντος αὐτῷ λόγου, νεκροῦται καί εἰς οὐδέν ἐστι χρήσιμος. Καί ἵνα σαφέστερον, ὅ λέγω, ἐκ τῶν σωματικῶς ἐπισυμβαινόντων ποιήσωμαι, εἰκόνα τοῦ λόγου τήν ὠδίνουσαν τεκεῖν λήψομαι. Καθάπερ οὖν ἡ συλλαβοῦσα τό βρέφος γυνή, ἐάν μή εἰς τόν ἐπιτήδειον φυσικῶς τέκῃ καιρόν, σύν αὐτῶ < τῷ > ἐμβρύῳ ἀπόλλυται, οὕτω δή καί ὁ ἡμέτερος νοῦς τό γεννᾶν ἀεί τόν λόγον φυσικῶς λαβών ἐκ Θεοῦ, ὅν ἀδιαίρετον ἔχει καί συνουσιωμένον ἐν ἑαυτῷ, ἐάν τοῦτον ἀνέλῃς, συνανεῖλες καί τόν τούτου γεννήτορα.

Μετάβηθι τοιγαροῦν, εἰ δοκεῖ, τῇ διανοίᾳ πρός τά πρωτότυπα καί μάθε ἀκριβῶς ὅτι ὁ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἀπαρνούμενος καί αὐτόν ἀπαρνεῖται τόν τούτου γεννήτορα. Ὁ δέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀπαρνούμενος, πῶς οὐχί καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρνητήν ἑαυτόν καί μή βουλόμενος ἀποδείκνυσιν; Ὁ τοίνυν ἤ μείζονα ἤ ἐλάττονα ἕνα τούτων τῶν ἄλλων προσώπων ἀποκαλῶν, οὔπω τοῦ βυθοῦ τῶν παθῶν τήν κεφαλήν τοῦ νοός ἀνενήξατο, ἵνα δυνηθῇ βλέψαι τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καί ἐπιγνῶναι καλῶς ἑαυτόν κἀκεῖθεν μαθεῖν ὅτι, ὡς οὐκ ἔστι μείζων ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, οὐδέ ἡ ψυχή τοῦ νοός, οὐδέ ὁ λόγος τῶν ἀμφοτέρων μείζων ἤ ἔλαττων, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, ἤ ὁ Υἱός τοῦ Πατρός, ἤ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τούτων δή τῶν συνανάρχων καί ὁμοτίμων μεῖζον ἤ ἔλαττόν ἐστιν· ὅλως γάρ ταῦτα ἐν τῇ ἁγίᾳ καί ὁμοτίμῳ Τριάδι οὐ χρή ἐννοεῖν. (35) Ἐννόει μοι, ἄνθρωπε, τά ὑπέρ σέ ἐκ τῶν κατά σέ καί ἀφ᾽ ὧν εἰκών ἐδείχθης Θεοῦ· τῶν ἄλλων ἁπάντων κτισμάτων ὑπερτιμηθείς τῇ τοῦ λόγου ἀξίᾳ, δι᾽ οὗ καί ἄρχεις καί βασιλεύεις αὐτῶν, ἴσθι ὅτι, ὥσπερ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος διά τοῦ λόγου – καλόν γάρ ἀεί καί διά παντός τοῦ λόγου ἐν τοῖς αὐτοῖς διατρίβειν, ὡς ἄν δυνηθῇς τρανωθῆναι τά αἰσθητήρια καί γνῶναι καλῶς τά ἐν σοί κεκρυμμένα τῆς βασιλείας μυστήρια – καί ἡ ψυχή διά τῶν δύο τούτων γνωρίζεται, οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ διά τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καί Λόγου αὐτοῦ, καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά τῶν συναϊδίων Πατρός καί Υἱοῦ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καί γνωρίζεται.

Καί καθάπερ τοῦ νοῦ τόν λόγον γεννῶντος, τό τῆς ψυχῆς θέλημα, ὡς κοινόν ἀμφοτέρων, τοῖς ἀκούουσι γνώριμον γίνεται ἤ διά ζώσης φωνῆς ἤ διά γραμμάτων, μή συγχεομένων αὐτῶν δηλαδή ἤ διαιρουμένων εἰς τρία, ἀλλ᾽ ἐν ἑνί ἑκάστῳ ἅμα τῶν τριῶν νοουμένων ἤ ὁρωμένων ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καί ἐν ἑνί τῷ θελήματι, οὕτω μοι νόει καί εὐσεβῶς ὁμολόγει καί ἐπί τῆς ἁγίας καί ὁμοουσίου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος τόν μέν Πατέρα γεννᾶν ἀφράστως τόν Θεόν Λόγον, ὅν ἐν ἀρχῇ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ καί ἔχει γεγεννημένον ἀχωρίστως καί ὑπέρ λόγον, τόν δέ Υἱόν γεννᾶσθαι τόν ἀεί ἀδιαιρέτως πρός τόν γεννῶντα Πατέρα ὄντα συναϊδίως καί μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, τό δέ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεσθαι συμφυές ὄν καί συνηνωμένον τοῖς

ὁμοουσίοις Πατρί τε καί Υἱῷ, ὡς συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον αὐτοῖς παρά πάσης πνοῆς. Τούτων ἕν καί τό αὐτό θέλημα γνώριζε, ἐπειδή οὕτω πᾶσι τοῖς ἐλλαμπομένοις ἄνωθεν καί ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς γνωριζόμενόν τε καί ἀποκαλυπτόμενόν ἐστιν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρός δι᾿ Υἱοῦ. Τούτων τήν ὑπερούσιον οὐσίαν τῆς μιᾶς θεότητός τε καί βασιλείας - ἵνα πάλιν ἐπί τοῖς αὐτοῖς γένωμαι, τῇ μνήμῃ καί τῷ λόγῳ ἁγιαζόμενος – (36) τρισυπόστατον πίστευε καί πιστεύων συνομολόγει μοι τρανῶς καί ἀνυποστόλως, ὡς μήτε είς ἕν συγχεομένων τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μήτε διαιρουμένων είς τρία τῶν φυσικῶς ἡνωμένων· ἐν γάρ ἑνί τούτων ἑκάστῳ τά συναμφότερα νοούμενα καθορῶνται, ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καί φύσει καί δόξῃ καί ἑνί θελήματι. Ταῦτα ἕνα Θεόν πίστευε, πάντων ποιητήν καί δημιουργόν ὁρατῶν τε καί ἀοράτων.

Ὁ γάρ πιστεύων ὅτι ὁ Θεός πάντων ἐστί ποιητής καί ὅτι τά πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε, τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐπί τῆς γῆς καί τά ἐν τοῖς καταχθονίοις, ὑπό Θεοῦ κτισθείς, μένει τῶν ἰδίων ὅρων ἐντός, τόν πεποιηκότα γινώσκων· καί πρός αὐτόν τόν γενεσιουργόν ἀπό τῆς καλλονῆς ἀναγόμενος τῶν κτισμάτων, ἀνυμνεῖ καί δοξάζει αὐτόν ὡς δημιουργόν τῶν ἁπάντων καί οὐδαμῶς τήν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν περιεργάζεται. Οἶδε γάρ κτίσμα ἑαυτόν ἐκείνου καί τἆλλα πάντα, ὡς εἴρηται, αὐτόν δέ τόν τοῦ παντός ποιητήν, ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀκατάληπτον, ἀνερμήνευτον, ἀνεξιχνίαστον, ἀεί ὄντα καί προόντα. Οὐ γάρ ἦν χρόνος ποτέ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Θεός, - τούς γάρ αἰῶνας αὐτός ἐποίησε καί πρό πάσης ἀρχῆς αὐτός ἦν, ὡς μήτε ἀρχήν περί αὐτόν ἐννοεῖσθαι μήτε τέλος εὑρίσκεσθαι - ἀλλ᾿ ἦν μέν ἄναρχος, ἔστι δέ τῶν ὅλων ἀρχή καί ἔσται ἀϊδίως είς ἀπείρους καί ἀτελευτήτους αἰῶνας ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀνεκδιήγητος, ὁ ἄφραστος, ὁ πᾶσιν ἀκατανόητος τοῖς ὑπ᾿ αὐτοῦ γενομένοις, ὅς καί ἠγνοήθη ἡμῖν περί πολλούς πρότερον θεούς πλανωμένοις καί λατρεύουσι τῇ κτίσει καί προσκυνοῦσιν εἰδώλοις, γηΐνοις οὖσιν ἔτι καί ταπεινοῖς, ὅς καί κατελεήσας ἡμῶν τήν ἄγνοιαν, τοσοῦτον συγκατέβη τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν, ὅσον ἵνα γνῶμεν ὅτι ἐστί Θεός τελεία Τριάς, ἐν Πατρί καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι εὐσεβῶς ὀφείλουσι προσκυνεῖσθαι. (37) Ὁποία δέ ἐστι τῇ οὐσίᾳ, ἤ ποδαπή τῇ ἰδέᾳ, ἤ ποῦ, ἤ πόση τῷ

μεγέθει, ἤ πῶς τῇ συνουσίᾳ ἤ τῇ ἑνώσει, οὐ μόνον οὐκ ἀνθρώποις ἐννοῆσαι γέγονέ ποτε, ἀλλ᾽ οὐδέ ταῖς ἄνω δυνάμεσι καταληπτόν ἐξεγένετο τό τῆς ὑπερουσίου φύσεως ἀκατάληπτον.

Καί μή μοι τάς ἀπό τῆς θείας Γραφῆς λέγειν ἐπιχειρήσῃς θεολογίας· πρός γάρ τάς βλασφήμους ἐκεῖναι τῶν αἱρετικῶν ἀντιθέσεις πρός τῶν θεολόγων ἐρρέθησαν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ἐννόει μοι, ὅτι ἀπρόσιτος οὖσα ἡ θεία φύσις καί ἀκατανόητος δηλονότι, τό δέ ἀκατανόητον πάντῃ καί ἄφραστον· αὐτό γάρ πολλάκις, ὅ κατανοοῦμεν τοῦ εἰπεῖν, ἐκφράσαι ὅλως οὐκ ἐφικνούμεθα. Τόν οὖν ἀόρατον καί ἀκατανόητον καί τοῦτο παρά πάσης μαρτυρούμενον τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τίς ἀνθρώπων ἤ ἀγγέλων ἑρμηνεῦσαι ἰσχύσει; Οὐδείς οὐδαμῶς· οὐ γάρ δύναταί ποτε τό μηδέν ὄν ὑπό ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἐννοηθῆναι καί ἐνσημανθῆναι ὀνόματι. Παρίστησι δέ πᾶσα θεία Γραφή διά πασῶν τῶν περί Θεοῦ λεγομένων ἐννοιῶν καί λέξεων ὅτι ἔστιν, οὐχ οἷος δέ ἐστι, προσμαρτυροῦσα μόνον αὐτῷ τό ἀεί εἶναι καί τό ὁ ὤν, Θεός ὁ ἀεί ὤν, τρισυπόστατος, παντοδύναμος, παντοκράτωρ, παντεπόπτης, κτίστης καί δημιουργός τῶν ἁπάντων, ἀνενδεής, ὑπερφυής, τοσοῦτον παρ᾽ ἡμῶν γινωσκόμενος, ὅσον τις πέλαγος ἀόριστον ὑδάτων θαλάσσης, ἐν νυκτί παρά τῶν αἰγιαλόν ἱστάμενος καί λαμπάδα φαίνουσαν κρατῶν, καθορᾷ. Τοῦ γάρ ὅλου τῶν ἀπείρων ἐκείνων θαλασσῶν πόσον οἴει ὁρᾶν τόν τοιοῦτον; Πάντως μικρόν ἤ οὐδέν. Πλήν ὅμως ἀκριβῶς βλέπει τό ὕδωρ ὁποῖον καί ἀπλανῶς, εἰ καί μή ἐφικνεῖται εἰπεῖν ποταπόν. Καί οἶδε μέν ὅτι θάλασσα τό ὁρώμενον καί ὅτι πέλαγος ἀχανές καί ὅτι θεαθῆναι ὅλον ὑπ᾽ αὐτοῦ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστί· τό δέ ὅλον, εἰ καί μή ὁρᾷ, ἀλλά δοκεῖ πως καθορᾶν ἀπό τοῦ μέρους καί τό ἄπειρον τῶν ὑδάτων τεκμαίρεσθαι.

(38) Εἰ δοκεῖ δέ, καί παραδείγματι ἀμυδρῷ τῷ σκοπῷ τοῦ λόγου χρησόμεθα. Ἐάν οὖν ἄνθρωπός τις πηρός τάς ὄψεις μή θεασάμενός ποτε πηγήν ὕδατος εὑρεθῇ, ἤ τοῦτο αὐτό τό ὕδωρ ὁποῖόν ἐστι μή εἰδώς, ἦν δέ ἄπειρος τούτου καί ἄγευστος· αὐτός δέ ἐξηγοῦ τούτῳ τά περί τῆς φύσεως τῶν ὑδάτων καί ὅτι, φησί, καλόν τό ὕδωρ, λίμνας καί φρέατα καί θαλάσσας ποταμῶν ὑποτιθέμενος· ὁ δέ ἤρετο μαθεῖν τήν φύσιν, τήν ἰδέαν, τήν ποιότητα, αὐτήν αὐτοῦ τήν ποσότητα καί πῶς κινεῖται καί πόθεν τήν ἀρχήν ἔχει

και πῶς διά παντός ἐκχεῖται καί οὐκ ἐκλείπει. Τί πρός ταῦτα ἄν τῷ πυνθανομένῳ σου ἀπεκρίθης; Ἔγωγε οὖν οἶμαι, κἄν εἰ λίαν διαβατικώτατος ἦσθα καί θεωρητικώτατος τήν διάνοιαν, οὐδαμῶς παραστῆσαι τῷ λόγῳ ἴσχυσας τήν τούτου ἀρχήν καί οὐσίαν καί κίνησιν, οὐδ᾽ ὁποῖόν ἐστι τῇ ποσότητι καί ποιότητι διδάξαι τόν ἀπείρως περί τήν μέθεξιν καί θεωρίαν ἔχοντα τοῦ τοιούτου κἄν ποσῶς ἠδυνήθης. Εἰ δέ περί ῥεούσης καί ὁρωμένης καί κρατουμένης οὐσίας οὕτως οὐκ ἐφικνούμεθά τι εἰπεῖν ἤ διερμηνεῦσαι τῷ λόγῳ τοῖς πυνθανομένοις ἡμῶν, τίς ἐστιν ἡ φύσις αὐτῆς καί πόθεν ἤ ἐκ ποίων εἰδῶν τήν σύστασιν ἔχει, πῶς ἄν τις τῶν ἀγγέλων ἤ τῶν ἁπάντων ἁγίων τούς ἀγνοοῦντας τά περί Θεοῦ καί τά κατ᾽ αὐτόν διδάξαι, οἷός ἐστιν ὁ τό πᾶν οὐσιώσας καί τίνα τά τῆς οὐσίας καί δόξης αὐτοῦ, ἰσχύσει κἄν ὅλως ποτέ; Οὐδείς ἄν οὐδαμῶς. Ὁ δέ γε ἰδεῖν κἄν ποσῶς ἀξιωθείς τόν Θεόν ἐν τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ τοῦ ἀπείρου καί θείου φωτός αὐτοῦ τῷ τρόπῳ ᾧ προειρήκαμεν, διδασκαλίας ἑτέρου οὐ δεηθήσεται· ἔχει γάρ αὐτόν ὅλον ἐν ἑαυτῷ μένοντα καί κινούμενον καί λαλοῦντα καί μυσταγωγοῦντα αὐτόν τά κεκρυμμένα τούτου μυστήρια κατά τό ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰρημένον ὁσιώτατον λόγιον· “Τό μυστήριόν μου, φησίν, ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς”.

Ἄλλως δέ θεάσασθαι τοῦτον ἀμήχανον εἰ μή διά τῆς (39) τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀκριβοῦς φυλακῆς, μή παραφθειρομένης δηλονότι τῇ ἀμελείᾳ καί καταφρονήσει τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐν μηδενί μηδαμῶς, ἀλλά διατηρουμένης καί ἐργαζομένης ἐμμελῶς καί σπουδαίως. Τοιγαροῦν “καί ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν” “οὐ μακράν εὑρεθήσονται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν” ἀλλά κατά ἀναλογίαν τῆς σπουδῆς καί τῆς μετά προθυμίας καί ἐν χαρᾷ ἐργασίας αὐτῶν, ἤ συντομώτερον ἤ βραδύτερον, πλεῖον ἤ ἔλαττον, τόν μισθόν τῆς θεοπτίας κομίσονται καί κοινωνοί θείας γενήσονται φύσεως καί θεοί καί θέσει καί υἱοί Θεοῦ χρηματίσουσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρί καί τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40)

Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἕν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.

Ἀεί μέν ὁ Θεός ὑμνούμενός τε καί παρ᾽ ἡμῶν δοξαζόμενος ὁ ἄναρχος Πατήρ, ὁ συνάναρχος Υἱός τοῦ Πατρός, τό συναΐδιον καί ὁμοούσιον τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ πανάγιον Πνεῦμα, ἡ μία ταῦτα φύσις καί δόξα καί συμφυΐα, ἡ ὁμοούσιος Τριάς, ἡ μία θεότης, ἡ ὁμότιμος οὐσία καί τρισυπόστατος, ἡ τῶν ὅλων ἀρχή καί ὑποστατική καί δημιουργός δύναμις, ἡ ὁμόθρονος, ἡ ὁμόδοξος, ἡ μία ἐξουσία καί παντοκρατορική κυριότης καί βασιλεία, εἷς Θεός καί ἔστι καί λέγεται, ὅς ποτέ μέν μονάς θεωρούμενός τε καί πιστευόμενος μοναδικῶς παρ᾽ ἡμῶν καί λατρεύεται, ποτέ δέ τριάς ὁμολογούμενος τριαδικῶς ἀνυμνεῖται ἐν διῃρημέναις ταῖς ὑποστάσεσιν, ὡς παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἑνός τῆς τρισυποστάτου θεότητος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμυσταγωγήμεθα, βαπτίζειν προτρεπομένου εἰς ὄνομα Πατρός καί Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος καί πάλιν οὕτω λέγοντος· "Ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστιν" ἕτερον ἑαυτόν παρά τόν Πατέρα δεικνύντος, καί "Ἐγώ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν" καί πάλιν· "Ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν τό Πνεῦμα (41) τῆς ἀληθείας ὅ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται", ἄλλον πάλιν παράκλητον ὀνομάζων τό Πνεῦμα.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡμῖν ἡ χάρις ἐννοεῖν δίδωσι τό ἕν κατά πάντα τῆς τρισυποστάτου καί ὁμοουσίου θεότητός τε καί βασιλείας καί τό ταὐτόν καί ὡσαύτως ὄν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων τῆς ἀϊδίου δόξης καί ἀχωρίστου ἑνότητος, ὡς εἰδέναι ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τόν Πατέρα μετά τοῦ Πνεύματος, ἔνθα ὅλος ὁΥἱός καί Θεός ὀνομάζεται, καί ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τόν Υἱόν διά τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς ὅλος ὁ Θεός καί Πατήρ ἀνυμνεῖται, καί ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἔνθα ὅλος ὁ Πατήρ τῷ Υἱῷ συνομολογεῖται καί συνδοξάζεται. Οὕτω δέ μυσταγωγηθέντες παρά τοῦ Πνεύματος ταῦτα οὕτως ἔχειν ὁμοουσίως καί ὁμοτίμως τά πρόσωπα, εἴτ᾽ οὖν ἀσυγχύτους εἶναι τάς ὑποστάσεις αὐτῶν καί ἀδιαιρέτους

ἅμα ἐν τῇ μιᾷ τούτων καί θείᾳ τῶν ὅλων ὑποστατικῇ φύσει τε καί αἰτίᾳ, ὁπόταν πρός τόν Πατέρα καί Θεόν ἀναγώμεθα τῷ συναναφέροντι Πνεύματι διά τοῦ Λόγου καί τάς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρός αὐτόν καί τά ὄμματα, "Πάτερ ἡμῶν" λέγομεν "ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς". Ὁπηνίκα δέ τῷ μονογενεῖ τοῦ Πατρός Υἱῷ ἐν τῷ συνετίζοντι Πνεύματι προσερχόμεθα τάς εὐχάς ἀποδοῦναι, "Ὁ μονογενής Υἱός" λέγομεν "ὁ συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ὁ μόνος ἐκ μόνου, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ ἄναρχος ἐξ ἀνάρχου, ὁ ἐξ ἀϊδίου ἀΐδιος, ὁ ἐξ αἰωνίου αἰώνιος, τό ἐκ τοῦ φωτός φῶς, ἡ ἐκ τῆς ζωῆς ζωή, ὁ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου ἀπρόσιτος, ὁ ἀκατάληπτος ἐξ ἀκαταλήπτου, ὁ ἄφραστος ἐξ ἀφράστου, ὁ ἀναλλοίωτος ἐξ ἀναλλοιώτου, ὁ ἀκατανόητος ἐξ ἀκατανοήτου, ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν". Οὕτω δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐπικαλούμενοι λέγομεν· "Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκ τοῦ Πατρός ἀφράστως ἐκπορευόμενον καί δι᾽ Υἱοῦ ἡμῖν ἐπιφοιτῶν τοῖς πιστοῖς, Πνεῦμα ζωῆς καί συνέσεως, Πνεῦμα ἁγιωσύνης (42) καί τελειότητος, Πνεῦμα τό ἀγαθόν, τό σοφόν, τό φιλάνθρωπον, τό ἡδύ, τό ἔνδοξον, τό τρέφον ὁμοῦ καί ποτίζον, τό ἐλεοῦν, τό φωτίζον, τό δυναμοῦν, Πνεῦμα θεῖον ὑπομονῆς, Πνεῦμα χαρᾶς μεταδοτικόν, εὐφροσύνης, σωφροσύνης, σοφίας, γνώσεως, πρᾳότητος, ἀμνησικακίας, ἀμεριμνίας τῶν κάτω, θεωρίας τῶν ἄνω, διωκτήριον ἀκηδίας, ἀμελείας ἀπελατήριον, περιεργίας καί πονηρίας φυγαδευτήριον, Πνεῦμα μυστηρίων δηλωτικόν, ἀρραβών οὐρανῶν βασιλείας, προφητείας πηγή, διδασκαλίας κρατήρ, ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, μετανοίας θύρα, τήν εἴσοδον τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑποδεικνύον οἷα δή θυρωρός, Πνεῦμα ἀγάπης, εἰρήνης, πίστεως, ἐγκρατείας, Πνεῦμα πόθου καί πόθον ἐμποιοῦν, ἐλθέ καί ἐνσκήνωσον καί μεῖνον ἐν ἡμῖν ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἁγιάζον καί μεταποιοῦν καί φωτίζον ἡμῶν τάς καρδίας, ὡς ὁμοούσιον καί ὁμότιμον τῷ Υἱῷ καί τῷ Πατρί καί ὡς θεούς τούς ὑποδεχομένους σε ἐργαζόμενον καί πᾶσαν μέν ἁμαρτίαν ἐξαφανίζον, πᾶσαν δέ ἀρετήν συνεισφέρον τῇ εἰσόδῳ σου, οὐκ ἔξωθεν ταῦτα συνεπαγόμενον, ἀλλ᾽ αὐτό ἐκεῖνο ὑπάρχον πᾶν ὁτιοῦν καί ἔστιν ἀγαθόν· ἐν οἷς γάρ ἐγκατοικήσεις, ἔχουσιν οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτοῖς τό πᾶν ἀγαθόν".

Τοιγαροῦν καί οὐχ ὡς διαιροῦντες τό ἄτμητον τῆς ὁλικῆς ἑνάδος, τρισί θεοῖς καί οὐχ ἑνί τόν ὕμνον

προσφέρομεν, ἀλλ᾽ ὡς ἐν τῷ Πατρί τόν Υἱόν καί τό Πνεῦμα, ἐν δέ τῷ Υἱῷ τό Πνεῦμα καί τόν Πατέρα, ἐν δέ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα προσκυνοῦντες καί τόν Υἱόν· ἅ καί μίαν φύσιν δοξάζομεν μιᾶς τρισυποτάτου θεότητος, ὁμοούσιον, ὁμοδύναμον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον, αὐτοθέλητον, συναΐδιον, συνάναρχον, ὑπερούσιον, ἀσύγχυτόν τε καί ἀδιαίρετον. Οὐ γάρ ἄλλο καί ἄλλο καί ἄλλο ἑτέρας καί ἑτέρας φύσεως, τήν μή τεμνομένην ἑνάδα τε καί θεότητα διαιροῦντες, φρονοῦμεν, εἰς ἐκφύλους ἀλλοτριότητας ἀσυνέτως ἐκκλίνοντες, ἀλλ᾽ ἕνα ταῦτα Θεόν ἀδιαιρέτως ταῖς ὑποστάσεσι διαιρούμενον καί ἀσυγχύτως (43) τῇ ἑνότητι τῆς μιᾶς οὐσίας ἑνούμενον ἔγνωμεν, ὅλον ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἑνιζόμενον καί ὅλον ἐν τῇ ὑπερουσίῳ ἑνάδι τρισσούμενον· τόν αὐτόν τρία τοῖς προσώποις καί ἕν τῇ ἑνότητι τῆς οὐσίας εἴτε φύσεως χρή λέγειν.

Οὕτω γάρ καί ὁ μονογενής αὐτός Υἱός τοῦ Πατρός τό κατά πάντα ὁμότιμον καί ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον ἑαυτοῦ μεθ᾽ ἅμα τῶν ὁμοουσίων Πατρός καί Πνεύματος πᾶσιν ἡμῖν διετράνωσεν οὕτως εἰπών· "Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἕν ἐσμεν". Καί πάλιν ἑτέρωθι περί τοῦ Πνεύματος, τό ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνης ἀπαραλλάκτως εἶναι δηλῶν, οὕτω φησί· "Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται". Ὡς γάρ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἤτοι πηγῆς ὕδατος, ὕδωρ ὁ ποταμός ἐκπορεύεται, οὕτως ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρός Θεός ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα, διό καί φησι· "Πνεῦμα ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν". Εἰ οὖν ὁ Πατήρ πνεῦμά ἐστι, καί ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθείς Υἱός πνεῦμα δηλονότι ἐστί· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· "Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστιν". Εἰ γάρ καί σάρκα ἀνέλαβεν, ἀλλά καί ταύτην θεώσας πνευματικήν ἀπειργάσατο. Πνεῦμα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται καί διά τοῦ Υἱοῦ δίδοται τοῖς ἀναξίοις ἡμῖν, οὐχ ὡς μή θέλον πεμπόμενον ἤ διανεμόμενον, ἀλλ᾽ ὡς δι᾽ ἑνός τῆς Τριάδος, αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, τά τῷ Πατρί δοκοῦντα ὡς οἰκεῖα θελήματα ἐκπληροῦν. Τῇ γάρ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ θελήσει ἀμέριστος ἡ Ἁγία Τριάς, ταῖς δέ ὑποστάσεσι προσωπικῶς ὀνομάζεται Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς ὤν ταῦτα Θεός, ὄνομα δέ αὐτοῦ Τριάς, ὅς ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου καί λόγου καί ῥήματος ὤν

ὑπέρκειται καί πάσης διανοίας κατάληψιν ὑπερεκπίπτει, μηδέν ὤν.

Ἀλλά σύνες ἐντεῦθεν πῶς ἕν τά τρία ἡ ἁγία λέγει Γραφή. (44) Καλόν γάρ πάλιν τά αὐτά ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀναλαβεῖν καί εἰπεῖν, ἐπειδή καί τό ἐντρυφᾶν τοῖς τοιούτοις ἀεί ἡδονήν ἐμποιεῖ τῷ τά τοιαῦτα θεοπρεπῶς εἰδότι τρυφᾶν καί τάς ψυχικάς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὁ λόγος θεῖος καθαγιάζει. "Πνεῦμα" φησίν "ὁ Θεός", τοῦτο δέ καί ὁ Υἱός, ὥσπερ εἴρηται. Εἰ οὖν "ὁ Θεός πνεῦμά ἐστι" καί τό "πνεῦμα ὁ Κύριος" καί ὁ Κύριος πνεῦμα παρά τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς, ἕν πνεῦμά ἐστιν ἐν τρισί προσώποις εἴτ᾽ οὖν ὑποστάσεσι γνωριζόμενον ὁ Θεός (καθώς ἔφη τοῦτο παραδηλῶν ὁ Υἱός "ἕν"), ἰσοδύναμον, ὁμόθρονον, ὁμοφυές, ὁμοούσιον. Ταῦτα διά τοῦτο οὕτως εἴρηται πνεῦμα ἕν, ἵνα μηδεμίαν ἀνισότητα ὑπεροχῆς ἤ ὑφέσεως ὑπολάβῃς ἐν τοῖς τρισί τῆς Τριάδος προσώποις, μήτε μήν ὅλως καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἐν αὐτοῖς χωρισμόν· οὐ γάρ διά τοῦτο, ἀλλ᾽ ὅπως διά μόνων τῶν ὀνομάτων τά πρόσωπα, αὐτάς δή τάς ὑποστάσεις, ἐκδιδαχθῇς, εἴρηνται. Οὕτω ταῦτα μαθών καί οὕτω καλῶς τά περί Θεοῦ μυσταγωγηθείς, μηδέν περαιτέρω πολυπραγμονῶν ἐκζητήσῃς, πίστει δέ μόνῃ ταῦτα παραδεξάμενος μέχρι τούτου στῆθι, ἀκατάληπτα πάντῃ τά ὑπέρ ταῦτα καί πληροφορούμενος καί ὁμολογῶν.

Ἵνα δέ εἰδῇς καί τά τῆς θείας φύσεως ἴδια, πῶς ὁ Θεός καί τά περί Θεόν καί τά ἀπό Θεοῦ καί τά ἐν τῷ Θεῷ πάντα ἕν φῶς ἐστιν, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὑποστάσεων προσκυνούμενον καί ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασιν αὐτοῦ καί χαρίσμασι καθορώμενον, καί οὕτω σε ταῦτα μυσταγωγήσομεν. "Ὁ Θεός φῶς ἐστί" καί φῶς ἄπειρόν τε καί ἀκατάληπτον· τά γάρ περί αὐτόν φῶς εἰσιν ἑνούμενά τε καί διαιρούμενα τοῖς προσώποις ἀδιαιρέτως καί - ἵνα καθ᾽ ἕν σοι τά ἀδιαίρεται διαιρῶν εἴπω - ὁ Πατήρ φῶς ἐστιν, ὁ Υἱός φῶς ἐστι, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς· ἕν ταῦτα φῶς ἁπλοῦν, (45) ἀσύνθετον, ἄχρονον, συναΐδιον, ὁμότιμον καί ὁμόδοξον. Πρός τούτοις καί τά ἐξ αὐτοῦ πάντα φῶς εἰσιν ὡς ἐκ φωτός ἡμῖν χορηγούμενα· ἡ ζωή φῶς, ἡ ἀθανασία φῶς, ἡ πηγή τῆς ζωῆς φῶς, τό ὕδωρ τό ζῶν φῶς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, αὐτή φῶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ νυμφών φῶς, ἡ παστάς, ὁ παράδεισος, ἡ τοῦ παραδείσου τρυφή, ἡ γῆ τῶν πραέων, οἱ στέφανοι τῆς

ζωῆς, αὐτά τά τῶν ἁγίων ἐνδύματα φῶς· ὁ Χριστός ὁ Ἰησοῦς, ὁ σωτήρ καί βασιλεύς τοῦ παντός, φῶς· ὁ ἄρτος τῆς ἀχράντου σαρκός αὐτοῦ φῶς, τό ποτήριον τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος φῶς, ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ φῶς, τό πρόσωπον αὐτοῦ φῶς· ἡ χείρ, ὁ δάκτυλος, τό στόμα αὐτοῦ φῶς, οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ φῶς· ὁ Κύριος φῶς, ἡ φωνή αὐτοῦ ὡς ἐκ φωτός φῶς, ὁ Παράκλητος φῶς· ὁ μαργαρίτης, ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἡ ζύμη, ἡ ἐλπίς, ἡ πίστις φῶς.

Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα τούτων, ὅσα ἄν διά προφητῶν καί ἀποστόλων ἀκούεις λεγόμενα περί τῆς ἀνεκφράστου καί ὑπερουσίου θεότητος, αὐτήν οὐσιωδῶς τά πάντα εἶναί μοι νόει τήν μίαν ὑπεράρχιον ἀρχήν, τήν ἐν μονάδι τριαδικοῦ προσκυνουμένην φωτός. Εἷς γάρ Θεός ἐν Πατρί καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι, φῶς ὤν ἀπρόσιτόν τε καί προαιώνιον, ὅ καί πολυώνυμον ὑπάρχον καλεῖται πάντα τά εἰρημένα καί τούτων ἕτερα πλείονα· καί οὐ μόνον ταῦτα καλεῖται, ἀλλά καί ἐνεργεῖ, ὡς παρά τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας διδαχθέντων καί τῇ θεωρίᾳ πιστωθέντων καί βεβαιωθέντων περί τῶν προσόντων καλῶν τῷ ὑπεραγάθῳ Θεῷ ἔμαθον. Καί ἵνα πρός τοῖς εἰρημένοις καί ἕτερά σοι φῶτα Θεοῦ παραδηλώσω τινά, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ φῶς, τό ἔλεος αὐτοῦ, ἡ εὐσπλαγχνία, ὁ ἀσπασμός αὐτοῦ φῶς, (46) ἡ χρηστότης αὐτοῦ φῶς, ἡ ῥάβδος, ἡ βακτηρία καί ἡ παράκλησις αὐτοῦ φῶς.

Εἰ δέ καί ἐν ἡμῖν τά πλείονα τούτων ἤ καί πάντα προσεῖναι λέγονται, ἀλλ᾽ ἡμῖν μέν ὡς ἀνθρώποις, ἐκείνῳ δέ ταῦτα πρόσεστιν ὡς Θεῷ. Καί ἵνα μή κατοκνήσω καθ᾽ ἕν σοι ταῦτα πάλιν εἰπεῖν, Πατήρ ὀνομάζεται ὁ Θεός, πατέρες καλοῦνται καί τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείονες· Υἱός Θεοῦ ὁ Χριστός καί Θεός, υἱοί πάλιν ἀνθρώπων ἡμεῖς· Πνεῦμα Θεοῦ τό πανάγιον Πνεῦμα, πνεύματα λέγονται καί ἡμῶν αἱ ψυχαί· ζωή ὁ Θεός, ζῆν λεγόμεθα καί ἡμεῖς· ἀγάπη ὁ Θεός, ἀγάπην ἔχουσιν εἰς ἀλλήλους καί οἱ λίαν ἁμαρτωλοί. Τί οὖν; Τήν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην καλέσεις Θεόν; Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Ἀλλ᾽ εἰρήνην τήν εἰς ἀλλήλους ἐν τῷ μή διαμάχεσθαι ἤ ἀμφιβάλλειν περί τινος, τοῦτο εἴποις εἶναι "εἰρήνην τήν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν"; Οὔμενουν. Ἀλλά ἀλήθειαν Θεοῦ τό μή εἰπεῖν σε λόγον ψευδῆ πρός τινα; Οὐδαμῶς. Ὥσπερ γάρ λόγοι μέν ἀνθρώπων ῥευστοί καί διακενῆς, ὁ δέ τοῦ Θεοῦ Λόγος ζῶν τέ ἐστι καί ἐνυπόστατος καί ἐνεργής, Θεός

ἀληθής, οὕτω δή καί ἡ ἀλήθεια, ὁ Θεός, ὑπέρ ἔννοιαν καί ὑπέρ λόγον ἀνθρώπων ἐστίν· ἄτρεπτος, ἄρρευστος, ἐνυπόστατός τε ὑπάρχει καί ζῶν. Οὕτω τοιγαροῦν οὔτε τό ὕδωρ τό παρ᾽ ἡμῖν ὡς τό ὕδωρ ἐκεῖνο τό ζῶν, οὔτε ὁ ἄρτος ὁ παρ᾽ ἡμῖν ὡς ἐκεῖνος ὁ ἄρτος ἐστίν, ἀλλά καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, ἅπαντα φῶς ἐκεῖνα καί φῶς ἕν ὁ Θεός, οὗ μετασχών τις τῇ μετοχῇ ἐκείνου μέτοχος ἀμφοῖν γίνεται πάντων ὧν εἴπομεν ἀγαθῶν. Γίνεται δέ καί πρᾷος καί ταπεινός· ταῦτα δέ πάλιν φῶς σύν τοῖς εἰρημένοις εἰσί, μᾶλλον δέ σύν τῷ φωτί ἔχει καί ταῦτα ὁ ἔχων ἐκεῖνο τό φῶς.

Ἀλλά γάρ συνάμα τούτοις καί ἐγρήγορσις λέγεται ὁ Θεός, ὡς διεγείρων πρός τά καλά τήν ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ᾽ ἥν κατοικεῖ, (47) ὅς αὐτῇ γίνεται πᾶν ἀγαθόν· καί οὐχ ὑστερεῖται, ἔνοικον ἔχουσα τόν Θεόν ἡ τοιαύτη, παντός ἀγαθοῦ, ἀλλ᾽ ἐμπίπλαται καί περισσεύει ἀεί ἐν πᾶσι τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνοις ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, συνδιαιτωμένη καί συνευφραινομένη ταῖς τάξεσι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὧν γένοιτο καί πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν καί ἐν ἀπολαύσει τούτων πλουσίᾳ γενέσθαι, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

ΛΟΓΟΣ Α΄. (49)

Κεφάλαια τοῦ λόγου.

α΄. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ.

β΄. Περί τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.

γ΄. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατά τίνα τρόπον δι᾽ ἡμᾶς ἐσαρκώθη.

δ΄. Πῶς αὖθις ἡ κτίσις μέλλει ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινούς οὐρανούς καί καινήν γῆν κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον.

ε΄. Ὁποία ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καί περί ἀγγέλων καί περί ψυχῆς.

στ΄. Πῶς ἑνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἕν γίνονται μετ᾿ αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι.

ζ΄. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τίς ἐστι καί κατά τίνα τρόπον πληρωθήσεται.

η΄. Ὅτι εἰ μή πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται.

θ΄. Εἰς τόν ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· "Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ". Καί τίς ἐστιν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ.

ι΄. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννῶσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ᾿ αὐτοῦ· καί πῶς υἱοί καί ἀδελφοί καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν.

ια΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· "Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν".

ιβ΄. (50) Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετήν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι.

Ἅ μέν οὖν ἀπολογήσασθαι καί εἰπεῖν ἔδει πρός τούς ἀντιδιατιθεμένους ἡμῖν καί τάς πικράς γλωσσαλγίας αὐτῶν αἷς τό προσπεσόν ἅπαν ὁμοῦ κατασύρεται, κἄν εἴ τι τῶν τιμιωτέρων ἐστίν, ἱκανῶς ἔχει καί ὡς ὁ Λόγος τόν λόγον εὐώδωσεν, ἵνα μή ἐξ ἡμῶν ᾖ τά τῆς εὐδρομίας τοῦ λόγου καί τῶν εὐστόχων βολίδων αὐτοῦ, ἀλλ᾿ ᾗ ἄνωθεν καί ἀπό τῆς τοῦ Πνεύματος συμμαχίας, παρ᾿ οὗ πᾶσιν εὐοδοῦται τό κατορθούμενον. Χρεών δέ ἄρτι τῆς πρός ἐκείνουτς λήξαντας στάσεως ἰδεῖν καί κατασκοπῆσαι καί σκέψασθαι τίνα τά ὑπό Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, Παύλῳ τῷ θείῳ πειθομένους, τίς ὁ πλοῦτος τῆς πρός ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὅν ἡμῖν ἀπ᾿ ἀρχῆς ἐχαρίσατο κτίσεως, τίς ἡ πλάσις ἡμῶν καί πῶς παρέβημεν τήν δοθεῖσαν ἄνωθεν ἐντολήν καί τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἐξεπέσομεν, τίς δέ ὁ νῦν βίος καί τίς ὁ κόσμος οὗτος ὑφ᾿ ὅν καί μεθ᾿ ὅν τό πᾶν ὁρᾶται κινούμενον, καί τίνα τά μετά ταῦτα διαδεξόμενα τούς προσκυνητάς τῆς Τριάδος ἡμᾶς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν, ἀρχήν τοῦ λόγου ποιούμενος τόν Θεόν.

α΄. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ. (50)

Ὁ Θεός οὐχί τόν παράδεισον μόνον, ὡς ἄν τινες οἴονται, τοῖς πρωτοπλάστοις δέδωκεν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, (51) οὔτε ἄφθαρτον μόνον ἐκεῖνον ἐδημιούργησεν, ἀλλά πολλῷ μᾶλλον πρό ἐκείνου τήν ἅπασαν γῆν, ταύτην δή ἥν ἡμεῖς κατοικοῦμεν, καί τά ἐν τῇ γῇ ἅπαντα, οὐ μήν ἀλλά καί τόν οὐρανόν καί τά ἐν αὐτῷ ἐν πέντε ἡμέραις παραγαγών, τῇ ἕκτῃ ἡμέρα ἔπλασε τόν Ἀδάμ καί πάσης τῆς ὁρωμένης κτίσεως κύριον αὐτόν καί βασιλέα κατέστησε. Καί οὔτε ἡ Εὔα παραχθεῖσα ἦν τότε οὔτε μήν ὁ παράδεισος, ἀλλ᾽ οὗτος ὁ κόσμος ὥσπερ τις παράδεισος ὑπό τοῦ Θεοῦ γέγονεν εἷς, ἄφθαροτος μέν, ὑλικός δέ καί αἰσθητός παραχθείς· τοῦτον, ὡς εἴρηται, τῷ Ἀδάμ καί τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀπόλαυσιν δέδωκεν. Ἀλλά μή φανῇ σοι τοῦτο παράδοξον, ἀνάμεινον δέ τόν λόγον καί ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς ἀποδείξει τοῦτο σαφέστατα. Γέγραπται γάρ· "Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν· ἡ δέ γῆ ἦν ἀόρατος καί ἀκατασκεύαστος". Καθεξῆς δέ τά λοιπά ἅπαντα ἔργα τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἀκριβῶς ἐξηγούμενος, μετά τό εἰπεῖν· "Καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη", ἐπήγαγε· "Καί εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ᾽ ὁμοίωσιν καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπί τῆς γῆς. Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτους". Ἄρσεν δέ καί θῆλυ λέγει οὐχ ὡς τῆς Εὔας ἤδη γενομένης, ἀλλ᾽ ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ πλευρᾷ οὔσης καί αὐτῷ συνούσης· καί τοῦτο μετά ταῦτα σαφέστερον γνώσεσθε. "Καί εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός λέγων· αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί πάντων τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπί τῆς γῆς".

(52) Ὁρᾷς πῶς τοῦτον ὅλον τόν κόσμον, ὡς ἕνα παράδεισον, τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεός; Ποίαν γάρ ἄλλην γῆν λέγει, εἰ μή ταύτην ἐν ᾗ καί νῦν, ὡς

εἴρηται κατοικοῦμεν ἡμεῖς, ἑτέραν δέ οὐδαμῶς; Διό καί ἐπιφέρων φησί· “Καί εἶπεν ὁ Θεός· Ἰδού δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα ὅ ἐστιν ἐπάνω τῆς γῆς· καί πᾶν ξύλον ὅ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπόν σπέρματος σπορίμου ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν καί πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καί πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καί παντί ἑρπετῷ ἕρποντι ἐπι τῆς γῆς”. Εἶδες πῶς τά ὁρώμενα ἅπαντα, τά τε ἐν τῇ καί τά ἐν τῇ θαλάσσῃ, τῷ Ἀδάμ καί ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ δέδωκεν εἰς ἀπόλαυσιν καί οὐχί τόν παράδεισον μόνον αὐτῷ ἐχαρίσατο; Ὅσα γάρ τῷ Ἀδάμ εἶπεν, ὡς πρός πάντας ἡμᾶς ταῦτα ἔλεγε, καθώς καί πρός τούς ἀποστόλους ὕστερον ὁ αὐτός διά τοῦ ζῶντος Λόγου ἔφη· “Ἅ δέ λέγω ὑμῖν, πᾶσι λέγω”, ὡς εἰδώς ὅτι εἰς ἄπειρα πλήθη καί ἀναρίθμητα ἔμελλε τό γένος ἡμῖν πληθυνθῆναι ἐπί τῆς γῆς. Εἰ γάρ καί παραβάντες τήν ἐντολήν αὐτοῦ καί βιοῦν καί ἀποθνῄσκειν κατακριθέντες εἰς τοσοῦτον πλῆθος οἱ ἄνθρωποι ἐγενόμεθα, ἐννόει μοι ὅσοι ἔμελλον εἶναι οἱ ἀπό κτίσεως κόσμου γεννηθέντες, εἰ μή ἀπέθανον, ὁποίαν δέ ζωήν καί διαγωγήν ἔχειν ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ ἄφθαρτοι διατηρούμενοι καί ἀθάνατοι, ἀναμάρτητον δηλονότι καί ἄλυπον, ἀμέριμνόν τε καί ἄμοχθον διανύοντες βίον, ὅπως τε κατά προκοπήν τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν εἰς τελειοτέραν ἔμελλον ἀνάγεσθαι κατά καιρόν δόξαν τε καί ἀλλοίωσιν, πλησιάζοντες τῷ Θεῷ καί τάς πηγαζούσαις αὐγαῖς τῆς θεότητος, τήν μέν ψυχήν λαμπροτέραν ἑκάστου γίνεσθαι, τό δέ αἰσθητόν καί ὑλῶδς σῶμα εἰς ἄυλον καί πνευματικόν ὑπέρ αἴσθησιν πᾶσαν μεταποιεῖσθαί τε καί μεταβάλλεσθαι· ὁπόση δέ καί ἡ ἐκ τῆς μετ᾽ ἀλλήλων διαγωγῆς (53) εὐφροσύνη καί ἀγαλλίασις ἡμῖν προσγίνεσθαι ἔμελλεν, ἄρρητος πάντως τῷ ὄντι καί λογισμοῖς ἀνεπίβατος.

Ἀλλ᾽ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ὥσπερ οὖν χώραν μίαν ἤ ἀγρόν ἕνα, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἴπω, οὕτω τόν κόσμον ἅπαντα τῷ Ἀδάμ, ὡς εἴρηται, ἐχαρίσατο. Ταῦτα δέ ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις συνετέλεσεν ὁ Θεός· καί ἄκουε τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο δηλούσης σαφέστατα. Μετά γάρ τό εἰπεῖν· “Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς καί εὐλόγησεν αὐτούς” καί τά λοιπά καθεξῆς, τότε ἐπήγαγεν οὕτως εἰπών· “Καί εἶδεν ὁ Θεός

πάντα ὅσα ἐποίησεν καί ἰδού καλά λίαν· καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη· καί συνετέλεσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τά ἔργα αὐτοῦ ἅ ἐποίησε, καί κατέπαυσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ὁ Θεός ποιῆσαι”. Εἶτα βουλόμενος διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐποίησε τόν ἄνθρωπον ὁ Θεός καί πόθεν, ἀνακεφαλαιωσάμενος τόν λόγον, οὕτω πως πάλιν φησίν· “Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καί γῆς, ὅτε ἐγένετο”· καί μετ᾽ ὀλίγα· “Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν ἀπό τῆς γῆς”, ὅπερ χρή ἐννοεῖν οὕτως· ἐποίησε δέ ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβών ἀπό τῆς γῆς, “καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν”.

Τόν οὖν τρόπον τῆς δημιουργίας δῆλον ποιήσας ἡμῖν, τότε καθάπερ ἄνθρωπός τις βασιλεύς ἤ ἄρχων καί πλούσιος τήν ὑπ᾽ αὐτοῦ δεσποζομένην χώραν καί γῆν οὔτε πόλιν πᾶσαν περιτειχίσας μόνον ποιεῖ, οὔτε οἶκον ἕνα περιφράξας ὅλην ἀποτελεῖ, ἀλλά εἰς πολλά τήν μίαν διαχωρίσας, τήν μέν σπόριμην εἶναι ἐᾶ, τήν δέ εἰς ἀμπελῶνα ἀφορίζει, ἑτέραν χέρσον εἶναι ἀφίησιν, ἐν ἑνί δέ μέρει καί τόπῳ (54) τερπνῷ τε καί περικαλλεῖ τάς κατασκηνώσεις ποιεῖται, ἔνθα καί παλάτια οἰκοδομεῖ καί οἴκους κατασκευάζει, λουτρά τε κτίζει καί παραδείσους φυτεύει καί παντοίας ἐκεῖσε ἀπολαύσεις ἐπινοεῖ καί φραγμόν ἔξωθεν τούτων ἁπάντων περιτιθεῖ, κλεῖς τε καί πύλας ἀνοιγομένας καί κλειομένας ποιεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί φύλακας, εἰ καί μηδένα πτοεῖται, ἀποκαθιστᾷ, ὡς ἄν τό αὐτοῦ οἰκητήριον περιφανέστατον καί ἐνηλλαγμένον ᾖ διά πάντων καί ἵνα τοῖς μέν ἀγνώμοσι φίλοις καί πονηροῖς καί αὐτοῖς τοῖς προσκεκρουκόσι τῶν ὑπό χεῖρα καί δούλων, εἴ ποτέ τινες τοιοῦτοι φανῶσιν, ἄβατος ἔσται, τοῖς δέ γνησίοις καί πιστοῖς φίλοις καί αὐτοῖς τοῖς εὐγνώμοσι δούλοις ἀκώλυτος ἡ πρός αὐτόν ὑπάρχῃ εἴσοδός τε καί ἔξοδος· οὕτω δή καί ὁ Θεός τῷ πρωτοπλάστῳ ἐποίησε. Μετά γάρ τό κτίσαι πάντα ἐξ οὐκ ὄντων καί αὐτόν πλάσαι τόν ἄνθρωπον καί καταπαῦσαι αὐτόν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν, τότε ἐφύτευσε τόν παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατά ἀνατολάς, ὥσπερ τινά βασίλεια ἐν ἑνί μέρει τοῦ κόσμου τοῦτον φυτεύσας, καί ἔθετο ἐκεῖ τόν ἄνθρωπον ὅν ἐποίησε.

Διατί οὖν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐποίησε τόν παράδεισον μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλά μετά τήν παραγωγήν πάσης ἅμα τῆς κτίσεως κατά ἀνατολάς τοῦτον ἐφύτευσεν; Ἐπειδή ὁ Θεός, ὡς προειδώς τά πάντα, τάξει καί καταστάσει εὐκόσμῳ τήν κτίσιν ἐδημιούργησε καί τάς μέν ἑπτά ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτά αἰώνων τῶν ὕστερον μελλόντων διελθεῖν ἔταξε, τόν δέ παράδεισον ἐφύτευσε μετά ταῦτα, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντα σημαντικόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν τήν ἡμέραν, ἥτις ἐστίν ἡ ὀγδόη, ταῖς προλαβούσαις ἑπτά οὐ συνῆψε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον; Ἐπειδήπερ τῷ κύκλῳ τούτων τῶν ἡμερῶν συναριθμεῖσθαι ταύτων οὐχ ἥρμοζεν, ἐν ᾧ πρώτη καί δευτέρα καθεξῆς (55) αἱ ἑπτά ἀνακυκλοῦσαι τάς ἑβδομάδας ἀποτελοῦσι, πολλάς ἐν τούτῳ τάς πρώτας καί τοσαύτας τάς ἑβδόμους ἀπεργαζομένας ἡμέρας, ἀλλ᾽ ἔξωθεν τούτων ἐκείνην εἶναι ἐχρῆν ὡς ἀρχήν ἤ τέλος μή ἔχουσαν. Οὐδέ γάρ νῦν μέν οὐκ ἔστι, μέλλει δέ γενέσθαι καί ἀρχήν λήψεσθαι· ἀλλά καί ἦν πρό τῶν αἰώνων καί ἔστι νῦν καί ἔσται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀρχήν δέ λαβεῖν λέγεται, ὅτε πάντως ἐλεύσεται καί ἡμῖν ἐσχάτως ἀποκαλυφθῇ ἀνέσπερος μία ἡμέρα καί ἀτελεύτητος ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς γινομένη.

Ὅρα δέ ὅτι οὐδέ γέγραπται· "Ἐποίησεν ὁ Θεός τόν παράδεισον", οὐδέ ὅτι "Εἶπε· Γενηθήτω, καί ἐγένετο", ἀλλ᾽ ὅτι "ἐφύτευσεν αὐτόν καί ἐξανέτειλεν ἔτι ἐκ τῆς γῆς ὁ Θεός πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καί καλόν εἰς βρῶσιν", καρπούς παντοδαπεῖς καί ποικίλους ἔχον μήτε φθειρομένους κἄν ὅλως μήτε ἐκλείποντας, ἀλλά νεαρούς ἀεί καί μάλα δή τό ἡδῦνον ἔχοντα καί ἄφραστον τήν ἡδονήν τοῖς πρωτοπλάστοις καί τήν τρυφήν ἐμποιοῦντας. Ἔπρεπε καί γάρ τοῖς ἀφθάρτοις αὐτῶν σώμασιν ἄφθαρτον καί τήν τροφήν ἐπιχορηγεῖσθαι· ὅθεν καί ἄμοχθος ἦν αὐτῶν ἡ διαγωγή καί ἀκάματος ἡ ζωή, ἐν μέσῳ δηλονότι τοῦ παραδείσου, ὅν περιτειχίσας οἱονεί πως ὁ τούτου δημιουργός εἴσοδον ἔθετο αὐτοῖς δι᾽ ἧς εἰσῄσεσαν καί ἐξῄεσαν.

β΄. Περί τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. (55)

Τοιγαροῦν καί ἐπλάσθη σῶμα μέν ἔχων ὁ Ἀδάμ ἄφθαρτον, ὑλικόν μέντοιγε καί ὅλον οὔπω πνευματικόν,

καί ὡς βασιλεύς ἀθάνατος ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ, οὐ λέγω μόνῳ τῷ παραδείσῳ, ἀλλ᾽ ἐν πάσῃ τῇ ὑπ᾽ οὐρανόν, κατέστη ὑπό τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Ἐπεί δέ καί νόμον αὐτοῖς δέδωκεν ἐντειλάμενος μή φαγεῖν ἐκ μόνου τοῦ ξύλου ἐκείνου, (56) καταφρονήσας δέ ἠπίστευσε τῷ πλαστουργῷ καί δεσπότῃ οὕτως εἰπόντι αὐτῷ· "Ἧ δ᾽ ἄν ἡμέρᾳ φάγησθε ἀπ᾽ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε", πιστότερον τόν σκολιόν ἡγησάμενος ὄφιν οὕτως εἰπόντα· "Οὐχί θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλ᾽ ᾗ δ᾽ ἄν ἡμέρᾳ φάγητε, ἔσεσθε ὡς θεοί γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν· καί ἔφαγεν ἀπ᾽ αὐτοῦ", εὐθύς ἐγυμνώθη τῆς ἀφθάρτου καταστολῆς καί δόξης καί τῆς φθορᾶς γυμνότητα ἐνεδύσατο. Ἰδών οὖν ἑαυτόν γυμνόν ὁ Ἀδάμ ἐκρύβη καί φύλλα συκῆς ῥάψας περιεζώσατο, τήν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ καλύψαι πειρώμενος. Ὅθεν καί τοῦ Θεοῦ εἰπόντος αὐτῷ· "Ἀδάμ, ποῦ εἶ;", "Τῆς φωνῆς σου" φησίν "ἤκουσα καί τήν γύμνωσίν μου κατανοήσας, φοβηθείς ἐκρύβην". Πρός μετάνοιαν δέ αὐτόν ἐκκαλούμενος ὁ Θεός φησι πρός αὐτον· "Καί τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μή ἀπό τοῦ ξύλου οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μή φαγεῖν, ἀπ᾽ αὐτοῦ ἔφαγες;". Ἐπεί δέ εἰπεῖν ἐκεῖνος τό ἥμαρτον οὐκ ἠθέλησε, τοὐναντίον μᾶλλον μέν οὖν καί αἰτίαν προσῆψε τῷ πάντα καλά λίαν πεποιηκότι Θεῷ ἐν τῷ εἰπεῖν· "Ἡ γυνή ἥν δέδωκάς μοι, αὕτη ἔδωκέ μοι καί ἔφαγον", κἀκείνη πάλιν τῷ ὄφει τήν αἰτίαν ἐπεγράψατο καί μετανοῆσαι καί προσπεσεῖν τῷ Δεσπότῃ ἤ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, τότε αὐτούς, ὥσπερ ἐκ παλατίων βασιλικῶν καί οἴκων πανευπρεπῶν, αὐτοῦ δή λέγω τοῦ παραδείσου, ἐξωθεῖ καί ἐκβάλλει, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ γῇ ὡς ἐξόριστοι διατελῶσι καί ὑπερόριοι.

"Καί εὐθύς ἔταξε τήν φλογίνην ῥομφαίαν τοῦ φυλάττειν τήν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ", οὐχ ὡς ἐν αὐτῷ μελλόντων πάλιν τῷ αἰσθητῷ τε καί ὑλικῷ παραδείσῳ μετά τήν ἀνάκλησιν ἐπανάγεσθαι· οὐδέ γάρ διά τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν ἐτηρήθη, (57) οὐδέ τούτου χάριν οὐ κατηράσατο αὐτόν ὁ Θεός, ἀλλά διά τό τύπον αὐτόν ἐπέχειν τῆς μελλούσης ἀκαταλύτου ζωῆς καί εἰκόνα τυγχάνειν τῆς ἀϊδίου βασιλείας τῶν οὐρανῶν· εἰ γάρ μή τοῦτο ἦν, ἐκεῖνον ἔδει καταραθῆναι μᾶλλον, ὡς ἐν αὐτῷ καί τῆς παραβάσεως γενομένης. Ἀλλά τοῦτο μέν οὐ ποιεῖ, τήν δέ λοιπήν ἅπασαν γῆν, ἐπεί, ὡς ἔφαμεν, ἄφθαρτος ἦν

καθώς καί ὁ παράδεισος, πάντα αὐτομάτως προσφέρουσα, ἵν μή κἀκεῖθεν ἐξερχόμενος ὁ Ἀδάμ ἄμοχθον ἔχῃ καί αὖθις βίον, κόπων καί ἱδρώτων ἀπηλλαγμένον, προκατηράσατο αὐτήν οὕτως εἰπών· "Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῇ αὐτήν πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καί τριβόλους ἀνατελεῖ σοι καί φαγῇ τόν χόρτον τοῦ ἀγροῦ τόν τοῖς θηρίοις καί τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἀφωρισμένον· ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τόν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καί εἰς γῆν ἀπελεύσῃ ".

Εἰκότως οὖν ἔδει τῷ εἰς φθοράν καί θάνατον κατενεχθέντι διά τῆς παραβάσεως ῥευστήν καί φθαρτήν ὡσαύτως γῆν κατοικεῖν καί τοιαύτης ἀξίως μετέχειν τροφῆς. Ἐπειδή γάρ ἡ ἄφθονος τρυφή, ἡ ἄφθαρτος καί ἀκάματος διαγωγή, εἰς λήθην τῶν παρά Θεοῦ γεγονότων ἀγαθῶν καί εἰς καταφρόνησιν αὐτόν τῆς δοθείσης ἤγαγεν ἐντολῆς, ἐν κόπῳ κατεδικάσθη δικαίως καί ἱδρῶτι τήν γῆν ἐργάζεσθαι καί οὕτω κατ᾽ ὀλίγον ἐξ αὐτῆς ὡς ὑπό οἰκονόμου τινός κομίζεσθαι τάς τροφάς. Εἶδες πῶς καταραθεῖσα ἡ γῆ πρότερον καί τῆς προτέρας αὐτομάτου βλαστήσεως στερηθεῖσα, οὕτως τόν παραβάτην ἐδέξατο; Οὗ χάριν καί διατί; Ἵνα ἐργαζομένη μέν παρ᾽ αὐτοῦ ἐν ἱδρῶτι καί κόπῳ παρέχῃ τά ἐξ αὐτῆς συμμέτρως φυόμενα εἰς αὐτάρκη χρείαν αὐτῷ, μή ἐργαζομένη δέ μένῃ ἄκαρπος, ἀκάνθας καί τριβόλους μόνον προσφέρουσα. Τοιγαροῦν καί (58) ἐξελθόντα τοῦ παραδείσου αὐτόν πᾶσα ἡ κτίσις, ἡ ὑπό Θεοῦ παραχθεῖσα ἐκ τοῦ μή ὄντος, θεασαμένη, οὐκέτι ὑποταγῆναι τῷ παραβάντι ἐβούλετο· ὁ ἥλιος λάμψαι οὐκ ἤθελεν, ἡ σελήνη φᾶναι οὐκ ἔφερε, τά ἄστρα ὀφθῆναι τούτῳ οὐχ εἵλοντο, αἱ πηγαί βρύειν οὐκ ἔμελλον· οὐκ ἐβούλοντο ῥέειν οἱ ποταμοί, ἐφ᾽ ἑαυτόν ἐμελέτα ὁ ἀήρ συσταλῆναι καί μή δοῦναι τῷ προσκεκρουκότι ἀναπνοήν· τά θηρία καί πάντα τά ζῷα τῆς γῆς, γυμνωθέντα τοῦτον τῆς πρώην θεασάμενα δόξης, καταφρονήσαντα αὐτοῦ, ἐτραχύνθησαν ἅπαντα εὐθύς κατ᾽ αὐτοῦ· ὁ οὐρανός καταπεσεῖν δικαίως ἐπ᾽ αὐτόν οἱονεί πως κεκίνητο καί ἡ γῆ ἐπί τοῦ νώτου φέρειν τοῦτον οὐκ ἔστεγε.

Τί οὖν; Ὁ δημιουργήσας τά πάντα καί πλάσας τοῦτον Θεός, παραβῆναι μέλλοντα πρό καταβολῆς κόσμου γινώσκων τήν ἐντολήν τόν Ἀδάμ καί τήν ἐκ

παλιγγενεσίας αὐτοῦ ζωήν καί ἀνάπλασιν διά τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ προορίσας, τί ποιεῖ; Συγκρατεῖ πάντα τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καί εὐσπλαγχνίᾳ καί ἀγαθότητι, ἀναστέλλει τήν ὁρμήν τῶν κτισμάτων ἁπάντων, εὐθύς καί τούτῳ τά πάντα ὡσαύτως καθυποτάττει, ἵνα τῷ δι᾽ οὗ γέγονεν ἀνθρώπῳ δυλεύσασα, φθαρτῷ φθαρτή γεγονυῖα, ὅτε πάλιν ἐκεῖνος ἀνακαινισθῇ καί πνευματικός, ἄφθαρτος καί ἀθάνατος γένηται, τότε καί αὐτήν ἐλευθερωθεῖσα τῆς δουλείας ἡ κτίσις ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ τῷ προσκεκρουκότι ὑποταγεῖσα καί αὐτῷ ἐκδουλεύσασα συνανακαινισθῇ αὐτῷ καί ἀφθαρτωθῇ καί πνευματική ὅλη γένηται· τοῦτο γάρ πρό καταβολῆς κόσμου ὁ πολυεύσπλαχνος Θεός καί Κύριος προωρίσατο.

Ἀλλά τούτων οὕτω σοφῶς ἐκ Θεοῦ γεγονότων, τοῦ παραδείσου ἐκβληθείς ὁ Ἀδάμ ἐτέκνωσεν, ἐβίωσε καί ἀπέθανεν· οὕτω δέ ὁμοίως καί οἱ ἐξ αὐτοῦ. Τοίνυν καί νεαράν τήν μνήμην ἔχοντες οἱ τότε ἄνθρωποι τῆς ἐκπτώσεως, (59) ὑπό τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας ταύτην ἐκδιδασκόμενοι, ἐσέβοντο τόν Θεόν καί ὡς δεσπότην ἐτίμων αὐτόν. Διά δή τοῦτο καί ὁ Ἄβελ σύν τῷ Κάϊν θυσίας ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς αὐτῷ προσέφερον· ὅθεν καί ἐπί μέν τοῦ Ἄβελ τῇ προσφορᾷ καί θυσίᾳ προσεσχηκέναι τόν Θεόν γέγραπται, ἐπί δέ τοῦ Κάϊν οὐκέτι· καί τοῦτο γνόντα τόν Κάϊν λυπηθῆναι λέγεται ἕως θανάτου καί ἐντεῦθεν πρός φθόνον καί φόνον τοῦ ἀδελφοῦ προχωρῆσαι. Ἀλλ᾽ Ἐνώχ μέν μετά ταῦτα εὐαρεστήσας Θεῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ μετετέθη, Ἠλίας δέ ἐν ἅρματι ἀνελήφθη πυρός, τοῦ Θεοῦ δεικνύντος ἐκ τούτων ὅτι, εἰ μετά τήν ἀπόφασιν τήν κατά τοῦ Ἀδάμ καί τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν, εἰ μετά τό ἐξόριστον αὐτόν παρ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι τούς εὐαρεστήσαντας αὐτοῦ υἱούς οὕτως τῇ μεταθέσει καί μακροζωΐα ἐτίμησε καί τῆς φθορᾶς, ἤτοι τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς καί τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ καταβάσεως, αὐτούς ἠλευθέρωσεν ὕστερον τεθνήξεσθαι ἤ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀλλαγήσεσθαι μέλλοντας, πόσης ἄν αὐτόν ἐκεῖνον, εἰ μή παρέβη τήν ἐντολήν, ἤ καί μετά τό παραβῆναι εἰ μετενόησε, δόξης καί τιμῆς καί συμπαθείας ἠξίωσεν ἔνδον ἐάσας εἶναι τοῦ παραδείσου αὐτόν;

Οὕτως οὖν ἐπί χρόνους τά περί Θεοῦ κατά διαδοχήν διδασκόμενοι ὑπ᾽ ἀλλήλων τόν ποιητήν αὐτῶν οἱ παλαιοί

ἐπεγίνωσκον. Ὕστερον δέ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί τήν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐκ νεότητος ἐπί τά πονηρά ἐκδεδωκότων, εἰς λήθην καί ἄγνοιαν τοῦ πεποιηκότος αὐτούς Θεοῦ κατηνέχθησαν καί οὐ μόνον εἴδωλα καί δαίμονας ὡς θεούς ἐσεβάσθησαν, ἀλλά καί αὐτήν τήν κτίσιν τήν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς θεοποιήσαντες, ταύτῃ ἐλάτρευσαν, εἰς πᾶσάν τε ἀσέλγειαν (60) καί ἀκάθαρτον πρᾶξιν ἑαυτούς ἐκδεδώκασι καταμιάναντες τήν γῆν, τόν ἀέρα, τόν οὐρανόν καί τά ὑπ᾽ αὐτόν ἅπαντα ταῖς πράξεσι ταῖς ἀτόποις αὐτῶν. Οὐδέν γάρ ἕτερον τῶν ἄλλων ἁπάντων οὕτω μιαίνει καί ἀκάθαρτον τό καθαρόν ἔργον ἀπεργάζεται τοῦ Θεοῦ, ὡς τό θεοποιηθῆναι αὐτό τοῦτο καί λατρευθῆναι ἴσα καί θεῷ παρά τόν πεποιηκότα καί κτίσαντα. Τοιγαροῦν καί πᾶσα ἡ κτίσις παρά τῶν ἀνθρώπων θεοποιηθεῖσα καί προσκυνηθεῖσα κατερρυπώθη καί εἰς τελείαν κατήχθη φθοράν· ὅτε δέ ὁ κολοφών ἐπληρώθη τῆς ἄγαν κακίας καί εἰς ἀπείθειαν ἅπαντες συνεκλείσθησαν, κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον, τότε κατῆλθεν ἐπί γῆς ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός ἀναπλάσαι τόν συντριβέντα, ζωοποιῆσαι τόν τεθανατωμένον καί τό ἑαυτοῦ πλάσμα ἐκ τῆς πλάνης ἀνακαλέσασθαι.

Ἀλλά προσέχετε, παρακαλῶ, τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ λόγου· ἔσται γάρ ἡμῖν τε ὠφέλιμος ὁ λόγος καί ταῖς μετέπειτα γενεαῖς. Χρεών δέ ἐξ εἰκόνος τινός τήν τοῦ Λόγου σάρκωσιν καί τήν ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀπόρρητον γέννησιν αὐτοῦ θεωρῆσαι καί γνῶναι καλῶς τό τῆς οἰκονομίας ἐκεῖθεν μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον πρό τῶν αἰώνων εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν.

γ΄. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατά τίνα τρόπον δι᾽ ἡμᾶς ἐσαρκώθη. (60)

Καθάπερ οὖν ἐν τῇ πλάσει πάλαι τῆς προμήτορος Εὔας τήν τοῦ Ἀδάμ πλευράν ἐψυχωμένην ἔλαβεν ὁ Θεός καί εἰς γυναῖκα ταύτην ἀνῳκοδόμησε – διά τοῦτο γάρ οὐδέ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτήν ὡς εἰς τόν Ἀδάμ πνοήν ζωῆς, ἀλλά τό μέρος, ὅ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ εἴληφεν, εἰς σῶμα γυναικός ὁλόκληρον ἀπετέλεσε· καί τήν ἀπαρχήν τοῦ πνεύματος, ἥν σύν τῇ ἐμψυχωμένῃ σαρκί εἴληφεν, (61) εἰς ψυχήν ζῶσαν τελείαν πεποίηκε, τά ἀμφότερα

ἄνθρωπον ἐργασάμενος ἅμα - , τόν αὐτόν δή τρόπον καί ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας ἐψυχωμένην σάρκα λαβών ζύμην οἱονεί καί μικράν ἀπαρχήν ἐκ τοῦ φυράματος τῆς φύσεως ἡμῶν, ἤτοι ἐκ τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καί τοῦ σώματος, ὁ πλαστουργός καί κτίστης Θεός ἥνωσε τῇ ἑαυτοῦ ἀκαταλήπτῳ καί ἀπροσίτῳ θεότητι, μᾶλλον δέ τῇ ἡμετέρᾳ οὐσίᾳ ὅλην τῆς θεότητος αὐτοῦ τήν ὑπόστασιν ἑνώσας οὐσιωδῶς, ἀμίκτως τε μίξας αὐτήν ἐκείνῃ, τήν ἀνθρωπίνην τῇ ἑαυτοῦ, ᾠκοδόμησε ταύτην εἰς ναόν ἅγιον ἑαυτῷ καί ἀναλλιώτως καί ἀτρέπτως αὐτός ὁ τοῦ Ἀδάμ ποιητής τέλειος ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ὥσπερ γάρ ἐκ τῆς ἐκείνου πλευρᾶς τήν γυναῖκα ἐποίησε, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὕτως ἐκ τῆς αὐτοῦ θυγατρός Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καί θεοτόκου σάρκα δανεισάμενος καί ἀναλαβών ἄνευ σπορᾶς ὁμοίως ἐγεννήθη τῷ πρωτοπλάστῳ, ἵνα καθάπερ ἐκεῖνος διά τῆς παραβάσεως ἀρχή τῆς ἐν φθορᾷ καί θανάτῳ γενέσεως ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτως ὁ Χριστός καί Θεός διά τῆς ἐκπληρώσεως ἁπάσης δικαιοσύνης ἀπαρχή τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀναπλάσεως καί ἀθανασίας ἡμῶν γένηται. Τοῦτο γάρ βούλεται καί Παῦλος οὕτω λέγων ὁ θεῖος· “Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ· οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί· καί οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι”. Καί πάλιν· “Ἀπαρχή Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”. Ἐπειδή γάρ ψυχῇ καί σώματι τέλειος ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος ὅμοιος ἡμῶν κατά πάντα πλήν ἁμαρτίας, διά τῆς εἰς αὐτόν πίστεως μεταδιδούς ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος, συγγενεῖς καί ἡμᾶς αὐτοῦ κατά τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν καί οὐσίαν ἐργάζεται. Καί ὅρα μοι τοῦ μυστηρίου τό καινόν καί παράδοξον. Ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος ἥν κατά (62) φύσιν οὐκ εἶχε σάρκα καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅπερ οὐκ ἦν· μεταδίδωσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἥν οὐδείς οὐδέπω ἀγγέλων ἤ ἀνθρώπων ἐκτήσατο, καί γίνονται θεοί, ὅπερ οὐκ ἦσαν, θέσει καί χάριτι· οὕτω γάρ χαρίζεται αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ υἱούς Θεοῦ γίνεσθαι, διό καί ἐγένοντο καί ἀεί ὡσαύτως γίνονται καί οὐδέποτε τοῦ μή γίνεσθαι λήξουσι. Καί ἄκουε Παύλου τοῦτο παραινοῦντος τοῦ θείου· “Καί καθώς ἐφορέσαμεν τήν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καί

τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου”. Καί ταῦτα μέν περί τούτων· ἐχέσθω δέ καί αὖθις τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

Ἐπειδή γάρ διά τῆς σωματικῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ ἐπί πάντων Θεός τοῦ ἀναπλάσαι καί ἀνακαινίσαι τόν ἄνθρωπον ἐλήλυθεν ἐπί γῆς καί τήν δι᾽ αὐτόν καταραθεῖσαν ἅπασαν κτίσιν ἐπευλογῆσαι, ἄκουε νουνεχῶς! Πρῶτον μέν τήν ψυχήν ἥν ἀνέλαβεν ἐζώωσε καί ἀφθαρτώσας ἐθεοποίησε, τό δέ ἄχραντον αὐτοῦ καί θεῖον σῶμα, εἰ καί ἐθέωσεν, ἀλλ᾽ ἔτι φθαρτόν αὐτό καί ὑλικόν περιέφερε. Τό γάρ ἐσθίον καί πῖνον, τό κοπιοῦν καί ἱδρῶτας φέρον, τό δεσμούμενον καί τυπτόμενον, ἐπί σταυροῦ τε ἀναρτώμενον καί καθηλούμενον, φθαρτόν ἐστι δηλονότι καί ὑλικόν· ταῦτα γάρ ἅπαντα φθαρτοῦ σώματος ἰδιώματα καθεστήκασιν, ὅθεν καί ἀπέθανεν καί ἐν μνημείῳ κατετέθη νεκρός. Μετά δέ τό ἀναστῆναι ἄφθαρτον, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν, θεῖον πάντῃ και ἄϋλον, συνανέστησεν· ἔνθεν τοι οὐδέ τάς σφραγῖδας τοῦ μνήματος ἔλυσεν ἐξελθών, ἀλλά καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσήρχετο καί ἐξήρχετο. Διατί δέ οὐκ εὐθύς σύν τῇ ψυχῇ καί τό σῶμα ὅπερ ἀνέλαβε πνευματικόν καί ἄφθαρτον ἀπειργάσατο; Ἐπειδή φαγών καί ὁ Ἀδάμ ἐκ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεός μή φαγεῖν, εὐθύς μέν τόν τῆς ψυχῆς παραβάς ἀπέθανε θάνατον, τόν δέ τοῦ σώματος (63) μετά πολλούς ὕστερον ἐνιαυτούς, καί διά τοῦτο τήν τό ἐπιτίμιον δεξαμένην ψυχήν τῆς τοῦ θανάτου τιμωρίας πρῶτον ἀνέστησέ τε καί ἐζώωσε καί ἐθέωσεν, εἶθ᾽ οὕτως τό σῶμα, κατά τήν πάλαι ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν ἀποστρέφειν διά τοῦ θανάτου εἰς γῆν, τήν ἀφθαρσίαν διά τῆς ἀναστάσεως ἀπολαβεῖν ᾠκονόμησεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά κατελθών ἐν τῷ ᾅδῃ, τῶν μέν ἐκεῖσε κατεχομένων ἁγίων τάς ψυχάς τῶν αἰωνίων ἐλευθερώσας δεσμῶν ἐξανέστησε καί εἰς τόπον ἀναπαύσεως καί φωτός ἀνεσπέρου κατέταξε, τά δέ σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ᾽ εἴασεν αὐτά ἐν σοροῖς μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Τό γοῦν μυστήριον τοῦτο οὐ μόνον τῷ ῥηθέντι τρόπῳ γέγονεν ἀπ᾽ ἀρχῆς Χριστοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλά καί ἐφ᾽ ἑνί ἑκάστῳ τῶν πάλαι ἁγίων ἐγένετο καί μέχρι τοῦ νῦν ἀεί γίνεται. Λαμβάνοντες γάρ τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ Πνεῦμα, συμμέτοχοι αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς οὐσίας γινόμεθα· ἐσθίοντες δέ τήν παναμώμητον αὐτοῦ σάρκα, τά θεῖα λέγω μυστήρια, σύσσωμοι αὐτοῦ καί

συγγενεῖς ἐν ἀληθείᾳ ὁλοκλήρως γινόμεθα, καθώς καί αὐτός ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι “ὀστοῦν ἐσμεν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ καί σάρξ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ “ καί πάλιν, ὅτι “ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τῆς θεότητος, ἡμεῖς, δηλονότι πάντες, ἐλάβομεν καί χάριν ἀντί χάριτος”. Τοῦτο δέ γινόμενοι, ὅμοιοι αὐτῶ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ καί Δεσπότῃ ἡμῶν κατά χάριν γινόμεθα, ἀνακαινιζόμενοι καί ἀνανεούμενοι τήν ψυχήν, ἀφθαρτοποιούμενοί τε καί ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες ἐξανιστάμενοι, αὐτόν δηλαδή τόν ὅμοιον ἡμῖν γενέσθαι καταξιώσαντα βλέποντες καί βλεπόμενοι ὑπ᾽ αὐτοῦ οἱ ἀξιωθέντες ὅμοιοι γενέσθαι αὐτῷ, ὡς εἴ τις ἀπό μακρόθεν πρόσωπον φίλου αὐτοῦ καθορᾷ καί διαλέγεται αὐτῷ καί προσομιλεῖ καί φωνῆς ἀκούει αὐτοῦ.

(64) Οὕτω τοιγαροῦν οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος ἅγιοι, οἱ πάλαι τε καί νῦν πνευματικῶς βλέποντες, οὐ σχῆμα ἤ εἶδος ἤ ἐκτύπωμα βλέπουσιν, ἀλλά φῶς ἀσχημάτιστον, ὡς καί αὐτοί φῶς ἐκ τοῦ φωτός Πνεύματος χρηματίζοντες. Τοιοῦτος δέ ἕκαστος τῶν ἁγίων γινόμενος, οὐχί καί τό σῶμα αὐτοῦ εὐθύς ἄφθαρτον καί πνευματικόν γίνεται, ἀλλά καθάπερ σίδηρος ὑπό τοῦ πυρός ἐκπυρούμενος τῆς λαμπρότητος μέν αὐτοῦ μεταλαμβάνει καί τήν μελανίαν εὐθύς ἀποβάλλεται, χωριζόμενος δέ πάλιν τοῦ πυρός ψυχρός καί μέλας καθορᾶται καί γίνεται, οὕτω δή καί τά σώματα τῶν ἁγίων ὑπό τῆς ἑνωθείσης τῇ ψυχῇ αὐτῶν χάριτος, ἤτοι τοῦ θείου πυρός μταλαμβάνοντα, ἁγιάζονται καί ἐκπυρούμενα διαυγῆ καί αὐτά γίνονται καί πολύ τῶν ἄλλων σωμάτων διαφορώτερα καί τιμιώτερα ἀποκαθίστανται. Ἐπειδάν δέ ἡ ψυχή ἐξέλθῃ καί τοῦ σώματος χωρισθῇ, εὐθύς καί αὐτά τῇ φθορᾷ παραδίδονται καί ἐκ τοῦ κατά μικρόν διαλύονται· τά δέ καί ἐπί πολλούς χρόνους διαμένουσι, μήτε ἄφθαρτα μένοντα παντελῶς, μήτε πάλιν τελείως φθειρόμενα, ἀλλά καί τῆς ἀφθαρσίας καί τῆς φθορᾶς τά γνωρίσματα ἐν ἑαυτοῖς διασῴζουσιν, εἰς τήν τελευταίαν ἐξανάστασιν ἀφθαρτωθῆναι τελείως καί καί ἀνακαινισθῆναι τηρούμενα.

Τίνος οὖν ἕνεκεν καί διά τι; Ὅτι οὐκ ἔπρεπε πρό τῆς τῶν κτισμάτων ἀνακαινίσεως τά τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσεσθαι καί ἀφθαρτωθήσεσθαι σώματα, ἀλλ᾽ ὥσπερ αὕτη παρήχθη πρῶτον ἄφθαρτος, ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος, ὕστερον, οὕτω πάλιν πρῶτον τήν κτίσιν ἀπό

τῆς φθορᾶς εἰς τήν ἀφθαρσίαν χρή μεταποιηθῆναι, εἴτ᾽ οὖν ἀλλαγῆναι, καί οὕτω σύν αὐτῇ καί ἅμα αὐτῇ καί τά φθαρέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων ἀνακαινισθῆναι, ἵνα καί αὖθις πνευματικός καί ἀθάνατος ὁ ἄνθρωπος γεγονώς ἐν ἀφθάρτῳ χωρίῳ καί ἀϊδίῳ καί πνευματικῷ κατοικῇ. Καί ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουε Πέτρου λέγοντος τοῦ ἀποστόλου· "Ἥξει δέ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οὐρανοί πυρούμενοι (65) λυθήσονται καί στιχεῖα καυσούμενα τήκεται", οὐχ ὡς ἀπολλυμένων τούτων, ἀλλ᾽ ὡς ἀναχωνευομένων δηλονότι καί ἀναστοιχειουμένων εἰς κρείττονά τε καί ἀΐδιον λῆξιν. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν ῥημάτων τοῦ ἀποστόλου, δι᾽ ὧν ἐπιφέρει λέγων· "Καινούς δέ οὐρανούς καί καινήν γῆν κατά τό ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν". Κατά ποῖον καί τίνος ἐπάγγελμα; Κατά τό τοῦ Χριστοῦ πάντως καί Θεοῦ ἡμῶν εἰπόντος· Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μή παρέλθωσιν". Παρέλευσιν τοῦ οὐρανοῦ τήν ἐναλλαγήν αὐτοῦ εἰρηκώς, κἄν γάρ ὁ οὐρανός, φησίν, ἀλλαγήσεται, ἀλλ᾽ οἱ ἐμοί λόγοι τό ἀναλλοίωτον καί πάγιον ἕξουσι. Τοῦτο γάρ καί ὁ προφήτης Δαυίδ προανακέκραγε οὕτως εἰπών· "Καί ὡσεί περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς καί ἀλλαγήσονται· σύ δέ ὁ αὐτός εἶ καί τά ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι". Τί τοίνυν τῶν λόγων τούτων σαφέστερον γένοιτ᾽ ἄν;

Ἀλλά σκοπήσωμεν πῶς ἡ κτίσις ἀνακαινισθήσεται καί εἰς τό ἀρχαῖον ἀποκατασταθήσεται κάλλος.

δ΄. Πῶς αὖθις ἡ κτίσις μέλλει πᾶσα ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινούς οὐρανούς καί καινήν γῆν κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον. (65)

Καινούς τοιγαροῦν οὐρανούς καί καινήν γῆν ἐπαγγειλαμένου αὐτοῦ, οὐδείς ἀντερεῖ τῶν πιστῶν· οὐδέ μήν ἄρα τῷ Κυρίῳ ταῦτα λέγοντι ἀπιστήσει. Καθάπερ γάρ τά ἡμέτερα λυόμενα σώματα οὐκ εἰς τό μηδαμῇ μηδαμῶς εἶναι χωρεῖ, ἀλλά πάλιν διά τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινίζεται, οὕτω δή καί ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί τά ἐν αὐτῇ πάντα, ἤγουν πᾶσα ἡ κτίσις, ἀνακαινισθήσεται καί ἐλευθερωθήσεται ἀπό τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς καί· καί συμμεθέξει τά στοιχεῖα ταῦτα μεθ᾽ ἡμῶν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος καί (66) ὅν τρόπον ἅπαντας ἡμᾶς τό πῦρ

δοκιμάσει, κατά τόν θεῖον ἀπόστολον, οὕτως καί ἡ κτίσις πᾶσα διά πυρός ἀνακαινισθήσεται. Καί τοῦτο, δι᾽ ὧν ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφει, μαθεῖν ἐστιν· “Ἥξει γάρ, φησίν, ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οὐρανοί ῥοιζηδόν παρελεύσονται, στοιχεῖα δέ καυσούμενα λυθήσονται καί γῆ καί τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται”. Ὁρᾷς πῶς διά πυρός λέγει τά πάντα ἀναχωνευθήσεσθαι καί ἀλλοιωθήσεσθαι; Διό καί ἐπιφέρων φησί· “Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταπούς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καί εὐσεβείαις; “ Λυθήσονται δέ ἄρα πῶς; Ὥσπερ σκεῦος χαλκοῦν πεπαλαιωμένον, ῥυπωθέν καί ἀχρειωθέν ὑπό ἰοῦ, τῷ πυρί παραδίδοται ὑπό τοῦ τεχνίτου καί οὕτως ἀναχωνευόμενον καινόν ὑπ᾽ αὐτοῦ πάλιν κατασκευάζεται, τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κτίσις, ἐπεί ἐπαλαιώθη καί ὑπό τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐρρυπώθη, ὑπό τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων διά πυρός λυθήσεται, εἶτ᾽ οὖν ἀναχωνευθήσεται καί ἀναστοιχειωθήσεται καί λαμπρά καί καινοτέρα ἀσυγκρίτως τῆς νυνί ὁρωμένης γενήσεται.

Οὕτως δέ περί τούτων τοῦ ἀποστόλου γράψαντος Πέτρου, μετ᾽ ὀλίγα πάλιν φησί· “Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ καί τήν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθώς καί ὁ ἀγαπητός ἡμῶν ἀδελφός Παῦλος κατά τήν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καί ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περί τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἅ οἱ ἀμαθεῖς καί ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν ὡς καί τάς λοιπάς γραφάς πρός τήν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν”· Τοῦτο δέ οὐχ οἱ τότε μόνον, ἀλλά καί νῦν οἱ πλεῖστοι ἤ καί οἱ πάντες σχεδόν εἰπεῖν πάσχομεν ἐξ ἀγνοίας, πάντα συγχέοντες, πάντα τά τῆς θείας Γραφῆς πρός τήν ἀπώλειαν ἡμῶν στρεβλοῦντες ἤγουν παρερμηνεύοντες, συνηγόρους οἱονεί (67) τῶν ἰδίων παθῶν καί ἐπιθυμιῶν καί τῆς ἀπωλείας ἡμῶν σπουδάζοντες ἔχειν καί ποιεῖν τάς θείας Γραφάς.

Ἀλλ᾽ ἴδωμεν τί καί Παῦλος ὁ θεῖός φησι περί τῆς κτίσεως καί τοῦ ταύτης ἀνακαινισμοῦ· εἰπών τοίνυν· “Λογίζομαι ὅτι οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς”, ἐπήγαγεν· “Ἡ γάρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τήν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται”. Ἀποκαραδοκίαν τήν προσδοκίαν, τήν σφοδράν ἐπιθυμίαν

φησίν, ἀποκάλυψιν δέ τήν ἐν τῇ ἀναστάσει φανέρωσιν· ἐν ταύτῃ γάρ διά τῆς τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ παρουσίας φανερωθῆναι δεῖ τούς υἱούς τοῦ Θεοῦ καί φανῆναι τό κάλλος αὐτῶν καί αὐτούς ὅλους οἷοί εἰσι, καθώς γέγραπται· "Τότε λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος", οἱ τοῦ δικαίου Θεοῦ υἱοί δηλονότι. Ἵνα δέ μή ὑπολάβῃς ἑτέραν τινά κτίσιν τόν θεῖον λέγειν ἀπόστολον, ἐπιφέρων φησί· "Τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, ἐπ᾽ ἐλπίδι".

Ὁρᾷς ὅπως οὐκ ἀπό σκοποῦ ἔφθην εἰπών ὅτι οὐκέτι δουλεῦσαι τῷ παραβάντι Ἀδάμ ἡ κτίσις ἐβούλετο, τοῦτον ἰδοῦσα ἐκπεπτωκότα τῆς θείας δόξης ὡς προσκεκρουκότα Θεῷ τῷ αὐτοῦ ποιητῇ; Διά δή τοῦτο, πρό καταβολῆς κόσμου τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ σωτηρίαν ὁ Θεός προορίσας, ὑπέταξεν αὐτῷ τήν κτίσιν, καταρασάμενος ταύτην ἵνα, φθαρτῷ γενομένῳ τῷ δι᾽ ὅν παρήχθη ἀνθρώπῳ, φθαρτή καί αὐτή γένηται, ὡς ἄν φθαρτήν αὐτῷ τήν τροφήν ἐτησίως παρέχῃ· ὁπόταν δέ ἀνακαινίσῃ τόν ἄνθρωπον καί ἄφθαρτον καί ἀθάνατον καί πνευματικόν αὐτόν ἀπεργάσηται, τηνικαῦτα καί αὐτήν ὅλην τήν κτίσιν, φημί, σύν αὐτῷ ἀλλιώσει καί ἀΐδιον ταύτην ἀποτελέσει· τοῦτο γάρ δι᾽ ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν· (68) "Τῇ γάρ ματαιότητι, φησίν, ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, ἐπ᾽ ἐλπίδι". Οἷον, οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτῆς, φησί, τῇ ἀνθρωπότητι ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα εἰς φθοράν μετήχθη καί φθαρτούς προφέρει καρπούς καί βλαστάνει ἀκάνθας ὁμοῦ καί τριβόλους, ἀλλά τῇ τοῦ Θεοῦ πειθαρχοῦσα προστάξει τοῦ ἐπ᾽ἐλπίδι πάλιν ἀνακαινίσεως ταῦτα διορισαμένου. Τοῦτο δέ ποιῆσαι σαφέστερον βουληθείς ἔφη· "Καί γάρ καί αὐτή ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπό τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τήν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ".

Εἶδες πῶς οὐκ ἀπεικός εἴπομεν ὅτι καί ἡ κτίσις αὕτη ἄφθαρτος πᾶσα τό κατ᾽ ἀρχάς καί εἰς παραδείσου τάξιν παρήχθη παρά Θεοῦ, καταραθεῖσα δέ εἰς φθοράν καί δουλείαν μετήχθη, τῇ ματαιότητι τῶν ἀνθρώπων ὑποταγεῖσα. Ὅρα δέ καί οἵα ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης αὐτῆς.

ε´. Ὁποία ἔσται καί ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως.

Τοιγαροῦν καί ἀνακαινιζομένη, οὐχί οἵα ἐξ ἀρχῆς παρήχθη τοιαύτη καί αὖθις γενήσεται. Μή γένοιτο! Ἀλλά, καθάπερ σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ὡς τό λόγιον, καί ἐγείρεται σῶμα οὐχ οἷον τό τοῦ πρωτοπλάστου πρό τῆς παραβάσεως ἦν, ὑλικόν δηλαδή καί αἰσθητόν καί τρεπτόν, δεόμενον τροφῆς αἰσθητῆς, ἀλλά ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ὅλον καί ἄτρεπτον, οἷον τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ μετά τήν ἀνάστασιν ἦν, τοῦ δευτέρου Ἀδάμ δηλονότι καί πρωτοτόκου ἡμῶν γενομένου ἐκ τῶν νεκρῶν, κατά πολύ διαφέρον ἐκείνου, τόν αὐτόν δή τρόπον καί ἡ κτίσις ἅπασα θείῳ γενήσεται νεύματι οὐχ οἵα παρήχθη, ὑλική τε καί αἰσθητή, ἀλλ᾽ εἰς ἄϋλον καί πνευματικόν ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ μεταποιηθήσεται οἰκηκήριον. Ἄλλως τε δέ καί καθώς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι (69) “πάντες μέν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δέ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ” οὕτω καί ἡ κτίσις ὑπό τοῦ θείου φλεχθεῖσα πυρός ἀλλοιωθήσεται, ὡς ἄν καί τό προφητικόν πληρωθήσεται λόγιον τό οὕτω φάσκον· “Δίκαιοι δέ κληρονομήσουσι γῆν”, οὐκ αἰσθητήν πάντως, - πῶς γάρ, οἱ πνευματικοί χρηματίζοντες; - ἀλλά πνευματικήν πᾶσαν καί ἄϋλον, ἵνα οἱ ἀσώματα κεκτημένοι τά σώματα καί ὑπέρ αἴσθησιν ἐν αἰσθήσει γενόμενοι, καί ἀπερίγραπτοι ἐν ἀπεριγράπτοις ὄντες οἱ περιγραπτοί, ἄξιον ἔχωσι τῆς ἑαυτῶν δόξης κατοικητήριον.

Τοιγαροῦν καί νόει μοι ἄρτι κόσμον πνευματικόν καί ὑπέρ τήν ἡμῶν αἴσθησιν πέλοντα. Τό οὖν ὑπέρ αἴσθησιν ὄν καί πνευματικόν χρηματίσαν ἄληπτόν ἐστι πάντως τό καθ᾽ ἡμᾶς καί ἀόρατον· τό δέ μήτε ὁρώμενον, μήτε ὅλως κρατούμενον, πῶς κἄν ὅλως ἔσται περιοριστόν παρ᾽ ἡμῖν, ἤ τίς εὖ φρονῶν τοῦτο εἴποιεν; Οὐδείς οὐδαμῶς. Τοιοῦτος τοίνυν ἐστίν ἡμῖν καί ὁ περί τῶν ἀγγέλων λόγος. Καί γάρ καί αὐτοί οἱονεί σωματοί πώς εἰσι καί περιγραπτοί τῇ ἀΰλῳ καί ἀσωμάτῳ φύσει συγκρινόμενοι τῆς θεότητος, καθώς γέγραπται· “σώματα ἐπουράνια καί σώματα ἐπίγεια”, ὑλικά μέν ταῦτα, ἄϋλα δέ τά ὑπέρ ἡμᾶς· καί ἀλλαχοῦ· “Ὁ ποιῶν τούς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καί τούς λειτουργούς αὐτοῦ πυρός φλόγα”. Ἐπεί οὖν λειτουργικά εἰσι πνεύματα καί οἱ νόες οἱ ἐπουράνιοι εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ὡς δοκεῖ τῇ ἀληθείᾳ καί Παύλῳ τῷ μυσταγωγῷ τῶν τοιούτων, ὅτε

πάντως ἄγγελος θεῖος ἄνωθεν καταπεμφθῇ ἐκ Θεοῦ τῷ θείῳ λειτουργήσων προστάγματι ἐπί τῆς γῆς, τάς μέν οὐρανίους χοροστασίας καταλιμπάνει, πρός δέ τά ἐγκόσμια καί ἡμᾶς ὁμολογουμένως γίνεται. Εἰ δέ τοῦτο οὕτως δοκεῖ τῇ καταλήψει τῆς ἀληθείας, περιγραπτός ἐν τούτῳ ὤν δείκνυται καί περιοριστός· (70) πρός γάρ ἐκείνην τήν θείαν καί ἄκτιστον φύσιν, τήν ἀσώματον πάντῃ καί ἀπερίγραπτον, κτιστοί καί περιγραπτοί πέλουσι, πρός δέ τήν ἡμετέραν καί πάντῃ ἀσώματοι, ἄληπτοι καί ἀόρατοι.

Τοιοῦτος καί ὁ περί ψυχῆς ἡμῖν λόγος. Θεῷ γάρ τῷ φύσει ἀσωμάτῳ καί ἀγγέλοις συγκρινομένη, σωματή πως οἱονεί ἐστι καί περιγραπτή, ἀλλά μόνῳ τῷ δεσμεῖν δυναμένῳ ταύτην καί ἐξουσίαν ἔχοντι σύν τῷ σώματι εἰς γέενναν ἐμβαλεῖν πυρός, αἰσθήσει δέ καί ὄψει βροτείᾳ πάντῃ ἀσώματός τε καί ἀκατάληπτος, μή δυναμένη περιγραφῆναι τόποις ἤ χωρίοις αἰσθητοῖς τό καθόλου. Καί θαυμάσῃ μηδείς ταῦτα ἀκούων, ἐννοούμενος ὅπως καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀοράτως εἰσέρχεσθαι καί ἐξέρχεσθαι γίνεται τούς ἀσωμάτους ἀγγέλους, τῷ αὐτῷ δέ τρόπῳ καί τάς ψυχάς λαμβάνειν αὐτούς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἀκουέτω τοῦ Κυρίου λέγοντος· "Ἐν τῇ ἀναστάσει, φησί, τῶν δικαίων, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ᾽ εἰσίν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ", καί Παύλου· "Σπείρεται" λέγοντος "σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν", κἀκεῖθεν ἀκριβῶς μανθανέτω, ὅτι τά σώματα ἡμῶν πνευματικά καί οἷον εἰπεῖν τῶν ἀγγέλων παρόμοια μέλλουσι γενέσθαι, ἀνισταμένων ἀπό νεκρῶν. Εἰ γάρ ψυχικά σπείρονται καί πνευματικά ταῦτα ἐγείρονται, ὡς τό λόγιον, καί εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὀφείλομεν ὡς Θεοῦ ἄγγελοι, καθά καί ὁ Κύριος εἴρηκε, δηλονότι ὅμοιοι αὐτοῖς, εἰ καί μή τῇ φύσει, ἀλλά τῇ ἀξίᾳ ἐσόμεθα. Σωματούς δέ αὐτούς ὡς πρός Θεόν φημι, ὡς δέ πρός ἡμᾶς ἀΰλους καί ἀοράτους· εἰ δέ τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον αἱ ψυχαί κατά τόν ἀποδοθέντα ὅρον καί νόμον τῆς εἰρημένης συγκρίσεως.

Τοιούτων τοίνυν γινομένων ἡμῶν ἐν τῇ ἀναστάσει, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξε, ποία τοῦ λοιποῦ χρεία τοῖς οὕτω πνευματικοῖς γενομένοις καί ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν τήν ἐνταῦθα, (71) τοῖς ὡς ἀγγέλοις οὖσι Θεοῦ, εἰ καί μή κατά τήν ἀξίαν αὐτῶν, αἰσθητῆς ὅλως γαίας καί κατοικίας. Ἀξία δέ ἀγγέλων Θεοῦ καί στάσις καί ἔφεσις τό

ἐλλάμπεσθαι ἀπό τοῦ πρώτου καί θείου φωτός ὡς φῶτα δεύτερα, τό βλέπειν τήν δόξαν καί λαμπρότητα αὐτοῦ τοῦ ἀπροσίτου καί ἀπείρου φωτός καί ἀπολαύειν τῆς ἀφράστου καί τρισυποστάτου θεότητος. Ἡ γάρ ἅπασα κτίσις, ὡς εἴρηταί μοι πολλάκις, ἀνακαινισθεῖσα, σύν αὐτῷ παραδείσῳ ὅλη γενομένη πνευματική, είς ἄϋλον καί ἄφθαρτον, ἄτρεπτόν τε καί ἀΐδιον καί νοερόν μετασκευασθήσεται οἰκητήριον. Καί οὐρανός μέν ἀσυγκρίτως λαμπρότερος ἔσται, οἷα δή καινός ἄλλος καί τοῦ ὁρωμένου φωτοειδέστερος. Γῆ δέ ἄφραστον καί καινόν ἀναλήψεται κάλλος καί χλόης εἶδος ἀμάραντον, ἄνθεσι δηλαδή φωτοειδέσι καί ποικιλίᾳ πνευματικῇ ὡραϊζομένη, ἐν οἷς δικαιοσύνη, κατά τό ὅσιον λόγιον, κατοικεῖ. Λάμψει δέ ἑπταπλασίως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ δέ σελήνη τοῦ νυνί λάμποντος ἡλίου διπλότερον ἐξαστράψει· τά δέ γε ἄστρα ἔσονται τῷ ἡλίῳ τούτῳ παρόμοια, εἴ τινα ταῦτά ἐστι καί οἷστισιν ἀναθεωροῦνται τοῖς λόγοις τοῖς ὑψηλοῖς τήν διάνοιαν. Πάντα δέ ὑπέρ λόγον, ὡς πᾶσαν διάνοιαν ὑπερβαίνοντα, πλήν ὅμως πνευματικά ὄντα καί θεῖα, ἑνοῦνται τοῖς νοητοῖς καί γίνονται παράδεισος νοερός ἄλλος καί Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος, ἐξομοιωθεῖσα τοῖς ἐπουρανίοις καί ἑνωθεῖσα, καί κλῆρος ἄσυλος τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς κληρονόμος οὐδείς οὐδαμῶς τῶν ἐπί γῆς ἐχρημάτισεν, ἀλλ᾽ οὐδέ κατῴκησεν ἐν ταύτῃ, οὐδέ βήματος ποδός κύριος γέγονε· πάντες γάρ πάροικοι ἐγενόμεθα καί ἐσμέν καί ἐσόμεθα ἐν αὐτῇ, καθώς πᾶσα θεία ὑπαγορεύει Γραφή.

Ὁπόταν οὖν ὁλοκλήρως πάντα τοῖς ἐπουρανίοις (72) ἑνωθῇ τά ἐπίγεια, τηνικαῦτα καί οἱ δίκαιοι τήν ἀνακαινισθεῖσαν ταύτην κληρονομήσουσι γῆν, ἥν οἱ μακαριζόμενοι πραεῖς παρά τοῦ κυρίου κληρονομοῦσι. Νῦν μέν γάρ τά μέν ἡνώθη τοῖς οὐρανίοις, τά δέ μέλλει· αἱ μέν γάρ ψυχαί τῶν ἁγίων, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, διά τῆς δωρεᾶς καί ἑνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔτι αὐτῶν ὄντων ἐν σώματι, κολλῶνται Θεῷ καί ἀνακαινιζόμεναι ἀλλοιοῦνται καί ἐκ τοῦ θανάτου ἀνίστανται καί ἐν ἀνεσπέρῳ φωτί ἐν δόξῃ ἀποκαθίστανται μετά κοίμησιν· τά δέ γε σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ᾽ ἐν σοροῖς καί φθορᾷ ἀφίενται, ἄφθαρτα καί αὐτά γενήσεσθαι μέλλοντα ἐν τῇ κοιονῇ ἀναστάσει, ὅτε καί πᾶσα δηλονότι ἡ ἐπίγειος κτίσις, ἡ ὁρωμένη αὕτη καί

αἰσθητή, ἀλλοιωθήσεται καί τοῖς ἐπουρανίοις ἤγουν τοῖς ἀοράτοις καί ὑπέρ αἴσθησιν ἐνωθήσεται.

Τοῦτο τοιγαροῦν πληρωθῆναι δεῖ πρῶτον καί τηνικαῦτα ἐλεύσεται μετά δόξης πολλῆς καί δυνάμεως ὁ περιπόθητος ἡμῶν καί γλυκύτατος βασιλεύς Ἰησοῦς ὁ Χριστός καί Θεός κρῖναι κόσμον καί ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατά τά ἔργα αὐτοῦ. Εἶθ᾽ οὕτως, καθάπερ ἐν οἴκῳ μεγάλῳ ἤ βασιλείοις πολλάς ἔχουσι τάς ἀναπαύσεις καί τάς κατασκηνώσεις καί τήν διαφοράν πολλήν αὖθις ἐν ἀμφοτέραις ὁμοῦ καί θειοτάταις μοναῖς, οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ καινῇ κτίσει τάς διαιρέσεις ποιήσει, ἀπονέμων ἑκάστῳ τήν κληρουχίαν κατά τήν αὐτοῦ ἀξίαν καί τήν ἐκ τῶν ἀρετῶν καί ἔργων προσοῦσαν αὐτῷ λαμπρότητά τε καί περιφάνειαν. Πνευματικῶν δέ ὄντων αὐτῶν καί διαφανῶν καί συνημμένων ἐκείναις ταῖς θείαις μοναῖς τε καί ἀνακλίσεσιν, ὡς μία τις ὅλη καθόλου ἐστίν, ὥσπερ οὖν καί ἔστιν, ἐστία ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί τοῦτο τοῖς πᾶσι φανήσεται δικαίοις, μόνον τόν βασιλέα ἔχουσα τοῦ παντός πανταχοῦ ὁρώμενον αὐτοῖς, συμπαρόντα ἑκάστῳ καί συνόντα ἕκαστον αὐτῷ καί ἐν ἑκάστῳ ἐκλάμποντα καί ἕκαστον (73) λάμποντα ἐν αὐτῷ. Ἀλλ᾽ οὐαί τοῖς ἔξωθεν τότε τοῦ οἴκου ἐκείνου εὑρισκομένοις.

Ἀρκούντως οὖν καί ἱκανῶς περί τούτων εἰπόντες καί τούς μή κατ᾽ ἔριν ἀντιλέγειν τι πειρωμένους πληροφορήσαντες, φέρε καί περί τοῦ πῶς ἑνοῦνται τῷ Χριστῷ καί ἕν γίνονται μετ᾽ αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι, ὡς δυνατόν, ὑμᾶς βεβαιώσωμεν.

στ´. Πῶς ἑνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἕν γίνονται μετ᾽ αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι. (73)

Ἐπειδήπερ μέλη Χριστοῦ τοῦ ἐπί πάντων Θεοῦ ὄντως οἱ ἅγιοι χρηματίζουσι πάντες καί, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῷ εἶναι κεκολλημένοι καί συνημμένοι ὀφείλουσι τῷ σώματι αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνος μέν ᾖ ἐν αὐτοῖς κεφαλή, οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος δέ καί μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἅγιοι ὦσι μέλη αὐτοῦ, ὅπως γένωνται οἱ πολλοί ἕν σῶμα Χριστοῦ, οἷα δή ἄνθρωπος εἷς, οἱ μέν τήν εἰς χειρῶν τάξιν ἀποπληροῦσιν ἐργαζόμενοι ἕως ἄρτι καί ποιοῦντες αὐτοῦ τό πανάγιον θέλημα, ἀξίους ἐξ ἀναξίων ἀναπλάττοντες καί αὐτῷ ἀνασῴζοντες· οἱ δέ, τῶν ὤμων, ἀλλήλων τά βάρη βαστάζοντες ἤ καί τό ἀπολωλός αὐτό ἄρτι αὐτοῖς

εὑρεθέν, τό πάλαι εἰς ὄρη καί βουνούς καί τόπους οὕς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος περιπλανώμενον, καί πληροῦντες τόν νόμον αὐτοῦ· οἱ δέ, τοῦ στήθους, πηγάζοντες τοῖς διψῶσι καί πεινῶσι τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, τό διεισδέστατον νᾶμα τοῦ λόγου τῆς ἀπορρήτου σοφίας καί γνώσεως, καί χορηγοῦντες αὐτοῖς τόν ἄρτον,ὅν ἐσθίουσιν αἱ ἄνω δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὡς ἐπιστήθιοι καί φιλούμενοι ὑπ᾽ αὐτοῦ· (74) οἱ δέ, κοιλίας, πάντας ἐγκολπούμενοι διά τῆς ἀγάπης καί ἐν τοῖς ἐγκάτοις Πνεῦμα σωτηρίας ἐγκυμονοῦντες καί χωρητικήν ἔχοντες δίαθεσιν τῶν ἀπορρήτων καί κεκρυμμένων μυστηρίων αὐτοῦ· ἄλλοι, μηρῶν, τό γόνιμον ἐν ἑαυτοῖς φέροντες τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων τῆς μυστικῆς θεολογίας καί γεννῶντες Πνεῦμα σωτηρίας ἐπί τῆς γῆς, ἤγουν τόν καρπόν τοῦ Πνεύματος καί τόν σπόρον ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις διά τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν· οἱ δέ, σκελῶν καί ποδῶν, τήν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καί τήν ὑπομονήν ἐνδεικνύμενοι κατά τόν Ἰώβ καί μηδοπωσοῦν σαλευόμενοι ἀπό τῆς ἐπί τά καλά στάσεως ἤ ἀτονοῦντες, ἀλλά τά βάρη τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων βαστάζοντες.

Οὕτως οὖν τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, συναρμολογούμενον διά τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίων αὐτοῦ, ἄρτιον ὑπάρχει καί ὁλόκληρον εἰς ἕνωσιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πρός οὕς "Μή χαίρετε" λέγει καί νῦν ὁ Θεός, "ὅτι τά δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται", ὅπερ ἐν τοῖς κουφοτέροις τῦφον μᾶλλον καί οἴησιν ἐμποιεῖ, "χαίρετε δέ ὅτι τά ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς". Ὅτι δέ οἱ ἅγιοι πάντες μέλη ὄντες Χριστοῦ εἰς ἕν γίνονται σῶμα αὐτοῦ, ἀλλά καί μέλλουσιν εἰσέτι γενέσθαι, πειράσομαι τοῦτο καί ἀπό τῆς θείας ἀποδεῖξαι Γραφῆς. Καί ἐν πρώτοις ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ, ὅπως τήν μετ᾽ αὐτοῦ ἕνωσιν ἀδιάσπαστον ἐμφαίνει καί ἀχώριστον ἐν τῷ λέγειν πρός τούς αὐτοῦ ἀποστόλους· "Ἐγώ ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν ὑμῖν", καί πάλιν· "Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλά καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διά τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἕν ὦσι". Βουλόμενος δέ τόν τρόπον πιστώσασθαι τῆς ἑνώσεως, (75) ἐπαναλαμβάνων τόν λόγον φησί· "Καθώς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγώ ἐν σοί, ἵνα καί αὐτοί ἕν ὦσι". Σαφέστερον δέ τοῦτο ποιῶν, ἐπιφέρει· "Καί ἐγώ τήν δόξαν, ἥν δέδωκάς

μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθώς ἡμεῖς ἕν ἐσμέν· ἐγώ ἐν αὐτοῖς καί σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν", καί μετ᾽ ὀλίγ· "Πάτερ, οὕς δέδωκάς μοι θέλω ἵνα, ὅπου εἰμί ἐγώ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τήν δόξαν τήν ἐμήν, ἥν δέδωκάς μοι", καί πάλιν· "Ἵνα ἡ ἀγάπη, ἥν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ κἀγώ ἐν αὐτοῖς". Εἶδες μυστηρίων βάθος; Ἔγνως ὑπερβαλλούσης δόξης ὑπεράπειρον ὑπερβολήν; κατενόησας ἑνώσεως τρόπον ὑπέρ νοῦν ὄντα καί ὑπέρ ἅπασαν ἔννοιαν;

Ὢ τοῦ θαύματος, ἀδελφοί, ὤ τῆς ἀφράστου συγκαταβάσεως τῆς πρός ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι οἵαν τήν πρός τόν Πατέρα αὐτοῦ ἔχει ἕνωσιν φυσικῶς, τοιαύτην καί αὐτός ἔχειν ἐν χάριτι πρός ἡμᾶς, ἐάν θέλωμεν, ἐπαγγέλλεται, καί ἡμεῖς πρός ἐκεῖνον ὁμοίως ἕξομεν τάς αὐτοῦ ἐντολάς ἐργαζόμενοι· ὅ γάρ ἐκεῖνος φυσικῶς ἔχει πρός τόν Πατέρα, τοῦτο ἡμῖν πρός αὐτόν τῇ θέσει δίδωσι καί τῇ χάριτι. Ὢ ἐπαγγελίας φρικτῆς, ὅτι τήν δόξαν ἥν δέδωκεν ὁ Πατήρ τῷ υἱῷ καί ὁ Υἱός δίδωσιν ἡμῖν θείᾳ χάριτι· καί τό δή μεῖζον, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν αὐτῷ, οὕτως ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ ἐσόμεθα τῷ Υἱῷ, εἰ βουλόμεθα, τῇ χάριτι. Ὢ χάριτος ἀνυπερβλήτου, ὅτι τήν ἀγάπην ἥν ἠγάπησεν ὁ Θεός καί Πατήρ τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν καί Θεόν ἡμῶν, αὐτήν ἐν ἡμῖν λέγει ἔσεσθαι καί αὐτόν ἐκεῖνον τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν. Καί εἰκότως· συγγενής γάρ ἅπαξ ἡμῶν γεγονώς τῇ σαρκί καί συμμετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος ἡμᾶς ἐργασάμενος, συγγενεῖς αὐτοῦ πάντας τούς τοιούτους πεποίηκεν. Ἄλλως δέ καί τῆς μεταδοθείσης (76) ἡμῖν διά τῆς κοινωνίας θεότητος ἀτμήτου οὔσης καί ἀχωρίστου, ἀνάγκη πᾶσα καί ἡμᾶς τούς ἐν ἐληθείᾳ ταύτης μετεσχηκότας ἀχωρίστους ἐν ἑνί Πνεύματι ἕν σῶμα μετά Χριστοῦ εἶναι.

Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἄκουε Παύλου λέγοντος· "Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλλην, οὐ Σκύθης, οὐ βάρβαρος, ἀλλά τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός". Ὁρᾷς ὅπως οὐκ εἶπεν "ἀλλ᾽ οἱ πάντες χριστιανοί", ἀλλά "Χριστός" εἷς, ὡς ἐκ μελῶν πολλῶν σῶμα ἕν. Καί ἄκουε πάλιν αὐτοῦ τοῦτο δηλοῦντος ἑτέρωθι. Εἰπόντος γάρ πρῶτον· "Ἑκάστῳ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρός τό συμφέρον" καί τάς διαφοράς τῶν χαρισμάτων ἀπαριθμησαμένου,

ὕστερον πάλιν ὁ αὐτός ἐπήγαγε· “Πάντα δέ ταῦτα ἐνεργεῖ τό ἕν καί τό αὐτό Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθώς βούλεται”. Τάς διδομένας δέ διά τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις μέλεσι τοῦ Χριστοῦ γνωρίσας ἡμῖν ἐπιφέρει καί φησι· “Καθάπερ γάρ τό σῶμα ἕν ἐστι καί μέλη ἔχει πολλά, πάντα δέ τά μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός πολλά ὄντα ἕν ἐστι σῶμα, οὕτως καί ὁ Χριστός· καί γάρ ἐν ἑνί πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἕν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καί πάντες εἰς ἕν πόμα ἐποτίσθημεν· καί γάρ τό σῶμα οὐκ ἔστιν ἕν μέλος ἀλλά πολλά”. Καθάπερ δέ πάλιν ἑκάστῳ, ὡς προείπομεν, κατ᾿ ἀξίαν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς ἡ ἀποκλήρωσις δίδοται, οὕτως καί ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἕκαστος ἐν ᾧ ἐστιν ἄξιος καταριθμηθήσεται μέρει τοῦ Χριστοῦ. Καί τοῦτο αὐτός μετ᾿ ὀλίγα δηλοῖ ἐν ταύτῃ αὐτοῦ τῇ ἐπιστολῇ λέγων· “Νῦν δέ ὁ Θεός ἔθετο τά μέλη ἕν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθώς ἠθέλησε· πολλά μέν οὖν μέλη, ἕν δέ σῶμα”. (77) Ἵνα δέ καί τάς διαφοράς τῶν μελῶν καί τίνα ταῦτα και τίνες εἰσίν ἀποδείξῃ, ἔφη· “Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους· καί οὕς ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν”. Εἶδες τάς διαφοράς τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ; Ἔμαθες τίνες εἰσί μέλη αὐτοῦ; Ἄκουε καί τήν ἕνωσιν τῶν μελῶν ἀκολούθως τῷ Δεσπότῃ καί τοῦτον δηλοῦντα.

Ἐκεῖνος μέν γάρ οἵαν πρός τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἕνωσιν ἔχει, καί ἡμᾶς πρός αὐτόν τοιαύτην ἔχειν ὁμοίως ἐδίδαξεν, ὁ δέ γε τούτου μαθητής καί ἀπόστολος, οἵαν ὁ ἀνήρ ἔχει πρός τήν γυναῖκα αὐτοῦ καί ἡ γυνή πρός τόν ἄνδρα· διό καί φησιν· “Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλή τῆς γυναικός, ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας καί αὐτός ἐστι σωτήρ τοῦ σώματος”, καί αὖθις· “Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τάς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθώς καί ὁ Χριστός ἠγάπησε τήν ἐκκλησίαν καί ἑαυτόν παρέδωκεν ὑπέρ αὐτῆς, ἵνα αὐτήν ἁγιάσῃ καί παραστήσῃ αὐτήν ἑαυτῷ ἔνδοξον τήν ἐκκλησίαν μή ἔχουσαν σπίλον ἤ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ᾿ ἵνα ᾖ ἁγία καί ἄμωμος”. Καί μετ᾿ ὀλίγα· “Ὁ ἀγαπῶν τήν ἑαυτοῦ γυναῖκα” πρόσεχέ μοι τῷ

βάθει τοῦ λόγου, παρακαλῶ! “ἑαυτόν, φησίν, ἀγαπᾷ· οὐδείς γάρ ποτε τήν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλά τρέφει καί θάλπει αὐτήν, καθώς καί ὁ Κύριος τήν ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ”. Ὁρᾷς ὅπως ἔδειξεν ἡμῖν ὅτι, ὥσπερ ἡ Εὔα ἐκ τῆς σαρκός καί ἐκ τῶν ὀστέων ἐλήφθη τοῦ Ἀδάμ καί μία σάρξ οἱ δύο ὑπῆρχον, οὕτω καί ὁ Χριστός, μεταδιδούς ἡμῖν ἑαυτόν εἰς μετάληψιν ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί (78) ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ὧν ἔδειξε τοῖς ἀποστόλοις μετά τό ἀναστῆναι αὐτόν ἐκ νεκρῶν, οὕτως εἰπών· “Ψηλαφήσατέ με καί ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καί ὀστέα οὐκ ἔχει, καθώς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα”, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τρώγειν ἡμᾶς δίδωσι καί ἕν μετ᾽ αὐτοῦ διά τῆς κοινωνίας ταύτης ποιεῖ καί ἡμᾶς. Ἔτι δέ καθ᾽ ὑπερβολήν δεῖξαι θέλων τήν πρός Θεόν ἡμῶν συνάφειαν, ἐπάγει λέγων· “Ἀντί τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τόν πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα”, ἀντί τοῦ Χριστοῦ, φησί, καταλείψει αὐτούς, “καί προσκολληθήσεται τῇ γυναικί αὐτοῦ”, ἤγουν τῇ Ἐκκλησίᾳ, “καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν”, τήν τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ δηλονότι.

Καί ὅτι οὕτως ἔχεται τῆς διανοίας ὁ λόγος καί οὐκ ἀπό συλλογισμῶν ταῦτα φθεγγόμεθα, ἐπιφέρει καί φησιν ὁ αὐτός· “Τό μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγώ δέ λέγω εἰς Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν”. Ὄντως οὖν μέγα καί ὑπέρ τό μέγα ἐστί καί ἔσεται τό μυστήριον τοῦτο, ὅτι οἵαν κοινωνίαν καί ἕνωσιν, οἰκειότητά τε καί συγγένειαν ἔχει ἡ γυνή πρός τόν ἄνδρα καί ὁ ἀνήρ πρός τήν γυναῖκα, τοιαύτην θεοπρεπῶς καί ὑπέρ πᾶσαν ἔννοιαν καί λόγον ἔχει καί ὁ δεσπότης καί ποιητής τοῦ παντός μετά τῆς Ἐκκλησίας ἁπάσης, ὡς πρός μίαν γυναῖκα, ἀμωμήτως ταύτῃ καί ὑπεραρρήτως ἑνούμενος καί ἀδιασπάστως καί ἀχωρίστως ὤν καί συνών αὐτῇ, ὡς ἠγαπημένῃ καί πεφιλημένῃ αὐτῷ. Οὕτω δέ καί ἡ Ἐκκλησία τῷ αὐτῆς πεφιλημένῳ Θεῷ ἑνωθεῖσα κεκόλληται ὡς ὁλόκληρον σῶμα τῇ κεφαλῇ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ. Καθάπερ γάρ οὐ δύναται σῶμα ἄνευ τῆς προσπεφυκυίας αὐτῷ κεφαλῆς τό καθόλου ζῆν, οὕτως οὐδέ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, τῶν υἱῶν, φημί, τοῦ Θεοῦ καί ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δύναται εἶναι εἰς σῶμα ἄρτιον καί ὁλόκληρον τῷ Θεῷ ἄνευ τῆς κεφαλῆς, (79) αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, ἤ ζῆν τήν ὄντως ζωήν καί ἀνώλεθρον, μή τρεφομένῃ ὑπ᾽ αὐτοῦ καθ᾽ ἑκάστην τόν ἐπιούσιον ἄρτον, παρ᾽ οὗ τό ζῆν καί

αὔξειν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ἐπιγίνεται.

Ἀλλά γάρ τούτων οὕτως ἀποδειχθέντων λαμπρῶς καί τρανωθέντος ὑπό τοῦ λόγου τοῦ ῥηθέντος ζητήματος, ὅπως οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος ἅγιοι οἱ μέχρι τοῦ νῦν καί ἕως τῆς συντελείας γινόμενοι ἕν σῶμα μέλλουσι γενέσθαι μετά Χριστοῦ καί ἐν τῷ Χριστῷ, ἄγε δή καί περί τοῦ πῶς πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον φιλοσοφήσωμεν. Ἀλλά διαπεράσατέ μοι τάς ἀκοάς καί τόν ἡγεμόνα νοῦν τοῖς ῥηθησομένοις προσέχειν ἐπιστήσατε, ἐπειδή περί θείων πραγμάτων ἡμῖν ὁ λόγος ἑκάστῳ ζητήματι.

ζ΄. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τίς ἐστι καί τίνα πληρωθήσεται τρόπον.

Χρεών δέ ζητῆσαι πρῶτον τίνα καλεῖ κόσμον ὁ λόγος, ὅν δεῖ πληρωθῆναι καί οὐ μή πληρωθέντος οὐχ ἥξει τό τέλος, καί αὐτό τοῦτο τό τέλος ὅ λέγεται, τί ἐστιν. Ἐμοί δοκεῖ κόσμον ὡραϊσμένον εἶναι τήν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καί αὐτόν ὅλον τόν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατοικεῖν λέγεται καί ἐμπεριπατεῖν τόν Θεόν καί τάς ἀκτῖνας τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ φαιδράς, ὡς ἥλιος δικαιοσύνης ὤν, καταπέμπειν· ἥν καί σῶμα οἴδαμεν καλεῖσθαι Χριστοῦ καί νύμφην, ὡς Παῦλος ὁ ταύτης νυμφαγωγός ἀνακράζει· "Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνί ἀνδρί παρθένον ἁγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ", καί Δαβίδ ὁ θεῖος· "Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη". Εἰ γάρ καί περί τῆς Θεοτόκου μόνης (80) τοῦτό φασιν εἰρῆσθαι, ἀλλ᾽ οἰκείως μάλα δή ἔχει καί πρός τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καί Θεοῦ, ὡς δηλώσει τρανότερον τά ἑπόμενα· "Ἀπενεχθήσονται, φησί, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ψυχαί ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς ψυχαί ἀπενεχθήσονταί σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει, ἀχθήσονται εἰς ναόν βασιλέως". Τίνα οὖν τόν ναόν τοῦτον ὑπολαμβάνεις εἶναι; Ἆρα γε ἑτερόν τινα οἶκον ἐννοεῖς εἶναι τόν ναόν καί ἕτερον παρά τοῦτον τόν βασιλέα; Οὐδαμῶς δή. Ὥσπερ γάρ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός ἐστι καί Θεός, οὕτω καί ναός αὐτός ταύτῃ γίνεται, καθά δή πάλιν καί ἡ Ἐκκλησία αὐτή ναός ἐκείνου καί κόσμος ὡραῖος καθέστηκεν, ὡς τά ἀνωτέρω

εἰρημένα μοι διατρανοῖ, ἅ καί χρή πάλιν ἐπαναλαβεῖν καί εἰπεῖν εἰς περισσοτέραν ἀκριβείας ἀπόδειξιν.

Ποῖα δή ταῦτα; Ἅ Χριστός αὐτός ὁ Θεός πρός τόν ἑαυτοῦ Πατέρα περί τῶν πιστῶν καί αὐτῶν ἔφη τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· "Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλά καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διά τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἕν ὦσι". Πῶς ἕν; "Καθώς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα καί αὐτοί ἐν ἡμῖν ἕν ὦσιν". Εἶδες πῶς καί βασιλεύς καί ναός πάντων αὐτός τῶν σῳζομένων καθέστηκε; Μάθε τοιγαροῦν καί ὅπως πάλιν οἱ πιστοί πάντες, ἤτοι ἡ βασίλισσα Ἐκκλησία καί αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἀκολουθήσασαι, ναός καί κόσμος τοῦ Θεοῦ καί βασιλέως γενήσονται. Καί τοῦτο πρῶτον ἐξ αὐτοῦ μαθήσῃ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ· φησί γάρ· "Ἐγώ ἐν αὐτοῖς καί σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν". Τί δέ ὁ Παῦλος ὁ αὐτοῦ μαθητής; "Οὐκ οἴδατε ὅτι ναός Θεοῦ ἐστε καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;" . Ὁρᾷς συνᾴδοντα τοῖς δεσποτικοῖς ῥήμασι μετά ἀκριβείας ἁπάσης τά τοῦ Ἀποστόλου ῥητά, ναόν τοῦ βασιλέως Θεοῦ καί (81) πόλιν καί κόσμον τήν Ἐκκλησίαν ἀποδεικνύοντα; Γνῶθι ὅτι αὐτός ἦν ὁ ἐν προφήταις καί ἀποστόλοις, καί αὐτός ἐστιν ὁ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις λαλῶν καί τά νῦν.

η´. Ὅτι εἰ μή πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται. ((81)

Ἐπεί δέ σῶμα Χριστοῦ καί νύμφη Χριστοῦ καί κόσμος ὁ ἄνω καί ναός Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐστί, τά δέ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καθεστήκασι πάντες, οὔπω δέ οἱ πάντες παρήχθησαν ἤ εὐηρέστησαν, οὐδέ τό σῶμα δηλονότι ὁλόκληρόν ἐστι τοῦ Χριστοῦ, οὐδέ ὁ ἄνω κόσμος πεπλήρωται, αὐτός οὗτος τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας φημί, ἀλλά πολλοί μέν εἰσιν ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον ἄπιστοι οἵ καί πιστεύσουσι τῷ Χριστῷ, πολλοί ἁμαρτωλοί καί ἄσωτοι οἵ καί μεταμεληθήσονται μετανοήσαντες, πολλοί ἀπειθεῖς οἵ καί πεισθήσονται, πολλοί ἔτι καί ἀκμήν τεχθήσονται καί εὐαρεστήσουσιν ἕως τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος τῷ Θεῷ, τεχθῆναι δεῖ πάντας τούς προεγνωσμένους καί παραχθῆναι καί πληρωθῆναι τόν ὑπεράνω τοῦ κόσμου κόσμον τῆς Ἐκκλησίας τῶν

πρωτοτόκων Ἱερουσαλήμ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καί τηνικαῦτα τό τέλος καί τό πλήρωμα τοῦ σώματος Χριστοῦ πληρωθήσεται ὑπό τῶν προωρισμένων Θεῷ είς τό συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· είσί δέ οἱ τοῦ φωτός υἱοί καί τῆς ἡμέρας αὐτοῦ.

Οὗτοι οὖν πάντες προωρισμένοι εἰσί καί ἀπογεγραμμένοι καί ἠριθμημένοι, οἵ καί προστεθῆναι καί κολληθῆναι μέλλουσι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ· καί τηνικαῦτα ὁλόκληρον οἱονεί γενόμενον, μηδενός μέλους λειπόμενον, πληρωθήσεται ἤγουν τελειωθήσεται, καθά τῇ ἀληθείᾳ (82) δοκεῖ καί Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ οὕτω λέγοντι· "Μέχρις οὗ καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὕς γάρ προέγνω, τούτους καί προώρισεν· οὕς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσεν· οὕς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδικαίωσε· οὕς δέ ἐδικαίωσε, τούτους καί ἐδόξασε συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ". Εἶδες πῶς προωρισμένοι εἰσί καί προεγνωσμένοι πάντες οἱ ἅγιοι; Γνῶθι οὖν πῶς καί ἀπογεγράφθαι λέγει αὐτούς. Εἰπών γάρ "Προσεληθύθατε Σιών ὄρει καί πόλεις ζῶντος < Θεοῦ >, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καί μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει", ἐπήγαγε· "καί ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων". Εἰ οὖν ἀπογεγραμμένοι, εὔδηλον ὅτι καί ἠριθμημένοι, καθώς γέγραπται· "Ἔγνω Κύριος τούς αὐτοῦ". Καί τό ὅσιον λόγιον· "Ὑμῶν δέ, φησί, καί αἱ τρίχες ἡμῶν ἀριθμημέναι παρά τῷ τά πάντα εἰδότι Θεῷ, πόσῳ γε μᾶλλον ἡμεῖς; Τῶν οὖν ἁγίων πάντων προεγνωσμένων ὄντων Θεῷ, προωρισμένων τε ἅμα και ἠριθμημένων ὡς καί ἀπογεγραμμένων κατ᾽ ὄνομα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μέλη δέ ὄντων αὐτῶν ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἰς σῶμα ἕν ὀφειλόντων γενέσθαι καί ἀποτελεσθῆναι αὐτοῦ, φανερῶς ἀποδέδεικται διά τοῦ λόγου ὅτι, ὁπόταν οὗτοι πάντες εἰς ἕν σῶμα ἀποσυναχθέντες γένωνται τοῦ Χριστοῦ, τότε καί ὁ ἄνω κόσμος, αὐτήν ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ ἥτις καί ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστί, πληρωθήσεται, ἤγουν ὁλόκληρον τό σῶμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὅ ἐστι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται.

Ποῦ τοίνυν εἰσίν οἱ ἔξωθεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πολλάς μονάς ἀναπλάττοντες ἐν τῇ ματαιότητι τῶν διανοιῶν αὐτῶν πρός ἀπώλειαν ἑαυτῶν; Ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες (83) ὅτι εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν

εἰσελθεῖν οὐ θέλομεν, πολύ γάρ τοῦτό ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐν τόπῳ ἀνέσεως εἶναι βουλόμεθα καί ἀρκεῖ ἡμῖν; Ἕν σῶμα πάντες εἶναι μετά Χριστοῦ ὀφείλουσιν οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος ἅγιοι. Καί ποῦ εἶναι ἀλλαχοῦ οἱ τοιοῦτοι ὑπονοοῦσιν, ἐάν τοῦ σώματος αὐτοῦ εὑρεθῶσιν ἀνάξιοι καί ἀποτμηθῶσιν ἐξ αὐτοῦ; Ἀνακαινιζομένου δέ τοῦ κόσμου παντός διά πυρός, ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπολαμβάνουσί ποτε γενήσεσθαι ἑαυτούς, ἵνα μή πεῖραν ἐκείνου λάβωσι καί ὑπ᾽ ἐκείνου δοκιμασθήσονται; Ὄντως "ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν".

Ἀλλ᾽ ἄγωμεν καί τίς ἐστιν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ ἐκζητήσωμεν καί οὕτως ἐφ᾽ ἑτέραν ὑπόθεσιν τόν λόγον ἰθύνωμεν. Ποίαν δέ ταύτην; Ἥν ζητοῦσί τινες τῶν ἀμυήτων μαθεῖν. Φασί γάρ· "Ἆρα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι, ἡνίκα ἑκάστῳ ἀποδίδοται ἀπό τοῦ Θεοῦ κατά τά ἔργα αὐτοῦ, ἤ οὔ;" Χρή οὖν ἀπό τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι πρῶτον καί οὕτως ὁδῷ προβαίνων ὁ λόγος καί περί τούτων δηλώσει.

θ΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· "Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ". Καί τίς ἐστιν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ. (83)

"Ὡμοιώθη" φησίν "ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ καί ἐκάλεσε πολλούς" τίνα λέγων βασιλεία, εἰ μή αὐτόν ἐκεῖνον τόν ἑαυτοῦ Πατέρα καί Θεόν; Τίνι δέ ἑτέρῳ τούς γάμους πεποίηκεν, εἰ μή αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καί Θεῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ; Μετά τίνος δέ ἄρα ἤ ποίου βασιλέως ὁ τῶν ἁπάντων δεσπότης καί κύριος τό (84) τῆς μνηστείας κατεδέξατο ποιῆσαι συνάλλαγμα; Ἕκαστος γάρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων νύμφην τῷ ἑαυτοῦ Υἱῷ ἀγαγέσθαι βουλόμενος σπεύδει περιφανεστέρου καί ἐνδοξοτέρου καί πλουσιωτέρου θυγατέρα νύμφην λαβεῖν. Ὁ οὖν Θεός τίνα κἄν ἴσον εὑρήσει ἑαυτοῦ, ἵνα νύμφην ἐξ αὐτοῦ ἀγάγοιτο ἑαυτῷ; Φησί γάρ περί αὐτοῦ ὁ προφήτης· "Ὁ κατέχων ἐν τῇ χειρί αὐτοῦ τόν γῦρον τῆς γῆς καί τούς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας". Καί ἄλλος· "Ὁ Θεός ὁ αἰώνιος ὁ κατασκεύασας τά ἄκρα τῆς γῆς" καί θεμελιώσας ἐπ᾽ οὐδενός τούς στύλους αὐτῆς. Καί ὁ

Δαβίδ· “Ὁ ἐπιβλέπων ἐπί τήν γῆν καί ποιῶν αὐτήν τρέμειν”. Ὁ γοῦν τοιοῦτος καί τηλικοῦτος τίνος ἄρα σκοπήσωμεν θυγατέρα νύμφην ἠγάγεο καί τῷ υἱῷ αὐτοῦ γάμους πεποίηκεν. Βούλεσθε μαθεῖν τίνος; Ἀλλ᾽ ἐξιστᾷ μου τόν λογισμόν τό τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος καί βούλομαι μέν εἰπεῖν, φρίττω δε· εἰς δέ τήν αὐτοῦ θαρρήσαντες ἀγαθότητα ἐροῦμεν ὧδε. Θυγατέρα προσκεκρουκότος αὐτῷ καί μοιχείαν καί φόνον πεποιηκότος, οἷον εἰπεῖν μοιχοῦ φονέως, νύμφην ἠγάγετο ἑαυτῷ.

Εἶδες ἀσύγκριτον καί ἄφατον ἀγαθότητά τε καί συγκατάβασιν; Εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; Εἶδες ἀγάπης καί χρηστότητος μέγεθος; Μάθε μοι τοίνυν ἐντεῦθεν, πᾶς ὁ μεγάλα περί ἑαυτοῦ οἰόμενος, ταπεινοῦσθαι καί μετριοφρονεῖν καί μηδέποτέ τινος κατεπαίρεσθαι, κἄν βασιλέων πάντων βασιλικώτατος, κἄν ἀρχόντων περιφανέστερος, κἄν πλουσίων ἁπάντων πλουσιώτερος ᾖς, τόν δεσπότην βλέπων καί κύριον τῶν ἁπάντων, τόν ἅγιον τῶν ἁγίων, τόν μακάριον Θεόν καί μόνον δυνάστην, τόν ἐνοικοῦντα ἐν ἀπροσίτῳ καί ὑπεραρρήτῳ φωτί, οὕτω συγκαταβαίνοντα καί ἐκ προσκεκρουκότος νύμφην ἑαυτῷ ἀγόμενον εἰς τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τόν ἀόρατον, (85) τόν ἀκατάληπτον, τόν ἀνεξιχνίαστον, τόν ποιητήν καί δημιουργόν τῶν ἁπάντων, διά σέ καί τήν σήν σωτηρίαν. Τίς οὖν ἐστιν ὁ τόν φόνον καί τήν μοιχείαν πεποιηκώς, οὗ τήν θυγατέρα εἰς νύμφην ὁ Θεός ἑαυτῷ ἐξελέξατο; Δαβίδ ὁ τοῦ Ἰεσσαί, ὅς καί τόν Οὐρίαν ἀπέκτεινε καί τήν τούτου γυναῖκα ἐμοίχευσε. Τούτου τοιγαροῦν τήν θυγατέρα, Μαρίαν φημί τήν ὑπεράμωμον, τήν ὑπέραγνον καί ἁγνήν παρθένον, νύμφην ἠγάγετο. Ὑπεράγνον δέ λέγω καί ὑπεράμωμον ταύτην ὡς πρός ἡμᾶς καί τούς τότε ἀνθρώπους, συγκρίνων αὐτήν ἐκείνοις τε καί ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτῆς, ὡς δέ πρός τόν ἑαυτῆς νυμφίον καί τόν ἐκείνου Πατέρα, ἄνθρωπον μέν, ἁγίαν δέ καί ὑπεραγίαν καί ὑπέρ ἅπαντας ἀνθρώπους πασῶν τῶν γενεῶν καθαρωτάτην καί ἄχραντον. Ταύτην οὖν ἠγάγετο καί γάμους ἐποίησε τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Τίνα τρόπον; Ἄκουε νουνεχῶς.

Ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕνα τῶν αὐτοῦ δούλων, Γαβριήλ, φημί, τόν ἀρχάγγελον, ἐξαποστείλας ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ μηνύει τῇ Παρθένῳ

τό χαῖρε· ὅς καί κατελθών διακονεῖ τό μυστήριον τῇ Παρθένῳ καί λέγει αὐτῇ· "Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετά σοῦ". Καί σύν τῷ λόγῳ συνεισῆλθεν ὁ ἐνυπόστατος καί ὁμοούσιος καί συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός ὅλος ἐν τῇ τῆς κόρης γαστρί καί ἐπελεύσει καί συνεργείᾳ τοῦ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος ἀνελάβετο σάρκα ἔννουν καί ἐψυχωμένην ἐξ ἁγνῶν αἱμάτων αὐτῆς καί ἐγένετο ἄνθρωπος. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἄφραστος συνουσία καί τοιοῦτος ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ καί οὕτω γέγονε τό συνάλλαγμα Θεοῦ πρός ἀνθρώπους, ἑνωθείς ἀσυγχύτως τῇ φθαρτῇ καί πτωχῇ ἡμῶν οὐσίᾳ καί φύσει ὁ ὑπέρ φύσιν καί ὑπερούσιος. Συνέλαβεν οὖν ἡ Παρθένος καί ἔτεκεν ἐκ δύο φύσεων παραδόξως, θεότητος, λέγω, (86) καί ἀνθρωπότητος, ἕνα υἱόν, Θεόν τέλειον καί τέλειον ἄνθρωπον, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, μήτε τήν παρθενίαν αὐτῆς διαφθείραντα, μήτε τοῦ κόλπου χωρισθέντα τοῦ πατρικοῦ.

Ἀλλά γάρ ἐντεῦθεν ὅσον ἀπό τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος νοεῖν μοι καί ἕτερόν τι δίδωσιν ἡ χάρις καί εἰπεῖν κατεπείγει, ὅ μυστικῶς ἀεί γίνεται καί ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς τοῦ φωτός. Διατί γάρ οὐκ εἶπεν· "Ἐποίησε γάμον τῷ υἱῷ αὐτοῦ", ἀλλά "γάμους"; Ἐνταῦθά μοι τό καινόν τοῦ νοήματος. Διά τί; Ἐπειδή ἐφ᾽ ἑνί ἑκάστῳ τῶν πιστῶν καί υἱῶν τῆς ἡμέρας ὁ αὐτός ἀεί γάμος παραπλησίως καί ἀπαραλλάκτως γίνεται. Πῶς καί τίνα τρόπον; Ἐν ὑπεραμώμῳ καί ὑπεράγνω γάμῳ ἑνούμενος ἡμῖν, ὁ Θεός ἐμποιεῖ τι μεῖζον ἡμῶν τῆς δυνάμεως. Τί οὖν ἐστι τοῦτο; Ἄκουε συνετῶς.

ι΄. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννῶσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ᾽ αὐτοῦ, καί πῶς υἱοί καί ἀδελφοί καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν. (86)

Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός εἰσελθών ἐν τῇ γαστρί τῆς παναγίας Παρθένου καί σάρκα ἀναλαβόμενος ἐξ αὐτῆς καί γενόμενος ἄνθρωπος ἐτέχθη, ὡς εἴπομεν, ἄνθρωπος τέλειος καί Θεός τέλειος, ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τά ἀμφότερα ὤν. Πρόσεχε οὖν· τί τό γεγονός μεῖζον εἰς ἡμᾶς; Ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων πιστεύομεν εἰς αὐτόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς ἀειπαρθένου καί

θεοτόκου Μαρίας καί πιστεύοντες δεχόμεθα τόν περί αὐτοῦ λόγον πιστῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὅν καί ὁμολογοῦντες τῷ στόματι καί ὑπέρ τῶν προτέρων ἡμῶν ἀνομημάτων μετανοοῦντες ἀπό ψυχῆς, εὐθύς, ὥσπερ ἐν τῇ γαστρί τῆς Παρθένου εἰσῆλθεν ὁ Θεός Λόγος τοῦ Πατρός, οὕτως καί ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λόγος ὅν δεχόμεθα, διδασκόμενοι τήν εὐσέβειαν, (87) ὥσπερ σπόρος εὑρίσκεται. Ἔκστηθι τό φρικτόν ἀκούων τοῦ μυστηρίου καί τόν λόγον πιστόν ὄντα μετά πάσης ὑπόδεξαι πληροφορίας καί πίστεως.

Συλλαμβάνομεν οὖν αὐτόν οὐχί σωματικῶς, ὡς ἡ Παρθένος καί Θεοτόκος τοῦτον συνέλαβεν, ἀλλά πνευματικῶς μέν, οὐσιωδῶς δέ· καί ἔχομεν αὐτόν ἐκεῖνον ὅν καί ἡ ἁγνή Παρθένος συνέλαβεν, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καθώς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν· "Ὁ Θεός ὁ εἰπών ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρός φωτισμόν τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ", οἷον εἰπεῖν ἀντί τοῦ "αὐτός ὅλος οὐσιωδῶς γέγονε ἐν ἡμῖν". Ὅτι δέ οὕτως ἔχει τό λεγόμενον διανοίας, διά τῶν ἑξῆς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπών· "Ἔχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι", θησαυρόν τό Ἅγιον Πνεῦμα καλῶν. Ἑτέρωθι δέ καί τόν Κύριον εἶναι πνεῦμα καλεῖ· "Τό γάρ πνεῦμα, φησίν, ὁ Κύριός ἐστιν". Ταῦτα δέ λέγει ἵνα, κἄν Υἱόν ἀκούῃς Θεοῦ, καί τό Πνεῦμα νοῇς καί συνακούῃς αὐτῷ· κἄν Πνεῦμα πάλιν, καί τόν Πατέρα τούτῳ συνεννοῇς, ἐπειδή καί περί αὐτοῦ "πνεῦμα" φησίν "ὁ Θεός", πανταχοῦ διδάσκων σε τό ἀχώριστον καί ὁμοούσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ὅτι, ὅπου ὁ Υἱός ἐκεῖ καί ὁ Πατήρ, καί ὅπου ὁ Πατήρ ἐκεῖ καί τό Πνεῦμα, καί ὅπου τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκεῖ τό πᾶν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὁ εἷς Θεός καί Πατήρ σύν Υἱῷ καί Πνεύματι τοῖς ὁμοουσίοις, "ὁ ὤν εὐλογητός εἰς τούς αἰῶνας, ἀμήν.

Τοιγαροῦν καί ὁλοψύχως πιστεύοντες καί μετανοοῦντες θερμῶς, συλλαμβάνομεν, ὡς εἴρηται, τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὡς ἡ Παρθένος, παρθένους δηλαδή καί ἁγνάς ἐπιφερόμενοι τάς ἰδίας ψυχάς· καί καθάπερ ἐκείνην ὑπεράμωμον οὖσαν τό πῦρ οὐ κατάφλεξε τῆς θεότητος, οὕτως οὐδέ ἡμᾶς ἁγνάς καί καθαράς (88) ἐπιφερομένους τάς καρδίας καταφλέγει, ἀλλά δρόσος ἡ ἐξ οὐρανοῦ καί πηγή ὕδατος καί ἀθανάτου ζωῆς ῥεῖθρον ἐν ἡμῖν γίνεται. Ὅτι δέ καί ἡμεῖς τό ἄστεκτον πῦρ τῆς θεότητος ὡσαύτως δεχόμεθα, ἄκουσον

τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπί τῆς γῆς”. Ποῖον ἄλλο, εἰ μή τό ὁμοούσιον αὐτοῦ τῆς θεότητος Πνεῦμα, μεθ᾽ οὗ συνεισέρχεται καί συνθεωρεῖται σύν τῷ Πατρί καί αὐτός καί ἔνδον ἡμῶν γίνεται; Ἐπεί δέ ἅπαξ ἐσαρκώθη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Παρθένου καί σωματικῶς ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ἀφράστως καί ὑπέρ λόγον, πάλιν δέ σαρκοῦσθαι ἤ σωματικῶς τίκτεσθαι αὐτόν οὐκ ἐνδέχεται ἐξ ἑνός ἑκάστου ἡμῶν, τί ποιεῖ; Ἐκείνην αὐτοῦ τήν ἄχραντον σάρκα, ἥν προσελάβετο ἐξ ἁγνῶν λαγόνων τῆς παναχράντου Μαρίας καί θεοτόκου, μεθ᾽ ἧς καί ἐτέχθη σωματικῶς, ἐξ αὐτῆς μεταδίδωσιν ἡμῖν εἰς βρῶσιν· καί τρώγοντες αὐτήν, ὅλον τόν σαρκωθέντα Θεόν καί Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, τόν Υἱόν αὐτόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς παρθένου καί παναμώμου Μαρίας, τόν ἐν δεξιᾷ καθήμενον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἕκαστος ἡμῶν τῶν πιστῶν τῶν ἀξίως ταύτην ἐσθιόντων τήν σάρκα αὐτοῦ, ἐν ἡμῖν ἔχομεν, κατά τό ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰρημένον· “Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει κἀγώ ἐν αὐτῷ”, μηδέποτε ἐξ ἡμῶν προερχόμενον ἤ σωματικῶς γεννώμενον καί χωριζόμενον ἀφ᾽ ἡμῶν. Οὐκέτι γάρ κατά σάρκα γινώσκεται ὤν ἐν ἡμῖν ὥσπερ βρέφος, ἀλλά ἀσωμάτως ἐστίν ἐν σώματι, συνανακιρνάμενος ἡμῶν ταῖς οὐσίαις καί φύσεσιν ἀρρήτως καί θεοποιῶν ἡμᾶς ὡς συσσώμους αὐτοῦ καί σάρκα ὄντας ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Τοῦτο τό μεῖζον ἐν ἡμῖν τῆς ἀφράστου οἰκονομίας αὐτοῦ καί ὑπέρ λόγον συγκαταβάσεως, τοῦτο τό φρίκης ἁπάσης γέμον μυστήριον, ὅ καί ἀνένευον γράψαι καί πρός τήν ἐγχείρησιν ἔτρεμον.

(89) Ἀλλ᾽ ἐπεί βούλεται ἀεί ὁ Θεός τήν πρός ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ ἐκκαλύπτεσθαι καί φανεροῦσθαι ἡμῖν, ἵνα καί ἡμεῖς ποτε τήν πολλήν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἐννοήσαντες καί αἰδεσθέντες ἀγαπῆσαι προθυμηθῶμεν αὐτόν, ὑπό τοῦ ἄνωθεν κινοῦντος καί φωτίζοντος τάς καρδίας ἡμῶν κινηθείς Πνεύματος διά γραφῆς ὑμῖν δῆλα ταῦτα πεποίηκα τά μυστήρια, οὐχ ἵνα τῆς τόν Κύριον τεκούσης κατά τόν τρόπον τῆς ἀπορρήτου γεννήσεως αὐτῆς ἴσον τινά τῶν ἀνθρώπων ἀποδείξω – μή γένοιτο! – οὐδέ γάρ ἐνδέχεται τοῦτο. Ἄλλη γάρ ἡ ἔνσαρκος τοῦ Θεοῦ Λόγου ἄφραστος γέννησις ἐξ αὐτῆς, καί ἄλλη ἡ πνευματικῶς παρ᾽ ἡμῶν γινομένη· ἐκείνη μέν γάρ, σαρκωθέντα τόν Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ τέξασα, τό μυστήριον τῆς

ἀναπλάσεως τοῦ γένους ἡμῶν καί τήν σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός ἐπί τῆς γῆς τέτοκεν, ἥτις ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καί Θεός, ὁ τά διεστῶτα ἑνώσας πρός ἑαυτόν καί τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀράμενος· αὕτη δέ, ἐν θείῳ Πνεύματι τόν Λόγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ τίκτουσα, ἀεί ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τό μυστήριον τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καί τήν κοινωνίαν μετά τοῦ Θεοῦ Λόγου καί ἕνωσιν ἀπεργάζεται, ἥν καί τό θεῖον οὕτω λέγον ὑπαινίττεται λόγιον· “Δι᾽ οὗ ἐν γαστρί ἐλάβομεν καί ὠδινήσαμεν καί ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὅ ἐκυήσαμεν ἐπί τῆς γῆς” - ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ ἡ ὑπεράπειρος αὐτοῦ πρός ἡμᾶς καί γνησία ἀγάπη καί ὅτι, εἰ βουλοίμεθα, καί πάντες ἡμεῖς κατά τό θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγιον μήτηρ κατά τόν εἰρημένον τρόπον καί ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσωμεν καί ἴσοι πάντως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καί ἀποστόλων γενώμεθα, οὐχί κατά τήν ἀξίαν ἐκείνων οὐδέ κατά τάς περιόδους καί τούς κόπους οὕσπερ ὑπέστησαν, ἀλλά κατά τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τήν δωρεάν, ἥν πλουσίως ἐξέχεεν ἐπί πάντας τούς πιστεύειν καί (90) ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἀνεπιστρόφως ἐθέλοντας, καθώς αὐτός τοῦτο βουλόμενος ἀριδήλως βοᾷ· “Μήτηρ μου, φησί, καί ἀδελφοί μού εἰσιν οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιοῦντες αὐτόν”.

Εἶδες πῶς πάντας τούς ἀκούοντας τόν λόγον αὐτοῦ καί ποιοῦντας αὐτόν εἰς τήν τῆς μητρός αὐτοῦ ἀξίαν ἀνήγαγε καί ἀδελφούς αὐτοῦ λέγει καί συγγενεῖς τούτους πάντας ἀποκαλεῖ; Πλήν ἐκείνη μέν κυρίως μήτηρ αὐτοῦ καθέστηκεν ὡς σωματικῶς, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἀφράστως τοῦτον καί ἀπειράνδρως ἀποτεκοῦσα, οἱ δέ γε ἅγιοι πάντες κατά τήν χάριν καί τήν δωρεάν συλλαμβάνοντες αὐτόν ἔχουσιν· καί ἐκ μέν τῆς παναμώμου μητρός αὐτοῦ τήν σάρκα αὐτοῦ τήν παναμώμητον ἐδανείσατο, ἀντ᾽αὐτῆς δέ τήν θεότητα αὐτῇ ἐδωρήσατο - ὤ ξένου καί καινοῦ συναλλάγματος! - ἀπό δέ τῶν ἁγίων σάρκα μέν οὐ λαμβάνει, μεταδίδωσι δέ αὐτοῖς τήν τεθεωμένην σάρκα αὐτοῦ. Καί ὅρα μοι τό βάθος τοῦ μυστηρίου. Ἡ μέν οὖν χάρις τοῦ Πνεύματος, ἤγουν τό πῦρ τῆς θεότητος, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐστι καί Θεοῦ ἐκ τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τό δέ σῶμα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκεῖθεν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς πανάγνου καί ἁγίας σαρκός τῆς Θεοτόκου καί ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων

αὐτῆς, ἐξ ἧς ταύτην ἀναλαβών ἰδιοποιήσατο, κατά τό ὅσιον λόγιον· "Καί ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο". Ταύτῃ τοι καί μεταδίδωσι τοῖς ἁγίοις ὁ τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀχράντου Παρθένου υἱός ἐκ μέν τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τοῦ συναϊδίου Πατρός αὐτοῦ τήν χάριν, ὡς εἴρηται, τοῦ Πνεύματος, ἤτοι τήν θεότητα, καθώς διά τοῦ προφήτου φησί· "Καί ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἐκχεῶ ἀπό τοῦ Πνεύματός μου ἐπί πᾶσαν σάρκα" δηλαδή τήν πιστεύσασαν, ἐκ δέ τῆς φύσεως καί οὐσίας τῆς κυρίως καί ἀληθῶς ἀποτεκούσης αὐτόν, τήν σάρκα ἥν ἀνέλαβεν ἐξ αὐτῆς.

(91) Καί ὥσπερ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, οὕτω καί ἐκ τῆς ἀμωμήτου σαρκός τῆς παναγίας Μητρός αὐτοῦ ἥν ἀνέλαβε μεταλαμβάνομεν ἅπαντες· καί καθάπερ υἱός αὐτῆς καί Θεός ὁ Χριστός καί Θεός ἡμῶν γέγονεν, ἀδελφός δέ ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτω καί ἡμεῖς - ὤ τῆς ἀφράστου φιλανθρωπίας! – υἱοί τῆς Θεοτόκου μητρός αὐτοῦ καί ἀδελφοί αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ γινόμεθα, ὡς διά τοῦ μετ᾽ αὐτῆς καί ἐν αὐτῇ γεγονότος ὑπεραμώμου καί ὑπεραγνώστου γάμου γεννηθέντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ < ἐξ > αὐτῆς, καί ἐξ αὐτοῦ πάλιν πάντες οἱ ἅγιοι. Ὥσπερ γάρ ἐκ τῆς συνουσίας καί σπορᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ Εὔα πρώτη ἔτεκεν καί ἐξ ἐκείνης καί δι᾽ ἐκείνης πάντες ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι, οὕτω καί ἡ Θεοτόκος τόν τοῦ Θεοῦ Πατρός Λόγον ἀντί σπορᾶς δεξαμένη συνέλαβε καί ἔτεκε μόνον αὐτόν τόν Μονογενῆ ἐκ τοῦ Πατρός πρό αἰώνων καί μονογενῆ ἐπ᾽ ἐσχάτων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα· καί παυσαμένη τοῦ συλλαμβάνειν καί τίκτειν αὕτη, ὁ Υἱός αὐτῆς καί ἐγέννησε καί γεννᾷ καθ᾽ ἑκάστην τούς πιστεύοντας εἰς αὐτόν καί φυλάσσοντας τάς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς. Ἔπρεπε καί γάρ, ἐπεί ἡ ἐν φθορᾷ γέννησις ἡμῶν διά τῆς γυναικός Εὔας ἐγένετο, τήν πνευματικήν γέννησιν ἡμῶν καί ἀνάπλασιν διά τοῦ ἀνδρός, ἤτοι τοῦ δευτέρου Ἀδάμ καί Θεοῦ, γίνεσθαι. Καί ὅρα μοι ἐντεῦθεν τήν τοῦ λόγου ἀκρίβειαν· ἀνδρός θνητοῦ καί φθαρτοῦ ἡ σπορά φθαρτούς υἱούς καί θνητούς διά γυναικός ἀπεγέννησε καί γεννᾷ· ἀθανάτου καί ἀφθάρτου Θεοῦ ἀθάνατος καί ἄφθαρτος Λόγος ἀθάνατα καί ἄφθαρτα τέκνα ἀπεγέννησε καί ἀεί γεννᾷ, ἐκ τῆς Παρθένου πρῶτον αὐτός τεχθείς δηλονότι ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι.

Κατά τοῦτο οὖν δέσποινα καί βασιλίς καί κυρία καί μήτηρ πάντων τῶν ἁγίων ἡ τοῦ Θεοῦ Μήτηρ ἐστί, οἱ δέ

ἅγιοι πάντες δοῦλοι μέν αὐτῆς εἰσι, καθό Μήτηρ ἐστί τοῦ Θεοῦ, (92) υἱοί δέ αὐτῆς, καθό μεταλαμβάνουσιν ἐκ τῆς παναχράντου σαρκός τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς. Πιστός ὁ λόγος· ἡ γάρ σάρξ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἐστί σάρξ· καί ἐξ αὐτῆς τῆς θεωθείσης τοῦ Κυρίου σαρκός μεταλαμβάνοντες, ζωήν αἰώνιον μεταλαμβάνειν ὁμολογοῦμέν τε καί πιστεύομεν, εἰ μή τι ἀναξίως καί εἰς κατάκριμα ἑαυτῶν ταύτην μᾶλλον ἐσθίομεν. Συγγενεῖς δέ αὐτῆς τρισσῶς οἱ ἅγιοί εἰσι· καθ᾽ ἕνα μέν τρόπον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ καί τῆς αὐτῆς πνοῆς εἴτ᾽ οὖν ψυχῆς συγγένειαν ἔχουσι· κατά δεύτερον δέ, ὅτι ἐκ τῆς προσληφθείσης σαρκός αὐτῆς κοινωνίαν καί μετουσίαν ἔχουσι μετ᾽ αὐτῆς· καθ᾽ ἕτερον δέ, ὅτι διά τήν κατά Πνεῦμα ἐγγινομένην ἁγιωσύνην αὐτοῖς δι᾽ αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος συλλαμβάνων ὁμοίως ἔχει τόν τῶν ἁπάντων Θεόν, καθάπερ κἀκείνη τοῦτον ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ· εἰ γάρ καί σωματικῶς αὐτός ἀπεγέννησεν, ἀλλ᾽ ὅλον αὐτόν καί πνευματικῶς ἐν ἑαυτῇ πάντοτε εἶχε καί νῦν ἀεί καί ὡσαύτως ἔχει ἀχώριστον.

Τοῦτο τοίνυν τό τῶν γάμων μυστήριον, ὅ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐποιήσατο ὁ Πατήρ, ὁ συναΐδιος καί ὁμότιμος· καί ἐκάλεσε πολλούς καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.

ια΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν”. (92)

Τίνες οὖν ἦσαν οἱ ἀπεσταλμένοι; Οἱ προφῆται, φησί. Τίνες οἱ κεκλημένοι; Τῶν Ἰουδαίων οἱ παῖδες· ἐκεῖνοι γάρ ἦσαν οἱ τότε καί ἐξ ἀρχῆς κεκλημένοι, καί οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι αὐτῶν· “Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἰδού τό ἄριστόν μου ἡτοίμασα, (93) οἱ ταῦροί μου καί τά σιτιστά τεθυμένα καί πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τούς γάμους. Οἱ δέ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μέν εἰς τόν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δέ εἰς τήν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δέ λοιποί κρατήσαντες τούς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καί ἀπέκτειναν”. Ποίους λέγει δούλους; Τούς ἀποστόλους αὐτοῦ. Τί δέ ἐστι τό ἄριστον; Ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, ἥν προητοίμασε τοῖς κατά πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν ἀπό καταβολῆς κόσμου. Ταύρους δέ τίνας

λέγει καί σιτιστά; Αὐτόν τόν τῆς Παρθένου Υἱόν καί Θεόν, τόν μόσχον ὄντα τῇ θεότητι σιτευτόν· οὗτος γάρ καί ταῦρός ἐστι τῇ δυνάμει ὄντως ἀήττητος, πληθυντικῶς δέ ταύρους ἑαυτόν ἐκάλεσεν, ὅτι εἰς πολλά μερίζεται ἡ ἁγία αὐτοῦ σάρξ καί μία ἑκάστη μερίς ἡ ἐξ αὐτοῦ ὅλος ἐκεῖνος πάλιν ἐστί, τοσοῦτον ὤν δυνατός, ὅτι καί τούς ἐχθρούς τῶν λαμβανόντων αὐτόν ἀποτρέπεται ἅπαντας κἀκείνοις δύναμιν δίδωσιν, ὥστε νικῆσαι τόν κόσμον καί δυνηθῆναι γενέσθαι αὐτούς υἱούς Θεοῦ. Ἀμνός δέ λέγεται ὁ πανάμωμος ἀμνός τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνιαύσιος, κριός δέ ὡς κεράτων δίκην τόν σταυρόν ἐπιφερόμενος ἄνωθεν, δι᾽ οὗ καί τήν πληγήν καιρίαν τῷ ἀντιπάλῳ δέδωκε καί εἰς ὅν ἐκεῖνοι τοῦτον σταυρώσαντες ἀπέκτειναν. Ἄλλους δέ δούλους φησί τούς ἁγίους ἀποστόλους αὐτοῦ, οὕς καί ἀπέστειλε παραγγείλας αὐτοῖς εἰς ὁδόν ἐθνῶν μή ἀπελθεῖν καί εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μή εἰσελθεῖν, πορευθῆναι δέ μᾶλλον πρός τά ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ· οἱ δέ οὐδέ τούτους ἐδέξαντο, ἀλλά τούς μέν ὕβρισαν καί ἔτυψαν, τούς δέ καί ἀπέκτειναν, ἐξ ὧν καί Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ὑπάρχει. "Ἀκούσας δέ ὁ βασιλεύς ὠργίσθη και πέμψας τά στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε τούς φονεῖς ἐκείνους καί τήν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε". (94) Τούς ἀσεβεῖς Ἑβραίους φησίν, οὕς καί κατέσφαξε, διά τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου τήν παντελῆ ἐρήμωσιν αὐτῶν ἐργασάμενος. Στρατεύματα δέ Θεοῦ καί οἱ πονηροί λέγονται, εἰς τιμωρίαν ἑτέρων πονηρῶν ἐκπεμπόμενοι, καθώς φησι διά Μωϋσέως ὁ Θεός· "Ἐπαποστελῶ εἰς αὐτούς θυμόν καί ὀργήν, ἀποστολήν δι᾽ ἀγγέλων πονηρῶν".

"Τότε τοίνυν λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μέν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δέ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορεύεσθε οὖν ἐπί τάς διεξόδους τῶν ὁδῶν καί ὅσους ἄν εὕρητε καλέσατε εἰς τούς γάμους". Εἶδες ἀκολουθίαν πραγμάτων; Εἶδες παραβολῆς ἀκρίβειαν; "Τότε" γάρ φησι. Τότε; πότε; Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι δηλονότι, κληθέντες εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὑπό τῶν ἀποστόλων, οὐ μόνον οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι αὐτῶν, ἀλλά καί ὑβρίσαντες αὐτούς ἀπέκτειναν, τότε ἀπέστειλεν αὐτούς εἰς τόν σύμπαντα κόσμον καί εἰς πάντα τά ἔθνη. "Καί ἐξελθόντες, φησίν, οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τάς ὁδούς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καί ἀγαθούς

καί ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων”. Τήν γάρ οἰκουμένην περιελθόντες οἱ ἀπόστολοι πᾶσαν, ἐκήρυξαν τόν τοῦ Θεοῦ λόγον καί τούς ὑπακούσαντας πάντας εἰς μίαν συνήγαγον θεογνωσίας πίστιν πονηρούς τε ἅμα τοῖς τρόποις καί ἀγαθούς, μεταβαλλομένους δηλονότι καί πρός ἀρετήν ἐπαναγομένους. Τοῦτο γάρ δηλοῖ τό “συνήγαγον”· ἀλλά γάρ καί ἀπό τῶν ἑξῆς τό αὐτό τοῦτο πάλιν διδασκόμεθα. Φησί γάρ· “Εἰσελθών δέ ὁ βασιλεύς θεάσασθαι τούς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου καί λέγει αὐτῷ· Ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθενς ὧδε μή ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δέ ἐφιμώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεύς τοῖς διακόνοις· Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καί πόδας, ἄρατε αὐτόν καί ἐκβάλετε εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον· πολλοί γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί”. Ὁρᾷς ὅπως τούς μεταβαλλομένους τόν (95) τρόπον συνάγεσθαι εἰς τούς γάμους λέγει, τούς δέ μετά πονηρίας ἤ κακίας τινός, κἄν εἰσέλθωσι, πάλιν μετ᾽ αἰσχύνης ὑπό τῶν ἀγγέλων ἐκβάλλεσθαι, οὕς καί διακόνους καλεῖ. Οἱ οὖν ἀνακείμενοι ἐν τοῖς γάμοις οἱ ἅγιοί εἰσιν. Αὐτόν δέ τόν μή ἔχοντα ἔνδυμα γάμου, οἶδα ὅτι τινές τούς ἐν πορνείᾳ μόνον καί μοιχείᾳ καί φόνοις τά ἑαυτῶν καταρρυπώσαντας σώματα λογίζονται εἶναι. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· πάντα γάρ τόν ὑπό οἱουδηποτοῦν πάθους ἤ κακίας λέγει ῥερυπωμένον. Καί ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Μή πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οἱ καί εἰδωλολάτραι δηλονότι, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοίδοροι”, προσθήσω δέ οὔτε οἱ μῖσος πρός τινα ἀδελφόν ἤ φθόνον ἔχοντες “βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν”, οὐδέ μερίδα ἔχουσιν ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρᾷς πῶς τό τῆς ψυχῆς ἔνδυμα πᾶσα πονηρία καί ἁμαρτία μολύνει καί ἡμᾶς ποιεῖ τῆς βασιλείας ἐκβάλλεσθαι;

ιβ΄. Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετήν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι. (95)

Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τάς ματαίας καί ἀνωφελεῖς συζητήσεις καί μή τά τοῦ καιροῦ πρό καιροῦ μανθάνειν σπουδάζωμεν, πειθώμεθα δέ μᾶλλον οὕτω λέγοντι τῷ Δεσπότῃ. "Ἐρευνᾶτε τάς Γραφάς". Ἐρευνᾶτε καί μή πολυπραγμονεῖτε. Ἐρευνᾶτε τάς Γραφάς καί μή ἔξωθεν τῶν ἁγίων Γραφῶν συζητήσεις ποιεῖσθε. Ἐρευνᾶτε τάς Γραφάς, ἵνα περί πίστεως καί ἐλπίδος καί ἀγάπης διδάσκησθε· (96) περί πίστεως, ἵνα μή παντί ἀνέμῳ συμπεριφέρησθε κατά τήν κυβείαν τῶν ἀστηρίκτων ἀνθρώπων, ἀλλά διά δογμάτων ὀρθῶν τῆς ἀποστολικῆς καί καθολικῆς Ἐκκλησίας στερεοῦσθε καί τόν "λόγον ὀρθοτομεῖτε" αὐτῆς. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τόν τῆς πίστεως καρπόν καί τό ἐκ ταύτης ὄφελος διά τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν τοῦ ἐκζητεῖν διδαχθήσεσθε καί, ὅταν εὑρεῖν τοῦτο δυνηθῆτε, τηνικαῦτα καί τήν ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον κτήσεσθε καί τήν πρός Θεόν ἀγάπην ἐν αὐτῇ ὁλικήν ἕξετε. Ἄλλως γάρ ἀδύνατον παντί ἀνθρώπῳ τήν πρός Θεόν ἀγάπην τελείαν κτήσασθαι εἰ μή διά πίστεως ἀκραιφνοῦς καί ἐλπίδος βεβαίας καί ἀδιστάκτου. Τί οὖν καταλιπόντες τό ἀνακρίνειν ἑαυτούς περί τούτων, καί εἰ ἄρα πίστιν ἔσχομεν πρός τόν Θεόν τοιαύτην οἵαν αὐτός ἐκεῖνος, ὁ καί κρῖναι μέλλων, καί ἀπαιτῆσαι ταύτην ἡμᾶς λέγει, τά ὑπέρ ἡμᾶς πολυπραγμονοῦμεν, καί ταῦτα, μηδέ τά ἐν ποσίν εἰδότες ποσῶς;

Ὁποία δέ ἐστιν ἡ πίστις ἥν ἀπαιτούμεθα πρός Θεοῦ καί ποταπή ἥν ὀφείλομεν πρός αὐτόν ἔχειν, αὐτός οὗτος διά τῶν εὐαγγελίων ἐδήλωσεν, οὕτως εἰπών· "Ὁ θέλων ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθείτω μοι· ὅστις γάρ ἔρχεται πρός με καί οὐ μισεῖ τόν πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα καί τούς ἀδελφούς καί τάς ἀδελφάς ἔτι δέ καί τήν ἑαυτοῦ ψυχήν οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής". Καί πάλιν· "Ὁ εὑρών τήν ψυχήν αὐτοῦ" ἐν τοῖς εἰρημένοις δηλονότι "ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ᾽ ἄν ἀπολέσῃ τήν ψυχήν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου μου" ἤγουν τῆς τῶν ἐντολῶν μου ἐκπληρώσεως "εἰς ζωήν αἰώνιον εὑρήσει αὐτήν". Ἠκούσατε τῆς πίστεως τά γνωρίσματα; Ἀρκεῖσθε τοῖς εἰρημένοις ἤ ἔτι χρείαν ἔχετε καί τῶν ἑξῆς ἀναμνησθῆναι;

(97) Εἰ οὖν βούλεσθε μαθεῖν ὅτι τοιαύτην πίστιν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὥστε μηδέ περί τῆς παρούσης

ταύτης ζωῆς τό καθόλου φροντίζειν πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἐξ αὐτοῦ μάθετε ἀκριβῶς τοῦ Κυρίου οὕτω διαρρήδην βοῶντος· "Μή μεριμνήσητε περί τῆς αὔριον τί φάγητε ἤ τί πίητε ἤ τί ἐνδύσησθε". Κατά μικρόν δέ ἀνάγων ἐπί τά τελεώτερά φησιν· "Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαίτει". Καί ἔτι καθ᾿ ὑπερβολήν εἰς ὑπερβολήν πίστεως εὔχεσθαι καί ἀγαπᾶν κελεύει τούς ἐχθρούς καί καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς καί ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς εὔχεσθαι. Καί ἄλλα πλείονα κελεύει ποιεῖν ἡμᾶς ἐξ ὧν πρότερον δηλονότι δείκνυται ἡ πρός αὐτόν πίστις ἡμῶν, καί τότε τό πιστούς ἡμᾶς εἶναι λέγειν χρεών· χωρίς γάρ τούτων νεκρά ἡ πίστις ἡμῶν καί ἡμεῖς νεκροί δηλονότι.

Ἐρεύνησον τοιγαροῦν σεαυτόν ἀκριβῶς, ὦ οὗτος, καί ἐάν μηδέν τῶν εἰρημένων ἐλλείψαντα σεαυτόν εὑρήσῃς, ἀλλά πάντα μεθ᾿ὑπερβολῆς ἀπό ζεούσης καρδίας καί προθέσεως πράξαντα, πάντως ἔχειν ἐν φωτί κατανοήσεις ἑαυτόν καί ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, οὐχί τήν ἐξ οἰήσεως ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις προσγινομένην, ἧς τό μάταιον καί ἀπατηλόν οὐδείς τῶν κεκτημένων αὐτήν ἐπιγνῶναι δύναται, ἀλλά τήν χρηστήν ἐλπίδα καί ἀληθινήν ἐν ἀληθινῷ καί ἀκαταισχύντῳ φωτί. Ἐν ταύτῃ δέ ὥσπερ ἐπ᾿ ὀχήματι χερουβικῷ κατίδοις τήν ἀγάπην ἐποχουμένην, ἥτις ἐστίν ὁ Θεός· ἥν ἐάν οὕτως εὑρών ἴδῃς, οὐ πολυπραγμονήσεις ἔκτοτε τῶν μελλόντων καί ἀοράτων οὐδέν, ἀλλά καί ἄλλους ἐπιστομίσεις καί παραγγείλῃς μή (98) πολυπραγμονεῖν τι μηδέ συζητεῖν περί τῶν ἐκεῖσε, ὡς αὐτῇ τῇ πείρᾳ μαθών ὅτι νῷ καί λόγῳ ἀκατάληπτα καί ἄφραστα πάντα εἰσί τά ἐκεῖσε. Εἰ δέ τά πιστόν σε τέως καί χριστιανόν ποιοῦντα ἐν πρώτοις γνωρίζεσθαι οὐκ ἔπραξας, ἀλλά μετά τῶν ἀπίστων πιστός καί μετά τῶν πιστῶν κατακεκριμένος ὑπό τοῦ συνειδότος ὡς ἄπιστος εἶ, καί οὐκέτι τελείαν ἔχεις ἐλπίδα καί πληροφορίαν σωθήσεσθαι, οὐδέ ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος λέγειν καί σύ δύνασαι· "Τόν ἀγῶνα τόν καλόν ἠγώνισμαι, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὅν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ὁ δίκαιος κριτής", τί πολυπραγμονεῖς καί μαθεῖν ἐρωτᾷς, εἰ ἄρα μέλλουσιν γνωρίζειν οἱ ἅγιοι ἀλλήλους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐπί

πάντων Θεοῦ γενόμενοι ὁρῶσιν αὐτόν; Τί σοι ἔσται ἐκ τούτου ὄφελος; Εἰπέ μοι.

Ἤθελον γάρ ἀκοῦσαι καί μαθεῖν παρά σοῦ τί σοι τό ὄφελος, ὑπό τοῦ συνειδότος, ὡς ἔφαμεν, κρινομένῳ σοι, ἐπειδή τάς ἐνταλθείσας ὑπό τοῦ Χριστοῦ μερίδα μή ἔχοντι, ἐάν τάς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀπολαύσεις καί δόξας καί τρυφάς καί ἀποκαταστάσεις μάθῃς διδασκόμενος παρ᾽ ἡμῶν. Οὐδέν οὐδαμῶς πάντως, ἀλλά καί κατάκριμα μεῖζον μᾶλλον σεαυτῷ προξενήσεις, ὅτι καί ταῦτα μαθών κατεφρόνησας καί τήν οἴησιν ἀποβαλέσθαι καί ταπείνωσιν κτήσασθαι οὐκ ἠθέλησας. Ἄλλως δέ καί ἐρωτῶντί μοι πρᾴως, ἐν εἰρήνῃ σύ ἀποκρίθητι. Παιδί μικρῷ μηδέ τά στοιχεῖα καταδεξαμένῳ τῶν γραμμάτων μαθεῖν, τά περί γραμματικῆς καί ῥητορικῆς ζητοῦντι διερμηνεύεσθαι, ἆρα ἀνέξεταί ποτε ἄνθρωπος, λογισμοῦ κύριος ὤν, κἄν λόγου ψιλοῦ ἀξιῶσαι τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, καί οὐχί μᾶλλον ἀπώσεται ὡς ἄφρονα καί παιδικά φρονοῦντα καί (99) ἀναισθήτως αἰτοῦντα τά ὑπέρ τήν ἑαυτοῦ δύναμιν; Εἰ δέ ἐν τούτοις δίκαιον τοῦτο καί πρέπον ἐστί, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς ὑπέρ λόγον καί νοῦν καί διάνοιαν; Εἰ δέ καί τά στοιχεῖα τῶν γραμμάτων μή μάθῃ τις, ἀκούσει δέ ἅπερ δι᾽ ἑτέρων λέξεων οἱ Ἕλληνες συνεγράψαντο καί νοήσει αὐτά τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λεγόμενα, οὐδέν θαυμαστόν, ἐπειδή περί αἰσθητῶν ὁ λόγος αὐτοῖς καί μάταιοι περί ματαίων πραγμάτων αἱ διηγήσεις αὐτῶν.

Τά δέ περί οὗ ἐρωτᾷς οὐ τοιαῦτα, ἀλλ᾽ ὁποῖα καί πῶς; Ὡς ὁ προφήτης λέγει Δαβίδ· "Καί ἔκλινεν οὐρανούς καί κατέβη καί γνόφος ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ". Τίς οὗτος ὁ γνόφος; Ἡ σάρξ αὐτή τοῦ Κυρίου, περί ἧς καί Ἰωάννης ὁ μέγας πρόδρομος αὐτοῦ ὕστερον ἔφη· "Οὗ οὐκ εἰμί ἱκανός κύψας λῦσαι τόν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ". Κατέβη τοίνυν καί ἦλθεν ἀντί γνόφου περικείμενος τήν σάρκα. Καί αὖθις· "Ἐπέβη ἐπί Χερουβίμ καί ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπί πτερύγων ἀνέμων. Καί ἔθετο σκότος ἀποκρυβήν αὐτοῦ· κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνή αὐτοῦ". Ὁρᾷς ὅπως οὐ περί αἰσθητῶν σοι πραγμάτων ἡ ἔρευνα, ἀλλά περί θείων καί ἀκαταλήπτων καί οὐ ῥᾳδίως παρά πάντων καταλαμβανομένων; Εἰ γάρ γνόφον καί σκότος ἔθετο ἀποκρυβήν τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καί πολλοῦ δέεταί τις φωτός τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς τήν κατανόησιν τῶν ἀποκεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, πῶς, μήπω τοῦ θείου

φωτός κατοικητήριον γεγονώς, ἐρευνᾷς ἅ μαθεῖν οὐκ ἰσχύσεις, ἀτελής ἔτι καί ἀφώτιστος ὤν; Ἵνα γάρ μή ὑπολάβῃς, ὡς ἐν σκότει καθήμενος, ὅτι κἀκεῖνος ἐν τῷ σκότει γεγονώς ἐκρύβη, "κύκλῳ αὐτοῦ τήν σκηνήν αὐτοῦ" ἔφη ὁ προφήτης Δαβίδ· σκηνήν δέ λέγει ἥν ὁ Παῦλος φῶς ὀνομάζει – "φῶς γάρ, φησίν, οἰκῶν ἀπρόσιτον "- , ἀμφότεροι τό ἀκατάληπτον καί ἄστεκτον αὐτοῦ τῆς(100) θεότητος δηλοῦντες, οὐχί δέ περιοριστόν ποιοῦντες τό θεῖον, ἀλλ᾽ οἷον οὕτω πως τόν λόγον ποιούμενοι πρός τούς περιεργότερον ἔχοντάς φασι. Μή ὑπολάβετε, ὦ ἀνόητοι, ὅτι ἐν σκότει ὁ ἀναληφθείς Κύριος καί Θεός εἰσελθών ἐκρύβη· ἀλλά ἐκεῖνος μέν ἐν τῇ ἰδίᾳ δόξῃ τῇ τό πᾶν καί ὑπέρ τό πᾶν πληρούσῃ θεότητί ἐστιν ἐν ᾗ καί πρό τούτου ἦν, φειδόμενος δέ ἡμῶν, ἵνα μή ἄρδην ἀπολώμεθα, ἔθετο σκότος καλύπτον οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ´ ἡμᾶς· "Ὁ Θεός γάρ ἡμῶν, φησί, πῦρ καταναλίσκον" οὐχί τούς δικαίους, ἀλλά τούς ἁμαρτωλούς.

Ἴδε οὖν· ἔμαθες ὡς ἐν παραδρομῇ τά τῆς πίστεως ἡμῶν θεῖά τε καί φρικτά μυστήρια παρ᾽ ἡμῶν, μᾶλλον δέ παρά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι᾽ ἡμῶν· ἔμαθες ὅτι καί κατῆλθεν ἐπί τῆς γῆς ὁ Θεός καί ἀνῆλθεν αὖθις εἰς οὐρανούς καί ἔθετο σκότος ἀποκρυβήν αὐτοῦ· οὐ γάρ ἔδει πρό τῆς κρίσεως μετά τῆς τοῦ Πατρός αὐτοῦ δόξης φανῆναι ἡμῖν, ἀλλά τότε τοῦτο γενέσθαι ὅτε καί τόν καιρόν ὁ Πατήρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔθετο ἐξουσίᾳ. Εἰ οὖν οὕτως ὑπάρχει τά μυστήρια κεκρυμμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί οὐ πᾶσι δέδοται γινώσκειν αὐτά κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν, τί, ἀφείς ἐργάζεσθαι τάς ἐντολάς αὐτοῦ, περί τῶν ἀποκεκρυμμένων πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπερωτᾷς; Ἰδού γάρ καθ᾽ ἑκάστην ἀκούεις τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος περί ἐκείνων αὐτῶν "ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη", τά ἀγαθά "ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν". Πρό γάρ τοῦ ἀναληφθῆναι αὐτόν καί τό σκότος θεῖναι ἀποκρυβήν αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν τάς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς ἄν εἴποι τις, ἐργαλεῖα ἡμῖν δεδωκώς, τήν δέ πίστιν τήν εἰς αὐτόν ὥσπερ τινά τεχνίτην, ὡς εἶναι ἡμᾶς μέν σκεύη, τήν δέ πίστιν τεχνίτην, τάς δέ ἐντολάς ἐργαλεῖα, δι᾽ ὧν ὁ τεχνίτης Λόγος (101) ἀναστοιχειοῖ καί νεουργεῖ τούς ἐργάτας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ὡς ἄν διά τῆς ἐργασίας αὐτῶν καθαιρόμενοι φωτιζώμεθα κατά προκοπήν ὑπό τοῦ

Πνεύματος τήν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καί καθάπερ τά ἐργαλεῖα δίχα τεχνίτου καί ὁ τεχνίτης δίχα ἐργαλείων ἐνεργεῖν τι οὐ δύναται, οὕτως οὐδέ ἡ πίστις δίχα τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, οὐδέ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν δίχα πίστεως ἀνανεοῖ καθόλου καί ἀναπλάττει ἡμᾶς ἤ ἀπό παλαιῶν καινούς ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Ὁπηνίκα δέ τά ἀμφότερα ἐν ἀδιστάκτῳ καρδίᾳ κτησώμεθα καί εὔχρηστον σκεῦος τῷ Δεσπότῃ είς ὑποδοχήν τοῦ νοητοῦ μύρου γενώμεθα, τηνικαῦτα καί ὁ θείς τό σκότος ἀποκρυβήν αὐτοῦ ἐγκαινίζει ἡμῖν τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾷ καί καινούς ἀντί παλαιῶν καί ζῶντας ὡς ἀπό νεκρῶν ἐξανίστησι καί διατέμνει τό σκότος καί διαβιβάζει ἐκεῖθεν τούτου τόν ἡμέτερον νοῦν καί ὡς ἐξ ὀπῆς τινος παρακύπτειν αὐτόν καί βλέπειν χαρίζεται ἀμυδρῶς πως, ὅσον ἡλίου κύκλον ἤ σελήνης ἐστίν· ἔνθεν τοι καί διδάσκεται, ἤ μᾶλλον εἰπεῖν γινώσκει καί μυεῖται, πληροφορούμενος ὅτι ὄντως ἄλλως οὐκ ἔνι ἐν μερικῇ μετοχῇ τῶν ἀπορρήτων γενέσθαι τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, εἰ μή ἐν ταπεινώσει καρδίας καί πίστει ἀδιστάκτῳ ὁλοψύχου προθέσεως πάντα τόν κόσμον οὗτοι καί τά ἐν τῷ κόσμῳ σύν τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ἀπαρνήσονται ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ᾽ ἐάν μή ἀνεπαισχύντως, μᾶλλον δέ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καί χαρᾷ, τούς ὑπέρ ἀρετῆς πόνους ὁμοῦ καί πειρασμούς διελεύσονται οἱ πιστεύοντες είς Χριστόν καί μάλιστα οἱ νήπιοι βαπτισθέντες καί μή ἐπαισθανόμενοι ἔχειν "τήν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ δωρεάν".

Σύ οὖν, ὁ ταῦτα ἀναγνούς, μή ἐν οἰήσει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως (102) καί ἀναπλάσει λογισμῶν ματαίων, ἀλλ᾽ ἐν φόβῳ καί τρόμῳ σεαυτόν ἀνάκρινον· καί εἰ βούλει μαθεῖν ὅπως ἔχεις βίου καί καταστάσεως, ἐρώτησόν σου τήν ψυχήν καί εἰπέ αὐτῇ· "Ψυχή, ἐφύλαξας τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πάσας ἤ οὔ;" Καί ἀνοίξασα τό τοῦ συνειδότος αὐτῆς στόμα, ἐρεῖ σοι πάντως τό ἀληθές· οὐ γάρ αἰδεσθήσεταί σε, ἀλλ᾽ ἐλέγξει σε καί ἅ προαπέθου καί ἔχεις ἐν ἑαυτῷ, εἴτε ἀγαθά, εἴτε φαῦλα, ὑποδείξει σοι. Ἐν γάρ τῷ συνειδότι αὐτῆς εὑρήσεις, εἴτε τόν κόσμον ἠγάπησας, εἴτε τούτου προετίμησας τόν Θεόν, εἴτε τήν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐζήτησας, εἴτε τήν ἐκ τοῦ Θεοῦ διδομένην μόνον ἐπόθησας· ἐν ἑαυτῷ παρακύψας

ὡς ἐν κιβωτίῳ καί τό ὑποκείμενον ἀναψηλαφῶν, ἕν ἕν τῶν ἀποκειμένων ἐκβάλλων, πάντα γνωρίσεις τρανῶς. Ὑπόθου μοι γάρ ἐν πρώτοις ἐναποκεῖσθαι φιλοδοξίας καί κενοδοξίας ἔρωτα, εἶδος ἀνθρωπαρέσκειας, ἡδύσματα τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαίνων, ὑποκρίσεως ἔνδυμα, σπέρμα φιλαργυρίας ἐγκεκρυμμένον, καί ἁπλῶς πολλά ἐγκείμενα ἐν αὐτῷ καί ἕτερον ὑφ᾽ ἑτέρου συγκαλυπτόμενον, ἐπάνω δέ τούτων ἁπάντων ἔστω ἀνακειμένη φυσίωσις - ἡ γάρ γνῶσις, φησί, φυσιοῖ -, σύν ταύτῃ οἴησις καί τό δοκεῖν εἶναί τι μηδέν ὄντα τόν πεφυσιωμένον τόν λογισμόν. Τούτων τοιγαροῦν ἐπικειμένων τοῖς ἄλλοις οἷσπερ προείπομεν ἅπασι, πῶς ἰσχύσεις, εἰπέ μοι, ταῦτα θεάσασθαι; Πάντως ἐρεῖς· οὐδαμῶς.

Λέγε μοι οὖν ἄρτι καί τοῦτο. Μή πειθομένου σου ὅτι κάλυμμά τι τῶν τοιούτων ἐπίκειται τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ᾽ ἀπιστοῦντος, καθά δή καί Ἑβραῖοι, τοῦτο αὐτό τοῦ Παύλου λέγοντος πρός αὐτούς, ἀπιστοῦσι, καί μή περιαιροῦντός σου τό κάλυμμα τοῦτο ἐκ τῆς καρδίας σου, ἵνα καί τά ὑπ᾽ αὐτοῦ καλυπτόμενα πάθη ἴδῃς καί τήν ταλαίπωρόν σου (103) ψυχήν οἰκτειρήσῃς καί σπεύσῃς αὐτήν ἐκκαθᾶραι καί τούς νοερούς αὐτῆς ὀφθαλμούς καί τό πρόσωπον δάκρυσι θερμοῖς ἀπονίψῃς, πᾶσαν ἀπορριψάμενος ὄπισθεν σοφίαν καί γνῶσιν τήν ἔξωθεν, Παύλῳ πειθόμενος, ὡς ἄν γένῃ μωρός ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα γένῃ φρόνιμος ἐν Χριστῷ, πῶς, εἰπέ, μωροῦ ὄντος σου, τά περί Θεοῦ σοι καί τῶν θείων ἐκδιηγήσομαι, ἀποκεκρυμμένων ὄντων καί ἀοράτων αὐτῶν; Οὐκ αὐτός σύ καταγνώσεις μου ὡς ἀνάξιον πρᾶγμα ποιοῦντος καί ἐν σεαυτῷ δικαίως ἐρεῖς· “Οὗτος, φησίν, ὄντως ἄφρων ἐστίν, ὁ ἐμοί τῷ ἄφρονι τά περί τῶν ἀοράτων και ἀκαταλήπτων πάσῃ πνοῇ τῇ ὑπό τόν οὐρανόν καί πάσῃ κτίσει τῇ ὑπεράνω οὔσῃ τῶν οὐρανῶν διηγούμενος”; Εἰ γάρ τά τότε μέλλοντα γενέσθαι οὐδέ οἱ ἄγγελοι ἐπίστανται τοῦ Θεοῦ, καθώς οὐδέ τήν ἐπί γῆς αὐτοῦ παρουσίαν ὁποία ἤ ποταπή, ἤ πότε ἤ ὅτε κατελθεῖν ἔμελλε καί ἄνθρωπος γενέσθαι ἐγίνωσκον, πόσῳ μᾶλλον τήν μετά δόξης αὐτοῦ παρουσίαν ἔσχατον ἀγνοεῖν ὀφείλουσιν, ὁπότε γενήσεται καί ὁπόση, ἤ τίνα ἅπερ τότε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μέλλει χαρίζεσθαι; Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει ἐπί τῆς ἀληθείας, ὁ μέν Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· “Ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς ἐξουσίαις διά τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ”, ὁ δέ

Κύριος περί τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὅτι “καί αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται”, ἀντί τοῦ ἐκπλαγήσονται καί θαυμάσουσιν, αἴφνης θεώμεναι ἅπερ μέχρι τότε πάντως οὐκ εἶδον. Εἰ τοίνυν αἱ δυνάμεις ἀγνοοῦσι τῶν οὐρανῶν, σύ, πῶς ὅλως ἀποτολμᾶς καί λέγεις ὅτι οὐ μή γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὁπόταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τούτου γενήσονται; Ὁ δέ γε τούτῳ πάλιν ἀντιπίπτων, σύ, καί φάσκων· “Ὄντως ὁρᾶν καί γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι”, πόθεν τοῦτο μεμάθηκας;

Ὦ ἄγνοια καί μανία καί σκότωσις! Οὐ φρίττετε, οὐ φοβεῖσθε; (104) Ἐκ γάρ τῶν λόγων ὑμῶν ἀμφότεροι καταδικασθήσεσθε παρά τοῦ δικαίου καί ἀπροσωπολήπτου κριτοῦ. Πρός γάρ τούς λέγοντας μή ὁρᾶν μηδέ γνωρίζειν ἀλλήλους τούς ἁγίους, ἀλλά μόνον ἐκεῖνον ὁρᾶν, ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις ὅλους ὅλῳ δῆθεν ἑνουμένους ἐκείνῳ, φθέγξεταί πως καί εἴπῃ· “Ἔγνωτέ με, ὦ οὗτοι; Εἴδετέ μου τό φῶς; Ἐνδέξασθέ με ἐν ὑμῖν; Τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματός μου τοῦ Ἁγίου αὐτῇ τῇ πείρᾳ ἐμάθετε ἤ οὔ;” Οἵ οὐ μή τολμήσωσιν ἀντιφθέγξασθαι, οἶμαι, καί εἰπεῖν· “Ναί, φησί, Δέσποτα". Εἰ γάρ τοῦτο ἐροῦσιν, ἀντερεῖ πρός αὐτούς· “Πῶς οὖν, εἰ τούτων ἐν πείρᾳ γεγόνατε, τούς ἐμέ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν μέλλοντας μή γνωρίζειν ἀλλήλους λέγετε; Ἐγώ Θεός ἀψευδής, Θεός ἀληθινός, Θεός ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἐγκατοικῶν. Πῶς οὖν ἐν αὐτοῖς κατοικῶ; Ὥσπερ εἶπον ὅτι ἐγώ ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί, οὕτω καί οἱ ἅγιοι ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν αὐτοῖς· καί καθάπερ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί κἀγώ πάλιν ἐν τῷ Πατρί μου, οὕτω καί ἐν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν ἐγώ ἔσομαι κατοικῶν καί οἱ ἅγιοι πάντες κατοικήσουσιν ἐν ἐμοί”. Πρός δέ τούτοις ἐρεῖ καί ταῦτα· “Εἰ τοίνυν ἐγώ ἐν τοῖς ἁγίοις μου καί οἱ ἅγιοί μου ἐν ἐμοί, ἐγώ ἐν τῷ Πατρί μου καί ὁ Πατήρ μου ἐν ἐμοί, καθώς δέ γινώσκει με ὁ Πατήρ κἀγώ γινώσκω τόν Πατέρα, εὔδηλον ὅτι καί οἱ ἅγιοι γνωρίζειν καί γινώσκειν ὀφείλουσιν”. Ἵνα δέ σαφέστερον τοῦτο γένηται, ὡς ἄν δῆλον καί τοῖς ἀναισθήτοις ἔσται, χρεών προσθεῖναι καί ἔτι πάλιν εἰπεῖν· ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις Χριστός ἐνοικῶν ἔσεται.

Ὁπόταν οὖν αἱ βίβλοι τοῦ συνειδότος ἑκάστου διανοιχθήσονται, ἐν μέν ταῖς τῶν ἁμαρτωλῶν καρδίαις καί συνειδήσεσιν εὑρεθήσονται, εἰ μή τι ἄλλο, οἴησις ἤ κενοδοξία ἤ αἵρεσις ἤ ζῆλος ἤ φθόνος ἤ τι τῶν τοιούτων· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλ᾽ ἀμέλεια, ῥαθυμία καί τό μή πάσῃ ἰσχύϊ

ποιῆσαι (105) τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ὅθεν ἔλλειψις ἔσται τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Διά τοῦτο οὖν "σκοτισθήσονται οἱ ὀφθαλμοί αὐτῶν τοῦ μή βλέπειν" καί αἰσχυνθήσονται καί ἀκούσονται· "Ἐφ᾽ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε μίαν τῶν ἐντολῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἀλλά ταύτης κατεφρονήσατε, ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε. Ἀπέλθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον, τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ". Ἐν δέ τῷ διανοιγῆναι τάς τοῦ συνειδότος τῶν ἁγίων βίβλους, πρόσεχε! λάμψει ὁ νῦν ἀποκεκρυμμένος ἐν αὐτοῖς Χριστός ὁ Θεός, ὡς ἔλαμψε πρό τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρός, καί ἔσονται οἱ ἅγιοι ὅμοιοι τῷ Ὑψίστῳ. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἄκουσον τοῦτο λέγοντος· "Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος". Ποῖον δέ ἄλλον λέγει καιρόν ἤ ἥλιον, εἰ μή πάντως ὅνπερ εἰρήκαμεν, καί ἑαυτόν τόν ἥλιον δικαιοσύνης μόνον ὀνομαζόμενον καί ἐν δικαίοις μόνον ἀνατέλλοντα καί ἐκλάμποντα; Καί τοῦτο ὁ ἐπιστήθιος καί Χριστοῦ μαθητής ἠγαπημένος ἐκδηλότερον διατρανοῖ λέγων· "Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ᾽ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα". Καί ὁ Παῦλος· "Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι, καθώς καί ἐπεγνώσθην".

Εἰ οὖν ὅμοιοι τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι καί τοσοῦτον ἐπιγνώσονται τόν Θεόν, ὅσον ὁ Θεός ἐπέγνω αὐτούς, καί καθώς γινώσκει ὁ Πατήρ τόν Υἱόν καί ὁ Υἱός τόν Πατέρα, οὕτως ὀφείλουσι καί οἱ ἅγιοι ἀλλήλους καί ὁρᾶν καί γινώσκειν, ἀλλά καί οἱ μηδέποτε ἀλλήλους σωματικῶς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἰδόντες τότε γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι, πῶς οὐκ ἐρυθριᾶτε περί ὧν οὐκ οἴδατε λέγειν καί ἐπερωτᾶν καί διδάσκειν, (106) ὡς ἤδη καί τῶν ὑπέρ ἡμᾶς τήν γνῶσιν δῆθεν πεπλουτηκότες καί ἄνωθεν προχειρισθέντες διδάσκαλοι; Ὥσπερ γάρ οὐδέποτε ἀγνοήσει ὁ Πατήρ τόν Υἱόν ἤ ὁ Υἱός τόν Πατέρα, οὕτως οὐδέ οἱ ἅγιοι, θέσει θεοί γεγονότες ἐν τῷ ἔχειν οἰκοῦντα ἐν ἑαυτοῖς τόν Θεόν, ἀλλήλους ποτέ ἀγνοήσουσιν, ἀλλά βλέποντες ἔσονται ἀλλήλων καί ἑαυτῶν τήν δόξαν, ὡς ὁ Υἱός τοῦ Πατρός καί ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ. Τίς δέ καί ὁποία ἔσται τῶν ἁγίων ἡ δόξα; Οἵα ἐστί τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καί τοῦτο αὐτός δι᾽ ἑαυτοῦ ἀριδήλως δεδήλωκε· φησί γάρ· "Καί ἐγώ τήν δόξαν ἥν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθώς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν". Ὁρᾷς ὅτι ἡ ἀπό τοῦ Θεοῦ καί Πατρός δοθεῖσα πρό τῶν αἰώνων τῷ Υἱῷ δόξα ὑπ᾽

αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῖς ἁγίοις δεδώρηται καί εἰς ἕν οἱ πάντες εἰσί.

Τοιγαροῦν οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ μή ὁρῶσιν, οὐδ᾽ οὐ μή γνωρίζωσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ θεωρίᾳ γινόμενοι τοῦ Θεοῦ, ὄντως ἐν σκότει πορεύονται καί ἐν μετουσίᾳ ἤ θεωρίᾳ καί ἐπιγνώσει Θεοῦ οὐκ ἐγένοντο καί λαλοῦσι καί διαμαρτύρονται ἅ οὔτε ἐπίστανται, οὔτε ποτέ ἐθεάσαντο. Οἱονεί γάρ λέγουσιν ἐν ἐκστάσει καί τότε γίνεσθαι, ὥσπερ καί νῦν, τούς ἁγίους καί ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτῶν τε καί τῶν σύν αὐτοῖς, δοκοῦντες, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δέ κακῶς τά τῶν θείων νοοῦντες Γραφῶν, ὅτι ἡ αὐτή ἀλλοίωσις καί ἁρπαγή νῦν τε καί εἰς τό μέλλον ἔσται τοῖς ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίοις. Ὅταν γάρ ἀκούσωσιν ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἅγιος, ἐν θεωρίᾳ Θεοῦ γενόμενος καί τόν νοῦν ἁρπαγείς, τόσας ἤ τόσας ἡμέρας καί νύκτας ἐποίησε, μηδέν ὅλως τῶν ἐπιγείων ἐνθυμηθείς, ἀλλά μετά τῶν ἄλλων ἁπάντων καί αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπελάθετο, ὅλος ὅλῃ ψυχῇ καί πάσαις ὁμοῦ ταῖς αἰσθήσεσι κεκολλημένος ἔμεινεν, ὤν ἐκεῖ, τοιοῦτόν τι ὑπολαμβάνουσι καί τότε, ἐν τῇ βασιλείᾳ λέγω τῶν οὐρανῶν, ἔσεσθαι, ἀγνοοῦντες ὅλως τά θεῖα τοῦ Πνεύματος (107) καί τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τά ἀόρατα καί ἀκατάληπτα καί ἄγνωστα τοῖς ἐσκοτισμένοις μυστήρια καί ὅτι ἡ ἁρπαγή αὕτη τοῦ νοός οὐχί τελείων, ἀλλ᾽ ἀρχαρίων ἐστίν. Ὡς γάρ ὁ ἀπό γεννήσεως ἐν σκοτεινῇ καί ζοφωτάτῃ ὤν φυλακῇ καί ὑπό λυχνιαίου καί βραχυτάτου φωτός φωτιζόμενος, μόλις κἄν μικρά τινα καθορᾷ, μή εἰδώς ὅτι φῶς ἡλιακόν ἐστιν ἔξωθεν, ἀγνοῶν παντάπασι τά ἔξω τῆς φυλακῆς, λέγω δή τόν ὁρώμενον κόσμον τοῦτον καί τά ἀνεκδιήγητα ἔργα καί κτίσματα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καί ὁ ἔτι ἐν τῇ σκοτεινῇ φυλακῇ τῆς τοῦ κόσμου τούτου αἰσθήσεως ὤν καί ὑπό βραχυτάτης γνώσεως ἐλλαμφθείς, μόλις περί τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως ἡμῶν ὀλίγην τινά καί ἀμυδράν γνῶσιν λαμβάνει, τά τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ παντάπασιν ἀγνοῶν καί τίνα τά μέλλοντα διαδέξασθαι τούς ἁγίους.

Καί καθάπερ ἐκεῖνος ἐπί πολλά ἔτη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀφεγγεῖ καθεζόμενος φυλακῇ, εἰ συμβῇ διανοιχθῆναι ὀπήν ἐν τῷ ὀρόφῳ τῆς φυλακῆς καί θεάσασθαι αὐτόν αἴφνης τόν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, ὀλίγον καί κατά μέτρον τῆς γενομένης ὀπῆς, ὅν οὐδέποτε εἶδεν οὐδέ εἶναι τοιοῦτόν τι λαμπρότατον φῶς ὑπενόησεν, ἔκπληξις εὐθύς

λαμβάνει αὐτόν καί ὡς ἐξεστηκώς ὑπάρχει, ἐπί πολύ ἄνω τά ὄμματα ἔχων καί θαυμάζων τό ἀθρόον γεγονός ἐν αὐτῷ, οὕτω δή καί ὁ αἴφνης ἐν θεωρίᾳ τοῦ νοητοῦ φωτός γεγονώς, ἄρτι δηλονότι τῶν δεσμῶν ἀπολυθείς τῶν παθῶν τε καί τῆς αἰσθήσεως, ἐκπλήττεται καί ὡς ἐξεστηκώς τοῖς οὐ καλῶς ὁρῶσι νομίζεται, εἰς ἑαυτόν ὅλον δηλαδή τόν νοῦν ἐπισωρεύσας καί θαυμάζων τοῦ φανέντος αὐτῷ τήν θεωρίαν καί τήν λαμπρότητα. Καί ὥσπερ πάλιν, ἐπάν ἐκεῖνος συχνῶς καί καθ᾽ ἡμέραν πρός ἐκείνην τήν ὀπήν ἀποβλέπῃ, ἄρτι πλατυνθεῖσαν καί φωτίζουσαν ἐπί πλέον τόν ζοφώδη χῶρον τῆς φυλακῆς καί ἐφ᾽ ἱκανούς χρόνους ἐν τῷ φωτί διαμένουσαν, ἡ συνήθεια τῆς ὁράσεως τοῦ φωτός τήν πολλήν ἔκπληξιν ἐκ τοῦ κατά μικρόν ἀφαιρεῖται (108) - ὅν τρόπον καί ἐπί τοῦ ἡλίου γέγονεν ἐφ᾽ ἡμᾶς· τῇ γάρ συνηθείᾳ τῆς ὁράσεως ὡς εὐκαταφρόνητον αὐτόν λογιζόμεθα· εἰ γάρ μηδέπω ἦμεν αὐτόν θεασάμενοι, αἴφνης δέ τοιοῦτος ὡράθη ἡμῖν, ὑπό τῆς ἐκπλήξεως διαπεφωνήκαμεν ἄν - , τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κατά μικρόν τῆς ψυχῆς προκοπή, ἐν συνηθείᾳ τῆς τοῦ νοητοῦ φωτός ὁράσεως γινομένη, τῆς πολλῆς ἐκπλήξεως ἐξίσταται, μυηθεῖσά τι ἐντεῦθεν ἕτερον εἶναι τῆς καταστάσεως ταύτης καί θεωρίας τελεώτερόν τε καί ὑψηλότερον.

Καί καθάπερ αὖθις ἐπιγινώσκειν ποιεῖ τέως τόν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ἡ χρονία καί, ἀπό γεννήσεως αὐτοῦ κάθειρξις ὅτι ἐν φυλακῇ ζοφωτάτῃ ἐστί, καί ἔξω ταύτης θαυμαστά τινα ἐκ τοῦ ὀλίγου φωτός ἐκείνου εἶναι ὑπονοεῖ, ὁποῖα δέ εἰσιν ἐν ἀληθείᾳ λογίσαθαι ἤ ἐννοῆσαι οὐ δύναται, ἐπάν δέ καί τῆς φυλακῆς ἔξωθεν ἐκβληθῇ, τότε καί τό φῶς ὅλον καί τά ἐν φωτί ἅπαντα καί ἅπαντας ὁμοῦ καθορᾷ, οὕτω μοι νόει καί τόν ἄρτι ἐκδεδημηκότα τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν καί ὅλον ἔξω γεγονότα τοῦ κόσμου καί τῶν ὁρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Καί τοῦτον μέν τόν σύμπαντα κόσμον ὡς μίαν ὄντα τῷ ὄντι σκοτεινοτάτην καί ἀφεγγῆ φυλακήν ἄλλως μοι πάλιν ὑπονόει, λυχνιαῖον δέ φῶς τό τοῦ ἡλίου λογίζου μοι φῶς, ἔξωθεν δέ τούτου τό ἀνεκλάλητον, τό ἄφραστον, τό ἀπρόσιτον, τό ὑπέρ ἔννοιαν καί ὑπέρ λόγον καί ὑπέρ πᾶν φῶς τρισυπόστατον φῶς, τά δέ ἐν τῷ φωτί ἐκείνῳ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ γενομένοις ἀόρατά τε καί ἄγνωστα, ἄφθεγκτα καί ἀνερμήνευτα, εἰ καί δοκοῦσί

τινες διά τῶν Γραφῶν ταῦτα νοεῖν τε καί θεωρεῖν· τοῖς γάρ πλείοσιν οὐδέ ὅτι πέρα τούτων ἐστί τι γινώσκεται.

Ὁπηνίκα οὖν πάσῃ πίστει καί παντί πόθῳ ζητήσομεν, οὐχί τό ἰδεῖν τό ἔξωθεν ταύτης τῆς φυλακῆς φῶς, οὐδέ τά ἐν τῷ φωτί ἐκείνῳ καί κόσμῳ πράγματα – οὐδείς γάρ τῶν ταῦτα ζητούντων ἠξιώθη ἰδεῖν, οὐδ᾽ οὐ μή ἀξιωθήσεταί ποτε αὐτά καθόλου θεάσασθαι - , (109) ἀλλά τό φυλάξαι ἐν πρώτοις τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τό μετανοεῖν, τό πενθεῖν, τό ταπεινοῦσθαι καί τά λοιπά ἅ προείπομεν, τηνικαῦτα καί διανοίγεται ἡμῖν ὥσπερ ὀπή τις μικρά ἐν τῷ ὁρωμένῳ τούτῳ ὀρόφῳ τοῦ οὐρανοῦ καί τό ὑπεράνω τούτου φῶς ἄϋλόν τε καί νοητόν παραδείκνυται· ὅ καί ἡ ψυχή κατιδοῦσα ὅλη καθόλου ἐξίσταται, ὅλη ἐκπλήττεται, θαῦμα καινόν ὁρῶσα, θαῦμα παράδοξον καί ὅ μέχρι τότε οὐδέπω τεθέαται, ἐν ᾧ καί ἐπιμένει ὥσπερ καί ἁρπαζομένη εἰς τόν οὐρανόν καί βιαζομένη εἶναι ἐκεῖ καί κατανοεῖν τό τούτου ἀκατανόητον καί μάλιστα ἐν τῷ βλέπειν αὐτό ἡμέρας τε καί νυκτός καί διδάσκεσθαι καθ᾽ ἑκάστην ἐκεῖθεν ὅτι πέλει ἀνέσπερον, ὅτι ἄπειρον ὑπάρχει καί ἄφραστον, ὅθεν καί πρός τήν φυλακήν ταύτην ἐπιστραφῆναι καί βλέπειν αὖθις τά ἐν αὐτῇ ὅλως οὐ βούλεται.

Τοῦτο τοίνυν ἀρχήν ἴσθι τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς εὐσέβειαν καί ἄρτι πρός τούς τῆς ἀρετῆς ἀποδυσαμένων ἀγῶνας. Ἐπάν οὖν χρονίσῃ ἀνεπιστρόφως πρός τήν θεωρίαν ἐκείνην, ὡς οὐκ οἶδε, διανοίγεται αὐτῷ, οὐκ οἶδα ὁ οὐρανός, οὐκ οἶδα ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὀφθαλμός καί οὗτος μᾶλλον ἤ ἐκεῖνος, εἰπεῖν, ὑπό τοῦ φωτός ἐκείνου καί ἔνδον τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λέγω δή τούτου τοῦ σκήνους, τό φῶς ἐκεῖνο εἰσέρχεται τό θαυμαστόν καί ὑπέρλαμπρον, φωτίζον συμμέτρως αὐτόν, ὅσον ἡ φύσις δηλονότι χωρεῖ. Οὕτω δέ πάλιν χρονίσας, ὡς σύνηθες ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον, καί ὡς ἀεί ποτε τούτῳ συνών, λογίζεται τό τοιοῦτον· θαύματα δέ ἐπί θαύμασι καί μυστήρια ἐπί μυστηρίοις καί θεωρίας ἐπί θεωρίαις, ἐλλαμπόμενος ἐξ αὐτοῦ καθ᾽ ὥραν, ἵν᾽ εἴπω, καί ὁρῶν καί νοῶν καί μυούμενος ἐκδιδάσκεται· ἅ καί εἰ γράφειν θελήσει, οὐδέ χάρτης οὐδέ μέλαν ἀρκέσει αὐτῷ, ἐπιλείψει δέ, οἶμαι, καί ὁ χρόνος αὐτόν ἐξηγούμενον ταῦτα λεπτομερῶς. Μᾶλλον δέ, πῶς ἄρα γράψαι δυνήσεται τά μή δυνάμενα ῥηθῆναι, ἄφραστα ὄντα καί ἄρρητα πάντῃ; Ὅθεν καί ὡς ἐν φωτί τότε, (110) μᾶλλον μετά τοῦ φωτός,

σύνεστι καί οὐχ ὡς ἐν ἐκστάσει διατελεῖ, ἀλλά καί ἑαυτόν καί τά κατ᾽ αὐτόν καθορᾷ καί τούς πλησίον βλέπει ἐν οἵοις εἰσί καί προλέγει καί προγινώσκει ὅτι, ἐάν ἔξω τῆς φυλακῆς ταύτης γένηται καί μάλιστα μετά τήν ἀνάστασιν, καί τό φῶς ἐκεῖνο τό ἄστεκτον ὅσον ἐστί θεάσηται, καί τά ἐν αὐτῷ ἀγαθά "ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν" ἀποκαλυφθήσονται αὐτῷ τρανότερον διά τοῦ ἐν αὐτῷ ὄντος νυνί φωτός ὑφ᾽ οὗ καί φωτίζεται· οὐ γάρ στερούμεθα τότε τοῦ γνωρίζειν ἤ βλέπειν, ἀλλ᾽ ὡς ὁ λόγος ἀνωτέρω ἀπέδειξε, κατά τήν τοῦ φωτός λαμπρότητα καί θεωρίαν, ἀναλόγως μᾶλλον καί ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καί ἡ θεωρία, καί ὁ ἀναγνωρισμός καί ἡ γνῶσις ἀλλήλων πλεῖον καί καθαρώτερον ἐν ἀνεκφράστῳ θυμηδίᾳ καί ἀγαλλιάσει ἔσεται εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καί τοῦτο καί ἐν τῇ παλαιᾷ οἱ προφῆται καί ἐν τῇ νέᾳ πολλοί τῶν ἁγίων ἐκ τῶν ἔργων ἀπέδειξαν, ἐξ ὀνόματος καλέσαντες οὕς οὐκ εἶδόν ποτε, ἀλλά δή καί ἐγνώρισαν οὕς οὐκ ἐγίνωσκον.

Οἱ οὖν λέγοντες μή γνωρίζειν μηδέ βλέπειν ἀλλήλους τούς ἁγίους, ἐκ τούτων πεισθέντες μή ζητεῖν περί ἀκαταλήπτων πραγμάτων, ἑαυτοῖς μᾶλλον, εἴπερ ἐμοί πείθονται, προσέχειν καί ἑαυτούς ἀνακρίνειν μή παύσωνται. Οἱ δέ τά μέν εἰρημένα πάντα ἀγνοοῦντες καί αἰσθήσει καί γνώσει και πείρᾳ θείου φωτισμοῦ καί θεωρίας μή γεγονότες, πῶς γράφειν ὅλως ἤ λέγειν περί τοιούτων οὐ φρίττετε; Εἰ γάρ ὑπέρ παντός ἀργοῦ ῥήματος λόγον ἀποδοῦναι ὀφείλομεν, πόσῳ μᾶλλον περί τῶν τοιούτων ἐτασθησόμεθα καί ὡς ἀργολόγοι κολασθησόμεθα. Ἀργός γάρ λόγος οὐχ, ὡς ἄν τις ὑπολάβοι, ὁ ἀνωφελής μόνον ἐστίν, ἀλλ᾽ ὁ καί πρό τῆς πράξεως καί τῆς ἐν πείρᾳ γνώσεως λαλούμενος παρ᾽ ἡμῶν. Ὅταν γάρ μή καταφρονήσω τῆς κάτω δόξης (111) μηδέ βδελύξωμαι ταύτην ἀπό ψυχῆς, ὡς ψυχοβλαβῆ καί τῆς ἄνω δόξης ἀποστεροῦσάν με, ἄλλους δέ διδάσκω περί αὐτῆς καί παραγγέλλω ταύτης ἀπέχεσθαι, οὐχί ἀργός καί ἄπρακτος καί κενός ὁ λόγος μου ἔσται καί ὡς ψεύστης κατακριθήσομαι; Ὅταν δέ πάλιν μή ἐν αἰσθήσει καί γνώσει λάβω τήν χάριν τοῦ Πνεύματος μηδέ διδακτός Θεοῦ γένωμαι δι᾽ αὐτῆς, μηδέ λόγον λάβω σοφίας καί γνώσεως ἄνωθεν, τά δέ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν

ἀναιδῶς διερμηνεύειν ἐπιπηδῶ καί διδασκάλου τάξιν ἐμαυτῷ περιτίθεμαι, μόνῃ δηλαδή τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει πρός τοῦτο χρώμενος, ἆρά γε ἀνεξέταστα ταῦτα Θεός ἐάσει καί λόγον ὑπέρ τούτου οὐκ ἀπαιτήσει με; Οὐδαμῶς δή. Εἰ βούλει δέ, ἐκ τῶν κάτω καί τῶν ἀνθρωπίνων διδάχθητι καί τά ἄνω καί θεῖα. Ποῖος, εἰπέ, τῶν ἀνθρώπων κἄν ὑπέρ πάντας ἐν σοφίᾳ καί γνώσει καί ἐπιστήμῃ νόμων θαυμάζηται, κἄν δικαιοσύνῃ καί εὐσεβείᾳ πάσῃ κομᾷ, μετά κριτῶν ὡς κριτής καθεσθῆναι καί κριτήν ἑαυτόν ὀνομάσαι καί ἄλλους νομοθετῆσαι τολμᾷ; Εἰ δέ καί τοῦτο ποιήσει, οὐχί παρά τοῦ βασιλέως ἀτιμασθήσεται καί παρά τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων τιμωρησθήσεται; Ὢ τῆς ἀναιδείας! Τοῦ ἐπιγείου βασιλέως οὐδείς καταφρονῆσαι τολμᾶ καί τιμήν ἤ ἀξίωμα τούτου ἁρπάσαι καί ἀφορίσαι ἑαυτῷ, καί σύ τοῦ ἐπουρανίου ὡς οὐδενός καταφρονεῖς καί τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου ῥοπῆς καί θελήσεως ἐπιχειρῆσαι κατατολμᾷς; Ὅλως δέ οὕτως ἔχων, οἴει ἀνεξέταστον τοῦτο τόν Δεσπότην καταλιπεῖν; Οὔμενουν οὐδαμῶς.

Ἀλλ᾽ ὦ Κύριε, δός ἡμῖν ἐπιγνῶναί σε καί ἀξίως φοβεῖσθαί σε καί τοῖς ἁγίοις σου ἐμμένειν θελήμασι. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, παύσασθε τῶν συζητήσεων τούτων καί σπεύσατε διά μετανοίας καί δακρύων καί ταπεινώσεως, ἔτι δέ καί τῇ τῶν λοιπῶν ἁπασῶν ἐντολῶν (112) ἐκπληρώσει τάς ἑαυτῶν ἐκκαθᾶραι ψυχάς "ἀπό παντός μολυσμοῦ σακρός καί πνεύματος", ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐν ἀποκαλύψει καί αἰσθήσει καί θεωρίᾳ ἐπαπολαύσητε ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ᾽ οὗ δόξα, κράτος, τιμή καί προσκύνησις τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Τά κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)

α΄. Προτρεπτικός ἐκ προοιμίων εἰς μετάνοιαν καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· "Οὕς προέγνω, τούτους και προώρισε" καί εἰς τά ἑξῆς· καί κατά τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καί πᾶσαν τήν θείαν Γραφήν.

β΄. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν βαπτισθέντες καί πιστεύσαντες εἰς αὐτόν προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσί τῷ Θεῷ εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτούς τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Μωσέως· "Ὅτε διεμέριζεδν ἔθνη ὁ Ὕψιστος" καί εἰς τά ἑξῆς· ἐν ᾧ καί περί τῆς κλήσεως καί ἀποβολῆς τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς μετά τῶν ἐθνῶν αὖθις τούτου ἑνώσεως.

γ΄. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περί τῆς τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας καί τῶν ἑπτά ἡμερῶν καί αἰώνων καί τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας.

δ΄. Περί τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τά ἐν τῇ κιβωτῷ, καί περί τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ κατ᾽ ἐκλογήν λήμματος, καί τί ἐστι τό λῆμμα τοῦτο, καί περί Ἰσραήλ καί τῆς περιτομῆς.

ε΄. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ᾽ ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστί τῶν μετά ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὤν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐς ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκών ἡ τῆς ἐπαγγελίας γῆ, τίνος δέ ἡ κιβωτός, τίνος ὁ νόμος, τίνος ἡ στάμνος, τίνος ὁ Μωϋσῆς· τίνων τύπους ἔφερον τά ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα καί τά ἐν αὐτῷ τῷ Ἀδάμ.

στ΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· "Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμου γέγονε" καί τά ἑξῆς· καί προσωποποιΐα τῶν ἑκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καί τοῦ Ἰσραήλ.

(114) ζ΄. Ὅτι νέος κόσμος ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησια καί νέος παράδεισος ἡ πρός αὐτόν πίστις· καί πρός τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ πραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησιᾳ διά Χριστοῦ τελεσθέντων· καί πρός τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ· "Οὕς προέγνω, τούτους καί προώρισε....".

α΄. Προτρεπτικός ἐκ προοιμίων εἰς μετάνοιαν· καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· "Οὕς προέγνω, τούτους καί προώρισε" καί εἰς τά ἑξῆς· καί κατά τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καί πᾶσαν τήν θείαν Γραφήν. (114)

Πολλούς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων· "Ἐπειδήπερ φησίν· οὕς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καί προώρισεν· οὕς δέ προώρισε τούτους καί ἐκάλεσεν· οὕς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδόξασε, τί μοι τό ὄφελος ἐάν πολλούς

παραβάλλωμαι κόπους, ἐάν ἐπιστροφήν καί μετάνοιαν ἐπιδείξωμαι, προεγνωσμένος δέ οὐκ εἰμί ὑπό τοῦ Θεοῦ οὐδέ προωρισμένος εἰς τό σωθῆναι καί σύμμορφον γενέσθαι με τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί Θεοῦ;" Πρός οὕς εἰκότως ἀποφθέγξασθαι χρή καί εἰπεῖν· Ὦ οὗτοι, διατί μή τά σῴζοντα ὑμᾶς ἀλλά τά ἀπολλύοντα συλλογίζεσθε καί τά δυσνόητα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐκλεγόμενοι διαρπάζετε καί στρεβλοῦτε ταῦτα πρός ἀπώλειαν ὑμῶν ἐκλαμβάνεσθε; Οὐκ ἀκούετε καθ᾽ ἑκάστην τοῦ Σωτῆρος βοῶντος· "Ζῶ ἐγώ, ὅτι οὐ θελήσει θέλω τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν"; Οὐκ ἀκούετε αὐτοῦ λέγοντος· "Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν", καί πάλιν· "Ἀμήν λέγω ὑμῖν, χαρά γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπί ἑνί ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι"; Μή εἶπεν ἤ λέγει τισί μέν· "Μή μετανοεῖτε, οὐ γάρ προσδέξομαι ὑμᾶς", (115) τισί δέ οἱονεί τοῖς προωρισμένοις· "Ὑμεῖς δέ μετανοεῖτε, προέγνωκα γάρ ὑμᾶς"; Οὐδαμῶς, ἀλλά καθ᾽ ἡμέραν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καί ἐν πάσῃ βοᾷ ἐκκλησίᾳ· "Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς". Δεῦτε, φησίν, οἱ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις βαρούμενοι πρός τόν αἴροντα τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· δεῦτε οἱ διψῶντες πρός τήν ἀέναον πηγήν καί ἀθάνατον.

Μή διεστείλατο ἤ διαχωρίζει τινά, τόν μέν ὡς προεγνωσμένον δηλονότι καλῶν, τόν δέ ὡς μή τοῦτο ὄντα ἀποπεμπόμενος; Οὐδαμῶς. Διά δή τοῦτο "μή προφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις", μηδέ ἀφορμάς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων πρός ἀπώλειαν ὑμῶν λαμβάνειν ἐθέλοιτε, ἀλλά τῷ Δεσπότῃ καλοῦντι προσδράμετε ἅπαντες. Κἄν γάρ τελώνης, κἄν πόρνος, κἄν μοιχός, κἄν φονεύς, κἄν ὁτιοῦν ἕτερον πέλῃ τις, οὐκ ἀποστρέφεται ὁ Δεσπότης αὐτόν, ἀλλά τό μέν φορτίον αἴρει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐκεῖνον δέ ἐλεύθερον εὐθύς ἀποδείκνυσι. Καί πῶς αἴρει τό φορτίον αὐτοῦ; Καθώς ποτε καί τοῦ παραλυτικοῦ ἦρεν, εἰπών αὐτῷ" "Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου", καί εὐθέως ἐκουφίσθη τοῦ βάρους καί τήν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεραπείαν πεπλούτηκεν. Τοιγαροῦν προσερχέσθω πᾶς ὁ βουλόμενος καί ὁ μέν βοάτω· "Υἱέ Δαβίδ, ἐλέησόν με"· καί ἐάν ἀκούσῃ· "Τί θέλεις ποιήσω σοι;" εἰπάτω συντόμως· "Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω", καί εὐθέως ἀκούσει· "Θέλω, ἀνάβλεψον". Ὁ δέ· "Κύριε, φησίν, ἡ θυγάτηρ μου"

ψυχή “κακῶς δαιμονίζεται”, καί ἀκούσει· “Κἀγώ ἐλθών θεραπεύσω αὐτην”. Εἰ δέ ὀκνηρός τίς ἐστι καί προσελθεῖν τῷ Δεσπότῃ οὐ βούλεται, κἄν ἐρχομένῳ πρός αὐτόν καί λέγοντι αὐτῷ· “Ἀκολούθει μοι”, (116) ὡς ὁ τελώνης ποτέ ἀκολουθησάτω αὐτῷ, τό τελωνεῖον καί τήν πλεονεξίαν καταλιπών· καί, εὖ οἶδα, ἀντί τελώνου εὐαγγελιστήν αὐτόν ἀπεργάσεται. Κἄν παράλυτος ἐπί πολλούς χρόνους τῇ φιληδονίᾳ καί ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ κατάκειται καί ἤ αὐτόν τόν Δεσπότην ἤ μαθητήν αὐτοῦ ἐλθόντα ἴδοι καί λέγοντα αὐτῷ· “Θέλεις ὑγιής γενέσθαι”, μετά περιχαρείας εὐθύς τόν λόγον ἀποδεξάμενος εἰπάτω· “Ναί, Κύριε, ἀλλά ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα εἰς τήν κολυμβήθραν” τῆς μετανοίας “ἐμβάλῃ με”. Καί ἐάν ἀκούσῃ· “Ἔγειραι καί ἆρον τόν κράββατόν σου καί ἀκολούθει μοι”, εὐθύς ἀναστάς κατά πόδας τρεχέτω τοῦ καλέσαντος ἄνωθεν.

Εἰ δέ γε μή βούληται ἕκαστος, ἤ ὡς ἡ πόρνη, φιλεῖν τόν Χριστόν, ἤ ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, ἐπαναστρέφειν ἐν μετανοίᾳ θερμῇ πρός αὐτόν, ἤ κἄν ὡς ἡ αἱμορροοῦσα καί συγκύπτουσα, τούτῳ προσελθεῖν, τί καί λέγει προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· “Οὕς προέγνω, τούτους - ἐκ παντός – καί ἐκάλεσε”; Τάχα τῷ οὕτως ἔχοντι εἴποι τις ἄν εὐλόγως, ὅτι ὁ Θεός, προαιώνιος ὤν καί εἰδώς πάντα πρό τοῦ ποιῆσαι αὐτά, προέγνω καί σέ, ὅτι καλοῦντι οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ὅτι οὐ πιστεύσεις ταῖς ἐπαγγελίαις καί τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ὅμως, καί ταῦτα εἰδώς “κατῆλθε κλίνας τούς οὐρανούς” καί γενόμενος ἄνθρωπος διά σέ ἦλθεν ἔνθα κατάκεισαι· καί πολλά καθ᾽ ἑκάστην ἐπισκεπτόμενός σε, ποτέ μέν δι᾽ ἑαυτοῦ, ποτέ δέ καί διά τῶν δούλων αὐτοῦ, παρακαλεῖ σε διαναστῆναι τοῦ ἐν ᾧ κατάκεισαι πτώματος καί ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπί τήν βασιλείαν ἀνερχομένῳ τῶν οὐρανῶν καί συνεισελθεῖν αὐτῷ ἐν αὐτῇ. Ποῖος οὖν, εἰπέ μοι, (117) τῆς ἀπωλείας σου καί τῆς σῆς παρακοῆς ἐστιν αἴτιος; Σύ ὁ ἀπειθῶν καί μή θέλων ἀκολουθεῖν τῷ Δεσπότῃ σου, ἤ αὐτός ὁ πλάσας σε Θεός, ὅτι ὡς προγνώστης ᾔδει σε ὡς οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἐπιμείνῃς τῇ σκληρότητί σου καί ἀμετανοήτῳ καρδίᾳ; Οἶμαι, πάντως ἐρεῖς ὅτι οὐκ ἐκεῖνος αἴτιος, ἀλλ᾽ αὐτός ἐγώ. Οὐ γάρ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ αἰτία τῆς ἡμετέρας σκληρότητος, ἀλλ᾽ ἡ ἡμετέρα ἀπείθεια.

Προγινώσκει γάρ τά πάντα, τά τε παρελθόντα ὁμοῦ καί τά ἐνεστῶτα, καί τά μέχρι τῆς συντελείας γενήσεσθαι μέλλοντα καί οὕτως αὐτά καθορᾷ ὡς ἤδη ὄντα· καί γάρ παρ᾽ αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τά πάντα ὑφέστηκε. Καί καθάπερ ἐν θεάτρῳ σήμερον τούς τρέχοντας ὁμοῦ καί τούς πυκτεύοντας ὁ βασιλεύς καθορᾷ, ἀλλ᾽ οὔτε τοῖς νικῶσι τῆς νίκης οὔτε τοῖς ἡττωμένοις τῆς ἥττης αἴτιος ταύτης ἤ ἐκείνης καθίσταται, ἡ σπουδή δέ τῶν πυκτευόντων, ἤ ἄλλως ἡ τούτων χαύνωσις, αἰτία τῆς νίκης ἤ τῆς ἥττης αὐτῶν ὑπάρχει, οὕτω μοι νόει καί ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τῷ γάρ αὐτεξουσίῳ τιμήσας ἡμᾶς, ἐντολάς τε δούς διδασκούσας ἡμᾶς μᾶλλον τό ὅπως χρή πρός τούς ἀντιπάλους ἀντικαθίστασθαι, ἀφίησιν ἕκαστον αὐτοπροαιρέτως ἤ ἀνθίστασθαι καί νικᾶν τόν ἐχθρόν ἤ χαυνοῦσθαι καί ἡττᾶσθαι ἐλεεινῶς ὑπ᾽ αὐτοῦ. Καί οὐκ ἀφίησι μόνους ἡμᾶς, οἶδε γάρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τήν ἀσθένειαν, ἀλλά καί αὐτός ἐκεῖνος συμπάρεστιν ἡμῖν καί μέντοιγε πολεμεῖν προαιρουμένοις συμμαχεῖ καί ἰσχύν μυστικῶς ἐμπαρέχει ἡμῖν καί τήν κατά τοῦ ἐχθροῦ νίκην αὐτός μᾶλλον, ἤ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Ὅπερ ὁ ἐπίγειος βασιλεύς ποιεῖν οὐ δύναται· ἀσθενής γάρ καί αὐτός ἄνθρωπος ὤν, δέεται μᾶλλον τῶν ὑπό χεῖρα, καθάπερ δεόμεθα καί ἡμεῖς.

Ὁ δέ γε Θεός, ἰσχυρός ὤν καί ἀήττητος, τοῖς βουλομένοις μέν αὐτοπροαιρέτως, ὡς εἴρηται, τῷ ἐχθρῷ πολεμεῖν (118) συμμαχεῖ καί νικητάς αὐτούς ἀποκαθιστᾷ τοῦ πονηροῦ διαβόλου, μή βουλομένους δέ πολεμεῖν ἤ παλαίειν καί τρέχειν οὐκ ἀναγκάζει, ἵνα μή τό αὐτεξούσιον τῆς κατ᾽ εἰκόνα λογικῆς ἡμῶν φύσεως ἀντανέλῃ καί εἰς ἀλόγων τάξιν ἡμᾶς καταγάγῃ. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ Θεός ὡς ἐν θεάτρῳ ὄντας ἡμᾶς καθορᾷ, καθά δή καί ὁ ἐπίγειος βασιλεύς τούς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγωνιζομένους ὁρᾷ, ὡς δεδήλωται. Ἀλλ΄ ὁ μέν ἐπίγειος οὐ προγινώσκει τούς ἡττηθῆναι ἤ νικῆσαι ὀφείλοντας, εἰ μή τήν ἔκβασιν τῶν ἀμφοτέρων θεάσοιτο, καί τούς στεφάνους προετοιμάζει μέν, οὐκ οἶδε δέ τίσιν αὐτούς παρέξει· ὁ δέ ἐπουράνιος βασιλεύς ἀκριβῶς καί τούς ἀμφοτέρους πρό τῶν αἰώνων ἐπίσταται. Ὅθεν καί πρός τούς αἰτησαμένους αὐτόν ἐκ δεξιῶν καί ἐξ εὐωνύμων καθίσαι ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἐμόν τοῦτο δοῦναι ὑμῖν”, ἀλλ᾽ ἐκείνοις δοθήσεται οἷς δηλαδή καί ἡτοίμασται.

Τοῦτο τοίνυν καί αὐτός ὁ Παῦλος εἰδώς εἰκότως ἔφη· “Οὕς προέγνω τούτους καί προώρισεν· οὕς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσεν· οὕς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδικαίωσεν”. Οὐκοῦν οὐ τό προγινώσκειν τόν Θεόν τούς νικᾶν ἐκ προαιρέσεως καί σπουδῆς μέλλοντας αἴτιον τῆς νίκης, ὡς οὐδέ πάλιν τό προειδέναι αὐτόν τούς πίπτειν καί ἡττᾶσθαι αἴτιον τῆς ἥττης ἐστίν, ἀλλ᾽ ἡ ἑκάστου ἡμῶν σπουδή καί πρόθεσις καί ἡ ἀνδρεία αὐτή πρόξενος ὑπάρχει τῆς νίκης, ἡ δέ ἀπιστία καί ἡ ῥᾳθυμία, ἡ ἀμέλειά τε καί ἡ χαύνωσις, τῆς ἥττης καί ἀπωλείας ἡμῶν. Μή οὖν λέγωμεν, ἐπί κλίνης φιλοκόσμου καί φιληδόνου ἀνακείμενοι· “Οὕς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καί προώρισε”, καί αὐτό τοῦτο ὅ τι ποτέ λαλοῦμεν μή αἰσθανόμενοι. Ναί, ὄντως προέγνω σε ἀμελῆ καί ἀπειθῆ καί ῥᾴθυμον, οὐ μέντοι δέ προσέταξεν ἡ ὥρισε μή ἔχειν σε ἐξουσίαν μεταμεληθῆναι ἤ διαναστῆναι ἤ πεισθῆναι βουλόμενον. Σύ δέ τοῦτο λέγων (119) ψεύστην φανερῶς ἀποκαλεῖς τόν Θεόν. Ἐκείνου γάρ λέγοντος· “Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλά ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν”, σύ, ῥαθυμῶν καί μή βουλόμενος μεταστρέψαι καί μεταμεληθῆναι ἀπό τῆς κακίας σου, ἀντιλέγεις οἱονεί αὐτῷ καί ψεύδεσθαι φάσκεις τόν ἀψευδῆ, οὕτω τοιαῦτα προφασιζόμενος. Οἱ μετανοῆσαι μέλλοντες, φησί, προωρισμένοι εἰσίν, ἐγώ δέ ἐξ ἐκείνων οὐκ εἰμί. Τοιγαροῦν καί μετανοήτωσαν ἐκεῖνοι, οὕς δηλονότι προέγνω, οὕς καί προώρισε. Τῆς ἀναισθησίας! Ἀλλ᾽ ὤ ψυχῆς καί αὐτῶν δαιμόνων ἀπονενοημένης καί χείρω! Πότε παρ᾽ ἐκείνων ἠκούσθη τοιοῦτόν τι λαληθέν ῥῆμα; Ποῦ ποτε ἠκούσθη ὅτι δαίμων αἴτιον τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας εἶπε τόν Θεόν εἶναι; Μή οὖν αἰτιώμεθα τούς δαίμονας· ἰδού γάρ καί ψυχήν ἀνθρώπου χείρονας ἐπινοεῖ βλασφημίας ὑπέρ ἐκείνους.

Πόθεν οὖν ἔμαθες, εἰπέ μοι, ὅτι σύ οὐκ εἶ ἐκ τῶν προεγνωσμένων καί προωρισμένων εἰς τό γενέσθαι συμμόρφους τῆς εἰκόνος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ; Εἰπέ μοι, τίς σοι τοῦτο ἀνήγγειλε; Μή ὁ Θεός ἤ δι᾽ ἑαυτοῦ ἤ διά τῶν αὐτοῦ προφητῶν ἤ καί δι᾽ ἀγγέλου τοῦτο ἐδήλωσεν; Οὐχί, φησί, ἀλλ᾽ ὑπολαμβάνω μήποτε οὐκ εἰμί προεγνωσμένος εἰς τό σωθῆναι καί εἰς μάτην μοι ἅπας ὁ κόπος γενήσεται. Καί διατί μή μᾶλλον ἔχεις ἀπό ψυχῆς ὅτι ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ διά σέ μόνον καί τήν σήν σωτηρίαν ἀπέστειλεν ἐπί τῆς γῆς, προεγνωκώς

σε καί προορίσας σε ἀδελφόν αὐτοῦ καί συγκληρονόμον γενέσθαι, καί σπουδάζεις ὁλοψύχῳ καρδίᾳ ἀγαπᾶν αὐτόν καί τηρεῖν τάς σωτηρίους αὐτοῦ ἐντολάς, καί πιστεύεις ὅτι διά σέ μᾶλλον σφαγείς οὐκ ἐγκαταλείψει σε οὐδέ ἐάσει σε ἀπολέσθαι; Ἤ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· “Εἰ ἐπιλήσεται γυνή τά ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ᾽ἐγώ οὐκ ἐπιλήσομαί σου”; (120) Εἰ δέ προλαμβάνων σύ ἀνάξιον κρίνεις σαυτόν καί ἀφορίζεις ἑκουσίως ἑαυτόν τῆς ποίμνης τῶν προβάτων Χριστοῦ, ὅρα ὅτι οὐδείς ἕτερος, ἀλλά σύ τῆς σῆς ἀπωλείας ὑπάρχεις πρόξενος.

Τοιγαροῦν πᾶσαν ἀπιστίαν καί νωθρείαν καί δισταγμόν ἀπό τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπορρίψαντες προσέλθωμεν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καί ἀδιστάκτῳ πίστει καί ζέοντι πόθῳ, ὡς νεώνητοι δοῦλοι αἵματι τιμίῳ ἠγορασμένοι· καί τό ὑπέρ ἡμῶν τίμημα αἰδεσθέντες καί τόν τοῦτο καταβαλόμενον Δεσπότην ἡμῶν ἀγαπήσαντες καί ἀποδεξάμενοι τήν πρός ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ, γνῶμεν ὅτι, εἰ μή ἐβούλετο σῶσαι δι᾽ αὐτοῦ τούς ἐξαγορασθέντας ἡμᾶς, οὐκ ἄν καί κατήρχετο ἐπί τῆς γῆς, οὐκ ἄν καί ἐσφάζετο δι᾽ ἡμᾶς· ἀλλά, καθώς γέγραπται, θέλων πάντας σωθῆναι τοῦτο πεποίηκεν. Καί ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος· “Οὐκ ἦλθον κρῖναι τόν κόσμον, ἀλλά σῶσαι τόν κόσμον”. Ἀλλ᾽ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

β΄. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πιστεύσαντες προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσίν εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτούς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζε ἔθνη ὁ Ὕψιστος” καί τά ἑξῆς. (120)

Ἔστι μέν οὖν ἐκ τοῦ προχείρου καί ταῦτα σαφῆ τε καί βέβαια. Ἀλλά δέον καί τόν σκοπόν τῶν εἰρημένων καί τό βάθος τῆς γνώσεως τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καί νοημάτων εἰπεῖν, ἵνα μάθῃς ἐντεῦθεν ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πεπιστευκότες, μοναχοί τε καί λαϊκοί, προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσί καί σύμμορφοι γίνονται τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί πάντες οὗτοι, (121) ὡς προωρισμένοι, καί κεκλημένοι εἰσίν· ὡς κεκλημένοι δέ, καί δεδικαιωμένοι· ὡς δεδικαιωμένοι, καί δεδοξασμένοι ὑπάρχουσιν. Οἱ γάρ μετά τό βαπτισθῆναι καί πιστεῦσαι εἰς τόν Χριστόν τόν

Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί γενέσθαι σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μή τηροῦντες ἑαυτούς εἰς τοῦτο ἀπόλλυνται· οἱ δέ μένοντες ἅπαντες σῴζονται. Ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν τῆς ὑποθέσεως ἄρξομαι, ἄρξομαι δέ ἄνωθεν καί ὅθεν ἄμεινον ἄρξασθαι.

"Ὅτε" φησί "διεμέριζεν ὁ Ὕψιστος ἔθνη, οὗς διέσπειρεν υἱούς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατά ἀριθμόν ἀγγέλων Θεοῦ· καί ἐγεννήθη μερίς Κυρίου καί λαός αὐτοῦ καί σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ". Ὅ δέ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. Διαμερίσας ὁ Θεός τά ἔθνη ἅπαντα, ποῖα δή ταῦτα; Τούς Υἱούς αὐτούς τοῦ Ἀδάμ. Εἰ οὖν υἱοί Ἀδάμ εἰσιν ἅπαντες, πῶς αὐτούς ἔθνη καλεῖ; Ἐπειδή, ὥσπερ ὁ Ἀδάμ πρό τοῦ παραβῆναι την ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος, ἄφθαρτος καί ἀγγέλων συμπολίτης καί συνόμιλος ἦν, τόν παράδεισον κατοικῶν, ἀφ᾽ οὗ δέ παρέβη τήν ἐντολήν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν μέν ἀγαθῶν τούτων ἁπάντων ἐξέπεσε καί φθαρτός καί θνητός γεγονώς τοῦ παραδείσου ἐκβέβληται, οὕτω δή καί πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες. Ἐπειδή γάρ ἐπληθύνθησαν καί εἰς ἀγνωσίαν Θεοῦ ἐμπεσόντες ὁμοίως τῷ εἰπόντι· "Ἐπί τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τόν θρόνον μου καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ " καί αὐτοί κακῶς λογισάμενοι πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί ἀνελθεῖν εἰς οὐρανούς ἐπεχείρουν, τούτου χάριν ἀντί κατάρας καί τιμωρίας συνέχεεν αὐτῶν τάς γλώσσας, τήν ἐπί κακῷ ὁμόνοιαν αὐτῶν διακόψας· οἱονεί δέ μέλη ἀπό τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ ἐκκόψας καί ἐξ αὐτοῦ και ἀπ᾽ ἀλλήλων διαχωρίσας καί διασπείρας, ἑνί ἑκάστῳ μέλει ξένην διάλεκτον δέδωκεν, ἵνα μηκέτι δύνωνται (122) συναφθῆναι. Τούτου γάρ ἕνεκεν οὐκ ἀνθρώπους αὐτούς ἀλλ᾽ ἔθνη ἐκάλεσε.

Διαμερίσας δέ αὐτούς εἰς πᾶσαν τήν γῆν, ἐφ᾽ ἑκάστῃ μερίδι ἄγγελον δέδωκε φύλακα. Καί ὅρα μοι ἀκριβῶς πῶς ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου καί τῶν αἰώνων τά πάντα προεγνωσμένα καί προωρισμένα εἰσί τῷ Θεῷ. Ἐπεί γάρ προώρισε τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτῶν ἀνάπλασιν ὁ Θεός, ὡς ἐκ σώματος ἑνός τοῦ Ἀδάμ μερίδα μίαν <ἔλαβε> τήν πλευράν, οἱνοεί καί τήν μερίδα ἥν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, καί ἀνεπλήρωσε μέν ἀντ᾽ αὐτῆς σάρκα, τήν δέ πλευράν ἀνῳκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀδαμιαίου μέν ταύτην δανεισάμενος σώματος, ἑτέραν δέ ἀντ᾽ αὐτῆς αὐτῷ χαρισάμενος, τό ὅπερ ἐδανείσατο μερίς αὐτοῦ ἦν καί οὐχ ὡς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος ἐλογίζετο,

ἀλλά μερίς Κυρίου εὑρίσκετο, ἐκτός τοῦ σώματος ὄν τοῦ Ἀδάμ, εἰ καί ἐξ αὐτοῦ ἐλήφθη καί συγγενές ὑπῆρχεν αὐτοῦ. Διά δή τοῦτο οὐδέ ἄγγελος φύλαξ τῆς μερίδος ἀποκατέστη, ἀλλά παιδαγωγός ὥσπερ υἱοῦ, ἤ καί δημαγωγός ὥσπερ λαοῦ καί στρατοῦ, ἐδόθη αὐτοῖς ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ· Θεός δέ φύλαξ αὐτῶν καί σκεπαστής ἦν, διό καί Ἰσραήλ τοῦτον ἐκάλεσε νοῦν ὁρῶντα Θεόν. Ἐντεῦθεν καί ὁ Χριστός ἐκ τῆς θυγατρός Ἀδάμ καί Δαβίδ γεννηθῆναι λέγεται διά γάρ τοῦτο καί ἡ μερίς αὕτη, ἡ ἐκ τοῦ σώματός φημι τοῦ Ἀδάμ, ὑπό τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου γενεαλογεῖται καί οὐχ ὅλον τό σῶμα, ὡς ἀπορραγέν δηλονότι τό ὅλον ἀπό τῆς μερίδος, καθά δή καί τῆς θεϊκῆς δόξης ὅλος ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ.

Τίνα τρόπον καί διά τι; Ἵνα, καθώς ἐκ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ ἡ μερίς ληφθεῖσα ᾠκοδομήθη εἰς γυναῖκα, οὕτω πάλιν ἐκ τῆς γυναικός ἡ αὐτή ληφθεῖσα μερίς ἀνοικοδομηθῇ εἰς ἄνδρα καί γένηται νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος (123) ἡμῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστός, ἥν κατ᾽ ἐκλογήν Παῦλος ὁ θεῖος ἐκάλεσε· καί καθάπερ ἐκ τοῦ λήμματος, ἤγουν τῆς μερίδος, αὐτῆς δηλονότι τῆς γυναικός, ἡ ἀφορμή τῆς κατάρας ἐπί τό ὅλον σῶμα, ἤγουν τό γένος, διέβη, οὕτω πάλιν διά τοῦ αὐτοῦ λήμματος, ἤγουν τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐπί τήν ἀνθρωπότητα πᾶσαν ἡ εὐλογία διαδοθῇ. Διά γάρ τοῦτο καί ἐν τῷ ᾅδῃ κατῆλθεν, ἵνα καί ἐπί τούς ἁγίους τούς πρό τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἡ σωτηρία καί ἐπιφάνεια αὐτοῦ γενομένη συνάψῃ πάντας τούς ἀπ᾽ αἰῶνος κεκοιμημένους κατά τῶν ἕως τῆς συντελείας μελλόντων γενέσθαι ἁγίων· οὕτω καί ἐν μνημείῳ ἐτέθη, ἵνα καί τά προκεκοιμημένα σώματα διά τῆς νεκρότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ ζωῆς συμμέτοχα καί ἀναστάσεως αἰωνίου ποιήσῃ. Τοιγαροῦν καί κλῆρον γεγονότα Θεοῦ τόν Ἰσραήλ καί μερίδα αὐτοῦ χρηματίσαντα, ἀμπελῶνα τοῦτον εἰκότως ἐκάλεσε καί φραγμόν αὐτῷ περιέθηκεν, οἷον ἄλλῳ τινί νέῳ παραδείσῳ ἀφ᾽ οὗ πάλιν ὁ Ἀδάμ ἐξεβλήθη, ἤγουν τό γένος τοῦ σώματος αὐτοῦ, φημί δή τά ἔθνη. Καί ὁ μέν ἄγγελος ἦν ἀντί τῆς φλογίνης ῥομφαίας φυλάσσων τήν ἄμπελον ταύτην τοῦ μή εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ τά ἔθνη, ὁ δέ γεωργός ἦν αὐτῆς ὁ Θεός.

Καθάπερ οὖν ἡ Εὔα πρώτη, αὐτή ἡ μερίς τοῦ ὅλου ἀδαμιαίου σώματος, τῷ ὄφει ὡμίλησε καί πρώτη τά ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐνταλθέντα αὕτη αὐτῷ ἀπεκάλυψε καί πρώτη

τά ὑπό τοῦ ὄφεως ἐνσπαρέντα ἐδέξατο καί τήν ἐντολήν παρέβη ἀπό τοῦ ξύλου φαγοῦσα, τοῦ Ἀδάμ μή παρόντος, ὕστερον δέ καί διάκονος αὕτη τούτῳ ἐγένετο, δοῦσα καί αὐτῷ ἀπό τοῦ ξύλου φαγεῖν, οὕτω μετά ταῦτα καί ἐν τῷ Ἰσραήλ γέγονεν. Ἀθετήσας γάρ και αὐτός, ὥσπερ ἐκείνη, τήν πίστιν καί τήν ἀγάπην τοῦ ἐκλεξαμένου αὐτόν Θεοῦ (124) παρά πάντα τά ἔθνη, τῆς πρός αὐτόν λατρείας ἀποστάς, εἰδώλοις θυσίαν καί σπονδάς προσῆξεν· ἤσθιέ τε καί ἔπινεν ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν προειδώς ὁ Θεός, ἅτε Θεός ὤν καί τά πάντα εἰδώς, πάλιν ἐκ τούτων αὐτῶν τήν μερίδα, τόν κλῆρον, αὐτό τό λῆμμα, τό τῆς πλευρᾶς φημι τοῦ Ἀδάμ, ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς λαβών ἑαυτῷ συνετήρησεν. Ἐπεί δέ εἰς ἀπιστίαν ἅπαντες οἱ λοιποί συνεκλείσθησαν, ἐκ μέν τούτων τό λῆμμα λαβών ὅ ᾠκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, ἤγουν Μαρίαν τήν ὑπεράμωμον, ἐξ αὐτῆς δέ τῆς ἁγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τήν προσληφθεῖσαν σάρκα σπέρμα τῆς εἰς Θεόν πίστεως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἀνῳκοδόμησεν εἰς ναόν ἑαυτῷ ἅγιον ὁ ὑπεράγιος Θεός, ἀνήρ θεάνθρωπος γεγονώς. Ἀλλά γάρ ἐπεί καί αὐτή ἡ προσληφθεῖσα σάρξ ἐξ αὐτῆς τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου οὐκ ἐκ τῆς γυναικός ἦν ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναῖκα οἰκοδομηθεῖσα, τόν Ἀδάμ φορέσαι λέγεται ὁ Χριστός καί δεύτερος Ἀδάμ ἐκ τοῦ πρώτου γεγονέναι καί καλεῖσθαι γέγραπται, υἱός ὤν τοῦ Θεοῦ καί υἱός οὐ τῆς γυναικός ἀλλά τοῦ Ἀδάμ. Τοῦτο δέ ποῦ γέγραπται; Ἐν τῷ κατά Λουκᾶν εὐαγγελίῳ φησί· καί, εἰ δοκεῖ, ἐρεύνησον καί εὑρήσεις γενεαλογούμενον αὐτόν οὕτως. Εἰπών γάρ περί αὐτοῦ ὅτι ἐνομίζετο υἱός Ἰωσήφ, ἐπάγει· “τοῦ Ἠλί, τοῦ Ματθᾶν” καί καθεξῆς γενεαλογῶν τό λῆμμα καί διελθών, ὕστερόν φησι· “τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ”. Ἀπό τοῦ Ἰωσήφ κατά ἀναποδισμόν εἰς τόν Ἀδάμ ἀνελθών, τῆς γυναικός ὅλως μή μνημονεύσας, καί τοῦτο εἴασεν ὅλως ἐν μυστηρίῳ κεῖσθαι.

Τό λῆμμα οὖν, ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ τό τῆς πίστεως σπέρμα, λαβών, ὥσπερ εἴρηται, ὁ Θεός ἄνθρωπος γέγονεν. Ὅλον τόν Ἀδάμ, ἤτοι τό γένος ἅπαν αὐτοῦ τό ἐκ τοῦ λήμματος ἀποβληθέν καί ὡς ἐκ τοῦ νέου παραδείσου καί τῆς μερίδος καί τοῦ ἀμπελῶνος ἔξω βληθέν, διά τοῦ (125) τῆς πίστεως σπέρματος ἐν πίστει καί αὖθις τῇ πρός αὐτόν ἔκρινε δικαιῶσαι, καθάπερ καί τῷ Ἀβραάμ τοῦτο ὑπέσχετο, οὐ τότε τοῦτο ἐνθυμηθείς ὁ Θεός, ὡς ἄν τις οἰηθείη τῶν λίαν γνωστικῶν, ὅτε καί τήν πίστιν ὁ

Ἀβραάμ ἐπεδείξατο θύσας τόν Ἰσαάκ, ἀλλ᾽ ὡς πρό καταβολῆς κόσμου τοῦτο γινώσκων καί προορίσας διά πίστεως τό λῆμμα καί διά τῆς κατά πρόθεσιν ἐν τῷ λήμματι πίστεως πάντας τούς ἐκ τούτου τοῦ λήμματος πρότερον χωρισθέντας σωθήσεσθαι, ὕστερον οἱονεί τῷ πιστῷ εὑρεθέντι Ἀβραάμ τήν πάλαι προορισθεῖσαν αὐτοῦ βουλήν ἐν ἑαυτῷ ἐφανέρωσεν· ἥν ἀκούοντες ἡμεῖς, λογιζόμεθα ὅτι, ἐπειδή ἐπίστευσεν ὁ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, διά τοῦτο τήν εὐλογίαν ταύτην καί τήν διά πίστεως υἱοθεσίαν ἐλάβομεν, εἰπόντι πρός αὐτόν ὅτι "ἐν σοί ἐνευλογήσονται πάντα τά ἔθνη", οἱονεί ἀντίχαριν τῆς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως δοθεῖσαν ἡμῖν τήν ἐπαγγελίαν ταύτην κακῶς ὑποπτεύοντες, καί οὐχί μᾶλλον διά τῆς προορισθείσης πρό τῶν αἰώνων ἀπορρήτου οἰκονομίας, τῆς ἐν τῷ Ἀβραάμ διά τῆς πίστεως ἐπαγγελθείσης καί φανερωθείσης ἡμῖν. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. Τό γάρ λῆμμα τοῦτο ἐν τῷ διαμερισμῷ τῶν υἱῶν Ἀδάμ, αὐτῶν τῶν ἐθνῶν, γενόμενον εἰς μερίδα Κυρίου κατά τό λόγιον, ὡς ἄλλον τινά δεύτερον παράδεισον ἐφύτευσε, μέσον τό τῆς ζωῆς ξύλον ἔχοντα ἑαυτοῦ, ἤγουν τήν πίστιν τήν εἰς Θεόν καί τό Πνεῦμα τό ἐκ Θεοῦ. Ἐπεί δέ τό λῆμμα τοῦτο ἐκ τῆς πλευρᾶς ἦν τοῦ Ἀδάμ, ὅ καί εἰς γυναῖκα ἐκτίσθη, ἡ δέ γυνή παρέβη πρώτη, προεγίνωσκε δέ ὁ Θεός ὅτι καί τοῦτο πάλιν τό λῆμμα οὐ μή φυλάξῃ τήν πίστιν τήν εἰς αὐτόν, ὅτε τοῦτο προέγνω πρό τῶν αἰώνων, τότε καί τά ἔθνη πάντα τά ἐκβληθέντα, (126) ἤτοι τά ἀποικισθέντα καί ἀπαλλοτριωθέντα τούτου τοῦ λήμματος, ἀνακληθῆναι καί ἀντεισαχθῆναι καί τῷ ἐκ τοῦ λήμματος λήμματι προστεθῆναι καί ἑνωθῆναι εὐδόκησεν.

Ἀλλά τοῖς λεγομένοις πρόσεχε νουνεχῶς, ἐπειδή δυσνόητόν ἐστι τό ἐν τούτοις νόημα. Ὅταν οὖν ὁ ἰουδαϊκός λαός ὁ καί Ἰσραήλ κληθείς (οὗτος γάρ ἐστιν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός) τήν δοθεῖσαν αὐτῷ παρά τοῦ Θεοῦ ἐντολήν παραβῇ (ἄκουε γάρ, φησίν, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστιν) , ὅτε ταύτην παραβῇ δαιμονίοις λατρεύσει καί εἰδώλοις προσκυνήσει καί ἐκ τῶν σπονδῶν τῶν θυσιῶν αὐτῶν φάγῃ, τότε ἐξ αὐτῆς πάλιν, οἱονεί ἐξ ἑνός σώματος τοῦ ἐκ ταύτης ἐκ πολλῶν μελῶν εἰς ἕνα λαόν οἰκοδομηθέντος, τήν ἑαυτοῦ μερίδα λαβών ὁ Θεός ἀκέραιον ἑαυτῷ ταύτην διατηρήσει· τό δέ λοιπόν σῶμα, ἤτοι τό ἐκ τῆς μερίδος ταύτης ἀποσπασθέν μέρος καί εἰς εἰδωλολατρείαν ἐκκλῖναν, ἐκ

τοῦ παραδείσου τούτου, τοῦ ἀμπελῶνος δηλονότι τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἀπώσεται καί ἐξώσει αὐτό· ἀπό δέ τῆς κατ᾽ ἐκλογήν πίστεως καί μερίδος αὐτοῦ, τῆς οὔσης ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὀλίγου τινός προσλαβόμενος σπέρματος, ὁ Θεός Λόγος γένηται ἄνθρωπος, ἤγουν, ἵνα πάλιν εἴπω, Ἀδάμ δεύτερος τοῦ πρώτου υἱός ὡς ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δίχα συνουσίας καί ῥεύσεως γεννηθῇ καί τηνικαῦτα εὐλογηθῇ ὅλον τό σῶμα καί τά μέλη τοῦ πρώτου Ἀδάμ, αὐτός δηλαδή ὁ ἐξωσθείς λαός τῶν ἐθνῶν, διά τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου ἀνδρός ἑνωθείς ἐκ πίστεως τῷ λήμματι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ.

Τοῦτο οὖν ἐστιν ὅ καί Παῦλος ὁ θεῖος πρό αἰώνων ὁρισθέν καί προγνωσθέν λέγει ἀπό τοῦ τά πάντα προειδότος Θεοῦ, ἵνα πάντα τά ἔθνη ἀπό ἀνατολῶν καί μέχρι δυσμῶν προσκληθῶσι καί ὅσοι μέν πιστεύσουσι κολληθῶσι (127) τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πατρός αὐτῶν σαρκωθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ καί υἱῷ τοῦ Ἀδάμ· καί οὕτως γενήσονται οἱ ἀμφότεροι ἕν, σύσσωμοι δηλονότι καί συμμέτοχοι καί ἀδελφοί καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ, αὐτός ὁ Χριστός, καί τά μακράν ἀποικισθέντα καί διασπαρέντα ἔθνη· ὅσοι δέ ἀπιστήσουσι, μείνωσιν ἔξω μετά τῶν ἐκ τοῦ λήμματος τῆς πίστεως, αὐτῶν δή τῶν Ἰουδαίων φημί, τῶν διά ἀπιστίαν ἐκβληθέντων καί ἀπωσθέντων. Καί τοῦτο ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων δῆλόν ἐστι τοῖς ἀκούουσι· φησί γάρ ὁ Κύριος πρός τούς αὐτοῦ μαθητάς· “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς. Πορευθέντες εἰς τόν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τό εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· ὁ πιστεύσας καί βαπτισθείς σωθήσεται, ὁ δέ ἀπιστήσας κατακριθήσεται “.

Ἀλλ᾽ ἀναλαβόντες τόν λόγον ὡς ἐν ἐπιτόμῳ τά ἀνωτέρω ῥηθέντα αὖθις διηγησόμεθα, ὡς ἄν εὐσύνοπτα μᾶλλον ἄρτι τοῖς πᾶσι γένωνται.

γ΄. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περί ταῆς τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας καί τῶν ἑπτά ἡμερῶν καί αἰώνων καί τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας. (127)

Τοιγαροῦν ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς, ἵνα πάλιν ἐξετάσωμεν τά ἐγκεκρυμμένα νοήματα τῆς θείας Γραφῆς, καί εἶθ᾽ οὕτως ἔπλασε τόν κατ᾽ εἰκόνα αὐτοῦ καί καθ᾽ ὁμοίωσιν

ἄνθρωπον, αὐτόν δηλαδή μόνον τόν Ἀδάμ. Ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε ταῦτα πάντα καί ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, μηδέν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος μήτε μήν ὀγδόην ὀνομάσας ἡμέραν τήν πρώτην, ὡς ἄν μή ὀκτώ ἀλλ᾽ ἑπτά μόναι λέγωνται αἱ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι καί οὕτως ἀνακυκλούμεναι τόν (128) ἀριθμόν τῶν ἑβδομάδων ἀποτελῶσιν. Ἐν γάρ ταύταις ταῖς ἡμέραις τούς ἑπτά αἰῶνας ὁ Δημιουργός προϋποτυπώσας ὁρᾶται. Τοιγαροῦν καί ταῦτα οὕτω ποιήσας ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης, ἐπεί, ὡς ἅτε Θεός ὤν, προῄδει ὅτι μέλλει ὁ ἄνθρωπος παραβῆναι τήν αὐτοῦ ἐντολήν καί ἀμετανόητος μεῖναι, τόν δέ μή μετανοοῦντα ἀνάγκη πᾶσα καί τιμωρεῖσθαι τοῦτον καί κατακρίνεσθαι, οὐκ εἴασεν αὐτόν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ τῷ ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις σύν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ Ἀδάμ κτισθέντι· ἀλλά μετά τό καταπαῦσαι ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ καί πληρωθῆναι αὐτήν, τότε ὕστερον ἐφύτευσε τόν παράδεισον κατά ἀνατολάς.

Τίνα τρόπον καί διά τί; Ἵνα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἐν παλατίῳ τινί καί πόλει περιφανεστάτῃ, οἷα δή βασιλεύς, ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ εἰσαχθῇ, ὁπόταν δέ τήν τοῦ Θεοῦ παραβῇ ἐντολήν καί διά τοῦτο ἐκπεσεῖν μέλλῃ τῆς βασιλείας καί τῶν βασιλείων οἴκων ἐξορισθῆναι καί ἀπορριφῆναι, ἐν τούτῳ πάλιν τῷ κόσμῳ διάγειν ἐπ᾽ ἐλπίδι κατακριθῇ. Εἰ γάρ μή ταῦτα οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλά μόνον τόν κόσμον ἀφῆκε καί ἐν αὐτῷ τόν ἄνθρωπον ἔθετο, παραβαίνοντα καί μή ἐξομολογούμενον μηδέ μετανοοῦντα, ποῦ εἶχεν αὐτόν ἐξῶσαι; Ποῦ δέ καί βιοῦν καί ἀποθνῄσκειν αὐτόν ἐχρῆν καί πάλιν ἐπιστρέφειν εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, μετά τήν καταδίκην; Πάντως οὐδαμοῦ, ἀλλ᾽ ἤ ἐν ᾅδῃ ζῶντα ἔδει κατακριθῆναι αὐτόν, μηδεμίαν ἔκτοτε ἀνάκλησιν σωτηρίας ἔχοντα· καί λοιπόν οὔτε γένεσις οὔτε κόσμου αὔξησις εἰς πλῆθος, καί ἀπώλετο τό τοιοῦτον καί τηλικοῦτον σοφίας Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπεί δέ πρό τῶν αἰώνων ἐγίνωσκεν ὁ Θεός ὅτι παραβῆναι μέλλει καί τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ἀνάπλασιν προωρίσατο, διά τοῦτο καί τούς τῆς ἀναπλάσεως ἀρραβῶνας, μετά τό κτίσαι αὐτόν πάντα καί καταπαῦσαι καί τούς καιρούς καί τούς αἰῶνας ἐν ταῖς ἑπτά ἡμέραις μυστικῶς προσημᾶναι, (129) οἱονεί ζύμην καί σπόρον καί μερίδα ἀφ᾽ ἑνός ἑκάστου τῶν ἔργων αὐτοῦ ὕστερον ἔλαβεν, ἵνα τάς ἐκ τῶν ἔργων μερίδας τῶν

κτισθέντων ἐν ταῖς ἑπτά ἡμέραις μή ἐν αὐταῖς αὐτάς ἀλλ᾽ ἐν τῇ ὀγδόῃ λαβών, τόν μέλλοντα αἰῶνα διά τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας προϋπογράψῃ, μή ἀριθμήσας ταύτην ταῖς ἑπτά μηδέ δήλην αὐτήν ποιήσας, ἀλλ᾽ ἀγνοουμένην μέν εἴασε κεῖσθαι αὐτήν ὅλως τοῖς πρό τοῦ νόμου, δηλωθεῖσα δέ τοῖς ἐν νόμῳ προφήταις ἀμυδρῶς πως καί ἀπαγγελθεῖσαν πεποίηκε, φανερωθεῖσαν δέ ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καί διαυγάσασαν ὡς ἐν πρωΐαν, καθά δή καί προσδοκῶμεν τόν ἄδυτον τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ὅσον οὔπω ἐξανατεῖλαι. Μερίδας δέ εἶπον λαβεῖν αὐτόν ἐκ μέν τῆς γῆς ἁπάσης ὡς χωρίον ἕν ἐν ᾧ ἐφύτευσε τόν παράδεισον, ἐκ δέ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ μίαν πλευράν ἤτοι μέλος ἕν, ἐκ δέ τῶν ἡμερῶν οὐδέν. Τίνα τρόπον; Ἐπειδή αἱ μέν μερίδες αὗται ἐλήφθησαν ὡς ἀνακαινισθῆναι δι᾽ αὐτῶν τά συγγενῆ καί συμφυῆ καί τοῖς οὐρανίοις συναφθῆναι ὀφείλοντα, αἱ δέ ἡμέραι, οὐκ ἀνακαινισθῆναι ἀλλά τελείως παυθήσεσθαι μέλλουσαι ὑπό τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐάθησαν, καί τούτου ἕνεκεν μερίδα ἀνακαινισμοῦ οὐκ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ὁ Θεός, ἀπό τῶν αἰώνων δέ ἔλαβε. Πῶς; Ἄκουσον.

Ἑπτά ὤφειλον πληρωθῆναι αἰῶνες κατά τόν ἀριθμόν τῶν ἑπτά ἡμερῶν. Οἱ μέν οὖν ἕξ ἤδη παρῆλθον, ὁ δέ γε ἕβδομος οὐ τελειοῦται, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τήν μερίδα καί ἐπισυνάπτει τῷ ἀϊδίῳ καί μή ἔχοντι τέλος αἰῶνι. Τό δέ, πόσον προώρισε λαβεῖν, ἤ πότε τό τέλος τῶν ἡμερῶν τούτων μέλλει γενέσθαι, οὐδείς οἶδεν εἰ μή μόνη ἡ Ἁγία Τριάς, ἡ μία καί ἀδιαίρετος θεότης. Τό γάρ παρά τοῦ Σωτῆρος ῥηθέν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐδέ ὁ Υἱός ταύτην οἶδε τήν ἡμέραν καί ὥραν, κατά τήν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ φύσιν εἶπεν ἀγνοεῖν οὐ κατά τήν τῆς θεότητος. (130) Τίνος οὖν ἕνεκεν ἀπό τῶν ἡμερῶν μερίδα οὐκ ἔλαβεν, ἀπό δέ τῶν αἰώνων λαμβάνει; Ἐπειδή οἱ μέν αἰῶνες οὗτοι ἀπό ἡμερῶν καί ἑβδομάδων μετρούμενοι αἰῶνες καλοῦνται, ὁ δέ μέλλων αἰών καί ἀΐδιος, οὐ μετρητός ὑπό ἡμερῶν, ἀλλ᾽ ἀμέτρητος καί ἔστι καί ἔσται καί ἀτελεύτητος· ἡμερῶν δέ μή μελλουσῶν εἶναι, ἀλλ᾽ αἰῶνος, οὐκ ἐκ τῶν ἡμερῶν μερίδα, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν αἰώνων, τῶ μέλλοντι αἰῶνι λαβών συνάπτει. Ἡ μέντοι μερίς τῆς γῆς, αὐτός δηλαδή ὁ παράδεισος, τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, φημί δή τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἥν, ἐν ᾧ καί τόν ἄνθρωπον ἔθετο ὁ Θεός, ἵνα ἀπό τοῦ τύπου καί τῆς σκιᾶς ἐπί τήν ἀλήθειαν κατά

προκοπήν ἀναχθῇ. Τό δέ ξύλον τῆς ζωῆς τό ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου εἰκών ἦν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἥτις ἐστίν ὁ Θεός. Ἡ δέ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἡ εἰς γυναῖκα οἰκοδομηθεῖσα τύπος ὑπῆρχε τῆς Ἐκκλησίας, ἕτερον πάλιν ὄν καί τοῦτο οἰκονομίας μυστήριον, ἵνα, ὁπόταν ἐκπέσῃ ἀπό τῆς εἰκόνος τῆς εἰς τύπον γεγονυίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅς ἦν ὁ παράδεισος, καί τῆς τοῦ ξύλου <τῆς> ζωῆς, διά τῆς πλευρᾶς τῷ Χριστῷ καί Θεῷ συναφθῇ καί εἰς ἐκεῖνο πάλιν αὐτό τό ἀρχαῖον καί πρῶτον ἀναχθῇ κάλλος.

Ἐπειδή δέ ἡ Εὔα πρώτη ἀπατηθεῖσα τήν ἐντολήν παρέβη καί τοῦ καρποῦ ἀπεγεύσατο, εἶτα δέδωκε τῷ Ἀδάμ κἀκεῖνος ἔφαγε, μετανοῆσαι δέ καί προσπεσεῖν τῷ Δεσπότῃ οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, ἐξορίζονται ἐκεῖθεν καί εἰς τόν κόσμον τοῦτον οἰκεῖν κατεκρίθησαν. Ὅρα δέ καί τῆς ἐπ᾽ αὐτῷ τοῦ Θεοῦ προνοίας τήν ἄφατον ἀγαθότητα. Ἐπειδή γάρ ἅπαξ ὑπό τῆς ἁμαρτίας εἰς φθοράν κατηνέχθη, ἵνα μή πρό καιροῦ φαγών ἀπό τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀθάνατος γένηται, - καί ἔσται ἄφθαρτος μέν, ἀθάνατος δέ, καί οὕτως ἀθάνατον γένηται τό κακόν -, ἔθετο τήν φλογίνην ῥομφαίαν ὁ Θεός φυλάσσειν τήν εἴδοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.

δ΄. Περί τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τά ἐν τῇ κιβωτῷ· καί περί τοῦ Ἀβράαμ καί τοῦ κατ᾽ ἐκλογήν λήμματος καί τί ἐστι τό λῆμμα τοῦτο· καί περί τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς περιτομῆς. (131)

Τοιγαροῦν καί γνόντες ἀλλήλους ἐτέκνωσαν καί ἐποίησαν υἱούς καί θυγατέρας καί “ἐκάλεσεν Ἀδάμ Εὔαν τήν γυναῖκα αὐτοῦ Ζωήν, ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ πάντων τῶν ζώντων”. Ἀλλά γάρ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί εἰς βάθος ἐμπεσόντων κακῶν καί εἰς πλῆθος ἁμαρτημάτων πολύ, μέλλων ὕδατι κατακλύσαι τόν κόσμον ὁ Θεός καί ἀπαλεῖψαι τόν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς, τήν μερίδα καί αὖθις οὐκ ἐγκατέλιπεν, ἀλλά τόν Νῶε καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τάς θυγατέρας αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ διεσώσατο. Ἡ δέ κιβωτός πάλιν τῆς Θεοτόκου καί ὁ Νῶε τοῦ Χριστοῦ τύπος ἦν, οἱ δέ σύν τῷ Νῶε ἄνθρωποι τοῦ ἐξ Ἰουδαίων λήμματος ἀπαρχή, αὐτῶν τῶν εἰς Χριστόν μελλόντων πιστεύειν, τά δή θηρία καί πάντα τά κτήνη καί τά πετεινά

καί ἑρπετά τύπος ὑπῆρχον τῶν ἐθνῶν. Ἔνθεν τοι καί ἡ κιβωτός μετά τόν κατακλυσμόν εἶχε τόν Νῶε, ἡ θεοτόκος δέ Μαριάμ τόν σαρκωθέντα Θεόν καί ἄνθρωπον· ἀλλ᾽ ἐκεῖνον μέν μόνον σύν τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ ἡ κιβωτός διεσώσατο, οὗτος δέ καί τήν κιβωτόν καί πάντα τόν κόσμον τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας καί τῆς τοῦ νόμου δουλείας καί τοῦ θανάτου ἐρρύσατο.

Ἀλλά γάρ μετά τόν κατακλυσμόν εἰς ἀγνωσίαν καί αὖθις Θεοῦ κατενεχθέντες οἱ ἄνθρωποι καί ὡσαύτως πάλιν τραχηλιάσαντες διά τό εἶναι αὐτούς χεῖλος ἕν, ἤτοι γλῶσσαν καί φωνήν μίαν, πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, ἰσοθεΐαν καί αὖθις ἐν ἑαυτοῖς φαντασθέντες. Τοίνυν καί συγχέειν μέλλων ὁ Θεός (132) τάς γλώσσας αὐτῶν κἀκ τούτου διαμερίσαι καί διασπεῖραι αὐτούς ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ὡς πολλά μέλη ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς γεγονότα καί εἰς ἕν σῶμα τῇ μιᾷ διαλέκτῳ ὄντας, πάλιν ἐκ τούτων ἔλαβε τήν μερίδα αὐτοῦ, ἤτοι τήν πλευράν, καί τό λοιπόν σῶμα εἰς πολλάς ποιήσας μελῶν μερίδας διέσπειρε· καί ἐκάλεσεν αὐτούς ἔθνη, ἄγνοιαν Θεοῦ παντελῶς ἔχοντας. Τήν γοῦν μερίδα ταύτην ὠνόμασεν Ἰσραήλ, τουτέστιν ὁρῶντα Θεόν· αὕτη δέ ἦν ὁ Ἀβραάμ ἐν ᾧ κατά διαδοχήν ὑπῆρχεν ἄνωθεν τό τῆς πίστεως καί τῆς θεογνωσίας σπέρμα διασωθέν, ᾧ καί ὤφθη λέγων· "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καί ἐκ τῆς συγγενείας σου καί δεῦρο εἰς γῆν ἥν ἄν σοι δείξω· ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα" ᾧ καί δέδωκε τήν περιτομήν, οἱονεί σύσσημον καί σφραγῖδα γνωρίσας αὐτῷ ταύτην· καί ὤμοσεν αὐτῷ πληθῦναι τό σπέρμα αὐτοῦ ὡς τά ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καί ὡς τήν ἄμμον τήν παρά τό χεῖλος τῆς θαλάσσης. Μετά ταῦτα δέ ὤφθη πάλιν αὐτῷ ὁ Θεός καί φησί· "Γινώσκων γνώσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τό σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ", τήν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον τοῦ Ἰωσήφ καί Ἰακώβ τοῦ πατρός αὐτοῦ καί τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ προμηνύων αὐτῷ· ἐξ ὧν καί ἐπληθύνθη ἐκεῖ ἡ μερίς αὕτη καί ἐγένετο εἰς ἔθνος μέγα, οὕς καί διά Μωσέως ἐκεῖθεν ἐξήγαγε, τόν ἀμνόν πρότερον αὐτοῖς τόν τοῦ ἀληθινοῦ ἀντίτυπον ἑστιάσας. Εἶτα καί διασχίσας τήν θάλασσαν καί διαβιβάσας αὐτούς καί εἰς τήν ἔρημον ἀναγαγών καί διαθρέψας αὐτούς ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἔτη, ἐγενήθη "μερίς Κυρίου, λαός αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.

Εἶχον οὖν οὗτοι τήν περιτομήν ὡς σφραγῖδα καί πάντες (133) περιετέμνοντο καί ἦν ἐκ τούτου ἡ μερίς Κυρίου, ὡς εἴρηται, γνώριμος καθαπερεί προβάτων ἀγέλη βασιλικῶν, ἕκαστον αὐτῶν σφραγῖδα τήν περιτομήν ἐν τῷ κρυπτῷ μορίῳ ἐπιφερόμενον· καί τοῦτο πρός τό μή συμμίγνυσθαι τοῖς λοιποῖς προβάτοις, ἤγουν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς είς θηρίων καί ἀλόγων τάξιν ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας κατενεχθεῖσι, σοφῶς ᾠκονομήθη ἀπό Θεοῦ. Διά τί δέ οὐκ ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ σώματος, ἀλλ᾿ ἐν αὐτῷ τήν σφραγῖδα ὑπέθετο γίνεσθαι; Ἐπειδή ἐξ αὐτοῦ ἡ σπορά προέρχεται καί ἡ κατά σάρκα γένεσις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου γίνεται. Ἄλλως τε δέ καί ὡς ὅλον ἄνθρωπον τήν σάρκα ἀποδυόμενον διά τούτου ἡμῖν ὑποζωγραφεῖ, ὡς ἄν ἐκ ταύτης κἀκεῖνοι ὡς τῆς σαρκός τέκνα γνώριμοι ὦσι καί τύπος γένηται τῆς πενυματικῆς περιτομῆς τῶν δίχα ῥεύσεως καί συνουσίας καί φθορᾶς ἀναγεννᾶσθαι μελλόντων ὕστερον τέκνων πνευματικῶν, ἵν᾿ ὅταν ἐκείνη φανῇ, αὐτή τηνικαῦτα παυθῇ καί ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκός ἕκαστον τῶν προβάτων ἀντ᾿ αὐτῆς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σφραγισθῇ, ἐν τῇ ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ δηλονότι κατά τόν Παῦλον καί τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, αὐτοῦ φημι τοῦ γηΐνου φρονήματος, περιτεμνομένων ἡμῶν μυστικῶς μέν, ἐν αἰσθήσει δέ ψυχῆς καί γνώσει γινομένων αὐτῆς.

ε΄. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ᾿ ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστί τῶν μετά ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὤν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐξ ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκών ἡ τῆς ἐπαγγελίας γῆ καί τά ἑξῆς. (133)

Ὁ μέν οὖν λαός οὗτος ὁ ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ, ἤγουν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, οἷα δέ νέος ἄλλος τις καί τρίτος κόσμος ὑπό τοῦ Θεοῦ κατέστη, εἰκόνα (134) τοῦ πρώτου φέρων ἐκείνου κόσμου καί παραδείσου καί αὐτοῦ <τοῦ> δευτέρου, τοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ δηλονότι, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τύπον τῶν μετά ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὤν καί τά μέν ἀρχαῖα τοῖς είς ὕστερον ὑπογράφων, τοῖς δέ γε ὕστερον τά ἀρχαῖα σημαίνων συνάπτεσθαι. Εἶχε γάρ τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀντί τοῦ παραδείσου ἐκείνου παράδεισον ἄλλον δεύτερον, τήν κιβωτόν ἀντί τῆς Θεοτόκου,

προμηνύων ἡμῖν δι᾽ αὐτῶν καί ἐξεικονίζων τήν ἐν ἀνακαινώσει Πνεύματος Ἁγίου μέλλουσαν ἔσεσθαι τοῖς ἁγίοις ἐν ἐκείνῳ ἐπάνοδον καί κληρονομίαν. Εἶχε τόν νόμον, ὡς τήν ἐντολήν οἱ προπάτορες ἐδήλου δέ διά τῆς τοῦ νόμου δουλείας τήν ὑπέρ νόμον δοθήσεσθαι μέλλουσαν ἐλευθερίαν ἐν νόμῳ πνευματικῷ. Εἶχε τήν στάμνον τοῦ μάννα ἀντί τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, οὗ φαγεῖν οὐκ ἐάθησαν ἐκεῖνοι, εἰκόνα φέρουσαν καί δηλοῦσαν τήν στάμνον τήν τόν Χριστόν φέρειν ἐντός μέλλουσαν. Εἶχε τό μάννα ἀντί τοῦ Χριστοῦ· αὐτός γάρ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς καί ζωήν αἰώνιον τῷ κόσμῳ διδούς· διά τοῦτο γάρ καί τό μάννα ἐξ οὐρανῶν ἦν· “Ἄρτον γάρ, φησίν, ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος”. Καί συνελόντα εἰπεῖν, παράδεισον αὐτόν νέον πεποιηκώς, πολλά τοῦ παραδείσου ἐκείνου τιμιώτερά τε καί ὑψηλότερα ἐν αὐτῷ ἔθετο, ὅσῳ καί μειζόνων ἐπαγγελιῶν καί πραγμάτων τύπος ἦν.

Ἔθετο καί γάρ ἐν αὐτῷ τόν Μωϋσῆν, καθάπερ ἐκεῖ τόν Ἀδάμ· καί ἐλάλει αὐτῷ ὁ Θεός ὡς τῷ Ἀδάμ καί ὁ Μωϋσῆς ἐλάλει τῷ Θεῷ καθώς ὁ Ἀδάμ· Ἀλλ᾽ οὐκ εἶχεν ὁ Ἀδάμ ὡς οὗτος ἐπαγγελίας ἐλπίδα τοῦ σωματικῶς ἐκεῖσε παραγενέσθαι τόν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν καί Θεόν. Εἶχεν ἐκεῖνος τό ξύλον τῆς ζωῆς, οὐκ ἐκείνην δέ αὐτήν τήν ζωήν· οὗτος δέ ἐκδηλοτέραν μέν ὑπέρ τό τῆς ζωῆς ξύλον (135) τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐν τοῖς προφήταις ἐκέκτητο, τήν τελείαν καί ἀληθινήν ζωήν ἐν τῷ Χριστῷ δοθήσεσθαι κατεπαγγελλομένοις. Εἶχεν ὁ παράδεισος ἐκεῖνος ἄπονον ζωήν καί ἀμέριμνον, δένδρα τε καί καρπούς ὡραίους εἰς βρῶσιν· εἶχε καί οὗτος τό μάννα ἐξ οὐρανοῦ τροφήν αὐτοσχέδιον, ὥσπερ εἴρηται· ἔπινόν τε ἐκ πέτρας ἀκολουθούσης ὕδωρ ὑπέρ μέλιν γλυκάζον· οὐ μήν ἀλλά γάρ καί “τά ἱμάτια αὐτῶν καί τά ὑποδήματα οὐκ ἐπαλαιοῦντο οὐδέ ἐφθείροντο”, ἀλλά συνηύξανον καί ταῦτα τοῖς αὐτῶν σώμασι καί οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. Εἶχον οἱ ἐν τῷ πρώτῳ παραδείσῳ ἀπειλήν θανάτου καί κατάρας ἐν τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς· εἶχον οἱ ἐν τούτῳ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἐλπίδα καί εὐλογίαν ζωῆς αἰωνίου ἐν τῷ μή πληρῶσαι τόν νόμον τοῦ Θεοῦ τινα ἐξ αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ ἐλθεῖν κατεπαγγελλομένου καί ποιῆσαι τό ἀδύνατον παρ᾽ ἐκείνοις δυνατόν, οὐχί πρός κατάκρισιν τῶν μή φυλαξάντων, ἀλλά πρός σωτηρίαν τῶν πιστευσάντων.

Εἶχεν ὁ πρῶτος τήν φλογίνην ῥομφαίαν φυλάττουσαν τήν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καί ἀπείργουσαν ἐξ αὐτοῦ τόν Ἀδάμ καί τούς ἐξ αὐτοῦ· εἶχεν οὗτος τόν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ, τούς ἐν αὐτῷ μᾶλλον περισκέποντα καί φυλάσσοντα, τά δέ διασπαρέντα ἔθνη τοῦ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ μή παραχωροῦντα. Προῳκονόμησεν ἐκεῖ ὁ Θεός, ἵνα διά τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ τοῦ Ἀδάμ ἀνάπλασις γένηται· καί διά τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνδρός τότε ἄνευ συνουσίας γέγονεν ἡ γυνή, ὡς ἄν ἐκ τῆς γυναικός πάλιν ἡ πλευρά ληφθῇ τοῦ Ἀδάμ καί ἄνευ ῥεύσεως καί συνουσίας γεννηθῇ ἀνήρ ὁ Χριστός καί Θεός καί δι᾽ αὐτοῦ ὁ Ἀδάμ ἀνακαινισθῇ· προεπηγγείλατο ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ (136) πάντα τά ἐξωσθέντα ἔθνη καί μίαν ποίμνην αὐτούς ἀπεργάσασθαι.

Ἐπεί οὖν οἱ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις ὄντες καί πρό τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τήν τῆς ἐπαγγελίας γῆν καί μετά τό εἰσελθεῖν παρέβησαν καί αὐτοί τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ τήν λέγουσαν· "Ἄκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι καί οὐ προσκυνήσεις Θεῷ ἀλλοτρίῳ" καί "ἔθυσαν τούς υἱούς αὐτῶν καί τάς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις καί ἤσθιον καί ἔπινον τόν οἶνον τῶν σπονδῶν αὐτῶν καί προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀπέκτεινάν τε τούς ἁγίους καί ἐλιθοβόλησαν τούς προφήτας, ἐστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν καί παρώξυναν ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις καί ἐν βδελύγμασιν αὐτῶν τόν Θεόν τόν θρέψαντα αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ἐπελάθοντο αὐτοῦ" – τί οὖν ὁ παρά πάντα τά ἔθνη ἐκλεξάμενος αὐτούς Κύριος; Ὠργίσθη καί ἀπεστράφη αὐτούς; Οὐδαμῶς, ἀλλά ἀπέστειλε τόν Υἱόν αὐτοῦ κατακλύσαι τάς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐπειδή ἐφθάσθησαν ὁμοιωθῆναι καί οὗτοι τοῖς ἔθνεσι, καθώς γέγραπται· "Καί ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι καί ἔμαθον τά ἔργα αὐτῶν" καί "οὐ συνῆκαν ἐν τιμῇ ὄντες". Τοιγαροῦν ἀναμνήσθητί μοι τῆς κιβωτοῦ τῶν υἱῶν Νῶε καί τῶν θηρίων καί ἑρπετῶν τῶν ἐν αὐτῇ τότε εἰσεληλυθότων, ὡς εἶπον, τά ἐν αὐτῇ διηγούμενος, τόν μέν Νῶε τύπον εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τούς υἱούς δέ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ νόμῳ λαοῦ, τά δέ θηρία καί τά ἑρπετά τῶν ἐθνῶν. Οἱ γοῦν ἐν τῷ νόμῳ ἄνθρωποι, οἱ μερίς Κυρίου κληθέντες, ὁ κλῆρος αὐτοῦ, τοῖς θηρίοις εἴτ᾽ οὖν τοῖς ἔθνεσιν ἐξωμοιώθησαν· καί θέλων αὐτούς ὁ Θεός ἀνακαλέσασθαι καί εἰς τό ἀρχαῖον πάλιν

ἀποκαταστῆσαι κατῆλθεν ἐπί γῆς (137) καί ἐσαρκώθη, λαβών τήν πλευράν τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῶν πανάγνων τῆς Θεοτόκου σαρκῶν, καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὁμοιωθείς ἡμῖν κατά πάντα πλήν ἁμαρτίας. Τί τοῦτο; Ἵνα καί τούς ἐν νόμῳ φυλάξαντας τελειώσῃ διά τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, καί τούς εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξ αὐτῶν ἐκπορνεύσαντας διά πίστεως τῷ λοιπῷ σώματι ἐπισυνάψῃ, καί οὕτως δικαιωθῶσιν ὡσαύτως καί τά ἔθνη διά τῆς πίστεως κατά τό οὕτως εἰρημένον ὑπό τοῦ Παύλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος, φησί, τοῦ κόσμου γέγονε, πόσῳ μᾶλλον ἡ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

Ἀλλ᾽ ἡ θεωρία τοῦ εἰρημένου ὅσον ἀπό τοῦ γράμματος νοεῖν μοι καί ἕτερόν τι σαφῶς ὑποτίθεται. Ἀλλά προσέχετε, ἵνα γνῶτε καλῶς τί ἐστιν ὅ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· “Εἰ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμου γέγονε, πόσῳ μᾶλλον ἡ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

στ΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμου γέγονε” καί τά ἑξῆς· καί προσωποποιΐα τῶν ἑκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καί τοῦ Ἰσραήλ. (137)

Ἀπό τῆς διασπορᾶς τῶν ἐθνῶν, ὡς ἔφθην εἰπών, μερίς Κυρίου γέγονεν ὁ Ἰσραήλ. Ὁ γοῦν Ἰσραήλ οὗτος, εἰς ἔθνος μέγα καί λαόν πολύν γεγονώς, ἐξώκειλεν εἰς εἰδωλολατρείαν, καθώς ἐποίουν τά ἔθνη· καί ὀλίγοι λίαν ὡς ζύμη τις καί μερίς τῷ Θεῷ ἐφυλάχθησαν. Ἐλθόντος οὖν τοῦ Χριστοῦ, εἰ ἐπίστευσαν αὐτῷ καί προσεκύνησαν ὡς Θεῷ, ἔμελλον ἅπαντες, δίκαιοί τε καί ἄδικοι, θεοσεβεῖς καί εἰδωλολάτραι, εἰς ἕν γενέσθαι καί ἅμα σωθήσεσθαι. Καί εἰ τοῦτο γέγονεν, ἔλεγον ἄν τά ἔθνη πρός αὐτόν· “Θεέ τοῦ παντός καί Δέσποτα, Κύριε τῶν αἰώνων, ἰδού χωρίς ἔργων δικαιοσύνης τινῶν πάντας αὐτούς ἔσωσας. (138) Τί οὖν; Ἡμεῖς δέ οὐκ ἐσμέν ἔργα χειρῶν σου καί πλάσμα;” Ἀντέλεγον δέ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι ἅ δή καί ἔλεγον· “Οὐχί, ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐσμεν μόνοι μερίς αὐτοῦ, ἡμεῖς μόνοι κλῆρος αὐτοῦ· πρός ἡμᾶς οἱ πλάκες τῆς διαθήκης, ἡ περιτομή καί τά λοιπά ἅ μόνοις ἡμῖν ἐπηγγείλατο καί ἡμῖν δέδωκεν, ὑμῖν δέ οὐδαμῶς δώσει”. Πρός ταῦτα πάλιν ἄν ἀνθυπέφερον τά ἔθνη, λόγου μή ἀξιοῦντα τούς φθονερούς Ἰουδαίους· “Ἡμᾶς

μέν, ὦ Δέσποτα καί Λόγε Θεοῦ, ἀξίως ὡς ἀναξίους ἀπώσω, ὡς σκληροτραχήλους καί ἀνηκόους ἀνεπιμελήτους καταλιπών, καί λιμῷ ἀγνωσίας καί δίψει ἀνυδρίας τοῦ μή ἀκοῦσαι ἡμᾶς λόγων ἁγίων σου ἐάσας καί δικαίως. Εἰς δέ τούτου αὐτούς πᾶσαν ἐπεδείξω ἀγάπην καί ἐπιμέλειαν· προφήτας καί κριτάς καί διδασκάλους ὡς ὁδηγούς καί παιδευτάς δέδωκας αὐτοῖς· νόμον καί περιτομήν καί σημεῖα καί τέρατα ἐποίησας εἰς αὐτούς· καί πάντα ταῦτα εἰς οὐδέν λογισάμενοι, ἐγκατέλιπόν σε καί εἰδώλοις μεθ᾽ ἡμῶν ὡς θεοῖς προσεκύνησαν· καί ἅπερ ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἔργα, πάντα καί αὐτοί διεπράξαντο· καί ὁμοίως ἡμῖν ἠρνήσαντό σε τόν εὐεργέτην. Νυνί δέ μόνῃ τῇ εἰς σέ πίστει συνεπάθησας αὐτοῖς, ἠλέησας καί ᾠκτείρησας καί τοῖς μή ἁμαρτήσασιν ἁγίοις σου συνηρίθμησας. Οὐκ ἐλεήσεις δέ καί ἡμᾶς; Οὐκ οἰκτειρήσεις; Οὐ προσδέξῃ, φιλάνθρωπε;" Καί οὕτως δικαίως καί εὐλόγως τοῖς ἐν περιτομῇ εἰδώλοις θύσασιν οἱ ἐν ἀκροβυστίᾳ συνήπτοντο καί οἱ πάντες εἰς ἕν ἐν Χριστῷ γενήσεσθαι ἔμελλον.

Ἐπεί δέ μετά τῶν προγενεστέρων αὐτῶν κακῶν καί αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν ὡς κακουργόν ἀπέκτειναν, τόν δέ Βαραββᾶν ὡς ἀντίτυπον τοῦ Ἀντιχρίστου ᾐτήσαντο καί ἀπέλυσαν καί μετά ταῦτα καί αὐτούς ἐδίωξαν τούς ἀποστόλους αὐτοῦ, ἐξορίσας αὐτούς, ὥσπερ εἴπομεν, ἐκ τοῦ παραδείσου, διέσπειρεν εἰς πάντα τά ἔθνη, ὡς τήν τῶν ἐθνῶν ἀνταλλαξαμένους ἀσέβειαν. (139) Τά δέ γε ἔθνη ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ὁ τήν πλευράν ἀναλαβών τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῆς γυναικός καί εἰς ἄνδρα τέλειον οἰκοδομήσας αὐτήν, σάρξ αὐτός ὅλος ὁ φύσει Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δι᾽ αὐτῆς γεγονώς καί υἱός τοῦ Ἀδάμ κατά τήν φύσιν τοῦ Ἀδάμ χρηματίσας, πρός ἑαυτόν ἐπεσπάσατο. Τοῦτο ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου· καί εἰ τοῦτο γέγονε πλοῦτος κόσμου, πόσῳ μᾶλλον, εἰ κἀκεῖνοι ἐπίστευσαν, γενήσεσθαι ἔμελλον. Ἦν μέν οὖν ἐκ τῆς πρώτης διασπορᾶς μερίς ὁ πᾶς Ἰσραήλ ὅν προέγνω καί προώρισε· καί ὅτε ἦλθεν ἐκάλεσεν αὐτόν εἰς πίστιν τήν ἑαυτοῦ. Ἐπεί δέ ἐλθεῖν πρός αὐτόν οὐκ ἠθέλησε, λαβών ἐκ τῆς ὅλης μερίδος μερίδα μικράν τούς εἰς αὐτόν πιστεύσαντας, δηλονότι τόν Ἰωάννην τόν πρόδρομον, τούς ἀποστόλους καί καθεξῆς τούς λοιπούς, τό πλεῖστον τῆς μερίδος τό ἐκ προθέσεως οἰκείας εἰς ἀπιστίαν πεσόν ἀπέρριψε· καί ἀντ᾽ αὐτῶν εἰσῆλθον τά ἔθνη καί τῇ κατ᾽

ἐκλογήν πίστεως μερίδι ἐκ πίστεως καί αὐτοί ἐκολλήθησαν.

Καί σκόπει μοι ἀπ᾿ ἐντεῦθεν τήν τοῦ λόγου καθ᾿ ὁδόν προκοπήν, ὅπως ἔρχεται τά τῆς καινῆς καί θαυμασίας μερίδος ἐκδιηγήσασθαι.

ζ΄. Ὅτι νέος κόσμος ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καί νέος παράδεισος ἡ πρός αὐτόν πίστις. Καί πρός τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ πραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διά Χριστοῦ τελεσθέντων. Καί πρός τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ· "Οὕς προέγνω, τούτους καί προώρισε.....". (139)

Πάλιν μέν οὖν νέας μερίδος ἀρχή καί νέου κόσμου καί μετά τῆς μερίδος φύραμα ξένον, καινόν καί παράδοξον. Τά μέν μέχρι τούτου τύποι καί σκιαί καί αἰνίγματα ταύτης ἦν, αὕτη δέ ἡ ἀλήθεια καί ἡ τοῦ κόσμου παντός (140) ἀνακαίνισίς τε καί ἀνανέωσις. Ἀλλά γάρ μερίς μέν ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ γεγονυῖα φθαρτή καί εἰς πολύ πλῆθος λαοῦ φθαρτοῦ καί θνητοῦ γενομένη ὑπό τοῦ κατακλυσμοῦ πᾶσα ἀπώλετο· καί Νῶε μόνος ἐξ αὐτῆς καί οἱ υἱοί αὐτοῦ μερίς πάλιν ἐκ ταύτης ἐναπελείφθησαν, ἀρχή κόσμου δευτέρου. Ἐπεί δέ πάλιν εἰς οὐρανόν ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, κατακλυσμόν δέ μηκέτι ποιήσειν ἐπηγγείλατο ὁ Θεός μηδέ ἀποκτεῖναι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν ἐπί τῆς γῆς, αὖθις μερίδα ἔλαβε τόν Ἀβραάμ κατ᾿ ἐκλογήν πίστεως καί πάντας ἄλλους εἰς τόν κόσμον διέσπειρεν. Ἀπό ταύτης οὖν τῆς τοῦ Ἀβραάμ μερίδος μερίδα τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, αὐτήν δή τήν πλευράν, ὡς πολλάκις εἶπον, αὐτός ἐκεῖνος ἀνέλαβεν ὁ Θεός καί ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ καί ᾠκοδομήθη εἰς σάρκα δίχα τροπῆς καί ἐγένετο ἄνθρωπος οὐ ψιλός. Οὐδέ γάρ ἀπαρχή τέκνων σαρκικῶν, λαοῦ φθαρτοῦ, καθά καί ὁ Νῶε τηνικαῦτα ἐγένετο, ὡς ἄν, ἐν τῷ πληθυνθῆναι καί ἀπόλλυσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, ἄλλην ἀπαρχήν πάλιν εἰς ἑτέρου λαοῦ γένεσιν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ λάβῃ, ἀλλά ἀπαρχή ἀθάνατος καί ἀείζωος γέγονε τέκνων πνευματικῶν καί τόν χαρακτῆρα ἀναμορφουμένων αὐτοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος· "Ἀπαρχή Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ", καί ἑτέρωθι· "μέχρις οὗ μορφωθῇ Χριστός ἐν ἡμῖν". Οἱ μέν γάρ προπάτορες ἅπαντες ἐκεῖνοι θνητοί ὑπῆρχον, ὁ δέ ἐκ τῆς

μερίδος τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ τήν μερίδα λαβών καί Υἱός τοῦ Θεοῦ καί αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ υἱός γεγονώς, ἀφθαρτός ἐστι καί ἀθάνατος, οὐ γεννῶν σαρκικῶς ἀλλά ἀναπλάτων πνευματικῶς.

Καί σκόπει μοι τόν τρόπον τῆς ἀναπλάσεως. Τίς οὗτος; Ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπό ἀνδρός γυνή γέγονε, μήτηρ οὖσα πάντων τῶν ἀπό γῆς γεννηθέντων· ἐν δέ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ ἀπό γυναικός ἀνήρ Χριστός ὁ Θεός ἐγεννήθη, ἀπαρχή καί ζωή πάντων τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς (141) ἐκ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως. Ἐκεῖ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλόν καί πονηρόν, ὅ καί μεταληφθέν θανάτου ἐκείνοις γέγονεν αἴτιον· ἐνταῦθα τό ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐν ᾧ τάς μέν χεῖρας ἀντί τῶν ἀψαμένων χειρῶν τοῦ Ἀδάμ, τούς δέ πόδας ἀντί τῶν ἐπί τῇ παραβάσει βαδισάντων ποδῶν, προσηλώθη Χριστός ὁ δεύτερος Ἀδάμ καί Θεός. Καί ὁ μέν Ἀδάμ, γευσάμενος ἀπό τοῦ ξύλου ἐκείνου, θανάτου καί κατάρας αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτοῦ γέγονεν· ὁ δέ Χριστός καί Θεός, χολῆς γευσάμενος καί ὄξος πιών, ἐκείνους μέν τῆς κατάρας ἀπήλλαξε καί τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς ἠλευθέρωσε, τοῖς δέ πιστεύουσιν εἰς αὐτόν ζωήν καινήν ἐδωρήσατο καί ἰσάγγελον ἔχειν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐνίσχυσεν. Ἐκεῖ τό ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου ἦν, ὅ καί φαγεῖν οἰκονομικῶς οὐ συνεχωρήθη ὁ Ἀδάμ, ἀλλ᾽ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, διό καί φυλάσσειν ἐτάχθη τήν τούτου εἴσοδον ἡ φλογίνη ῥομφαία· ἐνταῦθα λόγχῃ τήν πλευράν ἐνύγη Χριστός καί τήν ῥομφαίαν ἐκείνην ἀπέστρεψε καί τήν εἴσοδον ἤνοιξε καί ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τό τῆς ζωῆς ξύλον ἐφύτευσε, μᾶλλον μέν οὖν καί καθ᾽ ἡμέραν τοῦτο φυτεύειν ἐξουσίαν ἡμῖν δέδωκεν, ὅ καί ἀθρόον αὐξάνει καί ζωῆς αἰωνίου πᾶσι τοῖς ἐσθίουσιν ἐξ αὐτοῦ πρόξενον γίνεται.

Ὢ παραδείσου τοῦ νυνί παρά Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φυτευθέντος! Ὢ μυστηρίου καινοῦ καί θαυμάτων φρικτῶν! Ἐκεῖ μέν γάρ δένδρα αἰσθητά καί ὁρατά ὁμολογουμένως ὑπῆρχον ὁ Ἀδάμ τε καί ἡ Εὔα, αὐτό τε τό ξύλον τῆς γνώσεως καί τό ξύλον ὁμοῦ τῆς ζωῆς ἕτερον παρά τοῦτο ὄν· ἐνταῦθα δέ ὁ νέος Ἀδάμ τά πάντα ὁμοῦ τοῖς πιστοῖς γίνεται καί τρυφή καί γνῶσις, οὐ θανατοῦσα καί τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου ἀπείργουσα, ἀλλά διδάσκουσα ἅ διά ῥημάτων δεῖ τῷ ὄφει δεόντως ἀνταποκρίνεσθαι· "Ἄπελθε, φησίν, ὀπίσω μου, Σατανᾶ" (142) καί τά ἑξῆς·

καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί εἰσάγουσα πρός τήν ζωήν ἥτις αὐτός ἐκεῖνος πάλιν ἐστίν. Ἀλλά ποῦ, φησίν, ὁ νέος παράδεισος ὅν λέγεις πεποιηκέναι Χριστόν; Ἰδού γάρ ὁρῶμεν ὅτι ἅπας ὁ κόσμος, καθώς ἐξ ἀρχῆς κατεσκευάσθη, ἐστί· καί τήν γῆν κατοικοῦμεν ἐν ᾗ ἐν κόπῳ καί μόχθῳ καί ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἡμῶν ἐσθίειν κατεκρίθημεν τόν ἄρτον ἡμῶν. Ποῦ οὖν ὁ παράδεισος ὅν διηγῇ ἡμῖν; Εἰ βούλει μαθεῖν Θεοῦ ἀκαταλήπτου καί ἀοράτου ἀόρατα καί ἀκατάληπτα τοῖς ἀπίστοις ἔργα τε καί μυστήρια, ἐπίστησον ἐντεῦθεν τόν νοῦν καί διηγουμένων γνώσῃ καί μαθήσῃ αὐτά.

Πρῶτον ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς καί ὕστερον τούτων πάντων οἰκείαις χερσί τόν ἄνθρωπον ἔπλασεν, εἶθ᾽ οὕτως ἐποίησε τόν παράδεισον καί τά ἐν αὐτῷ καί ἔθετο τόν ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ὅν ἐποίησε· καί λαβών μίαν αὐτοῦ τῶν πλευρῶν ᾠκοδόμησεν αὐτήν εἰς γυναῖκα καί οὕτως ἔδωκεν αὐτοῖς ἐντολήν τοῦ μή φαγεῖν ἀπό τοῦ ξύλου τοῦ γνωστοῦ καλοῦ καί πονηροῦ, ἵνα μή θανάτῳ θανατωθήσονται, ἀλλ᾽ ἐργάζωνται κατά τήν ἐντολήν καί φυλάσσωσιν. Αὐτοί δέ μετά ταῦτα ἀπέστησαν μέν ἐν πρώτοις τοῦ μεμνῆσθαι Θεοῦ καί τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, ἥτις ἦν ἡ ἐργασία ἡ ἀπό Θεοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς, δεύτερον κατέλιπον τοῦ φυλάσσειν τήν ἐντολήν καί ἐκ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετείλατο αὐτοῖς μή φαγεῖν ἔφαγον· καί ἀπέθανον εὐθύς μέν τόν ψυχικόν, μετά δέ πολλούς χρόνους ὕστερον καί τόν σωματικόν θάνατον καί κατήχθησαν ἐν τῷ ᾅδῃ. Καί οὐ μόνον οὗτοι ἀλλά καί πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντες τοῦτο πεπόνθασι μέχρι τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, παρουσίας καί τῆς εἰς τόν ᾅδην αὐτοῦ καταβάσεως καί τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως. Ἀλλά γάρ ἐλθόντος τοῦ τά πάντα τότε δημιουργήσαντος καί ἀνακαινίσαι ταῦτα θελήσαντος, (143) οὐχί κατά τήν ἀκολουθίαν ἥν ἔκτισε ταῦτα καί ἀνακαινίσαι ἠθέλησεν. Ἀλλά πῶς; Πρῶτον τόν ἄνθρωπον καί οὕτω τήν κτίσιν ὕστερον. Τίνα τρόπον καί διά τι; Ἐπειδή τότε μέν ὡς βασίλεια τῷ Ἀδάμ τά ὁρώμενα πάντα εἰς κατοικίαν καί ἀπόλαυσιν αὐτοῦ πρῶτον ηὐτρέπισε καί εἶθ᾽ οὕτως ἐκεῖνον παρήγαγε· νυνί δέ πάλιν, ἐάν τήν κτίσιν ἀνακαινίσαι πρῶτον ἠθέλησε καί πνευματικήν αὐτήν καί ἄφθαρτον καί ἀΐδιον ἀπεργάσασθαι, ποῦ ἄρα ὁ σάρκα φθαρτήν περικείμενος, ὁ ψυχικός δηλονότι καί θνητός

αὐτός ἄνθρωπος, οἰκεῖν ἔμελλεν; Ἐν ποίῳ δέ κόσμῳ διάγειν τότε καί γαμεῖν καί ἐκγαμίσκεσθαι, γεννᾶν τε καί γεννᾶσθαι καί ἀνατρέφεσθαι ὤφειλεν; Ὄντως οὐκ ἔχεις εἰπεῖν. Διά τοῦτο οὖν πρῶτον τόν καταπεσόντα καί συντριβέντα καί παλαιωθέντα ἄνθρωπον ἀνεγείρει, ἀναπλάττει τε καί ἀνανεοῖ, καί τότε τήν κτίσιν.

Ἀλλά γάρ ὥσπερ κατά τάξιν τήν δημιουργίαν καί τήν ταύτης ἔκπτωσιν εἰρήκαμεν, οὕτω δέον εἰπεῖν καί τήν αὐτῆς ἀνακαίνισιν. Σκόπει δέ τήν παράθεσιν τῶν παλαιῶν πραγμάτων, ὅπως ἐξ ἰσότητος ἔχει παρατιθεμένη τῇ οἰκονομίᾳ καί διαθήκῃ Θεοῦ. Πρῶτον τοιγαροῦν εἰσήχθη ὁ Ἀδάμ εἰς τόν παράδεισον ὑπό τοῦ Θεοῦ καί τότε ἡ Εὔα παρήχθη· πρῶτον καί ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, αὐτός ὁ ποιητής τοῦ Ἀδάμ, κατῆλθε καί εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἀχράντῳ γαστρί τῆς Παρθένου καί οὕτως ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τήν πλευράν τοῦ Ἀδάμ, ἤτοι τήν πανάμωμον σάρκα, καί ἐγένετο ἄνθρωπος καί προῆλθεν ἐν κόσμῳ ἀντί Εὔας τῆς ἀπατηθείσης ὑπό τοῦ ὄφεως, καί ἀπό τοῦ ξύλου ἔφαγε καί τήν ἐντολήν παρέβη καί τόν θάνατον ἀπέθανε τῆς ψυχῆς· πρώτη ἡ θεοτόκος Μαρία ὑπό τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζεται καί τήν τοῦ Θεοῦ βουλήν ἀπαγγελθεῖσαν πιστεύει (144) καί πείθεται λέγουσα· "Ἰδού ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατά τό ῥῆμα σου". Καί οὕτως τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῇ ὑπεδέξατο πρώτη, τήν ψυχήν αὐτῆς δηλαδή τοῦ αἰωνίου ἐκείνου θανάτου ἐκλυτρωσάμενον. Καί τηνικαῦτα σαρκωθείς τό τοῦ Ἀδάμ ἀνέπλασε σῶμα, ᾧ τήν πνοήν εὐθύς εἰς ζῶσαν ψυχήν ἐνεφύσησεν· ἐψυχωμένην γάρ λαβών τήν πλευράν αὐτοῦ ὕστερον καί οἰκοδομήσας αὐτήν εἰς γυναῖκα, οὐχί οἰκοδομῆσαι καί τήν πνοήν γέγραπται. Καί ἵνα σαφέστερον εἴπωμεν, οὕτως ἐπεργασώμεθα τοῦτο αὐτό τό ῥηθέν.

Ἔλαβεν ὁ Θεός ἀπό τοῦ Ἀδάμ τήν τῆς σαρκός αὐτοῦ μερίδα καί ἀντ᾿ αὐτῆς ἑτέραν ἀνεπλήρωσε σάρκα, καί ἥν ἔλαβεν εἰς ὅλον ᾠκοδόμησεν ἄνθρωπον, ψυχήν δέ οὔτε αὐτῶ προσέθηκε τῷ Ἀδάμ ἀνθ᾿ ἧς ἔλαβε σύν αὐτῇ τῇ πλευρᾷ, οὔτε πάλιν ἐν τῇ Εὔᾳ ταύτην ἐπηύξησεν· ἀλλ᾿ οἷον ἡ μέν σάρξ ἡ ληφθεῖσα ἀντί τῆς πλευρᾶς ἔσχε τήν ἀναπλήρωσιν, ἡ δέ ψυχή οὐκέτι. Ἀλλ᾿ ἔτι τοῦτο σαφέστερον ἄκουε. Ὁ Θεός ἐκ τῆς Παρθένου σάρκα ἔννουν καί ἐψυχωμένην ἔλαβεν, ἥν ἔλαβεν ἀπό τοῦ Ἀδάμ καί ἄλλην ἀντ᾿ αὐτῆς ἀνεπλήρωσε· καί ταύτην ἐξ ἐκείνης

λαβών δέδωκεν αὐτῇ τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον καί ἀνεπλήρωσεν ἥν οὐκ εἶχεν αἰωνίαν ζωήν ἡ ψυχή αὐτῆς. Ἡ ἀναπληρωθεῖσα γάρ ἀντί τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ σάρξ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, αὕτη ἦν ὁ ἀρραβών καί τῆς οἰκονομίας Θεοῦ τό ἐχέγγυον, ὡς ἄν ἐκ τῆς πλευρᾶς πάλιν λάβῃ πλευράν καί δώσῃ ἀντ᾽ αὐτῆς οὐ σάρκα πάλιν, προανεπληρώθη γάρ, ἀλλά Πνεῦμα οὐσιωδῶς Θεοῦ, ἵνα, ὥσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ γυνή γέγονε καί πάντες ἄνθρωποι θνητοί ἐξ αὐτῆς, οὕτω καί ἐκ τῆς σαρκός τῆς γυναικός ὁ ἀνήρ Χριστός ὁ Θεός γένηται καί ἐξ αὐτοῦ πάντες ἀθάνατοι χρηματίσωσι καί ἀναπληρώσῃ ὅ εἶχεν ὁ Ἀδάμ πλεῖον τῆς γυναικός. Τί δέ ἦν ὅ εἶχε ἐκεῖνος; (145) Ἡ σάρξ ἡ ἀναπληρωθεῖσα ἀντί τῆς πλευρᾶς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Λαβών γάρ, ἵνα πάλιν σοι τά αὐτά εἴπω, ἐκ τῆς Παρθένου τήν σάρκα Χριστός, ἔδει ταύτην καί αὖθις ἀναπληρῶσαι, καθώς καί τότε ἀνεπλήρωσε τοῦ Ἀδάμ. Ἐπεί δέ οὐ πρός φθοράν καί αὖθις, ἀλλά πρός ἀφθαρσίαν ἔμελλε γίνεσθαι, διά Πνεύματος καί οὐ διά σαρκός ἡ ἀναπλήρωσις γέγονεν, ὅπως καί τήν φύσιν τοῦ Ἀδάμ ἀναπλάσῃ καί μέλλοντα γενέσθαι τέκνα Θεοῦ διά Πνεύματος Ἁγίου τήν ἀναγέννησιν λάβωσι καί οὕτως ἐν Πνεύματι Θεοῦ συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντες οἱ είς αὐτόν πιστεύοντες γένωνται καί σῶμα ἕν.

Καί καθάπερ ἐπί τῶν πρωτοπλάστων ἐρρήθη· "Ἕνεκεν, φησί, τούτου" – Ποίου; Τῆς γυναικός δηλονότι, φημί δή τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ – "καταλείψει ἄνθρωπος τόν πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα αὐτοῦ καί προσκολληθήσεται τῇ γυναικί αὐτοῦ" ἤγουν τῇ πλευρᾷ τοῦ Ἀδάμ "καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν", οὕτω καί ἐπί Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ γίνεται. Ἐπειδή γάρ ἀνέλαβε σάρκα ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς Θεοτόκου καί Πνεῦμα Ἅγιον αὐτῇ ἐχαρίσατο, ἐσαρκώθη τε καί γέγονεν ἄνθρωπος, τούτου ἕνεκα καταλείψει ἄνθρωπος τόν πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα, ἔτι δέ καί γυναῖκα καί τέκνα καί ἀδελφούς καί ἀδελφάς, καί προσκολληθήσεται οὐ τῇ γυναικί οὐδέ σαρκικῶς, ἀλλ᾽ ὡς πάντες ἐκ τῆς γυναικός οἱ κατά σῶμα γεννώμενοι καί ὄντες ἡμεῖς, τῷ ἐκ τῆς γυναικός γεννηθέντι ἄνευ σπορᾶς ἀνδρί, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ. Καί οὕτως, πνευματικῶς συναπτόμενοι καί κολλώμενοι αὐτῷ, ἐσόμεθα ἕκαστος μετ᾽ αὐτοῦ εἷς πνεῦμα ἕν καί σῶμα ἕν ὡσαύτως, διά τό σωματικῶς ἐσθίειν τό σῶμα αὐτοῦ καί τό αἷμα αὐτοῦ πίνειν ἡμᾶς.

Οὕτω γάρ καί αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός ἀπεφθέγξατο· “Ὁ τρώγων μου τό σῶμα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει κἀγώ ἐν αὐτῷ”. (146) Τούτῳ δέ τῷ θείῳ λόγῳ καί τό οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου συνᾴδει ῥῆμα· “Ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἕν σῶμά ἐστι μετ᾽ αὐτῆς· ὁ δέ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἕν πνεῦμά ἐστι μετ᾽ αὐτοῦ”. Ἕν δέ λέγω οὐ ταῖς ὑποστάσεσιν, ἀλλά τῇ φύσει τῆς θεότητος καί τῆς ἀνθρωπότητος ἕν· τῇ μέν φύσει τῆς θεότητος, ὡς θεοί καί αὐτοί θέσει γινόμενοι κατά τό εἰρημένον ὑπό τοῦ Ἰωάννου· “Καί οἴδαμεν ὅτι φανερωθέντος αὐτοῦ, φησίν, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Τίνα τρόπον; Ὅτι “ἀπό τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, φησίν, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν”· τῇ δέ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς συγγενεῖς καί ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσαντες, καθώς καί ἑτέρωθι εἴπομεν. Ταῦτα γάρ καί οἱ ἅγιοι εἰδότες πατέρες ἡμῶν ἀναφανδόν ἔλεγον· “Δός αἷμα καί λάβε Πνεῦμα”, ὡς τοῦ Πνεύματος ἄλλως μή διδομένου ἡμῖν, εἰ μή διά τῆς ἑκουσίου πρός τόν κόσμον σταυρώσεως ὁμοῦ καί νεκρώσεως. Πνεῦμα γάρ ὤν ὁ Θεός κατά τήν θείαν φωνήν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βούλεται ἡμᾶς ἑνοῦσθαι αὐτῷ καί κολλᾶσθαι καί σύσσωμους εἶναι καί συγκληρονόμους αὐτοῦ, ὡς πᾶσα θεία Γραφή μαρτυρεῖ. Ἀλλ᾽ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Τοιγαροῦν ἔλαβε σάρκα ὁ Θεός Λόγος ἐκ τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου καί δέδωκεν ἀντ᾽ αὐτῆς οὐ σάρκα, ἀλλά Πνεῦμα οὐσιωδῶς Ἅγιον. Καί ἐν πρώτοις ἐζωοποίησε τούτῳ τήν τιμίαν καί ὑπεράμωμον ταύτης ψυχήν, ἀναστήσας αὐτήν ἐν τοῦ θανάτου· τοῦτο δέ ἐποίησεν, ἐπειδή ἡ Εὔα πρώτη τῷ ψυχικῷ θανάτῳ ἀπέθανε. Σαρκωθείς δέ ἐγένετο ἄνθρωπος, σῶμα καί ἐν ἑαυτῷ ἔννουν μετά ψυχῆς κεκτημένος· ταύτην γάρ τήν σάρκα καί τότε ἐκ τοῦ Ἀδάμ καί νῦν ἐκ τῆς Θεοτόκου ἐψυχωμένην ἀπορρήτως ἀνέλαβε καί οὕτως πᾶσαν τήν φύσιν ἡμῶν μυστικῶς ἀνεκαίνισε. (147) Γεννηθείς δέ ἀφράστως, ὡς οἶδεν αὐτός, εἰς τόν κόσμον εἰσῆλθε. Τίνος χάριν καί διά τι; Ἵνα τόν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἐξορισθέντα Ἀδάμ ζητήσῃ καί εὑρών ἀναπλάσῃ αὐτόν. Καί θέα μοι ἐντεῦθεν, ἐπανάληψιν τῶν προειρημένων ποιουμένῳ, τό φρικτόν τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

Ἔτι ὤν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκλήθη ὁ Ἀδάμ εἰς μετάνοιαν· φησί γάρ ὁ Θεός πρός αὐτόν· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ” καί “Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μή ἀπό τοῦ ξύλου

οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μή φαγεῖν, ἀπ᾽ αὐτοῦ ἔφαγες;” Καί ὅμως ταῦτα ἀκηκοώς οὐκ ἠβουλήθη μετανοῆσαι ἤ κλαῦσαι καί συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι. Ἀλλά τί; Αἴτιον τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ καί τῆς ἁμαρτίας τήν γυναῖκα ποιεῖται· διό καί τοῦ παραδείσου εἰκότως ἐκβάλλεται. Ἐπειδή δέ τηνικαῦτα μετανοῆσαι ὁ Ἀδάμ οὐκ ἠβουλήθη, τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καί τοῦτο ἐπιβουλῇ, διά τοῦτο πάλιν προσκαλεῖται πάντας διά τῆς μετανοίας πρός ἑαυτόν ἐλθών ἐπί τῆς γῆς ὁ Θεός καί φησι· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Ἤγγικε, πρό τῶν πυλῶν ἵσταται τῶν καρδιῶν καί τῶν στομάτων ὑμῶν· ἀνοίξατε διά τῆς πίστεως τάς καρδίας ὑμῶν καί εὐθέως εἰσελεύσεται καί αὐτίκα διανοιχθήσονται τά στόματα ὑμῶν καί βοήσετε· “Ἔχομεν τόν θησαυρόν τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν, ἔχομεν· τήν ζωήν κεκτήμεθα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τήν αἰώνιον”. Σκόπει δέ· τούς Ἰουδαίους ἐν πρώτοις ἐκάλεσεν ὁ Θεός καί οὐκ ἐπείσθησαν ἀπελθεῖν· καλεῖ πάντα τά ἔθνη διά τοῦ Υἱοῦ ἔσχατον, καί πεισθέντα προσέφυγον αὐτῷ καί προσέδραμον. Διό καί πρός τούς αὐτοῦ ἀποστόλους φησίν· “Ἐξέλθετε ταχέως εἰς τάς πλατείας καί ῥύμας τῆς πόλεως καί πάντας τούς φτωχούς καί ἀναπήρους, χωλούς τε καί τυφλούς, εἰσαγάγετε ὧδε”, πόλιν λέγων τόν κόσμον ἅπαντα τοῦτον, πλατείας δέ καί ῥύμας (148) τάς φυλάς τῶν ἐθνῶν καί τάς ἀνακεκρυμμένας χώρας τάς μακράν, πτωχούς δέ καί ἀναπήρους, χωλούς τε καί τυφλούς, τούς ὑπό πολλῶν ἁμαρτημάτων καί διαφόρων πταισμάτων καί ἀνομημάτων συντεθλασμένους καί ὑπό ἀγνωσίας Θεοῦ τετυφλωμένους.

Πάντας οὖν προσκαλεῖται ἀπό ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, Ἑβραίους λέγω καί Ἕλληνας. Προέγνω δέ, ὡς Θεός, τῶν Ἑβραίων, ὡς πολλάκις ἔφημεν, τήν ἐξ ἀπιστίας ἀπείθειαν καί τήν τῶν ἐθνῶν ἐκ πίστεως ἐπιστροφήν· καί πρό τῶν αἰώνων προώρισεν ἵνα ὅσοι πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν καί βαπτισθῶσιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ, ἤγουν εἰς ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί φάγωσι τό ἄχραντον σῶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί πίωσι τό τίμιον αἷμα αὐτοῦ, δικαιωθῶσιν ἀπό τῆς ἁμαρτίας, ἐλευθερωθῶσι δηλονότι καί δοξασθῶσι καί ζωῆς αἰωνίου μέτοχοι γένωνται, καθώς αὐτός ἐκεῖνος ὁ τῶν ἁπάντων Δεσπότης φησίν· “Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωήν αἰώνιον· καί εἰς κρίσιν οὐκ

ἔρχεται ἀλλά μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν”. Ἰδού τοιγαροῦν καί προεγνώσθης ὑπό Θεοῦ, ἀδελφέ, καί προωρίσθης καί ἐκλήθης καί ἐδοξάσθης καί ἐδικαιώθης καί εἰς ζωήν αἰώνιον δά τῆς εἰς Χριστόν πίστεως καί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνεκλήθης· καί οὐκ ἐν παραδείσῳ αἰσθητῷ, ὡς πρίν ὁ Ἀδάμ, εἰσηνέχθης, ἀλλ᾽ εἰς τόν οὐρανόν καί τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά, “ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί εἰς καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”. Ἐργάζου τοίνυν τάς ἀρετάς καί φύλασσε τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ σεαυτόν διά τῶν ἐντολῶν φύλαττε τοῦ μή παραβῆναί τι τῶν ἐνταλθέντων σοι, καί πείσῃ τό τοῦ Ἀδάμ ἤ μᾶλλον καί χείρω, τῶν μειζόνων καί οὐρανίων στερούμενος ἀγαθῶν. Μή προτιμήσῃς ἔτι (149) τῶν ἐπιγείων τινός μηδέ ἐπιθυμία τις τῶν φθειρομένων κατακρατήσῃ σου, ἵνα γυμνωθῇς τῆς δόξης ἧς ἐδοξάσθης παρά Χριστοῦ καί ὡς μή ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου δεθήσῃ χεῖρας καί πόδας καί ἐκβληθήσῃ εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ κλαυθμός καί ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.

Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ὁ νέος ἐστί παράδεισος. Διό καί προέγνω πρό καταβολῆς κόσμου πάντας τούς πιστεύσαντας καί πιστεῦσαι ὀφείλοντας εἰς αὐτον· οὕς καί ἐκάλεσε καί μέχρι συντελείας καλῶν οὐ παύσεται, καί ἐδόξασε καί δοξάσει, καί ἐδικαίωσε καί δικαιώσει, συμμόρφους δηλονότι τῆς δόξης τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ διά τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καί τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἀποδεικνύων αὐτούς, υἱούς Θεοῦ πάντας αὐτούς μυστικῶς ἐργαζόμενος καί καινούς ἀπό παλαιῶν καί ἐκ θνητῶν ἀθανάτους αὐτούς ἀποκαθιστῶν καί διδούς αὐτοῖς ἐντολάς, καθώς ποτε τῷ Ἀδάμ. Ὅσοι τοιγαροῦν μέχρι θανάτου πάσας τάς αὐτοῦ ἐντολάς φυλαξουσιν, οὗτοι καί τήν πρός Θεόν ἀγάπην ἐπιδείκνυνται καί εἰς μείζονα κατά προκοπήν δόξαν ἀνέρχονται. Ὅσοι δέ καταφρονηταί καί ἀμελεῖς καί ἀγνώμονες περί τόν εὐεργέτην ὀφθῶσι καί τάς δοθείσας παρ᾽ αὐτοῦ ἐντολάς οὐ φυλάξουσι, τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, ὡς ὁ Ἀδάμ τοῦ παραδείσου, ἐκπίπτουσι, οὐχί παρά τό μή προεγνῶσθαι αὐτούς παρά τοῦ Θεοῦ ἀλλ᾽ ἐξ οἰκείας ἀφροσύνης καί πονηρίας τοῦτο πανθάνοντες. Διά δή τοῦτο καί μέσον τοῦ παραδείσου τούτου προέθετο ὁ Θεός τό σωτήριον φάρμακον, τήν μετάνοιαν, ὡς ἄν οἱ ἐκ ῥαθυμίας καί ἀμελείας ἐκπίπτοντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διά τῆς

μετανοίας πάλιν μετά λαμπροτέρας καί περιφανεστέρας δόξης είς αὐτήν ἐπανέρχωνται· εἰ μή γάρ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Θεός ᾠκοδόμησεν, οὐκ ἄν ἐσώθη πᾶσα σάρξ.

(150) Τοίνυν καί πᾶσαν ἄλλην μέριμναν καταλιπόντες, τῆς μετανοίας ὅση δύναμις ἐπιμελησώμεθα, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος είς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ΄ (151)

Εἰς το ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· "Καί εἶδον τόν τοιοῦτον είς τρίτον οὐρανόν ἁρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι". Τί οὖν εἰσιν ἅ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τά ἀγαθά "ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη"; Τίς δέ ἤ πῶς ἔσται καί ἔστιν είς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;

Ἐπειδήπερ διαρρήδην ὁ τόν ἁπάντων Δεσπότης καθ᾽ ἑκάστην διά τῶν εὐαγγελίων βοᾷ, τά μέν συνεσκιασμένως λέγων, ὅταν ἐν παραβολαῖς διαλέγηται, τά δέ διερμηνεύων κατ᾽ ἰδίαν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, οὕτω λέγων· "Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δέ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς", καί ποτε παρρησίᾳ πάντα καί ἀποκεκαλυμμένα λέγει πρός πάντας ἡμᾶς, ὥς φασι πρός αὐτόν οἱ ἀπόστολοι· "Ἴδε, φασί, παρρησίᾳ λαλεῖς καί παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις", ζητῆσαι χρεών καί μαθεῖν ποῖα τά παρρησίᾳ καί ἀπογεγυμνωμένα, ποῖα δέ ἐν παραβολαῖς ὑπό τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ εἰρημένα. Τά μέν οὖν δῆλα τῶν ἐντολῶν καί γυμνά εἰσιν ὅταν ὁ Εὐγγελιστής λέγῃ· "Εἶπεν ὁ Κύριος· ἀγαπᾶτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τούς μισοῦντας ὑμᾶς", καί ὅταν μακαρίζῃ μέν τούς πενθοῦντας, ταλανίζῃ δέ τούς γελῶντας, (152) καί ὅταν λέγῃ· "Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν", καί πάλιν· "Ὁ θέλων σῶσαι τήν ψυχήν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν καί ὁ ἀπολέσας τήν ψυχήν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ είς

ζωήν αἰώνιον εὑρήσει αὐτήν", καί· "Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθείτω μοι". Ταῦτα τοίνυν καί τά τούτοις ἑπόμενα οὐκ ἐν παραβολαῖς, ἀλλά φανερά καί μηδεμίαν ἐγκεκρυμμένην ἔννοιαν ἔχοντα εἴρηται. Τά δέ γε ἐν παραβολαῖς εἰσιν ὅταν λέγῃ· "Τίνι ὁμοιώσωμεν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστί κόκκῳ σινάπεως ὅν λαβών ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καί αὐξηθέν ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα" καί ὅταν πάλιν φησίν· "Ὁμοία ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ζητοῦντι καλούς μαργαρίτας" καί πάλιν· "Ὁμοία ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ ἥν λαβοῦσα γυνή ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον". Ταῦτα καί ἕτερα τούτων πλείονα οὕτω λέγων καί παρομοιάζων τοῖς τοιούτοις τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παραβολάς καλεῖ.

Καί ὅρα μοι σοφίαν ἐντεῦθεν Θεοῦ, πῶς διά τῶν αἰσθητῶν ὑποδειγμάτων καί τῶν δοκούντων ἡμῖν εὐτελῶν εἶναι τά ὑπέρ νοῦν καί διάνοιαν ὑποζωγραφεῖ. Τοῦτο δέ ὅλον ποιεῖ, ἵνα οἱ μέν ἄπιστοι καί διά τῆς ἀπιστίας ἀνάξιοι τῶν τοιούτων γενόμενοι μείνωσι τυφλοί καί τῶν τοιούτων ἄμοιροι ἀγαθῶν, οἱ δέ γε πιστοί καί μετά πληροφορίας τόν λόγον δεχόμενοι τῶν παραβολῶν αὐτήν τήν ἀλήθειαν καί τήν τῶν πραγμάτων ἐναργῆ θεάσωνται ἐπ᾿ αὐτοῖς ἔκβασιν. Αἱ γάρ παραβολαί αὗται εἰκόνες τῶν γινομένων πραγμάτων εἰσί· καί ὅπως, ἄκουε. Ὁ κόκκος τοῦ σινέπεως τό πανάγιον Πνεῦμά ἐστι· τοῦτο γάρ καί τήν βασιλείαν μοι νόει εἶναι τῶν οὐρανῶν καί οὐχ ἕτερόν τι. Ἄνθρωπος δέ (153) ἐστιν ὁ πᾶς πιστός καί βουλόμενος διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦτον τόν κόκκον λαβεῖν. Κῆπος δέ οὐδείς ἕτερος τόπος ἐστίν εἰ μή ἑκάστου ἡμῶν ἡ καρδία, ἔνθα τόν ἕνα κόκκον τοῦτον – οὐ τούς πολλούς, οὐδέ γάρ ἀπό τῶν διχοτομουμένων ὑπάρχει - , τόν ἄτμητον ὄντα τῇ φύσει καί ἀδιαίρετον λαμβάνοντες, κρύβομεν ἐν αὐτῇ· πάσῃ δέ φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτούς καί φυλάττοντες, αὐτός αὐξάνει ὡς οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς καί φυείς ὁρᾶται καί αὐξηθείς ἐπί πολύ ἐπιγινώσκεται παρά τῶν ἐν οἷς ἐφύη καί εἰς δένδρον γενόμενος καί κλάδους ποιήσας πολλούς ἄφραστον τῷ κεκτημένῳ αὐτόν ἐμποιεῖ τήν χαράν. Ὥσπερ οὖν δίχα τοῦ σπόρου οὐδέν ὁ κῆπος χρήσιμον προφέρει εἰ μή μόνον ἀκάνθας καί βοτάνας ἀγρίας καί ὁ σπόρος δίχα τοῦ βληθῆναι εἰς κῆπον οὐ καρποφορεῖ, ἀλλά μένει μόνος

οἷόν ἐστιν, οὕτω δή καί ἡμῶν ἀληθῶς αἱ ψυχαί δίχα τοῦ θείου σπόρου ἄκαρποι καί ἀκανθηφόροι διατελοῦσι καί γίνονται. Ὁ γάρ θεῖος σπόρος, πρό τοῦ ἐν ἡμῖν ἤγουν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμβληθῆναι, αὐτός μένει μέν οἷος ὅλος ὑπάρχει Θεός, μήτε προσθήκην δεχόμενος μήτε μήν ὕφεσιν ὑπομένων τό σύνολον, ἐν ἡμῖν δέ οὔτε φύει ὅλως οὔτε αὔξησιν ἐπιδέχεται. Πῶς γάρ ὁ κατά συνάφειαν διεστώς ἴσα τοῖς συναφθεῖσιν αὐτῷ τήν αὐξητικήν δύναμιν ἐπιδείξεται; Οὐδαμῶς, ὥσπερ οὐδέ τό πῦρ ὅλην ἀνάπτει ποτέ ἧς μή προσψαύσειεν, οὐδέ ὕλη ἐμπίπραται, εἰ μή τῷ πυρί ἑνωθῇ καθ᾽ ὑπόσταστιν.

Τοίνυν καί καθάπερ τά τῶν θείων εὐαγγελίων, τά μέν συνεσκιασμένως, ὡς εἴρηται, καί διά παραβολῶν λέγεται πρός ἡμᾶς, τά δέ παρρησίᾳ καί ἀπερικαλύπτως, οὕτω καί τά τῶν ἀποστολικῶν καί θεοφράστων ῥημάτων οὐ πάντα φανερῶς καί ἄνευ παραπετάσματός τινος λέγεται πρός ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἔσθ᾽ ὅτε πολλῆς τῆς ἐξετάσεως καί ἑρμηνείας δεόμενα, βάθος νοημάτων καί μυστηρίων ἐν τῷ (154) ῥητῷ πως ἐπιφερόμενα. Καί, εἰ δοκεῖ, μιᾶς τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ὑποθέσεώς τε καί θεωρίας ἁψώμεθα καί ὀψόμεθα τί τά βάθη τοῦ Πνεύματος, ἐπειδή κατά τό θεῖον λόγιον “Τό Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ”.

Τίς οὖν ἐστιν αὕτη καί ὁποία τῆς θεωρίας τοῦ λόγου ἀπαρχή; Τά ἄρρητα ῥήματα ἅ εἰς τρίτον οὐρανόν ὁ θεῖος ἁρπαγείς Παῦλος ἀκήκοεν. Ἀλλά γάρ ἐκ προοιμίων αὐτῶν τί ἐστι ῥῆμα πρῶτον ζητήσωμεν, ἵν᾽ οὕτω καθ᾽ ὁδόν ἐρχόμενοι τήν δύναμιν γνῶμεν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καλῶς. ‘Ρῆμα τοιγαροῦν ὁ λόγος ἐστίν, ὥσπερ οὖν καί ὁ λόγος ῥῆμα καλεῖται· “Εἰπέ” γάρ, φησί, “λόγον καί ἰαθήσεται ὁ παῖς μου”. Καί ἐν τῷ Ἰώβ· “Εἰπέ ῥῆμά τι πρός Κύριον καί τελεύτα”. Καί ἀλλαχοῦ· “Τά ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ”. Καί τά μέν ῥήματα καί οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων στόμασι λαλοῦνται ἀνθρώπων καί ὠσίν ὡσαύτως ἀνθρωπίνοις ἀκούονται, τό δέ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ καί ὁ λόγος αὐτοῦ, διά τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξερχόμενος, ἄφραστός ἐστι παντελῶς ἀνθρωπίνῃ γλώσσῃ καί ἀκοῇ σαρκίνῃ πάντῃ ἀχώρητος, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί εἰς αἴσθησιν αὐτῆς μή δυνάμενος ἐλθεῖν, τῆς αἰσθήσεως δηλονότι μή ἰσχυούσης αἰσθανθῆναι τά ὑπέρ αἴσθησιν.

‘Ρῆμα οὖν καί λόγον κατά πρώτην ἐπιβολήν θεωρίας οὐδένα ἄλλον γινώσκομεν ἤ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί

Πατρός, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τόν ὄντως ὄντα Θεόν· στόμα δέ αὐτοῦ τό λαλοῦν τά ἄρρητα ῥήματα οὐδέν ἕτερον ἤ αὐτό τό Ἅγιον καί ὁμοούσιον Πνεῦμα, καθώς ὁ προφήτης φησί· “Τό γάρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα” ἀντί τοῦ τό Πνεῦμα Κυρίου. Στόμα τοίνυν Θεοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ῥῆμα δέ καί λόγος ὁ Υἱός αὐτοῦ καί Θεός. Διά τί δέ τό Πνεῦμα στόμα καλεῖται Θεοῦ, ὁ δέ Υἱός ῥῆμα καί λόγος; Ἐπειδή, ὥσπερ διά τοῦ στόματος (155) ἡμῶν ὁ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν προέρχεται καί τοῖς ἄλλοις ἀποκαλύπτεται καί ἄλλως οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἤ δηλῶσαι αὐτόν, εἰ μή διά τῆς τοῦ στόματος φθογγῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Λόγος, εἰ μή διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς διά στόματος λαληθῇ ἤγουν ἀποκαλυφθῇ, γνωσθῆναι ἤ ἀκουσθῆναι οὐ δύναται. Τό δέ οὐ δύναται ἀντί τοῦ οὐκ ἐνδέχεται, οὐδέ βούλεται, λέγομεν ἐνταῦθα, ὡς καί τό ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. Καθάπερ δέ τό ἡμέτερον στόμα εἰ μή ἀνοίξομεν, οὐδέ γάρ ἐσφιγμένου ὑπάρχοντος ὁ λόγος ἡμῶν ἐξελθεῖν δύναται, οὕτως οὐδέ τό στόμα τοῦ Θεοῦ, αὐτό δή τό Ἅγιον Πνεῦμα αὐτοῦ, εἰ μή διά τῆς ἐν ἡμῖν γινομένης ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀνοιγῇ, οὐ τό Πνεῦμα δέ, ἀλλ᾽ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐλλαμπόμενος νοῦς ἡμῶν, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁρᾶται, οὔτε γινώσκεται, οὔτε μή ἀποκαλύπτεται τῇ ὀπτικῇ καί ἀκουστικῇ αἰσθήσει ἡμῶν.

Τά γοῦν ἄρρητα ῥήματα ἅ ὁ θεῖος Παῦλος, ὡς ἔφη, ἀκήκοεν, οὐδέν ἕτερόν τι εἰσι κατά γε τήν ἡμετέραν τῆς ἀσθενοῦς διανοίας κατάληψιν ἤ πάντως αἱ μυστικαί καί ἐπ᾽ ἀληθῶς ἀνέκφραστοι διά τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θεωρίαι τε καί ὑπερμεγαλοπρεπεῖς ἄγνωστοι γνώσεις, εἴτ᾽ οὖν ἀθέατοι θεωρίαι τῆς ὑπερφώτου καί ὑπεραγνώστου τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ δόξης τε καί θεότητος· αἵτινες, τοῖς ἀξίοις ἐκφαντικώτερόν τε καί τρανότερον ἀποκαλυπτόμεναι, δείκνυνται αἱ τῶν ἀφθέγκτων ῥημάτων ἀνήκοοι ἀκοαί, ἡ τῶν ἀκαταλήπτων πραγμάτων ἐν ἀκαταληψίᾳ κατάληψις. Εἰ δέ ἐκεῖνος μέν εἶπεν· “Ἀκήκοα ῥήματα ἄρρητα”, ἡμεῖς δέ ταῦτα τόν Υἱόν εἴπομεν εἶναι καί ἄλλως τοῦ Θεοῦ καί Πατρός διά τοῦ Ἁγίου λαλούμενον Πνεύματος καί ἅμα διά τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ἀξίοις, τήν δέ ἔλλαμψιν εἴτ᾽ οὖν ἀποκάλυψιν διά θεωρίας γίνεσθαι μᾶλλον καί οὐχί δι᾽ ἀκοῆς, μή ξενισθῇς ἐπί τούτῳ, ἀλλά

τήν λύσιν τούτου (156) ἀκηκοώς μάθε εἶναι πιστός καί μή ἄπιστος ᾖς. Ἔχει δέ οὕτως.

Ὁ Θεός ἡ τῶν ὅλων αἰτία εἷς ἐστι· τό δέ ἕν τοῦτο φῶς καί ζωή ἐστι, πνεῦμα καί λόγος, στόμα καί ῥῆμα, σοφία καί γνῶσις, χαρά καί ἀγάπη, βασιλεία οὐρανῶν καί παράδεισος, οὐρανός οὐρανῶν, ὥσπερ καί ἥλιος ἡλίων καί Θεός θεῶν καί ἡμέρα καλεῖται ἀνέσπερος· καί πᾶν ὁτιοῦν ἄν εἴποις ἀπό τῶν ὁρωμένων καλόν, καί ὑπέρ τό πᾶν ζητῶν, εὑρήσεις τό ἕν τοῦτο ἐνυποστάτως ὄν καί κυρίως καλούμενον ἀγαθόν. Οὐχ ὡς τά ὁρώμενα δέ τοιοῦτον κἀκεῖνό ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀσυγκρίτως καί ἀρρήτως ὑπέρ ἅπαντα τά ὁρώμενα· οὐδέ καθ᾽ ἕν τούτων ὡς ταῦτα καί τό ἕν ἐκεῖνο κεχωρισμένως εὑρίσκεται, ἀλλ᾽ ἕν μένον ἀναλλοιώτως καί τό αὐτό πανάγαθόν ἐστι καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν. Οὕτω τοιγαροῦν τετίμηται καί αὐτός ὁ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ καί ὁμοίωσιν κτισθείς ἄνθρωπος, μίαν αἴσθησιν ἔχων ἐν μιᾷ ψυχῇ καί νοΐ καί λόγῳ, εἰ καί πενταχῶς διαμερίζεται ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος, πρός μέν τά σωματικά διά τῶν πέντε διαιρουμένη ἀδιαιρέτως αἰσθήσεων, ἥτις καί ἀναλλοιώτως ἀλλοιουμένη τήν ἐνέργειαν δείκνυσι, βλέπουσα οὐκ αὐτή, ἀλλά δι᾽ αὐτῆς ἡ ψυχή, οὕτω δέ καί ἀκούουσα καί ὀσφραινομένη καί γευομένη καί τῇ ἀφῇ διακρίνουσα. Ἐν δέ τοῖς πνευματικοῖς οὐκέτι θυρίσιν αἰσθήσεως διαιρεῖσθαι καταναγκάζεται, οὐκέτι ζητεῖ ἀνοιγῆναι τούς ὀφθαλμούς τοῦ ἰδεῖν ἤ τι τῶν ὄντων θεάσασθαι, οὐδέ τά ὦτα λόγον εἰσδέξασθαι, οὐδέ ὄσφρησιν ἐκκαθᾶραι εἰς τό ὀξέως ὀσφραίνεσθαι· οὐδέ δεῖται χειλέων ἤ γλώττης πρός τήν τοῦ γλυκέος ἤ πικροῦ γεῦσιν ὁμοῦ καί διάκρισιν, οὐδέ χειρῶν τοῦ ἐπαφᾶσθαι καί εἰδέναι δι᾽ αὐτῶν τό τραχύ τε καί λεῖον καί ὁμαλόν. Ἀλλά τούτων ἁπάντων ἡ αἴσθησις ἐκτός γενομένη καί ὅλη καθόλου συναπαχθεῖσα τῷ νῷ, ὡς φυσικῶς αὐτῶν συνεπομένη (157) καί ἀχωρίστως μία οὖσα, τάς πέντε ἔχει αἰσθήσεις ἐν ἑαυτῇ, ὡς οὔσας ἕν ἤ καί πλείστας, εἰπεῖν ἀκριβέστερον.

Καί σκόπει μοι ἐντεῦθεν τήν ἀκριβῆ τοῦ λόγου ἐξέτασιν. Ψυχή, νοῦς καί λόγος ἕν, ὡς εἴρηται, εἰσίν ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καί φύσει. Τοῦτο δέ τό ἕν αἰσθάνεται, λογίζεται – λογικόν γάρ -, νοεῖ, ἐπινοεῖ, ἐνθυμεῖται, βουλεύεται, ἐπιθυμεῖ, θέλει, οὐ θέλει, προαιρεῖται, οὐ προαιρεῖται, ἀγαπᾷ, μισεῖ· καί ἵνα μή τόν λόγον

μηκύνωμεν, τό ἕν τοῦτο ζῶν ἐστιν, ἐν τῷ αὐτῷ βλέπον καί ἀκοῦον ἅμα καί ὀσφραινόμενον, γευόμενόν τε καί ἐπαφώμενον, γινῶσκον, ἐπιγινῶσκον, γνωρίζον τε αὖ καί λαλοῦν. Πρόσεχε ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἵν᾽ ἐντεῦθεν ἰσχύσῃς μαθεῖν τί τά ἄρρητα ῥήματα καί πῶς ὁ Παῦλος ταῦτα ἀκήκοεν ἅ καί ἀπεκαλύφθη αὐτῷ καί ἅ ἐν θείῳ Πνεύματι αὐτός ἐθεάσατο. Θεός ὁ τῶν ὅλων δημιουργός εἷς· τό οὖν ἕν τοῦτο πᾶν ἀγαθόν ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται. Ψυχή λογική καί ἀθάνατος μία· ἡ οὖν μία αὕτη πᾶσα αἴσθησίς ἐστιν, ἐν ἑαυτῇ δηλαδή πάσας εἴ τινές εἰσιν ἔχουσα. Ὅταν οὖν ὁ εἷς Θεός τοῦ παντός τῇ μιᾷ καί λογικῇ ψυχῇ δι᾽ ἀποκαλύψεως ὀφθήσεται, πᾶν ἀγαθόν ταύτῃ ἀποκαλύπτεται καί διά πασῶν τῶν ταύτης αἰσθήσεων ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὁρᾶται τοῦτο αὐτῇ, βλέπεται καί ἀκούεται, καί γλυκαίνει τό γευστικόν καί τό ὀσφραντικόν εὐωδιάζει, ψηλαφᾶται, γνωρίζεται· λαλεῖ καί λαλεῖται, γινώσκει, ἐπιγινώσκεται καί ὅτι γινώσκει νοεῖται. Ὁ γάρ παρά τοῦ Θεοῦ γινωσκόμενος οἶδεν ὅτι γινώσκεται καί ὁ τόν Θεόν ὁρῶν οἶδεν ὅτι ὁρᾷ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ δέ γε μή ὁρῶν τόν Θεόν οὐκ οἶδεν ὅτι ὁρᾷ αὐτόν ὁ Θεός, ὡς οὐδέ ὁρᾷ, εἰ καί πάντα βλέπει καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν.

Διά πασῶν οὖν τῶν αἰσθήσεων ἐν τῷ αὐτῷ ἅμα οἱ καταξιωθέντες ἰδεῖν τό πᾶν ἀγαθόν καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν ὡς διά μιᾶς αἰσθήσεως τῶν πολλῶν τό ἕν ὄν καί πολλά, τά διάφορα ὁμοῦ ἀγαθά ὡς ἕν ἐν διαφόροις αἰσθήσεσι τῆς (158) μιᾶς ἐπιγνόντες καί καθ᾽ ἑκάστην ἐπιγινώσκοντες, διαφοράν ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἐπίστανται, ἀλλά τήν θεωρίαν γνῶσιν καί τήν γνῶσιν πάλιν θεωρίαν καλοῦσι, τήν ἀκοήν ὅρασιν καί τήν ὅρασιν ἀκοήν, ὡς ὅταν ὁ Ἀββακούμ λέγῃ· “Κύριε, εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφοβήθην. Κύριε, κατενόησα τά ἔργα σου καί ἐξέστην”. Παρά τίνος γάρ ἄλλου ἀκήκοεν; Ἐκεῖνος αὐτόν προφητεύων ἐκήρυττε. Καί πῶς λέγει· “Κύριε, ἀκήκοα τήν ἀκοήν σου;” Τί δέ καί τῷ διττῷ τῆς ἀκοῆς δηλῶσαι βούλεται, εἰ μή ὅτι διά τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως ἤτοι ἀποκαλύψεως τόν Κύριον ἡμῶν πάντως καί Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐπιγνούς καί διά τῆς ἐξ αὐτοῦ ὑπηχήσεως αὖθις τά περί τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ἐκδιδαχθείς, οἱονεί τήν περί αὐτοῦ διδασκαλίαν ἥν ἐκεῖθεν ἔμαθεν ἰδιοποιησάμενος, πρός τόν Κύριον, ὡς ὁρῶν αὐτόν, καθά καί ἑωράτο, περιχαρῶς ἔλεγεν· “Ἐν

μέσῳ δύο ζῴων γνωσθήσῃ· ἐν τῷ ἐγγίζειν τά ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ· ἐν τῷ παρεῖναι τόν καιρόν ἀναδειχθήσῃ”. Ὥστε ἀκοήν τήν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένην ὁμοῦ διδασκαλίαν καί γνῶσιν λέγει, ἥν περί τῆς ἐνανθρωπήσεως καί ἐπί τῆς γῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἤκουσε. Καί γάρ καί αὐτό τοῦτο τό εἰπεῖν· “Κύριε”, ὁρῶντος αὐτόν καί λαλοῦντος ἔχει δύναμιν. Τίς γάρ ὅν οὐ βλέπει ὡς βλέπων τούτῳ προσομιλεῖ; Μή ὁ μή βλέπων τόν ἐπίγειον βασιλέα δύναται λέγειν πρός αὐτον· “Ὦ βασιλεῦ, ἤκουσα τά δεδογμένα τῇ βασιλείᾳ σου”; Οὐδαμῶς. Οὐχί γάρ ἀκοῦσαι μόνον λέγει τήν ἀκοήν αὐτοῦ, ἀλλά καί ὅτι γνωσθήσῃ φησί, καί ἐπιγνωσθήσῃ καί ἀναδειχθήσῃ, ὡς τήν αὐτοῦ βουλήν μετά πληροφορίας πάσης δηλονότι μαθών καί οἱονεί πως λέγων αὐτῷ· “Τά καί τά ποιήσεις, καθά τῇ βασιλείᾳ σου, δέσποτα, δέδοκται”; Πλεῖον δέ τούτου καί πάντα τά προφητικά αἰνίττονται ῥήματα.

Οὕτω τοίνυν ἡ θεία Γραφή καί τήν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ ἀκοήν καί τήν ἀκοήν ἀντί θεωρίας συνήθως τίθησιν. (159) Οὕτω καί Παῦλος ὁ θεῖος, τάς ἀνεκλαλήτους θεωρίας καί ἐλλάμψεις καί τάς ὑπέρ τό μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί δυνάμεως διδασκαλίας καί ἀποκαλύψεις, ῥήματα εἰκότως ἐκάλεσε καί ἀκοῦσαι ταῦτα εἶπε καί γραφῇ παραδέδωκε. Διό καί ἔλεγεν· “Ἐν δέ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μή ἐπαίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί”. Εἰ οὖν ἤκουσε πρότερον, πῶς μετά ταῦτα ἀποκαλύψεις εἶπεν ἅ ἤκουσεν, εἰ μή καθώς εἴπομεν; Οὕτω γάρ καί ὁ Δαβίδ ἀποκαλυφθῆναι τούς ὀφθαλμούς εὔχεται εἰς τό κατανοῆσαι τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ὁ πρότερον εἰπών· “Εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος, ἡρπάγην”, πῶς ὕστερον φησιν ὅτι “ἤκουσα”, εἰ μή ὡς ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἐδηλώσαμεν καί αὐτῇ τοῦ τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια ἔχει; Τοιγαροῦν καί διά μέν τῆς ἁρπαγῆς τήν θεωρίαν πρῶτον ἀδήλωσε, τά δέ ἐντός τῆς θεωρίας καί τά ἐκφαντικώτερα τῆς τρανότερον ἐξαστραπτούσης δόξης τε καί θεότητος, ὡς γνῶσιν ἐμποιοῦντα καί τόν ὁρῶντα διδάσκοντα καί δηλοῦντα τά πᾶσιν ἀπόρρητά τε καί ἀκατάληπτα, ἀκοῦσαι εἶπεν, ὡς ἕν οὔσης τῆς τε ἀκουστικῆς καί θεωρητικῆς δηλονότι αἰσθήσεως ἐπί τῶν πνευματικῶν. Ὅθεν οὐδέ ἕν τῶν βλεπομένων ἤ ἀκουομένων, καθώς ταῦτα ὁρᾷ καί ἀκούει, οἷόν ἐστι καί

οἷα εἰπεῖν ποτε δύναται” διά τοῦτο καί γλώσσῃ ταῦτα λαλῆσαι ἀδύνατον εἶναι προσέθηκεν.

Ἀλλά σπουδάσωμεν ἑαυτούς ἐκκαθᾶραι διά μετανοίας καί ταπεινώσεως καί τάς αἰσθήσεις πάσας ὡς μίαν τῷ ἀγαθῷ καί ὑπεραγαθῷ ἑνῶσαι Θεῷ· καί τότε ταῦτα πάντα, ἅ διά πολλῶν λόγων εἰπεῖν ἡμεῖς καί παραστῆσαι οὐκ ἐξισχύομεν, ἐν τῷ αὐτῷ ὁμοῦ ἅπαντα ὑμεῖς διδαχθήσεσθε, ἐν τῇ ὁράσει ἀκούοντες καί ἐν τῇ ἀκοῇ ὁρῶντες, ἐν τῇ θεωρίᾳ μανθάνοντες καί ἐν τῇ ἀποκαλύψει πάλιν ἀκούοντες. Ἔστι δέ τις καί ἄλλη ἐν τοῖς ὑπέρ λίαν πνευματικοῖς ἀκοή. (160) Ποία δέ αὕτη; Ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων δίδοσθαι ἀγαθῶν. Ὥσπερ γάρ ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου διά τῶν προφητῶν καταγγελλομένη, εἰ καί ὡρᾶτο παρ᾽ αὐτῶν καί ἀκριβῶς ἐγινώσκετο, ἀλλά διά τό μήπω ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείνων γενέσθαι αὐτήν, μέλλουσαν δέ μετά ταῦτα, τά περί αὐτῆς ἀποκαλυπτόμενα αὐτοῖς καί δεικνύμενα ἔλεγον ἀκούειν ἐκεῖνοι διά τό μετά ταῦτα εἰς ἔργον μέλλειν αὐτά ἐξενεχθήσεσθαι, οὕτω καί ὁ Παῦλος, τά ἀποκείμενα τοῖς ἀγωνιζομένοις δικαίοις ἰδών ἀγαθά καί γνούς καί μαθών ἀκριβῶς ὅτι μετά τήν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καί τήν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ταῦτα λήψονται οἱ τόν Θεόν ἐξ ὅλης ἠγαπηκότες ψυχῆς, ὡς ἐν τάξει ἐπαγγελίας καί ὑποσχέσεως ταῦτα θείς, ἐξεβόησεν. “Ἤκουσα, φήσιν, ἄρρητα ῥήματα ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”. Τίνα δέ τρόπον ῥήματα, ἐπειδή τά ἀγαθά ἐκεῖνα ῥήματά τινα ξένα ἐπ᾽ ἀληθείας εἰσί καί λόγοι δι᾽ ὧν πᾶσα λογική φύσις ἐντρυφᾷ τήν ὄντως ἀκένωτον καί ἀείζωον τρυφήν καί ζωοῦται θείως καί ἐπευφραίνεται. Εἰ γάρ Θεός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, δικαίως ἄν αἱ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐλλάμψεις κληθήσονται ῥήματα· ὁ γάρ λόγος εἰς μῆκος διεκχυνθείς διηγήσεως οὐκέτι λόγος, ἀλλά διηγήσεως ῥήματα λέγεται, ὡς τό “Τά ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· σύνες τῆς κραυγῆς μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Λόγος τοιγαροῦν ὁ Θεός, ῥήματα δέ αὐτοῦ αἱ δίκην ἐξ ἀστραπῆς τινος ἐκπηδῶσαί τε καί τρανότερον ἐκφερόμεναι, ἤ ἀποκαλυπτόμεναι μᾶλλον ἡμῖν, τῆς θεότητος αὐγαί τε καί ἐλλάμψεις, ἅτινα ἐξειπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα. Ὁ δέ γε Ἰωάννης ὁ ἠγαπημένος Χριστοῦ μαθητής μικρόν τι κατά τήν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν εἶπε καί παρεδήλωσεν ἐξ ὧν ὁ Παῦλος ἀκόεν, (161) οὑτωσί

λέγων· "Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ᾽ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα". Ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι "Ἤκουσα ἄρρητα ῥήματα ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι", οὗτος δέ ὅτι "Οἴδαμεν, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα" καί ὀψόμεθα αὐτόν τελεώτερον. Τοῦτο δέ καί αὐτός ὁ Παῦλός φησι· "Νῦν μέν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθό καί ἐπεγνώσθην". Ὁρᾷς πῶς ἕν καί τό αὐτό ἐστιν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἥ τε γνῶσις καί ὁμοιότης, ἡ θεωρία καί ἡ ἐπίγνωσις. Οὕτω πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός γινόμενος, γνῶσις, σοφία, λόγος, φῶς, ἔλλαμψις, ὁμοιότης, θεωρία, ἐπίγνωσις, δίδωσιν ἀπολαύειν τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν καί κατά τήν παροῦσαν ζωήν ἐκ μέρους καί νοεῖν καί ἀκούειν ἐν μυστηρίῳ τά ἀποκεκρυμμένα τοῖς πολλοῖς ἄρρητα ῥήματα, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Εἰ γάρ μή πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός ὁμοῦ γένηται, ἐλλιπής λοιπόν ἔσται ποτέ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία καί ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τρυφή. Εἰ μή πρός τοῖς εἰρημένοις στολή καί στέφος καί ὑπόδημα, χαρά καί γλυκύτης, τροφή, πόσις, τράπεζα, κλίνη, ἀνάπαυσις καί θεωρίας κάλλος ἀμήχανον, καί εἴ τι οὖν ἕτερον πρός τρυφήν ἤ δόξαν καί τερπνότητα ἐπιτήδειον, ἐν πᾶσι γένηται τοῖς δικαίοις καί ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἀλλ᾽ ἕν μόνον ἐν ἑνί τῶν αὐλιζομένων ἐκεῖσε ἐκλείψειέ ποτε, εὐθύς ἡ τοῦ καλοῦ στέρησις τῇ λύπῃ τόπον δώσει καί ἐντός εἰσελεύσεται αὕτη τῆς ἀνεκλαλήτου τῶν εὐφραινομένων χαρᾶς· καί οὕτω φανήσεται τό λέγον λόγιον ἔνθα· "Ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καί στεναγμός" διαψευδόμενον. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔσται τοῦτο, οὐκ ἔσται, ἀλλ᾽ ἔσεται τά πάντα τοῖς πᾶσι καί πᾶν ἀγαθόν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς, ὑπερπερισσεῦον ἀεί καί ὑπερεμπιπλῶν τάς αἰσθήσεις (162) ἁπάσας τῶν ἐν τοῖς γάμοις ἀνακεκλιμένων τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, αὐτός ἐκεῖνος ὁ εἷς ἐσθιόμενος καί πινόμενος, ὡς ὤν πᾶν εἶδος τροφῆς, ἡδύτητός τε καί πόσεως ὁ αὐτός. Ἔνθεν τοι καί βλεπόμενος παρά πάντων καί πάσας βλέπων αὐτός τάς ἀναριθμήτους μυριάδας καί τό ἑαυτοῦ ὄμμα ἔχων ἀεί ἀτενίζον και ἀμετακινήτως ἱστάμενον, ἕκαστος αὐτῶν δοκεῖ βλέπεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ καί τῆς ἐκείνου ἀπολαύειν ὁμιλίας καί κατασπάζεσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ, ὡς ἄν μή τις ἐξ αὐτῶν ὡς παρεωραθείς λυπηθῇ. Ὁ αὐτός καί στέφανος ἔσται, καθάπερ εἴρηται, ἐπί τάς ἁπάντων τῶν ἁγίων ἐπικείμενος κεφαλάς ἀναλλοιώτως, ἀτρέπτως, ἄλλος

ἄλλο τι δεικνύμενος εἶναι καί διαιρῶν ἑαυτόν κατ᾽ ἀξίαν ἑκάστῳ, καθά τίς ἐστιν ἄξιος· ὁ αὐτός καί ἔνδυμα πάσιν ἔσται, οἷον ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτον ἕκαστον διά σπουδῆς ἐπενδύσεται, ὡς μηδενός ἐν τῷ μυστικῷ γάμῳ εἰσερχομένου μή τόν ἀπρόσιτον τοῦτον φοροῦντος χιτῶνα· εἰ δέ τις καί παρενείρας ἑαυτόν τοῖς ἄλλοις λαθών εἰσέλθῃ, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλά πάλιν ὡσαύτως ἐξεωθήσεται.

Βουλόμενος γάρ δεῖξαι ἡμῖν ὁ Δεσπότης ὅτι οὐδείς ἐκεῖ μελανηφορῶν εἰσελεύσεται, διά τῆς παραβολῆς ἐδήλωσε τοῦτο εἰπών· "Ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μή ἔχων ἔνδυμα γάμου;" Εἶτα· "Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καί πόδας, ἐκβάλλετε αὐτόν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον". Οὐχ, ὡς λαθόντος δέ αὐτοῦ τόν ἀλάθητον, τοῦτο οὕτως εἰρηκέναι λογίζομαι, ἀλλ᾽ ὅτι οὔπω καιρός ἦν ἀποκαλύψαι τά τοιαῦτα μυστήρια. Μή βουλόμενος γάρ ἐκφαντικώτερον τότε εἰπεῖν ὅτι· "Οὐδείς ἐκεῖ εἰσελεύσεται, μή φορῶν τό τῆς θεότητός μου ἱμάτιον", οὕτως τόν λόγον ὑπέφηνε. Τοῦτο δέ καί Παῦλος διδαχθείς παρά τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ ἔλεγεν· "Καί καθώς ἐφορέσαμεν τήν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καί τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου". (163) Τίνος χάριν; Ἐπειδή "οἷος ὁ χοϊκός" φησί "τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί, καί οἷος ὁ ἐπουράνιος τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι". Τίς οὖν ἐστιν ἡ εἰκών τοῦ ἐπουρανίου; Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος τοῦ θείου Παύλου· "Ὅς ὤν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καί χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως" καί εἰκών ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός. Τοιγαροῦν εἰκών τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, εἰκών δέ τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· ὁ ἑωρακώς οὖν τόν Υἱόν ἑώρακε τόν Πατέρα, ὁ ἑωρακώς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἑώρακε τόν Υἱόν· φησί γάρ ὁ Ἀπόστολος· "Τό Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστί", καί πάλιν· "Αὐτό τό Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις" κράζον "Ἀββᾶ, ὁ πατήρ". Καλῶς οὖν εἶπεν ὅτι τό Πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν ἐν τῷ κράζειν "Ἀββᾶ, ὁ πατήρ", οὐχ ὡς Υἱοῦ ὄντος τοῦ Πνεύματος, ἄπαγε, ἀλλ᾽ ὡς ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι βλεπομένου καί ὁρωμένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί μηδέποτε ἤ τοῦ Υἱοῦ δίχα τοῦ Πνεύματος, ἤ τοῦ Πνεύματος δίχα τοῦ Υἱοῦ, ἀποκαλυπτομένου τινί, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι τόν Υἱόν καί διά τοῦ Πνεύματος κράζοντα αὐτόν "Ἀββᾶ, ὁ πατήρ".

Εἰ τοίνυν ἀγνοεῖς ταῦτα, ἀγαπητέ, μή εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλῃς σεαυτόν λέγων· “Ἐγώ ταῦτα οὔτε οἶδα οὔτε μαθεῖν δύναμαι· οὔτε μήν εἰς τό ὕψος τῆς γνώσεως ταύτης καί θεωρίας καί καθαρότητος φθάσαι καί ἀνελθεῖν ἰσχύσω ποτέ”. Μηδέ πάλιν εἴπῃς· “Ἐπειδή, ἐάν μή τις τοιοῦτος γένηται καί τόν Χριστόν ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη ὡς Θεόν ἐπενδύσηται καί αὐτόν ἐκεῖνον ὅλον θεάσηται καί ἔνοικον ἑαυτοῦ τοῦτον κτήσηται, εἰς τήν βασιλείαν αὐτοῦ οὐκ εἰσέρχεται, τί μοι τό ὄφελος κἄν ποσῶς ἀγωνίζεσθαι ἤ καί τῶν παρόντων ὑστερεῖσθαι τῆς ἀπολαύσεως;” Μή δή τοῦτο εἴπῃς, μή δή λογίσεσαι· ἀλλ᾽ εἰ βούλει, ἄκουσόν μου τῆς συμβουλῆς καί ἀναγγελῶ σοι τήν ὁδόν τῆς σωτηρίας, τῆς (164) χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος συνεργούσης. Πίστευσον οὖν ἐν πρώτοις ἐξ ὅλης ψυχῆς ὅτι οὕτως ταῦτα πάντα ἅ εἴπομεν κατά τάς θείας καί θεοπνεύστους Γραφάς ἀληθῆ εἰσι καί οὕτως ὀφείλει γενέσθαι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν υἱούς γενέσθαι Θεοῦ, καί ἐάν θελήσωμεν, τό κωλύον οὐδέν, καί ὅτι διά τοῦτο ἡ πᾶσα οἰκονομία καί συγκατάβασις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἵνα διά τῆς πρός αὐτόν πίστεως καί τῆς τηρήσεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν μετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς βασιλείας ἡμᾶς ἀπεργάσηται. Καί γάρ, εἰ μή πιστεύσεις ταῦτα οὕτως ἀληθῶς γίνεσθαι, πάντως οὐδέ ζητήσεις· εἰ δέ μή ζητήσεις, οὐδέ λήψῃ· “Ζητεῖτε γάρ, φησί, καί λήψεσθε· αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν”. Πιστεύων δέ, ἀκολούθει ταῖς θείαις Γραφαῖς καί ὅσα σοι λέγουσι ποίησον, καί εὑρήσεις πάντα ἀνελλιπῶς καθώς γέγραπται, μᾶλλον δέ καί πολλῷ πλείονα τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ποῖα δέ ταῦτα; “Ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” τά ἀγαθά “ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν “. Ταῦτα, εἰ πιστεύσεις βεβαίως, ὡς εἴρηται, θεάσῃ ἀναμφιβόλως ὡς ὁ Παῦλος καί σύ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀκούσεις ἄρρητα ῥήματα, προαρπαγείς δηλονότι εἰς τόν παράδεισον. Ποῖον τοῦτον; Ὅπου ὁ ληστής μετά τοῦ Χριστοῦ συνεισῆλθε καί νῦν ἐκεῖ ἐστιν.

Βούλει δέ καί ἄλλως εἴπω σοι τίνα εἰσί τά ἀγαθά ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη; Οἶδα ὅτι πάντως ἐπιποθεῖς ἀκοῦσαι ἅ οὐδέ αὐτός ὁ ἰδών εἶπεν ἤ διηρμήνευσεν. Τί τοῦτο; Ἵνα μή παρά τῶν ἀκουόντων, ὡς οἶμαι, ἀπιστηθῇ. Εἰ τοίνυν

μέλλεις καί σύ ἀπιστεῖν τοῖς ῥηθησομένοις, στῆθι μέχρι τούτου· συμφέρει σοι γάρ καί μή προσβῇς τῷ τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ ὅλως τοῖς ἔμπροσθεν, ἐπειδή, εἰ τά λεγόμενά σοι (165) ἀθετήσεις καί παρακούσεις τῶν λόγων μου, μᾶλλον δέ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή καί ἡμεῖς καί οἱ λόγοι ἡμῶν αὐτοῦ εἰσιν, ὁ Λόγος οὗτος κρινεῖ σε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καί ἀκούσας ἠπίστησας. Ἀλλ᾽ ἄκουε ἀδιστάκτως τῶν λόγων ἡμῶν, μᾶλλον δέ, ὡς εἴρηται, τῶν τοῦ Θεοῦ· καί μάνθανε αὐτόθεν τοῦ ζητουμένου τήν λύσιν παρά τῶν ταύτην ἐν σοφίᾳ διατρανούντων σοι.

Τά ἐν τῷ παραδείσῳ λαληθέντα τῷ Παύλῳ ἄρρητα ῥήματα, αὐτά δή τά αἰώνια, φημί, ἀγαθά ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐχ ὕψει περιέχονται, οὐ τόπῳ περιορίζονται, οὐ βάθει που κρύπτονται, οὐκ ἐν ἐσχατιᾷ γῆς ἤ θαλάσσης κατέχονται, ἀλλ᾽ ἔμπροσθέν σου καί πρό τῶν ὀφθαλμῶν σού εἰσι. Ποῖα δή ταῦτα; Μετά τῶν ἀποκειμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν, αὐτό τό σῶμα καί αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἅ καθ᾽ ἑκάστην ὁρῶμεν καί ἐσθίομεν καί πίνομεν, ταῦτα ὁμολογουμένως τά ἀγαθά ἐκεῖνά εἰσι· ἐκτός δέ τούτων οὐδαμοῦ τῶν ῥηθέντων οὐδέ ἕν εὑρεῖν ἐξισχύσεις, κἄν πᾶσαν διαδράμῃς τήν κτίσιν. Εἰ βούλει δέ γνῶναι ὡς ἀληθῆ τά λεγόμενα, γενοῦ τῇ ἐργασίᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἅγιος καί οὕτω μετάλαβε τῶν ἁγίων· καί γνώσεις τηνικαῦτα τῶν λεγομένων σοι τήν δύναμιν ἀκριβῶς. Ἀλλά γάρ πρός τήν περισσοτέραν πίστωσιν ἄκουσον καί αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Κυρίου τῶν λόγων, οὕτω λέγοντος πρός τούς Ἰουδαίους καί τούς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς· "Ἀμήν ἀμήν λέγων ὑμῖν· οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τόν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τόν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τόν ἀληθινόν. Ὁ γάρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωήν. Εἶπον οὖν πρός αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δός ἡμῖν τόν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· (166) ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μή πεινάσῃ καί ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μή διψήσῃ πώποτε. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περί αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καί ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός Ἰωσήφ οὗ ἡμεῖς

οἴδαμεν τόν πατέρα καί τήν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;”.

Μή δή οὖν ὁμοιωθῇς τοῖς Ἰουδαίοις καί σύ, γογγύζων καί λέγων· “Οὐχί ὁ ἄρτος οὗτός ἐστιν ἐν τῷ δίσκῳ καί ὁ οἶνος ἐν τῷ ποτηρίῳ ὅν ἡμεῖς καθ᾽ ἑκάστην ὁρῶμεν καί ἐσθίομεν ἅμα καί πίνομεν; Πῶς οὗτος λέγει ὅτι τά ἀγαθά ἐκεῖνα ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὗς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ταῦτά εἰσιν;” Ἀλλά ἄκουε τοῦ Κυρίου πρός τούς ταῦτα εἰπόντας τί ἀνταποκριθείς ἔφη· “Μή γογγύζετε μετ᾽ ἀλλήλων. Οὐδείς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐάν μή ὁ Πατήρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν· κἀγώ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. Οἷον· “Τί ἀπιστεῖτε, φησί, καί ἀμφιβάλλετε περί τούτου· Οὐδείς δύναται ἐπιγνῶναί μου τήν θεότητα, τοῦτο γάρ ἐστι τό ἐλθεῖν πρός με, ἐάν μή ὁ Πατήρ μου ἑλκύσῃ αὐτόν”. Ἑλκυσμόν δέ εἰπών, οὐ βίαν τινά ἐδήλωσεν, ἀλλ᾽ ὅτι μᾶλλον ἐκάλεσε διά τῆς ἀποκαλύψεως οὕς προέγνω καί οὕς προώρισεν, ἑλκύσας διά τῆς ἀγάπης δηλονότι τοῦ ἀποκαλυφθέντος αὐτοῖς. Τοῦτο δέ σαφέστερον καί τό ἐπαγόμενον δηλοῖ. “Ἔστι γάρ, φησί, γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καί ἔσονται πάντες διδακτοί Θεοῦ”. Ὁ οὖν διδαχθείς παρά τοῦ Θεοῦ δύναται πιστεῦσαι εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί μαθών παρά τοῦ Πατρός ἔρχεται πρός με, οὐχ ὡς τόν Πατέρα θεασάμενος· μόνος γάρ “ὁ ὤν παρά τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τόν Πατέρα”. Καί πάλιν· “Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωήν αἰώνιον. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν τό μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ἀπέθανον· (167) οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καί μή ἀποθάνῃ. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα· καί ὁ ἄρτος δέ ὅν ἐγώ δώσω ἡ σάρξ μου ἐστίν ἥν ἐγώ δώσω ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρός ἀλλήλους λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος δοῦναι ἡμῖν τήν σάρκα αὐτοῦ φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν μή φάγητε τήν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί πίητε αὐτοῦ τό αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωήν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωήν αἰώνιον, κἀγώ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· ἡ γάρ σάρξ μου ἀληθής ἐστι βρῶσις καί τό αἷμα μου ἀληθής ἐστι πόσις”.

Ἤκουσας πῶς ἡ κοινωνία τῶν θείων καί ἀχράντων μυστηρίων ζωή αἰώνιός ἐστι καί ὅτι τούς τήν ζωήν τήν αἰώνιον ἔχοντας, ἐκείνους λέγει ἀναστῆσαι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων πάντως ἐγκαταλιμπανομένων ἐν τοῖς μνήμασιν, ἀλλ᾽ ὡς τῶν τήν ζωήν ἐχόντων ἀνισταμένων ὑπό τῆς ζωῆς εἰς αἰωνίαν ζωήν, τῶν δέ λοιπῶν ἀνισταμένων εἰς αἰώνιον κολάσεως θάνατον. Καί ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουσον τῶν ἑξῆς· "Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει κἀγώ ἐν αὐτῷ. Καθώς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ κἀγώ ζῶ διά τόν Πατέρα, καί ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσεται δι᾽ ἐμέ". Ὁρᾷς τί φησι; Πῶς τήν πρός αὐτόν ἡμῶν ἑνότητα ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ διά τῆς κοινωνίας τοιαύτην γενέσθαι διαρρήδην βοᾷ οἵαν ἐκεῖνος ἔχει τήν πρός τόν Πατέρα ἑνότητα καί ζωήν; Ὥσπερ γάρ ἐκεῖνος φυσικῶς τῷ ἰδίῳ Θεῷ καί Πατρί ἥνωται, οὕτω καί ἡμᾶς κατά χάριν λέγει διά τοῦ φαγεῖν τήν σάρκα αὐτοῦ καί πίειν αὐτοῦ τό αἷμα ἑνωθῆναι αὐτῷ καί ζῆσαι ἐν αὐτῷ. Ἵνα δέ μή νομίζωμεν ὅτι τό πᾶν τοῦ ἄρτου τοῦ ὁρωμένου ἐστί, τούτου ἕνεκεν πολλαχῶς εἴρηκεν· (168) "Ἐγώ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων". Καί οὐκ εἶπεν ὁ καταβάς· τοῦτο γάρ τό ἅπαξ δηλοῖ κατελθεῖν. Ἀλλά τί; Ὁ καταβαίνων, φησίν, ἀεί δηλονότι καί πάντοτε ἐπί τούς ἀξίους καταβαίνων καί νῦν καθ᾽ ὥραν παραγινόμενος. Ἔτι δέ ἀπό τῶν ὁρωμένων ἀφιστῶν ἡμῶν τήν διάνοιαν, μᾶλλον δέ δι᾽ αὐτῶν ἀνάγων ἡμᾶς ἐπί τήν ἀόρατον δόξαν τῆς ἐνυποστάτου αὐτοῦ θεότητος, ἔλεγεν· "Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς", καί πάλιν· "Ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τόν ἄρτον οὐχί ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τόν ἀληθινόν". Εἰπών τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀληθινόν, ἐδήλωσεν ὅτι ψευδής ὁ ἀπό τῆς γῆς, ὠφελῶν οὐδέν.

Καί ἵνα τοῦτο ποιήσῃ σαφέστερον· Ὁ γάρ ἄρτος, φησί, τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωήν". Πάλιν, ὁ καταβαίνων, φησί, καί πάλιν, ζωήν ὁ διδούς. Τί τοῦτο; Ἵνα μηδέν σωματικόν ὑποπτεύσῃς μήτε τι γήϊνον ἐννοήσῃς, ἀλλά καί αὐτόν τόν μικρόν ἄρτον, τήν ὀλίγην μερίδα θεοποιηθεῖσαν, τοῖς νοεροῖς ὁρᾷς ὄμμασι καί γενομένην ὅλην ὁμοίαν τῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντος ἄρτῳ, ὅς ἐστι Θεός ἀληθής καί ἄρτος καί πόμα ζωῆς ἀθανάτου, ὡς ἄν μή, ἐναπομένων τῇ ἀπιστίᾳ καί τῷ ὁρωμένῳ μόνῳ ἄρτῳ διά πασῶν τῶν αἰσθήσεων, ἄρτον φάγῃς οὐ τόν οὐράνιον,

ἀλλά τόν ἐπίγειον μόνον, καί στερηθῇς τῆς ζωῆς, ὡς τόν οὐράνιον ἄρτον πνευματικῶς μή φαγών, καθώς αὐτός φησιν ὁ Χριστός· “Τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιοῦν, ἡ σάρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδεν”. Τίνας ἄρα οὐκ ὠφελεῖ; Τούς ἄνθρωπον ψιλόν εἶναι τοῦτόν φησι φάσκοντας καί οὐ Θεόν. Τοίνυν, εἰ καί σύ αὐτός ὁ πιστός ἄρτου μόνου καί οὐ σώματος τεθεωμένου, ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ὅλον τόν Χριστόν δεχόμενος, μεταλαμβάνεις, (169) ζωήν πῶς ἐλπίζεις λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ καί ἔχειν εὐαισθήτως ἐν ἑαυτῶ, τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ὁ τρώγων τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα ἄρτον ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα”, καί πάλιν· “Ἡ σάρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό Πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιοῦν”; Ὄντως τό Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀληθής βρῶσις καί πόσις· τό Πνεῦμά ἐστι τό μεταποιοῦν τόν ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Κυρίου· ὄντως τό Πνεῦμά ἐστι τό καθαῖρον ἡμᾶς καί ἀξίως ποιοῦν μεταλαμβάνειν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Οἱ γάρ ἀναξίως τούτου μεταλαμβάνοντες, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, “κρῖμα ἑαυτοῖς ἐσθίουσι καί πίνουσι, μή διακρίνοντες τό σῶμα τοῦ Κυρίου”.

Ἀλλά δεῦτε τοιγαροῦν ὅσοι πιστοί, ὅσοι τῶν μυστηρίων τήν εἰρημένην καί λαλουμένην ἐπίστασθε δύναμιν, ὅσοι τόν οὐράνιον ἄρτον ἐφάγετε, ὅσοι τήν ἐξ αὐτοῦ καί δι᾽ αὐτοῦ καί ἐν αὐτῷ καί σύν αὐτῷ αἰωνίαν τήν ζωήν ἐκτήσασθε, καί ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ τῇ ἀληθινῇ εἰς τρίτον οὐρανόν καί ἡμεῖς ἁρπαγῶμεν ἐν Πνεύματι, μᾶλλον δέ εἰς αὐτόν πνευματικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος τόν οὐρανόν, ἵνα πάντα τά ῥηθέντα καί τά διαμείναντα ἄρρητα κατιδόντες ὁμοῦ καί ἀκούσαντες, γευσάμενοί τε καί ὀσφρανθέντες καί ταῖς χερσί τῆς ψυχῆς καλῶς ψηλαφίσαντες, εὐχαριστήριον αἶνον τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἀναπέμψωμεν οὕτω λέγοντες· “Δόξα σοι, ὁ ἐπιφανείς καί ἀποκαλυφθῆναι καί ὁραθῆναι καταξιώσας ἡμῖν”. Εἴπωμεν δέ καί πρός πάντας ἡμῶν κοινῶς τούς ἀδελφούς. Ὦ πατέρες, ὦ ἀδελφοί, μονάζοντες ὁμοῦ καί οἱ ἐν τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ, πλούσιοι, πένητες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι, νέοι καί γέροντες, πᾶσα ἡλικία καί γένος ἅπαν, ἀκούσατε. Μή ὁ Θεός ψεύστης ἐστίν; Ἤ ψεύστης μέν οὐκ ἔστιν, ἀδύνατος δέ, καί οὐ μή δυνηθῇ ποιῆσαι ἅ ἐπηγγείλατο; Μή βραδύνῃ τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τά ἔθνη; Μή ἰσχύσει τις κρυβῆναι ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; μή ὑπενέγκαι ἰσχύσει ἄνθρωπος τήν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης αὐτοῦ; (170) Οὔμενουν. Πῶς γάρ, ὅταν οὐρανοί ῥοιζηδόν

λύωνται καί τά στοιχεῖα καυσούμενα ἀπολοῦνται, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἄνθρωπος τότε ἡμέραν εἰσόδου ὑπομενεῖ τοῦ ἀπροσίτου Θεοῦ καί ἀπροσίτῳ ἐνοικοῦντος φωτί, ὅς ἐν αὐτῷ καί σύν αὐτῷ ἐρχόμενος εἰς τόν κόσμον ὀφθῆναι μέλλει πάσῃ σαρκί; Μέγας φόβος καί τρόμος ὄντως λήψεται τότε τούς ἁμαρτωλούς καί σύγκρισις οὐκ ἔσται τῆς θλίψεως καί ὀδύνης καί τιμωρίας αὐτῶν.

Ἀλλ΄ οἱ ταῦτα πιστεύοντες καί ἐπιποθοῦντες σωθῆναι, τάδε λέγει, ἀκούσατε, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· "Ἀποστρέψατε ἕκαστος ὑμῶν ἀπό τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς· μάθετε καλόν ποιεῖν καί ῥύσασθε ἀδικούμενον· ἐκζητήσατε τόν Κύριον καί ζήσεται ἡ ψυχή ὑμῶν· ἐκκλίνατε ἀπό κακοῦ καί ποιήσατε ἀγαθόν". Οἱ βασιλεῖς τήν σωφροσύνην, τήν δικαιοσύνην, τήν ἐλεημοσύνην, τήν ἀλήθειαν καί τήν εὐσεβῆ πίστιν μᾶλλον ἤ τό διάδημα και΄τήν ἁλουργίδα φορεῖν ποθήσατε. Οἱ πατριάρχαι, εἰ μή φίλοι ἐστέ Θεοῦ, εἰ μή υἱοί, εἰ μή θέσει θεοί, ὅμοιοι δηλονότι ὄντες τῷ φύσει Θεῷ κατά τήν χάριν τήν δοθεῖσαν ἡμῖν ἄνωθεν, τῶν θρόνων ἀπόστητε καί πορευθέντες πρῶτον ἑαυτούς ἀπό τῶν θείων Γραφῶν νουθετήσατε· καί ἀπεικόνισμα γεγονότες Θεοῦ, φρικτῶς τηνικαῦτα τῶν θείων προσψαύσατε· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλ᾽ ὅποτε ἀποκαλυφθῇ, τότε γνώσεσθε ὅτι ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν, οὐ τούς φίλους οὐδέ τούς αὐτόν ἀγαπήσαντας ἀλλά τούς μή ὡς φῶς ἐλθόντα δεξαμένους αὐτόν. Οἱ ἄρχοντες καί οἱ πλούσιοι, ἀρχόμενοι καί πτωχοί μᾶλλον γένεσθε, ἐπειδή δυσκόλως πλούσιος εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσεται· εἰ δέ δυσκόλως ὁ πλούσιος, ὁ ἄρχων ἄρα πῶς; Οὐδαμῶς· φησί γάρ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· (171) "Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῶν, ἔστω πάντως ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος".

Ἄρχοντα δέ ἡ Γραφή τίνα ἄρα καλεῖ; Τόν τήν ἑαυτοῦ φησι ζητοῦντα τιμήν, τον διά τῆς ἀρχῆς τό ἴδιον αὐτοῦ ἐκπληροῦντα θέλημα. Εἰ δέ ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν ἐλθών ἐπί τῆς γῆς δι᾽ ἡμᾶς καί διδούς ἡμῖν τύπον καί ὑπογραμμόν σωτηρίας ἔλεγεν· "Ἐγώ ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τό θέλημα τό ἐμόν, ἀλλά τό θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός", τίς ἄλλος τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων, μή ποιῶν τό ἐκείνου θέλημα ἀλλά τό ἴδιον ἐκπληρῶν, σωθῆναί

ποτε δυνήσεται; Ὄντως οὐδείς οὐδαμῶς. Καί τί λέγω σωθῆναι αὐτόν, ὅπου γε οὐδέ πιστός εἶναι δύναται ἤ χριστιανός τέλειος ὁ τοιοῦτος; Καί τοῦτο δηλῶν ὁ Χριστός καί Θεός ἔλεγε· “Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι” εἰς ἐμέ δηλονότι “δόξαν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;” Πᾶς οὖν ὁ τήν τοῦ Θεοῦ δόξαν ζητῶν καί τό ἐκείνου θέλημα παντί τρόπῳ καί ἐν παντί πράγματι σπουδάζων ποιεῖν, οὐδέποτε ἄρχειν τινός ἤ ὅλως ὑπερέχειν μικροῦ ἤ μεγάλου καθ᾽ ἑαυτόν ἐννοήσειεν, ἀλλ᾽ ὅσῳ πλειόνων οἰκονομίαν καί φροντίδα ἐγχειρισθήσεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἑαυτόν ἐσχατώτερον καί δοῦλον τῶν πολλῶν ἐκείνων λαῶν ἕξει, ἐν αἰσθήσει γενόμενον. Οἱ δέ μή τοιοῦτοι τῇ διαθέσει γενόμενοι, ἀλλ᾽ ὅλως αἴσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἐσχηκότες καί ὄρεξιν πλούτου κτησάμενοι καί τρυφῆς, ὄντως ὀκνῶ εἰπεῖν ὅτι ἐθνικοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, καί οὐ χριστιανοί ἀληθεῖς, κατά τήν θείαν φωνήν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ· φησί γάρ· “Ταῦτα δέ τά ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ”. Ὑμεῖς δέ, φησί, “ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν”.

(172) Ἀλλά γάρ ἐπίστασθε ἄρα ποίαν λέγει ζητεῖν ἡμᾶς βασιλείαν; Τήν ἐν τῷ ὕψει τῶν οὐρανῶν, τήν μέλλουσαν μετά τήν ἀνάστασιν ἔσεσθαι ἤ, ὥς πού ποτε οὖσαν μακράν, ταύτην λέγει ζητεῖν ἡμᾶς; Οὐδαμῶς. Ὁποίαν δέ ἄρα ζητεῖν ἐγκελεύεται; Πρόσεχε ἀκριβῶς ὁποία τίς ἐστιν ἡ ζητεῖσθαι ὀφείλουσα παρ᾽ ἡμῶν βασιλεία. Ὁ Θεός, κτίστης ὤν καί δημιουργός τῶν ἁπάντων, ἀεί πάντων ἐπουρανίων βασιλεύει καί ἐπιγείων καί καταχθονίων· ἀλλά καί τῶν μήπω γεγονότων ὡς ἤδη γεγονότων ἐν αὐτῷ αὐτός βασιλεύει, ὅτι δι᾽ αὐτοῦ γενήσονται καί εἴ τι δ᾽ἄν μετά ταῦτα γενήσεσθαι μέλλει, βασιλεύει δέ οὐχ ἥκιστα καί ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν δικαιοσύνῃ καί γνώσει καί ἀληθείᾳ. Ταύτην τοιγαροῦν λέγει ζητεῖν τήν βασιλείαν ὑμᾶς, ἵνα καθώς “ἐβασίλευσεν ὁ Θεός ἐπί τά ἔθνη”, ὡς γέγραπται, βασιλεύσῃ καί ἐφ᾽ ἡμῖν, ἐπειδή ἐξ ἐθνῶν ἐσμεν. Βασιλεύσει δέ πῶς; Ὡς ἐπί ὀχήματός τινος ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐποχούμενος καί ὡς ἡνίας τά θελήματα κρατῶν ἐν τῇ χειρί αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅς καί ἄξει ἐν οἷς ἄν βούληται ἡμᾶς εὐηνίους εὑρών καί εἰς τό ἐκείνου θέλημα οἷα δή ἵπποις χρήσεται ἡμῶν τοῖς θελήμασιν, ὑπείκουσι

προθύμως ταῖς αὐτοῦ νομοθεσίαις καί ἐντολαῖς. Οὕτω δή βασιλεύει Θεός ἐν οἷς οὐδέποτε ἐβασίλευσε, καθαιρομένοις διά δακρύων καί μετανοίας καί τελειουμένοις διά σοφίας καί γνώσεως τῆς τοῦ Πνεύματος. Οὕτω καί Χερουβίμ οἱ ἄνθρωποι γίνονται, τόν ἐπί πάντων Θεόν ἐπί τοῦ νώτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐπιφερόμενοι. Τίς οὖν ἐπί τοσοῦτον ἄφρων καί ἀναίσθητος ὅς πρό τοῦ τήν δόξαν ταύτην καί ἰδεῖν καί παθεῖν ἀρχῆς ἤ δόξης ἤ πλούτου ἐπιθυμήσει; Μᾶλλον δέ τίς οὕτως ἀπονενοημένος καί ἄθλιος, ὅς μείζονα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας καί δόξης ἄλλην εἶναι δόξαν ἤ βασιλείαν ἤ πλοῦτον ἤ τιμήν ἤ ἀρχήν ἤ τρυφήν, ἤ τι τῶν λεγομένων ἄλλον καί νομιζομένων καλῶν ἐπί γῆς ἤ ἐν οὐρανῷ, (173) ὑποπτεύσει, ἵνα καί ἐκεῖνα ἀντί ταύτης ἐκλέξηται; Ὄντως οὐκ ἔστι ταύτης ἕτερον οὐδέν ἐφετώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι.

Τοίνυν καί περιϊόντι τῷ Χριστῷ καί βασιλεῦσαι ζητοῦντι ἐπί πάντας ἡμᾶς, μηδείς ἀφρόνως αὐτόν ἀπώσηται· μηδείς ἀξιῶ, τοῦ μεγάλου τούτου καί ἀσπάστου δώρου ἀποστερήσειεν ἑαυτόν· μηδείς τῆς ἀληθινῆς δόξης ἔκπτωτον ἑαυτόν ἀπεργάσηται· μηδείς διά πρόσκαιρον πλοῦτον τόν πλουτοδότην Θεόν καί ποιητήν τοῦ παντός καταλείψῃ· μηδείς διά γονέων καί φίλων καί συγγενῶν προσπάθειαν τόν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων ἀρνήσηται· μηδείς δι᾽ ἐπιθυμίαν σαρκός τοῦ γλυκασμοῦ τῆς ὄντως ζωῆς ἀποστερηθήσεται· μηδείς διά δόξαν εὐμάραντον τῆς αἰωνίου δόξης καί ἀτελευτήτου ἀλλότριος γένηται. Ἀλλά δεῦτε πάντες, εἰ οἷόν τε, συναχθέντες ἐπί τό αὐτό, τόν ὑπεράνω πάσης ὄντα ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου ἐλθεῖν ἐφ᾽ ἡμᾶς καί ἐφ᾽ ἑνί ἑκάστῳ ἡμῶν βασιλεῦσαι ποθήσωμεν καί ζητήσωμεν, ὡς ἄν ἕκαστος ἡμῶν, ὅλον αὐτόν μεθ᾽ ἑαυτοῦ λαβών, ἀχώριστον ἕξει ἐν ἡμέρᾳ τε καί νυκτί, λάμποντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτί ὅ κατεσθίειν μέλλει τότε τούς ὑπεναντίους, ὅτε διά τούς ἀπιστοῦντας ἐλεύσεται, τούς νυνί μή δεχομένους αὐτόν μηδέ θέλοντας αὐτόν βασιλεύειν ἐπ᾽ αὐτούς· ἐν οἰκίᾳ τε συνεισερχόμενον ὡσαύτως ἕξει αὐτόν καί ἐπί τῆς κλίνης συνανακείμενον καί τῷ ἀστέκτῳ φωτί περιπλεκόμενόν τε ὁμοῦ καί ἀρρήτως κατασπαζόμενον, νόσους παραμυθούμενον, λύπας καί θλίψεις διώκοντα, δαίμονας ἀπελεύνοντα, χαράν καί δάκρυα ὑπέρ μέλι καί κηρίον

γλυκύτερα καθ᾽ ὥραν παρέχοντα, πάθη ψυχῆς καί σώματος ἐξιώμενον, θάνατον ἀφανίζοντα, ζωήν ἀνεκφράστως βλυστάνοντα καί μετά τήν ἐκδημίαν τήν ἐκ τοῦ σώματος εἰς (174) οὐρανούς οὐρανῶν ἀναβιβάζοντα ἡμῶν ἕκαστον, καί ἐποχούμενον αὐτόν ἕκαστος ἐπί τῶν ἑαυτοῦ ὤμων ἐπιφερόμενος, ἀναλαμβανόμενον ὅθεν οὐκ ἐχωρίσθη.

Ταῦτα παθεῖν σε δεῖ καί μαθεῖν, ἀγαπητέ, ἐν αἰσθήσει πάσῃ ψυχῆς, ὡς ἄν ἕξεις Θεόν νῦν μέν συναναφέροντά σε δίχα τοῦ σώματος, ὕστερον δέ καί τό σῶμά σου τοῦτο ἀναστήσοντα καί πνευματικόν σοι παρέχοντα, ὅς καί βασιλεύων ἔσεται ἐπί σέ εἰς τούς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀεί σε βαστάζων εἰς τόν ἀέρα καί ὑπό σοῦ ἀεί βασταζόμενος, ὁ ἐπί πάντων Θεός, ᾧ πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, τιμή καί προσκύνησις σύν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρί καί τῷ παναγίῳ καί ἀγαθῷ καί ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Περί ἀπαθείας καί τῶν ἐν αὐτῇ κατά προκοπήν χαρισμάτων καί δωρεῶν· καί τίς ἡ τελείωσις τῆς κατά Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)

Ὥσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρούς ὀφείλει τούς τοῦ σώματος ὀφθαλμούς ἔχειν, οὕτω καί ὁ περί ἀπαθείας λέγειν ἐπιχειρῶν τάς τῆς ψυχῆς κόρας, εἴτ᾽ οὖν αἰσθήσεις, ἀπηλλαγμένας ἔχειν πάσης ἐπιθυμίας πονηρᾶς καί ἐμπαθοῦς λογισμοῦ χρεωστεῖ, ἵνα μή, ὑπό τῶν τοιούτων τινός τόν νοῦν ὀχλούμενος, εἰς τό τῆς καθαρότητος αὐτῆς ὕψος καί εἰς τόν ταύτης βυθόν οὐκ ἐξισχύσει τρανῶν ἀποβλέψαι ἤ σαφῶς ἐξειπεῖν καί ἀξίως κατανοῆσαι τό πλῆθος καί μέγεθος τῶν ἐνεργειῶν καί χαρισμάτων αὐτῆς. Εἰ γάρ τεθολωμένῳ τῷ νῷ καί ἀκαθάρτῳ τῇ καρδίᾳ τῶν αὐτῆς ἄρξεται θεωρημάτων καί ὑποθέσεως, μή δυνάμενος διατρανῶσαι τάς ἐνεργείας αὐτῆς ἐλευθέρῳ τῷ λόγῳ, ἐκπεσεῖται καί ὧν ἴσως ἐκ μέρους ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν, οἷα δή ὡς ἐξουθενῶν καί ἀτιμάζων αὐτήν καί ὡς τήν δόξαν αὐτῆς ἀμαυρῶν· γέγραπται γάρ· “Παντί τῷ ἔχοντι δοθήσεται καί περισσευθήσεται, ἀπό δέ τοῦ μή ἔχοντος καί ὅ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ”.

Ὅσοι τοιγαροῦν ἀπάθειαν ἔχουσι, δηλονότι φιλοῦσιν αὐτήν καί φιλοῦνται σφοδρῶς ὑπ᾽ αὐτῆς· καί τά περί τῆς (176) ἀκορέστου διαλεγόμενοι, ἀπαθέστεροι ἔτι παρ᾽ αὐτῆς γίνονται, τῷ περί αὐτήν ἐκκαιόμενοι πόθῳ. Ὅσοι δέ προσδέδενται μικρᾷ ἔτι καί τῇ τυχούσῃ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κόσμου καί τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἤ πάθει τινί σωματικῷ τε καί ψυχικῷ, μακράν εἰσι καί ἀπέχουσι τοῦ λιμένος αὐτῆς· ὅθεν καί ἐάν περί ἀπαθείας λέγειν ἀπάρξωνται καί πρός τό ὕψος αὐτῆς τόν νοῦν ἆραι ἐπιχειρήσωσιν, ἑλκόμενοι οἷα δοῦλοι καί δελεαζόμενοι ὑπό τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐν ᾧ προσδέδενται πάθους, καί ἧς πρώην ἐδόκουν ἔχειν εἰρήνης ἀποστεροῦνται τῶν λογισμῶν· καί εἰκότως· "Ὧ γάρ τις ἥττηται, φησί, τούτῳ δεδούλωται". Τοίνυν καί σκότους ἐκεῖθεν πληρούμενοι, τήν αἰτίαν οὐ σφίσιν αὐτοῖς τῶν γινομένων ἐπιγράφονται, ἀλλά τῇ παντοδυνάμῳ ἀπαθείᾳ ἀσθένειαν προσάπτειν κατατολμῶσι. Τοῦτο δέ συμβαίνει αὐτοῖς, ἐπειδή τῆς μέν νοερᾶς αἰσθήσεως καί θεωρίας καί τῆς παντουργοῦ ἐνεργείας αὐτῆς πεῖραν ὅλως οὐ κέκτηνται, στοχαστικῶς δέ καί ἐν ἐπινοίαις ποικίλαις καί πολυτρόποις τά κατ᾽ αὐτήν ἀναλογιζόμενοι, ἀλληνάλλως ταῦτα ὑπό τῆς ψευδωνύμου φυσιούμενοι γνώσεως φιλολογοῦσί τε καί περί ὧν οὐκ οἴδασι διαβεβαιοῦνται τούς πυθομένους. Διά τοι τοῦτο οὐδέ τήν ἐξ ἀπιστίας καί προλήψεως καί μακρᾶς συνηθείας καί ἀμελείας προσγενομένην αὐτοῖς καί προσοῦσαν ἀσθένειαν συνιδεῖν ἤ καθομολογῆσαί ποτε πείθονται, ἀλλά καί πάντας ἄλλους ἀνθρώπους ὁμοίους ἑαυτῶν εἶναι καί ὑπό τῶν τοιούτων διαμαρτύρονται καταδουλοῦσθαι παθῶν· οὐ γάρ συγχωροῦνται ὑπό τῆς οἰήσεως καί τοῦ φθόνου μείζονα ποτε ἑαυτῶν ἐπ᾽ ἀρετῇ καί σωφροσύνῃ προσμαρτυρῆσαί τινι.

Ἀλλά μή γένοιτο ἡμᾶς, τούς εὐτελεῖς καί τοῦ λέγειν ἀναξίους, περί τοιούτων οὕτω καθυποκρινομένους, καταψεύδεσθαι τῆς ἀληθείας καί διαβεβαιοῦσθαι περί ὧν οὐκ (177) ἔγνωμεν πείρᾳ μᾶλλον ἤ λόγοις εἰς ἡμᾶς αὐτούς τήν ἐνέργειαν τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πρότερον· ἅ δέ καταλαβεῖν ἠξιώθημεν καί μαθεῖν παρά τῶν ἐλλαμφθέντων ὑπό τῆς μακαρίας ἀπαθείας τόν νοῦν καί ἅ παρ᾽ αὐτῆς, παραφρονοῦντες λαλοῦμεν, μυστικῶς ἀκηκόαμεν εἰς τό οὖς, ὡς ἀπερριμμένοι τινές καί τοῦ μηδενός ἄξιοι, κατά τήν ἄνωθεν κελεύουσαν χάριν ἐπί

τῶν δωμάτων κηρύξομεν, ἵνα μή ὡς ὁ τό τάλαντον κατακρύψας δοῦλος κατακριθῶμεν. Καθάπερ οὖν ἠκούσατε λέγοντος τοῦ Δεσπότου· "Πολλοί μέν κλητοί, ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί" καί "Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναί πολλαί εἰσιν", οὕτως εἰδέναι βούλομαι πάντας ὑμᾶς, ὅτι πολλοί μέν ἅγιοι, ὀλίγοι δέ ἀπαθεῖς· καί πρός τούτοις πολλή πάλιν ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει διαφορά. Καί πρόσεχε ἀκριβῶς τῇ τῶν λεγομένων δυνάμει καί ἀκριβείᾳ.

Ἄλλο ὑπάρχει ἀπάθεια ψυχῆς καί ἕτερον ἀπάθεια σώματος· ἡ μέν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ᾽ ἑαυτήν οὐδέν τόν κεκτημένον ὀνίσησιν. Ἄλλο ἀκινησία τῶν τοῦ σώματος μελῶν καί τῶν παθῶν αὐτῶν τῆς ψυχῆς καί ἕτερον κτῆσις ἀρετῶν· ἡ μέν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τάς φυσικάς ἁπάσας κινήσεις εἴωθε καταστέλλειν. Ἄλλο τό μή ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων καί ἕτερον τό ἐφίεσθαι τῶν αἰωνίων καί οὐρανίων ἀγαθῶν, ἐπειδή τῶν μέν προτέρων ἄλλοι δι᾽ ἄλλο τι καί πλείονες αὐτῶν κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι παντελῶς ἐφρόντισαν. Ἕτερον μέν οὖν μή ζητεῖν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν καί ἕτερον τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ καί ταύτην ἀενάως ἐπιζητεῖν· τήν μέν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πλεῖστοι κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καί πόνῳ πολλῷ λαβεῖν ἠξιώθησαν. Ἄλλο τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι (178) καί στολῆς λαμπρᾶς μή ἐπιθυμεῖν καί ἕτερον τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς τοῦ Θεοῦ· τῆς μέν γάρ ὑπό ἑτέρων μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοί τινες κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβέβληνται οἱ τοῦ φωτός υἱοί καί τῆς ἡμέρας καταξιωθέντες γενέσθαι.

Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον ταπεινοφρονεῖν· καί ἄλλο ταπείνωσις καί ἕτερον τό τῆς ταπεινώσεως ἄνθος καί ἕτερον ὁ ταύτης καρπός καί τό τοῦ καρποῦ ταύτης κάλλος καί ἡ ἡδύτης αὐτοῦ καί ἕτερον αἱ ἐκ τούτου ἐνέργειαι. Τούτων δέ τά μέν ἐφ᾽ ἡμῖν, τά δέ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν εἰσι· καί τά μέν ἐφ᾽ ἡμῖν τό πάντα νοεῖν, τό φρονεῖν, τό λογίζεσθαι, τό λέγειν καί πράττειν ὅσα πρός ταπείνωσιν ἡμᾶς φέρουσιν· ἡ δέ ἁγία ταπείνωσις καί τά λοιπά ταύτης ἰδιώματα καί χαρίσματα καί αἱ ταύτης ἐνέργειαι δῶρόν εἰσι Θεοῦ καί οὐ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν εἰσιν, ἵνα μηδέ ἐν τούτῳ τις καυχήσηται· ὧν καί οὐδείς ποτε τυχεῖν

καταξιωθήσεται, εἰ μή καλῶς τά ὅσα ἐφ᾽ ἑαυτόν εἰσι σπέρματα καταβάληται.

Ἄλλο τό μή δάκνεσθαι μηδέ ὀργίζεσθαι ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσι, καί ἕτερον τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς. Ἄλλο τό εὔχεσθαι ὑπέρ τῶν τά τοιαῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς καί ἄλλο τό ἀφιέναι αὐτοῖς καί ἕτερον τό ἀγαπᾶν αὐτούς ὡς εὐεργέτας ἀπό ψυχῆς καί ἕτερον τό νοερῶς ἀνατυποῦν τά πρόσωπα ἑνός ἑκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτούς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους ὅλως ἀηδίας τινός δηλόνοτι μή ἐμφωλεύοντος αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δέ τούτων ὧν εἴπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῷ τῷ τῶν πειρασμῶν καιρῷ τήν ἴσην κέκτηταί τις καί ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν καί πρός αὐτούς τούς κατά πρόσωπον λοιδοροῦντας αὐτόν καί ἐνδιαβάλλοντας καί πρός πάντας ἄλλους (179) τούς ἤ κατακρίνοντας αὐτόν ἤ ὑβρίζοντας ἤ καταδικάζοντας ἤ ἐμπτύοντας εἰς τό πρόσωπον, ἀλλά μήν καί πρός αὐτούς τούς ἐν προσχήματι μέν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λαθραίως δέ τά αὐτά τοῖς εἰρημένοις διαπραττομένους μέν κατ᾽ αὐτοῦ, μή λανθάνοντας δέ. Τούτων δέ πάλιν ὑπέρτερον ἀσυγκρίτως εἶναι ὑπείληφα τό ἐν λήθῃ παντελεῖ τῶν ὧνπερ ἄν πάθοι τις γίνεσθαι καί μήτε ἀπόντων μήτε παρόντων τῶν λυπησάντων ἤ ἄλλως ἐμπαροινησάντων μεμνῆσθαί ποτε, ἐπίσης δέ μᾶλλον τοῖς φίλοις καί τούτοις προσφέρεσθαι δίχα τινός ἄλλου διαλογισμοῦ ἔν τε ὁμιλίαις, ἔν τε συνεστιάσεσι. Ταῦτα μέν οὖν ἅπαντα ἔργα καί πράξεις τῶν ἐν φωτί περιπατούντων ἀνδρῶν εἰσι· ὅσοι δέ ἔξω τούτων καί τῶν τοιούτων ἑαυτούς εἶναι καταμανθάνουσι, μή πλανάσθωσαν μηδέ ἐξαπατάτωσαν ἑαυτούς, ἀλλά βεβαίως εἰδέτωσαν ὅτι ἐν σκότει πορεύονται.

Καί πρός τούτοις ἄλλο τό φοβεῖσθαι τόν Θεόν καί ἕτερον τό ποιεῖν τάς αὐτοῦ ἐντολάς, καθώς γέγραπται· "Φοβήθητε τόν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ", καί πάλιν· "Ἔκκλινον ἀπό κακοῦ καί ποίησον ἀγαθόν". Ἄλλο ἀργία καί ἕτερον ἡσυχία καί ἄλλο σιωπή· ἔτι δέ ἄλλο ἀναχώρησις καί ἡ ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασις, καί ἕτερον ἡ ξενιτεία. Ἄλλο ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία. Καί ἐπί πᾶσι τούτοις ἕτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἄλλο τό τελείως ἡττῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς· τό

μέν πρότερον ἀγωνιστῶν ἐστι καί ἁγίων, ἐάν ἐν τούτῳ φθάσωσι τελειωθῆναι, τό δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων, διά κόπων δηλονότι πολλῶν καί ἱδρώτων τούς ἑαυτῶν τροπωσαμένων ἐχθρούς καί τελείαν τήν κατ᾽ αὐτῶν ἀραμένων νίκην καί τήν ζωηφόρον τοῦ Κυρίου νέκρωσιν στολισαμένων λαμπρῶς.

(180) Τοιγαροῦν καί πολλοί μέν πρός ταῦτα ἑαυτούς ἄλλος δι᾽ ἄλλο τι ἐπιδεδώκασιν, ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετά φόβου ἐμφύτου καί ἀγάπης τῆς πρός Θεόν μετά πίστεως ἀδιστάκτου τούτοις ἐπιχειροῦντες, οἵ καί μόνοι, ὑπό τῆς χάριτος βοηθούμενοι, συντόμως κατορθοῦσι τήν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρός τά προειρημένα πάντα προκόπτοντες καθ᾽ ὥραν προσεπεκτείνονται. Οἱ δ᾽ ἄλλοι "ἀφίενται ὡς ἐν ἀβάτῳ" κατά τό εἰρημένον "περιπλανᾶσθαι καί οὐχ ὁδῷ", περί ὧν γέγραπται· "Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν". "Καθό γάρ οὐκ ἐδοκίμασαν τόν Θεόν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτούς ὁ Θεός εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τά μή καθήκοντα". Οἱ οὖν καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν φόβῳ καί τρόμῳ ἐπί πέτραν ὑπακοῆς πνευματικῶν πατέρων καταβαλόντες καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ᾽ ἐκείνων ἐντελλόμενα τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑποταγῆς ἀδιστάκτως ἐποικοδομοῦντες εὐθύς κατορθοῦσι τό ἀπαρνήσασθαι ἑαυτούς. Τό γάρ μή τό ἑαυτοῦ ἀλλά τό τοῦ πνευματικοῦ πατρός αὐτοῦ θέλημα ἐκπληροῦν ἕνεκεν ἐντολῆς Θεοῦ καί γυμνασίας πρός ἀρετήν, οὐ μόνον ἀπάρνησιν ἑαυτοῦ, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρός τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

Ἔπειτα ὡς ἐν ἐρήμῳ, μᾶλλον δέ ἔξω τοῦ κόσμου, ἐν αἰσθήσει τελείᾳ γενόμενος ὁ τοιοῦτος, ἀρρήτῳ φόβῳ καί τρόμῳ κατασχεθείς, βοᾷ πρός τόν Θεόν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς ὁ ἐκ Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους, ὡς ὁ Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λεόντων, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, ὡς ὁ Μανασσῆς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος. Οὗ καί εἰσακούων ὁ πανάγαθος Δεσπότης εὐθύς, ὁ δούς τήν ψυχήν αὐτοῦ ὑπέρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν κατωδύνων στεναγμῶν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ, ῥύεται αὐτόν, (181) ὡς ἐκ κήτους μέν, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου πρός τό μηκέτι αὐτόν πρός τά τοιαῦτα κἄν τῷ λογισμῷ ἐπιστρέψαι· ὡς ἐκ λάκκου δέ τῶν λεόντων, τῶν πονηρῶν

ἐπιθυμιῶν τῶν ἁρπαζόντων καί κατεσθιόντων τάς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς· ὡς ἐκ καμίνου δέ πυρός, ἐκ τῶν κατεχόντων πάντας ἀνθρώπους προλήψεων ἐμπαθῶν, τῶν ὡς πῦρ κατακαιόντων καί καταλυμαινομένων καί πρός ἀτόπους πράξεις βίᾳ ἑλκόντων ἡμᾶς καί τήν φλόγα τῶν παθῶν ἐν ἡμῖν ἀναπτόντων, καταδροσίζων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἀκατάφλεκτον ἀποτελῶν αὐτόν· ὡς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος δέ, ἐκ τῆς γεώδους καί βαρείας καί ἐμπαθοῦς ἡμῶν ταύτης σαρκός, ἐν ᾗ οἰκοῦσα ἡμῶν ἡ ψυχή καί δεινῶς κατεχομένη καί πεδουμένη καί βαρουμένη, πρός πᾶσαν ἀρετήν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος. Ἐξ ἧς ἐλευθερουμένη μέν, οὐ χωριζομένη δέ, βοᾷ σύν τῷ προφήτῃ Δαυίδ καί αὐτή λέγουσα· “Διέρρηξας τόν σάκκον μου καί περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἄν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου”. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί εὐχαριστεῖ μετά Παύλου λέγουσα· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διά Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου”.

Τούτων οὖν οὕτω Χριστοῦ χάριτι γενομένων, καί τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου ῥυσθείς, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἴπω, τῶν πονηρῶν τε καί αἰσχρῶν ἀπαλλαγείς ἐπιθυμιῶν καί ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ σώματος, ὑπό τόν νόμον τῆς ἁμαρτίας καταδουλοῦντος ἡμᾶς, ἐλευθερωθείς, τί ἔκτοτε ὁ τοιοῦτος μέλλει ποιεῖν; Ἆρά γε τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ εἰς ἄνεσιν καί ἀμεριμνίαν χρήσεται; Ἄπαγε· δούλων ὄντως αἱ ὑπολήψεις αὗταί εἰσι καί οὐκ ἐλευθέρων· ὁ γάρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης (182) καταξιωθείς οἶδεν ὅτι ἠλευθερώθη ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν αὐτόν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλά δουλεύειν τῇ δικαιοσύνῃ, ὅς ἐστι Χριστός ὁ Θεός, ὁ δικαιοσύνης ἥλιος καί ὤν καί καλούμενος. Καί ἵνα ἐκ παραδείγματος δείξω ὑμῖν οἵαν μᾶλλον ἔκτοτε ἐπιδείκνυται πρός τόν Θεόν εὔνοιαν ὁ τοιοῦτος, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καί εἰς ἡμᾶς ἀεί γινομένων παραστήσω αὐτήν.

Καθάπερ γάρ βασιλεύς τις, εὔσπλαχνος ὤν καί φιλάνθρωπος, δοῦλον ἑαυτοῦ ὑπό τυράννου τινός ἑκουσίως αἰχμαλωτισθέντα καί εἰς δουλείαν ὑπαχθέντα τῷ πηλῷ καί τῇ πλινθείᾳ καί τῷ βορβόρῳ θεασάμενος αὐτόν ἀνηλεῶς κακοπαθοῦντα καί ταῖς τοῦ πονηροῦ

τυράννου ἐκείνου ἀκαθάρτοις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενον, αὐτός ἐκεῖνος ἀφικνούμενος ἀφαρπάζει καί ἐλεύθερον τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης καί μοχθηρᾶς ἀποδείκνυσι λειτουργίας, καί τοῦτον ἀναγαγών ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκαθίστησι, μηδαμῶς ἐν μηδενί προσονειδίσας αὐτόν· ὁ δέ δοῦλος ἐκεῖνος, ὁ τοσούτων καί τηλικούτων ἀπαλλαγείς ἀνιαρῶν, τῇ πρός τόν ἑαυτοῦ δεσπότην εὐνοίᾳ τῶν μή αἰχμαλωτισθέντων συνδούλων αὐτοῦ σπουδαιότερος ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότου αὐτοῦ φανῆναι φιλοτιμεῖται, ὡς ἄν μείζονα καί τήν πρός αὐτόν ἀγάπην καί θερμοτέραν ἐπιδείξηται, διηνεκῶς μεμνημένος ὅσων ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐρρύσθη κακῶν· οὕτω μοι καί περί τοῦ ἀπολαύσαντος τῆς ἐπικουρίας Θεοῦ, καθάπερ εἴρηται, ὑπονόει. Καί καθάπερ ὁ βασιλεύς ἐκεῖνος εὐπροθύμως ὁρῶν καί μετά ταπεινώσεως πάσης τά θελήματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντα τόν δοῦλον ἐκεῖνον, εἰ καί μηδέν δεῖται τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, πλήθη ἀναρίθμητα οἰκετῶν ἔχων, ἀλλ᾽ ὅμως διά τήν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἀμέτρητον ἐπιδείξεται εἰς αὐτόν τήν ἀγάπην, οὕτω καί ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπολάμβανε. Οὔτε γάρ ὁ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος ἀπό Θεοῦ ἀπολαύσας ἐνδώσει ποτέ τοῦ μή ἔτι (183) καί ἔτι ποιεῖν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί μετά θερμοτέρας τῆς προθυμίας, οὔτε ὁ αἰώνιος βασιλεύς καί Θεός ὑστερήσει αὐτόν τά ἀγαθά τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ μή ἐπιδαψιλεύσασθαι ταῦτα ἐπ᾽ αὐτῷ, καί τοσοῦτον ὅσῳ καί τήν πρός αὐτόν θεραπείαν ἐπιτείνοντα καθ᾽ ἑκάστην βλέπει αὐτόν. Τῶν εὐεργεσιῶν δέ καί τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν ποιεῖ εἰς τούς δούλους αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μέτρον ἤ κατάληψις αὐτῶν παρ᾽ ἡμῶν· καί τά μέν δίδωσιν αὐτοῖς, τά δέ δώσει.

Ἀλλά γάρ ἐξ ὧν δίδωσιν ἐνταῦθα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ὁ φιλοικτίρμων Θεός, ὀλίγα τινά χρή πρός τήν ἡμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν, τά μέν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, τά δέ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας καταλαβόντα. Ἐπειδήπερ διά τρία ταῦτα πᾶσαν σπουδήν καί μέριμναν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδείκνυνται, φημί δή διά πλοῦτον, διά τιμήν, διά δόξαν καί τήν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην ἡμῖν ἐλευθερίαν τε καί χαράν καί ἀπόλαυσιν, ἐν πρώτοις ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ταῦτα τοῖς πάντα ῥίψασι καί τόν σταυρόν ἄρασι καί κατά πόδας αὐτοῦ ἀνεπιστρόφως βαδίζουσι πλουσίως χαρίζεται· ἀντί φθαρτοῦ γάρ πλούτου αὐτός αὐτοῖς ὅλον ἑαυτόν δίδωσιν. Οἶδας τήν τοῦ ῥήματος δύναμιν;

Ἤκουσας θαῦμα φρικτόν; Καθάπερ γάρ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιοι τόν πλοῦτον αὐτῶν ἐν οἵαις ἄν βούλωνται χρείαις καί ἐπιθυμίαις καί ἀπολαύσεσιν ἀναλίσκουσιν, οὕτω καί ὁ καλός ἡμῶν Δεσπότης ἑαυτόν δωρεῖται τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί πᾶσαν αὐτῶν ἔφεσιν καί ἐπιθυμίαν, ὡς βούλονται καί ὑπέρ ὅ βούλονται, πληροῖ· καί ἐμπιπλᾶ αὐτούς ἀφθόνως παντός ἀγαθοῦ καί δαψιλῶς καί ἀδιαλείπτως ἐπιχορηγεῖ αὐτοῖς τήν ἄφθαρτον τρυφήν καί ἀέναον.

Καί πρῶτα μέν πληροῦνται ἀρρήτου χαρᾶς, ὅτι οὐχί τόν κόσμον οὐδέ τά ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλά τόν Ποιητήν (184) τῶν ἁπάντων καί Κύριον καί Δεσπότην ἐκτήσαντο ἐν ἑαυτοῖς. Ἔπειτα ἐπενδύονται τό φῶς, αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν, ὅλον ὅλῳ τῷ σώματι· καί ὁρῶσι κεκοσμημένους ἑαυτούς ἀρρήτῳ δόξῃ καί ἀστραπτούσῃ θείᾳ στολῇ καί τάς ὄψεις καλύπτουσιν ἑαυτῶν, μή φέροντες ὁρᾶν τήν ἀκατανόητον καί ἄστεκτον τῆς στολῆς αὐτῶν λαμπηδόνα, ὡς ἐπιζητεῖν αὐτούς τόπον ἀποκρυβῆς, ὅπως ἐκεῖσε γένωνται καί τό πολύ βάρος τῆς δόξης ἀποθῶνται. Εἶθ᾽ οὕτως ὁ αὐτός Δεσπότης καί τροφή καί πόσις γίνεται αὐτοῖς ἀέναος καί ἀθάνατος· τοῖς μέν ὡς φωτοειδής μαζός τῷ τοῦ νοός αὐτῶν στόματι ἐμβαλλόμενος καθορᾶται καί θηλάζειν αὐτοῖς παρέχει, ὅσοι νήπιοι ἔτι κατά Χριστόν πέλουσι καί οὔπω στερεᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν εἰσιν ἱκανοί, οἷς καί γίνεται ἅμα τροφή τε καί πόσις, τοσαύτην ἐμποιῶν αὐτοῖς τήν ἡδύτητα, ὡς μή βούλεσθαι, μᾶλλον δέ μηδέ δύνασθαι, ὅλως ἀποσπασθῆναι αὐτοῦ· τοῖς δέ γε ἀπογαλακτισθεῖσι καθάπερ πατήρ φιλότεκνος προσφέρεται παιδαγωγῶν καί παιδεύων αὐτούς.

Ὥσπερ γάρ ὁ φιλόστοργος πατήρ συνεστίους μέν ποιεῖται τούς ἑαυτοῦ υἱούς, ἐπάν δέ περί τά μαθήματα αὐτῶν ἀμελῶς ἴδῃ διατεθέντας αὐτούς καί μετεωριζομένους ἔν τισιν ἀνωφελέσι πράγμασιν, ἐξωθεῖ τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης καί τοῖς αὐτοῦ δούλοις παρακελεύεται μή δοῦναι αὐτοῖς τροφήν, παιδεύων αὐτούς μή καταφρονητάς εἶναι καί ἀμελεῖς, οὕτω καί ὁ καλός Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καί κατά φιλανθρωπίαν καί χάριν υἱοῖς διατίθεται· ἐπιδίδωσι γάρ ἑαυτόν αὐτοῖς, "ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καί ζωήν διδούς τῷ κόσμῳ"· καί ἐκ αὐτοῦ καί σύν αὐτῷ εἰς κόρον τρέφονται ἀενάως καί πρός ζωήν

ἀΐδιον μεθαρμόζονται τῇ μεθέξει, καί ψυχήν καί σῶμα καθαγιαζόμενοι. Ὅτε δέ τῶν ἐντολῶν ἀμελήσουσι καί ῥαθύμως ἤ καταφρονητικῶς διατεθῆναι τῷ (185) αὐτεξουσίῳ θελήσουσι καί πρός τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἀσχοληθῶσιν, ἀποκλίναντες εἰς ἀνωφελῆ καί τά μή προσήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ, τότε ἀποστερεῖ αὐτούς ἑαυτόν ὁ τροφεύς τοῦ παντός. Ἀλλά γάρ εἰς συναίσθησιν ἐλθόντες τοῦ ἀγαθοῦ οὗ ἐστερήθησαν, ἐπιστρέψαντες αὖθις καί συνήθως τοῦτον ζητήσαντες καί μή εὑρόντες, κόπτονται, κλαίουσι καί ἑαυτούς ἀποδύρονται, πᾶσάν τε κακοπάθειαν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι καί πᾶσαν θλῖψιν καί πάντα πειρασμόν καί ἀτιμίαν ἐπιποθοῦσιν, ὅπως ἴδοι ὁ φιλάνθρωπος τούτων πατήρ τάς θλίψεις αὐτῶν καί τήν ἐθελούσιον κάκωσιν καί ἐλεήσας αὐτούς ἐπιστρέψῃ καί αὖθις αὐτοῖς ἑαυτόν ἐπιδῷ· ὅ καί γίνεται. Καί εἰς τήν προτέραν οἰκειότητα καί δόξαν καί εἰς αὐτήν τῶν ἀγαθῶν τήν τρυφήν "ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη" μετά πλείονος τῆς παρρησίας ἀποκαθίστανται, εὐλαβούμενοι πλέον ἤ πρότερον τόν ἑαυτῶν πατέρα καί τρέμοντες ὡς δεσπότην, ὅπως μή τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀπροσεξίας καί αὖθις περιπαρῶσι κακοῖς καί τοῦ παναγάθου ἀπορριφῶσι πατρός.

Καί ταῦτα μέν οἱ ἐμπόνως μετανοοῦντες ποιοῦσιν ἅμα καί πράττουσι τῶν εἰρημένων ἐπιτυγχάνουσιν ἀγαθῶν. Ὅσοι δέ πρός τούς πόνους καί πρός τάς θλίψεις καί στενοχωρίας τῆς μετανοίας ἀπαγορεύσουσι, πρός ῥαθυμίαν δέ καί ἀνέσεις ἑαυτούς ἐπιδώσουσιν, ὡς ἀνάξιοι καί νόθοι υἱοί, μᾶλλον δέ εἰπεῖν ὡς καταφρονηταί, καί τάς τοῦ σώματος ἡδονάς ὑπέρ τά αἰώνια ἀγαθά καί ὑπέρ αὐτόν τόν Θεόν αὐτῶν προτιμήσαντες, οὐκέτι τῆς τρυφῆς ταύτης οὔτε μήν τοῦ ἐνδύματος τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταξιοῦνται, ἀλλά καί τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ ἑαυτούς ἐνδίκως ἀποστεροῦσι καί κυσίν ὁμοιοῦνται ἀδεσπότοις. Καθάπερ γάρ οἱ ἀδέσποτοι κύνες ἐν ταῖς πλατείαις καί ῥύμαις τῆς πόλεως περιΐασιν, ἵν᾽ ὀστοῦν που (186) ἤ δέρματος παλαιοῦ μέρος ἀπορριφέν λάβωσιν, ἤ καί κόπρον ἤ αἷμα λείξουσι σφαγέντων κτηνῶν, εἰ δέ καί θνησιμαῖον αὐτοῖς εὑρεθῇ, ἀκορέστως ἐσθίουσι και οὐ χωρίζονται τοῦ πτώματος πρότερον, ἀλλά καί τούς ἄλλους κύνας μαχόμενοι ἐκδιώκουσιν, ἕως ἄν οὐ τῶν ἐγκάτων μόνον

ἀλλά καί αὐτά τά ὀστᾶ γυμνά τῶν νεύρων ἀποδείξωσιν, οὕτω καί οὗτοι ἐν ταῖς τῶν πλουσίων καί πενήτων θύραις ἀγυρτικῶς περιτρέχουσιν, ἵνα χρυσόν που ἤ ἄργυρον ἤ χαλκόν διδόμενον ἐγκολπώσωνται, ἐπεί τοῦ ἀληθινοῦ καί ἀρρεύστου πλούτου ἐξέπεσον· καί ὅταν τύχωσι τοῦ σκοποῦ, τότε πρός ὀλίγον, ὡς κεκορεσμένοι καί μηδενός χρῄζοντες, οὕτω διάκεινται· ἐπάν δέ ὁ λιμός τῆς ἀπληστίας ἐξ ἀνελπιστίας αὐτούς καταλάβῃ, τῇ προτέρᾳ καί αὖθις ἀγυρτίᾳ ἑαυτούς ἐκδιδόασιν, ἐλεεινοί τῶν παρόντων, κἄν τοῦ κόσμου τόν πλοῦτον ἅπαντα κτήσωνται, ἐλεεινότεροι τῶν μελλόντων, ὅτι τήν αἰώνιοιν ζωήν ἑκουσίως ἀπώσαντο.

Ἐφανέρωσε γάρ αὐτοῖς ὁ Θεός τόν τῆς χάριτος αὐτοῦ πλοῦτον, είς τό εἶναι αὐτούς ἀναπολογήτους· καί τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς γεύσασθαι αὐτούς κατηξίωσε καί Πνεύματος Ἁγίου μετόχους πεποίηκε, καθά καί ὁ θεῖος Παῦλος ἀνέκραγεν· “Οἱ δέ οὐχ ὡς Θεόν ἐδόξασαν”, ἤ ἠγάπησαν, ἤ τό ἄπειρον τῆς αὐτοῦ ᾐδέσθησαν ἀγαθότητος, “ἤ αὐτῷ εὐχαρίστησαν, ἀλλ᾽ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”. Οὐχ οὕτως δέ πάντες οἱ φοβούμενοι τόν Κύριον· ἀλλ᾽ ὅσοι τάς τοῦ ἰδίου πατρός καί δεσπότου παιδείας ὡς εὐγνώμονες δοῦλοι καί ὡς υἱοί γνήσιοι μετά χαρᾶς ὑπενέγκωσι, λέγοντες· “Παιδείαν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ “, καί ἄλλως· “Οὐκ ἄξια τά παρόντα παθήματα πρός τήν (187) ἀποκαλυπτομένην ἡμῖν δόξαν εἰσί”, καί οὕτως ἐμμείνωσι τῇ καθημερινῇ, ὡς ἔφημεν, παιδείᾳ καί διηνεκεῖ μετανοίᾳ, μή ἀποσκιρτῶντες ἤ πρός ταύτην ἀχθόμενοι, τῷ προειρημένῳ τρόπῳ παιδαγωγούμενοι, ἐν τῷ οἴκῳ τῷ πατρικῷ ἐστολισμένοι λαμπρῶς ἀεί διαμένουσι, συνέστιοι τῷ ἑαυτῶν πατρί γινόμενοι καί τήν δόξαν καθορῶντες αὐτοῦ καί τόν πλοῦτον ὅν κληρονομεῖν μέλλουσιν. Ὅταν δέ καλῶς ἀνατραφῶσι καί παιδευθέντες εἰς μέτρον ἡλικίας τελείου ἀνδρός καταντήσωσι, τηνικαῦτα καί ὁ πανάγαθος πατήρ πάντα τά ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τάς χεῖρας αὐτῶν.

Ἀλλά γάρ εἴπωμεν πρότερον τί τό μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας καί τό ὕψος τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καί οὕτως περί τῶν ὑπαρχόντων τῷ Πατρί καί ὅπως δίδωσι ταῦτα εἰς τάς χεῖρας τῶν πιστευόντων αὐτῷ

διέλθωμεν. Πρόσεχε οὖν τῇ δυνάμει τῶν ῥηθησομένων σοι συνετῶς.

Μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ ταῦτά εἰσι πνευματικῶς θεωρούμενα· καί ἵνα κάτωθεν τήν ἀρχήν ταύτης ποιήσωμαι, πόδες αὐτῆς ἡ πίστις καί ἡ ἁγία ταπείνωσίς ἐστι, βάσις στερρά καί ἀκράδαντος. Σκέλη καί ἀστράγαλοι, κνῆμαι καί γόνατα καί μηροί, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ γυμνότης, ἡ ξενιτεία, ἡ διά Χριστόν ὑποταγή μετά γνώσεως, ἡ ὑπακοή καί ἡ εὐπρόθυμος δουλεία. Μέλη καί μόρια ἅ ἐγκαλύπτεσθαι χρεών, ἡ ἀδιάλειπτος εὐχή κατά νοῦν, ἡ ἐκ τῆς χύσεως τῶν δακρύων ἐγγινομένη ἡδύτης, ἡ χαρά τῆς καρδίας καί ἡ ἄφατος ταύτης παράκλησις. Νεφροί καί ὀσφύς, ἡ πρός τάς εὐχάς καί τάς συνάξεις στάσις καί καρτερία καί ἡ ἐκεῖθεν ἐγγινομένη πύρωσις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ πρός θεωρίαν καί συνουσίαν Θεοῦ, καθώς ὁ θεῖος Δυίδ ἀναγράφεται οὕτω λέγων· “Πύρωσον τούς νεφρούς μου καί τήν καρδίαν μου”. Καί ὁ Παῦλός φησι· (188) “Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τάς ὀσφῦς ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ”. Καί τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαιότατος Πέτρος “Διό, φησίν, ἀναζωσάμενοι τάς ὀσφῦς τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες τελείως, ἐλπίσατε ἐπί τήν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς”. Χάριν, τήν τοῦ παναγίου Πνεύματός φησι δωρεάν, ἥτις συμμετόχους ἡμᾶς καί συγκοινωνούς Θεοῦ ἀπεργάζεται.

Κοιλία καί στόμαχος καί ἡ τῶν ἐνδοσθίων κατασκευή τό χωρητικόν ὑπάρχει καί νοερόν τῆς ψυχῆς ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τό λογιστικόν ὡς καρδίαν μέσον νοήσεις, καί ἐν τῷ λογιστικῷ, τό ἐπιθυμητικόν τε καί θυμικόν· ἅ καί δίκην πλευρῶν, ψυῶν τε καί νεύρων καί πιμελῆς, ἡ πρᾳότης, ἡ ἁπλότης, ἡ ἀνεξικακία, ἡ συμπάθεια καί ἡ εὐλάβεια συνέχουσι καί συνδοῦσι, περιέπουσί τε καί συγκαλύπτουσι καί πρός τά ὁρώμενα οὐκ ἐῶσιν ἀποβλέπειν ἤ τινος ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ᾽ οὐδέ μνησικακεῖν συγχωροῦσιν ἤ φθονεῖν ἤ ζηλοῦν ἤ ὀργίζεσθαι ἤ ὁρᾶσθαι ταῦτά ποτε ὑπό τῶν ἀνθρώπων. Ὁρμῆς γάρ αὐτῶν ἐμπαθοῦς ὅλως πρός τά ἔξω μή γινομένης, κεκαλυμμένα διατηροῦνται· ἔνδοθεν δέ αὐτά καθ᾽ ἑαυτά ὄντα καί ἀσφαλῶς ὑφ᾽ ὧν εἰρήκαμεν φυλαττόμενα, τό μέν λογιστικόν διακρίνει καί διαιρεῖ τό χεῖρον ἀπό τοῦ κρείττονος καί δεικνύει τῷ ἐπιθυμητικῷ οἷς δεῖ σχετικῶς προσκεῖσθαι καί ἅ δεῖ ἀγαπᾶν καί ἅ

χρεών ἀποστρέφεσθαι καί μισεῖν· τό δέ θυμικόν μέσον τούτων ὥσπερ τις ὑπηρέτης εὐγνώμων πάρεστι, τοῖς ἐκείνων ἐξυπηρετῶν βουλήμασι καί θελήμασι συνεργῶν, διεγείρων πρός ἀνδρείαν καί ἄμυναν τῶν βουλομένων ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἤ πονηρῶν τήν ἐφ᾽ ἑκατέρᾳ τούτων ἐπί τοῖς πράγμασιν ἔνστασιν.

Ἐπεί δέ κρείσσων ἀσυγκρίτως τῶν ὁρωμένων ἁπάντων ὁ ταῦτα κατασκευάσας Θεός, ἀντί πάντων καί πρό πάντων εἰκότως ὁ λόγῳ τετιμημένος καί ἀθόλωτος, ὡς εἴπομεν, (189) καί ἀσύγχυτον ἐκ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων κεκτημένος τόν νοῦν, τόν τῶν ἁπάντων ποιητήν καί δεσπότην προτιμήσει καί ἀγαπήσει καί πρός μόνον ἐκεῖνον ὅλον αὐτοῦ τό ἐπιθυμητικόν ἀνενέγκῃ, οἱονεί πως ὑποδεικνύων αὐτῷ καί λέγων· "Ἄκουσόν μου καί ἴδε· ἅψαι φρικτῶς, γεῦσαι τῆς ἀκηράτου γλυκύτητος, τοῦ πνευματικοῦ ὀσφράνθητι μύρου καί γνῶθι ὡς οὐδείς τούτου ἐστίν ὡραιότερος ἤ τερπνότερος ἤ ἡδύτερος ἤ τό σύνολον δυνατώτερος ἤ ἐνδοξότερος, οὐ μήν ἀλλά γάρ οὐδέ ζωῶσαι ἤ ἀφθαρτῶσαι ἤ ἀπαθανατίσαι σε δυνάμενος". Τοιγαροῦν καί ὅταν διά πάντων τούτων ἡ ἐπιθυμία πληρωθῇ τοῦ ἀνθρώπου, τηνικαῦτα καί ὅλον τό θυμικόν τῷ λογιστικῷ τε καί ἐπιθυμητικῷ συγκραθέν, ἕν τά τρία ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς τριαδικῆς ἑνάδος καί ἐν αὐτῇ τῇ τερπνότητι τοῦ ἑαυτῶν γίνονται δεσπότου. Οὐ γάρ ἐπιγινώσκεται ὅλως ἡ τριττή τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ᾽ εἰσίν ἐκ παντός ἕν. Ὁπηνίκα τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ᾽ εἰσίν ἐκ παντός ἕν. Ὁπηνίκα οὖν ἐκ μόνου τοῦ ἑνός καί ἀγαθοῦ τῇ ἁπλότητι, ἐπί τῇ τῶν πονηρῶν καί ἀγαθῶν πραγμάτων διακρίσει καί διαιρέσει, ἐπιστραφῶσιν αἱ δυνάμεις αὗται πρός τά ἐνταῦθα, τηνικαῦτα ἡ τούτων θέλησις καί διαίρεσις καί ἡ πρός τά ἐναντία τῶν θείων θελημάτων ἀποστροφή ἀδιαιρέτως δείκνυται· ἐν γάρ μόνοις τούτοις ἡ τοῦ θυμικοῦ κίνησις γίνεται.

Εἴχομεν ἔτι καί ἕτερα τούτων πλείονα περί στομάχου καί ἥπατος, περί τροφῆς, περί πόσεως, περί πείνης καί δίψης εἰπεῖν· ἀλλ᾽ ἵνα μή μακρόν ἀποτείνω τόν λόγον καί ἔκφορα τά ἀνέκφορα ποιήσω τῶν λόγων τοῖς θηρευταῖς, τοῖς εἰθισμένοις πλουτεῖν ἐξ ἀλλοτρίων χρημάτων, κατελίπομεν ταῦτα τῇ σιωπῇ κεκαλυπτόμενα τοῖς διά τῆς πρακτικῆς γνώσεως ἐκζητεῖν βουλομένοις. Ἀλλ᾽ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἐπεί οὖν μέχρι γαστρός καί στομάχου τό σῶμα τῆς κατά Χριστόν διεπλάσαμεν

ἡλικίας, χρεών καί μέχρι τῆς κεφαλῆς ἀνελθεῖν ἕως οὗ ἄρτιον καί σῶον αὐτό πνευματικῶς ἐκπληρώσωμεν.

Στῆθος τοιγαροῦν καί νῶτον, ὤμους, βραχίονας, χεῖρας (190) ἤδη καί τράχηλον τούτῳ τῷ σώματι τῆς πνευματικῆς ἡλικίας συμπλάττομεν. Καί στῆθος μέν ἐπί τούτῳ νοήσεις τήν εὐσπλαγχνίαν, ἐν ᾗ οἱ μαστοί τῆς φιλανθρωπίας τό γάλα τῆς ἐλεημοσύνης ὀρφανοῖς καί χήραις καί πᾶσιν ἄλλοις ἀφθόνως προχέουσι κατά τόν λέγοντα ἅγιον· “Ἀδελφοί, κτήσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμῶν”. Ὅθεν τό γάλα τοῦτο τοῖς μαστοῖς χορηγεῖται καί ὅπως ἐργάζεται, ὑμῖν ἐάσω ζητεῖν. Νῶτον δέ, τό τά ἀλλότρια βάρη ἐφ᾽ ἑαυτόν εὐπροθύμως αἴρειν καί τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν ἑαυτῷ περιφέρειν, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος· “Ὑμεῖς οἱ δυνατοί τά βάρη τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε”, καί αὖθις· “Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδείς παρεχέτω· ἐγώ γάρ τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω”. Καί ὁ Κύριος διά τοῦ προφήτου· “ Τῷ νῶτόν μου, φησί, δέδωκα εἰς μάστιγας καί τάς σιαγόνας μου εἰς ῥαπισμόν”. Ἅπερ, εἰ καί μή ἀπαντήσει καιρός τοῦ παθεῖν, ἀλλά χρή ἐλπίζειν ἀεί καί πρός ταῦτα καθ᾽ ὥραν παρασκευάζεσθαι. Ὤμους δέ καί βραχίονας, τό ὑπομονητικόν τε καί καρτερικόν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καί ταῖς θλίψεσι, δι᾽ ὧν αἱ χεῖρες καί μεθ᾽ ὧν ἐνεργεῖν δύνανται. Χεῖρας δέ φημι τό πρός πᾶσαν ὑπακοήν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργητικόν τε καί πρόθυμον, ἅτινα δίχα ὑπομονῆς καί καρτερίας πολλῆς οὐδείς οὐδαμῶς κτήσασθαι δύναται. Ἔχει δέ πρός ταύταις καί πνευματικάς χεῖρας ἡ ἡλικία αὕτη, δι᾽ ὧν τούς μέν ὀλιγοψύχους παραμυθεῖται, τούς δέ καταπίπτοντας ἀνιστᾷ, τούς συντετριμμένους καταδεσμεῖ, ἔλαιον καί οἶνον ἐπιχέων αὐτοῖς, μεθ᾽ ὧν καί ἄλλα πολλά λόγῳ καί ἔργῳ πρός τούς πλησίον καθ᾽ ἑκάστην ποιεῖ καί αὐτοῦ τοῦ κρασπέδου ἅπτεται τοῦ δεσποτικοῦ καί ἄρτον προσφέρει τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ καί τό ποτήριον δίδωσιν εἰς τάς χεῖρας αὐτοῦ. Καί οὕτω τρέφει (191) τόν τρέφοντα νεύματι καί πᾶσαν πνοήν, τροφήν ἥν εἶπεν ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖν καί ἐφίεσθαι· καί μακάριος ὁ εἰδώς ταῦτα καί ἔχων καί προσφέρων τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ, ὅτι κἀκεῖνος ἀνακλινεῖ αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐπί τῶν Χερουβίμ ἐποχούμενος, καί περιζωσάμενος κατά τήν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ

διακονήσει αὐτῷ. Τράχηλος δέ τοῦ σώματος τούτου ἡ ἀδίστακτός ἐστιν ἐλπίς.

Ἰδού οὖν ὅλον τό σῶμα ἀπηρτίσαμεν, Θεοῦ βοηθείᾳ καί χάριτι, ἀνδρός, ὡς οἶμαι, τελείου πάντα τά μέλη ὁλόκληρα ἔχον. Λείπεται τοιγαροῦν τούτῳ μόνη ἡ κεφαλή. Ἀλλ᾽ ἴσως πάντα εἰπεῖν ἡμᾶς ἐλογίσασθε καί μηδέν μηδαμῶς ὑστερηκέναι, ὡς ἀρκούντων δῆθεν καί τῶν εἰρημένων εἰς ὁλοκληρίαν ἀρετῆς καί σωτηρίαν ψυχῆς. Οὐκ ἔστι δέ τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ὥσπερ γάρ τό σῶμα, ἔχον πάντα τά μέλη, τῆς δέ κεφαλῆς ἐστερημένον, νεκρόν ἐστιν εἰς ἅπαν καί ἀνενέργητον, καί πάλιν ἡ κεφαλή δίχα τοῦ λοιποῦ ὅλου σώματος αὐτή μέν καθ᾽ ἑαυτήν κεφαλή ἐστι, κεχωρισμένη δέ τούτου τυγχάνουσα τάς ἑαυτῆς ἐνεργείας δεικνύειν οὐ δύναται, οὕτω μοι νόει καί εἰς τό ὑφ᾽ ἡμῶν διά τῆς συνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατασκευασθέν πνευματικόν σῶμα γίνεσθαι καί ὅτι ἅπερ εἴπομεν πάντα δίχα κεφαλῆς ἕωλά εἰσι καί ἀνωφελῆ, εἰ καί πολλοί ἐπί τῇ τούτων ἐργασίᾳ καί μερικῇ κτήσει ὡς τό πᾶν κατορθώσαντες ἀφρόνως διάκεινται καί νεκροί ὄντες οὐκ ἐπαισθάνονται οὗ ἀπεστέρηνται ἀγαθοῦ. Τά μέν γάρ εἰρημένα, εἰ καί διῃρημένως εἰς ὑπόδειγμα καί γνῶσιν τρανότερον διηγησάμεθα, ἀλλ᾽ ἄνευ τῆς κεφαλῆς καί τῆς εἰς ἄλληλα φυσικῆς συναφείας συστῆναι ταῦτα καί κραταιωθῆναι ἀδύνατον. Καθάπερ γάρ σῶμα παιδίου μικροῦ ἐστερημένον τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς οὐκ ἐνδέχεται αὐξηθῆναί ποτε, ἀλλ᾽ ἀμφότερα ἡνωμένα ὄντα καί τήν ἐξ ἀλλήλων (192) τροφήν δεχόμενα, εἴτ᾽ οὖν τό σῶμα διά τοῦ στόματος καί ἡ κεφαλή πάλιν διά τῆς ἀναπεμπομένης ὑγρότητος ἀπό τοῦ σώματος, οὕτω τρέφεται καί αὔξεται ὅλος ὁ ἄνθρωπος, τό αὐτό μοι μετά τό ἐπιτεθῆναι τῷ πνευματικῷ σώματι τήν κεφαλήν κατανόησον καί ὄψει γινόμενον. Καί ἵνα σοι σαφέστερον τοῦτο ποιήσωμαι, ἐπανάληψιν ποιουμένου μου τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἄκουε.

Ἔχεις τοιγαροῦν πίστιν καί ταπείνωσιν τάς βάσεις τῶν ἀρετῶν καί ἐπί ταύταις τάς ἀρετάς πάσας, ἅς ἔφθην εἰπών, ἐποικοδομηθείσας, δι᾽ ἅς ὅλον δηλονότι κατεσκευάσθη τό σῶμα καί μέχρι τραχήλου ἀπετελέσθη, ὅπερ ἐστίν ἡ ἐλπίς· ἥτις τοῦ μέν λοιποῦ ὑπερανέστηκε σώματος, αὐτή δέ μόνη καθ᾽ ἑαυτήν μή συναφθεῖσα τῇ κεφαλῇ συννενέκρωται τοῖς λοιποῖς τοῦ σώματος μέλεσιν, μή ἔχουσα ὅθεν εἰς πνοήν ἤ ἀναπνοήν τοῦ

ζωοποιοῦντος καί κινοῦντος τό σῶμα καί τά μέλη Πνεύματος δέξασθαι καί τροφῆς ὅλως ἀφθάρτου μεταλαβεῖν. Διά δή τοῦτο, ἵνα μή ἀτελές τό τῆς ἡλικίας Χριστοῦ μέτρον ἐάσωμεν, ὥσπερ κεφαλήν τῷ ὄντι τήν ἁγίαν ἀγάπην ἐπιτίθεμεν ἐπ᾽ αὐτῇ, οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτῶν τοῦτο νοήσαντες ἤ συσκευάσαντες, ἄπαγε, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου Πνεύματος διδαχθέντες, οὗ εἶχεν ὁ εἰπών· "Μένει δέ τά τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ πάντων ἡ ἀγάπη", καί αὖθις· "Ἐάν ἔχω πᾶσαν τήν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, καί ἐάν ἔχω πᾶσαν τήν γνῶσιν καί εἰδῶ τά μυστήρια πάντα καί ἐάν ψωμίσω πάντα τά ὑπάρχοντά μοι καί ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καί τῶν ἀγγέλων καί ἐάν παραδῶ τό σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δέ μή ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι". Ἡ γάρ πίστις διά τῆς ἐλπίδος μεσιτευούσης ὑπό τῆς ἁγίας ἀγάπης ἀοράτως καί ἀνεπαισθήτως, ἐν τοῖς νηπίοις ἔτι λέγω, προθυμουμένη καί διδασκομένη καί ἱκανουμένη, πάντα τά προειρημένα ἐπιτελεῖ· ἐπιτελοῦσα δέ (193) τρέφει καί θεραπεύει καί αὐξάνειν ποιεῖ διά τῶν τοιούτων τήν κεφαλήν, αὐτήν, φημί, τήν ἀγάπην· αὕτη δέ θεραπευομένη καί αὐξάνουσα, πλείονα κατά ἀναλογίαν παρέχει τῷ λοιπῷ τῶν ἀρετῶν σώματι τήν ἰσχύν καί τοῖς ἔμπροσθεν προσεπεκτείνεσθαι παρασκευάζει θερμότερον.

Καί οὕτως αὐξάνουσι κατά μικρόν ὅλα τά μέλη τοῦ πνευματικοῦ σώματος, ὥσπερ ὀστοῦν πρός ὀστοῦν καί ἁρμονία πρός ἁρμονίαν, ὑπό τῆς ἁγίας ἀγάπης συντιθέμενα καί συναρμολογούμενα καί συνδούμενα. Ἡ δέ ἀγάπη αὕτη, εἴτ᾽ οὖν ἡ κεφαλή [πάντων] τῶν ἀρετῶν ἐστίν ὁ Χριστός καί Θεός, ὅς διά τοῦτο κατῆλθεν ἐπί τῆς γῆς καί γέγονεν ἄνθρωπος, μεταλαβών τῆς ἡμετέρας γεώδους σαρκός, ἵνα μεταδῷ τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐσιωδῶς ἡμῖν καί πνευματικούς ἡμᾶς ἐργασάμενος καί ἀφθάρτους ἀποτελέσας εἰς οὐρανούς ἀνενέγκῃ. Αὕτη ἐστίν ἡ ἀγάπη ἥν λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι ἐκκέχυται πλουσίως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἤγουν ἡ μετουσία καί μέθεξις τῆς θεότητος αὐτοῦ, δι᾽ ἧς ἑνούμεθα τῷ Θεῷ. Περί ταύτης καί ὁ Ἰωάννης φησίν ὁ θεολόγος· "Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τόν φόβον", καί ὅτι· "Ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ", καί πάλιν· "Ἴδετε ποταπήν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν". Ἀγάπην ἐνταῦθα τό τοῦ Θεοῦ Ἅγιον καλεῖ Πνεῦμα, δι᾽ οὗ καί τήν υἱοθεσίαν ἀπολαμβάνομεν.

Ταύτην οὖν τήν ἀγάπην οὐδείς ἀνθρώπων ἰδεῖν ἤ λαβεῖν ἤ συναφθῆναι ἠδυνήθη, εἰ μή τήν εἰς Χριστόν πίστιν, ὡς εἴπομεν, στερράν ἐτήρησε καί ἀκράδαντον καί ἐπί ταύτῃ τῇ πίστει τάς εἰρημένας ἁπάσας πράξεις ἐπῳκοδόμησεν ἐν σπουδῇ· ὁ δέ γε μή θεασάμενος, μήτε συναφθείς (194) αὐτῇ, μήτε τῆς γλυκύτητος αὐτῆς μετασχών, οὐδέ ἀγαπῆσαι ταύτην ἀξίως δύναται. Ὅν γάρ οὐκ ἴδῃ τις, πῶς ἀγαπᾶν αὐτόν δύναται; "Ὁ γάρ μή ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ, φησίν, ὅν ἑώρακε, τόν Θεόν ὅν οὐχ ἑώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;" Πάλιν δέ εἰ μή ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐξ ὅλης καρδίας, κατά τάς φυσικάς ἐννοίας καί κατά τήν προσοῦσαν ἡμῖν φιλικήν ἀγάπησιν καί διάθεσιν, ἀγαπήσει αὐτόν πρότερον, ἰδεῖν οὐ καταξιοῦται αὐτόν. "Ὁ ἀγαπῶν με γάρ, εἶπεν, ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ Πατρός μου", καί τότε ἐπιφέρει· "καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν". Ἐξ ὧν δείκνυται φανερῶς ὅτι, ἐάν μή πρότερον ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀγαπήσῃ τις τόν Θεόν καί τήν πρός αὐτόν ἀγάπην ἐν τῇ ἀπαρνήσει ἑαυτοῦ καί τοῦ κόσμου παντός ἐπιδείξηται, τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας ἐν ἀποκαλύψει Πνεύματος Ἁγίου μυστικῶς οὐκ ἀξιοῦται οὐδέ τήν κεφαλήν ἑαυτοῦ αὐτόν κέκτηται, ἀλλά σῶμά ἐστι νεκρόν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις, τήν ζωήν τῶν ἁπάντων ἐστερημένον, Χριστόν.

Οἱ γοῦν ἀξιωθέντες αὐτῷ συναφθῆναι καί κεφαλήν αὐτόν κτήσασθαι, πρόσεχε τῷ λόγῳ, παρακαλῶ, γίνονται καί οὗτοι θέσει θεοί, ὅμοιοι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὢ τοῦ θαύματος! Ἐνδύει γάρ αὐτούς ὁ Πατήρ τήν πρώτην στολήν, τό τοῦ Κυρίου ἱμάτιον ὅ πρό καταβολῆς κόσμου ἐνεδιδύσκετο. "Ὅσοι γάρ, φησίν, εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε", δηλονότι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὅ καί ἀλλοιοῖ θεοπρεπῶς ὅλους αὐτούς ξένην τινά καί ἄρρητον καί θείαν ἀλλοίωσιν περί ἧς φησιν ὁ Δαυίδ· "Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου", καί ὁ ἐπιστήθιος μαθητής τοῦ Χριστοῦ" "Ἀδελφοί, νῦν τέκνα ἐσμέν· ἀλλ᾽ οὔπω, φησίν, ἐφανερώθη" τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ δηλονότι (195) "τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δε" ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ δέδωκεν ἡμῖν "ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα". Καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά χαρίζεται αὐτοῖς καί τόν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, ὑπέρ κεφαλῆς αὐτῶν λάμποντα, μυστήρια αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντα ἅ οὐκ ἐξόν γλώσσῃ φθέγξασθαι ἀνθρωπίνῃ. Πρός τούτοις δίδωσιν αὐτοῖς καινούς ὀφθαλμούς καί καινήν ἀκοήν. Καί τί τά

πολλά θέλω λέγειν; Ἀδύνατον γάρ πάντα εἰπεῖν. Ὅλος αὐτός ἐκεῖνος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μετά Πατρός καί Πνεύματος οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς· γίνεται οὖν ἕκαστος τῶν τοιούτων ναός ἐν αἰσθήσει καί γνώσει Θεοῦ καί τηνικαῦτα μετά παρρησίας λέγων βοᾷ· "Ζῶ μέν οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δέ ἐν ἐμοί ὁ Χριστός", καί αὖθις· "Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δέ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τά τοῦ νηπίου". Διά τοῦτο πάντα στέγω, πάντα ὑπομένω· καί λοιδορούμενος εὐλογῶ καί παρακαλῶ βλασφημούμενος καί ἀνέχομαι διωκόμενος, "ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐν ἐμοί, φησίν, ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ".

Αὕτη τοιγαροῦν ἡ τελεία τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀτέλεστος ἡλικία· τελεία μέν, κατά τό ἡμῖν ἐφικτόν λέγω, ἀτέλεστος δέ, ὅτι ἡ τελειότης αὐτῆς ἐν τῷ Θεῷ ἀποκεκρυμμένη ἐστί, πλήρωμα δέ ταύτης ὁ ὑπέρ Χριστοῦ καί τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ θάνατος, ἵνα ὥσπερ ἐκεῖνος ἅπαντα μέν τόν νόμον ἐτέλεσεν, ὑπέρ παντός δέ τοῦ κόσμου παρέδωκεν ἑαυτόν, σταυρόν καί θάνατον ὑπομείνας, εὐχόμενος καί ὑπέρ τῶν σταυρωσάντων αὐτόν καί λέγων" "Ἄφες αὐτοῖς, πάτερ, τήν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσιν", οὕτω καί ἡμεῖς ὑπέρ ἐκείνου καί τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ἀλλά μήν καί ὑπέρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν (196) ἡμῶν τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτοῖς ὀφείλομεν περιφέρειν, "ἵνα μή ὦμεν πεποιθότες ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπί τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τούς νεκρούς". Εἰ γάρ καί μή συναντήσει τοῦτο ἡμῖν τό βιαίῳ θανάτῳ τόν βίον ὑπεξελθεῖν, ἀλλά τῇ προαιρέσει, ὡς ἔργῳ τοῦτο ἤδη παθόντες καί ὑπομείναντες, λογισθήσεται ἡμῖν ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καί ἀγωνοθέτου κατά τόν λέγοντα ἅγιον· "Νή τήν ὑμετέραν ἀγάπην, καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνῄσκω". Οὐχ ὡς τῇ πείρᾳ τοῦτο πολλάκις παθών, ἀλλά τῇ προθέσει, φησί, καί πάλιν· "Διώκω εἰ καί καταλάβω, ἐφ᾽ ᾧ καί κατελήφθην". Ἔτι δέ καί ὑπέρ πάντων ὀφείλομεν τῶν δι᾽ ἥντινα αἰτίαν λυπούντων ἤ λοιδορούντων ἡμᾶς καί ὑπέρ τῶν ἐχθρωδῶς πρός ἡμᾶς ἐκ πονηρᾶς προθέσεως διακειμένων ἀεί, ἀλλά καί ὑπέρ τῶν πιστῶν ἁπάντων καί ἀπίστων προσεύχεσθαι, ὡς ἄν οἱ τῆς πλάνης ἀπαλλαγῶσι καί τῇ ἀληθινῇ πίστει προσέλθωσι.

Ταῦτα οὐδείς ποτε ἀνθρώπων ἐννοῆσαι ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἤ εἰπεῖν ἤ ἀκοῇ παραδέξασθαι, μή ὅτι γε ἔργῳ αὐτά

διαπράξασθαι ἠδυνήθη, εἰ μή ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρότερον ἐξεχύθη πλουσίως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί ἔνοικον ἔσχε δι᾽ αὐτῆς τόν εἰπόντα· "Οὐ δύνασθε χωρίς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν". Ἀλλ᾽ οὐδέ τῆς τοιαύτης χάριτος καί δωρεᾶς ἔτυχέ τις, εἰ μή πρότερον ἑαυτόν ἀπηρνήσατο, καθώς ἐνετείλατο ὁ Σωτήρ καί ἡμεῖς λεπτότερον ἐδηλώσαμεν, τῷ Κυρίῳ δηλονότι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐπροθύμως δουλεύσας καί ἀγαπήσας αὐτόν. Εἰ δέ μή ταύτην ἀναφαίρετον εἴληφε, μηδείς ἑαυτόν ἀπατάτω, γινωσκέτω δέ τοῦτο, ὡς οὐδέ τῆς μετά Θεοῦ ἑνώσεως τῆς ἐν νοερᾷ αἰσθήσει καί γνώσει καί θεωρίᾳ γινομένης κατηξιώθη ἤ καταξιωθήσεται πώποτε. Οἱ γάρ χρηματίσαντες ἄνδρες τέλειοι ἐν τῇ μεθέξει τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος (197) καί τήν πνευματικήν ἡλικίαν ἐν τῷ ῥηθέντι μέτρῳ τελείαν κτησάμενοι ὅλοι γίνονται μετά τοῦ Θεοῦ, ὁρῶντες αὐτόν τοσοῦτον ὅσον ὁρῶνται καί αὐτοί ὑπ᾽ αὐτοῦ. Μένει γάρ γνωστῶς ὁ Θεός ἐν αὐτοῖς καί αὐτοί γνωστῶς ἐν τῷ Θεῷ μένουσιν ἀχωρίστως καί ἀδιαστάτως.

Ὁπηνίκα δέ οὕτως ἕξουσι τελειωθέντες καλῶς, τηνικαῦτα καί ὁ Πατήρ αὐτῶν ὁ οὐράνιος τά ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τάς χεῖρας αὐτῶν. Χεῖρας δέ τό ἀσφαλές καί πεπληροφορημένον νοήσεις· ὑπάρχοντα δέ αὐτοῦ ταῦτά εἰσιν· τό ἀθάνατον, τό ἄφθαρτον, τό ἄτρεπτον, τό ἀναλλοίωτον, τό ἀΐδιον, τό ἀμήχανον κάλλος τῆς δόξης ἧς εἶχεν ὁ Υἱός πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ Θεῷ καί Πατρί, καθώς φησιν αὐτός ὁ Λόγος καί Υἱός τοῦ Πατρός· "Δόξασόν με σύ, πάτερ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρό τοῦ τόν κόσμον εἶναι παρά σοι", καί πάλιν· "Τήν δόξαν ἥν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ἕν ὦσι, καθώς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν αὐτοῖς". Ἐξ οὗ πηγάζει τό φῶς τό ἀπρόσιτον μέν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἅπασι, προσιτόν δέ ἐν αὐτοῖς ἀνατέλλον καί γινόμενον τούτοις χαρά ἀνεκλάλητος, εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχουσα, τρυφή καί ἀπόλαυσις καί εὐφροσύνη ἐν ἀκορέστῳ κόρῳ νῦν καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Καί ἵνα συνελών εἴπω, μᾶλλον δέ εἰπεῖν μή δυνάμενος, οὕτω πως κἀγώ ἐκπληττόμενος, τάς ἀπαρχάς τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἁπάντων, ὧν ὀφθαλμός τεθολωμένος τοῖς πάθεσι τό κάλλος οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς βεβυσμένον τῇ ἀγνωσίᾳ ἤκουσεν, οὐδέ ἐπί καρδίαν ἀκάθαρτον ἀνέβη ἀνθρώπου, ἅ ὁ Θεός ἡτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὡς

ἀρραβῶνας ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη τοῖς πιστοῖς ὁ ἀψευδής καί πιστός δίδωσι.

Ταῦτα οὖν εἴσιν ἅ προϋπεσχόμην ὑμῖν εἰπεῖν ὑπάρχοντα (198) εἶναι τοῦ Πατρός. Καί οὕτω ταῦτα δίδωσιν, ὡς ἠκούσατε, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καί διάγουσιν ἐν τῇ γῇ καθάπερ ἐν οὐρανῷ, καί οὖσιν ἐν τῷ θανάτῳ ὡς ἤδη τῇ ἀθανασίᾳ τετιμημένοι, καί ἐν τῷ σκότει περιπατοῦσιν ὡς ἐν ἡμέρᾳ καί ἐν ἀδύτῳ φωτί· ἐν δέ τῷ βορβορώδει τούτῳ σώματι ἀναπνέουσιν, ὡς ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ κεκτημένοι τό τῆς ζωῆς ξύλον ἐν μέσῳ, ναί μήν καί αὐτήν τήν τῶν ἀγγέλων τροφήν, τόν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ ὧν πᾶσαι αἱ ἄϋλοι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρεφόμεναι ἀκηράτως ζωοῦνται· οἵ καί στρεφόμενοι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων βοῶσιν ἐν ἀληθείᾳ μετά τοῦ Παύλου· “Ἡμῶν δέ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει”, ἔνθα πέλουσα ἡ ἁγία ἀγάπη, συγγινομένη τοῖς ἑαυτῆς ἐρασταῖς καί πλουσίως αὐτούς περιλαμποῦσα, ἀπαθεῖς καί τῷ ὄντι ἀγγέλους ἐργάζεται. Ὁ οὖν πρό τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ καί συγκραθῆναι ὁλοτελῶς ἀπαθῆ ἑαυτόν ὀνομάζων, ἤ διδάσκων ἑτέρους, ἤ τά τῶν ἀπαθῶν ἔργα πράττειν ἐπιχειρῶν, ἤ πάλιν τά ὑπ᾽ ἐκείνων πραττόμενα ἀπιστῶν, νηπίῳ ἔοικεν ἁπαλῷ, ἐν ἀώρῳ τῇ ἡλικίᾳ τά τῶν ἀνδρῶν ὅπλα αἴροντι καί ἑτέρους περί πολέμου διδάσκειν ἐπαγγελλομένῳ, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἑαυτόν συνεξισοῦντι καί παρενείροντι τοῖς ἀνδράσι καί πολεμισταῖς καί πρός πόλεμον ἀπιέναι σύν αὐτοῖς ἐπιχειροῦντι. Ὅπερ οὐκ ἀδύνατον μόνον ἐστίν, ἀλλά καί πολλοῦ γέλωτος ἄξιον· ὑπ᾽ αὐτῶν γάρ ὧν ἐπιφέρεται ὅπλων συμποδισθήσεται πάντως καί καταβληθήσεται καί συντριβήσεται καί οὐδέ ἀναστῆσαι ἴσως δυνήσεται. Καί εἰκότως· οὐκ οἶδε γάρ ὅτι οἱ ἐν πολέμῳ πληττόμενοι καί καταβαλλόμενοι ἐξεγείρονται πάλιν καί ἐμπειρότεροι γίνονται καί κραταιότερον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχονται. Εἰ γάρ δειλόν ἄνδρα μή ἐξιέναι εἰς πόλεμον τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός διετάξατο, πόσῳ γε (199) μᾶλλον νηπίῳ ἔτι καί μηδέ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ περιπατεῖν ἤ ζώννυσθαι δυναμένῳ ἁρμόσει τήν ἀνδρῴαν ἡλικίαν ἐκδέξασθαι καί μή πρό τούτου τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν.

Ὅμως μέντοι ἐπειδή “οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρός αἷμα καί σάρκα, ἀλλά πρός τάς ἀρχάς, πρός τάς ἐξουσίας, πρός τούς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος

τούτου, πρός τά πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”, οὐδέ τά ὅπλα ἡμῶν σαρκικά καί ὁρώμενα, ἀλλά πνευματικά καί νοούμενα, ὑπάρχει δέ καί ὁ πόλεμος οὗτος ἀόρατος, ἀοράτως πρός ἀοράτους ἐχθρούς γινόμενος, διά τοῦτο πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναί τι ἑαυτούς ἐπιδείκνυνται τοῖς ἀνθρώποις τολμηρούς περί ταῦτα καί ἀνδρείους καί περί τήν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης πάλης καί τῆς ἀντιπαρατάξεως λίαν ἐμπείρους, ἀλλά μήν καί αὐτῆς τῆς ἥττης καί νίκης τῶν πονηρῶν σοφούς καί ἐπιστήμονας καί διδακτικούς. Ὅθεν καί ὡς μονομάχοι τινές καί νικηταί τῶν ἐχθρῶν διά τῆς κενολογίας καί ἀπάτης τῶν συλλογισμῶν τοῖς πᾶσι γνωρίζεσθαι σπεύδουσιν· οἵ, καί ἐλεγχόμενοι καί ὑπό τοῦ οἰκείου συνειδότος κατακρινόμενοι ὡς ἄπρακτοι καί τοῦ τοιούτου πολέμου ἄπειροι, οὐ δύνανται συγκαταθέσθαι καί τήν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καί ἀπειρίαν καθομολογῆσαι ὑπό φιλοδοξίας καί ἀνθρωπαρεσκείας κατακρατούμενοι· λίαν γάρ τῆς δόξης ἐκπεσεῖν τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται.

Ἐπειδή γάρ οὐ βλέπονται κατά ψυχήν τοῖς πλησίον ὁποῖοί ποτ᾽ ἄν εἰσιν, οὐδέ παρά τῶν ἀνθρώπων καταλαμβάνονται ὅτι γυμνοί τυγχάνουσι τῶν τοῦ Πνεύματος ὅπλων, οὐδέ ὅτι ἀσθενεῖς ἔτι καί νήπιοί εἰσι, κρύπτουσιν ἑαυτούς τῷ κωδίῳ τῆς ὑποκρίσεως καί τῇ δορᾷ τοῦ προβάτου· καί τοῦτο τοῖς πᾶσι διά τῆς χρηστολογίας φαίνεσθαι βούλονται ὅπερ οἱ τήν κατά Χριστόν ἡλικίαν διά πόνων κτησάμενοι αὐτοί, μηδέ τάς βάσεις ἴσως τῆς πίστεως καί ἐλπίδος (200) ἐπί τήν πέτραν ἐρείσαντες, μηδέ τήν οἰκοδομήν τῶν ἀρετῶν ἐπί τόν θεμέλιον Χριστόν ἀνυψώσαντες. Διά δή τοῦτο ἀμφίβολοι ἔτι καί ἀδόκιμοι ὄντες, τῇ ἐπιφορᾷ τῶν πειρασμῶν καί τῇ καταιγίδι τῶν λογισμῶν ὠθούμενοι, συμποδίζονται καί σκελιζόμενοι ἐλεεινῶς καταπίπτουσιν. Εἰ γάρ ἐβλέποντο τοῖς πᾶσιν οἷοί εἰσιν οἱ τήν μόρφωσιν τῆς εὐσεβείας μόνην οἷα δή σκηνήν περικείμενοι, οὐδέ στῆναι εἰς πρόσωπον ὅλως ἀνθρώπου ἠδυνήθησαν ἄν, οὐδέ ὀφθῆναι, ὡς οἶμαι, τινί· καί μάλιστα οἱ προΰχειν δοκοῦντες τῶν ἄλλων ἐν γνώσει καί λόγῳ καί τόν βασιλικόν οἰόμενοι χαρακτῆρα ἐν ἑαυτοῖς ἐπιφέρεσθαι, οἵ καί ὡς σοφοί καί εὐλαβεῖς καί σώφρονες παρά τῶν πολλῶν τιμώμενοι καί σεβόμενοι οὐδέν ἧττον κατά τάς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς ψυχῆς τῶν τήν κακίαν πολυτελῶν διαφέρουσιν.

Ἀλλ᾽ ἄγε δή καί τήν δόξαν τῶν ὄντως ἁγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὅπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἵοις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Ἀλλ᾽ ἄγε δή καί τήν δόξαν τῶν ὄντων ἁγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὅπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἵοις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Τοιγαροῦν ἐννόησόν μοι τόν οὐρανόν οἷος ὑπάρχει ἐν αἰθρίᾳ καί ἀνεφέλῳ νυκτί καί βλέπε μοι ἐν αὐτῷ τόν τῆς σελήνης δίσκον ὅλον πεπληρωμένον τό εἰλικρινές καί καθαρώτατον φῶς, κύκλῳ δέ ταύτης τόν πολλάκις γινόμενον κύκλον περί αὐτήν· καί σκοπήσας ταῦτα καλῶς, μετάβηθι τῷ νῷ καί πρός ὅ μέλλω πάλιν εἰπεῖν. Τῶν ἁγίων ἐοίκασιν ἕκαστος, ἔτι ἐν σώματι ὄντες, οὐρανῷ, ἡ δέ καρδία αὐτῶν τῷ δίσκῳ ἔοικε τῆς σελήνης. Ἡ δέ ἁγία ἀγάπη τό παντουργόν ὑπάρχει καί παντοδύναμον φῶς, (201) πολύ τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φωτός καί ἀσυγκρίτως λαμπρότερον ἥτις ἁπτομένη τῶν καρδιῶν αὐτῶν καί καθάπερ τό τῆς σελήνης φῶς, ἀλλ᾽ ὁλόφωτος ἀεί διά σπουδῆς καί ἀγαθοεργίας τῶν ἁγίων συντηρουμένη. Ἡ δέ ἁγία ἀπάθεια, ὥσπερ κυκλοειδής στέφανος καί ὡς σκηνή μέσον αὐτούς περιφέρουσα καί περιέπουσα, σκέπει πάντοθεν καί περιφρουρεῖ καί ἀτρώτους ἀπό πάσης ἐννοίας πονηρᾶς, μή ὅτι γε ἁμαρτίας, διατηρεῖ, καί ἀβλαβεῖς καί ἐλευθέρους ἐκ πάντων ἐχθρῶν ἀποκαθιστᾷ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀπροσίτους αὐτούς τοῖς ὑπεναντίοις ἐργάζεται.

Εἴδετε δόξαν οἱ ταύτην ὄντως ποθοῦντες; Συνήκατε τῆς λεχθείσης εἰκόνος τό μέγεθος καί ὅσον ἕκαστος ἡμῶν τῆς τῶν ἁγίων δόξης καί λαμπρότητος ὑστερεῖ; Ἡ γάρ εἰκών αὕτη τύπος τῶν ἐν ἡμῖν τελουμένων ἐστίν, οὐχ ὑφ᾽

ἡμῶν ἐπινοηθεῖσα, μή γένοιτο, ἀλλ᾽ ὑπό τοῦ Θεοῦ προϋποστᾶσα καί γενομένη. Ἐν γάρ τῇ κτίσει ὁ τεχνίτης Θεοῦ Λόγος ὡς ἐν πίνακι προεζωγράφησε τά ὕστερον μέλλοντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καί ἀνάπλασιν γίνεσθαι, ἵνα τόν τύπον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φαινόμενον βλέποντες μή ἀπιστήσωμεν ὅτι καί ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς πνευματικῶς τελεῖται καί περαιοῦται ἡ ὄντως ἀλήθεια, ἀλλ᾽ εἰδότες ὅτι ἕκαστος ἡμῶν δεύτερος κόσμος ὑπό Θεοῦ, μέγας ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ κόσμῳ καί ὁρωμένῳ, παράγεται, καθά μοι καί τις τῶν θεολόγων συμμαρτυρεῖ, μή χείρονες ἐν μηδενί φανῆναι θελήσωμεν τῶν εἰς διδασκαλίαν ἡμῶν γενομένων ἀλόγων ἤ καί ἀψύχων ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀλλά τά μέν καλά ζηλώσωμεν ἅπαντα, τῶν δέ ἐναντίων τήν μίμησιν φύγωμεν ὅση δύναμις.

Καί ἵνα τἆλλα παρήσω ὄντα, τοῦτο μόνον εἰς ὑπόμνησιν ὑμῶν λέξας, καταπαύσω τόν λόγον. Ἴστω πᾶς ὁ ἀκούων ὅτι, ὥσπερ ἀπό νυκτός ἡμέραν καί ἀπό (202) ἡμέρας πάλιν νύκτα γινομένην ὁρῶμεν, οὕτω πιστεύειν χρεών καί πεπεῖσθαι ὅτι οἱ ἐν σκότει τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχοντες καί ἐν τούτῳ ἀπό γεννήσεως διατελοῦντες δυνάμεθα διά πίστεως καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας εἰς ἡμέραν θείαν καί φωτισμόν πνευματικόν ἀναχθῆναι, καθά ῥᾳθυμίᾳ πάλιν καί καταφρονήσει καί ἀμελείᾳ τοῖς προτέροις κακοῖς περιπίπτομεν καί ὑπό τήν νύκτα τῆς ἁμαρτίας γινόμεθα. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν τούτῳ τόν ὑπηρέτην ἡμῶν μιμεῖσθαι, εἰ μή τινα ἄλλον, καί θεράποντα ἥλιον. Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος οὐδέποτε παύεται τοῦ ἀνατέλλειν καί ἐπιλάμπειν, ἀλλά τό τοῦ Δεσπότου ἀενάως ἐκπληροῖ πρόσταγμα, οὕτω καί ἡμεῖς μή θελήσωμεν διά ἀμελείας ἐν τῷ σκότει καθῆσθαι τῶν ἡδονῶν καί παθῶν· τό πρόσταγμα δέ μᾶλλον τοῦ εἰπόντος· "Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν" φυλάσσοντες, διά τῆς καθημερινῆς καί ἀδιαλείπτου μετανοίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς καί δι᾽ αὐτῆς προχεομένων δακρύων καί πάσης ἄλλης ἀγαθοεργίας ἐκκαθαιρόμενοι, πρός τό ἀνέσπερον φῶς ὡς υἱοί φωτός ἐπανέρχεσθαι σπεύσωμεν. Οὕτω γάρ καί αὐτοί πάλιν ἡμεῖς ἡμέρα ἄϋλος καί γῆ καινή καί καινοί οὐρανοί, τόν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον λάμποντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, διά τοῦ ὑποδείγματος τοῖς πλησίον ἡμῶν χρηματίσομεν, τά τοῦ θεοῦ δηλονότι προστάγματα καί τήν δόξαν αὐτοῦ οὐ λόγοις κενοῖς καί ματαίοις, ἀλλ᾽ ἔργοις αὐτοῖς διηγούμενοι, ἔμπρακτοι διδάσκαλοι ἐν

παντί καί ἐν πᾶσι γινόμενοι τοῖς ἀμελεστέροις τῶν ἀδελφῶν καί ἀναπολογήτους αὐτούς ἐργαζόμενοι.

Μή δή οὖν εἰς ῥᾳθυμίαν ἐνάγωμεν τούς πλησίον ἐν τῷ λέγειν· "Πῶς ἄρα τοῦτο ἤ πῶς ἐκεῖνο δυνατόν παρά ἀνθρώπων κατορθωθῆναι;", κἀκ τούτου ὀκνηροτέρους ποιῶμεν αὐτούς εἰς τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν. Ὅτι μέν γάρ τά πολλά τοῖς πολλοῖς ἀδύνατα, σύμφημι κἀγώ, (303) ἐν τοῖς κατ᾽ ἐμέ ῥᾳθύμοις καί καταφρονῆσαι τοῦ κόσμου καί σκύβαλα τά ἐν αὐτῷ πάντα ἡγήσασθαι μή προαιρουμένοις, τοῖς τῇ ματαίᾳ δόξῃ προσκειμένοις καί πλούτου ὀρεγομένοις καί ἐπαίνοις καί τιμαῖς ἐνηδομένοις ταῖς ἐξ ἀνθρώπων, τοῖς οἰήσει μετά τούτων καί τύφῳ ἀθλίως κεκρατημένοις. Παρήσω γάρ, τό γε νῦν ἔχον, ἐθελουσίως τούς ἐγκαλινδουμένους χοίρων δίκην εἰς τά βορβορώδη τῶν κακῶν τῆς ἁμαρτίας πράγματα, οἵ τήν οἰκίαν τῆς ψυχῆς κενήν περιφέροντες τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς καί οὕτω καθ᾽ ἑκάστην βοῶντος· "Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλά θαρσεῖτε, ἐγώ νενίκηκα τόν κόσμον", τῷ ἐναντίῳ συντάττονται. Ἐν ἐκείνοις γάρ τοῖς διά πίστεως καί τῆς ἑαυτῶν ἀπαρνήσεως τῷ Χριστῷ καί Θεῷ πίστει καί ἀγάπῃ καί ταπεινώσει ἀκολουθήσασι καί αὐτόν σύν Πατρί καί Πνεύματι ἐν ἑαυτοῖς κτησαμένοις πάντα δυνατά καί ῥάδια γίνονται κατά τόν εἰρηκότα ἐν Πνεύματι· "Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ". Ὅν οἱ πεπλουτηκότες ὁρῶσιν ἀοράτως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τό ἄφραστον κάλλος· κρατοῦσιν ἀνεπάφως, κατανοοῦσιν ἀκατανοήτως τό ἀνείδεον εἶδος αὐτοῦ, τήν ἄμορφον μορφήν καί τό ἀσχημάτιστον σχῆμα ἐν ἀθεάτῳ θέᾳ καί ἀσυνθέτῳ κάλλει ἀποικίλτως πεποικιλμένον.

Τί δέ ἐστιν ὅ κατανοοῦντες ὁρῶσι; Τό ἁπλοῦν τῆς θεότητος αὐτό φῶς αὐτό τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσι πλουσίως, ὅ καί ψηλαφῶντες ἀΰλοις χερσίν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι, ἀνεστίως ἐσθίουσιν ἐν πνευματικῷ τῷ τοῦ νοός καί τῆς ψυχῆς αὐτῶν στόματι, οὗ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους καί τῆς γλυκύτητος ὅλως κορεσθῆναι οὐδέποτε δύνανται. Ἀεί γάρ, τό καινότερον, προσθήκην ἡδύτητος βλύζει καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἐκκαίει σφοδρότερον· εἰ δέ ποτε μή πάλιν αὐτοῖς τρανότερον φαίνοιτο, ὡς τοῦ ὅλου στερισκόμενοι διάκεινται, εἰ δέ καί κρυβῆναι τελείως (204) κἄν πρός μικρόν ἐθελήσειε, πόθου ἀρρήτου πόνον δριμύν καί ἀφόρητον ἐν αὐτοῖς ἀπεργάζεται.

Ἀλλά γάρ τοῦ τοιούτου πόθου ἐν παραδείγματι τήν ἀνάγκην καί τήν φλόγα κατανοήσωμεν. Νόει μοι ἐρωμένην κόρην πτωχῷ τινι, ἐκ βασιλικοῦ μέν τυγχάνουσαν γένους καί βασιλικῷ κατεστεμμένην τῷ διαδήματι, ὡραιοτέραν τε οὖσαν πασῶν τῶν ἐπί γῆς γυναικῶν καί ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, τόν δέ ταύτης ἐρῶντα ἔξωθεν προσπελάζοντα, οἷα δή ἀπερριμμένον διά πτωχείαν καί ἄκραν εὐτέλειαν. Εἰ τοίνυν ἐκ μικρᾶς καί στενοτάτης ὀπῆς ἡ κόρη, μόνην χρυσῷ πεπυκασμένην τήν χεῖρα ἔξωθεν ἐκτείνασα, τῷ ἐραστῇ ἐπιδώσει, κἀκεῖνος ταύτης δραξάμενος καί τό ἀμήχανον κάλλος αὐτῆς κατανοῶν κατασπάζεται αὐτήν, ὡς συμβασιλεῦσαι καί συναφθῆναι αὐτῇ προσδοκῶν, τοῦτο ἐκείνης μεθ᾽ ὅρκων ὑπισχνουμένης αὐτῷ, εἶτα αἴφνης ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν τήν αὐτῆς ἡ κόρη χεῖρα ἁρπάσασα συστείλῃ πρός ἑαυτήν καί ἀποκρύψει τελείως, οὐχί θλῖψιν ἀφόρητον αὐτῷ προξενήσει καί τήν τοῦ πόθου μᾶλλον ἔκκκαυσιν περισσοτέραν ἐκ τούτου τῷ τοιούτῳ σφοδρῶς ἀπεργάσεται; Οἶμαι, συμμαρτυρήσετέ μοι τῷ λόγῳ τοῦ ὑποδείγματος καί ὑμεῖς.

Εἰ δέ ἐν ὁρωμένοις καί αἰσθητοῖς σώμασιν ὁμοῦ καί πράγμασιν οὕτω ταῦτα συμβαίνειν εἴωθε, φθειρομένοις οὖσι καί ταχέως παρερχομένοις, πόσῳ γε μᾶλλον ἐν τοῖς νοητοῖς ἀοράτοις τοῦτο συμβήσεται, ἀφθάρτοις οὖσι καί ἀϊδίοις· ὅσῳ γάρ κρείττονα τῶν προσκαίρων εἰσί τά αἰώνια ἀγαθά, τοσοῦτον ἀναλόγως καί τόν ἔρωτα ἐμποιοῦσι σφοδρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐρώντων ψυχαῖς· ὅθεν οὐδέ ἐᾷ τούτους ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμίᾳ ἤ προσπαθείᾳ ἔν τινι κρατηθῆναι κἄν ὁπωσοῦν. Οὐ δόξης γάρ, οὐ τρυφῆς, οὐ χρημάτων οὗτοι ἐφίενται, ἀλλ᾽ οὐδέ σωμάτων ἔρωτος προσψαῦσαι ὅλως κατά νοῦν συγκεχώρηνται· ἀλλά καθάπερ ὁ τήν ἐκ χρωμάτων κατασκευασθεῖσαν ἄψυχον εἰκόνα (205) τῆς νύμφης νυμφίος ὁρῶν ταύτῃ πρόσκειται καί ἐνατενίζει διηνεκῶς καί βούλεται ὁρᾶν αὐτήν, ἀναφλέγων τόν πόθον αὐτοῦ καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρός αὐτήν, ἐπάν δέ αὐτήν ἐκείνην τήν νύμφην παραγενομένην θεάσηται, οὐ κατά τήν τῆς εἰκόνος μορφήν οὖσαν, ἀλλ᾽ ἀσυγκρίτῳ καί ἀφράστῳ κάλλει ἀμώμητον τό εἶδος κεκτημένην τῆς εὐπρεπείας, καί ταύτην κατασπάσηται καί περιπλακῇ, οὐκέτι ὅλως ἀνέχεται πρός τήν εἰκόνα ταύτης ἐναπιδεῖν σχετικῶς, τό αὐτό δή μειζόνως πάσχουσι καί οἱ ἐκ μεγέθους καί

καλλονῆς τῶν ὁρωμένων κτισμάτων τήν δύναμιν καί τήν σοφίαν τοῦ γενεσιουργοῦ ἀναθεωροῦντες καί εἰς ἀγάπην καί πίστιν τήν πρός αὐτόν καί εἰς φόβον ἐκ τούτων ἁγνόν κατά προκοπήν ἀναγόμενοι. Ὁπότε γάρ αὐτῷ ἐκείνῳ οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ ἑνωθῶσι καί τῆς ἐκείνου θέας καί μεθέξεως ἀξιωθῶσιν, οὐκέτι τῇ εἰκόνι τῶν ποιημάτων, οὐδέ τῇ σκιᾷ τῶν ὁρωμένων ἐμπαθῶς ἤ προσπαθῶς, ἤ σχετικῶς προσανέχουσι. Τῆς διανοίας γάρ αὐτῶν ἐν τοῖς ὑπέρ αἴσθησιν ἐμφιλοχωρούσης καί οἱονεί ἀνακιρναμένης καί λαμπρότητα θείας φύσεως μεταμφιεννυμένης, οὐκέτι τήν αἴσθησιν πρός τά ὁρώμενα καθά καί πρότερον κέκτηνται.

Τοῦτο οὖν τό μακάριον πάθος, μιμήσομαι γάρ ἐν τούτῳ τόν εἰπόντα· "Ὡσπερεί τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί", καί ἡμεῖς οἱ ἀπερριμένοι, φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ καί χάριτι, διά πολλῶν δεήσεων παθεῖν ἠξιώθημεν, δι᾿ οὗ καί τῶν εἰρημένων ἁπάντων τήν πεῖραν ἐν αἰσθήσει καί ὁράσει καί γνώσει μυστικῶς διδαχθέντες καί λαβόντες ὁμοῦ εἰς ὠφέλειαν καί προτροπήν τῶν ἐκζητεῖν τόν Θεόν καί αὐτόν εὑρεῖν βουλομένων ταῦτα γραφῇ παρεδώκαμεν. Συναλγήσατε οὖν ἡμῖν καί συνεύξασθε οἱ ἐκ τοῦ παρόντος λόγου καρπούμενοι τήν ὠφέλειαν καί πρός τό ὕψος τούτου πρακτικῶς ἀνελθεῖν προαιρούμενοι, (206) ὅπως ταῖς πρός Θεόν ὑμῶν εὐπροσδέκτοις δεήσεσι μή μόνον ἄσβεστος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ θείου πόθου πυρσός διατηρηθῇ, ἀλλά καί σφοδρότερον μᾶλλον φλογός ἀναφθῇ καί ἀμώμους ἡμᾶς καί ἀμέμπτους καί ἀσπίλους διατηρήσῃ ὁ ἀπό γῆς εἰς οὐρανούς ἀναβιβάσας καί δοξάσας τό γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ναί μήν ἐπί πλεῖον συγκολλήσει καί τρανῶς συνενώσει καί συγκραθῆναι γνωστῶς ἀξιώσει ὅλον με ὅλῳ ἑαυτῷ καί ὑμῖν, ἐν ἀμίκτῳ μίξει καί συναφείᾳ ἀφράστῳ κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμή καί προσκύνησις, σύν τῷ Πατρί καί τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄ (207)

Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περί τῶν λεγόντων μή δύνασθαί τινα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παροῦσαν ζωήν ὁρᾶν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διά χρήσεων περί τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδείς ἐν τοῖς ἁγίοις, ὅταν διά πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποίῳ τρόπῳ ὁρᾷ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὁρᾷν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἁγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἄν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἤ ποιῇ ἤ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἤ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἁμαρτάνει καί βλασφημεῖ.

Ἰδού καί πάλιν ἐγώ πρός τούς λέγοντας ἔχειν ἀγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ καί οἰομένους ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος τοῦτο κεκτῆσθαι ἐν ἑαυτοῖς καί τόν μέν θησαυρόν ἔχειν νομίζοντας, κούφους δέ τούτου ἑαυτούς ὅλως ἐπιγινώσκοντας, πρός τούς ὁμολογοῦντας μέν μηδέν ὅλως ἐπαισθανθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀγνώστως δέ καί ἀνεπαισθήτως ὑπολαμβάνοντας τήν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐν ἑαυτοῖς ἀπό τότε ἐγκατοικήσασαν καί μέχρι τοῦ νῦν ἔνδοθεν (208) τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐνυπάρχουσαν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά γάρ καί πρός αὐτούς τούς μηδεμίαν λέγοντάς ποτε αἴσθησιν ἐν θεωρίᾳ καί ἀποκαλύψει ταύτης λαβεῖν, πίστει δέ μόνῃ καί λογισμῷ, ἀλλ᾽ οὐ πείρᾳ τοῦτο παραδεξαμένους καί κρατοῦντας ἐν ἑαυτοῖς ὡς ἐκ τῆς τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως.

Ἵνα οὖν τά παρ᾽ ἐκείνων προτάξω λεγόμενα, ὅρα τί φασιν οἱ σοφοί καί ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· "Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, φησίν ὁ Παῦλος, Χριστόν ἐνεδύσασθε. Τί δαί; Οὐχί βεβαπτισμένοι ἐσμέν καί ἡμεῖς; Εἰ οὖν βεβαπτίσμεθα, δῆλον ὅτι, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καί τόν Χριστόν ἐνδεδύμεθα". Αὕτη τοίνυν καί παρ᾽ αὐτῶν ἡ πρώτη πρότασις καί ἀπόδειξις.

Τί οὖν, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πρός αὐτούς εἴποι ἄν; Τό οὖν ἔνδυμα τοῦτο, τί εἶναι, ὦ οὗτοι, λέγετε· Χριστόν; Ναί, φησίν. Ὁ τοίνυν Χριστός ἐστί τι, ἵνα ὡς ἄφρων πρός ἄφρονας εἴποιμι, ἤ οὐδέν ἐστιν; Ἔστι τι, πάντως εἴποιεν ἄν, εἰ γε μή τέλεον παρακοπήν φρενῶν είσι πάσχοντες. Εἰ οὖν εἶναί τι ὁμολογεῖτε, εἴπατε δή καί τί πρῶτόν ἐστιν, ἵνα οὕτως διδάξητε ἑαυτούς μή ὡς ἄπιστοι φθέγγεσθαι, ἀλλ᾽ ὡς πιστοί. Τί τοίνυν ἄλλο ἐστίν ὁ Χριστός, εἰ μή Θεός ἀληθής καί ἄνθρωπος ἐπ᾽ ἀληθῶς τέλειος πεφυκώς; Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες, εἴπατε ἡμῖν καί διά τί ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Θεός. Πάντως, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαί διδάσκουσι καί αὐτά τά γεγονότα καί καθ᾽ ἑκάστην γινόμενα, εἰ καί ἴσως ὑμεῖς ἐθελοκωφοῦντες ἀγνοεῖτε ἵνα τόν ἄνθρωπον ποιήσῃ θεόν. Διά τίνος τοῦτο κατεργαζόμενος; Διά τῆς σαρκός ἤ διά τῆς θεότητος; Διά τῆς θεότητος δηλονότι. "Ἡ σάρξ γάρ, φησίν, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιοῦν". Εἰ οὖν διά τῆς αὐτοῦ θεότητος ἥν ἀνέλαβε σάρκα πρῶτον ἐθέωσε, καί ἡμᾶς πάντας οὐ διά τῆς φθαρτῆς σαρκός ἀλλά διά τῆς θεωθείσης (209) ζωοποιεῖ, ἵνα μηκέτι μηδαμῶς ὡς ἄνθρωπον ἀλλ᾽ ὡς ἕνα Θεόν αὐτόν τέλειον ἐν δυσίν ἐπιγινώσκωμεν φύσεσιν – εἷς γάρ Θεός - , ὡς τοῦ φθαρτοῦ ὑπό τῆς ἀφθαρσίας καταποθέντος καί τοῦ σώματος ὑπό τοῦ ἀσωμάτου οὐκ ἀφανισθέντος μέν, ὅλου δέ ἀλλοιωθέντος καί μένοντος ἀσυγχύτου, ἀρρήτως ἀνακεκραμένου καί ἐν ἀμίκτῳ μίξει τῇ τριαδικῇ θεότητι ἡνωμένου, ἵνα εἷς Θεός ἐν Πατρί καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνῆται καί μήτε προσθήκην τῷ ἀριθμῷ ἀπό τῆς οἰκονομίας λάβῃ τινά μήτε πάθος τι ἀπό τοῦ σώματος ἡ Τριάς ὑποστῇ.

Διά τί οὖν ταῦτα λέγω; Ἵνα προγινώσκων σύ ἅ ὡμολογήσας ἐρωτώμενος παρ᾽ ἐμοῦ, μή ἐξ ἀγνοίας ἐκκλίνῃς τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ καί κόπους παρέξῃς ἡμῖν καί κρῖμα προξενήσῃς πλεῖον τῇ σῇ ψυχῇ. Πάλιν τοιγαροῦν προσαναμνήσω σε τά ῥηθέντα ἐν ἐπιτόμῳ, ἵνα εὐσύνοπτον γένηται ὅ μέλλω εἰπεῖν. Ἔστι τοίνυν Χριστός. Τί δέ ἐστι; Θεός ἀληθής καί ἄνθρωπος τέλειος παναληθῶς πεφυκώς, διά τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ὅπερ πρώην οὐκ ἦν, ἵνα ποιήσῃ θεόν τόν ἄνθρωπον, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, διά τῆς θεότητος θεώσας καί θεοποιῶν ἡμᾶς δηλαδή καί οὐχί διά μόνης αὐτοῦ τῆς σαρκός· οὐδέ γάρ μεριστή. Πρόσεχε τοίνυν καί

ἐρωτῶντί μοι μετά συνέσεως ἀποκρίθητι. Εἰ οἱ βαπτιζόμενοι τόν Χριστόν ἐπενδύονται, τί τοῦτό ἐστιν ὅ ἐπενδύονται; Θεός. Ὁ οὖν Θεόν ἐνδυσάμενος οὐκ ἐπιγνώσεται νοερῶς καί ἴδῃ τί ἐνεδύσατο; Ὁ γυμνός τῷ σώματι ἐνδυσάμενος ἐπαισθάνεται καί τό ἱμάτιον ὁποῖον ὁρᾷ, ὁ δέ γυμνός τῇ ψυχῇ Θεόν ἐνδυσάμενος οὐ γνώσεται; Εἰ γάρ οὐκ αἰσθάνεται ὁ τόν Θεόν ἐνδυόμενος τί ποτε ἄρα ἐνεδύσατο, λοιπόν κατά σέ οὐδέ ἐστί τί ποτε ὁ Θεός· εἰ γάρ ἦν, οἱ αὐτόν ἐνδυόμενοι ἐγίνωσκον ἄν. Τό γάρ μηδέν ἐνδυόμενοι οὐδέν αἰσθανόμεθα, τό δέ τί ποτε ἤ παρ᾽ ἑτέρου ἤ ἡμᾶς αὐτούς ἐπενδύοντες καί λίαν (210) ἐπαισθανόμεθα, εἴ γε καί σώας τάς αἰσθήσεις κεκτήμεθα· νεκροί γάρ ἐνδυόμενοι οὐκ αἰσθάνονται μόνοι καί δέδοικα μή καί οἱ ταῦτα λέγοντες νεκροί καί γυμνοί ἐπ᾽ ἀληθείας ὄντως εἰσίν. Καί οὕτω λέλυται τό ζητούμενον.

Εἶτα φασί· "Τό Πνεῦμα μή σβέννυτε" ὁ Παῦλος διακελεύεται. Καί τοῦτο λέγοντες, τόν σκοπόν τῶν λεγομένων μή ἐπιστάμενοι, τήν ἑαυτῶν ἄγνοιαν ἐμφανίζουσιν· ὁ γάρ λέγων τινί· "Μή σβέσῃς, φησί, τήν λαμπάδα", οὐ περί τῆς ἤδη ἐσβεσμένης αὐτῷ πάντως λέγει, ἀλλά περί τῆς ἔτι καιομένης καί ἀστράπτον ἐχούσης τό φῶς. Ἀλλά γάρ αὖθις πρός αὐτούς ὧδε ἀνθυποφέρομεν.

Τί δαί; Ὁρᾶτε κἄν ὅλως ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὦ οὗτοι, τό Πνεῦμα καιόμενον καί λάμπον ὥσπερ εἰκός; Καί πρός τοῦτο οὐ μόνον οὐδέν ἀποκρίνονται, ἀλλά καί τάς ὄψεις εὐθύς ἀλλοιούμενοι ἀποστρέφονται καί ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες δυσχεραίνουσι· εἶτα, τόν ἐρωτῶντα φιλοτιμούμενοι καί τόν πρᾷον δῆθεν ὑποκρινόμενοι, οὐ μετά στυφότητος ἀποκρίνονται· "Καί τίς ποτε ἰδεῖν τοῦτο τολμηρῶς εἴποι ἤ ὅλως αὐτό ἐθεάσατο;" Ἄπαγε. "Θεόν, φησίν, οὐδείς ἑώρακε πώποτε". Ὢ τῆς σκοτώσεως! Τίς τοῦτο εἶπε, λέξον ἡμῖν. "Ὁ μονογενής, φησίν, Υἱός ὁ ὤν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρός ἐκεῖνος ἐξηγήσατο". Ἀληθῶς λέγεις καί ἡ μαρτυρία σου ἀληθής μέν, ἀλλά κατά τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. Ἐάν γάρ ἐγώ δείξω σοι τόν αὐτόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ λέγοντά σοι δυνατόν εἶναι τοῦτο, τί ἐρεῖς; Φησί γάρ· "Ὁ ἑωρακώς ἐμέ ἑώρακε τόν Πατέρα". Τοῦτο δέ οὐ κατά τήν τῆς σαρκός εἶπε θεωρίαν, ἀλλά κατά τήν τῆς θεότητος ἀποκάλυψιν. Εἰ γάρ κατά τήν σωματικήν ἰδέαν τοῦτο γενόμενον ἐννοήσωμεν, λοιπόν καί οἱ τοῦτον σταυρώσαντες καί ἐμπτύσαντες τόν Πατέρα ἑωράκασι·

καί οὕτως οὐδεμία ἔσται διαφορά ἤ προτίμησις ἀπίστων τε καί πιστῶν, ἀλλά πάντες ἐξ ἴσης τοῦ πεποθημένου μακαρισμοῦ ἔτυχόν τε (211) δηλονότι καί τύχωσιν. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι, καθά δή καί αὐτός πάλιν δείκνυσιν Ἰουδαίοις διαλεγόμενος καί λέγων· "Εἰ ἐγνώκειτέ με, καί τόν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν".

Ὅτι δέ δυνατόν ἡμῖν ἐστι τό κατιδεῖν τόν Θεόν, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, ἄκουσον αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πάλιν λέγοντος· "Μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται". Τί οὖν ἐρεῖς πρός ταῦτα; Ἀλλ᾽ οἶδα, ὁ τά ἐν χερσίν ἀπιστῶν ἀγαθά καί λαβεῖν ταῦτα μή προθυμούμενος ἐπί τά μέλλοντα μεταβήσεται καί ἀποκριθείς ἐρεῖ· "Ναί, ὄντως οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ τόν Θεόν ὄψονται, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο καί οὐκ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι γενήσεται". Διά τί ἤ πῶς τοῦτο ἔσται, ἀγαπητέ; Εἰ γάρ διά τῆς καθαρᾶς καρδίας τόν Θεόν εἶπεν ὄψεσθαι, πάντως ὅτε ἡ καθαρότης προσγένηται, καί ἡ θεωρία συνέπεται αὐτῇ. Καί εἰ ταύτην ποτέ ἐκαθάρισας, ἔγνως ἄν ὡς ἀληθῆ τά λεγόμενα· ἐπεί δέ οὐκ ἔθου τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου οὐδέ εἶναι ἀληθές ἐπίστευσας, διά τοῦτο καί τῆς καθάρσεως κατεφρόνησας καί τῆς θεωρίας διήμαρτες. Εἰ γάρ ἐνταῦθα ἡ κάθαρσις, καί ἐνταῦθα ἔσται ἡ ὅρασις· εἰ δέ μετά θάνατον εἴπῃς τήν ὅρασιν εἶναι, θήσεις πάντως καί τήν κάθαρσιν μετά θάνατον, καί οὕτω σοι γενήσεται τό μηδέποτε ἰδεῖν τόν Θεόν ἐν τῷ μή εἶναί σοι ἐργασίαν μετά τήν ἔξοδον δι᾽ ἧς εὑρήσεις τήν κάθαρσιν. Ἀλλά καί ὁ Κύριος τί φησιν; "Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν". Πότε οὖν ἡ ἐμφάνεια τούτου γενήσεται; Ἐνταῦθα ἤ ἐν τῷ μέλλοντι; Εὔδηλον ὅτι ἐνταῦθα. Ὅπου γάρ ἡ ἀκριβής τῶν ἐντολῶν φυλακή, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐμφάνεια, μετά δέ τήν ἐμφάνειαν ἡ τελεία ἐν ἡμῖν ἀγάπη προσγίνεται. Εἰ γάρ μή τοῦτο γένηται, οὔτε πιστεύειν, οὔτε ἀγαπᾶν αὐτόν ὡς χρή δυνάμεθα· γέγραπται γάρ· "Ὁ μή ἀγαπῶν (212) τόν ἀδελφόν αὐτοῦ ὅν ὁρᾷ, τόν Θεόν ὅν οὐ βλέπει πῶς δύναται ἀγαπᾶν;" Οὐδαμῶς.

Ὁ τοίνυν μή δυνάμενος ἀγαπᾶν, οὐδέ πιστεύειν δύναται δηλονότι· καί ταῦτα Παύλου λέγοντος ἄκουε· "Μένει δέ τά τρία ταῦτα, πίστις ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ πάντων ἡ ἀγάπη". Εἰ οὖν ἡ πίστις τῇ ἐλπίδι συνέζευκται,

ἡ δέ ἐλπίς τῇ ἀγάπῃ συνέπεται, ὁ μή ἔχων ἀγάπην ἐλπίδα οὐ κέκτηται, ὁ δέ ἐλπίδος ἐκτός, δηλονότι καί πίστεως. Πῶς γάρ, τῶν αἰτιῶν τῆς ἀγάπης μή ὄντων, αὐτήν ἐκείνην παρεῖναι ἐνδέχεται; Ὡς γάρ θεμελίων ἐκτός ὄροφος οἴκου οὐχ ἵσταται, οὕτως οὐδέ πίστεως καί ἐλπίδος βεβαίας χωρίς ἀγάπην Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου εὑρεθῆναι δυνατόν· ὁ δέ μή τήν ἀγάπην ἔχων οὐδέν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται ἤ χωρίς ταύτης ὠφεληθήσεται, καθά δή καί αὐτός Παῦλος γράφων διαμαρτύρεται. Περί δέ τοῦ ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ὁρᾶν τόν Θεόν ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· "Νῦν βλέπω ἐν ἐσόπτρῳ καί ἐν αἰνίγματι, τότε δέ πρόσωπον πρός πρόσωπον" καί πάλιν· "Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθ᾽ ὅ καί ἐπεγνώσθην". Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, φησί, Παῦλος ἦν. Παῦλος δέ οὐχί κατά πάντα ἄνθρωπος ἦν, ἡμῖν ὁμοιοπαθής τε καί σύνδουλος; Καί τίς Παύλου ἴσος, ὦ ὑπερήφανε σύ καί ἀπονενοημένε, φησίν, ὅτι τοῦτον ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις συνεξισάζοις; Οἷς οὐχ ἡμεῖς, αὐτός δέ ὁ Παῦλος μεγάλῃ βοᾷ τῇ φωνῇ, οὕτω λέγων· "Χριστός ἦλθεν - ἀκούσατε - ἁμαρτωλούς σῶσαι ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ". Πρῶτος οὖν ἐκεῖνος τῶν σῳζομένων ἁμαρτωλῶν· γενοῦ σύ δεύτερος, γενοῦ τρίτος, γενοῦ δέκατος, γενοῦ ταῖς χιλιάσιν, εἰ βούλει, καί μυριάσι σύμψυχος καί τῷ Παύλῳ σεαυτόν συναρίθμησον· καί οὕτω Παῦλον τιμήσεις, καθώς ἐκεῖνός φησι· (213) "Μιμηταί μου γίνεσθε, καθώς κἀγώ Χριστοῦ", καί πάλιν· "Ἤθελον πάντας εἶναι ὡς ἐμαυτόν".

Εἰ τοίνυν ἐπαινέσαι βούλει τόν Παῦλον ἤ τιμῆσαι αὐτόν, μίμησαι τοῦτον· καί οἷος ἐκεῖνος, γενοῦ τοιοῦτος τῇ πίστει καί σύ, καί τότε ἐπ᾽ ἀληθείας τιμήσεις αὐτόν κἀκεῖνος προσδέξεταί σε καί ὡς ἰδίαν δόξαν καί στέφανον καυχήσεως λογίσεταί σε, ὅτι τοῖς ἐκείνου λόγοις πεισθείς καί ἀκολουθήσας αὐτῷ μιμητής ἐκείνου καί οἷος ἐκεῖνος ἐγένου καί σύ. Εἰ δέ λέγεις ἀτιμίαν εἶναι Παύλου τό καί ἄλλον ἴσον γενέσθαι αὐτοῦ καί διά τοῦτο τῆς σῆς σωτηρίας καταφρονῶν ἀμελεῖς, γίνωσκε ὡς παραλογιζόμενον σεαυτόν μᾶλλον ἀπώσεται καί διά τοῦτο αὐτός σε βδελύξεται. Βούλει οὖν σοι δείξω ὅτι μᾶλλον μειζόνως τιμήσεις αὐτόν καί εὐφρανεῖς καί δοξάσεις, εἰ μείζων ἐκείνου δυνηθῇς γενέσθαι καί τῷ Θεῷ οἰκειότερος; Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο παριστῶντος καί λέγοντος· "Εὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι ἀπό Χριστοῦ ὑπέρ τῶν

ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν μου κατά σάρκα”. Ἐκεῖνος χωρισθῆναι ἀπό Χριστοῦ προαιρεῖται τελείως, ἵνα σύ σωθῇς, καί λέγεις ὅτι ἀτιμίαν ἡγήσεται, ἐάν ὡς ἐκεῖνος θελήσω καί σπεύσω γενέσθαι κἀγώ; Οὐχί, ἀδελφέ, οὐκ ἔστι φθόνος ἐν ἁγίοις Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς προεδρίας ἤ μείζονος δόξης ἐπιθυμία καί ὄρεξις. Μία γάρ αὐτοῖς καί τοῖς κατά γενεάν καί γενεάν φίλοις καί προφήταις ἀναδεικνυμένοις Θεοῦ προεδρία καί καθέδρας καί προτίμησις στάσεως καί δόξα καί ἀπόλαυσις καί τρυφή, τό ὁρᾶν τόν Θεόν· οἱ δέ ὁρῶντες αὐτόν περιεργίας πάσης ἀπηλλαγμένοι ὑπάρχουσιν. Οὐδέ γάρ πρός τι τοῦ βίου ἤ πρός ἕτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων βλέπειν καί ἐπιστρέφεσθαι ἤ ὅλως ἐννοεῖν τι τῶν ἀνοικείων δεδύνηνται, ἀλλά τοῦ πρός τι γενέσθαι τόν νοῦν ἠλευθέρωνται· διά τοῦτο καί μένουσιν εἰς αἰῶνας ἄτρεπτοι καί πρός τό κακόν εἰσιν ἀνεπίστροφοι.

(214) Ἀλλά γάρ ἐρωτήσω σε, σύ δέ μοι συνετῶς ἀποκρίθητι. Ταῦτα πόθεν οἱ γράψαντες ἴσασι, καί νῦν ὁ γράφων πόθεν ἐπίσταται; Εἰπέ σύ, ἵνα μή πάλιν ἐγώ δόξω σοι κενοδόξως λαλεῖν· τίνος ταῦτα τά ῥήματα; Λελογισμένως συλλογίσθητι καί πάντως πεισθήσῃ καί συζητήσεων ἀπαλλάξεις με. Ἀνθρώπου πάντως, φησίν. Οἴμοι ὅτι οὐδέ διά τῆς ἀκοῆς σου ἡ ὅρασις ἐπιγίνεται, ἀλλά μένεις ἀκούων καί μηδόλως ὁρῶν. Ἀνθρώπου λέγεις εἶναι ταῦτα τά ῥήματα; Εἰ ἀνθρώπου εἰσίν, εἰπεῖν ἔχεις πάντως καί ποταποῦ, ἐπειδή ἄνθρωπος οὐ μόνον ἀνθρώπου συλλογισμούς τε καί διαθέσεις, ἀλλ᾽ οὐδέ κτήνους ὁρμάς ἤ στάσεις ἤ ἐνδιάθετον κατάστασιν ψυχῆς δύναται γνῶναι ἤ ἐξειπεῖν· “Οὐδείς γάρ οἶδε τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μή τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ”. Εἰ δέ ἀνθρώπου καί κτηνῶν ἀλόγων διαθέσεις καί ὁρμάς χαλεπόν ἄνθρωπον εἰδέναι καλῶς, τά τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τήν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐγγινομένην τοῖς ἁγίοις ἀλλοίωσιν καί κατάστασιν, ἵνα μή τό γε νῦν ἔχον εἴπω ἐνέργειαν, πόθεν ἤ πῶς εἰδέναι τις δύναται; Ἄλλως τε δέ εἰ ἀνθρώπου τά ῥήματα, δηλονότι καί τά νοήματα. Τά δέ ἐν τούτοις νοήματα οὐ χρή καλεῖσθαι νοήματα, ἀλλά θεωρίαν τῶν ὄντως ὄντων· ἀπό γάρ τῆς ἐκείνων θεωρίας λαλοῦμεν· καί λέγεσθαι μᾶλλον χρή τῶν ὁραθέντων διήγησιν τά λεγόμενα, νόημα δέ ἐκεῖνο λέγεσθαι ἄξιον τό περί ἀνυποστάτου πράγματος ἤ βουλήματος γεννώμενον ἐνθύμημα ἐκ τοῦ

νοῦ, οἷον τοῦ ποιῆσαί τι ἀγαθόν ἤ πονηρόν ὅ οὔπω ἐπράχθη παρ᾽ ἡμῶν, ὅ καί ἀπό τοῦ νοήματος εἰς ἔργον ἐξάγεται, ὥστε τό νόημα ἀρχή ἐστι τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πράγματος παρ᾽ ἡμῶν κατά το· "Πρῶτον μέν ἐννοεῖ τάς ἀγγελικάς δυνάμεις καί οὐρανίους καί τό ἐννόημα ἔργον ἦν".

(215) Σκόπει δέ ὅτι οὐ περί ἀνυποστάτων τινῶν καί ἀδήλων πραγμάτων, ἀλλά περί τῶν ἤδη γινομένων καί γενέσθαι μελλόντων, οἱ λόγοι πάντες ἡμῖν καί πᾶσα ἡ περί τούτων ἐξήγησις ἐκ τῆς ὁράσεως μᾶλλον γίνεται καί τῆς θεωρίας αὐτῶν. Πᾶσα γάρ ἀνάγκη παντί τῷ ἐξηγουμένῳ περί τινος πράγματος, οἴκου φέρε εἰπεῖν ἤ πόλεως, ἤ παλατίου τινός καί τῆς ἐν αὐτῷ τάξεώς τε καί καταστάσεως, ἤ περί θεάτρου πάλιν τινός καί τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων, ἰδεῖν μέν πρότερον καί καταμαθεῖν τά ἐν τούτοις, εἶθ᾽ οὕτως περί οὗ εἰπεῖν βούλεται ἐστοχασμένως καί λελογισμένως εἰπεῖν. Ἐπεί, ἐάν μή πρότερον ἴδῃ, τί ἄν καί οἴκοθεν εἴποι; Ποίαν δέ νόησιν πρός τήν τοῦ μήπω μηδαμῶς ὁραθέντος πράγματος ἄλλοθεν πορίσεται διηγούμενος; Ποίαν, εἰπέ μοι, ἐνθύμησιν ἤ εὐφυΐαν ἤ μάθησιν, ποίαν δέ φρόνησιν, σκέψιν τε καί ἐπίνοιαν καί συλλογισμόν εὑρήσει καιρίως περί οὗ οὐκ οἶδεν εἰπεῖν; Τό γάρ εἰπεῖν τι περί ὧν οὐκ οἶδεν ἤ οὐκ ἐθέασατο πάντως ἄλογον καί ἀπαίδευτον. Εἰ τοίνυν περί ὁρωμένων καί ἐπιγείων οὐδείς εἰπεῖν τι ἤ διηγήσασθαι δύναται, εἰ μή αὐτόπτης τοῦ πράγματος γένηται, πῶς εἰπεῖν τις ἰσχύσειεν ἤ διηγήσασθαι, ἀδελφοί, περί Θεοῦ καί θείων πραγμάτων καί αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων καί δούλων, οἵαν ἐκεῖνοι τήν ὁλικήν πρός τόν Θεόν ἐσχήκασι σχέσιν καί οἵαν ἐστίν ἡ τοῦ Θεοῦ ὅρασις ἡ ἐν αὐτοῖς ἀρρήτως ἐγγινομένη; Ἥτις ἐνέργειαν ἄφθεγκτον ἐμποιεῖ νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ καί μή πλέον εἰπεῖν τι ὁ ἀνθρώπινος δίδωσι λόγος, μή πρότερον φωτισθείς φῶς γνώσεως, κατά τήν κελεύουσαν ἐντολήν.

Φῶς δέ γνώσεως ὅταν ἀκούσῃς, ἵνα σε διά πάντων φωταγωγήσωμεν, μή ὑπολάβῃς γνῶσιν εἶναι μόνην τῶν λεγομένων δίχα φωτός. Οὐ γάρ εἶπε διήγησιν ἤ λόγον γνώσεως, ἀλλά φῶς γνώσεως καί γνώσεως φῶς, ὡς τοῦ (216) φωτός δηλονότι ἐμποιοῦντος τήν γνῶσιν ἡμῖν· ἄλλως γάρ οὐκ ἔστι γνῶναί τινα τόν Θεόν, εἰ μή διά τῆς θεωρίας τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένου φωτός. Ὥσπερ γάρ ὁ

περί ἀνθρώπου ἤ περί πόλεώς τινος πρός τινας διηγούμενος, ἐκεῖνος μέν ἅ εἶδε καί ἅ ἑώρακε λαλεῖ πρός αὐτούς, οἱ δέ ἀκούοντες μή θεασάμενοι τόν ἄνθρωπον ἤ τήν πόλιν περί ἧς καί ἀκούουσιν, οὐ δύναται ἀπό τῆς ἀκοῆς μόνης, ὡς ὁ ἰδών καί διηγούμενος τά περί τοῦ ἀνθρώπου, γινώσκειν καί τά περί τῆς πόλεως, οὕτως καί περί τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καί τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος ἀοράτου Θεοῦ, περί τῆς ἀπροσίτου δόξης τε τοῦ προσώπου αὐτοῦ καί περί τῆς ἐνεργείας καί δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, εἴτ᾿ οὖν φωτός, οὐδείς εἰπεῖν δύναται, εἰ μή πρῶτον αὐτό τό φῶς ἴδῃ ψυχῆς ὀφθαλμοῖς καί ἀκριβῶς γνῷ τάς αὐτοῦ ἐλλάμψεις καί ἐνεργείας ἐν αὐτῷ. Ἀλλ᾿ εἰ τι καί διά τῶν θείων ἀκούοι Γραφῶν λαλοῦντας δι᾿ αὐτῶν τούς τόν Θεόν ἰδόντας, διά τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνα καί μόνα διδάσκεται· ὅθεν οὐδέ δύναται λέγειν ὅτι ἐν γνώσει γέγονα τοῦ θεοῦ διά μόνης ταύτης τῆς ἀκοῆς. Ὅν γάρ οὐχ ἑώρακε πῶς γινώσκειν ἐνδέχεται; Εἰ γάρ ἡ ὅρασις μόνη τελείαν τήν γνῶσιν τοῦ ὁρωμένου παρ᾿ ἡμῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐμποιεῖ ἐν ἡμῖν, πῶς ἡ ἀκοή μόνη τήν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἡμῖν ἐμποιήσειε; Φῶς ὁ Θεός καί ὡς φῶς ἡ θέα αὐτοῦ· ἐν γοῦν τῇ τοῦ φωτός θέᾳ γνῶσις πρώτη ὅτι Θεός, καθά καί ἐπί τοῦ ἀνθρώπου ἀκοή πρῶτον περί αὐτοῦ, εἶτα ὅρασις, καί ἐν τῷ αὐτόν ἰδεῖν γνῶσις ὅτι ἄνθρωπός ἐστι περί οὗ ἤκουον. Καί οὐδέ οὕτως ἵσταται τοῦ λεγομένου ἡ ἔννοια· ὅσα γάρ ἄν ἐξ ἀκοῆς σοί τις εἴπῃ περί ἀνθρώπου, ὅτε ἴδῃς αὐτόν, ἀπό μόνης τῆς ἀκοῆς γνωρίσαι αὐτόν ἀκριβῶς καί πληροφορηθῆναι, ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστι περί οὗ ἤκουες, οὐ δύνασαι, ἀλλά ἀμφιβολίᾳ ἡ ψυχή διαμερίζεται καί ἤ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ ἤ ἕτερόν τινα τόν γνωρίζοντα αὐτόν, καί τότε βεβαίως μανθάνεις ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν.

Οὕτως οὖν καί περί τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἀπαραλλάκτως γίνεται. (217) Ὅταν γάρ ἀποκαλυφθέντα θεάσηταί τις αὐτόν, φῶς ὁρᾷ· θαυμάζει μέν ἰδών, τίς δέ ὁ φανείς οὐκ οἶδεν εὐθύς, ἀλλ᾿ οὐδέ αὐτόν ἐρωτῆσαι τολμᾷ, - πῶς γάρ, ὅν οὐδέ ἀναβλέψαι τοῖς ὀφθαλμοῖς καί ἰδεῖν δύναται ποταπός; - βλέπει δέ μόνον ἐν τρόμῳ καί φόβῳ πολλῷ οἱονεί πρός τούς πόδας αὐτοῦ, εἰδώς ὅτι ὅλως τίς ἐστιν ὁ φανείς πρό προσώπου αὐτοῦ. Καί εἰ μέν ὑπάρχει ὁ περί τούτων προεξηγησάμενος αὐτῷ, ὡς προεγνωκώς τόν Θεόν, ἀπερχόμενος λέγει αὐτῷ· "Εἶδον". Καί φησι· "Τί,

τέκνον, εἶδες;” – “Φῶς, ὦ πάτερ, γλυκύ, γλυκύ· ποταπόν εἰπεῖν σοι, πάτερ, οὐκ ἐξικανοῦσαν ἔχω μου τήν διάνοιαν”. Καί ὡς οὖν τοῦτο λέγει, σκιρτᾷ καί πάλλει ἡ καρδία αὐτοῦ καί πρός τόν πόθον τοῦ ὀφθέντος εὐθύς ἀνάπτεται. Εἶτα πάλιν ἄρχεται λέγειν μετά δακρύων θερμῶν καί πολλῶν ὡς· “Ὡράθη μοι, πάτερ, ἐκεῖνο τό φῶς· ἤρθη ὁ οἶκος τῆς κέλλης εὐθύς καί παρῆλθεν ὁ κόσμος, φυγών ὡς οἶμαι ἀπό προσώπου αὐτοῦ· ἔμεινα δέ μόνος ἐγώ μόνῳ συνών τῷ φωτί. Οὐκ οἶδα δέ εἰ ἦν καί τό σῶμα τοῦτο, πάτερ, τηνικαῦτα ἐκεῖ· εἰ γάρ ἔξω τούτου γέγονα ἀγνοῶ, τέως οὐκ ᾔδειν ὅτι σῶμα φορῶ καί περίκειμαι. Ἦν μοι δέ χαρά ἡ καί νῦν συνοῦσά μοι ἄφραστος, ἀγάπη τε καί πόθος πολύς, ὡς κινηθῆναί μου τά νάματα κατά ποταμούς τῶν δακρύων, καθά δή καί νῦν, ὡς ὁρᾷς”. Ἀποκριθείς οὖν λέγει αὐτῷ· “Ἐκεῖνος, τέκνον, ἐστί”. Καί σύν τῷ λόγῳ βλέπει πάλιν αὐτόν καί μικρόν μικρόν τελείως καθαίρεται, καθαιρόμενος δέ παρρησιάζεται καί ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ καί φησίν· “Ὁ Θεός μου, σύ εἶ;” Καί ἀποκρίνεται καί φησί· “Ναί ἐγώ εἰμι, ὁ Θεός, ὁ διά σέ ἄνθρωπος γεγονώς· καί ἰδού ἐγώ πεποίηκά σε, ὡς ὁρᾷς, καί ποιήσω θεόν”.

Ὅτε τοίνυν χρονίσει πενθῶν καί κλαίων καί προσπίπτων καί ταπεινούμενος, ἄρχεται ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον (218) γινώσκειν τά τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τοῦτο πεφθακώς, τότε μανθάνει “τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον”. Εἰ γάρ μή ἴδῃ, ἵνα πάλιν εἴπω, αὐτόν, οὐδέ δύναται γινώσκειν αὐτόν· καί εἰ μή γνῷ αὐτόν, πῶς ἰσχύσει γνῶναι τό αὐτοῦ ἅγιον θέλημα; Εἰ γάρ ἐπί ἀνθρώπων τοῦτο ἀδύνατον, πολλῷ μᾶλλον ἐπί Θεοῦ. Διό καί προκόπτων καί ἐπί πλεῖον προσοικειούμενος τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν εἰς αὐτόν γινομένων παρά Θεοῦ γινώσκει καί ἅπερ μετά τῶν προλαβόντων ἁγίων ἁπάντων ἐποίησε καί ὅσα μέλλει μετά τῶν μεταγενεστέρων ποιεῖν. Περί δέ τῶν μελλόντων στεφάνων καί ἀμοιβῶν διδάσκεται μέν μυούμενος παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τεκμαιρόμενος δηλονότι ὅτι ὑπέρ νοῦν καί λόγον καί διάνοιαν ταῦτά εἰσιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί νοεῖ σαφῶς ὁποῖοι μετά τήν ἀνάστασιν ἔσονται αὐτός τε καί πάντες οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, οὐκ ἀπολαμβάνει δέ ταῦτα νυνί, εἰ καί τινες τοῦτο λέγειν ἡμᾶς κακῶς ἐλογίσαντο. Εἰ γάρ ἐνταῦθα τό πᾶν ἀπολαμβάνειν ὑποτιθέμεθα, λοιπόν κατ᾽ αὐτούς καί τήν ἀνάστασιν

αὐτήν ἀπαρνούμεθα, τήν κρίσιν τε καί τήν ἀνταπόδοσιν, καί τήν τῶν μελλόντων ἐλπίδα ἑκουσίως ἀποβαλλόμεθα. Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἡμεῖς φρονοῦμεν ἤ λέγομεν, ἀλλά καί τούς τοῦτο λέγοντας σφοδρῶς καθυποβάλλομεν ἀναθέματι. Τοίνυν καί νῦν μέν μετρίως τούς ἀρραβῶνας ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαμβάνειν τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ὁμολογοῦμεν καί λέγομεν, τό δέ ὅλον μετά τόν θάνατον ἐλπίζομεν λήψεσθαι, καθώς γέγραπται· "Νῦν μέν γινώσκω, φησίν, ἐκ μέρους· ὅταν δέ ἔλθῃ τό πᾶν, τότε τό ἐκ μέρους καταργηθήσεται". Καί ἀλλαχοῦ· "Καί νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καί οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα".

Καί ἵνα κατά πεῦσιν καί ἀπόκρισιν τόν λόγον μεταποιήσωμεν, οἱονεί τόν εἰρηκότα τοῦτο ἐρωτήσωμεν· "Πόθεν, (219) ὦ ἠγαπημένε καί φίλε Χριστοῦ, οἶδας ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἔσῃ; Φράσον ἡμῖν, πόθεν;" "Ἐκ τοῦ Πνεύματος, φησίν, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ καί αὐτός ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐπειδή καί αὐτός ταῦτά μοι εἶπε μυστικῇ τῇ φωνῇ". Ἀλλ᾽ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πρῶτον ἄνωθεν εἴπομεν ὅτι νοήματα ἡμῶν ἐκεῖνα λέγεσθαι δίκαιον, ὅταν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοΐ ἵνα λόγος περί πράγματός τινος ἀγαθοῦ ἤ κακοῦ γεννηθῇ, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἵνα κτήσωμαί τι ἤ κακοποιήσω ἤ ἀγαθοποιήσω τινά, ἐξήγησιν δέ καί οὐχί νόημα τό περί γεγενημένων ἤδη ἤ ἑωραμένων πραγμάτων λαλεῖν. Εἶτα πάλιν εἴπομεν ὅτι περί ὧν τις οὐχ ἑώρακε πραγμάτων ἤ πόλεων ἤ θεάτρων ἤ ἀνθρώπων, πῶς λέγειν δύναται περί αὐτῶν ἤ τάς ἰδέας ἤ τάς μορφάς καί τάς θέσεις αὐτῶν ἀφηγήσασθαι; Εἰ δέ καί εἴπῃ, μυθολόγος ἄν δικαίως ὑπό τῶν ἀκουόντων αὐτόν κληθήσεται. Οἱ οὖν εἰπόντες περί τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί περί τῆς ἐνδόξου καί φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας προφῆται καί ἀπόστολοι, ὅτι ὡς κλέπτης ἐν νυκτί καί ὡς ὠδίν τῇ τικτούσῃ καί ὅτι ἐν πυρί ἀποκαλύπτεται, πόθεν μαθόντες ταῦτα εἰρήκασι; Πάντως γάρ, ἤ παρά τινος ἀκηκόασιν, ἤ αὐτόπται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένοντο. Ἐπεί ὅ οὐκ εἶδον, ὅ παρ᾽ ἑτέρου οὐκ ἤκουσαν λέγοντος, πῶς ἐκεῖνοι εἰρήκασιν; Εἰ οὖν ἤκουσαν, παρά τίνος εἰπέ· οὔπω γάρ τέως λέγω ὅτι εἶδον αὐτοί καί εἶπον, ἀλλ᾽ ὅτι ἤκουσαν· εἰπέ λοιπόν, εἰ οἶδας, πόθεν ταῦτα μεμαθήκασιν. Εἰ δέ τί εἰπεῖν οὐκ ἐπίστασαι, ἄκουσον καί γνῶθι ὅτι παρά τοῦ Ἁγίου ταῦτα μεμαθήκασι

Πνεύματος, καθώς αὐτοῖς καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· "Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὅ πέμπει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καί ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἅ εἶπον ὑμῖν". (220) Ὅτι δέ καί ἅ οὐκ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστός, ταῦτα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπελθόν ἐδίδαξε καί εἶπε, φησίν ὁ αὐτός· "Ἔτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν· οὐ γάρ λαλήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλήσει καί τά ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμέ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν". Ἔμαθες πόθεν ἐδιδάχθησαν οἱ γράψαντες τά περί τῆς ἡμέρας ἐκείνης καί τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας καί τῶν ἀποκειμένων καί ἐπελθεῖν μελλόντων τοῖς ἁμαρτωλοῖς καί δικαίοις. Οὕτω καί περί τῶν λοιπῶν πάντων τῶν μή βλεπομένων ἡμῖν αὐτοί φωτισθέντες διά τοῦ Πνεύματος εἶδον ἅμα καί ἔγραψαν.

Ἀλλ᾽ ἐρωτῶντί μοι ἀποκρίθητι. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τί ἐστι; Θεός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὁμολογουμένως Θεός ἀληθινός. Σύ οὖν, ὡς ὁρᾷς, λέγεις τοῦτο Θεόν, τοῖς δόγμασι τῆς Ἐκκλησίας ἑπόμενος. Τοῦτο τοίνυν λέγων τε καί φρονῶν Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενον, συνιστᾷς ὅτι οἱ τό Ἅγιον ἔχοντες Πνεῦμα αὐτόν ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἔχουσι τόν Θεόν μένοντα πάντοτε μεθ᾽ ἑαυτῶν, καθώς πρός τούς ἀποστόλους ὁ Χριστός ἔφη· "Ἐάν ἀγαπᾶτέ με, τάς ἐντολάς τάς ἐμάς τηρήσετε· καί ἐγώ ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα". Ἰδού οὖν ἐδιδάχθης ὅτι καί μένει καί κατοικεῖ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας· τό γάρ εἰπεῖν "ἵνα μένῃ μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα" τό ἀϊδίως καί ἀτελευτήτως αὐτοῖς συνέσεσθαι καί εἶναι ἀχώριστον μετ᾽ αὐτῶν ἔν τε τῷ νῦν καιρῷ, ἔν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλοῖ. Ὅτι δέ καί ἑώρων τό Ἅγιον Πνεῦμα οἱ θεῖοι ἀπόστολοι καί ὅσοι τοῦτο λαβεῖν ἠξιώθησαν, ἄκουσον τό ἑπόμενον· "Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὅ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, (221) ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό οὔτε γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δέ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ᾽ ὑμῖν μένει". Ἵνα δέ γνῷς ὅτι καί τόν Χριστόν βλέπουσιν οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν καί τάς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσοντες, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἄκουσον λέγοντος· "Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς,

ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ πατρός μου, καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”.

Γνωστόν τοιγαροῦν ἔστω πᾶσι χριστιανοῖς ὅτι ὁ Χριστός ἀψευδής καί Θεός ἀληθινός ἐστι καί τοῖς τήν πρός αὐτόν ἀγάπην διά τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐνδεικνυμένοις ὁμολογουμένως ἐμφανίζεται, καθώς εἶπεν αὐτός· αὐτό τε τό Ἅγιον Πνεῦμα διά τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ δωρεῖται αὐτοῖς καί διά τοῦ Ἁγίου πάλιν Πνεύματος αὐτός καί ὁ Πατήρ ἀχωρίστως μένουσιν μετ᾽ αὐτῶν. Οἱ δέ τοιοῦτοι ἀφ᾽ ἑαυτῶν λαλοῦσιν οὐδέν· ὁ δέ λέγων λαλεῖν αὐτούς τι ἀφ᾽ ἑαυτῶν, δυνατόν εἶναι λέγει εἰδέναι καί ἄνθρωπον τά τοῦ ἀνθρώπου καί ἀνθρώπους ὡσαύτως τά τοῦ Θεοῦ· εἰ δέ μή τοῦτο, ἀλλά ψεύστας καί μυθολόγους ἀποκαλεῖ, ὡς μή ἐξ αὐτοῦ διδασκομένους, ἀλλά περί ὧν οὐκ εἶδον ἤ ἤκουσαν ἀπό οἰκείων συλλογισμῶν ἑτέρους διδάσκοντας. Ἀλλά χρεών εἰδέναι, ὅτι, εἰ συνᾴδοντα καί οὗτοι τοῖς προλαβοῦσι θεοφόροις πατράσι φθέγγονται, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι καί αὐτοί δηλονότι φθέγγονται καί οἱ αὐτοῖς ἀπιστοῦντες ἤ καί ἐνδιαβάλλοντες εἰς τόν δι᾽ αὐτῶν φθεγγόμενον ἁμαρτάνουσιν.

Ἐδιδάχθης τοίνυν, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός σου, εἰ θέλεις, ἐστί καί τά αἰώνια ἅπαντα ἀγαθά ἐν χερσί σου εἰσί. Σπεῦσον οὖν ἰδεῖν καί λαβεῖν καί ἐν σεαυτῷ κτήσασθαι τά ἀποκείμενα ἀγαθά καί μή διά τοῦ οἴεσθαι ταῦτα ἔχειν ἀποστερηθήσῃ πάντων αὐτῶν· (222) κλαῦσον, πρόσπεσον, ὥσπερ ποτέ ὁ τυφλός, οὕτω καί νῦν καί σύ καί εἰπέ· “Ἐλέησόν με, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, καί διάνοιξόν μου τούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ἵνα ἴδω τό φῶς τοῦ κόσμου, σέ τόν Θεόν, καί γενήσομαι υἱός ἡμέρας θείας κἀγώ· καί μή ἄμοιρον, ὡς ἀνάξιον, τῆς σῆς θεότητος καταλείψῃς με, Ἀγαθέ. Ἐμφάνισόν μοι, Κύριε, σεαυτόν, ἵνα γνώσωμαι ὅτι ἠγάπησάς με, ὡς τάς θείας τηρήσαντά σου, Δέσποτα, ἐντολάς. Πέμψον τόν παράκλητον, οἰκτίρμον, καί ἐπ᾽ ἐμοί, ἵνα αὐτός με διδάξῃ τά περί σοῦ καί τά σά ἀναγγείλῃ μοι, ὦ Θεέ τοῦ παντός. Λάμψον ἐπ᾽ ἐμοί τό φῶς τό ἀληθινόν, εὔσπλαγχνε, ἵνα ἴδω τήν δόξαν τήν σήν, ἥν εἶχες πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ σῷ Πατρί. Μεῖνον, ὡς εἶπας, καί ἐν ἐμοί. Μορφωθῆναι θέλησον, ἀόρατε, ἐν ἐμοί, ἵνα βλέπων τό ἀμήχανον κάλλος σου, τήν εἰκόνα, ἐπουράνιε, φορέσω

τήν σήν καί πάντα τά ὁρατά ἐπιλάθωμαι. Δός μοι τήν δόξαν ἥν σοι δέδωκεν, εὔσπλαγχνε, ὁ Πατήρ, ἵνα ὅμοιός σοι ὡς πάντες οἱ δοῦλοί σου γένωμαι κατά χάριν θεός καί συνέσομαί σοι διηνεκῶς νῦν καί ἀεί καί εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν".

Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πίστευσον καί πείσθητι ὅτι οὕτως ἐστί καί αὕτη ἡ πίστις ἡμῶν. Τοῦτο οὖν ἐστι, πίστευσον, ἀδελφέ, τό ἀναγεννηθῆναι καί ἀνακαινισθῆναι καί ζῆσαι τήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Ἤ οὐκ ἀκούεις τόν μέγαν Βασίλειον λέγοντα εἰς τόν προτρεπτικόν αὐτοῦ λόγον τῶν Φώτων· "Οὐκ ἐπιθυμεῖς σεαυτόν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπό γέροντος νέον γινόμενον;", καί τόν Παῦλον· (223) "Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινή κτίσις· τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδού γέγονε τά πάντα καινά". Ποῖα πάντα λέγει τοιγαροῦν; Εἰπέ, σύ, εἰπέ. Μή ὁ οὐρανός ἐνηλλάγη; Μή ἡ γῆ; Ἀλλά ὁ ἥλιος, ἤ οἱ ἀστέρες, ἤ ἡ θάλασσα, ἤ τι τῶν βλεπομένων καινόν καί πρόσφατον γέγονεν; Ἀλλ᾽ οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν· πρός ἡμᾶς γάρ καί δι᾽ ἡμᾶς τοῦτο εἴρηκε. Νεκροί γάρ ὄντες, πρός ζωήν ἀνιστάμεθα· φθαρτοί, καί εἰς ἀφθαρσίαν μεταποιούμεθα· θνητοί, καί εἰς ἀθανασίαν μεταβαλλόμεθα· γήϊνοι, καί γινόμεθα ἐπουράνιοι· σαρκικοί ἐκ σαρκός τήν γένεσιν ἔχοντες, καί πνευματικοί γινόμεθα, τῷ Ἁγίῳ ἀναγεννώμενοι καί ἀναπλαττόμενοι Πνεύματι.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ἐν Χριστῷ καινή κτίσις εἰσίν, ἀδελφοί· ταῦτα εἰς τούς ἀληθινούς πιστούς καί ἐκλεκτούς καθ᾽ ἑκάστην ἐπιτελοῦνται καί γίνονται, καί τούτων ἁπάντων μέτοχοι μερικῶς, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἐν σώματι ὄντες, γνωστῶς γίνονται· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί μετά θάνατον ὁλοτελῶς ταῦτα καί βεβαίως κληρονομῆσαι ἐλπίζουσιν, ὅλοι δηλαδή ἐν ὅλοις τοῖς νυνί μεταληφθεῖσι γινόμενοι ἀγαθοῖς. Εἰ γάρ καί τόν Χριστόν ἐσθίειν καί πίνειν, ἐνδύεσθαί τε καί ὁρᾶν καί αὖθις ὁρᾶσθαι παρ᾽ αὐτοῦ ἀεί διδασκόμεθα, ἀλλά καί ἐν ἡμῖν αὐτόν ἔχειν καί ἐν αὐτῷ πάλιν μένειν ἡμᾶς οἴδαμεν, ὡς αὐτόν μέν εἶναι ἡμῶν ἔνοικον, ἡμᾶς δέ πάλιν ἐνοίκους αὐτοῦ, οἰκίᾳ γινομένῳ δηλονότι ἡμῖν καθά καί ἡμεῖς πάλιν οἰκία γινόμεθα αὐτῷ, εἶτα καί υἱοί μέν ἡμεῖς αὐτοῦ, αὐτός δέ πατήρ ἡμῶν γίνεται, καί φῶς ἐκεῖνος ἐν σκότει λάμπον ἐστίν, αὐτόν δέ βλέπειν ἡμεῖς λέγομεν κατά τό "ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα", ἐάν οὖν ταῦτα πάντα καί τά λοιπά, ὡς δεδήλωται, ὅσα

δηλονότι αἱ θεῖαι Γραφαί γίνεσθαι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδιδάσκουσι, μηδόλως γίνεσθαι λέγωμεν εἰς ἡμᾶς, ἤ γίνεσθαι (224) μέν, μυστικῶς δέ καί ἀνεπαισθήτως, μηδέν πρός ταῦτα γινωσκόντων ἡμῶν, τί νεκρῶν διαφέρομεν;

Μή δή τῇ ἀπιστίᾳ οὕτως ἑαυτούς ἐκδιδόντες, εἰς βυθόν ἀπωλείας κατέρχεσθε· ἀλλ᾽ εἰ καί μέχρι τοῦ νῦν αἴσθησιν τῶν τοιούτων λαβεῖν οὐκ ἠλπίσατε καί διά τοῦτο οὐδέν ᾐτήσασθε, κἄν ἀπό τοῦ παρόντος πληροφορήθητε, πρῶτον ἀληθῆ ταῦτα πιστεύσαντες εἶναι καί συνᾴδοντα ταῖς θείαις Γραφαῖς, πάσας αὐτάς δηλονότι διεξερχόμενοι, ὅτι ἐντεῦθεν ἤδη γνωστῶς ἡ σφραγίς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν τοῖς πιστοῖς δίδοται. Καί πιστεύσαντες οὕτω διώκετε ἵνα καταλάβητε, οὕτω πυκτεύσατε ὡς οὐκ ἀέρα δέροντες· καί πρός τούτοις “αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν· κρούετε καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν”, εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Τέως διδάσκεσθε, τέως μετανοεῖτε, ὑποτάσσεσθε, νηστεύετε, κλαίετε, εὔχεσθε· καί οὕτω διά τούτων καί τῶν τοιούτων τρέχετε, πυκτεύετε, διώκετε, ζητεῖτε, κρούετε, αἰτεῖσθε, πρός μηδέν ἕτερον ἀπονεύοντες, ἕως καταλάβητε, ἕως δράξησθε, ἕως λάβητε, ἕως ὑμῖν ἀνοιγῇ καί εἰσέλθητε, ἕως ἔνδον τοῦ νυμφῶνος τόν νυμφίον θεάσησθε, ἕως ἀκούσητε· “Εὖ, δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ, ἐπί ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπί πολλῶν σε καταστήσω”, ἕως υἱοί φωτός καί υἱοί ἡμέρας γένησθε. Ἀλλά γάρ μή πρό τοῦ ταῦτα καί ἰδεῖν καί λαβεῖν καί παθεῖν φρεναπατοῦντες ὑμᾶς ἑαυτούς καί παραλογιζόμενοι εἶναί τι δοκεῖτε μηδέν ὄντες, καί ὡς ἀναπεπτωκότες τῇ συνειδήσει πνευματικούς ἑαυτούς εἶναι πρό τοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον λαβεῖν οἴεσθε, καί διά τοῦτο εἰς τό ἀναδέχεσθαι λογισμούς ἀλλοτρίους ἀσυνέτως ἐπείγεσθε καί εἰς ἡγουμενείας καί ἀρχάς ἐπιβαίνετε καί ἱερωσύνης ἀφόβως κατατολμᾶτε καί πρός μητροπόλεις καί ἐπισκοπάς τοῦ (225) ποιμαίνειν τόν τοῦ Κυρίου λαόν ἑαυτούς ὑμᾶς διά μυρίων μεθόδων ἀναιδῶς ἐπιδίδοτε. Ἀλλά προσέχετε, παρακαλῶ, ἑαυτοῖς, τά ἄνω φρονοῦντες, τά ἄνω ζητοῦντες, τά ἄνω ἐπιποθοῦντες, μηδενός τῶν ἐπιγείων, πρό τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα, φροντίζοντες.

Ναί, καταφρονήσωμεν πάντων τῶν ὁρωμένων, ἀξιῶ τήν ἀγάπην ὑμῶν· ἀποδεισώμεθα τά ἀνθρώπινα πάντα, ἅπαντα τά ἐμπαθῆ καί βλαβερά βδελυξώμεθα, ἵνα καί

τῶν ἐνταῦθα καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις σύν τῷ ἀνάρχῳ Πατρί καί τῷ παναγίῳ καί ἀγαθῷ καί ζωοποιῷ Πνεύματι, τῷ ἑνί τρισαγίῳ φωτί, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ στ΄. (226)

Περί ἀπαθείας καί ἐναρέτου ζωῆς. Καί ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καί εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καί περί συναφείας Θεοῦ πρός ψυχήν καί ψυχῆς πρός σῶμα καί ἑνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καί πρός τούτοις περί πνευματικῆς ἰατρείας καί ὅπως χρή θεραπεύειν τούς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.

Πολλοῖς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλάκις προσομιλήσας καί τινων συζητήσεων ἀναμεταξύ κινηθεισῶν, περί ἐμπαθείας, φημί, καί ἀπαθείας, λεγόντων ἀκήκοα σχεδόν ἁπάντων, οὐ μόνον τῶν ἀτελῶν εἰς ἀρετήν καί εὐσέβειαν, ἀλλά καί αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι τελείων εἰς ἀρετήν καί τά ὀνόματα καί τήν φήμην μεγάλην ἐχόντων κατά τόν κόσμον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄνθρωπος εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀπαθείας ἐλθεῖν, ὥσθ᾽ ὁμιλῆσαι καί συνεστιαθῆναι γυναιξί καί μηδεμίαν βλάβην ὑποστῆναι, μήτε τινά κίνησιν ἤ μολυσμόν ἐν τῷ λεληθότι παθεῖν. Τούτων αὐτήκοος ἐγώ γεγονώς, μεγάλης ἐπληρώθην τῆς ἀθυμίας καί θρηνεῖν ὑπέρ τῶν ταῦτα λεγόντων καί κλαίειν ἐκ πολλῆς συμπαθείας βιάζομαι, ἀκριβῶς εἰδώς ὤν μή ἄλλως ταῦτα λέγειν αὐτούς εἰ μή ἐκ πολλῆς ἀγνοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ μή γάρ ἐστερημένοι τῆς ὄντως ἀπαθείας ὑπῆρχον καί ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ἐκαλύπτοντο καί δοῦλοι τῶν ἡδονῶν καί τῶν τῆς σαρκός θελημάτων ἐτύγχανον, οὐκ ἄν τήν ζωοποιόν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ νέκρωσιν, (227) τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ χαρίζεται, ἠγνόουν καί ἠπίστουν περί αὐτῆς.

Πῶς γάρ καί πιστεύσουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε νεκρούς εἶναι καί γίνεσθαι τῷ κόσμῳ τινάς καί μόνην ζῶντας ζωήν τήν ἐν Πνεύματι, οἵτινες διά βίου παντός σπουδήν ἔθεντο ἐν ὑποκρίσει πάντα ποιεῖν, ἵνα ἀνθρώποις

ἀρέσωσι καί θεοφιλεῖς παρ᾽ αὐτῶν ὀνομάζωνται; Ὡς γάρ ἐν πάθεσιν οἴονται κατορθοῦν τήν ἀπάθειαν, ὅλως ἁμαρτία ὄντες τε καί γενόμενοι, καί ὡς μόνους τούς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ἀρκεῖν είς ἀρετήν καί ἁγιότητα πείθουσιν ἑαυτούς, οὕτω καί τήν ἀπάθειαν ἀπαρνούμενοι, ἅγιοι εἶναι καί λέγεσθαι βούλονται ταύτης χωρίς, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων τήν ἁγιωσύνην κτησάμενοι. Τόν γάρ μή ἐπαινούμενον ἁπλῶς καί ὡς ἔτυχε παρά τῶν πολλῶν οὐδενός λόγου ἄξιον εἶναι κρίνουσιν, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, ὅτι κρείσσων εἷς γινώσκων Θεόν καί ὑπ᾽ αὐτοῦ γινωσκόμενος ὑπέρ μυριάδας ἀπίστων τῶν μή εἰδότων Θεόν, κἄν παρά παντός τοῦ κόσμου ἐπαινῶνται καί μακαρίζωνται, ὥσπερ καί εἷς βλέπων ὑπέρ ἄπειρα πλήθη ἀμβλυωπούντων.Ὅτι γάρ ἔνι τινά τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνιζομένων είς τοιαύτην ἐλευθερίαν ἐλθεῖν καί τόν ἅπαξ μέτοχον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γενόμενον εἰς ἀπάθειαν ψυχῆς καί σώματος καταντῆσαι, ὥστε, μή μόνον μετά γυναικῶν συνεσθίοντα καί αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀνενόχλητον αὐτόν καί ἀπαθῆ διαμένειν, ἀλλά καί ἐν μέσαις στρεφόμενον πόλεσι, τραγῳδούντων τε καί κιθαρῳδούντων ἀκούοντα καί ὁρῶντα γελῶντας καί ὀρχουμένους καί παίζοντας, μηδέν παραβλάπτεσθαι, πᾶσα μέν συγγραφή μαρτυρεῖ, πᾶσα δέ ἱστορία καί τῶν ἁγίων αἱ πράξεις τοιαύτας τάς μαρτυρίας ἡμῖν διαγράφουσι, καί τούτου ἕνεκεν πᾶσα πρᾶξις ἐναγώνιος καί πᾶσα κακοπάθεια παρά τῶν εὐσεβούντων ἐπιτελεῖται.

(228) Ὁ γάρ τῶν κατά Θεόν ἀγωνιζομένων σκοπός τοιοῦτός ἐστι, πρῶτον μέν ἐκφυγεῖν κόσμον ἅπαντα καί τά ἐν τῷ κόσμῳ. Κόσμον δέ λέγω τήν παροῦσαν ζωήν, ἤγουν τόν αἰῶνα τοῦτον τόν πρόσκαιρον, τά δέ ἐν τῷ κόσμῳ, τά περί ἡμᾶς πάντα ἅπερ καταλιμπάνειν ἡμᾶς ὁ Λόγος διακελεύεται, ἀφ᾽ ὧν καί φεύγειν ἐκ παντός χρή, οἷον ἀπό πατρός καί μητρός, ἀδελφῶν τε καί συγγενῶν καί φίλων, ἔτι δέ ἀπό κτημάτων καί χρημάτων καί περιουσίας καί πλούτου παντός, οὐχ ὡς ἀπηγορευμένων ὄντων αὐτῶν ἤ καί ἐπιβλαβῶν, ἀλλ᾽ ὡς μή δυναμένων ἡμῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν στρεφομένων, τῆς αὐτῶν προσπαθείας ἀπαλλαγῆναι· ὁ γάρ ἤδη ταῖς ἡδοναῖς συγκραθείς, εἰ μή τάς αἰτίας αὐτῶν ἐκφύγοι καί μακράν γένηται ἀπ᾽ αὐτῶν, οὐκ ἄν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἐλευθερωθήσεται. Μετά δέ τό γενέσθαι γυμνός πάντων

τῶν προσόντων, τότε καί αὐτήν ἑαυτοῦ ὀφείλει, εἰ σπουδαῖός ἐστιν, ἀπαρνήσασθαι τήν ψυχήν· ὅπερ καί κατορθοῦται ἐν τῇ τοῦ οἰκείου ἀπονεκρώσει θελήματος, οὐ λέγω μόνου τοῦ ἔξωθεν, οἷον μή φαγεῖν, μή πιεῖν, μή προπετῶς τι διαπράξασθαι, μή ὑπνῶσαι, μή τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἄνευ ἐπιταγῆς ποιῆσαι, ἀλλά καί τοῦ ἔσωθεν, φημί, τῆς καρδιάς κινήματος, οἷον μή βλέψαι ἐμπαθῶς, μή ὡσαύτως ἀσπάσασθαι, μή μέμψασθαι ἀφανῶς, μή κατακρῖναί τινα, μή ἐπιχαρῆναι πτώσει τινός, μή ὀργισθῆναι κατά διάνοιαν, μή φθονῆσαι κακῶς, μή ζηλῶσαι ἐν πονηρίᾳ.

Πῶς πάντα τά τῆς εὐσεβείας ἀπαριθμήσομαι ἰδιώματα, ἵνα καί δείξω σοι ἀκριβῶς τῶν χριστιανῶν τήν ἀκρίβειαν; Πλήν ἔτι τά τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως μάνθανε, τοῦ μή κρῦψαι λογισμόν μηδέ τόν τυχόντα ποτέ, μή παρελθεῖν δακρύων χωρίς ἡμέραν μίαν τό κατά δύναμιν, μή τρῖψαι τήν ὄψιν κατά τήν συνήθειαν ὕδατι, μή τῆς κόμης κοσμῆσαι τάς τρίχας, ἤ καί τοῦ πώγωνος, μή λῦσαι τήν (229) ζώνην εἰς ὕπνον τρεπόμενος, ἵνα μή χαυνωθείς ὑπνώσῃ πλέον τοῦ δέοντος, μή βάλαι χεῖρα εἴσω καί κνῆσαι μέλος τοῦ σώματος, ἀλλά καί φυλάξασθαι ἀπό ἑτέρας ἀφῆς, μή ἐνατενίσαι ἁπλῶς μηδέ εἰς γηράσαντος ὄψιν - ὁ γάρ μεσάζων τοῖς κακοῖς πανταχοῦ πάρεστι -, μή ἐννεῦσαί τινι κατά ἑτέρου τινός, μή λαλῆσαι μηδέν ὅ μή συμφέρει καί σιωπῆσαι ὅ καί λαληθῆναι ἄξιον, μή καταλεῖψαι τόν συνήθη κανόνα μέχρι θανάτου ποτέ, μή κτήσασθαι μετά τινος μερικήν φιλίαν, εἰ καί ἁγίου δοκεῖ ἔχειν ὑπόληψιν, μή ἐν μέρει ἤ καθόλου καλλωπισμῶν φροντίσαι ἐνδύματος ἤ ὑποδήματος, εἰ μή μόνην τήν χρείαν σεμνήν ὁμοῦ καί εὐσχήμονα, μή ἐνηδόνως τινός γεύσασθαι μηδέ φαγεῖν ὅ τῇ ψυχῇ διά τῆς ὁράσεως ἤρεσεν. Ἐν τούτοις γάρ πᾶσι καί ἐν πλείοσιν ἄλλοις ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται· καί διά τούτων πάντως, εἰ χαύνως καί ῥᾳθύμως πορεύεται, τό οἰκεῖον καθ᾽ ὥραν ἐκπληροῖ θέλημα, εἰ και τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀποταξάμενος μακαρίζεται. Τῶν γάρ ἔξωθέν τις καί βλεπομένων τοῖς πᾶσιν ἐγκρατευόμενος παρά τῶν μή καλῶς εἰδότων ὁρᾶν ὡς ἐργάτης ἀνακηρύττεται, τά δέ κρύφια τῆς καρδίας θελήματα ἐκπληρῶν, ὡς ἀκάθαρτος παρά Θεῷ μισεῖται καί ἀποστρέφεται· κἄν εἰ χίλια ἔτη οὕτω ποιήσῃ

ἀγωνιζόμενος, οὐδεμίαν εὑρήσει ἐκ τῶν ἔξωθεν μόνων ἀγώνων ὠφέλειαν.

Ὁ δέ εἰς πάντα ἐγκρατευόμενος καί τήν ψυχήν προπαιδεύων ἀτάκτως μή περιφέρεσθαι μηδέ ποιεῖν ἐν μηδενί ὧν ὁ Θεός ἀπαρέσκεται τό ἑαυτῆς θέλημα, ἀλλ᾽ ὅλην, ὥσπερ ἐπί κάλου τινός ἀεροβατοῦσαν, τοῖς τοῦ Θεοῦ ὁδεύειν θερμῶς ἀναγκάζων προστάγμασιν, οὗτος ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἐν αὐτοῖς αὐτόν εὑρήσει κεκρυμμένον τοῖς θείοις αὐτοῦ ἐντάλμασιν. Ὧ καί ἐντυχών, πάσης ἄλλης ἐργασίας ἐπιλαθόμενος ἐκπλαγήσεται προσπεσών αὐτόν καί μόνον ὁρᾶν ἀγαπήσει. Οὗ καί κρυβέντος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, (230) ἀπορήσας οὗτος, πάλιν τήν ὁδόν ἄνωθεν ἀπαρξάμενος, τρέχει σφοδρότερον, ἐντονώτερον, ἀσφαλέστερον· ὁρᾷ κάτω, περιπατεῖ σύννους, τῇ μνήμῃ φλέγεται, τῷ πόθῳ καίεται, τῇ ἐλπίδι τοῦ πάλιν ἐκεῖνον ἰδεῖν ἀνάπτεται· καί, ὅταν πολλά δραμών κατάκοπος γένηται καί φθάσαι μή δυνηθῇ, ἀλλά καί παντελῶς καταπέσῃ, δραμεῖν μή δυνάμενος, τηνικαῦτα βλέπει τόν διωκόμενον καί τόν φεύγοντα φθάνει καί κρατεῖ τόν ποθούμενον καί γίνεται ὅλος ἔξω τοῦ κόσμου καί αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου ἐπιλανθάνεται, συνάπτεται τοῖς ἀγγέλοις, τῷ φωτί ἀναμίγνυται, ἀπογεύεται τῆς ζωῆς, τῇ ἀθανασίᾳ συμπλέκεται, ἐν ἀπολαύσει γίνεται τῆς τρυφῆς, εἰς τρίτον ἀνέρχεται οὐρανόν, ἁρπάζεται εἰς παράδεισον, ἀκούει ἄρρητα ῥήματα, εἰς τόν νυμφῶνα εἰσέρχεται, εἰς τόν παστόν παραγίνεται, τόν νυμφίον ὁρᾷ, τοῦ πνευματικοῦ γάμου ἐν μετοχῇ γίνεται, τοῦ μυστικοῦ κρατῆρος ἐμπίπλαται, τοῦ μόσχου τοῦ σιτευτοῦ, τοῦ ἄρτου τοῦ ζωηροῦ, τοῦ πόματος τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται, εἰς ἅ οὐδέ τῶν ἀγγέλων αἱ δυνάμεις ἀδεῶς ἐνατενίσαι τολμῶσιν.

Οὕτως ἔχων πυροῦται τῷ πνεύματι καί πῦρ ὅλος γίνεται τῇ ψυχῇ, μεταδιδούς καί τῷ σώματι τῆς οἰκείας λαμπρότητος, δίκην τοῦ ὁρωμένου πυρός τήν οἰκείαν τῷ σιδήρῳ φύσιν μεταδιδοῦντος, καί γίνεται ἡ ψυχή τῷ σώματι ὅπερ γέγονε τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, καθά φησιν ἡ θεολόγος φωνή· οὔτε γάρ ψυχή ζῆν δύναται, μή φωτιζομένη παρά τοῦ κτίσαντος, (231) οὔτε σῶμα, μή παρά τῆς ψυχῆς δυναμούμενον. Σκόπει ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Σῶμα, ψυχή καί Θεός, τά τρία ταῦτα. Θεός ἄναρχος, ἀτελεύτητος, ἀπρόσιτος,

ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀπαθής, ἀνεκδιήγητος, ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανείς ἡμῖν ἐν σαρκί δι᾽ Υἱοῦ καί γνωρισθείς διά τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὡς πιστεύομεν, ἴσος ἡμῖν κατά πάντα χωρίς ἁμαρτίας, ψυχῇ νοερᾷ μίγνυται διά τήν ἐμήν ψυχήν, ὥς πού τις ἔφη, ἵνα καί τό πνεῦμα σώσῃ καί τήν σάρκα ἀθανατίσῃ. Ἀλλά μήν καί ἐπαγγέλεται λέγων· "Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω. Καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ᾽ αὐτοῖς ποιησόμεθα", δηλαδή τοῖς πιστεύουσι καί τήν πίστιν ἐκ τῶν προειρημένων ἔργων ἐνδεικνυμένοις. Ἀλλά πρόσεχε. Θεοῦ κατά τάς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί διά τῶν ἐνεργειῶν καί ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐμπεριπατοῦντος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀχωρίστους εἶναι τοῦ Θεοῦ τάς ἀξίας τῶν τοιούτων ψυχάς ὁμολογουμένως πιστεύομεν. Τῶν δέ ψυχῶν πάλιν διϊκνουμένων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καί μηδενί μέρει ἀπολιμπανομένων, ἀνάγκη πάντως καί αὐτήν τήν σάρκα, ἀχώριστον οὖσαν τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δέ μηδέ ζῆν χωρίς αὐτῆς δυναμένην, ὅλην ἄγεσθαι τῆς ψυχῆς τῷ θελήματι· καί ὡς οὐκ ἔστι σῶμα ζῆν ἄνευ ψυχῆς, οὕτως οὐδέ θέλημα ἔνι τό σῶμα ἔχειν τότε παρεκτός τῆς ψυχῆς.

Ἀποδέδεικται τοίνυν ὅτι, ὥσπερ ἐν Πατρί καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι εἷς Θεός ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως προσκυνεῖται, οὕτω πάλιν ἐν Θεῷ καί ψυχῇ καί σώματι ἀδιαιρέτως καί ἀσυγχύτως θεός κατά χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, (232) μήτε τοῦ σώματος είς ψυχήν μεταβαλλομένου, μήτε τῆς ψυχῆς είς θεότητα μεταποιουμένης, μήτε τοῦ Θεοῦ τῇ ψυχῇ συγχεομένου, μήτε τῆς ψυχῆς είς σάρκα μεταπηγνυμένης, ἀλλά μένων ὁ Θεός καθό Θεός ἐστι καί ἡ ψυχή καθώς ἔχει φύσεως καί τό σῶμα, καθώς ἐπλάσθη, πηλός. Ὁ παραδόξως συνδήσας αὐτά καί τό νοερόν τε καί ἄϋλον τῷ πηλῷ συγκεράσας, αὐτός ἀμφοτέροις τούτοις ἀσυγχύτως ἑνοῦται κἀγώ κατ᾽ εἰκόνα καί ὁμοίωσιν ἐκείνου, ὡς ὁ Λόγος ἀπέδειξε, γίνομαι. Ἀλλά πάλιν, εἰ δοκεῖ, τόν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὑφ᾽ ἡδονῆς γάρ κινούμενος καί χαρᾶς, ἔτι τοῖς εἰρημένοις προσμένειν βούλομαι, ἵνα καί τόν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλότερον ἀνατάξωμαι. Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός ὅν σεβόμεθα. Θεός, ψυχή καί

σῶμα, ὁ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ κτισθείς ἄνθρωπος καί θεός εἶναι καταξιούμενος.

Τί οὖν μοι ταῦτα καί πρός τί λεπτότερον εἴρηται καί διά τί μακρόν τόν λόγον ἐξέτεινα, ἤ ἵνα αἰσχυνθῶσι, μᾶλλον δέ οἱ τό κατ᾽ εἰκόνα μή ἔχοντες ἑαυτούς ἐπιγνώσωνται καί οἱ κεχωρισμένοι ἀπό τοῦ Θεοῦ ἑαυτούς ἀποκλαύσωνται καί τίνων ἐστέρηνται γνώσωσι καί ὑφ᾽ ὧν κατέχονται τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου διακρίνωσι και οἷον αὐτούς σκότος κατακαλύπτει νοήσωσι καί Θεόν διδάσκειν τρομάσωσι, μᾶλλον δέ, ἵνα συγκαταβατικώτερον εἴπω, τοῖς τήν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τοῦ Θεοῦ καί πάντα διδασκομένοις δι᾽ αὐτῆς καί πάντα ἰσχύουσιν ἐν αὐτῇ ἀντιλέγειν φρίξωσι καί παύσωνται λέγειν μή εἶναι δυνατόν τινα τῶν κατά Θεόν ζώντων, ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενον καί μετά γυναικῶν συνεσθίοντα ἤ αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀμόλυντον νοητῶς τε καί αἰσθητῶς διαμένειν; Θεός ἀπαθής ἐστι, μή προσπάσχων τοῖς ὁρωμένοις. Καί οἶδα πάλιν ὅτι οἱ μή ὁρᾶν ἰσχύοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς μηδέ τοῖς αἰσθητηρίοις αὐτῆς αἰσθανόμενοι, τοῦ λεγομένου τήν (233) δύναμιν μή νοήσαντες, οὕτω πως ἀνταποκριθήσονται· "Ὅτι μέν ὁ Θεός, φησίν, ἀπαθής ἐστιν, οἴδαμεν· ἀλλ᾽ οὐ περί Θεοῦ, περί δέ ἀνθρώπου πάντως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν".

Ἀλλά καί ὁ λόγος διά τοῦτο προλαβών τά τούτων ἐνέφραξε στόματα, θεόν εἰπών καί τόν ἄνθρωπον κατά χάριν γινόμενον, ἤγουν τῇ δωρεᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὥσπερ γάρ οὐκ ἔνι τόν ἥλιον ἐν βορβόρῳ λάμποντα μολυνθῆναι τάς ἀκτῖνάς ποτε, οὕτως οὐδέ τοῦ Θεόν φοροῦντος κεχαριτωμένου ἀνθρώπου τήν ψυχήν ἤ τήν διάνοιαν μολυνθῆναι ἐνδέχεται, κἄν ἐν βορβόρῳ σωμάτων, εἰπεῖν, ἀνθρωπίνων ἐγκυλινδεῖσθαι τύχοι τό καθαρώτατον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ τοῖς θεοσεβέσιν ἀνοίκειον· οὐ μόνον δέ, ἀλλ᾽ οὐδέ, εἰ μετά μυρίων ἀπίστων καί ἀσεβῶν μεμιασμένων καθειρχθήσεται καί γυμνός τῷ σώματι γυμνοῖς αὐτοῖς ἐνωθήσεται, τήν πίστιν παραβλαβήσεται ἤ τοῦ ἰδίου δεσπότου χωρισθήσεται καί τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐπιληφθήσεται. Πολλά γάρ ἐπί μαρτύρων καί ἁγίων τοιαῦτα ἐγένοντο, ὡς ἐν τῷ Χρυσάνθῳ μάρτυρι καί ἐν ἄλλοις τισί τῶν ἁγίων, καί ὅμως οὐδέν ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης τοῦ διαβόλου

ἐκεῖνοι παρεβλάβησαν, τόν Θεόν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καί μένοντα.

Ὁ γάρ τό κατ᾽ εἰκόνα καί καθ᾽ ὁμοίωσιν ἤ τηρήσας ἑαυτῷ ἄνωθεν ἤ ἀνακαλεσάμενος καί ἀπολαβών, καί τό βλέπειν κατά φύσιν ἀπέλαβεν. Τοιγαροῦν καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως ὁ τοιοῦτος περιπατεῖ, βλέπει τά πράγματα πάντα καθώς ἔχουσι φύσεως· οὐ τάς χροιάς θαυμάζει καί τάς στιλπνότητας, ἀλλά τήν τούτων οὐσίαν τε καί ποιότητα καθορῶν, μένει ἀσάλευτος, μόνοις τοῖς ἑστῶσι προσέχων καί μένουσι. Ὁρᾷ τόν χρυσόν καί οὐ τήν λαμπρότητι τούτου προσέχει, ἀλλά κατανοεῖ τήν ὕλην ὅτι ἀπό τῆς γῆς καί χοῦς ἤ λίθος ἐστί, μηδέποτε εἰς ἕτερόν τι μεταβληθῆναι δυνάμενος. Βλέπει τόν ἄργυρον, (234) τόν μαργαρίτην, τούς λίθους ἅπαντας τούς τιμίους καί οὐ ταῖς εὐχροίαις τήν αἴσθησιν κλέπτεται, ἀλλά λίθους ἅπαντας ὡς ἕνα τῶν ἁπάντων λίθων ὁρᾷ καί πηλόν ἅμα ταῦτα λογίζεται. Ὁρᾷ ἱμάτια πολυτελῆ καί οὐ θαυμάζει τήν ποικιλίαν, ἀλλ᾽ ὅτι σκωλήκων κόπρος εἰσίν ἐννοεῖ, καί τούς τερπομένους εἰς αὐτά καί περιποιουμένους ταῦτα ὡς τίμια ἐλεεῖ. Ὁρᾷ τινα δοξαζόμενον, ἐπί θρόνου καθήμενον, ὑπό λαοῦ πολλοῦ κατά τάς ὁδούς πομπευόμενον ἤ καί φυσώμενον, καί ὡς ὄναρ βλέπων οὕτω διάκειται, γελῶν καί θαυμάζων τῶν ἀνθρώπων τήν ἄγνοιαν. Βλέπει τόν κόσμον καί ἐν μέσῳ πόλεως ὑπάρχει καί βαδίζει μεγάλης – μάρτυς ὁ ταῦτα ἐν ἡμῖν ἐνεργῶν Κύριος -, ὡς μόνος ὤν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· καί ὡς ἐν ἐρήμῳ διάγων ἀνθρώποις ἀβάτῳ καί ὡς μηδέν μετά τινος ἔχων ἤ γνωρίζων τινά τῶν ἐπί γῆς ἀνθρώπων, οὕτω διάκειται.

Ὁ τοιοῦτος καί γυναῖκα τοίνυν ὁρῶν κάλλος ἔχουσαν σώματος, οὐ τῆς ὄψεως ὁρᾷ τήν ἐπανθοῦσαν εὐπρέπειαν, ἀλλ᾽ ὡς σαπρίαν ἤ βόρβορον καί ὡς ἤδη θανοῦσαν καί γεγονυῖαν ὅλην ὅπερ καί γίνεται, οὕτω ταύτην ὁρᾷ· ἧς οὐκ ἄν ποτε τό ἔξωθεν ἄνθος ὁ νοῦς περιβλέψῃ, ἀλλά τήν ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν ὑλώδη φθοράν, ἐξ ἧς τό ὅλον σῶμα συνίσταται. Τί γάρ καί ἄλλο ἐστί σῶμα ἤ διαμασηθείσης τροφῆς χυλός; Εἰ δέ καί τό ἔξωθεν κάλλος καταμαθεῖν θελήσειεν, οἶδεν ἐκ τῶν κτισμάτων ἀναλόγως θαυμάζειν τόν γενεσιουργόν, οὐχί δέ λατρεύειν τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα· οὕτω γάρ ἀπό τοῦ μεγέθους καί ἀπό τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἐπιγινώσκει τόν δημιουργόν καί πρός τήν ἐκείνου θεωρίαν ὁ νοῦς ἀνάγεται καί τήν

ψυχήν ἀνάπτει πρός τήν τοῦ ποιητοῦ κατανόησιν, δι᾽ ἧς ἄρα καί πρός θεῖον κινεῖται πόθον καί δάκρυα καί ὅλως ἔξω τῶν ὁρωμένων γίνεται καί ἀπό τῶν κτισμάτων ἀποχωρίζεται.

(235) Καθάπερ γάρ τό φῶς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν πανταχοῦ παρ᾽ ἡμῶν πέμπεται καί, τά προκείμενα πάντα τῇ ὀπτικῇ δυνάμει περιερχόμενον, τό σύνολον ἐξ αὐτῶν οὐ μολύνεται, κἄν ὦσι λίαν δυσειδῆ τά ὁρώμενα, ἀλλά πάλιν ἀμόλυντον αὐτό πρός ἕτερα περιφέρομεν, οὕτω καί ἡ τῶν ἁγίων διάνοια, κἄν εἰς βορβορώδη πάθη καί αἰσχρά παρακύψειεν, οὐ μολύνεται. Γυμνός γάρ ὑπάρχει ὁ νοῦς αὐτῶν καί πάσης ἐπιθυμίας ἐμπαθοῦς ἀλλότριος. Εἰ γάρ καί εἰς τήν τῶν τοιούτων θεωρίαν εἰσελθεῖν ποτε βουληθείη, οὐ δι᾽ ἕτερόν τι τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ᾽ ἤ ἵνα σκοπήσῃ καί καταμάθῃ τῶν παθῶν τάς ἐμπαθεῖς κινήσεις καί ἐνεργείας καί πόθεν λαμβάνουσι τάς αἰτίας καί διά ποίων φαρμάκων πάλιν ἐξαφανίζονται, καθά καί ἰατρούς ποιοῦντας ἀκούομεν καί περί τῶν παλαιῶν ἀκηκόαμεν. Ἀνέτεμον γάρ τούς νεκρούς, ἵνα τήν θέσιν κατανοήσωσι τοῦ σώματος, ὅπως ἐξ ἐκείνων γινώσκοντες ὦσι τῶν ζώντων ἀνθρώπων τά ἔνδοθεν καί ἰατρεύειν ἐν ἄλλοις ἐπιχειρῶσι τά μή ὁρώμενα πάθη. Τοιοῦτόν τι πάντως ἐργάζεται καί ὁ πνευματικός ἰατρός ὁ τά τῆς ψυχῆς πάθη ἐμπείρως ἰατρεύειν βουλόμενος· ἵνα δέ σοι τήν ἔντεχνον αὐτοῦ ἰατρείαν τῷ λόγῳ καθυποδείξω, πραγματικήν ποιήσομαι τήν διήγησιν.

Ἔρχεταί τις πρός τόν πνευματικόν ἰατρόν ἄρρωστος, κεκαρωμένος τῷ πάθει, τεταραγμένος ὅλος τόν νοῦν, ἀντί ἰατρείας τά βλάπτοντα ἐπιζητῶν, τά τό πάθος δηλονότι αὐξάνοντα καί τόν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ ἐπισπώμενα. Βλέπει τοῦτον ὁ φιλάνθρωπος καί συμπαθής ἰατρός, κατανοεῖ τοῦ ἀδελφοῦ τήν ἀσθένειαν, τοῦ πάθους τήν φλεγμονήν, τόν ὄγκον, ὁρᾷ τόν νοσοῦντα ὅλον τοῦ θανάτου γινόμενον. Τοῦ τοιούτου δέ ἆρά τις ἐρασθήσεται, ἵνα πάλιν τῶν ἀναισθήτων λόγων ἐκείνων ἀναμνησθῶ; Οἶμαι, οὐδέ τῶν λίαν τις μαινομένων ἀνδρῶν τοιοῦτόν τι κατά τῆς ἀσθενούσης ἤ τοῦ ἀσθενοῦντος τήν πρός θάνατον ἀρρωστίαν ἐνθυμηθήσεται, μή ὅτι γε εὐσεβῶν καί φοβουμένων τόν Θεόν ἰατρῶν. Ἀλλά τῶν ὄντως (236) μαινομένων τούς λόγους χαίρειν εἰπόντες, ἐχώμεθα τοῦ λόγου τῆς διηγήσεως. Ὅταν οὖν ἴδῃ ὁ πνευματικός καί ἐπιστήμων

ἰατρός ἐν οἷς εἴπομεν ὄντα τόν ἀδελφόν, οὐκ εὐθέως βοᾷ οὐδέ διαναβάλλεται οὐδέ λέγει· "Κακά καί θανατηφόρα εἰσίν ἅ ζητεῖς καί οὐ δίδωμί σοι ταῦτα τά βοηθήματα", ἵνα μή ἀκούσας φυγῇ χρήσηται καί πρός ἕτερον τῶν τοιούτων παθῶν ἄπειρον ἀπέλθῃ καί τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τεθνήξεται· ἀλλά προσδέχεται, κατέχει, παρακαλεῖ, πᾶσαν δεικνύει ἀγάπην ὁμοῦ καί ἁπλότητα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτόν ὅτι καί δι᾽ ὧν φαρμάκων ᾐτήσατο, δι᾽ αὐτῶν καί τήν ἰατρείαν ποιήσηται καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ.

Εἰσί γάρ τινες οἱ χαλεπῶς νοσοῦντες κατά ψυχήν καί χαλεπά τά νοσήματα φέροντες καί τά ἐπαύξοντα τήν νόσον ἐπιζητοῦντες· καί τό μέν πάθος ἑκάστου τούτων ἴσως, ἵνα δέηται διαίτης καί τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς, αὐτοί δέ μᾶλλον τρυφᾶν ζητοῦσι τά φθοροποιά βρώματα καί εἰς κόρον ἐμφορεῖσθαι αὐτῶν. Διά δή τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ ἔμπειρος ἰατρός οὐκ εὐθέως ἐπί τοῖς ζητουμένοις παρά τοῦ νοσοῦντος ἀνανεύει, ἀλλ᾽ ὑπισχνεῖται πάντα τά τῆς αἰτήσεως ἐκπληρῶσαι αὐτοῦ· ὁ νοσῶν, ὡς ἐπί καλοῖς, σπεύδει τοῖς καταθυμίοις αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ὑποκρύπτει τά βοηθήματα· καί ὁ μέν ἐκδέχεται καί περιχαρῶς ἀναμένει, ὁ δέ, σοφός ὤν, τόν μέν φαινόμενον τῶν ζητουμένων δεικνύει παρόμοια, τό δέ κρυπτόμενον, ἄλλα μέν τῇ γεύσει, τῇ δέ δυνάμει τῆς ἐνεργείας παράδοξα. Μόνον γάρ τῶν φαρμάκων ὁ ἀσθενῶν ἅπτεται, καί τῇ ἁφῇ παρά πᾶσαν ἐλπίδα τήν ἰατρείαν λαμβάνει· καί καταπαύεται μέν εὐθύς τοῦ πάθους ὁ ὄγκος, τό δέ τραῦμα παντελῶς ἀφανίζεται, καί ὧν τῇ ἐπιθυμίᾳ πρῶτον ἐφλέγετο, τούτων οὐδέ μνημονεύειν ἀνέχεται τοῦ λοιποῦ. Καί ἔστιν ἰδεῖν καί θεάσασθαι λόγου παντός ὑψηλότερον θαῦμα γινόμενον· χωρίς γάρ ἄλλου τινός βοηθήματος, μόνῃ τῇ προσψαύσει καί θεωρίᾳ τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων ὑγιαίνειν ποιεῖ τούς νοσοῦντας, (237) τά τραύματα καί τόν ὄγκον αὐτῶν καταστέλλεσθαι καί τήν φλόγαν τούτων τῆς δίψης παύεσθαι, καί τούς πεινῶντας τά φθοροποιά καί ἐπιβλαβῆ βρώματα τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἐπιθυμεῖν ἔκτοτε, καί πολλοῖς διηγεῖσθαι τούτους τά τοῦ ἰατροῦ θαύματα καί τήν θαυμασίαν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.

Ἀκουέτωσαν οἱ ὑγιαίνοντες καί τά αἰνιγματωδῶς ἡμῖν εἰρημένα νοείτωσαν, εἴ τε καί τῆς ἐνθέου γνώσεως τήν χάριν ἐδέξαντο. Ταῦτα γάρ οἱ νοσοῦντες οὐκ ἴσασι,

μᾶλλον δέ οὐδέ ὅτι ἀσθενοῦσιν ἐπίστανται. Τούς δέ οὕτως ἔχοντας τίς ἄρα λόγῳ πείσει ποτέ ὅτι ἀσθενείᾳ καί νόσῳ κατέχονται; Ὑγείαν γάρ τούτην οἴονται, τό ποιεῖν τῆς σαρκός τά θελήματα καί πάντα πράσσειν τά τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ἐφέσεως· καί ὥσπερ οὐδείς τούς ἔξω φρενῶν ὄντας καί παρακόπους ἔκφρονας εἶναι ποιήσει λογίσασθαί ποτε ἑαυτούς, οὕτως οὐδέ τούς ἐν πάθεσι κυλινδουμένους καί ὑπ᾽ αὐτῶν κεκρατημένους καί μή αἰσθανομένους τῆς κατασχέσεως τούτων ἐν κακοῖς εἶναι πείσει ποτέ τις ἤ μεταβαλέσθαι ποιήσει ἐπί τό βέλτιον. Τυφλοί γάρ ὄντες καί μηδέ ἄλλον τινά πιστεύοντες βλέπειν, οὕτως διάγουσιν ἐστερημένοι καί τοῦ ὁρᾶν, καί ὅτι οὐδέ ἀναβλέψαι αὐτούς δυνατόν εἶναι πείθονται· εἰ γάρ ἐπείθοντο, τάχα ἄν καί ἐζήτησαν ἀναβλέψαι, καί ἀναβλέψαντες εἶδον ἀκριβῶς καί ἐγνώρισαν τούς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ. Ἀλλά μή θέλοντες τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι βύουσιν ἑκουσίως τά ὦτα καί τῷ Ἀποστόλῳ προσέχειν οὐ βούλονται οὕτω λέγοντι· "Ἐμοί κόσμος ἐσταύρωται κἀγώ τῷ κόσμῳ. Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δέ ἐν ἐμοί Χριστός", καί πάλιν· "Νεκρώσατε οὖν τά μέλη ὑμῶν τά ἐπί τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν καί τήν πλεονεξίαν". Ὁ οὖν τῷ κόσμῳ ἀποθανών – τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ σταυρός – καί ζῶν μηκέτι αὐτός, ζῇ δέ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, (238) ὁ νεκρωθείς τά μέλη τά ἐπί τῆς γῆς, ἤγουν τάς ἐμπαθεῖς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ὥστε καί παντός πάθους καί πάσης ἐπιθυμίας κακῆς ἀμέτοχος γενέσθαι, πῶς, εἰπέ, κἄν ὁπωσοῦν πάθους αἴσθησιν δέξηται, ἤ ἡδονῆς ὑποστήσεται κίνησιν, ἤ σαλευθήσεται τήν καρδίαν τό σύνολον;

Εἰ δέ ἀπιστεῖς ἔτι καί ἀναβάλλεσαι, βλέπε πρός τίνα τάς κατηγορίας ἐκφέρεις καί τίνα λέγεις τῆς ἁμαρτίας συμμέτοχον. Ὦ τοῦ τολμήματος! Τούς τόν Χριστόν ζῶντα καί ἐνοικοῦντα ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς, πρός ἡδονήν λέγεις κλέπτεσθαι τήν καρδίαν; Λοιπόν κατά σέ κοινωνός ἁμαρτίας καθέστηκεν ὁ Χριστός, ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ τοῦ κόσμου αἴρων τάς ἁμαρτίας καί καθαίρων παντός πάθους τάς αὐτῷ συναφθείσας ψυχάς; Οὐκ ἐννοεῖς ἀκμήν ἅ μέν λαλοῦμεν ἡμεῖς, ἅ δέ σύ βλασφημεῖς; Οὐ φρίττεις καί τῷ στόματί σου τήν χεῖρα τιθεῖς καί μήν λαλεῖν παιδεύεις τή γλῶττάν σου περί ὧν οὔπω τήν πεῖραν εἴληφας, οὐδέ διανοίᾳ τήν γνῶσιν κατέλαβες τῶν τοιούτων, καί ταῦτα

τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐχ ἑώρακας, οὐδέ ἡ ἀκοή σου τό μέγεθος αὐτῶν ἐχώρησεν; Οὐκ οἶδας ὅτι καταγελῶσί σου ὡς ἀναισθήτου, ὁπηνίκα λέγειν ἐπιχειρεῖς περί τῶν τοιούτων, ἄλλα ἀντ᾽ ἄλλων φθεγγόμενος, οἱ ἔργῳ καί λόγῳ τήν πεῖραν ἐσχηκότες αὐτῶν;

Εἰ μέν οὖν ἠξιώθης τῆς ἄνωθεν χάριτος, λέγε καί τά τῆς χάριτος ἐλευθεροστομῶν καί θεολογεῖν ἀκωλύτως περί τοῦ φύσει Θεοῦ· οὐ μήν δέ, ἀλλά καί περί τῶν θέσει υἱῶν τοῦ Θεοῦ καί, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ, ὁμοίων αὐτοῦ διά τῆς χάριτος διηγοῦ ἀκωλύτως τοῖς πᾶσιν ὥς εἰσιν ἅγιοι δοῦλοι τῆς δόξης αὐτοῦ. Εἰ δέ ὁμολογεῖς, καλόν ποιῶν, μή μετασχεῖν τοῦ χαρίσματος μηδέ αἰσθανθῆναι σαυτόν νεκρόν τῷ κόσμῳ γενόμενον, μηδέ εἰς οὐρανόν ἔγνως ἑαυτόν (239) ἀνελθόντα ὡς κρυβῆναι μόνον ἐκεῖ καί μή φαίνεσθαι, μηδέ τοῦ κόσμου παντός ἔξω κατά τόν Παῦλον εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρίς ἐγένου τοῦ σώματος, μηδέ ἀλλοιωθέντα κατέμαθες ἑαυτόν ὅλον καί πνεῦμα οἱονεί γενόμενον ἐν τῇ τῆς σαρκός ἀποθέσει, πνευματικά συγκρίνοντα τοῖς πνευματικοῖς, τί οὐκ ἀσπάζῃ τήν καλήν σιωπήν καί ζητεῖς ἐν μετανοίᾳ καί δάκρυσι ταῦτα λαβεῖν καί μαθεῖν, ἀλλά κενῶς οὕτως λαλεῖν ἐθέλεις περί ὧν οὐκ ἔσχες τήν ἀληθινήν γνῶσιν καί ἅγιος τούτων χωρίς καλεῖσθαι φιλεῖς καί ὡς ἤδη σεσωσμένος διάκεισαι, λογισμούς τολμῶν ἀλλοτρίους ἀναδέχεσθαι καί διδάσκειν ἑτέρους; Οὐ φρίττεις ἄλλους ὁδηγεῖν πρός τό φῶς, αὐτός ὑπάρχων ἐστερημένος τοῦ θείου φωτός; Οὐ δέδοικας ποιμαίνειν ἀδελφούς, ὁ ἔτι ἐν σκότει καθήμενος καί μηδέ τόν ὀφθαλμόν ἐκεῖνον κτησάμενος τόν ὁρῶντα τό φῶς τό ἀληθινόν; Οὐκ αἰσχύνῃ ἄλλους ἰατρεύειν, ἀσθενής ὑπάρχων αὐτός καί μηδέ τῶν ἰδίων τραυμάτων λαβεῖν ἰσχύων τήν αἴσθησιν; Εἰπέ γάρ μοι, εἰ μή σεαυτόν ἀπαθῆ ἔγνωκας εἶναι καί τόν ἀπαθῆ Θεόν κατέμαθες οἰκοῦντα ἐν σεαυτῷ, ἐν τίνι ἄλλῳ θαρρήσας, τοῖς ἔργοις τῶν ἀπαθῶν καί ταῖς διακονίαις τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ δούλων ὑπηρετεῖν καί ὑπεισελθεῖν κατετόλμησας;

Ὅρα μή λάθῃς σεαυτόν ξένοις βαθμοῖς καί ἀλλοτρίαις διακονίαις ἐπιπηδῶν καί ὡς καταφρονητής τοῦ θείου θελήματος καί τολμηρός καί ἀχρεῖος οἰκέτης εἰς τό σκότος ἀποπεμφθῇς τό ἐξώτερον. Ὅρα μή εὑρεθῇς τοῦ συγκλητικοῦ ἐνδύματος καί ἀξιώματος γυμνός, ὅπερ οὐδέν ἄλλο εἶναι νοήσεις ἤ τήν χάριν τοῦ Πνεύματος, καί δεθείς, οὕτως ἔχων, χεῖρας ἅμα καί πόδας, εἰς τό πῦρ

ἐμβληθῇς τό αἰώνιον. Βλέπε μή πρότερον ποιμαίνειν (240) ἐπιχειρήσῃς, πρίν ἄν τόν καλόν σε ποιμένα φίλον γνήσιον κτήσασθαι, ἐπεί οὐδέν κερδήσεις ἕτερον, γίνωσκε, ἤ δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ, οὐ μόνον περί τῆς σαυτοῦ ἀναξιότητος, ἀλλά καί περί τῶν προβάτων, ὧν ἐξ ἀπειρίας καί ἐμπαθείας ἀπώλεσας. Βλέπε, παρακαλῶ, μή ἀναδέξῃ τό σύνολον χρέη ἀλλότρια ὑπόχρεως ὑπάρχων αὐτός ἔν τινι· μή ἄφεσιν δοῦ ναι τολμήσῃς, ὁ μή τόν αἴροντα τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ κτησάμενος. Ὅρα μή κρῖναι τόν ἕτερον, ἀδελφέ, καταδέξῃ, πρίν ἄν αὐτός ἀκριβής γένῃ καί τῶν οἰκείων σφαλμάτων ἐξεταστής καί δικαίαν τήν ψῆφον κατά σαυτοῦ διά δακρύων ἀπολύσῃς καί πένθους· καί τηνικαῦτα, Πνεύματος ἐμπλησθείς Ἁγίου, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ νόμου τῆς σαρκός καί τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος εἰς τήν τῶν ἄλλων κρίσιν δίκαιος ἀποκατασταθῇς κριτής, ὡς ὑπό Θεοῦ προχειρισθείς ἐν τούτῳ διά τοῦ Πνεύματος.

Ἴδε γάρ ὅτι οὐδείς τῶν κατά κόσμον ἀρχόντων τούτῳ τολμᾷ ἐπιπηδῆσαι τῷ ἀξιώματι, πρίν ἄν παρά τοῦ βασιλέως τῷ τῶν κριτῶν ἐγκαταλεγῇ τάγματι. Καί εἰ ἐπί τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιωμάτων τοιαύτη τάξις ἐστί καί τοιοῦτος φόβος, ὡς μή τῷ ἐπιγείῳ βασιλεῖ προσκροῦσαι, πόση εὐλάβεια ὀφείλεται παρ᾽ ἡμῶν ἀπονέμεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀξιώμασιν, ὡς μή αὐτοχειροτόνητοι καί πρό τοῦ κληθῆναι ἄνωθεν ἐπιπηδᾶν τοῖς θείοις καί εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἐμπίπτειν. Φρίξον, ἄνθρωπε, καί τοῦ Θεοῦ σεβάσθητι τό μακρόθυμον καί μή ἔλαττον ἔχων φανῇς τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τόν φόβον εἰς Θεόν, τόν ἐπουράνιον βασιλέα, ἤ ὅσον ἐκεῖνοι πρός τόν ἐπίγειον ἔχουσι· μηδέ καταφρονῶν ἔσῃ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καί μακροθυμίας αὐτοῦ διά φιλοδοξίαν καί φιλαρχίαν, ὅτι αὐτός ἐστι (241) πάντων ἐξουσιαστής καί πάντων κριτής φοβερός, ἀποδιδούς ἑκάστῳ κατά τάς πράξεις καί τάς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ὥσπερ οὗτοι τῷ ἐπιγείῳ, οὕτω καί σύ κἄν ὡσαύτως τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καί Θεῷ τήν τιμήν καί τόν φόβον ἀπόνεμε, ἵνα τιμῶν καί φοβούμενος αὐτόν δυνηθῇς τηρῆσαι τάς αὐτοῦ ἐντολάς καί διά τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἑαυτόν προετοιμάσας οἶκος τῆς τριφεγγοῦς αἴγλης αὐτοῦ ἀξιωθείης γενέσθαι κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Φησί γάρ· “Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει,

κἀγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”, καί πάλιν· “Κἀγώ καί ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν”.

Τοιοῦτος δέ γενόμενος οὐκ ἔσῃ ἔτι ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλά νεκρόν ἴδῃς ἑαυτόν γεγονότα τῷ κόσμῳ, ὡς νεκράν περιφέρων τήν σάρκα καί ἀνενέργητον πάντῃ πρός ἁμαρτίαν, ζῶντα δέ μόνῳ τῷ Θεῷ, ὡς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐνεργούμενος καί κινούμενος· καί ἐν τοιαύτῃ δόξῃ καταμαθών ἑαυτόν, βοήσεις τηνικαῦτα μετά τοῦ θείου Παύλου μεγαλοφώνως ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καί εἴπῃς· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπό τοῦ νόμου καί τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας”. Καί τοῦ λοιποῦ διαφοράν οὐχ ἕξεις ἄρρενος καί θηλείας, οὐδέ βλάβην ὑπομείνῃς ἐκεῖθεν, ὡς ἤδη τό κατά φύσιν λαβών καί μή παρά φύσιν ὁρῶν τά τοῦ Θεοῦ πλάσματα· ἀλλά, καί συνών καί ὁμιλῶν ἀνδράσι καί γυναιξί καί αὐτούς ἀσπαζόμενος, ἀβλαβής καί ἀκίνητος διαμείνῃς ἀπό τῆς κατά φύσιν ἕδρας καί στάσεως καί ὡς μέλη Χριστοῦ τίμια καί Θεοῦ ναούς ἴδῃς καί προσέξεις αὐτοῖς. Πρό δέ τοῦ ἐλάσαι εἰς μέτρον τοιοῦτον καί τήν ζωοποιόν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ ἐν τοῖς μέλεσί σου θεάσασθαι, καλόν ποιήσεις, ἐάν τάς ἐπιβλαβεῖς ὄψεις φύγῃς, ἐν αἷς αἰτία μέν οὐκ (242) ἔστιν οὐδεμία κακοῦ, διά δέ τῆς ἐνοικούσης ἐν ἡμῖν προγονικῆς ἁμαρτίας ἐξελκόμεθα καί δελεαζόμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.

Οὕτω γάρ ποιῶν, ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ πᾶς ἔσται σοι βίος καί οὐ προσκόψεις πρός λίθον ἁμαρτίας τόν πόδα σου, Θεόν ἤ κτησάμενος ἤ ἀγωνιζόμενος κτήσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις σύν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄. (243)

Περί τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν και ὁποῖοι καί ποταποί. Καί τίς ἐστιν ὁ μετανοῶν καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ τήν ἀσκητικήν ζωήν μετερχόμενος καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καί τό ἔργον αὐτοῦ. Καί ὅτι, ἐάν μή τάς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγή μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.

Ἐπειδήπερ ὅσον ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος χριστιανούς ἡμᾶς ἑαυτούς δίχα τῶν ἔργων καί πιστούς λογιζόμεθα, είς τήν ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες καί είς τόν ἕνα ταύτης τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καί Θεόν, καί δούλους ἑαυτούς ἐκ συνηθείας οὕτω πως ἁπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ καί καλοῦμεν, καί γράφοντες πρός ἑτέρους τοῦτο αὐτοί ἑαυτούς ἄνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν , μή εἰδότες ἴσως αὐτό τοῦτο, τί ἐστι δουλεία Θεοῦ καί τίς ὁ ἀκούειν ἄξιος καί εἶναι δοῦλος Θεοῦ, τόν λόγον ὑπό τοῦ Λόγου κινοῦμαι γυμνάσαι καί εἰπεῖν ἐπείγομαι περί τῶν δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν καί ὁποῖοι καί ποταποί, καί τίνα τά παρά τῶν τοιούτων διά Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἄν ἀπό τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γνώσεται ἑαυτόν, καί τίνα θεραπεύει διά τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων καί τίνι δουλεύει, ἤ τίνα ποτέ ἐθεράπευσε καί τίνι ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μή ἑαυτῷ τις χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καί οὐχ ἑαυτῷ. Ἀλλά περί μέν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων καί ὑπό ζυγόν (244) ὄντων τοῦ βίου οὐδείς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἁγίου Παύλου βοῶντος· "Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τά τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δέ γαμίσας μεριμνᾷ τά τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί" καί τῷ κόσμῳ, περί δέ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἔσται ἡμῖν.

Οἱ εἰς τό στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἀκουσίου γνώμης καί αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι καί κατά τό ἐνόν εἰς τήν σωματικήν γυμνασίαν ἑαυτούς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε, λέγω, καί οἱ ἐν ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καί ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι ἐλπίζουσι. Μή προσέχοντες γάρ τῷ φωτί τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ᾽ ἔξω τούτου ἀεί τῶν τοιούτων τινές πορευόμενοι καί ἐν σκότει τῶν πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν

κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν ὅτι πολύ ὑπάρχει τό ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετανοούντων καί ἀγωνιζομένων εἰς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καί αὐτῶν τῶν τῷ δεσπότῃ δουλευόντων Χριστῷ. Οἱ μέν γάρ μετανοοῦντες, ὑπέρ ὧν κακῶς ἔπραξαν μεταμελόμενοι, συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷος ἦν ὁ τελώνης, ἡ πόρνη, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθείς καί ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε πικρῶς, καί εἴ τις κατ᾽ ἐκεῖνον τόν ἄσωτον τόν μετά πορνῶν καί τελωνῶν καταδαπανήσαντα τόν κλῆρον τόν πατρικόν· οὗτοι γάρ καί οἱ τοιοῦτοι οὐχί δουλεύειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλά ἐχθροί καί προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διά μετανοίας καί ἐξομολογήσεως καταλλάσονται αὐτῷ. Οἱ δέ τήν ἄσκησιν μετερχόμενοι καί ἄρτι πρός τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμναζόμενοι τά πάθη μετά τήν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι, σπουδαίως αὐτήν καί θερμῶς δηλονότι πεποιηκότες ὑπέρ τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς· (245) οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τάς ἀρετάς ἀντί τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

Καί ὁ μέν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, χαμευνεῖ, διακονεῖ καί πάσας ὑποφέρει τάς θλίψεις, ἀεί τά ἑαυτοῦ κακά λογιζόμενος καί ὡς μειζόνων κολάσεων ἄξιον ἑαυτόν ἔχων, ἀταράχως ὑπομένει πάντα τά ἐπερχόμενα, ἵνα διά τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῇ αὐτῷ τά ἐγκλήματα. Ὁ δέ ἀγωνιζόμενος ἄρτι καλός ἀσκητής οὐχί διά ἔκτισιν ἁμαρτημάτων, ἀλλά διά τόν πρός τά πάθη πόλεμον, ταῦτα πάντα καί ἕτερα τούτων πλείονα ἐπιτηδεύεται καί ποιεῖ· καί πᾶσαν θλῖψιν ἐπερχομένην αὐτῷ μετά χαρᾶς ἀποδέχεται, μή ἐπερχομένης δέ, αὐτός ἑαυτόν θλίβει· καί πᾶσαν πρᾶξιν πραχθεῖσαν, ἥν ἀκούσει παρά τῶν πάλαι ἁγίων ἤ καί παρά τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται, σπουδάζει τό κατά δύναμιν καί αὐτός ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καί πράξεων τά πολλά καί ποικίλα πάθη, δι᾽ ὧν τήν ἰσχύν καθ᾽ ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται, ἐξαλείψῃ καί τέλεον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίσῃ, πάσῃ δυνάμει ψυχῆς τάς ἀρετάς ἀντ᾽ αὐτῶν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ γάρ μή οὕτω γένηται παρ᾽ αὐτοῦ καί οὕτω τά τῶν ἀγώνων ἕξει καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδέν ἔσται ὄφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεως· οὐ γάρ ὁ μή πλεονεκτῶν, ἀλλ᾽ ὁ ἐλεῶν ἐπαινεῖται, οὐδέ ὁ τό δοθέν τάλαντον σῶον

φυλάξας ἀλλ᾿ ὁ διπλασιάσας ἐσώθη, οὐδέ ὁ ἐκκλίνας ἀπό κακοῦ, ἀλλ᾿ ὁ ποιήσας τό ἀγαθόν μακαρίζεται, οὐδέ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μή συντιθέμενος ἀλλ᾿ ὁ καί ὑπέρ αὐτοῦ κατ᾿ αὐτῶν ὁπλιζόμενός τε καί ἀντιμαχόμενος τήν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

Καί μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτός ὁ δεσπότης Χριστός οὕτω διαρρήδην βοῶν· "Ὁ μή ὤν μετ᾿ ἐμοῦ κατ᾿ ἐμοῦ ἐστι· καί ὁ μή συνάγων μετ᾿ ἐμοῦ σκορπίζει". Τοῦτο δέ λέγων, δείκνυσιν (246) ὅτι ὁ μή παντί τρόπῳ καί πάσῃ σπουδῇ τάς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶν καί ἀεί τάς ἀρετάς διά τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καί εἰς τό πρόσω δι᾿ αὐτῶν ἀνερχόμενος, ἀλλά τῶν μέν πονηρῶν μόνων τῷ δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δέ γε ἀγαθῶν μή ἐπί πολύ ἀντεχόμενος, ἀλλ᾿ οἱονεί τοῦ συλλέγειν τάς ἀρετάς διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας παυσάμενος, οὐδέ ἅ δοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται· διά γάρ τῆς ἀργίας καί ταῦτα ἀπόλλυσι· καί δηλοῖ τοῦτο τό "ὁ μή συνάγων σκορπίζει". Ἐπί μέν γάρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον· ὁ γάρ μή συνάγων ἐκεῖ, ἀλλά ἀργός καθεζόμενος, οὐχί καί ὡς ὁ σκορπίζων ἐστίν. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν οὐχ οὕτως, ἀλλά τόν μή ποιοῦντα τό ἀγαθόν ὡς ἁμαρτάνοντα ἔχει ἡ θεία Γραφή καί κατακρίνεσθαι αὐτόν ὑπεμφαίνει· "Τῷ γάρ εἰδότι καλόν, φησί, ποιεῖν καί μή ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν", καί πάλιν· "Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τά ἔργα Κυρίου ἀμελῶς". Ὅπερ ἐμοί πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καί ἀμελεῖ, εἰς κατάκρισιν. Εἰ δέ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ κεκατήραται, πόσῳ μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἤ καί μηδόλως ποιῶν, ἐπί πλεῖον κατακριθήσεται. Τοῦτο δέ καί ἐπί τῶν πολιτικῶν νόμων καί τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὑρήσεις γινόμενον· τόν γάρ βλέποντα δοῦλον διορυττομένην παρά τινων τήν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καί συλουμένην τήν περιουσίαν αὐτοῦ καί μήτε συνεργήσαντα τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα αὐτοῖς ἤ κραυγάσαντα, ἀλλ᾿ ἐάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λάθρα διαφυγεῖν, ἴσως ἐκείνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καί κλέπτην τόν δοῦλον ἐκεῖνον ὁ δεσπότης λογίζεται. Τί δαί; Οὐχί καί ὑμεῖς πάντες τά αὐτά κατά τοῦ πονηροῦ κατεψηφίσασθε;

(247) Οὕτως ἔσται πάντως κἀμοί τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καί ταπεινῷ, - ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν καί πᾶσιν ὑμῖν - ἐάν πονηρῶν μέν ἔργων καί πράξεων ἀποσχώμεθα, τάς δέ ἀρετάς ἀντ᾿

αὐτῶν μή πάσῃ ἰσχύϊ κτησώμεθα ἐπί τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες γενώμεθα τέλειοι καί καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθώς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται γενέσθαι πάντας ἡμᾶς. Καί εἰκότως· εἰ γάρ μή τοιοῦτοι γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσομεν; Πῶς στρατευθῆναι Χριστῷ δυνησόμεθα; Πῶς δέ καί πνευματικῶς ὁπλισόμεθα καί εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν καί τοῖς ἐχθροῖς φοβεροί φανησόμεθα; Οὐδαμῶς. Μή οὖν οἰέσθω τις νηστεύων ἤ ἀγρυπνῶν ἤ πεινῶν ἤ διψῶν ἤ χαμευνίᾳ συζῶν ἤ πενθῶν ἤ κλαίων ἤ ὕβρεις ἐπερχομένας αὐτῷ καί πειρασμούς ὑποφέρων, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἤ ἑτέρῳ τινί διά τῶν τοιούτων χαρίζεταί τι. Ἀλλ᾽ ἑαυτόν μόνον ὠφελεῖ, καί ταῦτα, ἐάν ἐν ταπεινώσει καί γνώσει πνευματικῇ ὑπομένῃ αὐτά καί μετέρχηται· εἰ δέ μή, οὐδέ ἑαυτόν. Τό γάρ μή γινόμενον μετά ταπεινοφροσύνης καί γνώσεως πνευματικῆς, οἷον ἄν καί ἔστιν, οὐδέν ὀνίσησι τόν ποιοῦντα. Καί πῶς τοῦτο ἔστι, διά πάντων τῶν θείων Γραφῶν ὁ βουλόμενος διδαχθήσεται. Ἡμεῖς γάρ τοῦτο δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ κυρίῳ δουλεύουσιν, ἀλλ᾽ ἑαυτούς ὠφελοῦσι καί ἑαυτοῖς μόνοις χαρίζονται· καί, εἰ δοκεῖ, ἀπό παραδειγμάτων πιστότερον τόν λόγον καί βεβαιότερον ἐργασώμεθα.

Τίνας λέγομεν εἶναι τούς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ; Τούς ἀναστρεφομένους ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις, ἤ τούς συνακολουθοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ; Τούς διάγοντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν προαστείοις, ἤ τούς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρατεύμασι; Τούς ἀναπεπτωκότας καί τρυφῶντας καί οἴκαδε σπαταλῶντας, ἤ τούς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας (248) καί πληττομένους, ἔσθ᾽ ὅτε καί πλήττοντας καί τῶν ἐχθρῶν ἀναιροῦντας πολλούς καί τούς αἰχμαλωτισθέντας συνδούλους αὐτῶν ἀναρρυομένους καί τούς ἐχθρούς καταισχύνοντας; Τούς χρυσοχόους καί χαλκοτύπους καί λινοξόους, τούς ἀεί ἐργαζομένους καί μόλις ἑαυτοῖς καί τοῖς συνοῦσι τήν σωματικήν δυναμένους πορίσασθαι χρείαν, ἤ τούς στρατηγούς, τούς χιλιάρχους καί τούς λοιπούς ἄρχοντας καί αὐτούς τούς ὑπ᾽ αὐτῶν ἀρχομένους λαούς; Οὐ πρόδηλον τούτους εἶναι μᾶλλον τούς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἤ ἐκείνους; Χαλκεύς γάρ καί χρυσοχόος καί τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσονται τῷ

βασιλεῖ, παρά τῶν ὑπηκόων τόν συμφωνηθέντα λαμβάνουσι μισθόν καί ὡς ξένοι τινές καί ἀλλότριοι ἀναστρέφουσιν οἴκαδε, μήτε τόν βασιλέα ἰδόντες, μήτε γνῶσιν ἔχοντες φιλίας τῆς οἱασοῦν πρός αὐτόν· οἱ δέ καί φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσί καί δι᾿ αὐτῶν ὁ ὑφ᾿ ἑνί ἑκάστῳ αὐτῶν ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καί ἐπί τοῦ ἐπουρανίου νόει μοι βασιλέως καί ἐπί τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι γάρ αὐτοῦ, ὡς ὑπ᾿ αὐτοῦ καί κτισθέντες καί παραχθέντες, οἱ πάντες ἐσμέν, πιστοί τε καί ἄπιστοι, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, πλούσιοι καί πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε καί ὁμοῦ καί ἄρχοντες· ἀλλ᾿ οἱ μέν εὐγνωμόνως καί ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τάς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦντες καί διά τούτων τήν εἰς αὐτόν πίστιν βεβαίαν ἐπιδεικνύμενοι ἀγαθοί καλοῦνται καί πιστοί λέγονται, οἱ δέ ἀμελῶς μέν καί ῥᾳθύμως ὅμως δέ δουλεύειν αὐτῷ προαιρούμενοι πονηροί καλοῦνται καί ὀκνηροί, οἱ δέ καί ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμάτων ποιοῦντες ἤ λέγοντες ἐχθροί εἰσι καί πολέμιοι, εἰ καί ἀσθενεῖς εἰσι καί οὐδέν ὅλως ἰσχύοντες κατ᾿ αὐτοῦ.

Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν (249) τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθείτω μοι” καί τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· “Τεκνία, μή ἀγαπᾶτε τόν κόσμον μηδέ τά ἐν τῷ κόσμῳ· ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἔχθρα εἰς Θεόν ἐστί” καί ὅτι· “Ὁ ἀγαπῶν τόν κόσμον ἐχθρός τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν”, πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καί Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δέ τόν κόσμον ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρός ἀρετήν ὄντα, πρός τόν μονήρη βίον μετήλθομεν, οἱονεί τήν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ᾗ αἰχμάλωτοι, ἑκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καί πρός τήν χώραν τοῦ ἡμετέρου δεσπότου καί βασιλέως Χριστοῦ μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τό σχῆμα τοῦ ὑπ᾿ αὐτοῦ τελοῦντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διά τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἤ δουλεύοντες, ὡς οὐδέ οἱ τήν ἴσην τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολήν στρατιῶται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ᾿ ὑπό τήν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν, τό μοναχικόν ἐνδυσάμενοι ἔνδυμα, στρατευθῆναι δέ αὐτῷ διά τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τά ὅπλα ἡμῶν οὔκ εἰσι σωματικά ἀλλά πνευματικά· “Οὐ γάρ ἐστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρός αἷμα καί σάρκα, ἀλλά πρός τάς ἀρχάς, πρός τάς ἐξουσίας, πρός τά πνευματικά τῆς

πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις". Ὅταν οὖν ἐνδυσώμεθα τά ὅπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καί περικεφαλαίαν καί τά λοιπά, ἅ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπηριθμήσατο, καί τήν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χερσί, τότε καί στρατευθῆναι λέγομεν καί πρός παράταξιν ἡμᾶς ἑαυτούς εὐτρεπίζομεν.

Τέως δέ, οἱ περιβαλόμενοι τό μοναχικόν ἔνδυμα καί εἰσελθόντες εἰς τό στάδιον τῆς μετανοίας καί τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίομεν; Διά τί; Πάντως ἵνα τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν τήν ἄφεσιν λάβωμεν, (250) οὐ μόνον δέ, ἀλλ᾽ ἐκκαθαρθῶμεν καί τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν. Νηστεύομεν; Πάντως ἵνα τάς τῆς σαρκός κινήσεις συστείλωμεν καί τήν καρδίαν μαλακωτέραν ποιήσωμεν. Ἀγρυπνοῦμεν καί ψάλλομεν; Ἵνα μή πονηρά διαλογιζώμεθα καί πρός μετεωρισμούς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχόμεθα σωματικῶς; Ὡς ἄν μή ὑπό τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα νοερῶς καί ὥστε εἰς τό τά χρηστά ἐννοεῖν καί κατά διάνοιαν πνευματικῶς ἀεί καί ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν. Πενθοῦμεν; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν. Εὐτελῆ φοροῦμεν καί τρύχινα, χαμαικοιτοῦμέν τε καί σιδήροις τό σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί; Διά τί; Ἵνα πάντως τό σφριγῶν τοῦτο σῶμα κατάγξωμεν καί φορτίσωμεν καί μή ἐάσωμεν αὐτό, ὥσπερ τινά πῶλον ἀδάμαστον, χαλινοῦ δίχα τοῦ αὐτόν ἄγχοντος, καί συνελάσαν εἰς κρημνόν, ἑαυτό καί τόν ἐπιβάτην νοῦν κατακρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καί πυρός αἰωνίου. Ταῦτα δέ ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ὁρῶσιν αὐτοῖς χαριζόμεθα; Πάντως οὐδέν. Εἰ δέ μή τοῖς ὁρῶσι, πολλῷ μᾶλλον τῷ καί σοφίαν καί δύναμιν χαρισαμένῳ εἰς τό ἑαυτούς ἡμᾶς διασώσασθαι.

Ἀλλά λοιδορίας καί θλίψεις ἐπερχομένας μετ᾽ εὐχαριστίας ἀμνησικάκως ὑποφέρομεν; Καί ἐν τούτῳ πάλιν ἡμᾶς αὐτούς καί οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καί ἄκουσον τοῦτο λέγοντος τοῦ Κυρίου· "Ἐάν μή ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τά παραπτώματα αὐτῶν ἀπό τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδέ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τά παραπτώματα ὑμῶν". Ἰδού οὖν, κἄν λοιδορίας, κἄν ῥαπίσματα, κἄν κολαφίσματα, κἄν ἐμπαιγμούς, κἄν ἐκπτύσματα, κἄν ὁτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ μέν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καί τούς ταῦτα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπό ψυχῆς συμπαθοῦμεν, ἡμῖν αὐτοῖς χαριζόμεθα, τῶν εἰς Θεόν

ἁμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν· εἰ δέ μνησικακοῦμεν καί ἀνταποδιδόναι (251) αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτούς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι ποιοῦντες τά ἁμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τά ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καί ἐν στύλοις ὑψούμεθα; Διά τί; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τόν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καί φρικτά ὠρυόμενον καθ᾿ ἡμῶν καί ζητοῦντα τίνα καταπίῃ. Εἰ οὖν δῴη ὁ Θεός - ἄνευ γάρ τῆς ἐκείνου βοηθείας ἐκφεύξασθαι οὐ δυνησόμεθα τούς ἐκείνου ὀδόντας καί τά ποικίλα δεσμά, ὅπου ἄν καί ἀπέλθωμεν – καί διασωθῶμεν, μή βρῶμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διά τῶν τοιούτων πράξεων εἴπομεν; Ἐμοί οὐ δοκεῖ τοῦτο εὔλογον, οἶμαι δέ, οὐδέ ὑμῖν.

Πῶς γάρ ὁ καταδιωκόμενος μέν ὑπό τινος, φεύγων δέ αὐτός ἰσχυρῶς, τόν εἰσδεξάμενον αὐτόν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καί στάντα πρό τῶν θυρῶν καί τοῦ διώκοντος αὐτόν ἐχθροῦ λυτρωσάμενον δουλεῦσαι τούτου γε ἕνεκα εἴποι ἄν; Οὐδαμῶς, ἀλλ᾿ ὡς ὑπ᾿ αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθείς καί ῥυσθείς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τήν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἴπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες πένητες, ἤ διά ἀσθένειαν σώματος ἤ διά ἀργίαν καί ὀκνηρίαν ἐργάζεσθαι μή βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνην διδοῦσι καί διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καί οὐχί μᾶλλον παρά τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοί δωρεάν φανῶσι διακονεῖσθαι καί ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καί ἡμεῖς ἅπαντες, φτωχοί καί ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγονότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε ἄν εἴποιμεν, ἐπειδή, ὡς εἴρηται, οἱ μέν ἐκ προγεγονότων ἁμαρτημάτων, οἱ δέ ἐκ συνηθείας κακῆς, οἱ δέ ἐξ ὀκνηρίας καί ἀργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δέ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δέ ἐκ προλήψεως ἡδονῶν, οἱ δέ ἀξ ἀγνοίας (252) καί ἀπιστίας τῶν θείων Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ οἰήσεως καί τοῦ δοκεῖν μηδέν πλέον χρῄζειν εἰς σωτηρίαν ψυχῆς, καί ἁπλῶς πάντες ὑπάρχομεν πένητες καί γυμνοί. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τραυματίαι, ποικίλαις κατεχόμενοι νόσοις καί ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καί γηρωκομείοις ἐν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις καί μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς ἀνακεκλιμένοι ὄντες ἤ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν καί θρηνοῦμεν καί

κλαίομεν καί αὐτόν προσκαλούμεθα τόν ἰατρόν ψυχῶν τε καί σωμάτων - ὅσοι δηλαδή τῆς ἀλγηδόνος τῶν τραυμάτων ἤ τῶν παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδήπερ εἰσί καί ὡς φρενήρεις τινές, μηδέ ὅτι τίποτε ἀσθενοῦσιν εἰδότες ἤ ὅτι κατέχονται ὑπό τινος πάθους - , ἵνα ἐλθών ἰάσηται ἡμῶν τάς τετραυμαστισμένας καρδίας καί δῷ τήν ὑγίειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κειμέναι ὑπό τήν κλίνην τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου, ἐπειδή ἅπαντες ἡμάρτομεν, κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον, καί δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καί τῆς χάριτος.

Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται, καί ἐφ᾽ ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καί τάς ψυχάς ἡμῶν ἰατρεύοντι καί τά πρός σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καί παρεχομένῳ κατά μικρόν ἡμῖν τήν ὑγίειαν τῶν τραυμάτων καί νοσημάτων ἡμῶν, δουλεύειν ὅλως εἰπεῖν τολμήσομεν; Οὔμενουν, ὡς οὐδέ ὁ ὑπό τῶν λῃστῶν συντριβείς τό σῶμα καί ἡμιθανής κείμενος τῷ ἐπί τοῦ ἰδίου κτήνους αὐτόν ἄραντι καί εἰς τό πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καί οἶνον ἐπιθέντι αὐτῷ καί ἔλαιον δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλά μᾶλλον ἐλεηθῆναι ἰαθῆναι καί εἰς τήν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δι᾽ αὐτοῦ. Τοιγαροῦν παρειμένοι καί λελωβησμένοι καί ἡμεῖς ὄντες καί τραυματίαι καί ἀμελοῦντες τῶν πρός ἰατρείαν ἡμῶν καί παντί τρόπῳ μή ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς τολμήσομεν εἰπεῖν ἤ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς· ἀλλά τί; Παρακαλοῦμεν, (253) ὡς ἔφθην εἰπών, εἰ ὅλως ἐν οἵοις ἐσμέν αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπό τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δέ τοῦτο γένηται καί τήν νόσον ὡς ἱμάτιον πεπαλαιωμένον καί διερρωγός καί ῥερυπωμένον κατ᾽ ὀλίγον ἀποδυσόμεθα ἄνωθεν, καί τήν ὑγίειαν ὡς διπλοΐδα φωτεινήν ὅλῳ τῷ σώματι ἐνδυσόμεθα, ἤγουν ἀπό κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν, τότε ἄλλοις καί αὐτοί διακονοῦντες ἐν οἴνῳ καί ἐλαίῳ καί τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστροις τε καί φαρμάκοις τούτους ἰατρεύοντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ οὕτως εἰπόντι· "Ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε". Εἰ δέ οὐχ οὕτως πρῶτον ἕξομεν, ἀλλ᾽ ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσομεν, ἀποκριθείς ὁ Δεσπότης ἐρεῖ ἡμῖν· "Ἰατρέ, ἰάτρευσον σεαυτόν".

Διπλοΐδα δέ φωτεινήν εἰπόντας ἡμᾶς τήν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἀκούσας, μή ἐξ ἀγνοίας καταγελάσῃς τοῦ ῥήματος

μηδέ σωματικήν ὑγίειαν ὑπολαμβάνειν λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἀσώματόν τινα καί θείαν νοεράν, ἥτις οὐκ ἀπό φαρμάκων καί βοτάνων εἴωθεν γίνεσθαι, "οὐδέ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μή τις καυχήσηται". Καθάπερ γάρ τις ὀστοῦν συντιθείς νεκρόν πρός ὀστοῦν καί ἁρμονίαν πρός ἁρμονίαν, ἅτινά μοι καί λάβοις είς ἔργα καί κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδέν ὠφελεῖ, μή ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καί νεῦρα είς αὐτά ἐξυφᾶναι, ἀλλά καί τοῦτο ποιήσας καί τάς μέν ἁρμονίας συνδήσας τοῖς νεύροις, τά δέ νεκρά ἐκεῖνα ὀστᾶ κρέας ἐπενδύσας καί δέρμα καί είς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδέν ἔσται πάλιν ὄφελος, ἐστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιοῦντος καί κινοῦντος αὐτό πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν, οὕτω καί ἐπί τῆς νεκρωμένης μοι νόει ψυχῆς καί ἐπί τά ἔνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν μετάγαγέ σου τόν νοῦν καί ἰδέ πάσας συναγομένας τάς πράξεις, νηστείαν λέγω καί ἀγρυπνίαν, χαμευνίαν καί ξηροκοιτίαν, (254) ἀκτημοσύνην καί ἀλουσίαν καί τά τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ὀστᾶ νεκρά, καί συναρμολογουμένας ἀλλήλαις καί ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ συνακολουθούσας καί συντιθεμένας καί οἱονεί πως ἀκέραιον ἀποτελούσας τό τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τό ὄφελος, ἐάν ἄψυχον κεῖται καί ἄπνουν, μή ὄντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον γάρ ἐκεῖνο ἐλθόν ἐν ἡμῖν καί ἐγκατοικῆσαν, ὡς ἄψυχα μέλη ἀπ᾽ ἀλλήλων διεσπασμένα, οὕτω νενεκρωμένας τάς ἐναρέτους πράξεις συνδεῖ νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καί συνενοῖ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρός Θεόν, καί τηνικαῦτα καινούς ἡμᾶς ἀπό παλαιῶν καί ζῶντας ἐκ νεκρῶν ἀποδείκνυσιν· ἄλλως δέ οὐκ ἔνι ζῆσαι ψυχήν.

Ὥσπερ γάρ τό σῶμα ἡμῶν, κἄν ἀσθενῇ κἄν μή, δίχα ψυχῆς κινεῖσθαι τοῦτο, ἤ κἄν ὅλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, οὕτω καί ἡ ψυχή, κἄν ἁμαρτήσῃ κἄν μή, ἄνευ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νεκρά ἐστι καί ζῆσαι τήν αἰωνίαν ζωήν ὅλως οὐ δύναται· εἰ γάρ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία ἐστίν, ὁ ἁμαρτήσας πάντως πληγείς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δέ οὐδείς ἀναμάρτητος – πάντες γάρ, φησίν, ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ - , πάντες δηλονότι οἱ ἁμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καί ἐσμέν νεκροί. Νόει οὖν μοι νεκρόν νοερῶς σεαυτόν. Εἰπέ τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς ζήσειας, μή ἑνωθείς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, δι᾽ οὗ πᾶς πιστός ἀναγεννᾶται καί ἀναζωοῦται ἐν Χριστῷ. "Ἐγώ γάρ, φησί, εἰμί ἡ ἀλήθεια

καί ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή”. Οἱ δοῦλοι καί μαθηταί τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰσι καί ἀλήθεια καί ζωή· “Ὁ δεχόμενος γάρ ὑμᾶς, φησίν, ἐμέ δέχεται· καί ὁ ἐμέ δεχόμενος δέχεται τόν ἀποστείλαντά με”. Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δέ μόνος ἡ αἰώνιός ἐστι ζωή, πρό τοῦ ἑνωθῆναι αὐτῷ καί ζῆσαι, (255) μή λέγωμεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροί γάρ πῶς τινί ποτε ἐκδουλεύσουσιν; Εἰ μή ἐκεῖνον γνωστῶς ὡς διπλοΐδα περιβαλώμεθα, μή νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἤ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ὅλως ἠλευθερώθημεν.

Ὥσπερ γάρ τό σκότος οὐ φεύγει, εἰ μή τό φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδέ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μή ὁ τάς ἀσθενείας ἡμῶν αἴρων ἐλεύσεται καί ἡμῖν ἑνωθῇ. Ἐρχόμενος δέ αὐτός, ἐπεί πᾶσαν νόσον και πᾶσαν ἀσθένειαν ψυχικήν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγίεια, τήν ὑγίειαν ἡμῖν χαριζόμενος τῆς ψυχῆς· φωτίζων δέ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπέρ φῶς ἅπαν ὤν· καί ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωή, ὑπέρ ζωήν ἅπασαν ὤν· περιλάμπων δέ ἡμᾶς ὅλους καί τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν καί ἐπιθάλπων, καλεῖται ἱμάτιον, καί οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τόν ἀναφῆ πάντῃ καί ἄληπτον· ἑνούμενος δέ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καί ὅλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καί ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὢ τοῦ θαύματος! Οὕτω τοιγαροῦν γίνεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὤν, ἄρτος, σκέπη καί ὕδωρ, ὅ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τόν πιόντα μή διψῆσαί ποτε. Εἰ οὖν ἔτι διψᾷς, οὔπω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες· ἀψευδής γάρ ἐστιν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγώ γάρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ᾽ οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης μοι ἐχαρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καί ὡς μή πιόντα ζητεῖν πάλιν δοθῆναί μοι παρ᾽ ἐκείνου πιεῖν, αὐτό ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἔπιον ὕδωρ, ἔνδοθεν ἥλετο τῆς καρδίας μου καί ἐπήδα ὥσπερ ῥεῖθρον φωτοειδές καί εὐθύς ἑώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δέ οἱονεί ἐλάλει διά τῶν παλμῶν ἐν ἐμοί καί ἔλεγειν· “Οὐχ ὁρᾷς με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετά σοῦ; Καί πόθεν μοι δοθῆναί σοι ἤ ἄλλοθέν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀεί σύνειμι οἷς (256) ἅπαξ ἐμαυτό ἐπιδώσω πιεῖν με καί πηγή γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς;”.

Εἰ οὖν τοῦτο γεγονός ἔγνως καί ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δέ τόν Χριστόν μέν τεθέασαι, οὔπω δέ σοι

τοῦτο τό πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύψον σεαυτοῦ τάς ὄψεις, ὥσπερ ποτέ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τάς τρίχας τῆς κεφαλῆς· μή ἀναπέσῃς ἐπί κλίνης, ἀλλά κλίνη γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος· μή δῷς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μή ὅλως νυσταγμόν τοῖς βλεφάροις σου· μή πρός τι τῶν ἐπί γῆς ἤ τῶν ἐν οὐρανῷ ἐπιστρέψῃς σου τό ὄμμα – τί γάρ σοι καί πρός ἄλλο τι, τόν ποιητήν τῶν ἁπάντων ὁρῶν σου πρό ὀφθαλμῶν; - μή ἐμπλήσῃς τήν γαστέρα σου τῶν ἐδωδίμων ποτέ· μή γλυκάνῃς σου τόν λάρυγγα ἐνηδόνῳ βρώσει ἤ πόσει εἰς πλησμονήν· μή περιεργάσῃ τά γινόμενα πράγματα, μηδέ πρός τούς ἀδιαφόρως καί καταφρονητικῶς βιοῦντας ἀποβλέψῃς, ἵνα μή εἰς οἴησιν ἐμπέσῃς ἤ καί κατακρίνῃς αὐτούς· ἀλλά γάρ μηδέ συγκαθεσθῇς πρός συντυχίας ἀκαίρους ποτέ μετ᾽ αὐτῶν· μή παριέλθῃς τούς ὀνομαστούς ζητῶν μοναχούς, μηδέ ἐρεύνα τούς βίους αὐτῶν, ἀλλ᾽ εἰ μέν πνευματικῷ πατρί Θεοῦ χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῷ μόνῳ λέγε τά κατά σέ· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλά τόν Χριστόν ὁρῶν, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε ἀεί καί διά παντός ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καί θλίψεως ἔχε θεωρητήν.

Δείκνυε αὐτῷ, μᾶλλον δέ ἐκεῖνος ὁράτω σου τήν ἀλουσίαν, τήν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τόν ἀφιλάργυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ ῥέει ποθέν ἅπας ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἤ καί πλῆθος χρυσίου ἔρριπται πρό τῶν ποδῶν σου – γίνεται γάρ καί τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καί τῶν ἐκείνου συνεργῶν καί ὑπασπιστῶν - , ἐπιστρέψαι κἄν ὅλως τόν ὀφθαλμόν καί ἀπιδεῖν πρός ταῦτα θελήσῃς, εἰ καί προφάσει τῶν πτωχῶν ἀναμαρτήτως δοκεῖ καί λαμβάνεσθαι (257) καί διδόσθαι παρά σοῦ. Ἐκεῖνος βλεπέτω σε τυπτόμενον καί μή ἀντιτύπτοντα, ὑβριζόμενον καί μή ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καί τούς λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μή δόξαν ζητοῦντα, μή τιμήν, μή ἀνάπαυσιν, καί ἁπλῶς πάντα ποιοῦντα καί πάντα διαπραττόμενον καί μηδόλως ἐνδιδοῦντα μήτε εἰς τά ὀπίσω στρεφόμενον, ἕως οὗ σπλαγχνισθείς ἐπιδώσει σοι τό φοβερόν ἐκεῖνο καί ἄρρητον καί ἀκατονόμαστον πόμα πιεῖν. Καί ὅταν τούτου ἀξιωθῇς, τότε γνώσεις ἅπερ λαλοῦμεν καί ἅπερ σοι ὑφηγούμεθα. “Λαλοῦμεν γάρ σοφίαν, φησίν, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τήν καταργουμένην, ἀλλά λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τήν ἀποκεκρυμμένην”.

Εἰ δέ οὐδέ αὐτόν τόν Χριστόν ὅλως ἰδεῖν κατηξίωσαι, τί ὅτι καί δοκεῖς ζῆν; Τί ὅτι καί δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὅν οὐδέπω τεθέασαι; Μή θεασάμενος δέ μηδέ φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀξιωθείς, πόθεν τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον διδαχθήσῃ; Εἰ δέ ἐκ τῶν ἁγίων εἴπῃς μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρός ὅλος ὤν καί ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυνηθῇς ἤ ἐκπληρῶσαι, ἵνα καί ζῆσαι ἀξιωθῇς καί ἰδεῖν τόν Θεόν. Οὐδαμῶς. Τί οὖν; Εἰ νεκροί ἐσμεν, φησίν, ἐν σκότει διάγομεν, πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἤ πῶς τόν Χριστόν, τό ἀληθινόν φῶς, ἐλθόντα ἐπί τῆς γῆς θεασόμεθα; Ἄκουε νουνεχῶς καί μή θέλε δικαιοῦν σεαυτόν· ἀλλά ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί εἰπέ· “Κύριε, ὁ μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν, ὁ κατελθών διά τοῦτο ἐπί τῆς γῆς, ἵνα τους κειμένους καί τεθανατωμένους ὑπό τῆς ἁμαρτίας ἐξαναστήσῃς καί σέ κατιδεῖν αὐτούς, τό φῶς τό ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, καταξιώσῃς, πέμψον μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, (258) ἵνα, ὡς σοί δουλεύσας αὐτῷ καί πάσῃ δυνάμει μοι ὑποταγείς καί τό σόν ἐν τῷ ἐκείνου θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοι τῷ μόνῳ Θεῷ καί καταξιωθῶ σου κἀγώ τῆς βασιλείας, ὁ ἁμαρτωλός”.

Ἐάν οὖν οὕτως ἐπιμείνῃς ἐξ ὅλης ψυχῆς καί δυνάμεως κρούων, παρακαλῶν τε καί δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, ἀλλά ἤ δι᾽ ἑαυτοῦ ἤ δι᾽ ἑνός τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ σε ποιῆσαι διδάξει σε καί διά τῆς αὐτοῦ χάριτος καί τῆς εὐχῆς τοῦ δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίσεται τοῦ ἐκπληρῶσαι αὐτά. Χωρίς γάρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδέν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, καθώσπερ ἔφθην εἰπών, ἀπαραλείπτως γενήσεταί σοι τά πάντα· εἰ δέ μή πάντα τέως εὑρίσκῃ ἐν τῇ ἐξόδῳ σου τόν Χριστόν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καί ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος εἶς καί δουλεύων εὑρίσκῃ διά τούτων ἐκείνῳ, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καί οὐχί τό σόν θέλημα ἐκ πληροῖς – Θεοῦ δέ θέλημα τό θέλημα τῶν ἐκείνου δούλων ἐστίν - , τέως ἐν ἐργασίᾳ καί οὐκ ἀργίᾳ, τέως ἐν ταπεινώσει καί οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ στρατηγοί καί οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μέν δοῦλοι, οἱ δέ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσί καί διά τούτων αὐτῶν καί ὁ ὑφ᾽ ἑνί ἑκάστῳ τούτων πέλων λαός· οἵ, εἰ καί μή τόν βασιλέα καθορῶσι καί συντυγχάνουσιν, ἀλλά

τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἤ τῷ ἄρχοντι ὡς ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες δωρεάς τε καί ἀξιώματα λαβεῖν δι᾽ αὐτῶν ἀπό τοῦ βασιλέως ἐλπίζουσιν, οἱ δέ καί λαμβάνουσι μεσίτας τούς ἑαυτῶν ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσί δέ οἵ καί διά τῆς οἰκείας ἀνδρείας καί ἀρετῆς ἀκουστοί γίνονται καί παρά τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καί τιμῶνται καί ἄλλων ἄρχοντες καί μεσῖται ἀποκαθίστανται, καί τηνικαῦτα καταξιοῦνται καί αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τήν κατά πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καί αὐτῷ προσομιλεῖν καί τῆς ἐκείνου ἀκούειν φωνῆς.

(259) Εἰ δέ σύ μέν, ὡς προείρηται, ζητῆσαι καί κροῦσαι οὐκ ἀνέχῃ, ἀλλά ὑπό στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικός εὐτελής μετά εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθύμησαι, καί ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεῦσαι οὐ βούλει, τί ἐμέ μέμφῃ λέγοντά σε νεκρόν ἤ τυφλόν ἤ ἀσθενῆ καί παρειμένον καί τῆς δουλείας ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά κάθῃ, εἴποις, ἐν τῷ κελλίῳ, σεαυτῷ προσέχων καί μηδένα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δέ αὐτό ἆρα ποιῆσαι καί αὐτός καταδέξῃ τόν σόν δοῦλον ἤ ὑπηρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἑτέρῳ καί αὐτός ἀπελθών κελλίῳ καθίσῃ, μηδένα μηδέν μηδέ σεαυτόν ἀδικῶν; Ἀλλά ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὅλως ἀκοῦσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενον ἐν τῷ κελλίῳ καί παρ᾽ ἑτέρων ὑπηρετούμενος, σύ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διά ποίων τῶν ἔργων; Εἰπέ. Εἰ γάρ σεαυτῷ διακόνεις εἰς πάντα καί ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τά πρός χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος, οὐδέ οὕτως τῷ Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρῆν. Ὁ γάρ δοῦλος οὐχί ἐν τῷ ἑαυτόν διατρέφειν καί ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖται, ἀλλ᾽ ἐάν μή καί τό κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ᾽ ἑκάστην πρός τόν ἑαυτοῦ παρέχῃ κύριον, ὡς ἄχρηστος τιμωρεῖται καί κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καί τῇ ἀνέσει καί ἀμελείᾳ καί ῥᾳθυμίᾳ ἑαυτούς ἐκδιδοῦντες καί μή μόνον μηδέν ἐργαζόμενοι μήτε διακονοῦντες καί καθ᾽ ὥραν γογγύζοντες, εἰ μή παρ᾽ ἑτέρων διακονούμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καί μηδένα ἀδικεῖν λέγομεν; Ὅσοις γάρ ἄν ὑπηρετεῖν δύναταί τις καί μή προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσούτοις ἀδικεῖ καί ὑπεύθυνον ἑαυτόν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καί τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς οὕτω λεγούσης· “Ἀπέλθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς

τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ (260) διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ” καί τά ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος “ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καί οὐ διακονήσατέ μοι”. Πῶς οὖν ἤ ποίῳ προσώπῳ αὐτόν θεασώμεθα, τό ἑκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι;

Μή πλανᾶσθε· ὁ Θεός πῦρ ἐστι καί πῦρ ἦλθε καί ἔβαλεν ἐπί τῆς γῆς· ὅ καί περιέρχεται ζητῶν ὕλην δράξασθαι, ἤτοι πρόθεσιν καί προαίρεσιν ἀγαθήν, καί ἐμπεσεῖν εἰς αὐτήν καί ἀναφθῆναι. Εἰς οὕς δέ ἀναφθῇ, αἴρεται εἰς φλόγα μεγάλην καί ἀφικνεῖται ἕως τῶν οὐρανῶν καί οὐκ ἐᾷ τόν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὅλως ἤ ἠρεμεῖν. Οὐδέ ἀγνώστως, ὥς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τήν ἐμπρησθεῖσαν ψυχήν – οὐδέ γάρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν - , ἀλλ᾽ ἐν αἰσθήσει καί γνώσει καί ὀδύνῃ ἀφορήτῳ τό καταρχάς· αἰσθητική γάρ ὑπάρχει καί λογική· μετά δέ ταῦτα, καθαράν τοῦ ῥύπου τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, τίνεται τροφή καί πόσις, φωτισμός καί χαρά ἀδιαλείπτως ἐντός ἡμῶν, καί φῶς αὐτούς ἡμᾶς κατά μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὥσπερ γάρ ἐκκαιόμενος κλίβανος καταρχάς μέν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπάν δέ σφοδρῶς ἐκκαῇ, ὅλος διαυγής γίνεται καί τοῦ πυρός ὅμοιος καί οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατά μέθεξιν προσλαμβάνει, οὕτω δή καί ψυχή ἡ τῷ θείῳ ἐναρξαμένη πόθῳ ἐκκαίεται πρῶτα μέν τόν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρί τοῦ Πνεύματος ὡς καπνόν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπόμενον καθορᾷ καί τήν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καί θρηνεῖ καί τούς ἀκανθώδεις λογισμούς καί τάς φρυγανώδεις προλήψεις καταφλεγομένας καί ἀποτεφρουμένας τέλεον ἐπαισθάνεται· ἐπάν δέ ταῦτα ἐξαναλωθῇ καί ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μόνη χωρίς πάθους ἐναπομείνῃ, τότε οὐσιωδῶς καί αὐτῇ ἑνοῦται τό θεῖον καί ἄϋλον πῦρ· καί εὐθύς ἀνάπτεται καί διαυγάζει καί μεταλαμβάνει, ὥσπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ τούτου πυρός· (261) οὕτω καί τό σῶμα, τοῦ θείου καί ἀρρήτου φωτός, καί αὐτό, πῦρ κατά μέθεξιν γίνεται.

Οὐκ ἄν δέ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐάν μή τόν κόσμον καί τά ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυξώμεθα καί αὐτάς ἡμῶν τάς ψυχάς κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν ἀπολέσωμεν. Τό γάρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται· ὅ οἱ λαβόντες οὐ μόνον νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλά καί πολλούς ἄλλους, ἐκ

τῶν δικτύων ἐξελθόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς καί ἀσθενοῦντας ἰάσαντο καί τῷ δεσπότῃ Χριστῷ ὡς δῶρα τούτους προσήγαγον. Ἐκ γάρ τοῦ πυρός ἐκείνου τοῦ θείου πᾶσαν ἐπιστήμην καί πᾶσαν τέχνην οὗτοι σοφῶς διδαχθέντες, διά πάντων ἐν παντί τῷ βίῳ καί ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τάς κλεῖς τῆς βασιλείας λαβών Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν Παῦλος ὁ είς τρίτον ἁρπαγείς οὐρανόν, καί καθεξῆς οἱ θεῖοι ἀπόστολοι· τοιοῦτοι δέ ὑπῆρχον καί οἱ ἅγιοι καί θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καί διδάσκαλοι, οἱ τάς αἱρέσεις διά τοῦ πυρός τούτου τοῦ θείου ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρείοις καί ἀσθενέσιν ἐπιτάσσοντες (κἀκεῖνοι, μετά φόβου αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνασι καί ἀεί γίνονται), οἱ οὕτως τόν Θεόν ἀγαπήσαντες, ὡς μηδέ τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς. Οὗτοι τοιγαροῦν καί ὅσοι κατ᾽ αὐτούς τῷ Θεῷ δουλεῦσαι καί δουλεύειν ἀεί λέγονται, οἱ δέ ἁμαρτίαις ἔτι ὄντες ὑπεύθυνοι οὐχί, ἀλλά δούλοις ἐοίκασι πονηροῖς καί προσκεκρουκόσι τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ· οἱ δέ καί ὑπό παθῶν ἔτι ὀχλούμενοι, τοῖς ἀεί μαχομένοις καί τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἤ παλαίουσιν· οἱ δέ τάς ἀρετάς ἀκμήν μή κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δέ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς ἠκρωτηριασμένοις τά σώματα ἤ καί τοῖς λειπομένοις τῶν πρός ζωήν πένησι (262) παρεικάζονται, δεομένοις μᾶλλον ὧν ὑστεροῦνται μελῶν καί χρειῶν, οὐχί δέ παρέχουσιν ἄλλοις τά πρός τήν χρείαν ἤ ἀμισθί δυναμένοις δουλεύειν.

Χρεών δέ ἐστι κατά τήν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν πᾶσαν ἀρετήν κατορθώσαντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τόν κατά Θεόν ἡμῶν ἄνθρωπον, ἐν μηδενί μηδέν λειπόμενον δηλονότι, καί τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπό τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀπό τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τό σιτηρέσιον, λαβεῖν· καί τηνικαῦτα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, είς τήν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ καί τό μέτρον ἀναδραμόντες αὐτῆς καί τοῖς στρατώταις καί δούλοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατά τῶν πολεμίων ἐχθρῶν, ἐπειδή, ὥς φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδείς "στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ". Τί λέγων ὀψώνιον; Τό βασιλικόν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καί ἡμεῖς μή λάβοιμεν ἀπό Θεοῦ τόν ἄρτον τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καί διδοῦντα τῷ κόσμῳ ζωήν, ἤγουν τήν χάριν τοῦ Πνεύματος – τοῦτο γάρ ἐστι τό

πνευματικόν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῷ στρατευθέντες καί ὅ ἀντί ὅπλων πνευματικῶς ἐπενδύονται -, πῶς εἰς παράταξιν, εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἤ πῶς καταταγῶμεν ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ;

Ἀλλά δεῦτε καί διαναστῶμεν, ὅσοι ἀπό δουλείας τῆς τῶν παθῶν βούλεσθε φυγεῖν καί Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν δεσπότῃ, ἵνα καί δοῦλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καί τοιοῦτοι σπουδάσωμεν καί ἡμεῖς γενέσθαι, οἵους ὁ λόγος προλαβών ἀνετάξατο. Μή οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδέ ἀπατῶμεν ἡμᾶς ἑαυτούς καί προφασιζώμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις ἐν τῷ λέγειν· ἀδύνατον τοῦτό ἐστι κατά τήν παροῦσαν γενέαν τοιοῦτον γενέσθαι ποτέ. Μή δή φιλοσοφῶμεν κατά τῆς σωτηρίας (263) ἡμῶν μηδέ κατά τῶν ἰδίων ψυχῶν ῥητορεύωμεν· δυνατόν γάρ ἐστιν, ἐάν θέλωμεν, καί τοσοῦτον ὡς ἀρκεῖν προαίρεσιν μόνην εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνενέγκαι ἡμᾶς· ὅπου γάρ, φησίν, ἑτοίμη προαίρεσις, τό κωλῦον οὐδέν. Ὁ Θεός βούλεται θεούς ἐξ ἀνθρώπων ποιῆσαι ἡμᾶς, ἑκόντας δέ καί οὐκ ἄκοντας· καί ἡμεῖς ἀναδυόμεθα, τήν εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καί πόσης τοῦτο εὐηθείας οὐκ ἔστιν ἤ παραπληξίας καί ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γάρ βούλεται τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρός αὐτοῦ ἀνεκφοιτήτως ἐξελθών κατῆλθεν καί ἦλθεν διά τοῦτο ἐπί τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν θελήσομεν καί ἡμεῖς, οὐδέν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμποδίσαι δυνήσεται· μόνον ὁρμήσωμεν διά μετανοίας θερμῆς πρός αὐτόν καί αὐτός ἐγγίσας ἡμῖν καί ἐφαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τάς λαμπάδας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καί οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτάς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καί ἐπ᾽ αἰώνων καί ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις νῦν καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄. (264)

Περί ἀγάπης Θεοῦ καί πίστεως καί ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καί περί ἐλλάμψεως καί θεωρίας φωτός καί μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρήδην βοῶντος καί λέγοντος πρός ἡμᾶς· “Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι᾽ ἐμοῦ”. Καί δεῖξαι βουλόμενος τόν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησίν· “Ἔπεμψεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ εἰς τόν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωήν αἰώνιον”. Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπό καρδίας καί πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστός κρῖναι αὐτόν ἀλλά σῶσαι, καί οὐκ ἐξ ἔργων ἤ κόπων καί ἱδρώτων, ἀλλά διά μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, πῶς, εἰπέ μοι, ἄρα μή ἀγαπήσῃ αὐτόν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καί ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς διανοίας; Καί μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτόν καί πάντας βουλόμενος, οἷον τήν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τήν ἐν γαστρί τῆς Παρθένου καί Θεοτόκου εἴσοδόν τε καί σύλληψιν καί τό ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἰσότιμος καί ὁμοούσιος τῷ Πατρί καί πᾶσαν τήν κτίσιν τῇ χειρί περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ὁ ἄνω (265) σύν τῷ Πατρί ὤν καί κάτω βρέφος γενέσθαι κατά τήν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας καταδεξάμενος φύσεως.

Καί σύν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τά λοιπά τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἅ ὑπέμεινε πάθη ὁ τῇ φύσει ἀπαθής δι᾽ αὐτόν, οἷον τόν τόκον αὐτοῦ τόν ἀπόρρητον, τά σπάργανα, τό σπήλαιον αὐτό, τήν φάτνην τῶν ἀλόγων ἐφ᾽ ᾗ πενιχρῶς ὁ βασιλεύς τοῦ παντός ἀνεκλίθη, τήν φυγήν τήν εἰς Αἴγυπτον, τήν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον, τήν τοῦ Συμεών ὑποδοχήν, καί ὅπως ὡς εἷς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρ᾽ αὐτοῦ ηὐλογήθη καί εἰσήχθη ἐν τῷ ναῷ, τήν τῶν γονέων ὑποταγήν, τήν παρά τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τόν πειρασμόν τοῦ διαβόλου, τάς θαυματουργίας αὐτοῦ καί διά ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλά φθονούμενον μᾶλλον καί λοιδορούμενον καί διακωμῳδούμενον ὑπό πάντων (τότε τίνων; πονηρῶν καί ἀθέων ἀνδρῶν ὧν φανερῶς τε καί ἀφανῶς ἐμφράξαι ἠδύνατο τά ἀπύλωτα στόματα καί ξηρᾶναι τάς γλώσσας αὐτῶν καί τήν ἐνοῦσαν αὐτοῖς φωνήν ἀποσβέσαι), τήν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ, τόν δεσμόν ὅν ὑπέστη παρά τῶν μιαιφόνων, καί ὅπως ὡς κακοῦργος ἤγετο παρ᾽ αὐτῶν, καί παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ ὡς κατάκριτος, καί ῥάπισμα ἔλαβεν ὑπό δούλου, καί τήν τοῦ θανάτου σιωπήσας ἀπόφασιν ἔλαβεν (Ἐμοί γάρ,

φησίν, οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχων σταυρῶσαί σε καί ἐξουσίαν ἔχων ἀπολῦσαί σε;), εἶτα τόν φραγγελισμόν, τούς ἐμπαιγμούς, τά ὀνείδη, τήν πορφύραν, τόν κάλαμον, μεθ᾿ οὗ ἐπί τῆς ἀχράντου κεφαλῆς αὐτοῦ τάς μάστιγας παρά τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τόν ἀκάνθινον στέφανον, τόν σταυρόν, ὅν καί ἐβάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τά σύμπαντα· καί ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἔξω τῆς πόλεως ἤγετο ἐπί τόν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καί τῶν στρατιωτῶν περιστοιχούντων αὐτόν μεθ᾿ ἅμα ὄχλων ἀπείρων ἐπί τήν (266) θεωρίαν ἐφεπομένων, καί ἐπί τούτοις, ἀγγέλων μέν ἄνωθεν φριττόντων, τοῦ Θεοῦ δέ καί Πατρός ὁρῶντος τόν ὁμοούσιον Υἱόν καί ὁμόθρονον καί ὁμότιμον ταῦτα πάσχοντα παρά τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καί γυμνόν ἐπί σταυροῦ ἀναρτώμενον καί ἥλοις τάς χεῖρας καί τούς πόδας ἡλούμενον, λόγχῃ τε τήν πλευράν τιτρωσκόμενον, καί χολήν ποτιζόμενον μετά ὄξους, καί πάντα οὐ μόνον μακροθύμως φέροντα, ἀλλά καί τῶν σταυρούντων ὑπερευχόμενον, πῶς οὐκ ἀγαπήσει αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ;

Ὅταν γάρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεός ὤν ἄναρχος ἐξ ἀνάρχου Πατρός, συμφυής καί ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καί ἀνεξιχνίαστος, κατελθών ἐσαρκώθη καί ἄνθρωπος γέγονε καί πάντα τά εἰρημένα καί πολλά ἕτερα ἔπαθε δι᾿ αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτόν καί υἱόν Θεοῦ καί θεόν ὅμοιον αὐτοῦ ἀπεργάσηται, ἆρά γε, εἰ λίθου σκληρότερος ᾖ καί κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθήσεται τήν ψυχήν καί διαθερμανθήσεται τήν καρδίαν πρός ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγώ οὕτω λέγω καί ὁμολογουμένως οὕτως ἐστίν ἡ ἀλήθεια ὅτι, ἐάν πιστεύσῃ τις ἀπό καρδίας ταῦτα πάντα καί ἐκ βαθέων ψυχῆς, εὐθύς ἕξει καί τήν πρός Θεόν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὥσπερ γάρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τόν μαργαρίτην, ἀνεῳγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καί ἐκ τῆς ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καί τήν πρός Θεόν ἀγάπην λογίζου ἐν ἡμῖν σπείρεσθαι. Ἀπό γάρ τῶν εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων ἀκούουσα ἡ ψυχή καί κατά μικρόν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς διανοίγεται, ὑπό ἀπιστίας ἠσφαλισμένη πρότερον οὖσα· ἐπάν δέ διανοιχθῇ, ὥσπερ δρόσος οὐράνιος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη ἥτις ἐστίν ἀρρήτῳ φωτί συνημμένη, δίκην

ἀστραπῆς νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτελεῖται φαεινός, περί οὗ καί ὁ Κύριος λέγει ὅτι, (267) ὅν εὑρών ὁ ἔμπορος, ἀπελθών ἐπώλησε πάντα τά ὑπάρχοντα αὐτοῦ καί ἠγόρασε τόν ἕνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοίνυν καί ὁ καταξιωθείς οὕτω πιστεῦσαι, καθώς εἴπομεν, καί τόν νοητόν μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὑρεῖν, οὐκ ἀνέχεται μή καταφρονῆσαι πάντων καί πάντα διαδοῦναι τά ὑπάρχοντα αὐτοῦ πένησι καί τοῖς βουλομένοις ἄλλως ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τήν πρός Θεόν ἀγάπην ἄσυλόν τε καί ὅλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γάρ καθ᾽ ἑκάστην αὐξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντί πάντων προτιμῶντος αὐτήν γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνέκφραστόν τε πάντῃ καί παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῷ καταληπτόν μήτε λόγῳ ῥητόν· καί τῷ ἀνεκδιηγήτῳ καί ἀκατανοήτῳ τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καί πρός ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσχοῦντα τόν νοῦν, ὅλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σώματι ἀλλά ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται· συναπίασι γάρ τῷ νῷ καί αὗται πρός τό ἐντός αὐτοῦ καθορώμενον.

Τοιγαροῦν καί κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καί ὁρᾷ καί ἰδού φῶς· τό δέ φῶς ἄνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τήν ἀρχήν. Ζητῶν οὖν εὑρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχήν τέλους ἔχον μήτε μεσότητα κεκτημένον· ὡς δέ ἐπί τούτοις ἐξαπορεῖ, καί ἰδού τρία ἐν αὐτῷ, τό δι᾽ οὗ καί ἐν ᾧ καί εἰ ὅν. Καί ταῦτα ἰδών, μαθεῖν ἐρωτᾷ καί ἀκούει τρανῶς· "Ἰδού ἐγώ τό Πνεῦμα δι᾽ οὗ καί ἐν ᾧ ὁ Υἱός" καί "Ἰδού ἐγώ ὁ Υἱός εἰς ὅν ὁ Πατήρ". Ἐπί πλεῖον δ᾽ ἐπαποροῦντος αὐτοῦ, "Ἰδού" πάλιν φησίν "ὁρᾷς" ὁ Πατήρ. "Καί ἐγώ" φησίν ὁ Υἱός "ἐν τῷ Πατρί". Καί τό Πνεῦμα ἔλεγεν· "Ὄντως ἐγώ· δι᾽ ἐμοῦ γάρ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ὁ βλέπων ὁρᾷ καί ὁρῶν τῶν ὁρωμένων ἐξίσταται". Ποῦ ὄντας; "Ἐν ᾧ οὐδείς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων, πλήν αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καί ἑνάδος καί ὑπέρ οὐσίαν οὐσίας καί φύσεως". Ἐν ἐμοί δέ, φησί, πῶς; "Ὅλη καθόλου· ἀχώριστος γάρ εἰμι (268) πάντῃ καί ἄτμητος, τό ἕν κἀν ταῖς ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοί πως ἤ που πέλεις, μή εἰδέναι φαίης τινά. Καθό μέν ἄνθρωπος καί περιγραπτός εἷς, ὡς ἐν περιγραφῇ πέλω καί τόπῳ, περιγραπτός γάρ γέγονε βροτωθείς καί ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν· κατά δέ τήν ἑνοῦσάν μοι φύσιν πάμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραπτος, ἀσχημάτιστος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα

πληροῦσα καί οὐδαμοῦ τό σύνολον οὖσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινί τῶν πάλαι ἤ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἤ προφητῶν, οἷς οὐδ᾽ ὡράθην ὅλως, οὐδ᾽ ὁρῶμαί ποτε".

Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὁρῶν καί μυούμενος τά ὑπέρ ἀγγέλους, τά ὑπέρ τήν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἆρα μετά ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἤ τῇ διανοίᾳ ὅλως ἰσχύσει; Εἰ γάρ ὁ βασιλεῖ προσομιλῆσαι θνητῷ καί παρεστάναι ποτέ καταξιωθείς, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιλανθάνεται καί ὅλος τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέμαται ῥήμασι, πόσῳ γε μᾶλλον ὁ αὐτόν ἐκεῖνον τόν ποιητήν καί δεσπότην καί Κύριον τοῦ παντός "ὅν οὐδείς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδέ ἰδεῖν δύναται" βλέπειν καταξιωθείς, ὡς ἀνθρώπῳ ἐφικτόν, καί προσομιλῆσαι αὐτῷ καί φωνῆς ἐκείνου ἀκούειν τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καί νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καί ὅλος ἔξω κόσμου καί σαρκός ὄντως γένηται καί μετ᾽ αὐτοῦ ἐπιποθήσει συνέσεσθαι, ἀλλά ἀποστάς τοῦ τοιούτου καί τηλικούτου, τοῦ ὑπέρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καί τηλικοῦτον, ἐπί μερίμνας ἔλθῃ βιωτικάς καί φθειρομένων ὅλως ἤ παρερχομένων καί ῥεόντων πραγμάτων φροντίσειεν; Οὐδαμῶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων τινά είς τοῦτο ὅλως ἐλθεῖν καταδέξασθαι.

Τά μέν γάρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλά συνεπομένων ὁμολογουμένως ἔχουσι καί συγκεκληρωμένην αὐτοῖς τήν λύπην καί τήν ἀθυμίαν καί τήν ὀδύνην, ἡ δέ μετά τοῦ Θεοῦ διαγωγή (269) καί ἡ ὁμιλία καί ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει μακαριότητα καί πάσης ὑπέρκειται δόξης καί εὐκληρίας καί χαρᾶς καί ἀνέσεως, ὡς πάσης ὑπεραίρουσα τιμῆς καί τρυφῆς καί ἀπολαύσεως τοῦ νομιζομένου παντός ἀγαθοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Καθόσον γάρ ὑπερέχει τό ἐν πολυτελεῖ καί ἁπαλῇ στρωμνῇ ἀναπαύεσθαι ὑπέρ τό ἐν ἐσχάρᾳ πεπυρακτωμένῃ ἀνακεῖσθαι, κατά τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καί ἀπολαύσεως ἡ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καί ὁμιλίας ἐγγινομένῃ τῇ ψυχῇ χαρά καί ἀγαλλίασις. Διά δή τοῦτο καί ὁ τῶν κρειττόνων πολλάκις καί κατά ἄγνοιαν ἤ ῥαθυμίαν ἀποστάς καί πρός τάς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ᾽ ὅσον τῆς ἐν αὐτοῖς πικρίας καί ἀφορήτου βλάβης αἴσθηται, δρομαῖος πρός τά ἀφ᾽ ὧν ἐξελήλυθεν ἐπανέρχεται, πολλά ἑαυτόν μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπάσθη ὅλως καί μέσον τῶν ἀκανθῶν τοῦ βίου

καί τοῦ φλογίζοντος πυρός τάς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καί πρός τόν ἑαυτοῦ ἀνατρέχει Δεσπότην· καί εἰ μή ἦν φιλάνθρωπος, δεχόμενος ἐπανερχομένους ἡμᾶς καί μή μνησικακῶν ἤ ὀργιζόμενος, ἀλλά καί μᾶλλον τῆς πρός αὐτόν ἐπανόδου ἀποδεχόμενος, "οὐκ ἄν ἐσώθη πᾶσα ψυχή" ἁγίου, εἴτε καί μέσως ἤ ἄλλως ἔχοντος. Διά τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν ἁγιωσύνῃ καί ἀρετῇ δωρεάν καί οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἐσώθησαν· καί οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλά καί οἱ μετά ταῦτα τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

Ἐπεί δέ "οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μή τις καυχήσεται", κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῖν ἐπιγίνεται τοῖς πιστοῖς, οὐ χρή τοῖς ἔργοις, νηστείαις λέγω καί ἀγρυπνίαις ἤ χαμευνίαις καί λιμῷ καί δίψει, ὅλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις τό σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνοις ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν. Οὐδέν γάρ ὅλως ταῦτά εἰσιν, (270) ἐπειδή πολλοί καί τῶν κακούργων καί τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ αὐτοί διέμειναν, μηδέν τῆς κακίας ὑφιέντες αὐτῶν μηδέ τῆς πονηρίας βέλτιους γενόμενοι. Συμβάλλονται μέν καί ταῦτά τισι, καί τό σῶμα πρός ταπείνωσιν μᾶλλον δέ πρός ἀδυναμίαν καί ἀσθένειαν ἕλκουσιν· ἀλλ᾽ οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ Θεός, πνεῦμα δέ συντετριμμένον καί καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καί τό ἀεί ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι λαλεῖν τήν καρδίαν ἡμῶν πρός αὐτόν· "Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριέ μου δέσποτα καί Θεέ, ὅτι κατῆλθες καί ἐσαρκώθης καί ἀπέθανες δι᾽ ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃς καί τῆς σῆς δόξης ὁμοῦ καί θεότητος κοινωνόν ἀπεργάσῃ καί μέτοχον;". Ὁπηνίκα γάρ οὕτως ἕξεις κατά τάς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας σου, εὐθύς εὑρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενόν σε μυστικῶς καί κατασπαζόμενον καί χαριζόμενόν σοι πνεῦμα εὐθές ἐν τοῖς ἐγκάτοις, πνεῦμα ἐλευθερίας καί ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ καταστεφανοῦντά σε καί ἔνδοξόν σε διά σοφίας καί γνώσεως ἀπεργαζόμενον.

Τί γάρ ἕτερον οὕτω Θεῷ φίλον καί εὐαπόδεκτον, ὡς καρδία συντετριμμένη καί τεταπεινωμένη καί φρόνημα καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γάρ τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μέν αὐτός ὁ Θεός καί ἐπαναπαύεται πᾶσα δέ μηχανή τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν

ἄπρακτος διαμένει καί πάντα τά φθοροποιά πάθη τῆς ἁμαρτίας τέλεον ἀφανίζεται καί βρίθει μόνος ἐν αὐτῇ ὁ καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅς ἐστιν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡς πίστις, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ περιεκτική ἐγκράτεια, οἷς ἀκολούθως ἕπεται ὡραίως ἡ γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου (271) καί ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καί μυστηρίων Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι καί ποιωθείς, τήν καλήν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καί ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελος γίνεται, ὧδε μέν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος σώματι, ἐν οὐρανοῖς δέ περιπολεύων τῷ πνεύματι καί τοῖς ἀγγέλοις συνδιαιτώμενος καί ὑπό τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος εἰς τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· εἰς ἥν οὐδείς ἄν τῶν ἀνθρώπων ἐγγίσει ποτέ, εἰ μή διά μετανοίας πρότερον καί δακρύων πολλῶν τήν ἑαυτοῦ καθαριεῖ καρδίαν καί εἰς βυθόν ἐλάσει ταπεινοφροσύνης καί ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύματος, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ Πατρί δόξα, τιμή, κράτος, σύν Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ΄. (272)

Περί γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ᾽ ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καί ὅτι χαλεπόν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τά τοῦ Πνεύματος χωρίς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περί τῆς τοῦ Πατρός ἁγιωσύνης· καί οἷον ἀγαθόν ἐστιν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως αὐξάνεται· καί ὅτι οἱ τόν θησαυρόν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἁγίων τά σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μή γεννηθείς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τόν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τόν εἰς τοῦτο πεφθακότα διά τοῦ Πνεύματος.

Νῦν εὐκαίρως καλόν εἰπεῖν μετά τοῦ Δαυΐδ καί οὕτω γεγωνότερον φθέγξασθαι· “Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπί τούς υἱούς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι

συνιῶν ἤ ἐκζητῶν τόν Θεόν”, εἶτα· “Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός”. “Ποῦ γάρ” ἵνα τοῖς εἰρημένοις καί τά τοῦ Ἀποστόλου συνείρω “σοφός; Ποῦ γραμματεύς; Ποῦ συζητητής τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχί ἐμώρανεν ὁ Θεός τήν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου”, διά τό μή δύνασθαί τινα δι᾽ αὐτῆς ἐπιγνῶναι τήν ἀληθινήν σοφίαν, τόν ὄντως ὄντα Θεόν; Εἰ γάρ διά γραμμάτων καί μαθημάτων ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦ σοφίας (273) καί τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἔμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεία τῆς πίστεως ἤ τοῦ θείου βαπτίσματος ἤ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως; Οὐδεμία μενοῦν. “Ἐπεί δέ διά τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τόν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός, φησί, διά τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τούς πιστεύοντας”. Καί ταῦτα μέν ὁ κῆρυξ καί νυμφαγωγός τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐγώ δέ εἰκότως θρηνήσω καί κλαύσομαι ἐπί τῇ συντριβῇ τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατά σάρκα καί πνεῦμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τόν Χριστόν διά τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τά τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδέν λογιζόμενοι, τήν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διά τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καί τό μόνον ἀναγνῶναι τάς θεοπνεύστους συγγραφάς τῶν ἁγίων ὀρθοδοξίας εἶναι κατάληψιν τοῦτο οἰόμεθα καί τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀκριβῆ καί βεβαίαν εἴδησιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τήν διά μόνου τοῦ Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτήν τήν ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι ὑπολαμβάνουσιν. Ὦ τῆς εὐηθείας, ὤ τῆς πωρώσεως. Οἱ δέ καί ἐμβαθύνειν ἀνάγνως ἐθέλοντες εἰς τά τοῦ Θεοῦ βάθη καί θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περί Θεοῦ ὅτι, ὥσπερ ἐν τρισίν ἡλίοις μία φωτός ἐστι σύγκρασις, οὕτω καί ἐν τῇ Τριάδι μιᾶς θεότητος ἔλλαμψις, αὐτίκα τρεῖς ἡλίους ἐν τῷ νοΐ αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μέν φωτί ἡνωμένους, ἤτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δέ ὑποστάσεσι διακεχωρισμένους, καί οἴονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτήν ὁρᾶν τήν θεότητα καί οὕτως εἶναι τήν ἁγίαν καί ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Οὐδείς γάρ τά περί τῆς Ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς (274) καί εἰπεῖν δύναται ἀπό μόνης τῆς τῶν Γραφῶν

ἀναγνώσεως, πίστει δέ μόνῃ ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μέν τοῖς γεγραμμένοις καί πλέον οὐδέν περιεργάζεται, τοῖς δέ περιέργοις καί πολυπραγμονεῖν τά θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν γεγραμμένων καί ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὅλως οὐ δύναται.

Ὅτι δέ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστός· "Οὐδείς ἐπιγινώσκει τόν Υἱόν εἰ μή ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Υἱός καί ᾧ ἄν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι". Διά τούτων οὖν καί τῶν τοιούτων ῥημάτων ἀποφράττει τά ἀναίσχυντα καί ἀπύλωτα στόματα τῶν λεγόντων καί νομιζόντων διά τῆς ἔξωθεν σοφίας καί τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως ἐπιγινώσκειν τήν ὄντως ἀλήθειαν, αὐτόν τόν Θεόν, καί τήν ἐπίγνωσιν κτᾶσθαι τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ γάρ τόν Υἱόν οὐδείς ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Υἱός καί ᾧ ἄν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι τά βάθη τούτου καί τά μυστήρια – τό γάρ μυστήριόν μου ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς - , τίς ἄρα τῶν ἐπί γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἤ ῥητόρων ἤ μαθηματικῶν ἕτερος, πλήν τῶν κεκαθαρμένων τόν νοῦν ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε καί ἀσκήσεως, καί γεγυμνασμένα τά τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἄνευ τῆς ἄνωθεν διά τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γνῶναι δυνηθείη τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τά κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἅ διά νοερᾶς θεωρίας, τῆς ὑπό τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακαλύπτονται οἷς ἐδόθη καί ἀεί δίδοται εἰδέναι ταῦτα διά τῆς ἄνωθεν χάριτος; Ἐκείνων ἐστίν ἡ τούτων γνῶσις, ὧν ὁ νοῦς καθ᾽ ἑκάστην ὑπό τοῦ Ἁγίου καταλαμπάνεται Πνεύματος διά τήν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὧν οἱ ὀφθαλμοί ὑπό τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τῆς (275) δικαιοσύνης τρανῶς ἠνεῴχθησαν, ὧν ὁ λόγος τῆς γνώσεως καί ὁ λόγος τῆς σοφίας διά μόνου τοῦ Πνεύματος, ὧν ἡ σύνεσις καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθωσύνῃ καί τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι ἐγκρατῶς μετά πίστεως. Τούτων ἡ γνῶσις τῶν θείων, τούτοις καί λέγεται καθά δή καί τοῖς ἀποστόλοις παρά Χριστοῦ, ὡς μιμουμένους αὐτούς· "Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δέ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς".

Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θείῳ κινούμενοι Πνεύματι, τήν πρός τόν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καί ἕνωσιν. Ἐν

γάρ τῷ Πατρί τόν Υἱόν καθορῶσι καί ἐν τῷ Υἱῷ τόν Πατέρα διά τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· “Ἐγώ ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί”, τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρί δηλονότι συνόντος· εἰ γάρ ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται, ὁ δέ Πατήρ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστιν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστι καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Πατήρ δέ καί Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, ὁ ὑπό πάσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καί πῶς τρεῖς ἡλίους ἕνα εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γάρ ἑνώσεις αὐτούς, ἑνωθήσονται, καί εἰς ἕνα οἱ τρεῖς ἔσονται· εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλά διήμαρτες τῆς ἑνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καί Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς εὑρήσεις, ἀλλ᾽ οὐδέ Υἱόν, τοῦ Πατρός καί τοῦ Πνεύματος, οὐδέ Πνεῦμα Ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἑνώσεως. Ἐν μέν γάρ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, ἐν δέ τῷ Υἱῷ τον Πατέρα καί μετά τοῦ Πνεύματος, ἐν δέ τῷ Πατρί τόν Υἱόν συναϊδίως ἀεί ὄντα καί μένοντα καί συνεκλάμπον ἔχοντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πίστευε. Εἷς ταῦτα Θεός καί οὐ τρεῖς, ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν ὁ ὤν καί ἀεί ὤν καί ὡσαύτως ὤν, τῇ μιᾷ συμφυΐᾳ καί βασιλείᾳ καί θεότητι ἀνυμνούμενος ὑπό ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γάρ καί ἐν ἑκάστῳ τούτων τά συμφυῆ τῆς (276) θείας ἰδιότητος καθορᾶται, ἀλλά τά τρία ἕν καί καθ᾽ ἕν τά τρία εἰσίν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι ἀμήχανον.

Ἀλλά γάρ ἐβουλόμην καί εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς παριστῶσαν τῶν λεγομένων τήν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι διά μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος Πνεύματος τά βάθη καί τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δέ τόν εἰρηκότα Θεόν μή διδόναι τά ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καί τολμηροῖς, μηδέ τούς μαργαρίτας βάλλειν ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινά τά θεῖα λογιζομένων καί οἱονεί διά τῶν χαμερπῶν νοημάτων καί ἀπλήστων ψυχῶν ἀτιμούντων καί καταπατούντων αὐτά· ὧν τετύφλωκε τόν νοῦν ὁ Θεός, καθώς φησιν ὁ προφήτης, καί πεπώρωκεν αὐτῶν τήν καρδίαν, ἵνα βλέποντες μή βλέπωσι καί ἀκούοντες μή συνιῶσι. Καί εἰκότως· ἐπειδή γάρ ἀναξίους διά τῆς οἰήσεως ἑαυτούς καί τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν, διά τοῦτο ἐάθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καί τῆς ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθώς φησιν ὁ Δαυίδ· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. Οἱ γάρ τοσαῦτα ὑποδείγματα ἔχοντες τῆς τῶν

ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἅ δι᾽ ἔργων οἱ πατέρες ἡμῶν τετελεκότες προὔθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμίμησιν ἀρετῆς, καί συνιέναι μή θελήσαντες μηδέ ἐκείνους βουληθέντες μιμήσασθαι, ἀλλά τοὐναντίον καί διαλοιδοροῦντες αὐτούς καί τούς βίους τῶν κατά Θεόν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατά Θεόν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχί μόνον ἀνάξιοί εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καί ἀπωλείας υἱοί, ἀλλά καί πάσης ὑπεύθυνοι τιμωρίας καί κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτούς ἀνακρίνειν, εἰ ἄρα καί εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὡσπερ ἐπιλαθόμενοι, τά ἀλλότρια κρίνουσι (277) καί τά ὑπέρ αὐτούς ἀσυνέτως ἐρευνῶσι καί ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τόν οὕτω λέγοντα Θεόν δυσωπούμενοι· “Μή κρίνετε καί οὐ μή κριθῆτε” καί “Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε”· μηδέ τόν ἐκείνου λέγοντα μαθητήν· Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, “σύ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἤ πίπτει” καί “Μή κρίνετε ἀλλήλους καί μή καταλαλεῖτε ἀλλήλων”.

Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοί καί χριστιανοί εἶναι γνωρισθήσονται, τά τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ παρακρουόμενοι ῥήματα καί καθώς ἐκεῖνος καί οἱ τούτου νενομοθετήκασι μαθηταί μή φυλάσσοντες μηδέ τοῖς ἴχνεσι τοῦ διδασκάλου ἑπόμενοι καί βαδίζοντες; Πῶς τό τῶν ἐντολῶν φῶς ὅλως θεάσονται οἱ φανερῶς τάς θείας ἐντολάς παραβαίνοντες; Οὐδαμῶς. “Μηδείς ὑμᾶς, φησίν, ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ὦ ἀδελφοί”. Ἀδελφούς δέ ἡμᾶς ὁ Παῦλος καλεῖ διά τήν ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος πνευματικήν ἀναγέννησιν καί συγγένειαν, ἐπεί τοῖς ἔργοις καί σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὁρῶ, τῆς τῶν ἁγίων ἀδελφότητος καθεστήκαμεν. Καί τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παραστῆσαι πειράσομαι, μᾶλλον δέ αὐτά ἡμῶν τά ἔργα καί οἱ λόγοι ἡμᾶς ἀπελέγξουσιν· διό καί ὡς πρός ἕνα τόν λόγον ποιούμενος, ἔνθεν ἐρῶ.

Ἀπετάξω τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ, ὦ ἀδελφέ; Γέγονας ἀκτήμων καί ὑποτακτικός καί τοῦ οἰκείου θελήματος ξένος; Καί πρᾳότητα ἐκτήσω καί ταπεινός γέγονας; Νηστείας εἰς ἄκρον καί εὐχήν καί ἀγρυπνίαν κατώρθωσας; Ἀγάπην ἐκτήσω πρός τόν Θεόν ὁλικήν καί ὡς ἑαυτόν τόν πλησίον σου κέκτησαι; Ὑπέρ τῶν μισούντων καί ἀδικούντων σε καί ἐχθρωδῶς ἐχόντων κατά σοῦ μετά δακρύων παρακαλεῖς καί ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπό ψυχῆς πρῶτον αὐτός συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἤ οὔπω εἰς

τό ὕψος (278) τοῦτο ἀνηνέχθης τῶν ἀρετῶν; Εἰπέ. Εἰ δέ εἰπεῖν αἰσχύνῃ τό οὔ, ἤ πάλιν διά ταπεινοφροσύνην οὐ βούλει τό ναί προσειπεῖν, ἐγώ σοι προσθήσω τά εἰκότα, ὦ ἀδελφέ, καί δείξω ἐξ αὐτῆς ἐκ ποίων ἔργων καί κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τό ὕψος πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἀληθείᾳ μετά πολλῆς τῷ ὄντι συνέσεως καί ἁγιότητος ἔρχεται. Εἰ μέν οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τά προειρημένα πάντα καί τούς ἐχθρούς σου ἠγάπησας καί μετά δακρύων ὑπέρ αὐτῶν πολλάκις ἀπό καρδίας ἐδάκρυσας, τήν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφήν καί μετάνοιαν ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τά λοιπά προκατώρθωσας· οἷον γέγονας ἀπαθής ἐξ ἀγώνων, καθαράν ἐκτήσω τήν καρδίαν ἀπό παθῶν καί ἐν αὐτῇ καί δι᾽ αὐτῆς ἐθεάσω τόν ἀπαθῆ Θεόν. Ἄλλως γάρ οὐκ ἔνι μετά συμπαθοῦς καρδίας ἐξ ἀγάπης ὑπέρ τῶν ἐχθρῶν εὔξασθαι, εἰ μή συναφείᾳ καί συνουσίᾳ καί θεωρίᾳ Θεοῦ διά συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα ἑαυτούς καθαρούς ἀπό παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος.

Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ μετά χρηστότητος καί ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἔφθασας, ἀδελφέ, τί τοῖς συνασκηταῖς καί τοῖς συναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καί φθονεῖς καί λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τήν χρηστήν αὐτῶν ὑπόληψιν πειρώμενος καθελεῖν; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπό πρώτης ὥρας, τοῖς φθάσασι περί τήν ἑνδεκάτην διά τό ἐξ ἴσης ἐκείνοις λαβεῖν φθονήσαντες, ἕνεκεν τούτου εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον ἀπερρίφησαν; Καί πῶς σύ, τά αὐτά καί χείρονα τούτων ποιῶν καί λέγων κατά τῶν ἁγίων, ὧν ὁ βίος, ἡ ἀρετή καί ἡ σύνεσις λάμπει ὥσπερ ὁ ἥλιος, νομίζεις μή τῆς αὐτῆς ἤ καί χείρονος κολάσεως ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι; Ἤ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδείς παρά ἁγίων ἁγίοις ἐστί, καθά γέγραπται· "Ἔνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καί ὁ τοῦ φθόνου πατήρ διάβολος κατοικεῖ (279) καί οὐχί ὁ τῆς ἀγάπης Θεός"; Τόν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὅλως ἅγιος οἴεσαι, ὁ μηδέ πιστός ἤ χριστιανός ἐκ τῆς Θεοῦ ἀγάπης καί τοῦ πλησίον σου γνωριζόμενος; Ὅτι δέ οὕτως ἐστίν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καί ὁ τόν φθόνον ὠδίνων ἔχει μέν ἐντός αὐτοῦ τόν διάβολον, οὐ δύναται δέ εἶναι Χριστοῦ διά τό μή ἔχειν ἀγάπην πρός τόν πλησίον, παντί που δῆλον τῷ τάς θείας Γραφάς ἐπαΐοντι.

Εἰ δέ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὔπω ἠξίωσαι οὐδέ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τοῦ θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἄν ὅλως τολμᾷς ἀνοῖξαι τό στόμα καί φθέγξασθαι; Πῶς, κατηχούμενος ὤν, διδάσκειν ἐθέλεις καί περί ὧν οὐκ οἶδας ἤ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδώς τά θεῖα, περί τοιούτων πραγμάτων θρασύνῃ διαλέγεσθαι; Οὐκ οἶδας ὅτι ἔξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δή κατηχούμενος, ἵστασαι, εἰ καί αὐθαδείᾳ γνώμης ἑαυτῷ τήν μετά πάντων τῶν πιστῶς καί καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μή τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν ἑπόμενος; Κατηχούμενος γάρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, ἀλλά καί ὁ μή ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοός τήν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Ἐγώ δέ σου καί τήν ἄνοιαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἅγιον μέν εἶναί τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καί νῦν παντελῶς καί καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δέ συναριθμῶν ἑαυτόν οἷα κοινοῖς ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενος ὥς τις ἅγιος καί θεοφόρος ἀνήρ, ἅ μηδ᾿ ὅλως γινώσκειν ὑπό τοῦ λόγου κεντούμενος ὡμολογήσας καί ἅ μηδέ ἰδεῖν μηδέ ἀκοῦσαι μηδέ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καί διερμηνεύειν καί ὡς εἰδώς σαφηνίζειν ὅλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὐδέ πρός τόν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθριᾷς γέλωτα. Εἰ γάρ μή ἀπαθής, ὡς εἴπομεν, γέγονας, μηδέ Πνεῦμα Ἅγιον (280) ἔχειν ἠξίωσαι, μηδέ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναι λέγεις ὡς ἅγιος τά τοῦ Πνεύματος, "ἅ - ὡς γέγραπται - ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου χοϊκοῦ οὐκ ἀνέβη, τά ἀγαθά ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν";

Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἴπω, ὑπό σοῦ βιαζόμενος, διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὖσι καί ἠλεημένοις, κατά τήν ἄφατον πρός ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψεν ἱκεσίαις τοῦ μακαρίου καί ἁγίου πατρός ἡμῶν Συμεών, "ἵνα εἰδῶμεν" καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος "τά ὑπό τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· τό γάρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ – φησίν – οὐκ ἐλάβομεν τό πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλά τό Πνεῦμα τό ἐκ τοῦ Θεοῦ". Καί δι᾿ αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καί ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἁμαρτωλοῖς οὖσι καί ταπεινοῖς, ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί σωτῆρος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καί Θεῷ, ὅν οὐδείς ἀνθρώπων εἶδεν οὐδέ ἰδεῖν δύναται. "Ὁ γάρ εἰπών ἐκ

σκότους φῶς λάμψαι, αὐτός ἐστιν ὅς καί ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν”, τῶν εὐτελῶν καί ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν ὥσπερ θησαυρός δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ πάντῃ ἀπερίληπτός τε καί ἀπερίγραπτος, μικρός μέν ἐν ἡμῖν μορφούμενος, ὁ ἄμορφος καί ἀνίδεος, τά σύμπαντα δέ ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καί ὑπερπλήρης.

Τό δέ μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τόν ὄντως ὄντα Θεόν, τί ἐστιν εἰ μή τό ἡμᾶς αὐτούς πάντως μεταποιεῖν τε καί ἀναπλάττειν καί εἰς τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφοῦν; Οἷον ἔγνωμεν ἄρα γεγονότα καί τόν ἅγιον Συμεώνην τόν Εὐλαβῆ, (281) τόν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τά περί τούτου βεβαιωθέντες. Τῇ γάρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος τήν εἰς αὐτόν πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναντίρρητον ταύτην φυλάττομεν· μᾶλλον δέ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτός, ὡς ἐκ λαμπάδος τινός, τόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λύχνον μεταδοτικῶς ἀνάψαντες, ἄσβεστον διατηροῦμεν, ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς καί πρεσβείαις φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμένη αὐξάνει ἡ πίστις ἡμῶν ἡ πρός αὐτόν καί ἔτι αὐξήσει - ἐν Θεῷ θαρρῶν λέγω -, ἑκατονταπλασίονα τόν καρπόν φέρουσα ἐν αὐτῷ τῷ θείῳ φωτί. Καρπός γάρ πίστεως τό ἅγιον καί ἀνέσπερον φῶς, φῶς δέ ἅγιον προσθήκη καί αὔξησις πίστεως· καθόσον γάρ τό φῶς πηγάζει, ἡ πίστις αὐξάνει καί εἰς ὕψος ἀνέρχεται. Κατά δέ τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπός ἀριδήλως βρίθει τοῦ Πνεύματος· “Ὁ δέ καρπός τοῦ Πνεύματος ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια”, ἅπερ καθ᾽ ἕν ὁ ἔχων ἐπίσταται. Ὥσπερ γάρ ὁ μαργαρίτας ἔχων καί λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσον καί ἄλλους τινάς, οἶδεν, εἰ μή ἀπείρως ἔχει, ἑνός ἑκάστου αὐτῶν τό εἶδος, τό μέγεθος, οὕτω καί ὁ τάς ἀρετάς μετά πόνου καί δακρύων πολλῶν ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καί τούς καρπούς ἐνεγκών τούς τοῦ Πνεύματος, ἐπίσταται καί τό εἶδος καί τήν ποιότητα ἑνός ἑκάστου αὐτῶν καί τῆς ἁπάντων αὐτῶν γλυκύτητος ἀπογεύεται· καί τό δή μεῖζον καί θαυμαστότερον, ὅτι καί ἐν ἄλλοις ὄντα τόν αὐτόν ἐπιγινώσκει καρπόν.

Καθάπερ γάρ τά ἔθνη ἀπό τῆς στολῆς, τό δέ πλεῖστον ἀπό τῆς φωνῆς καί τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δή καί οἱ ἅγιοι γνωρίζονται μέν ἀπό τῆς κοσμιότητος αὐτῶν

καί τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καί τῶν ἄλλων τῶν ἔξωθεν, τό δέ γνώρισμα μετά ἀκριβείας καί ἀληθείας τό ἴδιον αὐτῶν ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν.

(282) Ὅ γάρ οὐκ ἔχει ἡ καρδία, τό στόμα προφέρειν οὐ δύναται· εἰ δέ καί εἴπῃ, ὡς οὐ καλῶς λέγων εὐθύς ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐλέγχεται. "Ὁ γάρ ἀγαθός, φησίν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τά ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τά πονηρά". Καί ὅρα μοι τά βάθη τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι "ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τά ἀγαθά" μόνον, ἀλλά προσέθετο εἰπεῖν "ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας", ἵνα μάθῃς ὅτι καρδίαν κενήν καί κούφην οὐδείς ἡμῶν ἔχειν δύναται, ἀλλά εἴτε διά ἀγαθοεργίας καί ἀληθινῆς πίστεως τήν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἕκαστος, ἤ διά τῆς ἀπιστίας καί ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν φαύλων ἀποπληρώσεως τόν πονηρόν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει διάβολον. Καί ἵνα μή νομίσῃς ὅτι οὐ τούς ἐν μέρει μέν φυλάσσοντας τάς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν μέρει δέ τούτων καταφρονοῦντας, ἀλλά τούς φυλάσσοντας πάσας ταύτας μετά ἀκριβείας, τόν θησαυρόν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν,, ἐδίδαξεν εἰπών· "Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ Πατρός μου καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν· καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν".

Ὁρᾷς ὅπως ὁ ἀγαθήν καρδίαν κτησάμενος διά πόνων καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἔνοικον ἔσχε τήν ὅλην ἐν ἑαυτῷ θεότητα, ἥτις ἐστίν ὁ ἀγαθός θησαυρός; Ὅτι δέ εἰς τόν παραβαίνοντα μίαν καί τήν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἤ ἀμελοῦντα καί μή ποιοῦντα αὐτήν, ὁ τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρός, ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· "Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καί διδάξας οὕτω τούς ἀνθρώπους ποιεῖν ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν". Ἐλαχίστας δέ ταύτας ὠνόμασεν (283) οὐχ οὕτως οὔσας, ἀλλά διά τό παρ᾽ ἡμῶν οὕτω ταύτας λογίζεσθαι· τό γάρ ἀργολογεῖν ἤ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἤ ὁρᾶν ἐμπαθῶς ἤ ἐξουθενεῖν καί ὑβρίζειν τινά ὡς οὐδέν ἡγούμενοι, ἀδιαφοροῦμεν, τοῦ ταῦτα ὑπό κρῖμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ φησί; "Πάντα λόγον ἀργόν ὅν ἐαν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περί αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως", καί

ἄλλως· “Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου”, καί πάλιν· “Ὁ ἐμβλέψας πρός τό ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ὅστις δέ εἴπῃ πάλιν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακκᾶ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός”. Θέλων δέ καί ὁ Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τά τοιαῦτα πράσσουσιν ὁ διάβολος ἐνεργεῖ, ἔφη· “Τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία”. Εἰ οὖν οὐδέν ἄλλον ἐστίν ἡ ἁμαρτία εἰ μή ἐντολῆς παράβασις, ἐντολή δέ ἐστι καί τό μή ἐπιθυμῆσαι καί τό μή ψεύσασθαι καί τό μή κλέψαι, ἀλλά μηδέ ἀργολογῆσαι μήτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπό τοῦ κέντρου τοῦ θανάτου ἤτοι τῆς ἁμαρτίας τέτρωται, ἐν αὐτῇ δέ τῇ πληγῇ καί τῷ τῆς ἁμαρτίας δήγματι ὥσπερ σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὑρίσκεται κατοικῶν.

Εἶδες πῶς οἱ μή κτησάμενοι πάλιν τάς ἑαυτῶν καρδίας διά δακρύων καί μετανοίας κεκαθαρμένας ἔνοικον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τόν διάβολον, ὅς ἐστιν ὁ πονηρός θησαυρός; Οὕτως ὁ ἀγαθός ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τά ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ὁμοίως τά πονηρά. Ἡ δέ ἀληθής μετάνοια διά τῆς ἐξομολογήσεως καί τῶν δακρύων, ὥσπερ ὑπό ἐμπλάστρου καί φαρμάκου τινός, ἀποσμήχει καί ἐκκαθαίρει τῆς καρδίας τό τραῦμα καί τήν οὐλήν ἥν τό κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ θανάτου διήνοιξεν, εἶτα τόν ἐμφωλεύοντα (284) σκώληκα ἔξω βάλλει καί θανατοῖ εἰς συνούλωσιν καί ὑγίειαν τελείαν τό τραῦμα ἀποκαθίστησι. Τοῦτο δέ ἄρα παρά τῶν καρδίαν ἐχόντων τήν ὑγίειαν ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διά δακρύων καί μετανοίας μόνων ἐπιγινώσκεται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γάρ οἱ λοιποί καί ἐνηδύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἐπιξέειν ταῦτα καί ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι σπουδάζουσιν, ὑγίειαν τήν τοῦ πάθους ἐκπλήρωσιν λογιζόμενοι· διόπερ καί ἐγκαυχῶνται, ὅταν τι πονηρόν ἐργάσωνται ἁμαρτίας ἀτόπημα, καί τήν αἰσχύνην αὐτῶν ὡς δόξαν λογίζονται. Διά τί δέ πάσχουσι τοῦτο; Ἐπειδή ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τό ἡδύ τε καί χαρίεν, μᾶλλον δέ ἀπιστοῦσι καί ἀδύνατον εἶναι ἑαυτούς πείθουσι τό καθαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπό παθῶν καί ὅλον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ δέξασθαι τόν Παράκλητον.

Διά τοῦτο τοίνυν καί κατά τῆς ἑαυτῶν ἀεί σωτηρίας λαλοῦσι καί πράττουσι, κλείοντες ἐφ᾽ ἑαυτοῖς τάς πύλας

τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί πάντας ἄλλους τούς εἰσελθεῖν βουλομένους κωλύοντες. Εἴ που δέ καί ἀκούσουσι περί ἑτέρου τινός νομίμως ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου καί ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ καί τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρεύοντός τε ἀπό παντοίων παθῶν καί πᾶσι τά μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ - ὅσα δηλονότι ἐποίησεν ἐπ᾽ αὐτῷ ὁ Θεός κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καί ὅπως μέν, λέγοντος πρός ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, κατηξιώθη φῶς ἰδεῖν Θεοῦ καί Θεόν ἐν φωτί δόξης, ὅπως δέ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἑαυτῷ τήν ἐπιφοίτησιν καί ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἅγιος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γέγονεν -, εὐθύς ὥσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καί κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τόν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, "Παῦσαι, λέγοντες, πεπλανημένε καί ὑπερήφανε σύ. Τί ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; (285) Τίς δέ Θεόν εἶδεν ἤ ἰδεῖν κἄν ὁπωσοῦν δύναται; Τίς Πνεῦμα Ἅγιον ἐπί τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι᾽ αὐτοῦ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀξιωθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μή σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν".

Οἷς μή ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἴομαι δεῖν· φησί γάρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· "Μή ἀποκρίνου ἄφρονι κατά τήν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μή ὅμοιος γένῃ αὐτῷ, ἀλλά ἀποκρίνου ἄφρονι πρός τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μή φαίνηται σοφός παρ᾽ ἑαυτῷ". Ἐξ ὑμῶν μέν, ὦ οὗτοι, ὡς αὐτοί φατε, οὐδείς οὐδαμῶς· ἐκ δέ τῶν προαιρουμένων τόν σταυρόν ἆραι καί τήν στενήν ὁδεῦσθαι ὁδόν καί τάς ἑαυτῶν ἀπολέσαι ψυχάς ἕνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοί μέν εἶδον καί πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὁρῶσι καί νῦν, καί τῶν βουλομένων ἕκαστος ὄψεται, κἄν ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καί βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καί ὅρα τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής· "Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἵ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ᾽ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν". Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδέ τέκνον ὑπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδέ προλαβών ἐδέξω αὐτόν, οὐδέ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καί διά τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ· τέκνον δέ Θεοῦ μή γενόμενος, πᾶς ἄρα τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεόν καί Πατέρα σου; Οὐδείς πρό τοῦ γεννηθῆναι τόν ἑαυτοῦ πατέρα ποτέ

τεθέαται, καί οὐδείς ἀνθρώπων τόν Θεόν ὄψεται, ἐάν μή πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῇ. Διά τοῦτο καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· "Ἐάν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν είς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν", καί πάλιν· "Τό γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός, (286) φησί, σάρξ ἐστι, τό δέ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστιν", ἐξ ἁγίου ἅγιον δηλονότι· "τό δέ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ". Σύ δέ, εἰ ἀπό σαρκός μόνον γεγέννησαι καί οὔπω τήν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν ἔγνως, οὐδέ Πνεῦμα αὐτός σύ γεννηθείς γέγονας, πῶς ἄρα δύνασαι τά βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, μᾶλλον δέ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τόν Θεόν; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτός σύ, καί μή βουλόμενος, καθομολογήσεις, ὦ ἀδελφέ.

Εἶεν. Τί δαί; "Ἀλλά σύ" φησί "τοιοῦτος ὑπάρχεις αὐτός; Καί πόθεν σε τοιοῦτον εἶναι ἐπιγνωσόμεθα;" Ἐγώ μέν ἄνευ τῆς ἄνωθεν χάριτος οὐχ οἷός τέ εἰμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ᾽ οὐδέ Παῦλος αὐτός, οἶμαι, καί Ἰωάννης· πλήν ὅμως στενάζω ἐπί τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καί ζητούντων πόθεν ἐπιγνῶναι τόν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθακότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἱ τυφλοί τούς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων ἐπιγινώσκουσιν· ὅθεν ὁ Ἰσαάκ ἐπέγνω τόν Ἰακώβ, τήν στολήν ἐνδεδυμένον Ἠσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἴστε γάρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν· "Αἱ μέν χεῖρες χεῖρες Ἠσαῦ, ἡ δέ φωνή φωνή Ἰακώβ". Ὅθεν δείκνυται ὅτι τῆς μέν στολῆς τόν δόλον οὐκ ἔγνω – τυφλός γάρ ἦν -, τήν δέ συνήθη φωνήν ἐγνώρσιε τοῦ υἱοῦ· εἰ τοίνυν καί κωφός ἦν, πάντως οὐδέ τήν λαλιάν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καί ὑμεῖς, οἵτινές ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον τυφλοί ἀλλά καί κωφοί τυγχάνοντες, πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν; Οὐδαμῶς δή. Ὅτι δέ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, καί οἱ μή βλέποντες πνευματικῶς οὐδέ ἀκούειν πνευματικῶς δύνανται, ἄκουσον τοῦ Κυρίου πρός τούς ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος· "Διά τί τήν λαλιάν τήν ἐμήν οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν", καί μετ᾽ ὀλίγα· (287) "Ὁ ὤν ἐκ τοῦ Θεοῦ τά ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διά τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρός τοῦ διαβόλου ἐστέ καί τάς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός ὑμῶν θέλετε ποιεῖν". Εἰ οὖν καί ὑμεῖς ὑπό τῆς ἀπιστίας καί πονηρίας καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας καί παραβάσεως σάρκες

ἐστέ, παχεῖς, λέγω, τάς καρδίας, καί τά ταύτης ὦτα βεβυσμένα ἔχετε, τόν δέ ὀφθαλμόν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπό τῶν παθῶν, πᾶς ἄρα πνευματικόν καί ἅγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνήσεσθε;

Ἀλλά, παρακαλῶ, σπουδάσωμεν, πατέρες καί ἀδελφοί μου, παντί τρόπῳ ἑαυτούς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς τά ὑπέρ ἡμᾶς γνῶναί ποτε δυνησώμεθα. Ἀδύνατον γάρ τόν μή ἐπιγνόντα ἑαυτόν πρότερον, ὥστε δύνασθαι μετά τοῦ Δαυίδ λέγειν· “Ἐγώ δέ εἰ μι σκώληξ καί οὐκ ἄνθρωπος”, καί πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ· “Ἐγώ εἰμι γῆ καί σποδός”, ἐπιγνῶναί τι τῶν πνευματικῶν καί θείων λογίων πνευματικῶς καί ἀξίως τοῦ ὑπερφυοῦς καί σοφοῦ Πνεύματος. Μηδείς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καί σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τά θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναταί τις ὅλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καί φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλά γάρ οὐδέ πρᾳότητος καί ταπεινοφροσύνης χωρίς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρή γάρ ἀναντιρρήτως τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν πρότερον εἰς τά τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθη, εἶτα τήν ἐντός εὐσέβειαν διά τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος ὀχυρόν ἀνυψῶσαι· καί οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς ψυχῆς καί οἱονεί ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπί θεμελίῳ καλῷ τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καί τήν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ἥτις ἐστίν ἡ γνῶσις ἡ θεία τοῦ Θεοῦ, (288) ἀνεγεῖραι καί ὁλόκληρον τόν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

Ἡνίκα γάρ κατά ἀναλογίαν τῆς μετανοίας καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διά δακρύων ἐκκαθαρθῇ ἡ ψυχή, πρῶτον μέν τά κατ᾽ αὐτόν ὁ ἄνθρωπος καί ἑαυτόν ὅλον ὑπό τῆς χάριτος ἐπιγνῶναι καταξιοῦται, εἶτα μετά πολλήν καί ἐπίμονον κάθαρσιν καί βαθεῖαν ταπείνωσιν ἀμυδρῶς πως κατ᾽ ὀλίγον καί τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων νοεῖν ἄρχεται καί, καθ᾽ ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καί πλείονα κτᾶται ταπείνωσιν, ἀνάξιον ἑαυτόν παντάπασι τῆς τῶν τοιούτων μυστηρίων γνώσεως καί ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ καί ὑπό τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως, ὡς ὑπό τείχους ὀχυροῦ φρουρούμενος, ἔνδον μένει, ἀπό οἰήσεως λογισμῶν ἄτρωτος, αὐξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καί τῇ εἰς Θεόν ἀγάπῃ τό καθ᾽ ἡμέραν, καί τήν προκοπήν μετά προσθήκης τῆς γνώσεώς τε καί ἀναβάσεως τρανῶς καθορῶν. Ὅταν δέ καί εἰς μέτρον

ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ καταντήσῃ καί Χριστόν αὐτόν καί νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ κτήσηται, τότε ὡς μηδέν ὅλως εἰδώς ἤ ἔχων διάκειται καί ὡς ἀχρεῖον ἑαυτόν καί εὐτελεῖ δοῦλον ἡγεῖται· τό δέ δή θαυμαστόν καί ὑπέρ φύσιν, μᾶλλον δέ κατά φύσιν ὄν, ἄνθρωπον ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἤ ἁμαρτωλότερον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐ λογίζεται εἶναι.

Τό δέ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μή τοῦτο μόνον ἐν τῷ ἐπαινετῷ τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἠδυνήθην· ἔστι δέ τι τοιοῦτον· ποιωθείσης τῆς ψυχῆς καί ἐμβαφείσης διά τοῦ Πνεύματος εἰς τά βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τόν κόσμον τε ἅπαντα καί τούς ἐν κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοησάσης, μόνην δέ ἑαυτήν ἀεί καθορώσης καί μόνα τά ἑαυτῆς, καί χρονισάσης ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ καί ἐν ἕξει γενομένης αὐτῆς, μόνην (289) ἑαυτήν ἀληθῶς ἐξουθενημένην καί εὐτελεστάτην ὁρᾷ, οὐδένα δέ πείθεται τοιοῦτον εἶναι ἐν ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν καθ᾽ ὅσον ἑαυτόν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καί ταπεινότερον, κατά τοσοῦτον καί πρῶτος τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπάρξει, ὥς φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός· "Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων διάκονος".

Σπουδάσωμεν οὖν καί ἡμεῖς, ὦ ἀδελφοί, εἰς τοιαύτην φθάσαι τάξιν τε καί κατάστασιν, καί τούς εἰς τοῦτο πεφθακότας ἁγίους ῥᾳδίως ἐπιγνωσόμεθα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄. (290)

Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διά δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἄν ἐγγένηται κατά τήν παροῦσαν ζωήν, κατά τήν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾶ. Καί τίς ἐστιν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μή καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διά τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναταί τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἑρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τήν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.

Πολύς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περί τῆς κρίσεως λόγος καί δυσερμήνευτος, ὅτι οὐ περί ἐνεστώτων καί ὁρωμένων ἐστίν, ἀλλά περί μελλόντων καί ἀοράτων ὅθεν πολλῆς τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καί τοῖς λέγουσιν ἡμῖν καί τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μέν γνῶναι καλῶς καί εἰπεῖν, οἱ δέ συνετῶς ἀκοῦσαι δυνηθῶσι τῶν λεγομένων. Ἀλλά τίς ἐστιν ὁ τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπός οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστίν ἡ μεγάλη καί ἐπιφανής καί φοβερά τοῦ Κυρίου ἡμέρα, (291) καί τίνος ἕνεκεν, ἵνα γνῶμεν, ἡμέρα Κυρίου καλεῖται καί λέγεται.

Λέγεται τοίνυν ἡμέρα Κυρίου οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν ἡμερῶν τούτων οὖσα, οὐδέ διά τό ἐν ᾗ μέλλειν ἔρχεσθαι αὐτόν, καθά δή καί ἐπί τῶν ἡμερῶν τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ ἡμέρα τοῦ Πάσχα καί ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καί ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ προελθεῖν μέλλει ὁ βασιλεύς καί τά ποιῆσαι καί τά· ἀλλ᾽ οὐδέ διά τό ἐν αὐτῇ μέλλειν γενέσθαι τήν κρίσιν ἡμέρα κρίσεως λέγεται (οὐδέ γάρ ἕτερον μέν ἡ ἡμέρα ἔσται ἐκείνη καί ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ μέλλων ἐλεύσεσθαι Κύριος), ἀλλ᾽ ἐπειδή αὐτός ὁ τῶν ἁπάντων Θεός καί δεσπότης λάμψει τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος. Καί ὁ μέν αἰσθητός ἥλιος ὑπό τῆς τοῦ Δεσπότου λαμπρότητος καλυφθήσεται καί εἰς τό

μή ὁρᾶσθαι γενήσεται, καθά νυνί τά ἄστρα ὑπό τούτου καλύπτεται καί οὐχ ὁρᾶται, αὐτά δέ τά ἄστρα σβεσθήσονται καί ἅπαντα εἰλιγήσονται ὡς βιβλίον τά ὁρατά, ἤγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ· καί ἔσται μόνος ἐκεῖνος ἡμέρα τε ὁμοῦ καί Θεός, ὁ νῦν ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν ἀόρατος, καί ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσεται οἷός ἐστι καί πληρώσει τά πάντα τοῦ οἰκείου φωτός καί γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος, ἀϊδίου χαρμονῆς ἡμέρα ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, τοῖς δέ γε κατ᾽ ἐμέ ῥᾳθύμοις καί ἁμαρτωλοῖς εἰς ἅπαν ἀπρόσιτος καί ἀθέατος. Ἐπειδή γάρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένετο τούτοις διά σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τόν φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ διά καθάρσεως καί ὅλον αὐτόν ἐν αὐτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκότως ἔσται τούτοις καί εἰς τό μέλλον ἀπρόσιτος.

Καί γάρ βουληθείς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τό ἀγαθόν καί ἡμέτερον, ὥς φησιν ἡ θεία Γραφή, τό αὐτεξούσιον τοῖς πρωτοπλάστοις καί προπάτορσιν ἡμῶν (292) ἐχαρίσατο καί ἡμῖν δι᾽ αὐτῶν, ὡς ἄν, μή ἐκ λύπης ἤ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ᾽ἐκ τῆς πρός αὐτόν εὐνοίας τε καί ἀγάπης διά τῆς αὐτοπροαιρέτου θελήσεως μετά χαρᾶς τάς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι καί ταύτας φυλάσσοντες, ὡς ἐξ οἰκείων πόνων τάς ἀρετάς κτησάμενοι λογισθήσονται, καί ὡς οἰκεῖα δῶρα ταύτας τῷ Δεσπότῃ προσάξουσι, καί διά τούτων κατά προκοπήν εἰς τήν τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καί ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καί ἀκαταφλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχα σωματικοῦ θανάτου, κατά γενεάν καί γενεάν ὁ καθείς αὐτῷ προσπελάζοντες. Ἐπεί δέ οἱ μέν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γεγόνασι καί οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μείζονος, ἤγουν τοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλά καί εἰς φθοράν καί θάνατον μετηνέχθησαν καί εἰς ἀφεγγές περιπτώκασι σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες καί ὑπ᾽ αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ θανάτου σκότει διά τῆς ἁμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δέ καί ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καί οὐ βίᾳ (ἔδειξαν γάρ τοῦτο σαφῶς οἱ πρό τοῦ νόμου καί ἐν τῶ νόμῳ εὐαρεστήσαντες καί τό ἑαυτῶν θέλημα τῷ δεσπότῃ Θεῷ καί οὐ τῷ διαβόλῳ προσαναθέμενοι), τούς πρό νόμου καί ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους

λυτρώσασθαι βουληθείς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος καί τοῖς μετά τόν νόμον τήν ἐλευθερίαν δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καί πάντας, ὡς εἰπεῖν, ὁμοῦ τούς εὐηρεστηκότας αὐτῷ πρό τοῦ νόμου καί ἐν νόμῳ καί μετά τόν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτός δι᾽ ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατός καί ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο. Ὅν γάρ ἰδίαις καί ἀοράτοις χερσί καθ᾽ ὁμοίωσιν καί κατ᾽ εἰκόνα αὐτοῦ πεποίηκεν, οὐ δι᾽ ἑτέρου, ἀλλά δι᾽ ἑαυτοῦ πάλιν καταπεσόντα ἀναστῆσαι ἠθέλησεν, (293) ὡς ἄν καί πλειόνως τιμήσῃ καί δοξάσῃ τό γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατά πάντα ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτόν καί ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει γενέσθαι. Ὢ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας καί ἀγαθότητος, ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καί ἁμαρτήσαντας οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλά καί οἷοι γεγόναμεν ἡμεῖς διά ταῆς παραβάσεως, τοιοῦτος γενέσθαι καί αὐτός κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτός ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητός ἐκ θνητοῦ, ἁμαρτία ἐξ ἁμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καί ἀναμάρτητος ὤν, σαρκί μόνον τεθεωμένῃ τῷ κόσμῳ ὀφθείς, οὐχί καί αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν; Ὅτι οὐκ ἦλθε κρῖναι τόν κόσμον, ἀλλά σῶσαι τόν κόσμον, ὥς φησιν αὐτός ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

Ἡ γάρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς ἀποκαλυφθῇ γίνεται· οὐ γάρ ἄν ὑπήνεγκε τήν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος πᾶσα σάρξ γυμνήν ἐπιφανεῖσαν τῆς θεανδρικῆς συναφείας τε καί ἀφράστου ἑνώσεως, ἀλλά ψυχικῶς τε ὁμοῦ καί σωματικῶς ἄρδην ἔμελλε πᾶσα ἡ κτίσις ἀπόλλυσθαι διά τό ὑπό ἀπιστίας τηνικαῦτα πάντας κατέχεσθαι. Ἡ γάρ θεότης, ἤγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, οὐδενί οὐδέποτε δίχα πίστεως πεφανέρωται· εἰ δέ ἐφάνη, εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείη τινί τῶν ἀνθρώπων, φοβερά καί φρικτή δείκνυται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλα φλέγουσα, οὐ ζωοποιοῦσα, ἀλλά τιμωροῦσα δεινῶς. Καί τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν· πρός γάρ τῇ ἀστραψάσῃ αἴγλῃ τοῦ ἀπροσίτου φωτός ἐν αὐτῷ πληγείς τάς ὄψεις, οὐ φωτισθείς, καί σκοτισθείς μᾶλλον, οὐχί αὐγασθείς, καί τήν κατά φύσιν προσαπώλεσεν ὅρασιν· καί ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τηνικαῦτα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκαλος. Ὁ τοιοῦτος γάρ καί τηλικοῦτος, ὅς ἔφη· «Ὁ Θεός ὁ εἰπών ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψειν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», (294) καί

μετ᾽ ὀλίγα· «Ἔχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον» τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τότε οὐδέ μικράν ἀπαυγήν αὐτοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μέν ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καί τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καί ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστί, τοῖς δέ διά πίστεως ἐν φόβῳ καί τρόμῳ τάς ἐντολάς κατεργαζομένοις καί μετάνοιαν ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις ἀποκαλυπτομένη ὁρᾶται, καί αὐτή δι᾽ ἑαυτῆς τήν μέλλούσαν γενέσθαι κρίσιν ἀνατιρρήτως ἐν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δέ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται, ἐξ ἧς ὁ καθαρός ἀεί ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτόν οἷός ἐστι, καί τά ἔργα αὐτοῦ, τά τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τά τε ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς καθορᾷ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί πυρί θείῳ κρίνεται καί ἀνακρίνεται καί ὕδατι τότε δακρύων πιαινόμενος ὅλον τό σῶμα κάθυγρος γίνεται καί βαπτίζεται κατ᾽ ὀλίγον ὅλος ὑπό τοῦ θείου πυρός τε καί Πνεύματος καί γίνεται ὅλος καθαρός, ὅλος ἀμόλυντος, υἱός φωτός καί ἡμέρας καί οὐχί ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ. Διά τοι τοῦτο καί ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καί δίκῃ οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδέ ὑπό τοῦ φωτός ἐκείνου ἐλέγχεται, προπεφώτισται γάρ· οὐδέ ἐν τούτῳ τῷ πυρί εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἤ καίεται, προδεδοκίμασται γάρ· οὐδέ ὡς τότε φανεῖσαν τήν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὅλος γάρ ἐκ τῆς ὁμιλίας καί συνουσίας Θεοῦ ἡμέρα φαεινή καί λαμπρά γέγονεν· οὐδέ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὑρίσκεται ἤ σύν τῷ κόσμῳ, ἀλλ᾽ ἔξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστίν. «Ἐγώ γάρ, φησίν, ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου», καί ὁ Ἀπόστολος· «Εἰ γάρ ἑαυτούς ἐκρίνομεν, οὐκ ἄν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ ὑπό Κυρίου παιδευόμεθα, (295) ἵνα μή σύν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», καί πάλιν· «Ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε», φησίν.

Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτός ἐκείνου καί υἱοί τῆς μελλούσης ἡμέρας γένωνται καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ᾽ αὐτούς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται· ἐν αὐτῇ γάρ εἰσιν ἀεί καί διά παντός. Ἡ γάρ ἡμέρα Κυρίου, οὐχί εἰς τούς ὑπό τοῦ θείου φωτός ἀεί καταλαμπομένους, ἀλλ᾽ εἰς τούς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καί ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καί τά τοῦ κόσμου ποθοῦντας, αἴφνης μέλλει ἀποκαλύπτεσθαι καί φοβερά αὐτοῖς καί ὡς πῦρ ἄστεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δέ τοῦτο τό πῦρ ὁ Θεός οὐχ

ὅλον πνευματικῶς, ἀλλ᾽ ὡς ἄν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὥσπερ ἐξαναστάς ὡρᾶτο τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής· ἀναλαμβανομένου γάρ αὐτοῦ εἰς οὐρανούς, ταῦτά φασιν οἱ ἄγγελοι πρός αὐτούς· «Ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν πορευόμενον εἰς τόν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύσεται». Εἰ γάρ μή τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτόν οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἱρετικοί καί πνευματομάχοι θεάσονται, τυφλοί ὄντες τῇ ψυχῇ καί τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ τῆς ἀπιστίας καί ἁμαρτίας ἔχοντες, ὥσπερ πρός Θεσσαλονικεῖς καί Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδή γάρ περί τῶν κεκοιμημένων και τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καί ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διά νεφελῶν ἁρπαγήσονται, ἔφη· «Περί δέ τῶν χρόνων καί τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοί γάρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί οὕτως ἔρχεται· ὅταν γάρ εἴπωσιν, εἰρήνη καί ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδίν τῇ τικτούσῃ, καί οὐ μή ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστέ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς υἱοί φωτός ἐστε καί υἱοί ἡμέρας. Οὐκ ἐσμέν (296) νυκτός οὐδέ σκότους· ἄρ᾽ οὖν μή καθεύδωμεν ὡς καί οἱ λοιποί, ἀλλά γρηγορῶμεν καί νήφωμεν». Καί μετ᾽ ὀλίγα· «ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεός εἰς ὀργήν, ἀλλ᾽ εἰς περιποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σύν αὐτῷ ζήσωμεν».

Υἱούς οὖν ἀκούων φωτός καί υἱούς ἡμέρας, ἀγαπητέ, μή εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ ὅτι, ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθημεν καί εἰς ἐκεῖνον πιστεύομεν καί Θεόν αὐτόν προσκυνοῦμεν, αὐτόν καί ἐνδεδύμεθα καί υἱοί ἡμέρας καί υἱοί φωτός ἀνεπαισθήτως πάντως ἐσμέν καί οὐχί νυκτός οὐδέ σκότους. Μή τοῦτο εἴπῃς ἤ ὑπολάβῃς καί ἐν ἀμελείᾳ καί ἀμεριμνίᾳ τάς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς σου διέλθῃς ἡμέρας, δοκῶν μόνον καί οἰόμενος εἶναί τι, μηδέν ὤν· ἀλλά σκόπησον καί κατά σεαυτόν ἀκριβῶς κατανόησον καί εἰπέ· «Εἰ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες καί τόν ἥλιον τοῦτον αἰσθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εἰσί, πάντως, ἐπεί οὐδέν πλέον τῶν ἄλλων ὁρῶ, καί ἐγώ σύν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμί. Ὥσπερ γάρ δύνοντος αὐτοῦ καθ᾽ ἑκάστην νύξ γίνεται καί οὐδέν πλέον τι τούτου ὁρῶ, οὕτως, ἀποθανόντος μου, οὐδαμοῦ φῶς θεάσομαι, ἀλλ᾽ ἐν ἀφεγγεῖ σκότει καί ἀνηλίῳ εἰς αἰῶνας ἔσομαι καί

οὐκέτι διά τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τό ὁρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γάρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αἰσθητῶν εὐθύς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμί νῦν, καί ἐν σκότει μετά θάνατον ἔσομαι· πάντως καί ἐπ᾽ ἐμοί ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί ἐπελεύσεται καί ὡς ἡ ὠδίν τῇ ἐν γαστρί ἐχούσῃ καί οὐ μή δυνηθῶ ἐκφυγεῖν».

Οὐ γάρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος βαπτίσματι ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐστιν, ἀλλά καί ἐν τῷ Πνεύματι, οὐδέ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ καί τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις καί ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδοται, ἀλλά καί ἐν τῇ συνεπομένῃ καί ἀνακεκραμένῃ (297) μυστικῶς καί ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δέ λέγεται διά τό μή πᾶσιν, ἀλλά τοῖς ἀξίοις ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι καί υἱούς φωτός καί ἡμέρας ποιεῖν τούς ὁρῶντας αὐτήν· οἱ γάρ τό φῶς μή ὁρῶντες, εἰ καί λάμπει τρανῶς, ἀλλ᾽ οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδείς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπατάτω μηδέ εἰς τήν πίστιν τήν εἰς Χριστόν μόνην θαρρείτω τις. «Χριστός»γάρ, φησίν, «ἐάν περιτέμνησθε, οὐδέν ὑμᾶς ὠφελήσει», καί πάλιν· «Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν». Ὥσπερ γάρ τό σῶμα ψίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καί ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν.Οἱ γάρ Θεόν εἶναι τόν Χριστόν ὁμολογοῦντες, τάς δέ ἐντολάς αὐτοῦ μή φυλάσσοντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλά καί ὡς ἀτιμάζοντες αὐτόν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μειζόνως ὑπέρ τούς τά ἴδια σώματα περιτέμνοντας, ὡς τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκρωτηριάζοντες, ἐνδίκως κατακριθήσονται. Ὁ τόν πατέρα γάρ ἀτιμάζων, πῶς υἱός λογισθήσεται; Ὁ τοῦ φωτός χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ διάξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ὅτι δύναται τηρῆσαι πάσας τάς ἐντολάς, γινωσκέτω ὅτι τόν Θεόν ἐνδιαβάλλει καί κατακρίνει ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύξεται τό τῆς δίκης ἄφυκτον, ἀλλ᾽ ὡς ὁ εἰπών· «Ἤδειν σε ὅτι σκληρός εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καί συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας», καί οὗτος κατακριθήσεται, καί τῷ εἰπόντι τῷ Ἀδάμ ὄφει· «Γινώσκων ὁ Θεός ὅτι ᾗ ὥρᾳ φάγεσθε ἀπό τοῦ ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μή φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ», ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γάρ καί πλάνον καί φθόνου μεστόν τόν Θεόν ὁ τοιοῦτος

ἀποκαλεῖ· ψεύστην μέν, ὅτι ἐκείνου εἰπόντος· «Ὁ ζυγός (298) μου χρηστός καί τό φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν», οὐ μόνον οὐκ ἐλαφρόν οὗτος, ἀλλά καί ἀβάστακτον αὐτό ἀποφαίνεται· πλάνον δέ, ὅτι κατῆλθε πολλά ὑποσχόμενος καί μηδέν δοοῦναι θέλων ἡμῖν, μᾶλλον δέ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν ἡμῖν, ποιῆσαι καί φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρῶσαι ταῦτα μή δυναμένους, προφάσεως δῆθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκείνων ἀποστερήσῃ. Ἀλλ᾽ οὐαί τοῖς ταῦτα λέγουσιν, ἐάν μή μετανοήσωσιν· οὐδέν γάρ φορτικόν, οὐδέν ἐπαχθές ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἐνετείλατο, μᾶλλον μέν οὖν ῥάδιά τε ὁμοῦ πάντα καί εὔκολα, καθά – πιστεύσατέ μοι – καί αὐτός ἔγνων ἐγώ εὔκολον εἶναι τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἀλλά διά παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

Ἄνθρωπός τις ἀντάρτῃ δουλεύων τινί ἀντιδίκῳ καί τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῷ, πολλά τρόπαια κατά τῶν δούλων αὐτοῦ καί ἀνδραγαθίας ποιῶν, καί ἐν τιμῇ μεγίστῃ παρά τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ καί τοῖς ὑπ᾽αὐτόν στρατεύμασιν ὤν, ἐμηνύθη παρά τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν καί σύν αὐτῷ εἶναι καί ἀξιωθῆναι μεγάλων δωρεῶν καί συμβασιλεύειν αὐτῷ. Ὁ δέ ἐπί χρόνους τινάς οὐκ ἠβουλήθη, κατ᾽ αὐτοῦ δέ μᾶλλον χεῖρον ἔκτοτε τόν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν μιᾷ τοίνυν καθ᾽ ἑαυτόν γνωσιμαχήσας καί μεταμεληθείς, ἐβουλεύσατο φυγῇ χρήσασθαι καί μόνος πρός τόν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο πρός ἑαυτόν λογισάμενος ὅτι, εἰ καί μέχρι τοῦ νῦν μηνύοντί μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλά πιστεύω ὡς οὐ μή λογισθῇ μου νῦν ἐπιστρέφοντος τήν ἀναβολήν τῶν τοσούτων ἐτῶν καί βραδυτῆτα διά τό εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, συμπαθῆ καί φιλάγαθον, συμπαθήσει δέ μοι καί ἅ ὑπέσχετό μοι πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπό καρδίας ἐλογίσατο, καί ἔργῳ ἐποίησε· προσελθών τῷ βασιλεῖ καί τούς πόδας κρατήσας αὐτοῦ, (299) συγχώρησιν μετά κλαυθμοῦ ἐξῃτήσατο. Ὅν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκήτῳ χαρᾷ ὁ χρηστός ἐκεῖνος ληφθείς βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπί θαύματος εἶχε τήν τούτου μεταβολήν καί ταπείνωσιν, ἀνθ᾽ ὧν ὅπως παρρησιάζεσθαι μᾶλλον ὤφειλεν και τιμάς ἀπαιτεῖν ὑπέρ ἧς ἐνεδείξατο πρός αὐτόν ἀγάπης καί πίστεως, καταλιπών μέν τόν ἀντάρτην, προσελθών δέ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηνῶν ὑπέρ τῆς βραδυτῆτος καί τῶν παρ᾽

αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν, ἀναστήσας αὐτόν «ἐπέπεσεν ἐπί τόν τράχηλον αὐτοῦ καί κατεφίλησεν αὐτόν» τε ὅλον καί τούς δακρύοντας αὐτοῦ ὀφθαλμούς ἐπί ὥρας πολλάς. Εἶτα στέφος καί στολήν καί ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτός ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας, αὐτός δι᾽ ἑαυτοῦ τόν πρώην ἐχθρόν καί ἀντίδικον περιέβαλε, μηδέν ὅλως προσονειδίσας αὐτόν· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά νυκτός καί ἡμέρας συγχαίρων αὐτῷ καί συνευφραινόμενος, περιλαμβάνων τε καί κατασπαζόμενος στόμα πρός στόμα αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδέ ἐν τῷ ὑπνοῦν αὐτοῦ ἐχωρίζετο, συνανακλινόμενος αὐτῷ καί περιλαμβάνων ἐπί τῆς κλίνης καί πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ χλανιδίῳ περισκέπων καί ἐπιτιθείς τό ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπί πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν.

Τοιοῦτόν ἐστι καί τό ἡμέτερον πρός Θεόν καί οὕτως οἶδα ἐν τοιούτῳ τρόπῳ τούς μετανοοῦντας τόν φιλάγαθον Θεόν ἀποδέχεσθαι καί φιλεῖν, φεύγοντας μέν κόσμον πλάνον καί κοσμοκράτορα, γυμνούς δέ προσερχομένους αὐτῷ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ καί Θεῷ, εἰ μή τισιν ἄρα βαρύ καταφαίνεται τό τήν γεννησαμένην καταλιπεῖν καί τούς οἰκείους φίλους καί συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι καί τόν πλοῦτον ἐᾶσαι τόν ἀπολλύμενον, ἐπεί οὐδέν ἔγωγε φορτικόν εὗρον ἤ λυπηρόν ἤ ἐπαχθές, προσφυγών τῷ Θεῷ καί σωτῆρί μου. Ἀλλ᾽ εἰ χρή τήν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξειπεῖν καί ἅ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δῆλα ποιεῖν, (300) ταῦτα τήν ἀγάπην ὑμῶν ἀπογυμνῶσαι, ἵνα δῶ τι καλόν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ μᾶλλον στενοχωρίᾳ καί θλίψει καί τῇ νομιζομένῃ κακοπαθείᾳ ὑπερεκβλύζουσαν τήν χαράν καί εὐφροσύνην ἔβλεπον ἐν ἐμοί διά τῆς ἀποκαλύψεως καί ἐπιφανείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ᾽ ἐμοί τό οὕτω λέγον τοῦ Παύλου ῥητόν· «Τό γάρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», καί τό τοῦ Δαυίδ· «Ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με», ὡς ἐντεῦθεν μηδέν ἡγεῖσθαί με τάς ἐπερχομένας θλίψεις καί τούς πειρασμούς πρός τήν οὐχί μέλλουσαν, ἀλλά παραυτίκα ἀποκαλυπτομένην μοι διά Πνεύματος Ἁγίου δόξαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧς τῇ μετοχῇ τε καί θέᾳ καί αὐτάς τάς πρός θάνατον νόσους καί εἴ τινα ἑτέραν ἀφορητοτέραν ὀδύνην διά πόνων τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην οὐδέν ἡγούμην, πᾶσαν ἐπιλανθανόμενος

ὀδύνην καί λύπην τοῦ σώματος· οὕτω τό φορτίον τῶν ἐντολῶν ἐλαφρόν καί τόν ζυγόν Κυρίου χρηστόν αὐτόθεν ἐλογιζόμην, ἐν δέ τῷ μή εὑρίσκειν με δι᾽ αἰτίας τινός ὑπέρ αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλῖψις, πιστεύσατε, ἦν μοι ἀφόρητος.

Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δράμωμεν γυμνοί, καί προσελθόντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ προσπέσωμεν καί προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἵνα καί αὐτός, θεασάμενος τήν πίστιν καί τήν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δέ μειζόνως, ἀποδέξηται καί τιμήσῃ, καί στολῇ καί διαδήματι τῷ ἑαυτοῦ κατακοσμήσῃ καί ἀξίους τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυμόνας ἐργάσηται. Οὐ γάρ ἴσον τό ἀπό βασιλέως εἰς βασιλέα φθαρτόν προσελθεῖν, ἐπιγείου τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι καί τό ἀπό γῆς εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν καί δόξης αἰωνίου καί βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιωθῆναι καί Θεοῦ συγκληρονόμος (301) συγκοινωνός γενέσθαι, καί οὐχί βασιλεύς μόνον, ἀλλά καί θεός γενέσθαι ἀπό Θεοῦ, καί σύν τῷ Θεῷ εἰς αἰῶνας αἰώνων εὐφραίνεσθαι. Μή οὖν προτιμήσωμέν τι τῶν γηΐνων καί φθειρομένων, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα μή τῆς Χριστοῦ δόξης καί κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτούς ἐκκαθάραντες, τούς ἀρραβῶνας λαβεῖν, μᾶλλον δέ αὐτόν ἐκεῖνον, τόν ἐπί πάντων καί ἐν πᾶσι καί πᾶν ἀγαθόν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

Μηδέ εἴπῃ τις· «Ἐγώ ἀπό τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τόν Χριστόν λαβών ἔχω», ἀλλά μανθανέτω ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διά τοῦ βαπτίσματος τόν Χριστόν, μόνοι δέ οἱ βεβαιόπιστοι καί ἐν γνώσει τελείᾳ ἤ καί προκαθάρσει ἑαυτούς εὐτρεπίσαντες καί οὕτως ἐλθόντες ἐπί τό βάπτισμα. Καί τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τάς Γραφάς ἀπό τῶν ἀποστολικῶν λόγων καί πράξεων· γέγραπται γάρ· «Ἀκούσαντες δέ οἱ ἐν Ἱερουσαλύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρός αὐτούς τόν Πέτρον καί Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περί αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον· οὔπω γάρ ἦν ἐπ᾽ οὐδενί αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δέ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν τάς χεῖρας ἐπ᾽ αύτούς καί ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον». Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθύς τό Ἅγιον Πνεῦμα λαμβάνουσιν; Ἔμαθες παρά τῶν ἀποστόλων ὅτι, καί

πιστεύσαντές τινες καί βαπτισθέντες, τόν Χριστόν διά τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο; Εἰ γάρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἄν μετά ταῦτα εὐχῆς καί τῆς τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐδεήθησαν ἐπιθέσεως· λαμβάνοντες γάρ Πνεῦμα Ἅγιον, τόν Κύριον Ἰησοῦν ἐλάμβανον. Οὐ γάρ ἄλλο ὁ Χριστός καί ἄλλο τό Πνεῦμα· καί τίς τοῦτο φησίν; Αὐτός ὁ Θεός Λόγος τῇ Σαμαρείτιδι (302) προσειπών· «Πνεῦμα ὁ Θεός». Εἰ οὖν ὁ Χριστός Θεός, πνεῦμα κατά τήν τῆς θεότητος φύσιν ἐστίν καί ὁ ἔχων αὐτόν, Πνεῦμα Ἅγιον ἔχει· ὁ δέ τό Πνεῦμα ἔχων, αὐτόν πάλιν ἔχει τόν Κύριον, καθώς καί ὁ Παῦλός φησι· «Τό δέ Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστι».

Βλέπειν οὖν ἑαυτούς ἡμᾶς χρή, ἀδελφοί, καί κατανοεῖν ἀκριβῶς τάς ψυχάς ἡμῶν, εἰ τόν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισθέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καί ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτόν κεκτήμεθα, ἵνα, καθώς ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης φησί, γνῶμεν εἰ ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ᾽ αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγομένοις ὑπό τῶν ἁγίων Γραφῶν ἕκαστος καί ἑαυτόν κατανοείτω, καθώς εἴπομεν, ἵνα μή μάτην ἑαυτόν φρεναπατῶν, πιστός εἶναι οἰόμενος, ἄπιστος εὑρεθήσεται, καί τόν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν ἑαυτῷ κενός ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καί ὡς μηδέν ἔχων κατακριθήσεται, ἀφαιρούμενος ὅ δοκεῖ ἔχειν, καί είς τό πῦρ ἐμβληθήσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ἐστι, καί πῶς ἑαυτούς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τά ἀπό τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καί ἀντιπαρατιθοῦντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς ὅλους ἑαυτούς καταμάθωμεν. Ἀλλ᾽ ἀνωτέρω τόν λόγον ἀγάγωμεν, καί Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τόν τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἀλλά προσέχετε, ἀξιῶ· περί φρικτῶν γάρ ὁ λόγος ἐστίν.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καί ὁ Λόγος ἦν πρός τόν Θεόν καί Θεός ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρός τόν Θεόν. Πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωή ἦν καί ἡ ζωή ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων· καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν». Ταῦτα τοίνυν εἰπών, τήν ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεόν τόν Πατέρα λέγων, Λόγον τόν Υἱόν, (303) ζωήν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅπερ καί ἕν φῶς τά τρία ἐστίν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν ποίᾳ ἄρα σκοτίᾳ; Ἐν τῇ τῶν ὁρωμένων κτίσει, πάντως φησίν· ὁ γάρ

Θεός παντί καί πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὤν καί φαίνων· καί ἡ σκοτία αὐτόν οὐ κατέλαβεν, ἀντί τοῦ· μολυσμός αὐτῷ ἁμαρτίας ὅλως οὐ προσήγγισεν, οὐδέ ἡ κτίσις αὐτόν φαίνειν παρενεπόδισεν, οὐδέ ἔγνω, οὐδέ εὗρεν, οὐδ᾽ ἡνώθη, οὐδέ αὐτόν ἑώρακεν. Διό τό αὐτό νόημα δευτερῶν, ἵνα σαφές αὐτό ἀπεργάσηται, ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν ὅ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καί ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω». Ἀπ᾽ ἀρχῆς ἦν ὁ Θεός πανταχοῦ, φησίν, ὁ ζωογονῶν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, καί πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς; Ὅτι προϋφέστηκε παρ᾽ αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τά πάντα· οἱ γάρ μήπω γεννηθέντες, οὐχ ὡς μή ὄντες, ἀλλ᾽ ὡς ἤδη γεγονότες, παρά τῷ Θεῷ εἰσιν. Εἶτα ποιήσας τόν κόσμον, οὐ τόπῳ, φησί, διέστη τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ ἦν καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω.

Πῶς οὖν πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον πανταχοῦ ἦν καί, τόν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐ κατέλαβεν; Προσέχετε μετά ἀκριβείας. Οὐ τόπῳ διέστη «ὁ πανταχοῦ παρών καί τά πάντα πληρῶν», φησίν, ὅτε τόν αἰσθητόν τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλά φύσει καί δόξῃ θεότητος, μηδέν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι προσεγγίσαν ἤ ὅλως καταλαβόν αὐτόν· καί γάρ ἀχώριστον ὤν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀριδήλως ἐστί. «Καί οὐδείς αὐτόν ἐπιγινώσκει, φησίν, εἰ μή ὁΥἱός καί ᾧ ἐάν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι». Οὗτος οὖν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ὤν καί παρά τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος, εἰς τά ἴδια ἦλθεν καί οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐκ ἐδέξαντο. Ἴδια δέ αὐτοῦ τόν κόσμον ἐκάλεσε καί τούς ἐν τῷ κόσμῳ (304) καί διά τόν κτίστην αὐτόν καί δεσπότην τούτων εἶναι καί διά τήν ἐκ τῆς σαρκός συγγένειαν. Μή οὖν παραδράμῃς τά εἰρημένα, ἀλλά γνῶθι ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὤν πρός τόν Θεόν Λόγος, καί Θεός ὤν καί τήν ζωήν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καί πάντα ποιήσας καί φῶς ὤν ὅ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτός ὁ πρό τοῦ κόσμου ἐν κόσμῳ ὤν καί τόν κόσμον ποιήσας καί ἐν αὐτῷ ὑπάρχων καί ὑπό τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος καί παρ᾽ αὐτοῦ μή καταλαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθείς παρεγένετο, ἵνα τοῖς μέν ἐκ πίστεως εἰς Θεόν αὐτόν δεχομένοις καί τάς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσουσι καί τόν σταυρόν αἴρουσιν, ὡς Θεός ἀποκαλυφθῇ καί οἷός ἐστι

γνωσθῇ, νῦν μέν μετρίως, καθ᾽ ὅσον ἕκαστος χωρεῖ, ἐν δέ τῇ ἀναστάσει τρανότερον. «Ὅσοι γάρ, φησίν, ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν είς τό ὄνομα αὐτοῦ, οἵ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ᾽ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καί ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας».

Ἰδού τό κάτοπτρον ὅ προεῖπον ὑμῖν οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν. Καί σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων τό ἀκριβές, πῶς τρανῶς διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τά γνωρίσματα, ἵνα καί ἑαυτούς ἡμᾶς ἕκαστος καί τούς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν. Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν, φησί, διά τῆς πίστεως δηλονότι Θεόν αὐτόν καί οὐκ ἄνθρωπον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν διά τοῦ βαπτίσματος τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μή μόνον εἶναι πιστούς, ἀλλ᾽ εἰ βούλοιντο πορεύεσθαι ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καί τήν ἁγιότητα τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ προσεπικτῶνται, ὡς ἐν ἑτέρῳ φησί· «Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι», καί πάλιν· (305) «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καί ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Εἶτα μετά ταῦτα καί τόν τρόπον δηλοῖ τῆς υἱοθεσίας, εἰπών· «Οἵ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός,οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ᾽ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐνταῦθα τήν πνευματικήν καλεῖ ἀλλοίωσιν, ἥτις ἐνεργεῖται και καθορᾶται ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ, καθώς αὐτός ὁ ἀψευδής Κύριος οὕτω φησίν· «Ἰωάννης μέν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δέ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Ἐν τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὡς ἐν φωτί φῶς γίνονται καί τόν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καί γάρ ὁρῶσιν αὐτόν.

Ὅτι δέ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρός σωτηρίαν τό βάπτισμα, ἀλλά καί τῆς σαρκός τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τοῦ αἵματος τοῦ τιμίου αὐτοῦ οἰκειοτέρα καί ἀναγκαιοτέρα ἡμῖν ἐστιν ἡ μετάληψις, ἄκουσον τῶν ἑξῆς· «Καί ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». καί ὅτι περί τούτων ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὧδε· «Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, κἀγώ ἐν αὐτῷ». Τούτου γάρ γεγονότος καί πνευματικῶς διά τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν

βαπτισθέντων καί τέκνων Θεοῦ γεγονότων καί τοῦ σαρκωθέντος Λόγου διά τῆς τοῦ ἀχράντου σώματος καί αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώσαντος ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός. Γεννηθέντες, φησίν, ὑπ᾽ αὐτοῦ καί ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς καί σκηνώσαντος αὐτοῦ σωματικῶς ἐν ἡμῖν καί ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ, τότε κατ᾽ αὐτόν εὐθύς τόν καιρόν, κατ᾽ αὐτήν τήν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, οἵαν δηλονότι οὐδείς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρωπος. Ἐπειδή γάρ εἷς Θεός ὁ Πατήρ, (306) εἷς καί ὁ Υἱός αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δέ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καί ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱός βούλεται διά τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρά τοῦ Πατρός.

Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τήν τῶν ῥημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτόν θεασάσθω. Εἰ τόν Θεόν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καί σαρκός μόνον, ἀλλά καί ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τόν σαρκωθέντα Λόγον σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ καί εἰ ἐθεάσατο τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, ἰδού γέγονε χριστιανός καί ἀναγεννηθέντα ἑαυτόν ἐθεάσατο καί τόν γεννήσαντα αὐτόν πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλ᾽ἔργῳ χάριτος καί ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσόπτρῳ τῆς ἀληθείας καί ἀποστῶμεν τῆς βλαβερᾶς καί αἱρεσιώδους διδασκαλίας καί ὑπονοίας τῶν λεγόντων μή ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τήν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διά τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς· ἡ γάρ δωρεά ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδοται καί ἡ ἀποκάλυψις διά τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὔτε οὖν Πνεῦμα Ἅγιον λαμβάνει τις, μή ἀποκαλυπτόμενον καί ὁρώμενον νοερῶς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μή ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι φωτισθῇ, οὔτε πιστός τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μή τό τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, καθώς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγώ δώσω αὐτῷ, οὐ μή διψήσῃ πώποτε, ἀλλά γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωήν αἰώνιον». «Τοῦτο δέ» ὁ εὐαγγελιστής φησιν «ἔλεγεν περί τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Ὁρᾷς πῶς οἱ μή τό Πνεῦμα ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς

ἄπιστοί εἰσιν; Ἀψευδής γάρ ὁ Χριστός, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε καί δόλος οὐχ εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. (307) Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τό Πνεῦμα διδόναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ μή ἔχοντες τό Πνεῦμα οὔκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καί ἀναισθήτως λαβεῖν καί ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποιῶν τόν εἰπόντα Χριστόν ὅτι «Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωήν αἰώνιον», καί αὖθις· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοί ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος». Εἰ οὖν ἡ πηγή βλύζει, πάντως καί ὁ ποταμός ἐξερχόμενος καί καταρρέων τοῖς βλέπουσι καθορᾶται· εἰ δέ ταῦτα, κατά τούς οὕτω φρονοῦντας, ἀγνώστως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενός τούτων ἐπαισθανομένων ἡμῶν, εὔδηλον ὅτι οὐδέ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐτοῖς καί ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅλως αἴσθησιν λάβωμεν, οὐδέ τό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλά νεκροί καί τυφλοί καί ἀναίσθητοι διαμενοῦμεν, ὥσπερ ἄρτι, καί τότε· καί οὕτω ματαία ἡ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ᾽ αὐτούς καί ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ θανάτῳ ὄντων ἡμῶν και τῆς αἰωνίου ζωῆς μή λαμβανόντων αἴσθησιν.

Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ὅπερ πολλάκις εἶπον καί πάλιν ἐρῶ καί οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἕν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγχυτον, ἀΐδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνενδεές, ἀόρατον, ὡς ἔξω πάντων καί ὑπέρ πάντα καί ὄν καί νοούμενον, ὅπερ οὐδείς ποτε ἀνθρώπων πρό τοῦ καθαρθῆναι ἠδυνήθην θεάσασθαι, οὔτε πρό τοῦ θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοί γάρ εἶδον μέν, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς θησαυρόν πολύν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ταμιείοις καταξιωθέντες ἰδεῖν καί ἀπελθόντες διακενῆς. Καί γάρ γίνεται μέν κατ᾽ ἀρχάς πολλάκις εἰς τούς μετανοοῦντας θερμῶς ἔλλαμψις θεία καί φωτισμός, εὐθύς δέ παρέρχεται· καί εἰ (308) μέν μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτούς ὅλους ἐκδώσουσι καί ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφᾶς αὐτούς καί ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστῶντες, τελείως πάλιν ἐπανελθοῦσαν ταύτην λαμβάνουσιν· εἰ δέ μικρόν ῥᾳθυμήσουσι καί εἰς μείζονα κόπους ἑαυτούς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τάς ψυχάς ἀγαπῶντες τάς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιούτου δώρου γίνονται καί εἰς ζωήν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ

εἰσέρχονται· εἰ δέ μή νῦν, οὐδέ μετά τήν τοῦ σώματος ἔξοδον εἰσελεύσονται δηλονότι. Εἰ γάρ ὁ τό ἕν τάλαντον λαβών καί κατακρύψας κατεκρίθη, ὅτι μή ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πόσῳ μᾶλλον ὁ μηδέ φυλάξας ὅ ἔλαβεν, ἀλλά διά ῥᾳθυμίας ἀπολέσας, κατακριθήσεται.

Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει, ἐστίν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τά σκάμματα, καί ἐνταῦθα τοῖς νικῶσι τῶν ἐπάθλων οἱ ἀρραβωνικοί στέφανοι δίδονται, καί τοῖς ἡττηθεῖσι πρόδηλος καί φανερά ἡ ἀπαρχή τῆς αἰσχύνης καί τῆς κολάσεως γίνεται. Καί ὅρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας τούτῳ τούς τε ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καί πάντας ἄλλους τούς ὑπέρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ μέν γάρ ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ χειρός Θεοῦ τούς στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δέ τῷ λουτρῷ προσφυγών τῇ θέρμῃ εὐθύς διελύθη καί πρός τό αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστράτιος δέ ὁ ἐπ᾽ ἀρετῇ περιβόητος, ὑπέρ Χριστοῦ τιμωρούμενος, «Νῦν ἔγνων» ἔλεγεν «ὅτι ναός Θεοῦ εἰμι καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ᾽ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας». Πρός δέ τόν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγγετο· «Εἴ σοι τά αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μή ἀλλοίωτο καί τῷ τῶν παθῶν φυράματι μή μετεσκεύαστο πρός τό γεῶδες ἡ ψυχή σου, ἔδειξα ἄν σοι τόν ἐσταυρωμένον τοῦτον σωτῆρα καί λυτρωτήν καί εὐεργέτην τυγχάνοντα». (309) Εἶδες πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστι; Πρό γάρ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τούς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τόν ἅγιον, ἐπειδή τήν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐν ἑαυτῷ, ὅτε δέ ἐκ τῶν ἔργων τήν πίστιν ἔδειξε, τότε καί ναόν ἑαυτόν Θεοῦ ἐπέγνω καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ἐθεάσατο. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ᾽ ἄν;

Εἰ δέ λέγοιέν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι ἔπασχον ὑπέρ τοῦ Χριστοῦ, καί πῶς ἐκείνοις ἴσους ἡμᾶς γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρός αὐτούς εἴποιμεν ὅτι καί ὑμεῖς αὐτοί, εἴ γε βούλεσθε, ὑπέρ Χριστοῦ πάσχοντες καί τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ᾽ ἑκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλά καί ἐν νυκτί καί ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Καί πῶς ἔσται τοῦτο; Ἐάν καί ὑμεῖς πρός τούς ὀλεθρίους παρατάξησθε δαίμονας, ἐάν ἀεί κατά τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ οἰκείου θελήματος ἵστασθε. Ἐκεῖνοι γάρ πρός τυράννους, ἡμεῖς δέ πρός δαίμονας ἔχομεν καί

τά ὀλέθρια πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καί ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καί ἐν νυκτί καί ὥρᾳ τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καί ἐκβιάζονται πρᾶξαι ἡμᾶς τά μή ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καί ἅ παροξύνει Θεόν. Εἰ οὖν πρός ταῦτα στῶμεν καί οὐ κάμψομεν γόνυ τῇ Βάαλ, οὐδέ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν δαιμόνων, οὐδέ λειτουργήσομεν τῇ σαρκί πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καί αὐτοί, πρός τήν ἁμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνημένοι δηλαδή τῶν μαρτύρων καί ἅς ὑπήνεγκαν ἀφορήτους μάστιγας ἐνθυμούμενοι καί διά τοῦτο κατά τοῦ διαβόλου ἱστάμενοι· ἀλλά γάρ καί πρός τούς ἐκείνων ἀποβλέποντες πόνους καί ὅπως ἡμεῖς ἀπολειπόμεθα ταῆς ἐκείνων ἀθλήσεως ἀπό ψυχῆς λογιζόμενοι καί στενάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις στεφάνων ἀξιωθῶμεν, (310) εἰ καί μή τῇ ποσότητι, ἀλλά γε τῇ ποιότητι κατά τήν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρός ἡμᾶς ἀγαθότητα, καί εἰ μή ἐκείνοις ἴσοι τῇ παρρησίᾳ, ἀλλά γε ἴσοι πάντως τῇ ὑπομονῇ καί τῇ πρός τά δεινά τῶν πόνων εὐχαριστίᾳ ἐσόμεθα.

Ἐκεῖνοι γάρ ἐξ ἔργων καί πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ ἔργων καί πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καί τό ὅλον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότου καί χάριτος· ἐκεῖνοι ἐξ ἱδρώτων καί ἀγώνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρύων καί ἀγώνων ἀσκητικῶν· ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος καί ἐν τῷ ἵστασθαι ἀεί καί ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου καί καθ᾽ ὥραν τόν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἑτοίμως τε τόν αὐχένα ἐκτείνοντες εἰς τό ἀποθανεῖν ἐπί πάσῃ ἐντολῇ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Θεοῦ, ἤ παραβῆναι μέχρι καί ψιλοῦ λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διά δή τοῦτο καί ἡμεῖς ἅπαντες ἐξ ἴσης ἐκείνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τά ἄφθαρτα λαβεῖν πάντας ἡμᾶς μηδέ βδελυξαμένους ὡς σκύβαλα τά φθαρτά, οὐδέ τά αἰώνια κερδῆσαι τούς ἀντεχομένους τῶν ἐπικήρων, οὐδέ τόν Χριστόν ἔνοικον σχεῖν διά τῆς τοῦ Ἁγίου ἐπισκηνώσεως Πνεύματος τόν ὑπό ἑνός καί τοῦ μικροῦ πάθους τήν καρδίαν κυριευόμενον.

Ὁ γάρ Θεός, ἀδελφοί, ἵνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἐστι, καθώς αὐτός ἐκεῖνός φησιν· «Ἐγώ εἰμι, λέγων, τό φῶς τοῦ κόσμου». Εἰ τοίνυν τῇ σαρκί λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα,

ἀναληφθέντος καί κρυβέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπόν καί ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν, ἔπειτα καί ἡμῶν, καί οὕτω κατά σέ σκοτεινός ὅλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δέ τῇ θεότητι φῶς εἰπεῖν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καί μή βλέπειν αὐτόν λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ὑπολαμβάνεις; Εἰ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μή ὁρῶντες αὐτόν ἅμα τυφλοί· (311) εἰ δέ φῶς καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὥσπερ οὖν καί φῶς, πῶς καί μή ὁρᾶν αὐτό λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ἀγνώστως νομίζεις; Εἰ δέ λέγεις ὑπό παθῶν ἐν σοί τό Πνεῦμα καλύπτεσθαι, περιγραπτόν, ὡς οὐκ οἶδας, τό θεῖον ποιεῖς καί ὑπό τῆς κακίας κυριευόμενον· σκότος γάρ ἡ πονηρά γνώμη καί δίχα σωματικῆς ἁμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων ἔχειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τό φῶς ὑπό τοῦ σκότους τῶν παθῶν καλυπτόμενον καί ὑπ᾿ αὐτοῦ μή ὁρώμενον, ὑπό τῆς σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τό φῶς· καί τό οὕτω λέγον Ἅγιον Πνεῦμα· «Καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν» ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μή καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπό τῆς σκοτίας τό φῶς, καί σύ λέγεις ὑπό τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοί κατακρύπτεσθαι; Γνῶθι οὖν σεαυτόν πρῶτον, ὅστις ἄν ᾖς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἁμαρτάνοντα· εἰ γάρ ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τό σκότος τοῦ ἐν σοί φωτός κάλυμμα γενέσθαι, ἤδη σεαυτόν ἐν πρώτοις καταλέγεις κα΄κατηγορεῖς, ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καί δουλεύειν τοῖς πάθεσι, καί ἐξουσίαν λαβών τέκνον γενέσθαι Θεοῦ, ἤτοι φωτός, καί χρηματίσαι ἡμέρας υἱός, ἄπρακτος ὤν σύ καί ἀργός, ἐν νυκτί διάγεις, διαναστῆναι πρός ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί ἀποδιῶξαι τό νέφος τῶνπαθῶν μή βουλόμενος, ἀλλ᾿ ὡς ἐν βορβόρῳ, τῇ σῇ ῥυπαρᾷ καρδίᾳ, τόν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα διά τήν σωτηρίαν τήν σήν παρορᾷς κείμενον.

Διά τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τό φῶς· «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σέ, πονηρέ δοῦλε, ὅτι ἐλθόντα με, ὡς σύ λέγεις, καί ἐνοικήσαντα ἐν σοί τόν ταῖς ἄνω ἀπρόσιτον τάξεσι, τοῦτο γινώσκων αὐτός, ἔασας μέ ὑπό τό σκότος κεῖσθαι κεχωρισμένον τῶν σῶν κακῶν, καθά δή τοῦτο λέγεις αὐτός· καί ἐπί τοσούτους χρόνους ἐγκαρτερήσαντός μου (312) καί τήν μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καί τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέχρι τέλους κἄν ποσῶς ἐκζητῆσαί με, οὐδέ συμπνιγόμενον καί

στεναχωρούμενον ἐν σοί ὤκτειρας, οὐδέ εὑρεῖν με τήν δραχμήν ἥν ἀπώλεσα, σέ, ἔασας δά τό μή ἐαθῆναί με ἀναφθῆναι καί θεάσασθαί σε καί ὑπό σοῦ θεαθῆναι, ἀλλ᾽ ὑπό τῶν ἐν σοί παθῶν ἀεί συγκαλύπτεσθαι. Ἄπελθε τοιγαροῦν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνομίας, είς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδή τήν σήν ἐπιστροφήν καί μετάνοιαν ἐπείνασα, καί οὐκ ἔδωκάς μοι φαγεῖν· ἐδίψησα τήν σωτηρίαν σου, καί οὐκ ἔδωκάς μοι πιεῖν· γυμνός ἤμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων, καί οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς· ἐν φυλακῇ στενωτάτῃ καί ῥυπώσῃ καί σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καί ἐπισκέψασθαι ἤ είς φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης· ἐν ἀσθενείᾳ τῆς σῆς ῥᾳθυμίας καί ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκες, καί οὐ διηκόνησάς μοι διά τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καί πράξεων. Λοιπόν ἄπελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ».

Ταῦτα τοιγαροῦν ἐρεῖ, καί νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρός τούς λέγοντας ἐν ἑαυτοῖς μέν ἔχειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὑπό δέ τοῦ σκότους τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καί σκεπαζόμενον καί μηδέ ὁρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς. Πρός δέ γε τούς λέγοντας μέν γινώσκειν αὐτόν, ὁμολογοῦντας δέ μή βλέπειν τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ταῦτά φησιν· «Εἰ ἐγνώκειτέ με, ὡς φῶς με ἐγνώκειτε ἄν· φῶς γάρ ὄντως ἐγώ τοῦ κόσμου εἰμί». Ἀλλ᾽ οὐαί οἱ λέγοντες· «Πότε ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται;», καί ταύτην καταλαβεῖν μή σπουδάζοντες. Ἡ γάρ παρουσία τοῦ Κυρίου εἰς τούς πιστούς γέγονε καί ἀεί γίνεται καί εἰς πάντας τούς βουλομένους ἐφέστηκεν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος τό φῶς τοῦ κόσμου ἐστί καί τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις (313) εἶπε μεθ᾽ ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ᾽ ἡμῶν ὤν, ἐλεύσεται; Οὐδαμῶς. Οὐ γάρ ἐσμέν υἱοί σκότους καί υἱοί νυκτός, ἵνα τό φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ, ἀλλ᾽ υἱοί φωτός καί υἱοί τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας ὅθεν καί ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμέν καί ἀποθνῄσκοντες ἐν αὐτῷ καί σύν αὐτῷ ζήσομεν, καθώς ὁ Παῦλός φησι. Περί τούτου γάρ καί ὁ θεολόγος οὕτως λέγει Γρηγόριος· «Ὅπερ ἐστί τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός». Οὗτος γάρ ἔσται καί ὁ μέλλων αἰών καί ἡ ἀνέσπερος ἡμέρα καί βασιλεία οὐρανῶν, νυμφών καί παστάς καί γῆ πραέων καί θεῖος παράδεισος καί βασιλεύς καί διάκονος, καθώς αὐτός οὕτως εἴρηκε· «Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὕς ἐλθών ὁ κύριος αὐτῶν

εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμήν γάρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτούς καί περιζωσάμενος διακονήσει αὐτοῖς».

Ταῦτα οὖν πάντα καί τούτων ἕτερα πλείονα, ἅ οὐκ ἐξόν τινι ἀριθμήσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ Χριστός οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλά πρῶτον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἶθ᾽ ὕστερον καί ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ καί ἐνταῦθα μέν ἀμυδρότερον κἀκεῖ τελεώτερον, πλήν ὅμως πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη τάς ἀπαρχάς οἱ πιστοί βλέπουσι τρανῶς καί λαμβάνουσιν· οὔτε γάρ τάς ἐπαγγελίας ἁπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν· οὔτε, ἐκεῖ τό πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἄμοιροί τε καί ἄγευστοι. Ἀλλ᾽ ἐπείπερ διά θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως τήν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεός καί τήν ἀφθαρσίαν καί πᾶσαν τήν αἰώνιον ζωήν δοῦναι ᾠκονομήσατο, ψυχικῶς μέν ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοί καί (314) μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἄφθαρτοι καί ἀθάνατοι καί υἱοί Θεοῦ καί υἱοί φωτός καί υἱοί ἡμέρας καί κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτήν ἐκείνην ἐντός ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες – ταῦτα γάρ πάντα ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καί γνώσει λαμβάνομεν, εἰ μή τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἤ ἐλλιπεῖς ἐν τῇ τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασίᾳ ἐσμέν -, σωματικῶς δέ οὐκέτι, ἀλλά φθαρτόν αὐτό, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός πρό τῆς ἀναστάσεως, περιφέρομεν, καί παρ᾽ αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καί δεσμούμενοι τήν ψυχήν, οὐ χωροῦμεν νῦν τήν ἀποκαλυπτομένην ὅλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλά τό ἄρρητον πέλαγος τῆς δόξης ἐνοπτριζόμενοι, ῥανίδα βλέπειν ἐκείνου μίαν ἡγούμεθα καί διά τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι βλέπειν καί ἐν αἰνίγματι, πλήν ὁμοίους ἡμᾶς ἑαυτούς πνευματικῶς ὁρῶμεν ἐκείνου τοῦ παρ᾽ ἡμῶν ὁρωμένου καί ἡμᾶς βλέποντος κατά τήν παροῦσαν ζωήν· μετά δέ τήν ἀνάστασιν, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν· ὡς αὐτός ἐκεῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῇ δυνάμει ἀνέστησεν, οὕτω καί ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα πνευματικόν καί οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καί τότε σωματικῶς τε ἅμα καί ψυχικῶς, τουτέστιν ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ φύσει, θεοί τῇ χάριτι, καθά δή καί αὐτός ἐκεῖνος Θεός τῇ φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δέ τό μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μή ποθοῦσι καί ἐπιθυμοῦσι τόν

θάνατον, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Οἱ δέ ἐν τῷ σκήνει τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τήν ἀποκάλυψιν ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ».

Καί γάρ εἰ μή τοῦτό ἐστι μηδέ ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἐν σώματι ὄντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καί κοινωνίᾳ γινόμεθα, (315) μηδέ τήν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπόν καί ὁ Χριστός αὐτός προφήτης ἐστί καί οὐ Θεός· ἀλλά καί πάντα ὅσα τό αὐτοῦ εὐαγγέλιον λέγει, προφητεία περί μελλόντων ἐστί καί οὐχί δωρεά χάριτος· ὁμοίως δέ καί οἱ ἀπόστολοι προφητείαν ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ᾽ οὐχί τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν, οὐδέ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδέ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἀλλ᾽ ὢ τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόντων καί τῆς σκοτώσεως! Λόγοι λοιπόν κατ᾽ αὐτούς ἐστι διακενῆς ἡ πίστις ἡμῶν, ἔργων ἔρημοι. Εἰ γάρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέφανε λόγῳ μόνῳ καί οὐ πράγματι, καί οὕτω γεγονέναι νομίζομεν τό μυστήριοιν τῆς πίστεως ἡμῶν, τίς ἡμῶν ἀθλιώτερος; Εἰ τό φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός ἐστι καί Θεός, παρά μηδενός δέ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλείπτως ὁρᾶσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

Εἰ τοίνυν αὐτός φῶς ἐστι, τούς δέ ἐνδιδυσκομένους αὐτόν μή ἐπαισθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δέ αὐτός μέν ἡ ἄμπελος, ἡμεῖς δέ τά κλήματα, ἐάν μή τήν πρός αὐτόν γινώσκομεν πάντως ἕνωσιν, ἄψυχοι καί ἄκαρποι καί ξύλα ξηρά, ὕλη πυρός ἀσβέστου τυγχάνομεν. Εἰ δέ καί οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τήν σάρκα καί πίνοντες αὐτοῦ τό αἷμα ζωήν αἰώνιον ἔχουσι κατά τό θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δέ ἡμεῖς ἐσθίοντες οὐδέν τῆς αἰσθητῆς τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδέ ζωήν ἄλλην ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπόν μόνον ψιλόν, οὐδέ δέ καί Θεόν μετελάβομεν. Εἰ γάρ Θεός καί ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καί ἡ ἁγία σάρξ αὐτοῦ οὐ σάρξ μόνον, ἀλλά σάρξ καί Θεός ἀχωρίστως, ἀλλά καί ἀσυγχύτως, ὁρατός μέν τῇ σαρκί εἴτ᾽ οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δέ τῇ θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δέ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διό καί ἀλλαχοῦ· (316) «Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα» φησί «καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, κἀγώ ἐν αὐτῷ». Καί οὐκ εἶπεν, ἐν αὐτοῖς μένει καί αὐτά ἐν αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγώ γάρ, φησίν, ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καί ἐγώ ἐν

ὑμῖν καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί». Εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καί ἀναισθήτως γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθήτως γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνήσειεν; Ὄντως οὐδείς.

Ἀλλά μακάριοι οἱ ὡς φῶς ἐλθόντα τόν Χριστόν ἐν τῷ σκότει δεξάμενοι, ὅτι αὐτοί υἱοί φωτός καί ἡμέρας ἐγένοντο.

Μακάριοι οἱ τό φῶς αὐτοῦ νυνί ἐνδυσάμενοι, ὅτι τό τοῦ γάμου ἤδη περιεβάλοντο ἔνδυμα· οἵ οὐ δεθήσονται χεῖρας ἤ πόδας, οὐδέ είς τό πῦρ τό αἰώνιον ἐμβληθήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τόν αὐτόν Χριστόν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δέ οἱ νοερῶς αὐτόν καί πνευματικῶς ἰδόντες καί προσκυνήσαντες, ὅτι είς τόν αἰῶνα οὐ μή ὄψονται θάνατον. Καί μή ἀπίστει τοῦτο, ὁρῶν καί ἐν τοῖς ἐπιγείοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γάρ τόν ἐπί γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπί θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθύς ἀπαλλάσσονται.

Μακάριοι οἱ τόν Χριστόν καθ᾿ ἑκάστην μετά τοιαύτης ἐσθίοντες θεωρίας καί γνώσεως, ὡς Ἠσαΐας ὁ προφήτης τόν ἄνθρακα, ὅτι αὐτοί καθαρθήσονται ἀπό παντός ῥύπου ψυχῆς τε καί σώματος.

Μακάριοι οἱ καθ᾿ ὥραν τοῦ ἀρρήτου γευόμενοι τῷ στόματι τοῦ νοός αὐτῶν, ὅτι αὐτοί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως (317) περιπατήσουσι καί τόν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

Μακάριοι οἱ τό φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ἀπ᾿ ἐντεῦθεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοί ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν τῷ φωτί τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοί καί νῦν καί είς τούς αἰῶνας ἀδελφοί καί συγκληρονόμοι αὐτοῦ εἰσί τε καί ἀεί ἔσονται.

Μακάριοι οἱ τό φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνί ἀνάψαντες καί ἄσβεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοί τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροί προσυπαντήσουσι καί μετ᾿ αὐτοῦ είς τόν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύσονται.

Μακάριοι οἱ μή ἐν ἑαυτόῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχί ἀπ᾿ ἐντεῦθεν ἤδη οἱ ἄνθρωποι τήν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ᾿ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἤ καί μετά τήν ἔξοδον, ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοί ταύτην νυνί λαβεῖν ἀγωνίσονται.

Μακάριοι οἱ ἐπί μηδενί τῶν εἰρημένων διστάζοντες ἤ ψευδές εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοί, εἰ καί μηδέν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλά γε πάντως σπουδάσουσι κτήσασθαι.

Μακάριοι οἱ ὅλῃ ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρός τό φῶς, τῶν ἄλλων ἁπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καί μή φθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τό φῶς, ἀλλ᾽ οὖν γε ἴσως ἐλπίσι χρησταῖς ἐκδημήσουσι καί ἐν αὐτῷ, μετρίως μέν, ὅμως γενήσονται.

Μακάριοι οἱ ἀεί πικρῶς διά τά αὐτῶν ἁμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτούς τό φῶς καταλάβῃ καί τά πικρά δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσει.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτί αὐγαζόμενοι καί τήν ἑαυτῶν (318) ἀσθένειαν βλέποντες καί τό δυσειδές τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοί ἀενάως κλαύσονται καί τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτί πλησιάσαντες καί ἔνδον αὐτοῦ εἰσελθόντες καί φῶς ὅλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, ὅτο αὐτοί τήν ῥυπαράν τελείως στολήν ἀπεδύσαντο καί οὐκέτι πικρά δάκρυα κλαύσονται.

Μακάριοι οἱ τό ἑαυτῶν ἔνδυμα ὡς τόν Χριστόν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοί ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ᾽ ὥραν πλησθήσονται καί ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρύσουσιν, υἱούς καί συμμετόχους ἑαυτούς ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαιρόμενοι.

Μακάριοι οἱ διηνεκῶς τό νοερόν ὄμμα ἀνεῳγμένον ἔχοντες καί ἐν πάσῃ εὐχῇ τό φῶς καθορῶντες καί στόμα πρός στόμα συλλαλοῦντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοί ἰσότιμοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρόν δέ εἰπεῖν, καί ὑπέρ ἀγγέλους ἐγένοντο καί γενήσονται· ἐκεῖνοι γάρ ὑμνοῦσιν, οὗτοι δέ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δέ τοιοῦτοι ἐγένοντο καί ἀεί γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καί τῇ τῆς σαρκός φθορᾷ ἐμπεδούμενοι, ὁποῖοι [ἄν] μετά τήν ἀνάστασιν καί μετά τό ἀπολαβεῖν τό πνευματικόν ἐκεῖνο καί ἄφθαρτον σῶμα ἔσονται; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλά καί τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου ὅμοιοι, καθώς γέγραπται· «Οἴδαμεν δέ, φησίν, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα».

Μακάριος ὁ μοναχός ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καί βλέπων αὐτόν καί βλεπόμενος παρ᾽

αὐτοῦ καί ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτόν αἰσθανόμενος, ὄντα δέ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ, καί μή δυνάμενος γνῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτός τυγχάνει σώματος, ὅτι αὐτός ἀκούσει ἄρρητα ῥήματα ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, καί ἴδῃ ἅ (319) ὀφθαλμός οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς ἤκουσεν, οὐδέ ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίνην ἀνέβη.

Μακάριος ὁ τό φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθέν θεασάμενος, ὅτι αὐτός ὡς ἔμβρυον ἔχων τόν Χριστόν, μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθώς αὐτός ἐκεῖνος ὁ ἀψευδής ἐπηγγείλατο· «Μήτηρ μου» λέγων «καί ἀδελφοί καί φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποῖοι; «Οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιοῦντες αὐτόν». Ὥστε οἱ μή τηροῦντες τάς ἐντολάς, ἑαυτούς τῆς τοιαύτης χάριτος ἑκουσίως ἀποστεροῦσιν, ἐπεί δυνατόν τό πρᾶγμα καί ἦν καί ἔστι καί ἔσεται καί ἐγένετο καί γίνεται και εἰς πάντας τούς τά προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

Ἵνα δέ μή καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ᾽ ἑαυτῶν τι λέγειν καί τά ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατά δογματίζειν ὑποπτευθῶμεν, αὐτόν καί αὖθις τόν μακάριον Παῦλον, τό τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὑμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστῶντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· «Τεκνία, οὕς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ Χριστός μορφωθῇ ἐν ὑμῖν». Ἄρα ποῦ λέγων αὐτόν ἤ ἐν ποίῳ τόπῳ καί μέρει τοῦ σώματος ἡμῶν μορφωθήσεσθαι, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλά ἐν τῷ προσώπῳ ἤ τῷ στήθει τοῦτον λογίζεσθε; Οὔμενουν, ἀλλά ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μή δέ καί σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτόν ὑπελάβετε; Ἄπαγε, ἀλλά μορφοῦται μέν, ἀσωμάτως δέ καί ὡς Θεῷ πρέπον ἐστί. Πλήν ὥσπερ γινώσκει ἡ γυνή σαφῶς, ὅταν ἔγγυός ἐστιν, ὅτι σκιρτᾷ τό βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καί οὐκ ἄν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτό ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καί ὁ τόν Χριστόν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καί τάς κινήσεις ἤτοι ἐλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καί τά σκιρτήματα ἤτοι τάς ἀστραπάς αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καί τήν μόρφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ· οἷον τό φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν ἐν τῷ κατόπτρῳ δείκνυται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνό ἐστιν, (320) ἀλλ᾽ ἐν φωτί ἐνυποστάτως καί οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καί ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὁρώμενον και ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως ἡμῶν, ὦ ἀδελφοί. Οὕτω παρ᾽ οἷς ἄν ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καί μονήν ἐπ᾽ ἀληθείας ποιήσωσι, καθορῶνται καί κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἑνί φωτί, καθώς εἴπομεν, γινωσκόμενοι. Πλήν ὥσπερ ὁ καταδιώκων τινά φεύγοντα, κἄν ἐγγύς αὐτοῦ καί κατά πόδας εἶναι νομίζῃ καί ἤδη δοκῇ ἅπτεσθαι καί ἄκροις δακτύλοις προσεγγίζειν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατής γενέσθαι αὐτοῦ, παρά τρίχα τό δή λεγόμενον ὤν, οὕτως οὐδέ, ἐάν λογισμόν τινα μικρόν ἤ συνδυασμόν, ἀπιστίας λέγω ἤ διψυχίας ἤ δειλίας, ἤ τό οἱονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἕξομεν, ἤ καί πράγματός τινος μικροῦ καί ἐλαχίστου εἰ ὅλως ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἄν θεότητος κοινωνοί γενησόμεθα, οὐκ ἄν εἰς τό ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθησόμεθα. Ὡς γάρ τό παρά τρίχα ἐκεῖ, οὕτω καί τό μικρόν τοῦτο ἐπί τῶν πνευματικῶν γίνεται. Καί εἰ μή τελέως καί αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καί τοῦ σώματος, ὡς ἐπί μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καί πρός πᾶσαν τιμωρίαν καί πάντα θάνατον ὅλους ἑαυτούς καί τάς ψυχάς ἡμῶν ἐκδώσομεν, μηδέ μιμνησκόμενοί τινος τῶν πρός ζωήν καί σύστασιν τοῦ φθαρτοῦ τούτου σώματος, μή τί γε μεριμνῶντες, οὐκ ἄν φίλοι καί ἀδελφοί, οὐκ ἄν συμμέτοχοι καί συγκληρονόμοι, οὐδέ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει καί πείρᾳ γενώμεθα.

Διά τοι τοῦτο ὁ μή πρός ταῦτα φθάσαι καταξιωθείς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ καταγινωσκέτω μόνου καί μή λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τό πρᾶγμα, ἤ ὅτι (321) γίνεται μέν, ἀγνώστως δέ· ἀλλά γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπό τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μέν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἀργίᾳ καί ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατά ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μέν γευσαμένους καί γνόντας ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δέ ὅλον ὀψομένους αὐτόν καί εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραινομένους αὐτῷ· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322)

Περί τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς ἀεί γινομένης εὐαισθήτως ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγώγια καί ὅτι ὁ μή διά τῆς πρώτης βαθμίδος κατά τάξιν είς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρά καί ἀγαλλίασίς ἐστι, καί οὐ δάκρυον, καί βρύουσι τῆς θεολογίας τά ῥεῖθρα. Καί πρός τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τάς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῦ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δέ ἡ περί τά λογικά πρόβατα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

Τά τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης ἀεί ἐν τοῖς τελείοις τήν ἀρετήν καί τήν γνῶσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καί διαγνώσεται, εἰ καί τοῦτό τις οἴεται, ἀλλ᾿ ἐκεῖνοι μόνοι οἱ ἐπιγνωκότες καί κατειληφότες ἐναργῶς τό οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «Παράγει γάρ τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καί οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μή ἔχοντες ὦσι καί οἱ ἀγοράζοντες ὡς μή κατέχοντες καί οἱ κλαίοντες ὡς μή κλαίοντες καί οἱ χαίροντες ὡς μή χαίροντες καί οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μή καταχρώμενοι», οὕτω καί οἱ μεριμνῶντες ὡς μή μεριμνῶντες καί (323) οἱ ἐργαζόμενοι ὡς μή ἐργαζόμενοι. Καί πάλιν· «Ὡς νεκροί, καί ἰδοῦ ζῶμεν, ὡς μηδέν ἔχοντες καί πάντα κατέχοντες». Μή οὖν παραδράμῃς ἁπλῶς ταῦτα καί οὕτω πως ἐννοεῖν τήν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην δύναμιν νόμιζε, ἀλλά κατανόει μοι ἀκριβῶς τήν ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς σου διάθεσιν, ἀγαπητε, καί ἀπό τῶν ὁρωμένων πραγμάτων παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τήν θεωρίαν· πρόσεχε δέ τοῖς λεγομένοις ἐν ἀκριβείᾳ.

Ὁ ἤδη νεκρός γεγονώς, πρός οὐδέν τῶν ὁρωμένων ἐν αἰσθήσει διάκειται· καί ὁ μηδέν ἔχων, πάντως ἐστέρηται, πάντων χρῄζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δέ τά πάντα κατέχων, πρός ποῖον ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοίη τήν ἐπιθυμίαν

αὐτοῦ, συμπεριλαβών δηλονότι τά πάντα καί μή καταλείψας μηδέν ὅ καί ἐπιθυμῆσαι ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἀλλά μακάριος ὁ ἔργῳ ταῦτα ζητήσας, ὁ πείρᾳ καταλαβών καί ἰδών καί μαθών. Οὐ γάρ λόγοι κενοί οἱ λόγοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλά καθάπερ οἰκίαι καί πόλεις καί βασίλεια ἐν ταῖς ὁδοῖς καί ταῖς χώραις κατά τόπους εἰσίν, οὕτω καί ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῇ πρός οὐρανόν ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαί τοῦ Θεοῦ καί αἱ ἀρεταί κατά σταδίους καί τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τά περί ἐκείνων λέγομεν, καθ᾽ ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσαι τάς ὁρωμένας ἐκείνας κτίσεις καί τά μεγέθη καί κάλλη αὐτῶν. Ὁ δέ γε ἀναγινώσκων, πῶς ἀπό μόνων τῶν λόγων θεωρός αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἴποι ἄν. Εἰ δέ θεωρός γενέσθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἑνός πῶς γένηται; Ἔστι μέν γάρ ἰδεῖν αὐτά ἤ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μή κτήσασθαι δέ. Τό μέν γάρ ἰδεῖν, ἤ καί ἀκοῦσαι καί ἑτέροις πάλιν τά ἀκουσθέντα εἰπεῖν, ῥᾴδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καί εὔκολον, τό δέ κτήσασθαί τι τῶν τοιούτων τιμήματος ἀγοράζεται. Τό δέ εἰς ἀγοράν τῶν τοιούτων διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ᾽ οὐδέ ἀργύριον, αἷμα δέ· αἵματι γάρ ταῦτα ἕκαστος (324) ἡμῶν τῶν βουλομένων ἕνα καθ᾽ ἕνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, εἰ μή τις ὡς πρόβατον σφαγιασθῇ ὑπέρ μιᾶς καί τῆς τυχούσης ἀρετῆς καί τό αἷμα ἐκχέῃ τό ἴδιον ὑπέρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διά θανάτου γάρ τοῦ κατά πρόθεσιν ᾠκονόμησεν ὁ Θεός τήν ζωήν λαμβάνειν ἡμᾶς τήν αἰώνιον. Θάνε καί ζήσῃ. Οὐ βούλει; Καί ἰδού σύ νεκρός.

Ἀλλ᾽ ἴδωμεν τάς μονάς καί οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποῖαί εἰσι καί τίνες, ὑπέρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τό αἷμα αὐτοῦ εἰς τήν κτῆσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἡ μακαρία ταπείνωσις· «Μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ πτωχοί τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τήν οἰκίαν ταύτην καί σύν αὐτῇ κτήσασθαι τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μή πρό τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὥσπερ κριός, δεδεμένος χεῖρας καί πόδας αὐτοῦ, εἰς σφαγήν ἑαυτόν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον ἐκδῷ καί κατατυθήσεται καί τελείως τεθνήξεται, τό οἰκεῖον αὐτοῦ ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεταί ποτε ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀλλ᾽ οὐδέ κατάσχῃ αὐτήν· εἰ δέ μή ταύτην, οὐδ᾽ ἑτέραν τῶν ἄλλων. Οὐκ ἔστι γάρ τόν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ γενέσθαι ποτέ· ἐν τάξει

γάρ καί βαθμῷ ταύτας ἔθετο ὁ Θεός. Καί ὥσπερ νήσους τινάς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ βίου καί ταύτας εἶναι τάς ἀρετάς ἐν συνέσει νοήσεις ἀλλήλων ἀφεστηκυίας καί γεφύραις τισίν οἷα δή συνημμένας, πάντων ἀπῳκισμέναις τῶν γηΐνων καί ἐξηρτημέναις καί ἑτέρας τῇ ἑτέρᾳ ἀσφαλῶς ἐχομέναις. Τούτων οὖν ἁπάντων ἀρχή ἡ μακαρία ταπείνωσις, ἐν ᾗ ὁ εἰσελθών διά τῆς μετανοίας ἀπό τῆς δυτικῆς πύλης καί ἐνδιατρίψας ἐφ᾽ ἱκανόν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπί τήν ἀνατολικήν θύραν καί, ἐπί τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρός τήν τοῦ πένθους καταμονήν καί οἰκίαν· (325) κἀκεῖ ἐνδιατρίψας, λουσάμενός τε και καθαρθείς καί ἐντρυφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἐπί τό τῆς πρᾳότητος διέρχεται καταγώγιον· κἀκεῖθεν ἐπί τό τῆς δικαιοσύνης διψητήριόν τε καί πεινατήριον διαβαίνει δρομαῖος, εἶθ᾽ οὕτω καταλαμβάνει ἐπί τό τοῦ ἐλέους καί συμπαθείας παλάτιον· καί ὑπερβάς τοῦτο, μᾶλλον δέ γεγονώς ἐντός τούτου, εὑρίσκει τό βασιλικόν τῆς καθαρότητος ταμιεῖον· καί ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τόν βασιλέα τῆς δόξης ἔνδον καθήμενον, ἐκεῖνον τόν ἀόρατον πάσῃ τῇ κτίσει.

Νόει μοι οὖν παλάτιον μέν τό σῶμα, ταμιεῖον δέ βασιλικόν τήν ἑκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχήν, ᾗ διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας συναφθείς ὁ Θεός, ὅλην φωτός θείου καί θεόν αὐτήν ἀπεργάζεται διά τῆς αὐτοῦ συνουσίας καί χάριτος.Εἰς ταύτην δή τήν θεοπρετῆ κατάστασιν πᾶς ὁ διά τῆς εἰρημένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ διερχόμενος, ἔρχεται, ἄλλοθεν δέ διελθεῖν καί ὑπερβῆναι τήνδε ἤ τήνδε τήν οἰκίαν καί εἰς τήν ἑτέραν διά μηχανῆς γενέσθαι τινός παντελῶς ἀμήχανον. Οὕτως γάρ ἔταξε τήν εἴσοδον εἶναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ δεσπότης Χριστός καί οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Εἰ γάρ ὅρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ δύναται, πόσῳ μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καί ἀπαράλλακτα διαφυλαχθήσονται. Ἄλλως δέ κλίμακι καί βαθμῖσιν ἡ ἄνοδος ἔοικε τῶν ἐπειγομένων πρός οὐρανόν. Τό γοῦν σπουδαιότερον τῇ προαιρέσει ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καί συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ καί προλαβεῖν τόν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τό δέ μή ἀπό τῆς πρώτης βαθμῖδος ἄρξασθαι καί κατά τάξιν ἀνέρχεσθαι τήν κλίμακα, ἀλλά ποθεν ὑπερβῆναι τήν πρώτην βαθμῖδα καί πρός τήν ἑτέραν γενέσθαι, πάντῃ παρά ἀνθρώποις ἀμήχανον καί ἀδύνατον. Οἱ γάρ τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καί τάξεως

ἔξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γάρ οὐκ ἔστι δίχα κλίμακος είς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, (326) ἤ ἔνδον ἐκείνου αὐτοῦ εὑρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἔνθα ὁ βασιλεύς αὐτός καταμένει, πρό τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τόν μή κατά τήν εἰρημένην τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν είς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἔξω γάρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, μηδείς αὐτούς πλανάτω, ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.

Ἀλλ᾽ ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγός τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανής ὁδός τῶν πρός σέ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς καί πρός ταύτῃ σου τῇ κλίμακι στῆσον καί, πρός τό ταύτης κρατῆσαι, τῇ χειρί σου τάς χεῖρας ἡμῶν εὔθυνον καί ἀπό τῆς γῆς ἀρθῆναι καί τῇ πρώτῃ ἐπιβῆναι θαθμῖδι ἐνίσχυσον, ὡς ἄν γνῶμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καί ἀπό τῆς γῆς μικρόν ἤρθημεν. Δεῖ γάρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρόν πρῶτον πρός σέ, ἵνα οὕτως σύ κατέλθῃς πολύ ὁ καλός Δεσπότης καί ἑνωθῇς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τήν πύλην τῆς βασιλείας σου τήν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἄν διά τοῦ κατά προαίρεσιν θανάτου ἀνοιγῇ ἡμῖν ἡ πύλη, καί ἔνδον γενόμενοι καί κατά μίαν κρούοντες πύλην καί ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτός ἀκούσας τούς στεναγμούς καί τάς στερνοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας κατέλθῃς ἀπό τῶν ὑψηλῶν ὑπερῴων σου, ὁ πολυεύσπλαγχνος καί οἰκτίρμων Θεός, καί ἀκούσωμεν τούς κρότους τῶν παναχράντων ποδῶν σου καί γνῶμεν ὡς διανοίγεις τάς ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὔσας ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καί παραγενόμενος πρός ἡμᾶς εἴπῃς· «Τίς ὁ κρούων ἐστί;». Καί ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καί θρήνοις εἴπωμεν σύν τρόμῳ πρός σέ καί χαρᾷ. Ἡμεῖς ἐσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμένοι καί πονηροί δοῦλοί σου, ἡμεῖς οἱ μέχρι τοῦ νῦν είς ὄρη καί κρημνούς καί βάραθρα ἀθλίως περιπλανώμενοι· (327) ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τό βάπτισμά σου τό ἅγιον ἀφρόνως μολύναντες, οἱ τάς πρός σέ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἀποφυγόντες καί πρός τόν σόν ἐχθρόν καί ἐπίβουλον τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἑκουσίως αὐτομολογήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέντες σοῦ καί τῆς σῆς φιλανθρωπίας καί ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες ἐκεῖθεν καί κοπιάσαντες, ἥκομεν ἐν φόβῳ καί τρόμῳ πολλῷ.

Συγχώρησον καί μή ὀργισθῇς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλά οἰκτειρήσας καί ἐλεήσας τούς ταλαιπώρους ἡμᾶς ἄνοιξον ἡμῖν, Κύριε, καί μή μνησθῇς τῶν ἡμετέρων κακῶν· μηδέ μνησικακήσῃς τῇ ἀγνωμοσύνῃ ἡμῶν – πολλήν γάρ ὥραν ἱστάμεθα κρούοντες – μηδέ παρακούσῃς ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγωρήσαντες ὑποστρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν κόπτοντες εἰς τάς θύρας τῶν προαυλίων τῆς βασιλείας σου· ἄνοιξον ἡμῖν, ὁ φύσει φιλάνθρωπος, σπλαγχνισθείς ἐφ᾽ ἡμᾶς. Εἰ γάρ κατά μικρόν ἀνοίγων ἀνοίξεις ἡμῖν τήν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδών σε οὐ φρίξει; Τίς ἐν φόβῳ καί τρόμῳ οὐ προσπέσῃ καί τόν ἔλεον ἐξαιτήσεται; Τίς σέ, τόν μυριάδας ἀγγέλων καί χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων καί θρόνων καί ἐξουσιῶν ἔχοντα, ἰδών τά ἄνω ἀφέμενον καί πρός ἡμᾶς κατελθόντα καί προσυπαντήσαντα καί ἀνοίξαντα, εὐμενῶς τε ὑποδεξάμενον καί ἐπί τούς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα καί καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθύς ἐκπλαγήσεται καί ὡσεί νεκρός ἐκλυθήσεται; Καί τά ὀστᾶ αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθήσονται καί κλαύσῃ νυκτός καί ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τό πέλαγος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καί ἀγαθότητος καί ἐνοπτριζόμενος τοῦ προσώπου σου τήν δόξαν τε καί λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι. Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καί ἑνωθῆναι ἡμῖν εὐδοκήσαντι. Δόξα σοί, τῷ διά πολλήν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυπτομένῳ καί βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ φύσει καί αὐταῖς (328) ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἄφατον ἔχοντι τό πρός ἡμᾶς ἔλεος καί ἐν ἡμῖν διά τῆς μετανοίας καταξιοῦντι ἐνοικεῖν τε καί ἐμπεριπατεῖν.

Ὢ μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ὤ ἀγάπης ὑπερβολή. Ὁ τά πάντα συνέχων, ἐντός ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαρτοῦ καί θνητοῦ, οὗ τά πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχύϊ διακρατούμενά εἰσι, καί γίνεται ἄνθρωπος οἷα δή ἐγκυμονοῦσα γυνή. Ὢ θαύματος ἐκστατικοῦ καί ἀκατανοήτου Θεοῦ ἀκατανόητα ἔργα τε καί μυστήρια. Ἄνθρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντός αὐτοῦ τόν Θεόν ὡς φῶς, τόν τά πάντα, καί αὐτόν τόν βαστάζοντα, παραγαγόντα καί κτίσαντα· βαστάζει τοῦτον ἐντός ὥσπερ θησαυρόν ἄφραστον, ἀνεκλάλητον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνίδεον, ἄϋλον, ἀσχημάτιστον, ἐν ἀμηχάνῳ κάλλει μεμορφωμένον, ὅλον ἁπλοῦν ὥσπερ φῶς τόν ὑπέρ πᾶν φῶς, καί περισφίγγων ἔξω τάς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν, ἀγνοούμενος παρά πάντων τῶν συνόντων

αὐτῷ. Τίς οὖν τήν χαράν τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδιηγήσεται; Τίνος γάρ ἄλλου ἐπιθυμήσειεν ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ ἔσται μακαριώτερός τε καί ἐνδοξότερος; Ποίου δυνάστου οὐ διαφερόντως δυνατώτερος; Ποίου, ἤ πόσων ὁρωμένων κόσμων, οὐκ ἔσεται πλουσιώτερος; Τίνος δέ ἄρα ὑστερηθήσεται ὁ τοιοῦτος ποτε; Ὄντως οὐδενός οὐδαμοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλά βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιωθείς, ἵνα πρός σέ τόν λόγον ἰθύνω, ὁ ἔνοικον κτησάμενος ὅλον ἐν σεαυτῷ τόν Θεόν, μήποτε ἀνάξιόν τι τοῦ θελήματος, αὐτοῦ ἤ πράξῃς ἤ ἐκ χειλέων προφέρῃς, καί εὐθύς ἀπολέσεις τόν ἐν σοί κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπό σοῦ. Τίμησον αὐτόν ὅσον εἰς δύναμιν καί μηδέν τῶν αὐτῷ μή ἀρεσκόντων, μηδέ προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, παρεισάξῃς εἰς τήν οἰκίαν αὐτοῦ, καί ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθείς κατά σοῦ. (329) Μή πολυλόγει πρός αὐτόν, μηδέ πρόσπιπτε, ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καί λέγων «Ἐπιδείξομαι ὑπερβάλλουσαν θερμότητα καί ζῆλον ἀγάπης πολύν τῆς πρός αὐτόν, ἵνα μου τήν πρόθεσιν ἀποδέξηται καί γνῷ ὅτι ἀγαπῶ καί τιμῶ αὐτόν». Ἴσθι οὖν ὅτι, πρό τοῦ ταῦτα ἐννοῆσαί σε, ἐκεῖνος πάντας τούς διαλογισμούς σου ἐπίσταται καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν. Ἀλλά γάρ μηδέ νοεραῖς χερσί κρατῆσαι αὐτόν ἐπιχειρήσῃς· ἄληπτος γάρ ἐστι καί ὅσον ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἤ κατασχεῖν αὐτόν οἰηθῇς, ἕξεις ἔνδον οὐδέν, ἀλλ᾽ εὐθύς ὅλος ἀφαντωθήσεται ἀπό σοῦ καί πολλά μεταμεληθήσῃ καί κλαύσεις, συντρίβων σεαυτόν καί μαστίζων, καί ὠφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαράν γάρ ὤν, εἰς οἶκον θλιβομένων καί λυπουμένων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται, ὡς οὐδ᾽ ἡ φιλαργός μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ· ἐν ἀμεριμνίᾳ δέ καί ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν σοί εὑρεθήσεται, καί τότε ἔασον τόν Δεσπότην ἀταράχως ἐπί τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπί κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

Καί μή ἄρξῃ πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μή κλαύσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητήν με ἀποστραφήσεται. Εἰ γάρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι μετανοοῦντα κλαίειν, ἀπό μακρόθεν μᾶλλον ὁρώμενός σοι ἤ κρυπτόμενος ἤ καί ἐλλάμπων σε, τοῦτο ἄν πρός κάθαρσιν καί φιλοκαλίαν τῆς σῆς οἰκίας παρέσχε σοι·

ἀλλά μετά τήν μετάνιαν καί τήν διά δακρύων σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι τῶν κόπων καί στεναγμῶν καί χαράν καί εὐφροσύνην ἀντί τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στῆθι οὖν, οὐ λέγω σοι μόνον τῷ σώματι ὄρθιος, ἀλλά τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καί ταῖς ταύτης ὁρμαῖς. Δός ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἐπί τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἰπέ πᾶσι μετ᾽ ἐμβριμήσεως τοῖς ἐπί τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς, αὐταῖς δή, φημί, ταῖς αἰσθήσεσι· (330) «Ὁ βασιλεύς, φησί, στῆτε καλῶς ἐπί τῶν θυρῶν· στῆτε ἐν ἡσυχίᾳ καί φόβῳ πολλῷ». Μηδείς πρός τῇ θύρᾳ ἐλθών κρούσειε, μή κραυγή τινος ἐγγύς που ἤ μακρόθεν ἐντός εἰσελεύσεται, μή λάθῃ τις ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως· καί εὐθύς ὁ βασιλεύς καταλιπών ἡμᾶς πάλιν οἰχήσεται». Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπών, στῆθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καί φαιδρότητι, τόν σόν Δεσπότην τόν ἀπερίγραπτον ἐν σοί περιγραπτόν ἀπεριγράπτως ὁρῶν καί καταμανθάνων τό ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν δέ ἀκατανοήτως τό πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τό καί ἀγγέλοις καί ἀρχαγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαῖρε καί πνευματικῶς σκιρτῶν εὐφραίνου καί ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαβείᾳ τί ἄν κελεύσῃ εἰπεῖν ἤ ποιῆσαί σε.

Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γάρ ὡς ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἐπιδεής ὤν καί αὐτός τῶν ὑπό χεῖρα, εἰς ἰδίαν θεραπείαν ἤ χρείαν ἐπιζητήσοι τι· ἀνενδεής γάρ ἐστι καί, εἰ μή τούς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται εἰς τήν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκείνου οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ὄντος ἀνενδεοῦς, σέ δέ πλουτίσαντος καί ἀνενδεῆ πεποιηκότος τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει ἐν σοί ὁ τοσούτου ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρός ἐξελθών ἀχωρίστως καί ἐκ τῶν οὐρανῶν μέχρι τῆς σῆς ταπεινότητος κατελθών. Οὐ γάρ παρέργως τοῦτό ποτε εὕροις αὐτόν ἐργασάμενον, ἀλλ᾽ ἐπί σωτηρίᾳ καί ἄλλων πολλῶν εἴωθεν ἀεί τοῦτο ποιεῖν ὁ καλός καί φιλάνθρωπος Δεσπότης ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἴπομεν, τιμήσεις καί ἀποδέξῃ καί δώσεις τόπον καί ἡσυχίαν παράσχῃς αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τά ἀπόρρητα, οὐκ ἐπί τοῦ στήθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, (331) καθά τό πρίν ὁ ἠγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ᾽ ὅλον ἐνστήθιον φέρων τόν Λόγον τόν τοῦ Θεοῦ· θεολογίας θεολογήσεις καινάς τε καί παλαιάς καί πάσας νοήσεις τάς ἤδη ῥηθείσας καί

γραφήσας θεολογίας καλῶς, καί γενήσῃ ὄργανον εὔηχον ὑπέρ ἅπασαν μουσικήν ἀνακρουόμενον καί φθεγγόμενον.

Ἐάν δέ λύπην ποθέν ἐπελθοῦσαν ἐάσῃς προκῦψαι τῆς οἰκίας ἐντός, εὐθύς ἀφίπταται ἡ χαρά· εἰ δέ ὀργήν ἤ θυμόν, αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καί γαληνός· εἰ δέ μῖσος καί ἀηδίαν κατά τινος, εὐθύς φεύγει ὁ ἀγάπη κληθείς καί ἀγάπη ὤν αὐτοφυής ἐπ᾽ ἀληθείας καί ἐνυπόστατος· ἐάν φθόνον ἤ ἔριν πλησιάσαι ἀφῇς, ὁ ἀμνησίκακος καί ἀγαθός βδελυξάμενος αὐτά ὅλος ἀφανής γενήσεται. Εἰ δέ καί πονηρίαν ἤ ποικιλίαν μετά περιεργίας ἔξωθεν γνῷ τῆς οἰκίας περιερχομένας καί μή διώξῃς μετ᾽ ὀργῆς συντόμως αὐτάς, ἀλλά πραέως ἴδῃ σε μᾶλλον πρός τάς ἐχθράς αὐτῷ φερόμενον καί ταύτας αὐτῷ πλησιάζειν καταδεχόμενον, οὐδέ τήν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἁπλοῦς καί ἄκακος καί ἀπερίεργος γνῶναί σε ποιήσει, ἀλλ᾽ ὡς ἀναίσθητον καταλείψει σε. Ἐάν δέ σύ, ὁ τοιούτῳ Δεσπότῃ καταξιωθείς ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμενος θεατής, ὁ τοιούτου πλούτου, τῆς βασιλείας λέγω τῶν οὐρανῶν, ἥτις αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μέν τῶν εἰρημένων ἁπάντων φυλάξῃς τοῦ μή εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά καί ἡσυχίαν πᾶσαν ἐκ τούτων ποιήσῃς τῷ βασιλεῖ, τό δέ πρόσωπόν σου ἤτοι τόν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν, ἑτέρῳ προσδιαλέγῃ καί ὁμιλεῖς, τόν νῶτόν σου δούς δηλονότι τῷ ἀπροσίτῳ Θεῷ, ᾧ πᾶσαι μετά φόβου καί τρόμου ἀσκαρδαμυκτί ἐνατενίζουσιν αἱ οὐράνιαι στρατιαί, οὐχί δικαίως ὡς καταφρονητήν καί ἀνάξιον εὐθύς αὐτός καταλείψει σε; Ἀλλά λέγεις εἶναι τοῦτον φιλάνθρωπον; Κἀγώ τοῦτό σοι λέγω, ἀλλ᾽ εἰς τούς ἐπαισθανομένους (332) τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καί ἀξίως τιμῶντας καί ἀπευχαριστοῦντας αὐτῷ. Εἰ δέ, καί τήν ἀγάπην καί τήν τούτου γλυκύτητα εἰς οὐδέν ἡγησάμενος, πρός ἑτέρου τινός νεύσεις ἀγάπην δεσμεύσεις ὅλως τήν ὁρμήν ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς σου καί ἡδονῇ τινος ἡδυνθῇς, βρώσεως τυχόν ἤ πόσεως ἤ ἐνδύματος ἤ ὄψεως εὐειδοῦς ἤ χρυσίου ἤ ἀργυρίου, ἤ τινος ἑτέρου εἴδους ἐπιθυμίαν ἐναπομάξῃ σου ἔνδοθεν ἡ ψυχή, ἆρα ὁ φύσει καθαρός καί ἁγνός καί ἀμίαντος, ὁ καί σέ τοιοῦτον ποιήσας διά τοῦ Πνεύματος, καταδέξεται ὅλως συνεῖναί σοι οὕτω νεύσαντι καί οὐκ εὐθύς καταλείψει σε; Πάντῃ που δῆλον.

Εἰ δέ καί τούτων ἁπάντων ποιήσεις οὐδέν, διώξεις δέ πᾶν πάθος ἀπό σοῦ καί πᾶσαν κακίαν μακράν ἀπορρίψεις, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπό σοῦ ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καί φυσικήν ἀγάπην παντός ἀνθρώπου καί συγγενοῦς καταλείψεις καί φθάσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καί καθαρότητα, καθώς ἄνωθεν διεγράψαμεν, καί πρός τούτοις ὅλον ἐν σεαυτῷ ἕξεις, ἵνα πάλιν ὅ μέλλων εἰπεῖν γένηται πᾶσι σαφές, τόν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, μηδαμόθεν ἤ ὀχλούμενος ἤ πρός ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλά καί διάγων μετά Θεοῦ, ἄνω τόν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, αἴφνης δέ τινός σε καλέσαντος καί ἐνταῦθα πόλιν μεγάλην καί λαόν πολύν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καί παλάτια ποικίλα τε καί εὐρύχωρα, ναούς παμμεγέθεις τε καί περικαλεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σύν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καί τῶν ἀρχόντων καί ὑπαστιστῶν αὐτοῦ, εἶτα, ἵνα πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καί τρόπον ἐμπαθῆ καταλείψω, ἐάν ὑπ᾽ ἐκείνων πάντων, λέγω δή τοῦ βασιλέως καί τῶν ἀρχόντων καί ὅλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετά δακρύων προσκαλούμενος καί παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τήν φροντίδα καί ποιμᾶναι καί ὠφελῆσαι αὐτούς, (333) πρό τοῦ προτραπῆναί σε παρά Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκαταλείψῃς τά ἄνω καί τά δοθέντα σοι παρ᾽ αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθά καί, περί τά στασιώδη κατελθών, ὧδε τά φθαρτά καί ὁρώμενα συναναστρέφῃ μετά τῶν προσκαλεσμένων σε, οὐχί δικαίως ἁπάντων ἐκείνων ἀποστερήσει σε καί ἐν μόνοις ἐάσει σε τούτοις τόν κλῆρον ἔχειν καί τήν κατάσχεσιν, καί ζῶντός σου καί μετά τήν ἀπό τοῦ σώματός σου ἐκδημίαν;

Ἔδει σε οὖν, κἀκείνου λέγοντος καί προστάσσοντός σοι κατελθεῖν εἰς τό ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καί κλαίειν καί λέγειν ἐν θλίψει καί φόβῳ πολλῷ πρός αὐτόν· «Δέσποτα, πῶς ἐγκαταλείψω σε καί πρός τήν ματαιότητα ἐκείνην καί πολύμοχθον διαγωγήν ἀπελεύσομαι; Μηδαμῶς Κύριε. Μή ὀργισθῇς με, τόν δοῦλόν σου, καί ἀπό τοῦ τοσούτου ὕψους εἰς τό χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψῃς με. Μή, Δέσποτα, μή ἀποστερήσῃς με τοῦ τοιούτου φωτός τῆς δόξης σου καί εἰς τοσοῦτον καταγάγῃς με σκότος, τόν ἄθλιον καί ταλαίπωρον. Μή τι ἥμαρτον κατά ἄγνοιαν, Δέσποτα, καί διά τοῦτο ἐκεῖ ἀποστρέφεις με

ὅθεν φιλανθρώπως ἀνείλκυσάς με, ὁ εὔσπλαγχνος; Μή ἐπί τοσοῦτον ἀποστραφῇς με, ὁ πολλάς μου ἁμαρτίας καί ἀνομίας ἀράμενος; Ἀλλ᾽ εἴ τι συνέβη καί ἥμαρτον, σύ με ὧδε τιμώρησον, σύ με καί μεληδόν, εἰ κελεύεις, κατάτεμε, μόνον ἐκεῖ μή ἐκπέμψῃς με».

Εἰ δέ προσέθετο εἰπεῖν σοι· «Ἄπελθε, τά ἐμά πρόβατα ποίμανον. Ἄπελθε, τούς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον», ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρός αὐτόν· «Οἴμοι Δέσποτα, καί σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος;». Εἰ δέ καί πρός τούτοις ἔφη πάλιν πρός σέ· «Οὐχί, ἀλλ᾽ ἐγώ κἀκεῖ μετά σοῦ ἔσομαι», αὖθις ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καί τούς (334) ἀχράντους πόδας αὐτοῦ νοερῶς τοῖς δάκρυσι βρέξαι καί οὕτως εἰπεῖν· «Πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθών ἐκεῖ σκοτισθήσομαι; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρός κολακείας καί ἐπαίνους ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἡ ῥοπή τῆς καρδίας μου, τρεπτή οὖσα; Πῶς καταδέξῃ, ἐάν πρός ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ; Πῶς οὐ φεύξῃ, εἰ μή βασιλεῖς καί δυνάστας ὑπέρ δικαιοσύνης καί ἀδικίας καί παρανομίας μετά παρρησίας ἐλέγξω; Πῶς δέ ταῦτα καί τά λοιπά ποιήσω πρός ἀρέσκειαν σήν, ἵνα καί συνῇς μοι καί ἐνισχύσῃς με καί μή καταλείψῃς με πταίσαντα καί χωρισθῇς ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἐάσας με μόνον ἐκεῖ κάτω κείμενον; Δέδοικα μή φειδωλία, μή φιλαργυρία κρατήσῃ μου· φοβοῦμαι μή τῆς σαρκός ἡ ἐπανάστασις κυριεύσῃ μου, μή ἡδονή ἀπατήσῃ με, μή μέριμνα συσκοτήσῃ με, μή τιμή ἀρχόντων καί βασιλέων ὑψώσῃ οὐ καλῶς, μή ἀρχῆς ὄγκος κατά τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρῃ με, μή τρυφῇ καί μέθη τοῦ εἰκότος παρασύρομαι, μή κραιπάλῃ αἱ λεπτυνθεῖσαί μου σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθήσονται, μή ἀπειλαί ἀνθρώπων πτοήσουσι καί τῶν ἐντολῶν σου παραβάτην ἐργάσονται, μή συνεπισκόπων παρακλήσεις καί φίλων ἀδικίας με συγκοινωνόν ἀπεργάσονται, ἤ ἀδικούντων αὐτῶν σιωπῶντα, ἤ κακῶς πραττόντων συνεργόν γινόμενον καί μή τούτους ἐλέγχοντα παρρησίᾳ καί τήν ἔνστασιν ὑπέρ τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἀλλά πῶς πάντα ἐξείποιμι, Δέσποτα; Καί ἰδού εἰσι παρ᾽ ἐμοί ἀναρίθμητα, ἅ μᾶλλον ἐπίστασαι σύ ἤ ἐγώ, Κύριε. Μή οὖν τοσούτοις κακοῖς ἔκδοτόν με ποιήσῃς, φιλάνθρωπε. Οἶδας γάρ τό τῶν ἀνθρώπων δυσάρεστον, τά σκώμματα τούτων, τάς λοιδορίας, τάς διαβολάς καί μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καί πεφυσιωμένων ὑπό τῆς

καταργουμένης παρά τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου σοφίας. Ἐλέησον οὖν με, φιλάνθρωπε, καί μή κάτω με ἀποστείλῃς ἐκεῖ ἐν τοιούτοις καί τοσούτοις κακοῖς μέσον στρέφεσθαι».

(335) Ταῦτα τοίνυν καί τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καί παρακαλεῖν μή κατελθεῖν σε ἀπό τοῦ οὐρανοῦ πρός τά ὧδε καί πρός τήν γῆν. Εἰ δέ καί αὖθις πρός σέ εἶπεν, ἀποδεξάμενός σου τήν ἀγάπην καί τήν ταπείνωσιν, ὁ φιλάνθρωπος καί πανάγαθος βασιλεύς· «Μή φοβοῦ φησίν. Ἐπεί γάρ ὑπεσχόμην συνεῖναί σοι, ὑπ᾽ οὐδενός κυριευθήσῃ τῶν ἐναντίων ἁπάντων· ἕξεις γάρ με ἐν παντί βοηθόν καί μειζόνως καί ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καί ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ μετά μείζονος καί περιφανεστέρας λαμπρότητος καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι», οὐδέ τότε θαρρῆσαι ἤ ἀμεριμνῆσαι ὅλως ἐχρῆν σε, ἀλλά μετά φόβου καί τρόμου, ὡς ἀπό ὕψους πρός βάθος που φρέατος βαθυτάτου καταφερόμενος, ἑρπετῶν παντοίων καί θηρίων ὄντος μεστοῦ, οὕτω τῇ μητροπόλει ἤ τῇ πατριαρχίᾳ ἤ τινι ἑτέρᾳ ἐπιβῆναι ἀρχῇ, ἐπισκοπῆς τυχόν ἤ προστασίας λαοῦ.

Εἰ δέ μή τοιοῦτον οἷον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησε σεαυτόν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ᾽ ὡς πρός ὕψος ἀνέρχεσθαί σε ἀπό τῶν κάτω μᾶλλον δοκεῖς, ὤ τῆς τόλμης, ὤ τῆς σκοτώσεως, ὤ τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γάρ ἀνθρώπων εἰσί ταῦτα λογικῶν τά νοήματα καί φρονήματα, ἀλλά ἀνοήτων καί ἐθνικῶν, ἤ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλεπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδότων ὅλως Θεόν καί τί ἐστι τό μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι μέν οὖν τό προΐστασθαι ποίμνης καί ὑπέρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίον ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικόν τῆς νόμου καί τῶν προφητῶν οὔσης κεφάλαιον, οὐδείς ἀντερεῖ· καί γάρ καί τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστός, τρίτον ἐρωτήσας εἰ φιλοῖτο πρός αὐτοῦ, κἀκείνου «Ναί, Κύριε,» (336) εἰρηκότος «σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε», «Ποίμανε, φησίν, εἰ φιλεῖς με, τά πρόβατά μου» πρός αὐτόν ἀνθυπέφερεν. Ὅτι δέ οὐκ ἀσκόπως οὐδέ παντί τῷ τυχόντι ταύτῃ τῇ διακονίᾳ ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλά μετά περισκέψεως ἀκριβοῦς καί φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντῃ που δῆλον τοῖς μή τελείως ἐσκοτισμένοις τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν. Πολλοί γάρ, οὐδέ αὐτό τοῦτο εἰδότες τό

ῥῆμα ὅπερ ἐστίν, οὐδέ τόν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ᾽ ὅν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τά αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιβαίνουσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καί τῇ ποίμνῃ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.

Ἀλλ᾽ ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καί σκοπήσωμεν τί τό ῥῆμα τοῦτο καί τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντος αὐτό τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ «Ποίμανε, φησί, τά πρόβατά μου», περί προστασίας ἆρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλά περί φροντίδος πραγμάτων ἤ χρημάτων τοῦ βίου, αὐτῶν δηλαδή τῶν λογικῶν προβάτων αὐτοῦ, ὅπως ἄν σῷα τῇ ἐκείνου ἐπιμελείᾳ διατηροῖντο ἤ καί εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; Ἆρα μή περί τροφάς τάς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καί παρέχειν λέγει αὐτοῖς τά ἐνδύματα; Μή ξένους ὄντας ὑπό στέγην ἄγειν τήν ἑαυτοῦ ἤ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἤ τούς πιστούς ἅπαντας συναχθέντας ἐπί τό αὐτό ἀναγκάζεσθαι προστάσσει τῷ ἀποστόλῳ μεριμνᾶν τά πρός τροφήν αὐτοῖς καί ἔνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὔμενουν οὐδαμῶς· οὐδέν γάρ τούτωνπροσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων· λέγει γάρ πρός τούς ἀποστόλους αὐτοῦ· «Μή κτήσησθε χρυσόν, μηδέ ἄργυρον, μή ῥάβδον, μή πήραν, μήτε δύο χιτῶνας». Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν μηδέν ὅλως κεκτῆσθαι, πῶς ἄν ἄλλοις μεταδιδόναι ἤ περί τοιούτων μεριμνᾶν ὅλως κελεύσειε; Καί πάλιν «Βλέπετε» φησίν «μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς», καί αὖθις· «Ἐργάζεσθε μή (337) τήν βρῶσιν τήν ἀπολλυμένην, ἀλλά τήν βρῶσιν τήν μένουσαν εἰς ζωήν αἰώνιον», οὐ πρός ἐκείνους μόνους ἀλλά καί ἡμᾶς δι᾽ ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καί προστάσσων, μᾶλλον δέ καί ἕτερα τούτων πλείονα. Καί γάρ εἰπών· «Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἤ τι πίητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δέ τά κρῖνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδέ νήθει», καί μετ᾽ ὀλίγα φησί· «Μή οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ἤ τί πίωμεν· ταῦτα γάρ πάντα τά ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γάρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δέ πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μή οὖν μεριμνήσητε περί τῆς αὔριον». Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα πλείονα τούτων εἰπών πρός αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἅ δέ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω».

Ὁ οὖν τινα περί τῆς αὔριον μή συγχωρῶν μεριμνᾶν, ἀλλά μόνην κελεύων ζητεῖν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἀπ᾽ ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτέ προσέταξε μεριμνᾶν τά εἰς διατροφήν καί ἔνδυσιν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἤ περί προστασίας καί ἐκδικήσεως αὐτῶν τε καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; Οὐδαμῶς· καί τοῦτο διά τῶν ἑξῆς εἰρημένων δηλοῖ· φησί γάρ· «Ἰδού ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων», καί πάλιν· «Ἐγώ δέ λέγω ὑμῖν μή ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαίτει». Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων τούς αὐτοῦ μαθητάς ἐκπέμψας καί αὐτοῖς καί δι᾽ αὐτῶν ἡμῖν νομοθετήσας τῷ τύπτοντι (338) εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα καί στρέφειν αὐτῷ καί τήν ἄλλην, καί τῷ θέλοντι κριθῆναι καί λαβεῖν ἡμῶν τόν χιτῶνα ἀφεῖναι τούτῳ καί τό ἱμάτιον καί μή ἀπαιτεῖν τῷ αἴροντι τά ἡμέτερα, πῶς περί ἐκδικήσεως ὅλως γηΐνου τινός πράγματος τῷ ποιμαίνειν μέλλοντι τά πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἤ μερίμνης βιωτικῆς ποσῶς ἅπτεσθαι, ἤ τά πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν φροντίδας καί ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτός πρῶτος ὁ ποιμήν προσετάγη ἀπέχεσθαι; Οὐδαμῶς. Καί τοῦτο μετά τήν εἰς οὐρανούς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον γάρ οὐδέν ὅλως εἰς χρείαν αὐτῶν τε καί τῶν παρ᾽ αὐτοῖς μαθητευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ᾽ οὐδέ αὐτά τά παρά τῶν πιστευόντων εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν προσφερόμενα καί παρά τούς πόδας αὐτῶν προτιθέμενα χρήματα ὅλως αὐτοί καταδέξαντο διοικεῖν καί τήν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφάς καί ἐνδύσεις ποιεῖσθαι. Εἶπον γάρ, φησί, πρός τόν λαόν· «Οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δέ ἐπί τούτῳ ἄνδρας ἱκανούς, ἡμεῖς δέ τῇ εὐχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν».

Ἐπεί οὖν ἀποδέδεικται μηδέν ὅλως περί γηΐνου πράγματος προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδέ περί αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας χρείας ἡμῶν, μήτε δέ διεκδικεῖν ἤ ἡμᾶς αὐτούς ἤ τούς ἀδελφούς ἡμῶν ἀδικουμένους καί ἐπηρεαζομένους παρά τινων, φέρε δή ἐξετάσωμεν τί ἐστι τό ῥηθέν παρά τοῦ Κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων·

«Εἰ φιλεῖς με, φησί, πλεῖον τούτων, ποίμαινε τά πρόβατά μου». Οἶδα δέ ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων σαφές τοῦτο γέγονε καί πολλοί τῶν συνετῶν ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τήν δύναμιν, ἀλλά δεῖ καί ἡμᾶς διά τούς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρός τήν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν.

Οὐδέν τοιγαροῦν ἕτερόν ἐστι τό ποιμαίνειν εἰ μή ἡ διά (339) τοῦ λόγου καί τῆς διδασκαλίας τῶν ποιμαινομένων ἐπιμέλεια· καί τοῦτο αὐτός ἔδειξεν ὁ Χριστός οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπών· «Ποσάκις ᾐτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιᾶσαί σε ὡς τόν σῖτον; Κἀγώ ἐδεήθην περί σοῦ, ἵνα μή ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου». Εἶτα προσέθετο καί τοῦτο εἰπεῖν πρός αὐτόν· «Καί σύ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριξον τούς ἀδελφούς σου». Τί οὖν ἐστι τό «στήριξον τούς ἀδελφούς σου»; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησίν, ὑποδείγματος, πληροφόρησον μηδέποτε εἰς ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ᾽ ἄν καί συμβῇ αὐτοῖς ἁμαρτῆσαι. Τί γάρ χεῖρον, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαί με τόν τῶν ἁπάντων δεσπότην; Ἀλλά μεταμεληθέντα καί πικρῶς κλαύσαντα εὐθύς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καί ἀπαρρησίαστον ὄντα πρός ἐμαυτόν μετά καί τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκάλεσα καί οὐδέ λόγῳ σοι μόνῳ ὑπέρ τούτου ὠνείδισα. Λοιπόν οὖν καί σύ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου· ποίμανον τά πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δέ οὐκ ἐν τῷ εἰσάγειν καί ἐξάγειν ἀπό νομῶν εἰς νομάς καί εὔτροφα καί πίονα ταῦτα τῷ σώματι συντηρεῖν, οὐδ᾽ ἐν τῷ περικλείειν φραγμοῖς καί τοίχοις, ἀλλ᾽ ἐν τῷ διδάσκειν αὐτά τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τά μέν τηρεῖν, τῶν δέ καταφρονεῖν, ἀλλά πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. «Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Καί ἐπιφέρει· «Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθείς σωθήσεται, ὁ δέ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

«Ποίμανε τά πρόβατά μου». Ὁ ποιμήν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει· οὐδέν ἑτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδέ ἀντέχεσθαι (340) τούτων ὅλως ἀνέχεται, ἀλλά καί οἰκίαν καί γυναῖκα καί τέκνα καταλιπών, ὅλην ἐν τῇ ἑαυτόῦ ποίμνῃ τήν σπουδήν ἐπιδείκνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ᾽ αὐτῇ

καί μακράς ἀποδημίας στελλόμενος, μή κλίνην ἔχων, μή στρωμνήν ἐπιφερόμενος, ἀλλ᾽ ὑποφέρων αἴθριος τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας καί τόν παγετόν τῆς νυκτός ὑπομένων διανυκτερεύει, ἀνέμοις καί κρυμῷ καί ἀέρι προσπαλαίων ἀεί, καί τῆς παραφυλακῆς καί ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοί δέ ἔξεστι καί ἐν οἰκίᾳ καί ἐν ὁδῷ καί ἐπί κλίνης καί στρωμνῆς καί ἐπί τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τά πρόβατά μου· πῶς; Διδάσκων αὐτά τήν εἰς ἐμέ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καί εἰλικρινῆ καί ἀδίστακτον, ἀγαπᾶν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ὡς αὐτούς οὕτως κἀγώ ἠγάπησα. Ὑπέρ αὐτῶν γάρ ἔθηκα τήν ψυχήν μου καί ἀπέθανον. Πρόθες αὐτοῖς ἀντί νομῆς ἀλόγου τήν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ζωοποιόν τροφήν· δίδαξον αὐτούς διά τῆς ἐργασίας τούτων καί ἐκπληρώσεως τήν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι· νουθέτησον καί παρακάλεσον αὐτούς οὕτως καθ᾽ ὥραν ἐμπίπλασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀεί κεκορεσμένοι ὦσι καί ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὁποῖα δέ τά ἐμά ἀγαθά καί διά ποίων τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τά ὑπάρχοντα ὑμῶν καί δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ὑμῖν βαλάντια μή παλαιούμενα, θησαυρόν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγαπᾶτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν· εὔχεσθε ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Μηδείς ὑμῶν κακόν ἀντί κακοῦ ἀποδῷ τινι. Ἄφετε καί ἀφεθήσεται. Ἐάν γάρ μή ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τά παραπτώματα αὐτῶν, οὐδέ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τά παραπτώματα ὑμῶν. Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, (341) ἵνα πλουτήσετε πνεύματι· καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσητε.

Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημί καί θανάτου, καί δύο κόσμων, τοῦ ὁρωμένου καί λυομένου καί τοῦ ἀοράτου καί αἰωνίου καί ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστῶτος καί τοῦ μέλλοντος, καί δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ᾽ αὐτοῖς ὄντων, ἀντικαθισταμένων ἀπ᾽ ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω καί τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ διαβόλου, καί τοῦ μέν σῴζειν σπουδάζοντος καί πρός ζωήν καί βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς προσκαλουμένου, τοῦ δέ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν καί τοῦ θανάτου ἐπιθυμοῦντος καί ὠρυομένου καθ᾽ ἑκάστην καί τίνα καταπίῃ διά τῆς τῶν προσκαίρων τούτων ἀπολαύσεως ζητοῦντος καί τῆς

αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπεργάσεται, φεύγειν ἡμᾶς δεῖ τόν πονηρόν ἐχθρόν καί πολέμιον καί πρός τό σῴζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καί τήν παρ᾽ ἐκείνου ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μή ὑπό τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους κατακυριευθῶμεν καί γενώμεθα ὑπό τάς παγίδας αὐτοῦ, δουλεύοντες αὐτῷ καί τῇ ἁμαρτίᾳ. Καί ὅτι μέν ἄρχων τοῦ κόσμου καί τοῦ αἰωνίου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· «Ἰδού ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἔρχεται καί ἐν ἐμοί εὑρήσει οὐδέν». Ἄρχων δέ οὐχ ὡς ἐξουσιαστής ἤ δεσπότης τοῦ κόσμου λέγεται - ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὅς οὐδέ κατά χοίρων ἔχει τήν ἀξουσίαν -, ἀλλ᾽ ὡς τούς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διά τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καί πραγμάτων καταδουλούμενος καί κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἄρχων δέ τοῦ σκότους λέγεται, ὡς ἀρχῆθεν μέν αὐτός ἐκπεσών τοῦ φωτός διά τῆς ἐπάρσεως καί κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δέ Θεός καί δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καί δημιουργός ὤν τῶν ἁπάντων, φυσικῶς καί ἐξουσιαστικῶς (342) ἄρχει πάντων τῶν ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων, φῶς ὤν ἀνέσπερον καί ἀπρόσιτον, Κύριος πάντων καί τῶν ἐνεστώτων καί μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καί τάς ἐντολάς αὐτοῦ ἀπαρατρώτους φυλάσσοντες καί τῶν προσκαίρων ἐν ἀπολαύσει συμμέτρῳ γινόμενοι καί εὐχαρίστως μετ᾽ ἐγκρατείας τούτων μεταλαμβάνοντες, ἀπ᾽ αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὁρωμένων πρός τά ἄφθαρτα καί εἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ καί Θεῷ τῶν ἁπάντων ὑποταγέντες καί τά προστάγματα τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δέ τά ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν διαπράξονται, μετά τοῦ ἀντικειμένου εὑρίσκονται ταττόμενοι, Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἄντικρυς, καθώς αὐτός φησιν ὁ Σωτήρ· «Ὁ μή ὤν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστι καί ὁ μή συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει».

Μηδείς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καί κοσμοκράτορι προστεθῇ· μηδείς μετ᾽ αὐτοῦ ταχθῇ· μηδείς κατά τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σύν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῇ· μηδείς κατά τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γένηται, μηδέ ὅπως τό αἰώνιον κληρονομήσῃ πῦρ ἀγωνίσηται· μή, παρακαλῶ, μή, τέκνα καί πατέρες καί ἀδελφοί. Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολεμίους Θεοῦ καί μόνον ἀκουόμενον. Πῶς δέ ἔστι στρατεύσασθαι κατά

τοῦ Χριστοῦ καί ὑπέρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινά ἀγωνίσασθαι ἔνθεν ἐρῶ. Ἐάν δικαίως ἤ ἀδίκως ὑβρίσῃ σέ τις ἤ λοιδορήσῃ ἤ ἐνδιαβάλῃ, καί μή πρᾴως φέρῃς τήν ἀτιμίαν, ἤ λυπηθείς καί δηχθείς τήν καρδίαν μή ὑπενέγκῃς καί χαλινώσῃς σου τῆς ψυχῆς τάς κινήσεις, ἀλλ᾽ ἤ ἀνθυβρίσῃς τόν σέ ὑβρίσαντα ἤ λοιδορήσῃς ἤ ἕτερόν τι είς αὐτόν ἐναντίον διαπράξῃς, ἤ πάλιν τούτων μέν οὐδέν είς αὐτόν ἀπεργάσῃ, ἀπέλθῃς δέ μῆνιν κατ᾽ αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου καί μή ἐξ ὅλης ἀφῇς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καί (343) ἀπό καρδίας σου εὔξῃ ὑπέρ αὐτοῦ, ἰδού ἐστρατεύσω μέν κατά τοῦ Χριστοῦ, ἀπ᾽ ἐναντίας ποιῶν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καί πολέμιος ἐγένου αὐτοῦ, ἀπώλεσας δέ καί τήν ἑαυτοῦ ψυχήν, ἐπισφραγίσας καί ἐπικυρώσας τάς προσγεγενημένας σου ἁμαρτίας καί ἀνεξαλείπτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐάν τίς σε πάλιν ῥαπίσῃ είς τήν δεξιάν σιαγόνα, εἶτα μή στρέψῃς αὐτῷ καί τήν ἄλλην, ἀλλά μᾶλλον ἀντιτύψῃς αὐτόν, γέγονας μέν στρατιώτης καί ὑπουργός τοῦ ἀντικειμένου Σατᾶν, ἔτυψας δέ οὐ τόν ἀδελφόν μόνον, ἀλλά καί δι᾽ αὐτοῦ τόν είπόντα μή τύψαι, προσθεῖναι δέ καί τήν ἑτέραν μᾶλλον αὐτῷ. Ἐάν δέ τις χρυσίον ἀφέληται ἀπό σοῦ ἤ ἕτερόν τι λαθραίως ἤ φανερῶς, δανεισάμενος τυχόν ἤ ἁρπάσας αὐτό, εἶτα δοῦναί σοι αὐτό μή βούληται, κακοπραγῶν ἤ καί ἀπορῶν,σύ δέ μή ὑπενέγκῃς εὐχαρίστως καί ἀμνησικάκως, ἀλλά σύρεις είς δικαστήρια τόν ἀφελόμενον τοῦτο καί συνηγόρους μισθοῦσαι, βοήθειαν τήν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καί δικαστηρίῳ παρίστασαι, ἀνιώμενος, λυπούμενος, ἄγων καί σύρων τόν ἀδελφόν, ὅρκοις καί ἐπιορκίαις χρώμενος καί παρασκεύαζων ὀμνύναι καί ἐπιορκεῖν τοῦτον καί ψεύδεσθαι, ὅ τῶν ἄλλων ἁπάντων χεῖρόν ἐστι, καί πρός τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν καί πάντα ποιεῖς καί πράττεις, ὥστε τά χρεωστούμενά σοι λαβεῖν , πῶς οὐχί φανερῶς καί σεαυτοῦ πολέμιος εἶς;

Ὁ γάρ κελευόμενος τούς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καί τό κατά δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαιτεῖν καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν ἀφιέναι τούτῳ καί τό ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τήν ἰδίαν τιθέναι ψυχήν είς θάνατον ὑπέρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ὅταν ὑπέρ χρημάτων ἀπολλυμένων δικάζῃ, παραβαίνων τήν πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, (344) ἀνιώμενος καί φυλακαῖς καθυποβάλλων τόν ἀδελφόν

σου, οὐχί προδήλως μαίνῃ, Θεόν παροργίζων καί αὐτῷ πολεμῶν καί σεαυτόν ἀποστερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνειν τό τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καί τά τούτου πρόβατα βόσκειν διά τῆς διδασκαλίας τῶν εἰρημένων, ὡς ἄν εὔτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καί πολυτόκα ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγρούς μεριμνᾶν ἐπί τό αὐτό καί φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα καί ἀποσοβεῖν τούς ἀδικεῖν βουλομένους καί ἐπηρεάζειν αὐτά, καί ποτέ μέν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτέ δέ ἀντιλογίαις καί ψεύδει ἀνθίστασθαι, ἐσθ᾽ ὅτε καί αἴτιος ὅρκων καί ἐπιορκιῶν γίνεσθαι; Ἀνάγκη γάρ, κἄν αὐτός ἀληθεύῃ, τούς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καί ὀμνύειν καί ἐπιορκεῖν φανερῶς. Εἰ δέ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητά τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἤ πῶς αὐτά τῷ εἰπόντι Θεῷ ἀρεστά· «Ἐγώ δέ λέγω ὑμῖν μή ὀμόσαι ὅλως, ἀλλ᾽ ἔστω ὑμῶν τό ναί, ναί, καί τό οὔ, οὔ· τό γάρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι», καί πάλιν· «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν ὅ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι ὑπέρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;

Μή δή οὖν, εἴ γε πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ Χριστῷ καί τοῖς λόγοις τούτοις πείθομεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διά δόξαν ἀνθρωπίνην καί τρυφήν καί ἀπόλαυσιν σώματος, τό κρῖμα τοῦ Θεοῦ δεδοικότες καί τήν φρικτήν ἐκείνην ἀπόφασιν ἥν διά τοῦ προφήτου Ἰωήλ ὁ Θεός κατά τῶν ἀναξίων ποιμαινόντων τά πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφήνατο· «Τάδε λέγει, φησίν, Ἀδωναΐ Κύριος· Ὦ ποιμένες Ἰσραήλ, μή βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; Οὐχί τά πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἰδού τό γάλα κατεσθίετε καί τά ἔρια περιβάλλεσθε καί τό παχύ ἐσφάζετε καί τά πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. (345) Τό ἠσθενηκός οὐκ ἐνισχύσατε καί τό ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καί τό συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καί τό κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καί τό πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καί τό ἀπολωλός οὐκ ἐπεζητήσατε καί τό ἰσχυρόν κατειργάσασθε μόχθῳ καί ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά καί ἐν παιγνίῳ καί διεσπάρη τά πρόβατά μου διά τό μή εἶναι ποιμένας». Καί μετ᾽ ὀλίγα· «Τάδε λέγει Ἀδωναΐ Κύριος· Ἰδού ἐγώ ἐπί τούς ποιμένας καί ἐκζητήσω τά πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καί καταπαύσω αὐτούς τοῦ μή ποιμαίνειν τά πρόβατά μου». Καί πάλιν· «Καί ὁ σκοπός ἐάν ἴδῃ τήν ῥομφαίαν

ἐρχομένην καί μή σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καί ἐπελθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχήν, αὕτη μέν διά τήν αὐτῆς ἁμαρτίαν ἐλήφθη, τό δέ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρός τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω». Φοβερά ταῦτα καί φρίκης ἀπάσης, ὦ ἀδελφοί.

Διά δή τοῦτο σπουδάσωμεν ποιμᾶναι μᾶλλον πρότερον καλῶς ἑαυτούς ὡς Χριστοῦ ποίμνιον, ὡς βασίλειον ἱεραύτεμα, καί καθυποτάξαι τήν σάρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μή τό κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπό τοῦ χείρονος ἐκνικᾶται. Καί ὁπόταν είς τόν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθόν εἰσέλθωμεν καί τοῖς νάμασι ταύτης τῶν δακρύων τούς σπίλους τῆς ἁμαρτίας ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δέ πρᾷον καί γαληνόν τό πνεῦμα ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε δίψῃ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διά τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσεως, εἶτα, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ καί συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλαβόντες, κτησώμεθα καθαράν τήν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ καί ὀψόμεθα τό φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτό τό Πνεῦμα δηλονότι τό Ἅγιον ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν ἡμῖν τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὡς τά διεστῶτα ἐν ἡμῖν είς ἕν ἐπισυνάψαντες (346) φρόνημα διά τῆς βαθείας εἰρήνης, καί εἰρηνεύσωμεν πρῶτον ἡμᾶς αὐτούς καί σύμφωνον ὄργανον διά σώματος καί ψυχῆς ἀποτελέσωμεν ἑαυτούς ἐν ἑνί Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ᾽ ὅταν καί ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καί συμφοραῖς ὑπομείνωμεν τόν Χριστόν καί ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καί βλασφημούμενοι παρακαλῶμεν καί καταρώμενοι εὐλογῶμεν, μή λογιζόμενοι τό κακόν ἐν μηδενί μηδαμῶς, ἀλλά πάντα στέγωμεν, πάντα ὑπομένωμεν, τό δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπό τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀρετῶν, καί οὕτως, διά πάντων καί ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τήν κατά Χριστόν αὐξήσωμεν ἡλικίαν καί ἀναδράμωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, είς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ Θεοῦ καί ἐν σοφίᾳ τῶν ὑπό τοῦ παναγίου Πνεύματος χορηγουμένων λόγων καί μυστηρίων, τότε καί ἐπί τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχάτους ἑαυτούς ἐπιδώσωμεν, εἴ γε καί καλούμεθα ἄνωθεν, κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος».

Ἕως δέ εἰς τοῦτο διά πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν, σχολάσωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατά Θεόν πατράσιν ἡμῶν καί αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ, καθ᾿ ἑκάστην μετανοοῦν τες καί τοῖς κατά Θεόν δάκρυσι καθαιρόμενοι, ὡς ἄν δυνηθῶμεν γνῶναι Θεόν καί ὅτι ἀψευδής ἐστι τά ἐπηγγελμένα παρ᾿ αὐτοῦ διδόναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καί ποιοῦσιν αὐτοῦ τά θεῖα προστάγματα· ὅς καί καί ἀποδώσει ἑκάστῳ τόν μισθόν κατά τά ἔργα αὐτοῦ, ἡνίκα τήν βασιλείαν παραδώσει, τά πάντα ὑποταγέντα αὐτῷ τῷ Θεῷ καί Πατρί, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ´ (347)

Εἰς τό ῥητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσί». Καί πῶς ἐξαγοράζεταί τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρούσης ζωῆς.

Οὐδέν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἁπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῇ, νυκτός καί ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἱρουμένῃ, ὡς ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἔρευνα. Ἐν αὐταῖς γάρ ἐγκεκρυμμένη οὖσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἡδονῆς ἁπάσης πληροῦσθαι ποιεῖ τήν νοεράν αὐτῆς αἴσθησιν, καί ὅλην ἀπό τῶν γηΐνων και τῆς τῶν ὁρωμένων ταπεινώσεως ἄρασα, ἀγγελοειδῆ ταύτην καί ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδίαιτον ἀπεργάζεται. Ἀλλά γάρ ἴδωμεν τί καθ᾿ ἑκάστην ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καί τῶν αὐτοῦ θεοπνεύστων ῥημάτων τινά συνετῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καί τόν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καί τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην ψυχῆς καί ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστι τό παρ᾿ ἡμῶν ἐρευνώμενον; Ὅ παραινεῖ λέγων ὁ Παῦλος· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν». Ἀλλ᾿ ἀπό τῶν βιωτικῶν πραγμάτων σκοπήσαντες, καί τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὥσπερ γάρ πᾶς ἔμπορος καί χειροτέχνης καί γεωργός, ἀλλά μήν καί πᾶς τις ἄλλος ὁ τήν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα καί ἐπιμελείας χρῄζει πολλῆς εἰς τό ἔργον (348) αὐτοῦ, ὡς, ἐάν μικρόν χρόνον ἤ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην

ὑφίσταται τήν ζημίαν, οὕτω καί ἐπί τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καί ἔργων καί πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

Ἀλλά γάρ ὡς ἐν ὑποδείγματι πρῶτον περί ἑνός τούτων τῶν ἐμπορευομένων εἴπωμεν λεπτομερέστερον πρός τήν ἀγάπην ὑμῶν. Ἐάν οἱ ἔμποροι πάντες πρός τήν πανήγυριν τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαί τι καί κερδῆσαι ἀπό τῆς πραγματείας αὐτῶν, εἷς δέ τούτων τούς μέν βλέπειν προάγοντας αὐτοῦ, τούς δ᾽ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐρχομένους καί σπουδῇ πολλῇ φθάζοντας αὐτόν, ἤ πρός τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὁρᾷ διερχομένους αὐτούς καί πρός τήν πανήγυριν μετά σπουδῆς ἀπερχομένους, αὐτός ῥαστώνῃ καί ῥαθυμίᾳ κρατούμενος, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μέθῃ καί τρυφῇ προσασχολούμενος καί φίλτρῳ πόρνης γυναικός ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τήν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος, οὐχί οὗτοι μέν ἐξηγοράσαντο τόν καιρόν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καί μετά κέρδους μεγάλου ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δέ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ καί μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἶτ᾽ οὖν ἀπεμπολήσας αὐτόν; Εἰ δέ καί τήν πανήγυριν σύν αὐτοῖς καταλάβῃ καί πάντες μέν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθύς πρός πραγματείαν χωρήσουσι καί ἄλλος μέν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι᾽ οὗ κερδῆσαι ἐπ᾽ αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δέ μηδέν ὅλως ἐπιφερόμενος περιτρέχει ζητῶν εὑρεῖν πόθεν καί δανείσασθαι, ἤ καί μετά τό εὑρεῖν χρυσίον, ἐάν ληθῇ ἡ πανήγυρις καί καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχί καί αὖθις ἀπώλεσε τόν καιρόν, ἄνευ χρυσίου εἰς τήν πανήγυριν ἀπελθών; Εἰ δέ καί χρυσίον ἐπιφερόμενος τήν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐάν ἀφείς ἐν σπουδῇ πραγματεύσασθαι ἄρξηται τάς σκηνάς τῶν καπήλων καί τῶν μαγείρων καί τῶν τά λοιπά βρώματα ἀπεμπολούντων περιϊέναι καί ποτέ μέν ἐκ τούτων ποτέ δέ (349) ἐξ ἑτέρων λιχνευόμενος ἐσθίῃ καί πίνῃ, καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί ἐάν μέθῃ καί ἀσελγείαις καταδαπανήσῃ τό χρυσίον αὐτοῦ, οὐχί καί οὗτος τόν καιρόν ἀπώλεσε καί τά προσόντα αὐτῷ ἀφρόνως κατεδαπάνησεν;

Ὁ δέ καί ἐν τῇ πανηγύρει μετά χρυσίου παραγινόμενος καί μηδέν ἐξ ὧν εἴπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλά μετά τῶν συνεμπόρων αὐτοῦ εἰσελθών ἐν αὐτῇ, ἐάν μόνον ἅπασαν τήν πανήγυριν περιέρχηται, κατασκοπῶν καί καταμανθάνων ποτέ μέν τούς γνωρίμους, ποτέ δέ καί τούς μή γνωριζομένους αὐτῷ, οἰκείους τε καί

ἀλλοτρίους, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται, αὐτός δέ μηδέν πραγματεύσηται καί οὕτως ἀκαίρως περιερχομένου αὐτοῦ διαλυθείη πάλιν ἡ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάντων εἰς τά οἰκεῖα, οὐχί οἱ ἐμπορευσάμενοι μέν τόν καιρόν ἐξηγοράσαντο ἐν σπουδῇ, τά τῷ καιρῷ πρέποντα ἐργασάμενοι καί κέρδος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δέ περιεργαζόμενος τά ἀλλότρια καί μή πραγματευσάμενος, εἰ καί συνῆν αὐτοῖς, ἐζημιώθη τόν καιρόν, μηδέν ἐκ τοῦ εὑρηθῆναι εἰς τήν πανήγυριν ὠφεληθείς; Εἰ δέ καί ἄλλοι μέν αὖθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καί ληστῶν ἐφόδου καί κόπου ὁδοιπορίας καί μακρᾶς ὁδοῦ καταφρονοῦσιν, ὁ δέ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἄν ὑπό πάντων παρακαλῆται συνοδοιπορῆσαι αὐτοῖς, κἄν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐτόν ἀκούῃ ἀπό τῶν προσδοκωμένων αὐτῷ κακῶν, οὐ προαιρεῖται ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καί ἀπελθεῖν πραγματεύσασθαι μετ᾽ αὐτῶν ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχί οἱ μέν καιρόν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πραγματευσάμενοι καί κερδήσαντες, ὁ δέ τοῦτον ἀφρόνως ἐζημιώθη, φοβηθείς ἐκεῖ φόβον οὗ οὐκ ἦν φόβος;

Οὕτω τοιγαροῦν ἐστι καί ἐπί πάσῃ πράξει καί ἐργασίᾳ πνευματικῇ. Ὅταν γάρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύωνται τοῦ Θεοῦ καί τάς ἀρετάς πάσας μετά σπουδῆς καί θέρμης ἐργάζωνται, (350) ἡμεῖς δέ ἐν ἀμελείᾳ καί ἀργίᾳ διάγωμεν, ἐκεῖνοι μέν ἐξηγοράσαντο τόν καιρόν καί τά μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δέ καί ἑαυτούς καί τόν καιρόν ἀπωλέσαμεν. Ἀλλά γάρ ἔτι τό νόημα ἐξετάσωμεν. Τί οὖν φησιν· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν»; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεταί τις τόν καιρόν καί τίς ἐστιν οὗτος καί τίνες αἱ πονηραί ἡμέραι δι᾽ ἅς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τόν καιρόν; Καιρός πραγματείας ἀνθρώπου παντός ὁ χρόνος οὗτός ἐστι τῆς παρούσης ζωῆς· ταύτης δέ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραί εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μή καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ σωφρόνως καί δικαίως μετά φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καί φέρων ἐν ἁδρίᾳ καί ὑπομονῇ ψυχῆς τά ἐπίπονα καί λυπηρά τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καί θλίψεων, εἴτε ἐξ ὁρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τόν καιρόν φρονίμως καί καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς παρούσης ζωῆς. Καί ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν

ἐπισυμβαινόντων καθ᾽ ἑκάστην τῷ βίῳ τόν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ εἰδώς καλῶς τόν παρόντα πραγματεύσασθαι καιρόν, ὅποταν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καί ὀνείδη καί ἀτιμίαι καί σκώμματα, ὡς γνωρίζων τά χρήματα καί τό ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προειδώς, ἁρπάζει ταῦτα καί αἴρει ἐπ᾽ ὤμων αὐτοῦ καί χαίρων πορεύεται, ὑπομονήν μόνην ἀντί χρυσίου καταβαλλόμενος καί οὕτως ἐξαγοράζεται τόν καιρόν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ὅν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες, χαμευνοῦντες καί πολλά οἴκαδε κοπιῶντες, εὑρεῖν ἤ λαβεῖν ἤ κερδῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μή εἰδώς οὕτως πραγματεύσασθαι ἀπόλλει τόν καιρόν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἰ δοκεῖ δέ, καί ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τόν λόγον γυμνάσωμεν. Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλουμένων ὑπό τινος, εἰ ὁ μέν αὐτῶν δειλίᾳ καί φόβῳ τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καί τιμωριῶν φυγῇ χρήσοιτο καί ἀπελθών κρυβηθῇ, (351) ὁ δέ γε ἕτερος παρρησιάσεται καί πολλάς ὑπέρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βασάνους ὑπενέγκῃ, ἤ καί θάνατον αὐτόν ὑποστῇ, ποῖος τούτων ἐξηγοράσατο τόν καιρόν; Ὁ κρυβείς καί τάς θλίψεις διεκφυγών, ἤ ὁ πολλά παθών καί ὑπενεγκών ἤ καί ἴσως ἀποθανών; Εὔδηλον ὅτι πάντως ὁ τάς θλίψεις ὑπομείνας καί τόν θάνατον μή παραιτησάμενος οὗτός ἐστιν ὁ τόν καιρόν ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δέ σύν τῷ καιρῷ καί τήν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διά θλίψεων καί πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα, τά αἰώνια ἀγαθά καί τήν ἄληκτον εὐφροσύνην ἀξαγοράζονται καί διά τοῦ σωματικοῦ θανάτου τήν μετά τοῦ ἀθανάτου καί αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καί ἀθάνατον διαγωγήν τε καί κατοικίαν. Καί καθάπερ ἔμπορος, πολλά τινα καί πολύτιμα εὑρών πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, ὀβολῷ τυχόν ἑνί ἤ νομίσματι, μετά χαρᾶς αὐτό καί ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τά τίμια ἐκεῖνα λαβεῖν ἐφιέμενος, οὕτω καί ὁ ὑπέρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καί σπουδῇ θανεῖν αἵρεται, ὡς δι᾽ ὀβολοῦ ἑνός, τοῦ θανάτου λέγω, τά αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθά. Οὐχ οὕτως δέ οἱ φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καί οἱ φιλόπλουτοι· ἀλλ᾽ ἐπάν πρός παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπό τινος

τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυγχανόντων, τήν παρ᾽ αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καί ἀτιμίαν ἤ ἀποστροφήν καί χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μή δυνάμενοι, προδιδοῦσι τά αἰώνια καί ἀτίμητα καί ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τά πρόσκαιρα καί φθαρτά καί μηδενός ἄξια, καί ἀπολλύουσι τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτήν δηλαδή τήν ζωήν τήν αἰώνιον· οἵ καί τήν ἄνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις προτιμῶνται καί εἰς αἰῶνας ἀπείρους κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τόν καιρόν. Ὅπερ ἵνα μή πάθωμεν καί ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα, παρακαλῶ, τόν παρόντα καιρόν, ἕως ἔτι ἡ πανήγυρις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἵσταται, (352) ἐπειδή αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσι πονηραί, μυρία καθ᾽ ἑκάστην ἐπεγείρουσαι τά κύματα τῆς κυμαινομένης καθ᾽ ἡμῶν ἁλμυρᾶς ἁμαρτίας, ποτέ μέν διά τῆς εὐπαθείας τοῦ σώματος καί τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινημάτων ζάλης καί τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τάς ψυχάς, ποτέ δέ διά τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὁρατῶν καί ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ἀθυμίαν καί ἐπιθυμίαν καί θυμόν ἄγριον ἐμβάλλουσαι καί διεγείρουσαι τάς καρδίας ἡμῶν καί διά τῶν τοιούτων μακράν ὅλους ἡμᾶς ποιοῦσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐξαγορασώμεθα οὖν τόν καιρόν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδοῦντες τάς προθέσεις ἡμῶν καί ὅλους ἑαυτούς εἰς μόνην τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τήν κτῆσιν καί τό κέρδος τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καί φύγωμεν τάς πονηράς ἐκείνας ἡμέρας καί τήν ἀκοήν ἐκείνην τήν πονηράν, τήν τούς ἁμαρτωλούς ἀποπέμπουσαν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Ἐξαγορασώμεθα τήν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διά τῆς τῶν ὁρωμένων καταφρονήσεως καί τῆς τῶν κρειττόνων μελέτης καί ἐργασίας, καί φευξόμεθα τό φρόνημα τῆς σαρκός, ὅ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ᾽ οὐδέ τῆς ἀπολαύσεως τῶν προσκαίρων ἁρπάσαι ἡμᾶς καί πρός τά διαμένοντα καί αἰώνια ἐμβιβάσαι ἡμῶν τήν διάνοιαν· ὅ ζῆσαι κατά Θεόν οὐκ ἐᾷ τόν κρατούμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλά κατασπᾷ τήν ψυχήν ἀεί μᾶλλον εἰς τάς κτηνώδεις ὁρμάς τῆς σαρκός καί ὅλον κτηνώδη τόν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἐξαγορασώμεθα τήν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι᾽ ἧς Θεῷ οἰκειούμεθα, διά πάσης εὐσεβείας καί διακρίσεως διακρίνοντες τοῦ δικαίου τό ἄδικον καί προτιμούμενοι τήν ἀρετήν τῆς κακίας, (353) μή διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἴσοδον ἤ παρρησίαν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καί ἀπώλειαν, ἀλλ᾽ ἀπονέμοντες τήν τιμήν ἑκάστῳ ἀξίως, καί τῷ μέν σώματι παρέχοντες αὐταρκῶς διατροφάς καί σκεπάσματα, τῇ δέ ψυχῇ, τό ὅλον ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θείᾳ τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαῖς, ἐν δάκρυσί τε καί ἀναγνώσεσιν αὐτήν διατρέφοντες καί καθαίροντες εἰς ὑποδοχήν τοῦ θείου φωτός, αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὅς καί δικαιώσει διά τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καί δικαίους ἡμᾶς ἀποδείξῃ τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνούς τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

Ἐξαγορασώμεθα τήν ἁδρίαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ καί καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησί, κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν», ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατά τῆς ἁμαρτίας ἱστάμενοι καί τόν πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοί στρατιῶται Χριστοῦ ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαῖς, ἐν πένθει, ἐν σάκκῳ καί μετανοίᾳ καί ἀενάοις δεήσεσι, ἵνα τόν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν τῷ Χριστῷ.

Ἐξαγορασώμεθα τήν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν διά πάσης ἐγκρατείας καί ταπεινώσεως, ἐπειδή ὁ νομίμως ἀθλῶν καί ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα ἐγκρατεύεται κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐάν γάρ ταύτην κτησώμεθα, φευξόμεθα τάς πονηράς ἡμέρας τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας καί τοῦ θυμοῦ καί αὐτῆς τῆς σαρκός τῆς ὄντως πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τόν μολυσμόν τόν ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, (354) τήν τοῦ συνειδότος κατάκρισιν, τήν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τήν τῶν ἀνθρώπων κατάγνωσιν, αὐτήν τήν ἀποστροφήν τοῦ Θεοῦ, καί μεγάλα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματείᾳ κερδανοῦμεν, τόν καιρόν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρούσης ζωῆς καί τήν ὁδόν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καί σωφροσύνῃ, τό βάρος δηλαδή καί τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείας βαστάσαντες.

Οὕτω γάρ τόν παρόντα καιρόν πραγματευόμενοι, παραχωροῦντες τοῖς βουλομένοις τά πρόσκαιρα καί μόνων τῶν ἀφθάρτων καί αἰωνίων ἀντιποιούμενοι, καταντήσομεν εἰς εὔδιον λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίως τοῦ Πνεύματος καί οὐ φοβηθησόμεθα ἤ τήν πονηράν ἐκείνην ἀκοήν τήν τούς ἁμαρτωλούς ἐλαύνουσαν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον, ἤ τάς πονηράς ἐκείνας βασάνους καί τήν φρικτήν ἡμέραν καί καταδίκην τῆς κρίσεως, αὐτόν ἐπιφερόμενοι τόν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύματος, ὅν εὕρομεν καί ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τά θελήματα, τά φρονήματα, τάς προθέσεις καί τάς δυνάμεις ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ καιροῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τόν παρόντα βίον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σύν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ (355)

Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδυόμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοί χρηματίσαντες.

Καλῶς ἡμᾶς ἑστιάσας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καί κατευφράνας ἡμῶν τάς καρδίας, ἑτέραν αὖθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἑστίασιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων αὐτοῦ, πλήρη μέν ἐδεσμάτων πνευματικῶν καί ἀφ᾽ ὧν ὁ ἔσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμενος ὁμοῦ καί στηριζόμενος τήν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ ζωτικῷ καί τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καί γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πλήρη δέ καί χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ᾽ οὗ πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καί ἡδονῆς ἡ ψυχή καί, τά κάτω λιποῦσα τοῦ βίου, πρός οὐρανούς καί Θεόν κούφῳ τῷ πτερῷ τῆς διανοίας ἀνέρχεται. Ἴδωμεν οὖν τίς ἡ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστόλου καί τί τά ταύτης ἐδέσματα. Ἀλλ᾽ ἐπάρωμεν τάς διανοίας ἡμῶν ἀπό τῶν γηΐνων καί φθειρομένων καί,

ὡς λογίων Θεοῦ μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετά ἀκριβείας ἁπάσης, ἵνα καί ἀξίως συνεστιαθῆναι ἀξιωθῶμεν τῷ λέγοντι Πνεύματι διά τοῦ Ἀποστόλου τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. (356) Φησί δέ· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ». Μή ἁπλῶς παραδράμῃς τόν λόγον καί ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ· βάθος γάρ πολύ νοημάτων ἔγκειται είς τήν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεύνης καί προσοχῆς. Ἀλλά τήν ἀκοήν ὑπόθες ἑτοίμην, καί εἴσῃ τό ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.»

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί· καί οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι». Πρῶτον καί χοϊκόν ἄνθρωπον τόν Ἀδάμ φησι, καθώς γέγραπται· «Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβών ἀπό τῆς γῆς». Πλασθείς οὖν χοϊκός ἀπό τῆς γῆς καί πνεῦμα λαβών ζωῆς, ὅ ψυχήν νοεράν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λαβών ἐντολήν ἐργάζεσθαι καί φυλάσσειν. Τίνα τρόπον; Ἵνα, ἕως ἄν ταύτην φυλάσσοι καί ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καί ἀϊδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται καί σύν αὐτοῖς ἀενάως τόν Θεόν ἀνυμνῇ καί δέχηται τάς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις καί Θεόν ὁρᾷ νοερῶς καί τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ᾗ δ᾽ ἄν ὥρᾳ τήν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν παραβῇ καί φάγῃ ἀπό τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός μή φαγεῖν, θανάτῳ παραδοθῇ καί τούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς πηρωθῇ, τήν καταστολήν τῆς θείας δόξης ἀποδυθείς, καί ἐμφραγῇ τά ὦτα καί αὐτῆς τῆς μετά τῶν ἀγγέλων ἐκπέσῃ διαγωγῆς καί τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῇ. Ὅ καί παραβάντι συνέβη καί ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καί ἀϊδίου ζωῆς. Ἅπαξ γάρ τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδάμ παραβάς καί τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τό οὖς ἑαυτοῦ παρασχών ψιθυρίσαι καί πεισθείς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ῥημάτων ἀκουτισθείς, (357) λαλοῦντι κατά τοῦ πεποιηκότος Δεσπότου, τοῦ ξύλου ἐγεύσατο καί, αἰσθητῶς ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τήν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καί ἰδών, ἁπάντων ἐστερήθη δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὠσί βεβήλοις λόγους θείους θεοπρεπῶς τε καί πνευματικῶς, τούς

ἐνηχουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλά γάρ μήτε τήν δόξαν ἐκείνην τήν ἄρρητον καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἑκουσίως τόν νοῦν αὐτοῦ καί κατανοήσας ἐμπαθῶς τόν τοῦ δένδρου καρπόν καί τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὄφει· «Ἧ δ᾽ ἄν ὥρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν.

Οὗτος οὖν ὁ χοϊκός ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθείς καί μεταλαβών ἐξ αὐτοῦ, τόν νοητῶν ἁπάντων καί οὐρανίων ἀγαθῶν ὁλικῶς ἀπεστερήθη καί είς τήν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγείων καί ὁρωμένων κτισμάτων αἴσθησιν κατηνέχθη· καί γέγονεν, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἴπω, πρός τά ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὖ καί φθαρτός καί ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθείς κτήνεσι κατά τόν οὕτω βοῶντα προφήτην· «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὡμοιώθη αὐτοῖς». Ἔμαθες ἐξ οἵας δόξης καί ἀθανάτου τρυφῆς τε καί διαγωγῆς εἰς οἵαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἵαν αἰσχύνην καί ἄγνοιαν, εἰς οἵαν πτωχείαν ἐκ πλούτου πολυόλβου κατέπεσεν; Οὕτω τοίνυν ἐγένετο καί ἦν, εἰ καί μή πάντα εἰπεῖν ἠδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

Ἴδωμεν οὖν καί ἀπό τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει καί ὁ δεύτερον ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οὗτος, Θεός ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρός ἄναρχον γέννημα, ἀσωμάτου ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπροσίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, (358) ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀοράτου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ καί Θεός, δι᾽ οὗ τά πάντα ἐγένετο τά ἐν τῷ οὐρανῷ τά ἐπί τῆς γῆς καί, ἵνα συνελών εἴπω, οὕτως ὤν καί τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρί καί τόν Πατέρα ἔχων μένοντα ἐν αὐτῷ, μή χωρισθείς ἐξ αὐτοῦ, μή καταλιπών ὅλως αὐτόν, κατῆλθεν ἐπί τῆς γῆς καί ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς παρθένου· καί ἐνηνθρώπησεν, ἴσος ἡμῖν ἀτρέπτως κατά πάντα γενόμενος χωρίς ἁμαρτίας, ἵνα διά πάντων τῶν ἡμετέρων διελθών ἀναχωνεύσῃ καί ἀνακαινίσῃ τόν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον καί δι᾽ ἐκείνου πάντας τούς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας καί γεννωμένους, ὁμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτούς. Ἐπειδή γάρ ὁ τεκών Ἀδάμ φθαρτός καί θνητός, προσθήσω δέ καί κωφός καί τυφλός, ἀπό τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου καταστολῆς καί ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, οἷος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι

καί πάντες οἱ ἐκ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοί γεγόνασι, φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυμνοί καί ἀναίσθητοι, μηδέν τῶν ἀλόγων διαφέροντες ζῴων, ἤ χείρονες μᾶλλον είπεῖν καί αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὡς τά καθ᾿ ἕκαστον πάθη συμπεριλαβόντες ἐκείνων καί ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

Είς τοσαύτην γάρ ἄγνοιαν Θεοῦ καί τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοϊκοῦ τούτου χοϊκοί γεννηθέντες, ὥστε ἥν ὤφειλον ἀπονεῖμαι Θεῷ τήν τιμήν τῇ ὁρωμένῃ ταύτῃ κτίσει ἀπένειμον, καί οὐ μόνον οὐρανῷ καί γῇ καί ἡλίῳ, σελήνῃ τε καί ἄστροις καί πυρί καί ὕδατι καί λοιποῖς, ἀλλά γάρ καί αὐτά τά αἰσχρά θεοποιήσαντες πάθη ἅ μηδέ ἐννοεῖν, μή ὅτι γε πράττειν, αὐτούς ὁ Θεός ἀπηγορεύσεν, ὡς θεούς - ὤ τῆς ἀναισθησίας – στήσαντες προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, ἀλληλοφονίαν, καί εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ Θεός - ἄπαγε τῆς βλασφημίας - ἀλλ᾿ ὁ διάβολος (359) καί προστάττει καί ὑποβάλλει καί ἀποδέχεται, δι᾿ ὧν κατεδουλώσατο καί καταδουλοῦται ἅπαν τό τῶν ἀνθρώπων γένος καί ὑποχειρίους αὐτοῦ καί δούλους πεποίηκε καί ποιεῖ. Ὅθεν, κἄν εὑρέθη τις πάλαι ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων καί χιλιάδων μή ὑποκύψας αὐτοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι καί θελήμασι τούτοις, ἀλλ᾿ ἐπεί καί αὐτός διά τό κατάγεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἁμαρτησάντων δοῦλος ἦν τοῦ τυράννου θανάτου καί τῇ φθορᾷ τούτου παρεδίδοτο καί τῷ ᾅδῃ ἀσυμπαθῶς παρεπέμπετο, μηδενός ὄντος δηλαδή τοῦ δυναμένου σῶσαι καί αὐτόν ἐκλυτρώσασθαι, διά δή τοῦτο οἰκτειρήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεός Λόγος κατῆλθεν, ὡς οἶδε, καί ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἤ ῥεύσεως - , ἀλλ᾿ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ἀναλαβών γάρ ἐκ τῶν πανάγνων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην, ἐγένετο ἄνθρωπος, σάρξ ὅλος αὐτός χρηματίσας καί γεγονώς, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλονότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, καθώς γέγραπται· «Καί ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο τό πᾶσιν ἀκατάληπτον καί πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα, ὅτι ὁ αὐτός καί ἄτρεπτος ἔμεινε τῇ θεότητι καί ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.

Καθάπερ γάρ τόν Ἀδάμ ἀπό τῆς γῆς ἔπλασεν ὁ Θεός καί πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο, καί ἐγένετο ἄνθρωπος

τέλειος εἰς ψυχήν ζῶσαν ἄνευ συνουσίας καί ῥεύσεως, οὕτως ὁ ἐκεῖνον δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καί ῥεύσεως ἄνθρωπος γίνεται· καί ὥσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεός ἔκστασιν ἐπί τόν Ἀδάμ καί ὕπνωσε καί λαβών μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνῳκοδόμησε καί ἐποίησε τήν γυναῖκα, οὕτω καί ἐνταῦθα πεποίηκε. Πῶς καί τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἐστιν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ἤγουν ἀπό τῆς γυναικός αὐτῆς, (360) ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καί ᾠκοδόμησεν αὐτήν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱός ἐπ᾽ ἀληθείας τοῦ Ἀδάμ· ἄνθρωπος δέ χρηματίσας καί γεγονώς ὅμοιος ἡμῖν κατά πάντα πλήν ἁμαρτίας, πάντων εὐθύς ἀνθρώπων συγγενής τό κατά σάρκα ἐγένετο.Τοῦτο γάρ καί ἕτερός τις τῶν πρό ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπών· «Τήν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καί τήν ἀδελφότητα». Ἀλλ᾽ αὐτός Θεός ὁμοῦ καί ἄνθρωπος, καί ἡ σάρξ αὐτοῦ καί ἡ ψυχή αὐτοῦ ἁγία καί ὑπεραγία ἦν καί ἔστι· Θεός ἅγιος, ὥσπερ ἦν, ὁ αὐτός καί ἔστι καί ἔσται· ἄμωμος καί γάρ ἦν ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καί ἀμίαντος· τοιαύτη δέ ἦν καί ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δέ γε λοιποί τῶν ἀνθρώπων, εἰ καί ἀδελφοί καί συγγενεῖς αὐτοῦ τό κατά σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλά χοϊκοί ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καί οὐχί εὐθύς ἐγένοντο ἅγιοι καί υἱοί Θεοῦ. Αλλά προσέχετε ἀκριβῶς τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι· ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἁπάντων δέ ἀνθρώπων συγγενής καί ἀδελφός ἐχρημάτισε. Μόνος οὖν Υἱός Θεοῦ καί Θεός καί ἄνθρωπος ὤν, μόνος ἦν καί ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τούς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλάνθρωπος, μόνος ἐλεήμων καί εὔσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καί φῶς ὤν τό ἀπρόσιτον.

Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δέ κειμένων ἐν τῷ θανάτῳ καί τῇ φθορᾷ καί μηδεμίαν κοινωνίαν ὅλως ἐχόντων μετ᾽ αὐτοῦ, εἰ μή μόνην, ὡς ἔφαμεν, τήν κατά σάρκα συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνά μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ φημί καί ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπείπερ πτωχοί ὄντες καί μηδέν ὅλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντί πάντων τήν εἰς αὐτόν πίστιν δεξάμενος, (361) ἐλεήσας ἡμᾶς ὁ Θεός τήν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν καί τήν ἀπαλλαγήν τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς καί τήν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσηται· ἅς

καί μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὁλοψύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καί οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλά καί τά λοιπά ἅ ἡμῖν ἐπηγγείλατο καί διά τῶν ἁγίων εὐαγγελίων καθ᾽ ἑκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλεται. Τίνα εἰσι ταῦτα; Τοῦ δι᾽ ὕδατος καί Πνεύματος ἀναγεννᾶν καί ἀναπλάττειν ἡμᾶς καί συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις, τοῦ παρέχειν ἡμῖν τήν χάριν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου καί διδόναι ἡμῖν μετασχεῖν δι᾽ αὐτοῦ τά ἀγαθά τῆς γῆς ἥν οἱ πραεῖς κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει καρδίας, τοῦ ἑνωθῆναι αὐτόν καί συναριθμῆναι ἡμῖν καί ἕν ἀμφοτέρους γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί Πατρί δι᾽ αὐτοῦ συνεδεμένους τῷ Πνεύματι.

Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καί ἀπολαύσει γινόμεθα, ὅταν ἀκριβῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καί ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μή ἐπιτρέφοντες εἰς τό ἴδιον ἐξέραμα κατά τούς κύνας. Τοιγαροῦν καί εἰ μέν φυλάξομεν πάντα ἅ εἶπε καί λέγει ἡμῖν αὐτός ὁ Θεός, ὄντως πιστοί ἐσμεν, ἐκ τῶν ἔργων δεικνύοντες τήν πίστιν ἡμῶν, καί γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καί τέλειοι, ὅλοι ὅλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανίου Θεοῦ τέκνα, ὅμοιοι αὐτῷ κατά πάντα θέσει καί χάριτι, ἐπειδή καί αὐτός ὡς ἡμεῖς ὅμοιος ἡμῖν ἐχρημάτισε πλήν ἁμαρτίας· εἰ δέ τῶν ἁγίων καί ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν διά ἀμελείας καί ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἅ μή ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο, εὐθύς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διά τοῦ βαπτίσματος δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. (362) Καί ὥσπερ ὁ Ἀδάμ μετά τήν παράβασιν τοῦ παραδείσου καί τῆς τρυφῆς καί τῆς μετ᾽ ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καί γυμνοῦται καί ἀπό ὄψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω καί ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἁμαρτάνοντες καί τῆς θείας καταστολῆς ἥν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτόν δηλαδή τόν Χριστόν, ὡς πιστεύομεν, τοῦτον διά τῆς ἁμαρτίας ἀποδυόμεθα· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καί αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς υἱοθεσίας στερούμεθα. Καί οὕτως γινόμεθα πάλιν χοϊκοί, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καί χοϊκός, ἀντί ἐπουρανίων καί αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου καί Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατά πάντων ὁμοίων· καί γινόμεθα ἔτι πρός τούτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καί τῷ σκότει, καί τῷ πυρί τῷ ἀσβέστῳ

παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ καί τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γάρ ἀπό αἰσθητοῦ παραδείσου, ὡς ὁ Ἀδάμ τότε, καί νῦν ἡμεῖς ἐκβαλλόμεθα, οὐδέ τήν γῆν ἐργάζεσθαι καθά κἀκεῖνος κατακρινόμεθα, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καί τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων περί ὧν γέγραπται· «Ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» ἡμᾶς ἐκβάλλομεν ἑαυτούς καί τῆς γεέννης ὑπευθύνους ποιοῦμεν· καί εἰ μή διά τῆς μετανοίας ἡ ἀνάκλησις ἡμῖν ἀπεδίδοτο, οὐδείς ἄν ἐσώθη ποτέ.

Διά δή τοῦτο, φιλάνθρωπος ὤν ὁ Θεός καί οἰκτίρμων καί θέλων τήν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνά μέσον ἡμῶν καί ἀνά μέσον ἐκείνου τήν ἐξομολόγησιν καί τήν μετάνοιαν, καί ἐξουσίαν δέδωκε παντί τῷ βουλομένῳ τοῦ πτώματος ἀνακαλέσθαι ἑαυτόν καί διά ταύτης εἰς τήν προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καί δόξαν καί παρρησίαν τήν πρός τόν Θεόν, καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί τῶν εἰρημένων ἐκείνων ἁπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουληθείη θερμήν (363) τήν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἤ καί μειζόνων κληρονόμον και αὖθις γενέσθαι αὐτόν. Κατά γάρ τήν ἀναλογίαν τῆς μετανοίας ἀναλογοῦσαν εὑρίσκει τήν πρός Θεόν παρρησίαν καί οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καί ταύτην γνωστῶς καί ἐναργῶς καί ὡς εἴ τις φίλος πρός φίλον, καί προσομιλεῖ αὐτῷ προσώπῳ πρός πρόσωπον καί ὁρᾷ αὐτόν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καθαρῶς. Οἱ οὖν μετά τό βάπτισμα τήν τοιαύτην οἰκειότητα καί παρρησίαν καί τήν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν μετοχήν μή ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορίᾳ, μηδέ ὅτι Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσί γινώσκοντες, μηδέ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος φωτί τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν εἰς τό συνειδός ἑαυτῶν· καί τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες, εὑρήσουσιν ἑαυτούς τάς ἐπί τοῦ βαπτίσματος συνθήκας ἐκ παντός ἀθετήσαντας ἤ μερικῶς ἤ καί καθόλου, εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλά τό δοθέν αὐτοῖς τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς υἱοθεσίας τάλαντον κατορύξαντας καί μή ὑπεξεργασαμένους αὐτό καί διά τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότου θέας ἀπεστερημένους, ἐπεί ἀψευδής ἐστιν ἐκεῖνος καί ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ· ἔφη γάρ· «Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν».

Ἠκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησί· «Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει, κἀγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί

ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν». Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστιν ὁ Χριστός, καθώς αὐτός περί ἑαυτοῦ εἴρηκεν· «Ἐγώ εἰμι, λέγων, ἡ ἀλήθεια», ἡ ἀλήθεια δέ οὐ δύναται ψεύσασθαι (ἀδύνατον γάρ, φησίν ὁ Ἀπόστολος, Θεόν ψεύσασθαι), μηδείς τῶν μή βλεπόντων τόν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτό ἐστιν· οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλά καί λίαν ἐστί δυνατόν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος λέγει· «Ἐγώ εἰ μι τό φῶς τοῦ κόσμου», (364) οἱ μή ὁρῶντες αὐτόν τυφλοί εἰσιν ἄντικρυς, τυφλοί δέ πάντως ἔμειναν ὄντες, ἐπειδή μή ἠγάπησαν αὐτόν καί τάς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γάρ ἠγάπησαν αὐτόν καί τάς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἄν τοῦ ἰδεῖν αὐτόν καί τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καί αὐτός ἑαυτόν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἄν, ὁ ἀψευδής, ὁ φύσει ἀληθής καί ἡ ἀλήθεια, καί διά τοῦτο παραγενόμενος εἰς τόν κόσμον ἵνα πάντας τούς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τούς ἐν τῷ σκότει καθημένους, φωτίσῃ οὐκ ἀλλοτρίῳ τινί φωτί, ἀλλά φωτί τῆς οἰκείας αὐτοῦ δόξης τε καί θεότητος. Μηδείς οὖν τῶν μή βλεπόντων πιστῶν νοερῶς τόν Κύριον, μηδέ τῷ φωτί αὐτοῦ τρανῶς καί γνωστῶς ἐλλαμπόμενος, μηδέ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διά παντός μένων καί μένοντα βλέπων ἐν ἑαυτῷ τόν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον· μηδέ γάρ ὡς ἄπιστος καί αὐτός φθεγγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ᾽ ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τό ἑαυτοῦ συνειδός, ὡς εἴπομεν, ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτόν εὑρήσει τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότου καί τῆς θέας τῆς δόξης αὐτοῦ.

Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καί θρηνησάτω ἑαυτόν, ὁπότε οὕτως ἔχοντα ἴδοι, ὅτι τοσούτων καί τηλικούτων ἀγαθῶν ἑαυτόν ἀπεστέρησεν, ἐκπεσών τῆς δόξης καί τῆς θεωρίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καί σπουδασάτω διά μετανοίας καί ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τούς αἰῶνας· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ (365)

Περί ἑορτῶν καί ὅπως χρή ἑορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελούμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς καί κατά τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἤ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καί πρός τό τέλος, πῶς συνάπτεταί τις διά τῆς κοινωνίας Θεῷ καί πῶς οὐ συνάπτεται.

Ὁ συνιέναι καί συνιδεῖν δυνηθείς ὅτι γυμνός ἐκ τοῦ μή ὄντος παραχθείς είς τόν κόσμον εἰσῆλθεν, οὗτος τόν ποιήσαντα αὐτόν ἐπιγνώσεται καί μόνον αὐτόν φοβηθήσεται καί ἀγαπήσει καί αὐτῷ δουλεύσει ἐξ ὅλης ψυχῆς καί οὐδέν οὐδαμῶς, προτιμήσει τῶν ὁρωμένων αὐτοῦ, ἀλλά ξένον πάντων τῶν ἐπιγείων, εἰπεῖν δέ καί αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑαυτόν εἶναι ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ εἰδώς, ὅλην αὐτοῦ τήν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς είς τήν θεραπείαν τοῦ πεποιηκότος αὐτόν ἐκδίδωσιν. Εἰ γάρ ἐξ ὧν ἐπλάσθη καί ἐν οἷς διάγει ξένος ἐστί, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ὧν κατά πολύ ἀφέστηκε καί τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ διαγωγῇ. Ὁ δέ γε ξένον ἑαυτόν ὄντα τῶν ἐπιγείων ἐπεγνωκώς καί εἰδώς ὅτι γυμνός ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εἰσῆλθε καί γυμνός πάλιν ἐξέρχεσθαι τούτου μέλλει, πῶς οὐχί πενθήσει; Πῶς δέ οὐ κλαύσει οὐχ ἑαυτόν μόνον, ἀλλά καί πάντας τούς ὁμογενεῖς καί ὁμοιοπαθεῖς αὐτῷ ἀνθρώπους; Ὁ δέ καί τόν Θεόν μόνον ἀγαπῶν καί φοβούμενος, πῶς σωματικῶς εὐφρανθήσεται, ἤ σωματικῶς κατά τήν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν οὕτω πως ἀγνώστως ἑορτάσει καί ἀλογίστως, (366) αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρός τούς τοιούτους ἀεί λεγοντος· «Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δέ λυπηθήσεσθε· ἀλλά θαρσεῖτε, ἐγώ νενίκηκα τόν κόσμον. Ἀναστήσομαι γάρ ἐν ὑμῖν, καταποθέντος τοῦ χείρονος κόσμου ὑπό τῆς ζωῆς τῆς βραβευομένης πᾶσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος· καί ἰδόντες με, χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καί τήν χαράν ὑμῶν οὐδείς αἴρει ἀφ᾽ ὑμῶν».

Πῶς οὖν ὁ τόν οὐράνιον βλέπων Δεσπότην ἐπιγείου τινός ἐν ἐπιθυμίᾳ γένηται πράγματος, ἤ ἐννοήσει τι ὅ μή ἀρέσκει Θεῷ; Πῶς δέ ὁ καί ξένον ἑαυτόν εἰδώς ἐν πληροφορίᾳ γυμνόν τε καί πένητα, εἰ καί τά πάντα κατέχει, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐγκαλλωπισθήσεται, ἤ ἐφ᾽

οἷς ἄρα ποιεῖ ἐπαρθήσεται, ἤ ἐπί πλήθει κηρῶν καί λύχνων μεγάλα φρονήσει καί ἐπί ἀρώμασι καί μύροις, ἤ συνάξει λαοῦ, ἤ εὐθηνούσῃ τραπέζῃ καί πολυτελεῖ, καί φίλων παριφανείᾳ καί παρουσίᾳ ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐπί τῆς γῆς ἐγκαυχήσεται; Οὐδαμῶς οὖν. Οἶδε γάρ ταῦτα πάντα καίπάντας ὁμοῦ τήν σήμερον ὄντας καί παρερχομένους τήν αὔριον, σήμερον τά παρόντα φαινόμενα καί μετ᾿ ὀλίγον ἀφανιζόμενα. Οὐδέ γάρ ἔχει πρός τά γινόμενα ὁ τοιοῦτος καί τό ἑορτάζειν καλῶς ἐπιστάμενος ἤ τόν νοῦν ἑαυτοῦ ἤ τήν αἴσθησιν ὅλως – τοῦτο γάρ τῶν μηδέν πλέον τῶν ὁρωμένων φανταζομένων ἐστίν - , ἀλλ᾿ ὡς ἐνεστῶτα ἐν τοῖς τελουμένοις ὁρᾷ σοφῷ τῷ νοΐ τά μέλλοντα καί ἐπ᾿ αὐτοῖς τήν καρδίαν εὐφραίνεται καί δοκεῖ ὅλον ἐν ἐκεῖνοις ἑαυτόν εἶναι καί μετά τῶν ἑορταζόντων εἰς οὐρανούς τό πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἤ τήν τῶν φίλων συνέλευσιν, ἀλλά τό μετ᾿ ὀλίγον ἀεί ἐννοεῖ, ὅτι δή τά μέν σβεσθήσονται, οἱ δέ ἀπελεύσονται ἕκαστος εἰς τά ἴδια καί μόνος αὐτός ἐν ἐν σκότει καταλειφθήσεται.

Μή δή οὖν μοι χρόνους καί μῆνας καί καιρῶν περιόδους (367) ἀρίθμει, μηδέ λέγε μοι «Ἰδού ἑώρτασα τήν Χριστοῦ γέννησιν, τήν Ὑπαπαντήν, τά Θεοφάνια, τήν Ἀνάστασιν, τήν Ἀνάληψιν, τήν τοῦ Πνεύματος κάθοδον». Μή ταῦτά μοι λέγει μηδέ πάσας ἀρίθμει τάς ἑορτάς, ἀλλά μηδέ ἀρκεῖν σοι ταύτας λογίζου πρός σωτηρίαν ψυχῆς μηδέ ἐν λαμπροῖς ἱματίοις καί ἀγερώχοις ἵπποις καί μύροις πολυτίμοις, κηροῖς τε καί λύχνοις καί πλήθει λαοῦ, τήν ἑορτήν σοι νόμιζε εἶναι. Ταῦτα γάρ λαμπράν τήν ἑορτήν οὐ ποιεῖ οὐδέ ἀληθής ἑορτή ἐστι τοῦτο, ἀλλά σύμβολα ἑορτῆς. Τί γάρ μοι ὄφελος, ἀγαπητέ, μή εἴπω κηρούς καί λύχνους ἀνάψαι πολλούς ἐν τῷ ναῷ καί τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ᾿ ἐάν τοιούτους αὐτούς κτήσασθαι δυνηθῶ, οἷον τόν ἀπ᾿ οὐρανοῦ λάμποντα ἥλιον, καί ἀντί λύχνων πολλῶν τούς ἀστέρας προσπῆξαι τῷ ὀρόφῳ τοῦ νοῦ καί ποιῆσαι αὐτόν καινόν οὐρανόν καί πρᾶγμα ξένον ἐπί τῆς γῆς, καί ἔτι πρός τούτοις, ἐν τῷ τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτί, θαυμαστωθῆναί τε παρά τῶν συνεληλυθότων καί ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ᾿ ὀλίγον, πάντων ἀποσβεσθέντων αὐτῶν, αὐτός ἐγώ ἐν σκότει καταλειφθήσομαι; Εἰ δέ καί σήμερον μέν μύροις ἐμαυτόν τε καί τούς συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αὔριον δέ ἐκ τῆς ἐμαυτοῦ σαρκός καί τοῦ ῥύπου ταύτης δωσωδίας πλησθήσομαι, τί μοι τό ὄφελος,

εἰπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐτῶν ἑορταῖς, καί συνετῶς, εἴ ἐστί σοι σύνεσις, κατά τόν Σοφόν, ἀποκρίθητι. Ὄντως οὐδέν, κἄν ἄγῃς σιωπήν, ὑπό τοῦ λόγου ἀγχόμενος. Εἰ γάρ σήμερον φωτισθήσομαι, αὔριον δέ σκοτισθήσομαι, ἤ σήμερον εὐφρανθήσομαι, τῇ λύπῃ δέ βληθήσομαι αὔριον, ἤ καί ταύτῃ μέν τῇ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσαιμι, τῇ ἐπιούσῃ δέ βληθήσομαι νόσῳ, τί μοι τό κέρδος; Εἰπέ. Τίς δέ ἡ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις;
«Οὐ ταύτας τάς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς γάρ, φησί, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν;» Οὐχ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς Χριστός νενομοθέτηκεν. Ἀλλά (368) πῶς; Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δέ τάς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω «Τί δέ;» φησίν. «Οὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καί λύχνους; Οὐ μύρα προσενέγκωμεν καί θυμίαμα; Οὐ προσκαλεσόμεθα ᾄδοντα λαόν, οὐδέ γνωστούς καί φίλους καί ἄρχοντας συναθροίσομεν; Ταῦτα λέγεις; Οὕτω προστάσσεις;» φησίν. Οὐ τοῦτο λεγω, μή γένοιτο ἀλλά καί λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν καί συμβουλεύω καί συναινῶ. Πλήν ἀλλά τόν τρόπον εἰδέναι σε βούλομαι καί ἤδη ὑποτιθῶ σοι καί αὐτό τό τῆς ἑορτῆς τῶν πιστῶν τό μυστήριον. Ποῖον δή τοῦτο; Ὅπερ αὐτά σοι δηλοῦσι τυπικῶς τά γινόμενα παρά σοῦ.
Τό γάρ νοητόν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι δεικνύουσιν. Καθάπερ γάρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλής οἶκος, ὑπό τῶν πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω καί ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος, νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καί καταλάμπεσθαι, καιομένων καί φαινόντων ἐν σοί τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν δηλονότι διά τοῦ θείου πυρός, ὡς μηδέ τόπον τινά ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῆναι φωτός ἄμοιρον τούς δέ φωτοειδεῖς λογισμούς, τό πλῆθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπό τοῦ ὁρωμένου πυρός, ἵνα, καθώσπερ οὗτοι, λάμπῃ ὁ καθείς αὐτῶν καί μή λογισμός ἐναπολειφθῇ σκοτεινός ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά δι᾽ ὅλου ἅπαντες ἀεί τῷ πυρί τοῦ Πνεύματος καιόμενοι λάμπωσιν, ὡς ἄν μή διακόπτηταί σου ὁ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν στεφανοειδής ὁρμαθός. Τό δέ νοητόν σοι μύρον, τά ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καί τά σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἅ καί χρῆναί σε διδάσκουσι κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελῶς ἐν σεαυτῷ. Τό μέν γάρ ἔξωθεν ῥαντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα

τῆς κατερχομένης δρόσου ἐπί τά ὄρη Σιών καί ὡς τό καταβαῖνον ἐπί τόν πώγωνα Ἀαρών καί ἐπί τήν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ τό δέ βλύζον (369) ἔνδοθεν καί ὡς ὕδωρ καταψῦχον τό πνεῦμα ἔσται εἰς πηγήν νάουσαν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπό θείου Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενόν τε καί εἰς καπνόν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον ὅ καί φαίνει λαμπρῶς καί μυρίζει ὁμοῦ τάς αἰσθήσεις εὐωδίαν πνευματικήν, τοῦτο μέν ὡς φῶς ὄν καί τοῖς καθαροῖς τήν καρδίαν ὁρώμενον, τοῦτο δέ ὡς ξύλον ζωῆς καί ἀνασταυροῦν τά θελήματα τῆς σαρκός, τό εὐωδιάζον τά σύμπαντα καί μόνους τούς πιστούς ἀεί εὐφραῖνον εὐφροσύνην πνευματικήν.

Ἀλλά γάρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἵσταται ταῦτα, ἀλλ᾽ ἔχουσι ταῦτα καί ἑτέραν ἔμφασιν διδασκαλίας πνευματικῆς. Εἰ γάρ τά ἄψυχα οὕτω Θεός τῇ εὐωδίᾳ ἐκόσμησε καί ἐδόξασε, πολλῷ μᾶλλον σέ βουλόμενον κατακοσμήσει ταῖς ἰδέαις τῶν ἀρετῶν καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου δοξάσει, ὅν καί κατ᾽ εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε καί ὁμοίωσιν. Ταῦτα γάρ τά ὑπό τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα μύρα καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τάς αἰσθήσεις τήν σήν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καί οἷον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι. Καθάπερ γάρ τά ὑπό διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καί ἕν ἐκ πολλῶν εἶδος ἀποτελοῦσιν, οὕτω καί σέ χεῖρες Θεοῦ ἔπλασαν, συντεθέντα σοφῶς καί συναρμολογηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ νοητοῦ, εἴτ᾽ οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιοῦ καί παντουργοῦ Πνεύματος καί μυρίζειν σε χρή τήν εὐωδίαν τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας σου εὐωδιάζωνται τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καί εὐφραίνωνται εὐφροσύνην πνευματικήν.

Τά δέ συναθροισθέντα σοι πλήθη καί ᾄδοντα μεγαλοφώνως Θεῷ, τά οὐράνιά σοι τάγματα παραδηλοῦσι καί τάς ἀναριθμήτους τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, τάς ἐπί τῇ σῇ σωτηρίᾳ τόν οὐράνιον ἀνυμνούσας Δεσπότην. Ὁ αἶνος δέ καί ὁ ὕμνος, (370) ὁ δι᾽ αὐτῶν μελῳδούμενος, τόν ὕμνον ἐκεῖνον τόν μυστικόν, ὅν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλπουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὡς ἄν καί αὐτός ἑαυτόν τοιοῦτον ἀποτελέσῃς καί ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τῷ ἀΰλῳ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας σου ἀνυμνῇς τόν πεποικότα σε Θεόν μυστικῶς. Οἱ δέ γε φίλοι καί γνωστοί καί τῶν

ἀρχόντων οἱ συμπαρόντες διδάσκουσί σε διά τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε συναρίθμιον καί ὁμοδίαιτον διά πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί διά τοῦ πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων καί πάντων γενέσθαι ὁσίων.
Ἐάν οὕτως ἑορτάζων λογίζῃ καί τοιοῦτος γέγονας οἷον ὁ λόγος ἀναζωγράφησεν, ἑορτήν ἑορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς ἑορτάζων πνευματικήν καί συνεορτάζεις ταῖς ἄνω τῶν ἀγγέλων δυνάμεσι. Εἰ δέ οὐχ οὕτως οὐδέ τοιοῦτον σεαυτόν διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τό ὄφελος ἑορτάζοντι; Δέος μή καί σύ, ὡς οἱ πάλαι Ἰουδαῖοι, ἀκούσῃς «Μεταστρέψω, φησίν, εἰς πένθος τάς ἑορτάς σου καί τήν χαράν σου εἰς λύπην μεταβαλών».
Τί οὖν; Οὐχ ἑορτάσομεν σωματικῶς τε καί αἰσθητῶς, εἰ μή τοιοῦτοι δυνηθῶμεν γενέσθαι οἵους ἡμῖν τῷ λόγῳ ὑπέδειξας; Καί πάνυ μέν οὖν. «Ἑόρταζε» φησί, καί τά πρός τιμήν Θεοῦ καί τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὅση σοι δύναμις, καί πάντας, εἰ οἷόν τε, συγκάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ἀρχιερεῖς, λευΐτας, μοναστάς, λαϊκούς, ἵνα διά πάντων δοξασθῇ ὁ Θεός διά σοῦ καί τούτων ἡ δόξα, ὡς ἐξ ἑνός σοῦ ἀναφερομένη πρός τόν Θεόν, σοί λογισθήσεται καί αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔσῃ. Μή οἴου δέ ὡς ἐντεῦθεν τόν Θεόν καί τούς ἁγίους δοξάζειν αὐτοῦ ἤ προσθήκην τινά τῆς δόξης αὐτοῖς ἐμποιεῖν. Πῶς γάρ; «Οὐ γάρ δεδόξασται, φησί, τό δεδοξασμένον ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης αὐτοῦ», (371) οὐδέ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καί ἀνθρωπίνης. Ἀλλ᾽ ὅπως ἐλέους τύχῃς ἀπό Θεοῦ διά τῆς ἐκείνων πρεσβείας, ἑόρταζε. Ἀλλά μηδέ οὕτως ἑορτήν σοι ἀληθινήν εἶναι τό γινόμενον ὑποτόπαζε, τύπον δέ μᾶλλον καί σκιάν καί σύμβολον ἑορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἰπέ μοι, κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τά αἰσθητά καί ἄψυχα καί πάντῃ αἰσθήσεως ἄμοιρα πρός τά νοητά καί θεῖα καί ἔμψυχα, ἤ πνευματικά μᾶλλον εἰπεῖν καί ζῶντα καί ζωῆς αἰωνίου παρεκτικά;
Ἔστω σοι ἑορτή, λελογισμένως καί εὐσεβῶς ἑορτάζοντι, μή λαμπάδων φῶς εἰς τό ὀλίγον σβεννύμενον, ἀλλά αὐτή καθαρῶς ἡ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἥτις ἡ γνῶσις ὑπάρχει τῶν θείων καί οὐρανίων πραγμάτων, ἡ ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χορηγουμένη τῷ Ἰσραηλιτικῷ τήν διάνοιαν. Αὕτη ἔστω σοι διά πάσης ἐκλάμπουσα τῆς ζωῆς σου, ὑπέρ τάς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ

παγκοσμίῳ οἰκίᾳ, φῶς καθαρόν τοῦ λόγου ἠρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος ἅλατι, κατά τήν κελεύουσαν ἐντολήν «Λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τά καλά ἔργα ὑμῶν καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἀντί λύχνων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτοειδεῖς ἔννοιαι, δι᾿ ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καί ἡ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καί τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς τοῖς ὁρῶσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

Ἀντί μύρων καί ἀρωμάτων, εὐωδιαζέτω σε ἡ νοητή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐωδία, ἧς ἄρρητος ἡ ὀσμή καί ἡ ἀναθυμίασις φωτοειδής τῆς ὀσφρήσεως.

Ἀντί πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τά τάγματα τῶν ἁγίων ἀγγέλων δοξάζοντα τόν Θεόν ἐπί σοί καί ἀεί χαιρόμενα ἐπί τῇ σωτηρίᾳ καί ἀναβάσει καί προκοπῇ σου.

(372) Ἀντί φίλων καί ἀρχόντων καί βασιλέων, συνεορταζέτωσαν καί συγκοινωνείτωτάν σοι, οἷα δή φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι καί τιμώμενοι παρ᾿ αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν σοι φιλούμενοι καί ὑπέρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὡς ἄν ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τάς αἰωνίους τούτων σκηνάς, ὡς τόν Λάζαρον ὁ Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, εἰ καί θεωρεῖται τό εἰρημένον καί ἄλλως.

Ἀντί πληθούσης τραπέζης τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι μόνος ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητός καί φαινόμενος μόνον, ἀλλ᾿ ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καί δι᾿ αὐτοῦ ὡς αἰσθητός σοι καί γενόμενος καί διδόμενος, αὐτός ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωήν, ὅν οἱ ἐσθίοντες οὐ τρέφονται μόνον, ἀλλά καί ζωοῦνται καί ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καί βρῶσις ἔστω ἀκόρεστος καί ἀδάπανος οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καί ὁρώμενος, ἀλλ᾿ ὁ φαινόμενος μέν οἶνος, νοούμενος δέ αἷμα Θεοῦ, φῶς ἄφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη αἰώνιος τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως ἀεί, οὐ μή διψήσῃς εἰς τόν αἰῶνα, μόνον ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἑτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.

Καί σκόπει μοι ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καί γνώσει, τῶν τοιούτων μετέχεις ἀξίως εἰ δέ μή οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καί πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ μετείληφας οὗ μετείληφας, ἰδού δή ἄξιος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης εἰ γάρ μή ἄξιος γένῃ, οὐ

κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἑνωθήσῃ Θεῷ. Μή τοίνυν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες ὅτι δι᾽ αὐτῶν ἁπλῶς οὕτω κολλῶνται καί ἑνοῦνται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ τοῦτο γάρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ᾽ οὐ μή γενήσεταί ποτε. Μόνοι γάρ οἱ τῇ μετουσίᾳ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκός καί τήν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσψαύσει (373) τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὄμματι καί στόματι καταξιούμενοι ἰδεῖν καί φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, οἵ οὐκ ἄρτον μόνον αἰσθητόν αἰσθητῶς, ἀλλά καί Θεόν ὁμοῦ ἐν ταὐτῷ νοητῶς ἐσθίοντες ἅμα καί πίνοντες, ἐν αἰσθήσει διτταῖς ὡσαύτως τόν μέν ὁρατῶς τόν δέ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἑνοῦνται κατ᾽ ἄμφω τῷ διττῷ τάς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι αὐτῷ γινόμενοι καί συγκοινωνοί τῆς δόξης καί τῆς θεότητος. Οὕτω γάρ ἑνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καί ἐν γνώσει θεωρίᾳ τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίοντες τούτου καί ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαισθήτῳ ψυχῇ καί καρδίᾳ οἱ δ᾽ ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοί τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τρέφοντες μόνον τό σῶμα, οὐχί δέ καί τήν ψυχήν ἑαυτῶν.

Ἀλλά μή θορυβηθῇς τήν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ, δηλουμένην σοι παρ᾽ ἡμῶν. Εἰ γάρ ἄρτον ζωῆς καί διδόντα ζωήν αὐτόν τήν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καί τό αἷμα αὐτοῦ οἶδας καί διδοῦν ζωήν τοῖς μετέχουσι καί γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι ὡς πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωήν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σύ τούτων μετέχων οὐδέν πλέον ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ᾽ εἰ καί μικράν τινα ἴσως ἐπαισθανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν μετά μικρόν οἷος ἧς καί τό πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἤ πηγήν βλυστάνουσαν, ἤ βλέπων τό οἱονοῦν φῶς; Ὁ γάρ ἄρτος οὗτος αἰσθητῶς μέν ψωμός φαίνεται τοῖς μή ὑπέρ τήν αἴσθησιν γενομένοις, νοερῶς δέ φῶς ἀχώρητόν ἐστι καί ἀπρόσιτον οὕτω καί ὁ οἶνος φῶς καί αὐτός ὁμοίως, ζωή, πῦρ καί ὕδωρ ἐστί ζῶν. Εἰ οὖν, τρώγων καί πίνων τόν θεῖον ἄρτον καί τόν τῆς εὐφροσύνης οἶνον, οὐκ ἔσῃ γινώσκων εἰ ζωήν ἔζησας τήν ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῆ τόν ἄρτον, ἤ πύρινον αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης ἐδέξω ἐντός σου, (374) εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καί λαλοῦν τό δεσποτικόν ἔπιες αἷμα, εἰ οὐδέν οὐδαμῶς τούτων ἐν θεωρίᾳ καί μεθέξει ἐγένου, πῶς οἴει τῆς ζωῆς κοινωνός γεγονέναι; Πῶς δέ νομίζεις ἅψασθαι τοῦ ἀπροσίτου πυρός, ἤ πῶς ὅλος μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις

τοῦ ἀϊδίου φωτός; Οὔμενουν οὐδαμῶς τοῦτό σοι γέγονε, τῷ περί τά τοιαῦτα ἀνεπαισθήτως ἔχοντι ἀλλά τό φῶς σε καταλάμπει ὄντα τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τό πῦρ, οὐχ ἥψατο δέ, ἡ ζωή ἐπεσκίασεν, οὐχ ἡνώθη σοι δέ, τό ζῶν ὕδωρ διῆλθεν ὡς διά ῥύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδή ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὗρεν ὑποδοχήν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καί οὕτως ἁπτόμενος τῶν ἀψαύστων καί δοκῶν ἐσθίειν, μένεις μή λαμβάνων, μή ἐσθίων, μηδέν ὅλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γάρ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλά συμπεριλαμβάνει μᾶλλον αὐτός καί ἅπτεται καί ἀσυγχύτως ἑνοῦται τοῖς ἀξίοις καί καλῶς εὐτρεπισμένοις πρός ὑποδοχήν τήν αὐτοῦ.
Ἐάν οὕτω μέν ἑορτάζῃς, οὕτω δέ καί τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνῃς, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἑορτή μία, καί οὐδέ ἑορτή, ἀλλά ἑορτῆς ἀφορμή καί Πάσχα ἕν, ἡ ἐκ τῶν ὁρωμένων πρός τά νοούμενα μετάβασις καί ἐκχώρησις, ἔνθα πᾶσα σκιά καί ἅπας τύπος καί τά νῦν σύμβολα καταπαύουσι καί καθαροί καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρί Θεῷ καί ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι, Χριστόν ἀεί βλέποντες καί βλεπόμενοι πρός αὐτοῦ, Χριστῷ συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὗ μεῖζον οὐδέν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις σύν τῷ Πατρί καί τῷ παναγίῳ καί ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ (375)

Περί ἡσυχίας καί ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.

Περί τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινά προθυμούμενος εἰπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοίξατέ μοι τά ὦτα, οἱ τοῦ μέτρου ταύτης ἐρῶντες καί εἰς τό ὕψος αὐτῆς διά τῆς προκοπῆς καί τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ᾽ ὁδόν ἀναβάσεως ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τόν νοῦν δηλαδή ἐφιστῶντες τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τό ἔργον αὐτῆς διδαχθέντες ὑπό τοῦ λόγου, σπεύσητε, τῆς ἀξίας

ἐφιέμενοι αὐτῆς καί τοῦ πλούτου, ἀξίους ἑαυτούς παραστῆσαι εἰς τήν ὑποδοχήν καί τήν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν καί τοῦ λόγου τήν ἀρχήν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπιτόμῳ ποιήσομαι.

Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καί ἐν κελλίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα αὕτη γάρ ἐπί τῆς θυρίδος καθημένη καί τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα, τῶν κοσμικῶν δηλονότι ἐκστᾶσα πραγμάτων καί τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ γάρ ἀφίστατο, φησίν, ἀλλά δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ θυρίδι οὔτε πρός τό φαγεῖν οὔτε πρός τό πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ᾽ ἦν ἐπακροωμένη τοῦ Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτόν κατεδίωκεν, μόνη φυγῇ χρησαμένη καί γονεῖς καί μνηστῆρα καί ἅπαντα λιποῦσα, ἐκεῖνον ἐζήτει καί ποθοῦσα κατέτρεχε, μή ἀνεχομένη ἑτέρου τινός ἐπιμνησθῆναι καθόλου (376) πλήν Παύλου. Τοσοῦτον γάρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλινδουμένη ἐπί τοῦ τόπου οὗ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο, κατεφίλει τό ἔδαφος ἐν ᾧ ἵσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδέν σοι τούτων παρέργως εἰρῆσθαι δόξῃ ἀλλ᾽ εἰ μή εὗρες, ζήτησον καί εὑρήσεις.

Γενέσθω, εἰ βούληται, καί ὡς πόρνη, τούς πόδας τοῦ Κυρίου νοερῶς κρατῶν καί φιλῶν καί βρέχων τοῖς δάκρυσι, πρός μηδένα ἄλλον ἀποβλέπων εἰ μή πρός τόν τάς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καί ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοί εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτί καί αὐτός ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καί ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἑνώσει συγκοιταζόμενος καί συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, μᾶλλον δέ ἀεί ἐν αὐτῷ μένων καί αὐτόν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέρων. Γενέσθω, εἰ δύναται, καί ὡς εἷς τῶν παρισταμένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγείῳ βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καί μυστικῶς προσομιλῶν, προσώπῳ πρός πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότῃ αὐτοῦ.

Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπί τοῦ ὄρους Θαβώρ συνανελθόντες τῷ Ἰησοῦ καί τήν ἀστράψασαν αἴγλην καί τήν ἐναλλαγήν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καί τό φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἵ τήν νεφέλην ἰδόντες τήν φωτεινήν καί τήν φωνήν ἀκηκοότες τήν πατρικήν λέγουσαν «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπί πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καί

αὐτός εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς ὁ Πέτρος «Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοί καί τῷ Πατρί σου καί τῷ Ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ μιᾷ βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχήν καί σῶμα καί νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει (377) καί τῇ τῶν ἀρετῶν ποικιλία ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος». Ἤ, ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ὑπερῴῳ τότε καθήμενοι, καί αὐτός τήν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐκδεχόμενος, ἤ καί ἐπελθόντα τόν Παράκλητον ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καί ὡς μεμεστωμένος γλεύκους τοῖς σαρκικοῖς νομιζόμενος καί ὡς κομπάζων καί ὑπέρ τήν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διά τό καινά ἐκφέρειν καί δειρμηνεύειν διδάγματα παλαιά καί λαλεῖν γλώσσαις καί ἀνατρέπειν τούς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

Γενέσθω καί ὡς Μωϋσῆς ἐπί τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, μόνος ἄνω γενόμενος καί εἴσω τῆς νεφέλης καί αὐτός εἰσερχόμενος καί ἀπό τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τά ὀπίσθια μόνον ἴδῃ, ἀλλά τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτόν τόν Θεόν μόνος ὁρῶν καί παρ᾽ ἐκείνου ὁρώμενος καί τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, μυσταγωγηθήσεται πρῶτον τά μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί εἶθ᾽ οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει φωτισθήσεται, καί ἄλλους τῷ φωτί φωτίσει τῆς γνώσεως ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὗτος αἰτεῖ καί λαμβάνει καί λαβών μεταδίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καί λύει ἄλλους εἶθ᾽ οὕτως αὐτός.

Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὡς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διά τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καθήμενοι καί τόν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, μᾶλλον δέ ὡς πανταχοῦ ὄντα καί συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, θεασάμενος, τήν εἰρήνην διδόντα αἰτησάμενος λαβέτω, ἀλλά καί Πνεῦμα Ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεχέσθω μετά φόβου καί τρόμου. Βλεπέτω (378) δέ ἀκριβῶς καί ψηλαφισάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσί τοῦ νοός καί ταῖς αἰσθήσεσει τῆς ψυχῆς, εἰ αὐτό ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπί πάντων Θεός. Οὐ γάρ ἀγανακτήσει παρ᾽ αὐτοῦ πολυπραγμονούμενος, ἀλλά, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τήν ἐπαινουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἴπῃ πρός αὐτόν «Τί τεταραγμένος εἶ καί διά τί διαλογισμοί ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Εἰρήνη σοι ἐγώ εἰμι, μή φοβοῦ. Ἰδέ μου τήν τῆς θεότητος δόξαν ψηλάφησον καί

γνῶθι ὅτι αὐτός ἐγώ εἰμί γεῦσαι καί ἰδέ ὅτι ὁ σκότος ὤν καί εἰς ἄγγελον φωτός ἐν φαντασίᾳ καί οὐκ ἀληθείᾳ μετασχηματιζόμενος χρηστότητα καί γλυκύτητα καί χαράν καί ἐλευθερίαν καί γαληνιαῖαν κατάστασιν καί αἴσθησιν νοεράν καί φωτισμόν ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε μήν ἐμποιήσει σοι, καθώς ἐμέ θεωρεῖς τά ἀμφότερα ὄντα καί ἐν σοί αὐτά ἐργαζόμενον».

Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις μόνον λεγόμενα ὀφείλει νοεῖν, ἀλλά καί ἔργῳ καθ᾽ ἕν τούτων καθ᾽ ἑκάστην πραττόμενον ἐπ᾽ αὐτῷ ὀφείλει ὁρᾶν. Εἰ δέ μή οὕτως ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τό ὄφελος ἐμπερικλείειν τό ἑαυτοῦ σῶμα τοῖς τοίχοις; Ὁ νοῦς ἄϋλός ἐστι καί ἀσώματος οὐ τοίχοις, ἀλλά θείῳ κρατούμενος Πνεύματι, ἵσταται βεβηκώς εἰς τό κατά φύσιν καί προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοίνυν μόνος ἐν κελλίῳ καθήμενος, τί ἄρα ὀφείλει ποιεῖν ἕτερον, εἰ μή ἀκριβῶς οἶδεν ἅ εἴπομεν καί ταῦτα ἔχει ἐργασίαν πνευματικήν τε καί διηνεκῆ; Ὁ γάρ τῶν ἐντολῶν ἀποστάς καί ἀπό τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ μή ἐργάζεσθαι οἶδε πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ. Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἁμαρτάνειν ὄντως ὁ ταύτῃ στοιχῶν, ἐπειδή ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται παρά τοῦτο εἰς τάς διά τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, (379) ἀλλά καί λίαν συνεργεῖται μᾶλλον πρός ταύτας καί εὐκοπώτερον αὐτάς ἐργάζεται, ὁ δέ διά μόνων τῶν γινομένων ἐκτός τήν τέχνην ἐπιδεικνύμενος, ἤγουν τήν ἄσκησιν μετερχόμενος, ἐάν ἐκ τούτων σχολάσῃ, οὐκέτι καί ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς; Ὅτι τά μέν ἐργαλεῖα καί τήν ὕλην ἐν χερσί περιφέρει, ὡς δέ τῆς τέχνης ἄπειρος εἰς ἔργον αὐτήν κατασκευάσαι καί τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλά ἀσθενής καί ἄκαρπος ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἵνα δέ μάθῃς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἐξ ἑτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην ποιήσομαι.

Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὡς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔλαβον δέ τήν ἄφεσιν ὡς ἐκείνη; Πόσοι εἰς τό Θαβώριον ὄρος ἀνέβησαν καί ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τόν δέ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ διά τό μή παρεῖναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τόν Χριστόν, πάρεστι γάρ, ἀλλά διά τό μή ἀξίους εἶναι τῆς θεότητος αὐτοῦ θεατάς; Πόσοι τῶν

Ἰουδαίων εἰσῆλθον ἐν τῷ οἰκήματι ἔνθα ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι, καί οὐδείς αὐτῶν ἔλαβε τόν Παράκλητον; Πόσοι τάς Γραφάς ἑρμηνεύουσι καί τόν ἐν ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὅλως ἠγνόησαν; Πόσοι ἐν σπηλαίοις καί ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καί τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνασιν, ὥστε αὐτῶν μή εἶναι τόν κόσμον ἄξιον, ἀλλά μετά τοῦ κόσμου - ὢ τῶν κριμάτων σου, Κύριε – καί οὗτοι συνηριθμήθησαν; Πόσοι ἡσύχασαν καί νῦν ἡσυχάζουσι, καί οὐδέ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τήν σημασίαν ἐπίστανται, μή τί γε εἰπεῖν τό ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον; Οὐ γάρ ἀπό τῆς ἔξωθεν ἡσυχίας ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δίδοται, ὥς τινες κακῶς τό «Σχολάσατε καί γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός» ἐπιλαμβάνουσιν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως μᾶλλον ἡ ἡσυχία τῷ νομίμως καί καλῶς (380) ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γάρ σχολήν τῶν ἔργων τήν ἀποχήν, καί ἡσυχίαν τήν ἀργίαν καλέσομεν καί ἀντί τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα προκρίνωμεν, πῶς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον καί τήν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μέν λέγοντος «Ἅ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καί ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», καί πάλιν «Εἰ οὖν ἐγώ ὁ Κύριος καί ὁ διδάσκαλος ἔνιψα ὑμῶν τούς πόδας, ὀφείλετε καί ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τούς πόδας», καί πάλιν «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος», τοῦ δέ «Ὁ ἀργός μηδέ ἐσθιέτω», καί ἀλλαχοῦ «Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καί ὅπως δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καί «Αἱ χεῖρες αὗται διηκόνησαν ἐμοί καί τοῖς σύν ἐμοί».

Πάντες γάρ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διά τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τήν ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλά διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τήν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει κατηξιώθησαν καί, ὡς νομίμως ἀγωνισάμενοι καί ἔπαθλον τῆς νίκης τήν ἐν ἀγάπῃ γνῶσιν Θεοῦ λαβόντες καί εἶναι σύν αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἔξω τοῦ σταδίου καί τῶν ἐν πολέμοις ταραχῶν ἐγένοντο καί ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἔξω τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καί ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω καί λυπηρῶν τάς ἐπικαρπίας τῶν πόνων ἐπαπολαύοντες. Ἐπάν δέ τοῦ τοιούτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρυφήσωσι καί βεβαιωθῶσιν ὡς «οὐκ ἄξια, κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον, τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν

ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν» καί ὅτι «ἕκαστος λήψεται τόν μισθόν κατά τόν ἴδιον κόπον», οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἄθλοις ἀρκοῦνται, ἀλλά πάλιν ἀπό τῆς ἀνέσεως (381) καί τῆς τοιαύτης τρυφῆς ἐπί τούς ἀγῶνας χωροῦσι, κατά τό εἰρημένον ὑπό τοῦ Θεολόγου, ἀπό τῆς ἡσυχίας ἐπί τόν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς, εἰ καί ἑαυτοῖς, ἀλλ᾿ ὅν ποθοῦσι καί ᾧ ἀντιποθοῦνται Θεῷ φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δέ τύπτοντες καί τυπτόμενοι, οὐδέ ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται, ἀλλά φοβεροί αὐτοῖς καί μόνῃ τῇ ἰδέᾳ εἰσίν· μόνον γάρ ἀναφανέντων, εἰς φυγήν μέν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δέ γε παρ᾿ ἐκείνων τρωθέντες εὐθύς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καί ἐπαλείφονται παρ᾿ αὐτῶν καί διδάσκονται, πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιούτοις, ἐν ποίοις τε ὅπλοις καί μηχανήμασι ποταποῖς.
Ταῦτα εἰ μή καθ᾿ ἕν ὁ ἡσυχάζων καί ὁ προεστώς ἄλλων καί ὁ διδάσκων ἑτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστίν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ᾿ ἐν ἀγνοίᾳ κάθηται, μόνον περικεκλεισμένος τό σῶμα· οὔτε προεστώς ἐστιν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ᾿ ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δέ ἔξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τούς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σύν αὐτῷ εἰς αἰωνίου πυρός κρημνόν ἀπορρίψει· οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστίν ὁ διδάσκεν δοκῶν, ἀλλά ψεύστης καί πλάνος, ὅτι τήν ἀληθινήν σοφίαν, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δέ χρή καί λέγειν περί τοῦ δεσμεῖν καί λύειν τούς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καί οἱ τόν Παράκλητον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τά ἁμαρτήματα φρίττουσι μή τι τῶν παρά γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καί δι᾿ αὐτῶν λαλοῦντος ἐργάσωνται; Ἀλλά τίς οὕτω μανείς καί ἐπί τοσοῦτον θράσους ἀρθείς πρός τοῦ τόν Παράκλητον δέξασθαι εἴπῃ καί ποιήσει ἔργα τοῦ Πνεύματος καί ἄνευ γνώμης Θεοῦ τά τοῦ Θεοῦ διαπράξεται; Οὐαί τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ ὁ ἀδέκαστος καί ἀπαραλόγιστος κριτής Κύριος κάθηται ἐπί θρόνου καί βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδούς ἑκάστῳ κατά τά ἔργα καί τάς ἐνθυμήσεις καί τούς (382) λόγους αὐτοῦ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις σύν τῷ πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ΄.

Τοῦ ὁσίου πατρός ἡμῶν Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου, κεφάλαια πρακτικά καί θεολογικά ρ΄. (383)

α΄. Θεός τοῖς μέν σωματικῶς ὁρῶσιν οὐδαμοῦ ἐστιν, ἀόρατος γάρ, τοῖς δέ πνευματικῶς νοοῦσι πανταχοῦ ἐστι, πάρεστι γάρ ἐν γάρ τῷ παντί καί ἐκτός τοῦ παντός ἐστιν, ἐν τούτῳ καί ἐγγύς ἐστι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν καί μακράν ἀπό ἁμαρτωλῶν ἡ σωτηρία αὐτοῦ.

β΄. Μνήμη Χριστοῦ φωτίζει τόν νοῦν καί δαίμονας ἐκδιώκει τό δέ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος φαῖνον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ παντός ἀφιστᾷ τοῦ κόσμου καί τόν μέτοχον αὐτοῦ ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη ἐμφορεῖσθαι ποιεῖ τῆς μελλούσης δόξης, καθόσον ἀνθρώπῳ χωρητόν τῷ ὑπό τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐνεργουμένῳ, κρυπτομένῳ δέ εἰσέτι τῷ παραπετάσματι τῆς σαρκός.

γ΄. Εἰ οὐδέν ἕτερον μετά τήν παρέλευσιν τῶν ὁρωμένων, εἰ μή μόνος ὁ Θεός ἐστι, καί ἔστι καί ἔσεται, πάντως οἱ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πλουσίως μετέχοντες, εἰ καί τῇ γῇ πάρεισιν, ἀλλά τό πλεῖστον ἤδη τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνήφθησαν, οἵ καί στένουσί πως τῇ σκιᾷ καί τῷ ἐφολκίῳ βαρούμενοι.

δ΄. Ὁ Κύριος οὐ τούς ἁπλῶς διδάσκοντας μακαρίζει ἀλλά τούς πρότερον διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀναβλέψαι ἀξιωθέντας καί θεασαμένους ἐν ἑαυτοῖς τό φωτίζον (384) φῶς τοῦ Πνεύματος ἀστράπτον καί δι᾽ αὐτοῦ γνόντας ἐν ἀληθινῇ τούτου ὁράσει καί γνώσει καί ἐνεργείᾳ τά περί ὧν εἰπεῖν καί ἄλλους διδάξαι χρή οὖν οὕτω πρῶτον, ὡς εἴρηται, ἀναχθῆναι τούς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἵνα μή περί ὧν οὐκ ἐπίστανται λέγοντες τούς πειθομένους αὐτοῖς καί ἑαυτούς πλανήσαντες ἀπολέσωσιν.

ε΄. Ὁ μή φοβούμενος τόν Θεόν οὐ πιστεύει ὅτι ἔστι Θεός, ἄφρων γάρ ἐστιν ὁ δέ τοῦτο πιστεύων φοβεῖται αὐτόν, φοβούμενος δέ τηρεῖ τάς αὐτοῦ ἐντολάς ὁ δέ φοβεῖσθαι λέγων τόν Θεόν, μή φυλάσσων δέ τάς ἐντολάς αὐτοῦ, ψεύστης ἐστί καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ οὗ γάρ, φησί, φόβος, ἐντολῶν τήρησις τούτου δέ μή ὄντος ἐν ἡμῖν μηδέ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, οὐδέν τῶν ἐθνικῶν καί ἀπίστων διενηνόχαμεν.

στ΄. Ἡ πίστις καί ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος καί ἡ τήρησις τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν κατά ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως τούς μισθούς προξενεῖ καθόσον γάρ καθαιρόμεθα κατά τοσοῦτον εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἀπό τοῦ φοβεῖσθαι αὐτόν ἀναγόμεθα καί οἱονεί μεταβαίνομεν ἀπό τοῦ φόβου κατά προκοπήν ἐπί τό ἀγαπᾶν τόν Θεόν καί τηνικαῦτα ἀκούομεν πρός αὐτοῦ «Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με». Καί οὕτω προστιθῶμεν ἐπί τοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνας, ἵνα τήν ἀγάπην ἀπό τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα. Τούτου δέ γενομένου, αὐτός ὡς ὑπέσχετο ἡμᾶς ἀγαπᾷ αὐτοῦ δέ ἡμᾶς ἀγαπῶντος, καί ὁ Πατήρ αὐτοῦ ὡσαύτως ἡμᾶς ἀγαπᾷ, προοδοποιοῦντος τοῦ Πνεύματος δηλαδή καί τήν οἰκίαν προευτρεπίζοντος ὡς ἐν μιᾷ συνόδῳ τῶν ὑποστάσεων μονήν γίνεσθαι ἡμᾶς Πατρός καί Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος.

ζ΄. Ἡ γνωστῶς καί εὐαισθήτως γινομένη ἐνοίκησις τῆς τρισυποστάτου θεότητος ἐν τοῖς τελείοις οὐ πλήρωσις πόθου ἐστιν, (385) ἀλλά μᾶλλον ἀρχή καί αἰτία σφοδροτέρου καί μείζονος πόθου. Ἔκτοτε γάρ οὐκ ἐᾷ τόν ὑποδεξάμενον αὐτήν ἠρεμεῖν, ἀλλ᾽ ὡς ὑπό πυρός ἀεί ἐκκαιόμενον καί πυρούμενον ἐπαίρεσθαι εἰς φλόγα πόθου θειοτέρου ποιεῖ. Κατάληψιν γάρ καί τέλος τοῦ ποθουμένου εὑρεῖν ὁ νοῦς μή δυνάμενος οὐδέ μέτρον τῷ πόθῳ καί τῇ ἀγάπῃ δύναται δοῦναι, ἀλλά τῷ ἀτελέστῳ τέλει φθάσαι καί καταλαβεῖν βιαζόμενος, ἀτέλεστον ἀεί τόν πόθον καί ἀπλήρωτον τήν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ περιφέρει.

η΄. Ὁ εἰς τοῦτο τό πέρας ἐλθών οὐ δοκεῖ εὑρηκέναι ἀρχήν πόθου ἤ ἀγάπης ἐν ἑαυτῷ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ᾽ ὡς μή ἀγαπῶν τόν Θεόν διάκειται, τό πλήρωμα τῆς ἀγάπης μή καταλαβεῖν δυνηθείς ὅθεν καί ὡς ἔσχατον ἡγούμενος ἑαυτόν πάντων τῶν φοβουμένων τόν Θεόν, ἀνάξιον ἑαυτόν ἡγεῖται ἀπό ψυχῆς καί τῆς μετά τῶν πιστῶν σωτηρίας.

θ΄. «Πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι». Ἡ γάρ πίστις ἀντί δικαιοσύνης λογίζεται. «Τέλος γάρ νόμου Χριστός». Ἡ δέ εἰς αὐτόν πίστις δικαιοῖ καί τελειοῖ τόν πιστεύοντα, ὡς ἀντί ἔργων νόμου λογιζομένης τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, ἥτις διά τῶν ἐντολῶν τοῦ εὐαγγελίου βεβαιουμένη καί δεικνυμένη, ζωῆς αἰωνίου τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ μετόχους τούς πιστούς ἀπεργάζεται.

ι΄. Πίστις ἐστί τό διά Χριστόν ὑπέρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν καί τόν θάνατον τοῦτον ζωῆς πρόξενον εἶναι πιστεύειν, τήν πτωχείαν ὡς πλοῦτον λογίζεσθαι, τήν εὐτέλειαν καί ἐξουδένωσιν ὡς δόξαν τῷ ὄντι καί περιφάνειαν, καί ἐν τῷ μηδέν ἔχειν τά πάντα κατέχειν πιστεύειν μᾶλλον δέ κεκτῆσθαι «τόν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ» καί πηλόν ἤ καπνόν ἅπαντα τά ὁρώμενα καθορᾶν.

ια΄. Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ἐστί τό μή μόνον καταφρονῆσαι (386) τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλά καί τό καρτερῆσαι καί ὑπομεῖναι πάντα πειρασμόν ἐπερχόμενον ἐν λύπαις καί θλίψεσι καί συμφοραῖς, ἕως ἄν θελήσῃ καί ἐπισκέψηται ἡμᾶς ὁ Θεός. «Ὑπομένων γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τόν Κύριον καί προσέσχε μοι».

ιβ΄. Οἱ τούς ἑαυτῶν γονεῖς ἕν τινι προτιμῶντες τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς πίστιν οὐ κέκτηνται πρός Χριστόν πάντως γάρ ὑπό τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως, εἴ γε καί συνείδησιν ζῶσαν ἔχουσι περί τῆς ἀπιστίας αὐτῶν πιστῶν γάρ τοῦτό ἐστι τό ἐν μηδενί μηδαμῶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραβαίνειν τήν ἐντολήν.

ιγ΄. Πίστις ἡ εἰς Θεόν ἐπιθυμίαν καλῶν ἔτεκε καί φόβον κολάσεων ἡ δέ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία καί ὁ φόβος τῶν κολάσεων τήρησιν ἐντολῶν ἀκριβῆ κατειργάσαντο, ἡ δέ ἀκριβής τῶν ἐντολῶν τήρησις τήν ἰδίαν τούς ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθένειαν, ἡ δέ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν θανάτου μνήμην ἐγέννησεν ὁ δέ σύνοικον ταύτην κτησάμενος αὐτός μαθεῖν ἐμπόνως ζητήσει ὁποῖα ἔσται αὐτῷ τά μετά τήν ἔξοδον τοῦ βίου τούτου καί ἀναχώρησιν ὁ δέ ἀεί περί τῶν μελλόντων γνῶναι σπουδάζων πρῶτον πάντων ἑαυτόν ἀποστερῆσαι τῶν παρόντων ὀφείλει ὁ γάρ ἐν τούτοις καί μέχρις εὐτελοῦς τινος ὑπό προσπαθείας κρατούμενος ἐκείνων τήν γνῶσιν τελείαν οὐ δύναται κτήσασθαι. Εἰ δέ καί ταύτης γεύσεται κατ᾽ οἰκονομίαν τινά τοῦ Θεοῦ, εἰ μή τάχιον ἐάσει τά ὑφ᾽ ὧν καί ἐν οἷς κρατεῖται κατά προσπάθειαν καί ὅλος τῆς τοιαῦτης γένηται γνώσεως, μηδέν ἕτερον ταύτης ἔξωθεν ἐννοεῖν ἑκουσίως καταδεχόμενος, καί αὕτη ἥν δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.

ιδ΄. Ἡ ἀποταγή τοῦ κόσμου καί παντελής ἀναχώρησις, ξενιτείαν ἀναλαβομένη πάντων τῶν ἐν βίῳ ὑλῶν καί

(387) ἠθῶν καί γνωμῶν καί προσώπων καί ἄρνησιν σώματος καί θελήματος, μεγάλης ὠφελείας πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ἀποταξαμένῳ ἐν βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ιε΄. Ὁ φεύγων τόν κόσμον, ὅρα μηδαμῶς δῷς σήν ψυχήν εἰς παράκλησιν κατ᾽ ἀρχάς, ἐν αὐτῷ τάς οἰκήσεις ποιούμενος, εἰ καί πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγενεῖς καί φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γάρ αὐτοῖς οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσιν, ὅπως τήν θέρμην ἀποσβέσωσι τῆς καρδίας σου εἰ γάρ καί μή τελείως ἐμποδίσαι σου τήν πρόθεσιν δυνηθῶσιν, ἀλλά γε χαυνοτέραν ταύτην πάντως καί ἀσθενῆ ἀπεργάσονται.

ιστ΄. Ὅταν πρός πάντα τά τοῦ βίου ἡδέα εὑρεθῇς ἀνδρεῖος καί ἀπαράκλητος, τότε εἰς συμπάθειαν δῆθεν οἱ δαίμονες τούς συγγενεῖς μετατρέψαντες, κλαίειν ποιοῦσι καί θρηνεῖν διά σέ πρό προσώπου σου. Καί τοῦτο ἀληθές εἶναι γνώσῃ, ὅταν σύ μέν ἄτρεπτος καί ἐν ταύτῃ ἐμμείνῃς τῇ προσβολῇ, ἐκείνους δέ εἰς μανίαν τήν κατά σοῦ καί μῖσος αἴφνης ἐξαφθέντας ἴδῃς καί ὡς ἐχθρόν σε ἀποστρεφομένους καί ὁρᾶν οὐκ ἐθέλοντας.

ιζ΄. Τήν παρά τῶν γονέων καί ἀδελφῶν καί φίλων σου θλῖψιν ὁρῶν διά σέ γινομένην, γέλα ἐπί τῷ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατά σοῦ γίνεσθαι δαίμονι καί μετά φόβου καί σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον καί τόν Θεόν ἐκτενῶς ἐκδυσώπει τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ πατρός καταντῆσαί σε, ἐν ᾧ τήν ψυχήν σου κεκοπωμένην καί πεφορτισμένην ὑπάρχουσαν αὐτός ἀναπαύσει πολλά γάρ ἔχει τό πέλαγος τοῦ βίου πρόξενα κινδύνων καί ἀπωλείας ἐσχάτης.

ιη΄. Ὁ μισῆσαι θέλων τόν κόσμον ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρός τόν Θεόν καί μνήμην τούτου ἀέναον οὐδέν γάρ ἕτερον ὡς ταῦτα μετά χαρᾶς πάντα καταλιμπάνειν ποιεῖ καί σκυβάλων δίκην αὐτά ἀποστρέφεσθαι.

ιθ΄. Μή θέλε δι᾽ εὐλόγους αἰτίας ἤ μᾶλλον ἀλόγους τῷ (388) κόσμῳ προσμεῖναι τό σύνολον, ἀλλ᾽ ὅτε κληθῇς, συντόμως ὑπάκουσον ἐν οὐδενί γάρ ἑτέρῳ οὕτω Θεός ὡς ἐν ταχύτητι ἡμῶν ἐπευφραίνεται, ἐπειδή καί κρεῖσσον ὑπακοή σύντομος μετά πενίας ἤ βραδύτης μετά πλῆθος χρημάτων.

κ΄. Εἰ ὁ κόσμος καί τά ἐν τῷ κόσμῳ πάντα παρέρχονται, ὁ δέ Θεός μόνος ἀΐδιός ἐστι καί ἀθάνατος,

χαίρετε ὅσοι δι᾿ αὐτόν τά φθαρτά κατελείψατε φθαρτά δέ εἰσιν οὐ μόνον πλοῦτος καί χρήματα, ἀλλά καί πᾶσα ἡδονή καί ἀπόλαυσις ἁμαρτίας φθορά ἐστι μόναι δέ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί φῶς εἰσι καί ζωή καί τοῦτο παρά πάντων καλοῦνται.

κα´. Εἰ φλόγα ἔλαβες, ἀδελφέ, καί δραμών παρεγένου ἐν κοινοβίῳ ἤ πνευματικῷ πατρί διά τοῦτο, κἄν προτρέπῃ παρ᾿ αὐτοῦ ἤ παρά τῶν συνασκομένων σοι ἀδελφῶν λουτροῖς ἤ βρώμασιν ἤ ἄλλαις θεραπείαις σωματικαῖς χρήσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μή καταδέξῃ, ἀλλ᾿ ἀεί παρεσκευασμένος ἔσο πρός νηστείαν, πρός κακοπάθειαν, πρός ἐγκράτειαν ἀκροτάτην, ἵνα, εἰ μέν παρά τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ πατρός προτραπῇς μετασχεῖν παρακλήσεως, εὑρεθῇς ἐκείνῳ μέν ὑπήκοος, τό δέ ἴδιόν σου μηδέ ἐν τούτῳ ποιῶν ἐκ προαιρέσεως θέλημα εἰ δέ μή, μετά χαρᾶς ὑπομενεῖς ἅπερ ἑκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας ψυχικῶς ὠφελούμενος. Τοῦτο γάρ φυλάττων, ἔσῃ διά παντός ἐπί πᾶσιν ὡς νηστεύων καί ἐγκρατευόμενος καί τό ἴδιον ἀποταξάμενος παντάπασι θέλημα οὐ μήν δέ ἀλλά καί τήν ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἄσβεστον διατηρήσεις, τήν πάντων καταφρονεῖν σε βιάζουσαν.

κβ´. Ὅταν πάντα τά παρ᾿ ἑαυτῶν οἱ δαίμονες πράξωσι καί τόν κατά Θεόν ἡμῶν σκοπόν μεταστῆσαι οὐ δυνηθῶσιν ἤ ἐμποδίσαι, τότε τοῖς τήν εὐλάβειαν ὑποκρινομένοις ὑπεισέρχονται καί δι᾿ αὐτῶν τούς ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καί πρῶτον μέν, ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καί συμπαθείας κινούμενοι, εἰς σωματικάς ἀναπαύσεις (389) χωρεῖν παραινοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα μή καί τό σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησί, καί εἰς ἀκηδίαν ἐμπέσητε. Ἔπειτα εἰς συντυχίας ἀνωφελεῖς ἐκκαλούμενοι, τάς ἡμέρας ἐν ταύταις προσαναλίσκειν αὐτούς ποιοῦσιν. Εἰ μέν τις ὑπακούσας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῇ αὐτοῖς, στρέφονται καί ἐπεγγελῶσι τήν αὐτοῦ ἀπώλειαν εἰ δέ μή ὑπαχθῇ τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλά τηρεῖ ἑαυτόν ξένον ἐκ πάντων καί σύννουν καί ἀπαρρησίαστον, κινοῦνται εἰς φθόνον καί πάντα ποιοῦσι καί πράττουσιν ἕως οὗ καί τῆς μονῆς αὐτόν ἐκδιώξωσιν οὐ φέρει γάρ κενοδοξία ἄτιμος ἐπαινουμένην ταπείνωσιν ὁρᾶν ἀπεναντίας αὐτῆς.

κγ´. Ἄγχεται κενόδοξος ταπεινόφρονα ὁρῶν προχέοντα δάκρυα καί δισσῶς ὠφελούμενον, Θεόν ἵλεω δι᾿ αὐτῶν

ἐργαζόμενον καί ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον ἐπισπώμενον ἀβουλήτως.

κδ΄. Ἀφ᾽ οὗ σεαυτόν ὅλον τῷ πνευματικῷ σου ἀναθῇ πατρί, ἴσθι ὡς ξένος εἶ ἐπί πᾶσιν οἷς ἔξωθεν ἐπιφέρῃ, ἀνθρωπίνοις λέγω πράγμασί τε καί χρήμασιν οὗ χωρίς μηδέν ἐν αὐτοῖς πρᾶξαι ἤ ποιῆσαι θελήσῃς, ἀλλά μηδέ μικρόν ἤ μέγα αἰτήσῃ πρᾶγμα αὐτῷ ἐᾶσαί σοι, εἰ μή τοι αὐτός τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἤ προστάξῃ λαβεῖν ἤ αὐτός ἐκεῖνος αὐτοχείρως παρέξῃ σοι.

κε΄. Μή δῷς ἄνευ τοῦ κατά Θεόν πατρός σου ἐλεημοσύνην ἐξ ὧν χρημάτων εἰσήνεγκας, ἀλλά μηδέ διά μεσίτου σου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν παρ᾽ ἐκείνου θελήσῃς. Κρεῖττον γάρ πτωχόν καί ξένον εἶναί τε καί ἀκούειν σε ἤ σκορπίζειν χρήματα καί διδόναι τοῖς πένησι, εἰσαγωγικόν ὄντα πίστεως δέ ἀκραιφνοῦς τό πάντα ὡς ἐν χειρί Θεοῦ ἤ τοῦ πνευματικοῦ πατρός ἀναθέσθαι βουλήσει.

κστ΄. Μή δή λαβεῖν ὕδατος αἰτήσῃ ποτόν, εἰ καί συμβῇ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἄν οἴκοθεν κινηθείς ὁ πνευματικός σου πατήρ προτρέψηται. Ἄγχε γάρ σεαυτόν καί βιάζου ἐν πᾶσι, πείθων καί λέγων τῷ λογισμῷ «Εἰ θέλει ὁ Θεός» καί εἰ ᾖς ἄξιος τοῦ πιεῖν, ἀποκαλύπτει πάντως τῷ πνευματικῷ σου (390) πατρί καί λέγει σοι «Πίε» καί τηνικαῦτα πίεσαι μετά καθαροῦ συνειδότος, εἰ καί παρά τόν καιρόν ἡ ὥρα ἐστίν.

κζ΄. Ὁ πεῖραν ἐσχηκώς πνευματικῆς ὠφελείας καί ἀνόθευτον πίστιν κτησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τόν Θεόν προβαλλόμενος εἶπεν «Ἐθέμην τοιοῦτον ἐν ἐμαυτῷ λογισμόν ὡς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν αἰτήσασθαί ποτε τῷ πατρί μου ἤ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τό καθόλου, ἕως ἄν ὁ Θεός πληροφορήσῃ αὐτόν καί προστάξῃ μοι καί οὕτως ἔχων οὐδέποτε, φησί, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον».

κη΄. Ὁ πίστιν κτησάμενος ἐναργῆ πρός τόν κατά Θεόν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτόν, αὐτόν βλέπειν λογίζεται τόν Χριστόν καί συνών ἤ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνεῖναι καί ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμήσει ἑτέρῳ τινί ὁμιλῆσαί ποτε, οὐ προτιμήσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπέρ τήν ἐκείνου μνήμην ὁμοῦ καί ἀγάπην. Τί γάρ καί μεῖζον ἤ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρούσῃ καί ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ; Τί δέ καί ὡραιότερον ἤ γλυκύτερον τῆς θέας αὐτοῦ; Εἰ δέ

καί ὁμιλίας ἀξιοῦται τῆς παρ᾽ αὐτοῦ, πάντως ζωήν τήν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

κθ΄. Ὁ ἐκ διαθέσεως τούς λοιδοροῦντας ἤ ἀδικοῦντας ἤ μισοῦντας καί ἀποστεροῦντας αὐτόν ἀγαπῶν καί ὑπέρ τούτων εὐχόμενος, εἰς προκοπήν ἐν ὀλίγῳ μεγάλην ἀνέρχεται. Ἐν αἰσθήσει γάρ καρδίας τοῦτο γινόμενον εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καί εἰς δακρύων πηγάς τό λογιζόμενον καταφέρει, ἐν οἷς καταποντίζεται τό τριμερές τῆς ψυχῆς ἀνάγει δέ εἰς οὐρανόν ἀπαθείας τόν νοῦν καί θεωρητικόν ἀπεργάζεται καί τῇ γεύσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος πάντα σκύβαλα τά τοῦ παρόντος βίου ἡγεῖσθαι ποιεῖ καί αὐτήν δέ τήν τροφήν καί τήν πόσιν μή ἐνηδόνως ἤ συχνοτέρως προσίεσθαι.

λ΄. (391) Πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν ὁ καί τό τόπον, ἐν ᾧ ὁ ὁδηγός καί πατήρ αὐτοῦ ἵσταται, ὡς ἅγιον εὐλαβούμενος καί τόν κονιορτόν τῶν ποδῶν αὐτοῦ χερσί λαμβάνων ζεόντως καί ἐπιχέων τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ καί τῇ καρδίᾳ προσαλείφων, ὡς ἴαμα τῶν τούτου παθῶν καί τῶν ἁμαρτημάτων καθαρτικόν, ἐκείνῳ δέ αὐτῷ μή προσεγγίσαι τολμῶν μηδέ ἁπλῶς προσψαῦσαί τινος τῶν αὐτοῦ χιτώνων ἤ σκεπασμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου προστάξεως καί μεταχειριζόμενός τι τῶν ἐκείνου, μετά φόβου καί μετά αἰδοῦς τοῦτο ποιεῖ, ἀνάξιον ἑαυτόν κρίνων μή μόνον τῆς τούτων θέας καί λειτουργίας, ἀλλά καί τῆς ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διαγωγῆς.

λα΄. Πολλοί μέν τῷ βίῳ τούτῳ καί τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἀποτάσσονται, ὀλίγοι δέ καί τοῖς θελήμασιν ἑαυτῶν περί ὧν καί ὁ θεῖος λόγος καλῶς ἀποφαίνεται «Πολλοί μέν κλητοί» λέγων «ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί».

λβ΄. Ὅταν μετά πάσης κάθῃ ἐπί τραπέζης τῆς ἀδελφότητος καί νοερῶς σοι σκιά τά πάντα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπογράφωνται καί τοῦ ἡδέος τῶν βρωμάτων οὐκ ἐπαισθάνῃ, ἀλλ᾽ ὅλην ἔχεις τήν ψυχήν τῷ θαύματι ἔκπληκτον καί τοῖς δάκρυσιν ἔμπλεον, τότε γίνωσκε τήν τοῦ Θεοῦ σοι χάριν οὕτω ταῦτα ὑποδεικνύειν διά τήν ἐκ τοῦ φόβου πολλήν σου ταπείνωσιν, ὅπως, ἰδών τά ποιήματα τοῦ Θεοῦ καί διδαχθείς τῶν αἰσθητῶν τήν ἀδράνειαν, εἰς ἀγάπην τῶν νοητῶν μετεγκεντρίσῃς τόν φόβον σου. Καί αὕτη ἐστίν ἡ πνευματική γνῶσις, ἥν καί λεγομένην ἀκούεις, ἥτις μέσον τοῦ φόβου καί τῆς ἀγάπης εὑρίσκεται καί ἀπό τούτου εἰς ταύτην διαβιβάζει ἀνεπαισθήτως καί ἀκινδύνως τόν ἄνθρωπον.

λγ΄. Οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως τήν εἰς Θεόν τελείαν ἀγάπην ἀναφαίρετον κτήσασθαί τινα εἰ μή κατά τό μέτρον τῆς πνευματικῆς γνώσεως αὕτη δέ κατά μικρόν αὐξάνεται (392) τῇ πρακτικῶς πονούσῃ καθ᾽ ἑκάστην ψυχῇ. Τοῦτο γάρ εἰδώς καί ὁ Ἀπόστολος ἔφη «Ἀπό γάρ τοῦ μεγέθους καί τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργός θεωρεῖται».

λδ΄. Μέγεθος οὐρανοῦ καί γῆς πλάτος καί τῶν ἄλλων ἁπάντων τούς λόγους οὐδείς ἀξίως καταμαθεῖν δύναται τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τά γάρ ὑπερβαίνοντα καί νοῦν καί διάνοιαν, πῶς ὀφθαλμοί κατανοῆσαι σώματος ἐξισχύσουσι; Μόλις γάρ καί νοῦς καθαρθείς λογισμῶν καί ἐλευθερωθείς τῶν προλήψεων, ἐλέει τε καί χάριτι Θεοῦ φωτισθείς, κατά τό μέτρον τοῦ φωτισμοῦ καί τήν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀξίως δυνήσεται κατιδεῖν.

λε΄. Ὥσπερ ἐν νυκτί τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ βλέπομεν μόνον ἔνθα ἄν τοῦ φωτός τόν λύχνον ἀνάψωμεν, ὁ δέ λοιπός ἅπας κόσμος τό καθ᾽ ἡμᾶς νύξ ἐστιν, οὕτω τοῖς ἐν νυκτί ἁμαρτημάτων καθεύδουσιν ὁ ἀγαθός δεσπότης φῶς μικρόν γίνεται, Θεός ὤν τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, φειδόμενος τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Καί τότε αἴφνης ἀναβλέπων ὁ ἄνθρωπος καί θεωρῶν τήν φύσιν τῶν ὄντων, ὡς οὔποτε αὐτήν ἐθεάσατο, ἐκπλήττεται καί ἀνωδύνως αὐτόματα προχέει τά δάκρυα, δι᾽ ὧν καθαίρεται καί βαπτίζεται τό δεύτερον βάπτισμα, βάπτισμα ἐκεῖνο, ὅ λέγει διά τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριος «Ἐάν μή τις γεννηθῇ δι᾽ ὕδατος καί πνεύματος, οὐ μή εἰσέλθῃ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Καί πάλιν «Ἐάν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν», ἄνωθεν δέ εἰπών, τήν ἐκ τοῦ πνεύματος ᾐνίξατο γέννησιν.

λστ΄. Τό πρότερον βάπτισμα ἔχει τό ὕδωρ προϋπογράφον τά δάκρυα, ἔχει τό μύρον τοῦ χρίσματος προσημαῖνον τό νοητόν μύρον τοῦ Πνεύματος. Τό δέ δεύτερον οὐκέτι τύπος τῆς ἀληθείας, ἀλλ᾽ αὐτή ἐστιν ἡ ἀλήθεια.

λζ΄. Οὐ πράξεων μόνον πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ ἀλλά (393) ἀλλά καί λογισμῶν καί ἐννοιῶν ἐναντίων χρή σπουδάζειν τόν ἀσκητήν ἐλεύθερον εἶναι, ἐνδιατρίβειν δέ ἀεί ταῖς ψυχωφελέσι καί πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσιν, ἵν᾽ οὕτως ἀμέριμνος ἀπό τῶν βιωτικῶν διαμείνῃ.

λη΄. Ὥσπερ ὁ ὅλον αὐτοῦ ἀπογυμνώσας τό σῶμα, ἐάν καλύμματί τινι κεκαλυμμένους ἔχῃ τούς ὀφθαλμούς καί

μή θελήσῃ ἆραι καί ἀποσείσασθαι αὐτό, οὐ δύναται ἀπό μόνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τό φῶς, οὕτω καί ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καί χρημάτων καταφρονήσας καί αὐτῶν ἀπαλλαγείς τῶν παθῶν, εἰ μή καί τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καί τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν ἐλευθερώσῃ τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν, οὐκ ὄψεταί ποτε τό νοητόν φῶς, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν καί Θεόν.

λθ΄. Ὥσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθέν, οὕτω λογισμοί κοσμικοί καί βιωτικαί ἐνθυμήσεις ἐν διανοίᾳ ἤγουν ἐν ὀφθαλμῷ ψυχῆς γίνονται. Καθόσον οὖν ἐαθῶσι χρόνον, οὐ βλέψομεν ἐπάν δέ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἴδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὅ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον είς τόν ἄνω κόσμον ἐρχόμενον.

μ΄. Ὁ ἐκ γενετῆς ὤν τυφλός οὐ νοήσει οὐδέ πιστεύσει τῶν γραφομένων τήν δύναμιν, ὁ δέ βλέψαι ποτέ καταξιωθείς συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τά λεγόμενα.

μα΄. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς οἶδε πότε μέν νύξ, πότε δέ ἡμέρα ἐστίν ὁ δέ τυφλός τά ἀμφότερα ἀγνοεῖ. Καί ὁ πνευματικῶς ἀναβλέψας καί τοῖς νοεροῖς ὁρῶν ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τό ἀληθινόν καί ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ ῥᾳθυμίας είς τήν προτέραν ἀποστραφῇ τύφλωσιν καί τοῦ φωτός ἀποστερηθῇ, εὐαισθήτως αἰσθάνεται τῆς τούτου στερήσεως καί πόθεν αὕτη συνέβη γενέσθαι οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δέ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς οὐδέν τῇ πείρᾳ καί τῇ ἐνεργείᾳ περί τούτων ἐπίσταται, εἰ μή τι (394) ἐξ ἀκοῆς ἀκούσῃ καί μάθῃ περί ὧν ἐθεάσατο, καί διηγήσεται ἄλλοις ἅπερ ἀκήκοεν, αὐτοῦ καί τῶν ἀκουόντων μή είδότων περί ποίων πραγμάτων ἀλλήλοις προσδιαλέγονται.

μβ΄. Ἀδύνατον καί τήν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρωμάτων κατεμπιπλᾶν καί πνευματικῶς τῆς νοερᾶς καί θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὅσῳ γάρ τήν γαστέρα τις θεραπεύσει, κατά τοσοῦτον ἐκείνης ἑαυτόν ἀποστερήσει καθόσον δέ τό σῶμα ὑπωπιάσει, ἀναλόγως καί τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε καί παρακλήσεως ἐμπλησθήσεται.

μγ΄. Καταλείψωμεν πάντα τά ἐπί τῆς γῆς, μή πλοῦτον μόνον καί χρυσόν καί τάς ἄλλας ὕλας τοῦ βίου, ἀλλά καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρός αὐτά τέλεον ἀπό τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μισήσωμεν μή τάς ἡδονάς μόνον τοῦ σώματος, ἀλλά καί τάς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, καί νεκρῶσαι τοῦτο διά πόνων σπουδάσωμεν διά τοῦτο γάρ

ἐνεργοῦνται τά τῆς ἐπιθυμίας καί εἰς ἔργον ἐξάγονται, καί ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα νεκράν τήν ψυχήν ἡμῶν εἶναι καί δυσκίνητον πρός πᾶσαν Θεοῦ ἐντολήν ἤ καί παντελῶς ἀκίνητον.

μδ΄. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρός εἰς ὕψος ἀεί αἴρεται, ὡς ἐάν στρέψῃς τήν ὕλην ἀφ᾽ ἧς ἀνάπτεται, οὕτω καί ἡ τοῦ κενοδόξου καρδία ταπεινωθῆναι οὐ δύναται, ἀλλ᾽ ὡς ἐάν εἴπῃς αὐτῷ τά τῆς ὠφελείας αὐτοῦ, μᾶλλον καί μᾶλλον ἐπαίρεται ἐλεγχόμενος γάρ ἤ καί νουθετούμενος, ἀντιλέγει σφοδρῶς, ἐπαινούμενος ἤ καί παρακαλούμενος, ἀνυψοῦται κακῶς.

με΄. Ἄνθρωπος μεμελετηκώς ἀντιλέγειν ἑαυτῷ δίστομός ἐστι μάχαιρα, ἀναιρῶν ἀγνώστως τήν ἰδίαν ψυχήν καί τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον αὐτήν ἐργαζόμενος.

μστ΄. Ὁ ἀντιλέγων ὅμοιός ἐστι τῷ ἑκουσίως ἔκδοτον ἑαυτόν ποιοῦντι τοῖς ὑπεναντίοις τοῦ βασιλέως ἐχθροῖς. Ἡ γάρ ἀντιλογία ἁρπάγιόν ἐστι, δέλεαρ ἔχον τήν δικαιολογίαν, δι᾽ ἧς ἀπατώμενοι, τό ἄγκιστρον καταπίνομεν τῆς ἁμαρτίας, (395) ὑφ᾽ οὗ καί ἁρπάζεται εἴωθεν, ὡς ἀπό τῆς γλώττης καί τοῦ λαιμοῦ, ὑπό τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἡ ἀθλία ψυχή καί ποτέ μέν εἰς ὕψος ὑπερηφανίας ἀνάγεσθαι, ποτέ δέ εἰς χάος ἀβύσσου ἁμαρτίας καταποντίζεσθαι καί μετά τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

μζ΄. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἤ ὑβριζόμενος καί σφόδρα ἀλγῶν τήν καρδίαν γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι τόν παλαιόν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλπιον. Εἰ μέν οὖν μετά σιωπῆς ὑπομείνῃ ἤ μετά πολλῆς ἀποκριθήσεται ταπεινώσεως, ἀσθενῆ τοῦτον καί ἐκλελυμένον εἰργάσατο. Εἰ δέ μετά πικρίας ἀντείπῃ ἤ καί λαλήσῃ μετά θρασύτητος, δέδωκεν ἰσχύν τῷ ὄφει τόν ἰόν ἐκχέαι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί ἀνημέρως τά ἐντός αὐτοῦ κατεσθίειν, ὡς ἐντεῦθεν καθ᾽ ἑκάστην ἐνδυναμούμενον αὐτόν κατάβρωμα ποιεῖσθαι τήν ἐπ᾽ ἀγαθοῖς διόρθωσιν καί ἰσχύν τῆς ἀθλίας τούτου ψυχῆς, καί ζῆν μέν αὐτόν ἔκτοτε τῇ ἁμαρτίᾳ, νεκρόν δέ παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

μη΄. Ἐάν ἀποτάξασθαι βουληθῇς καί τήν εὐαγγελικήν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μή ἀπείρῳ μηδέ ἐμπαθεῖ διδασκάλῳ ἑαυτόν ἐκδῷς, ἵνα μή ἀντί εὐαγγελικῆς διαβολικήν πολιτείαν ἐκδιδαχθῇς, ἐπειδή καλῶν μέν

διδασκάλων καλά τά μαθήματα, κακῶν δέ κακά καί σπερμάτων πονηρῶν πάντως πονηρά τά γεώργια.

μθ΄. Εὐχαῖς καί δάκρυσι τόν Θεόν καθικέτευσον πέμψαι σοι ὁδηγόν ἀπαθῆ τε καί ἅγιον ἐρεύνα δέ καί αὐτός τάς θείας γραφάς, μάλιστα τάς τῶν ἁγίων πατέρων πρακτικάς συγγραφάς, ἵνα ταύταις ἀντιπαρατιθείς τά παρά τοῦ διδασκάλου καί προεστῶτός σοι διδασκόμεθα, ὡς ἐν κατόπτρῳ βλέπειν δύνασαι ταῦτα καί καταμανθάνειν, καί τά μέν συνᾴδοντα ταῖς θείαις γραφαῖς ἐγκολποῦσθαι καί κατέχειν τῇ διανοίᾳ, τά δέ νόθα καί ἀλλότρια διακρίνειν καί ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μή πλανηθῇς. Πολλοί γάρ, (396) ἴσθι, πλάνοι καί ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις γεγόνασιν.

ν΄. Πᾶς ὁ μή βλέπων, ἄλλους δέ ὁδηγεῖν ὑπισχνούμενος, πλάνος ἐστί καί τούς ἑπομένους αὐτῷ εἰς βόθρον ἀπωλείας ἐντίθησι κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν «Τυφλός τυφλόν ἐάν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται».

να΄. Ὁ τυφλός πρός τό ἕν τυφλός ὅλως πρός πάντα ἐστίν, ὁ δέ βλέπων ἐν τῷ ἑνί ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστί τῆς θεωρίας τε πάντως ἀπέχεται, καί ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται, καί τῶν θεωρουμένων ἔξω ἐστίν ἐν τῷ ἑνί οὗτος ὤν τά πάντα ὁρᾷ, καί ἐν πᾶσιν ὤν οὐδέν τῶν πάντων ὁρᾷ.

νβ΄. Ὁ βλέπων ἐν τῷ ἑνί διά τοῦ ἑνός καί ἑαυτόν καί πάντας καί ἅπαντα καθορᾷ, καί κεκρυμμένος ὤν ἐν αὐτῷ, οὐδέν τῶν πάντων ὁρᾷ.

νγ΄. Ὁ μή τήν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καί Θεοῦ, ἐν τῷ λογισμῷ καί νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθήτως καί γνωστῶς ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστίν ἔτι καί σάρξ, πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν μή δυνάμενος διά τοῦ λόγου λαβεῖν, καθάπερ καί οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοί τό τοῦ ἡλίου φῶς διά λόγου μόνον γνῶναι οὐ δύνανται.

νδ΄. Ὁ ἀκούων οὕτως καί βλέπων καί αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ὡς ἤδη τήν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου καί εἰς ἄνδρα τέλειον ἀνελθών τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καί ὁ οὕτως ἔχων δύναται καί καλῶς ὁδηγεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν τό ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δέ μή εἰδώς καί ἄλλως ἔχων πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς

τετρανωμένα καί ὑγιῆ ἐπιφέρεται, ᾧ καί μᾶλλον καλῶς ἕξει τό ἄγεσθαι ἤ τό ἄγειν ἐπικινδύνως.

νε΄. Ὁ τῷ διδασκάλῳ καί ὁδηγῷ αὐτοῦ ὡς Θεῷ ἀτενίζων (397) ἀντιλέγειν οὐ δύναται. Εἰ δέ οἴεται καί λέγει ἀμφότερα ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται ὁποίαν γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρός τόν Θεόν ἔχουσι τήν διάθεσιν ἀγνοεῖ.

νστ΄. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρί τοῦ ποιμένος αὐτοῦ τήν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωήν καί τόν θάνατον οὐκ ἀντείποι ποτέ ἡ δέ τούτων ἄγνοια ἀντιλογίαν γεννᾷ, τήν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καί αἰωνίου θανάτου.

νζ΄. Πρό τοῦ λαβεῖν τήν ἀπόφασιν τόν κατάδικον, τόπος δίδοται ἀπολογίας αὐτῷ λαλεῖν τῷ δικαστῇ περί ὧν ἔπραξεν μετά δέ γε τήν τῶν πρακτέων φανέρωσιν καί τήν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδέν ἤ μικρόν ἤ μέγα τοῖς βασανίζουσιν ἀντιλέγει.

νη΄. Πρό τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τό δικαστήριον τόν μοναχόν καί φανερῶσαι αὐτοῦ τά ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξεστιν αὐτῷ, τά μέν κατά ἄγνοιαν τά δέ καί ὡς οἰομένῳ κρύπτειν τά ἑαυτοῦ. Μετά δέ τήν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν καί εἰλικρινῆ ἐξαγόρευσιν οὐκ ἔξεστιν ἀντιλέγειν τῷ μετά Θεόν δικαστῇ καί ἐξουσιαστῇ αὐτοῦ μέχρι θανάτου ποτέ. Ὁ γάρ μοναχός ἐν τούτῳ κατ᾽ ἀρχάς εἰσελθών τῷ δικαστηρίῳ καί ἀπογυμνώσας τά κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ πέπεισται ἐκ προοιμίων, εἴ γε καί ὁπωσοῦν γνῶσιν κέκτηται, ὅτι μυρίων ὑπάρχει θανάτων ἄξιος, καί διά τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καί τῆς ταπεινώσεως πάσης τιμωρίας καί κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τοῦ μυστηρίου τόν τρόπον ἐπίσταται.

νθ΄. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ τήν καρδίαν οὐδέποτε κινηθήσεται, παιδευόμενος ἤ νουθετούμενος ἤ ἐλεγχόμενος, ἐπειδή ὁ ἐμπίπτων τοῖς τοιούτοις κακοῖς, λέγω δέ τῇ ἀντιλογίᾳ καί ἀπιστίᾳ τῇ πρός τόν πνευματικόν πατέρα αὐτοῦ καί διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καί βυθόν ᾅδου ἔτι ζῶν ἐλεεινῶς καταφέρεται καί οἶκος τοῦ Σατανᾶ καί πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου (398) δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθείας καί ἀπωλείας υἱός

ξ΄. Παρακαλῶ σε τόν τῆς ὑπακοῆς <υἱόν> ταῦτα στρέφειν συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου καί πάσῃ σπουδῇ ἀγωνίσασθαι τοῦ μή κατελθεῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις τοῦ ᾅδου κακοῖς, ἀλλ᾽ οὕτω δέεσθαι τοῦ Θεοῦ θερμῶς καθ᾽

ἑκάστην καί λέγειν «Θεέ καί Κύριε τῶν ἁπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καί ψυχῆς ἔχων τήν ἐξουσίαν, ὁ μόνος ἰάσασθαί με δυνάμενος, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως τοῦ ταλαιπώρου καί τόν ἐν ἐμοί ἐμφωλεύοντα δράκοντα τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει θανατώσας ἀφάνισον κἀμέ πτωχόν καί γυμνόν πάσης ὑπάρχοντα ἀρετῆς τοῖς τοῦ ἁγίου μου πατρός ποσί μετά δακρύων προσπεσεῖν ἀξίωσον καί τήν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχήν εἰς συμπάθειαν τοῦ ἐλεῆσαί με ἕλκυσον. Καί δῴς, Κύριε, ταπείνωσιν τῇ καρδίᾳ μου καί λογισμούς πρέποντας ἁμαρτωλῷ συνθεμένῳ σοι μετανοεῖν, καί μή εἰς τέλος ἐγκαταλείψῃς ψυχήν ἅπαξ συνταξαμένην καί ὁμολογήσασαν καί ἀντί παντός τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καί προτιμησαμένην σε. Οἶδας γάρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ καί ἡ πονηρά μου συνήθεια ἐμπόδιόν μου καθίσταται ἀλλά δυνατά σοι, Δέσποτα, πάντα ὅσα παρά ἀνθρώποις ἀδύνατα».

ξα΄. Οἱ καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν τῇ αὐλῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας μετά φόβου καί τρόμου, καί ἐπί τήν πέτραν τῆς ὑπακοῆς τῶν πνευματικῶν πατέρων τούς πόδας ἀσαλεύτους ἐρείσαντες, καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ᾽ ἐκείνων ἐντελλόμενα ἀκούοντες, καί τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς ἀδιστάκτως ἐποικοδομοῦντες αὐτά ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, εὐθύς κατορθοῦσι, καί κατορθοῦται αὐτοῖς τό μέγα τοῦτο καί πρῶτον κατόρθωμα, τό ἑαυτούς ἀπαρνήσασθαι. Τό γάρ πληροῦν ἀλλότριον θέλημα καί μή τό ἑαυτοῦ, οὐ μόνον ἀπάρνησιν (399) τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρός τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

ξβ΄. Τῷ τῷ ἑαυτοῦ πατρί ἀντιλέγοντι συγχαίρουσι δαίμονες, τῷ δέ μέχρι ταπεινουμένῳ θανάτου θαυμάζουσιν ἄγγελοι ἔργον γάρ τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται, ἐξομοιούμενος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ τήν ὑπακοήν πεπληρωκότι τῷ ἰδίῳ πατρί μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ.

ξγ΄. Ὁ πολύς καί ἄκαιρος συντριμμός τῆς καρδίας σκοτίζει καί θολεῖ τήν διάνοιαν, καί τήν μέν καθαράν εὐχήν καί ταπείνωσιν ἀπό τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζει, πόνον δέ καρδιακόν ἐμποιεῖ, ἐντεῦθεν δέ σκληρότητα καί πώρωσιν ἄπειρον διά δέ τούτων τήν ἀπόγνωσιν τοῖς πνευματικοῖς οἱ δαίμονες πραγματεύονται.

ξδ΄. Ὁπηνίκα σοι ταῦτα ὑπαντήσωσι, μοναχέ, εὕρῃς δέ ζῆλον καί πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ σου πολύν, ὡς ἐπιθυμεῖν σε πᾶσαν μέν ἐντολήν πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ καί μηδέ μέχρις ἀργοῦ λόγου παραπίπτειν καί ἁμαρτάνειν, μηδενός δέ τῶν πάλαι ἀπολειφθῆναι ἁγίων κατά πρᾶξιν καί γνῶσιν καί θεωρίαν, ὁρᾷς δέ σαυτόν κωλυόμενον παρά τοῦ ὑποσπείροντος τά τῆς ἀθυμίας ζιζάνια μή ἐλάσαι εἰς τοσοῦτον ὕψος τῆς ἁγιωσύνης ἐν τῷ ὑποβάλλειν αὐτόν ἐν σοί λογισμούς καί λέγειν «Ἀδύνατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι φυλάξαι πάσας τάς ἐντολάς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ», τότε σύ ἐν μιᾷ καθίσας κατά μόνας γωνίᾳ, σύστειλον σεαυτόν καί ἐπισύναξόν σου τόν λογισμόν καί δός ἀγαθήν βουλήν τῇ σῇ ψυχῇ καί εἰπέ «Ἵνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχή μου, καί ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἔλπισον ἐπί τόν Θεόν ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ. Σωτήριον γάρ τοῦ προσώπου μου οὐχί τά ἔργα μου, ἀλλ᾽ ὁ Θεός μού ἐστι». Τίς γάρ ἐξ ἔργων νόμου δικαιωθήσεται; Οὐ (400) δικαιωθήσεται γάρ ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ἀλλ᾽ ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτόν τόν Θεόν μου ἐλπίζω σωθῆναι διά τῆς ἀφάτου αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας δωρεάν «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνῶ καί αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λατρεύω, τῷ δυναμένῳ με σῶσαι ἐν μόνῳ τῷ ἐλέει αὐτοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ᾽ ἐμοῦ ὁ Θεός ὁ ποιήσας με κατ᾽ εἰκόνα καί καθ᾽ ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργήσει σε».

ξε΄. Ὁ Θεός ἐξ ἡμῶν οὐδέν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀλλ᾽ ἤ τό μή ἁμαρτάνειν, καί μόνον τοῦτο δέ οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου ἀλλά φυλακή ἀπαράβατος τῆς εἰκόνος καί τοῦ ἄνωθεν ἀξιώματος, ἐν οἷς, κατά φύσιν ἑστῶτες καί τόν χιτῶνα φοροῦντες λελαμπρυσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν καί αὐτός ἐν ἡμῖν, θέσει θεοί καί υἱοί Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

ξστ΄. Ἀκηδία καί βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καί ἀμελείας προσγενόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀφιστῶσι κανόνος καί σκότωσιν τῇ διανοίᾳ προξενοῦσι καί ἀθυμίαν, ὡς ἐντεῦθεν δειλίας καί βλασφημίας λογισμούς ἐπιπολάζειν ἐν τῇ καρδίᾳ καί μηδέ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν τόν ὑπό τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον δύνασθαι, ἀλλά καί ὀκνεῖν αὐτόν καί κατά τοῦ ποιητοῦ τῶν ἁπάντων ἐνθυμεῖσθαι παράλογα. Γνούς οὖν τήν αἰτίαν καί πόθεν σοι ταῦτα

ἐπῆλθον, σπουδαίως εἴσελθε εἰς τόν συνήθη τόπον τῆς προσευχῆς σου, καί τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσών δεήθητι μετά στεναγμοῦ καί δακρίων ἐν ὀδύνῃ καρδίας σου τήν ἀπαλλαγήν τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας καί τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καί δοθήσεταί σοι ἐμπόνως κρούοντι καί ἐπιμένοντι ἡ τούτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ξζ΄. Ὁ καθαρά τήν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν} ὁ δέ ἀκμήν καθαιρόμενος, ποτέ μέν βάλλει αὐτήν, (401) ποτέ δέ βάλλεται ὑπ᾽ αὐτῆς} ὁ δέ μηδόλως ἀγωνιζόμενος, ἤ παντελῶς ἀναισθητεῖ καί ἐν τῷ φίλος εἶναι παθῶν καί δαιμόνων, ὅς πρός τῇ κενοδοξίᾳ καί οἴησιν νοσεῖ δολῶν εἶναί τι μηδέν ὤν, ἤ δειλίας δοῦλος ὑπάρχει καί ὑποχείριος, τρέμων ὡς τῷ φρονήματι νήπιος, καί φοβούμενος φόβον ἐκεῖ ἔνθα φόβος οὐκ ἔστιν οὐδέ δειλία τοῖς φοβουμένοις τόν Κύριον.

ξη΄. Ὁ φοβούμενος τόν Θεόν δαιμόνων ὁρμάς οὐ φοβεῖται οὐδέ τάς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν ἀλλ᾽ οὐδέ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς} ὥσπερ δέ τις φλόξ ἤ φλέγον πῦρ ὅλος ὤν, ἐν ἀδύτοις τόποις καί ἀφεγγέσι νυκτός καί ἡμέρας περιϊών, φυγαδεύει τούς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἤπερ αὐτούς ἐκεῖνος, μή ἐμπρησθῆναι ὑπό τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογοειδοῦς ἐκτῖνος τοῦ θείου πυρός.

ξθ’. Ὅς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνδρῶν ἀναστρεφόμενος πονηρῶν οὐ φοβεῖται, τόν φόβον αὐτοῦ ἔνδοθεν ἔχων καί φέρων τό ἀκαταμάχητον ὅπλον τῆς πίστεως, μεθ᾽ ἧς ἰσχύει καί δύναται πάντα ὁρᾶν, καί αὐτά τά δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς δυσχερῆ καί ἀδύνατα} ἀλλ᾽ ὥσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων ἤ λέων βρυχώμενος ἐν μέσῳ κυνῶν καί ἀλωπέκων διάγων, πεποιθών ἐστιν ἐπί Κύριον καί τῷ στερρῷ τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτούς καί ἐκδειματοῖ τάς φρένας αὐτῶν, ὡς ῥάβδον σιδηρᾶν τόν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

ο’. Μή θαυμάσῃς, ἐάν ὑπό δειλίας κυρευόμενος πάντα φοβούμενος τρέμῃς} ἔτι γάρ ἀτελής εἶ καί ἀνίσχυρος καί ὥσπερ νήπιον τά μορμολύκεια δέδοικας} ἡ γάρ δειλία πάθος ἐστί νηπιῶδες καί καταγέλαστον κενοδόξου ψυχῆς. Πρός τοῦτον οὖν τόν δαίμονα μή θέλε λόγους λέγειν ἤ ἀντιρρήσεις ποιεῖσθαι} τῆς γάρ ψυχῆς τρεμούσης καί κλονουμένης, οὐκ ὠφελήσουσι λόγοι} ἀφείς δέ τούτους, (402) ὅση σοι δύναμις τόν λογισμόν

σου ταπείνωσον καί θᾶττον γνώσεις ἠφανισμένην δειλίαν.

οα'. Ὑπό ἀκηδίας ποτέ τις κατασχεθείς, χαῦνον τόν νοῦν καί σκοτεινόν ἔσχε καί ἔκλυτον αὐτοῦ τήν ψυχήν, ὡς μικρόν ἐκ τούτου τό πένθος ἐκλεῖψαι ἀπό τῆς καρδίας αὐτοῦ καί τήν φλόγα ἐν αὐτῷ σβεσθῆναι τοῦ Πνεύματος καί πάντα τόν οἶκον τοῦ σώματος αὐτοῦ πλησθῆναι καπνοῦ} οὐ μήν ἀλλά γάρ καί νάρκωσις μελῶν ἐν αὐτῷ γενομένη, ἐξ ὀκνηρίας είς ὕπνον ἄμετρον κατεφέρετο, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐλλείπειν αὐτῷ καί τήν συνήθη ἀκολουθίαν. Πρός ταῦτα δέ δι᾽ ἐγκρατείας ἀνθιστάμενος καί ἀγρυπνίας, ὡς τόν ὕπνον ἐνίκησε, θᾶττον ἡ καρδία αὐτοῦ ἐξ οἰήσεως ἐσκληρύνετο, καί πένθους ἐκλείποντος, ἡ δειλία αὐτῷ ὑπεισήρχετο. Ὡς δέ πάλιν ᾔσθετο ταύτην οὖσαν ἐν αὐτῷ, ἀωρί τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔξω ἐγένετο καί είς ζοφώδη τόπον καί σκοτεινόν ἀπελθών, στάς τε ἐν αὐτῷ καί τάς χεῖρας είς οὐρανούς ἀνατείνας καί τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν ἑαυτῷ ἐκτυπώσας, ὄμμα τε ψυχῆς πρός Θεόν ἀνατείνας, ὡς μικρόν ἐταπείνωσε τόν λογισμόν, εὐθύς ὁ τῆς διελίας ἐξ αὐτοῦ δαίμων ἀπέστη μικρόν. Ὁ δέ κραταιότερος αὐτοῦ, ὁ δεινός τῆς κενοδοξίας ἐχθρός, ὑπέκλεπτε τούτου τόν λογισμόν, κατασπάσαι βουλόμενος αὐτόν καί αὖθις τῷ τῆς δειλίας δαίμονι παραδοῦναι} ὅπερ κατανοήσας, τεθαύμακε καί τόν Θεόν ἐδυσώπει θερμῶς ῥύσασθαι τήν ψυχήν αὐτοῦ ἐκ τῶν τοιούτων παγίδων τοῦ διαβόλου.

οβ'. Πολλή καί πᾶσιν, οἶμαι, δυσνόητος ἡ τούτων συμπλοκή καί κακία καί μέθοδος τῶν δαιμόνων ὑπάρχει. Ἔγνων γάρ τόν τῆς δειλίας δαίμονα τῷ τῆς ἀκηδίας συνερχόμενον καί συγκροτοῦντα, καί τοῦτον ἐκείνῳ βοηθοῦντα καί συναιρόμενον, καί τόν μέν πρῶτον φόβον ἐν τῇ ψυχῇ μετά σκληρότητος ἐμποιοῦντα, τόν ἕτερον δέ σκότωσιν καί πάρεσιν, ἔτι τε πώρωσιν ψυχῆς τε καί νοός καί ἀπόγνωσιν ἐργαζόμενον. Δοκίμιον δέ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἡ ἀκηδία, πρόξενος αὐτοῖς ταπεινώσεως γινομένη.

ογ'. (403) Τοῖς προκόψασιν ἐν εὐχῇ ἤ καί ἐπιμελουμένοις εὐχῆς ὁ τῆς ἀκηδίας μάλιστα δαίμων ὡς ἐπί τό πλεῖστον πολεμεῖν εἴωθεν. Οὐδείς γάρ ἕτερος τῶν ἄλλων δαιμόνων κατά τῶν τοιούτων ἰσχύει, εἴτε κατά οἰκονομικήν παραχώρησιν τούτου κατ᾽ αὐτῶν ἰσχύσαντος, εἴτε καί ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν τήν

καθ᾽ ἡμῶν λαβόντος ἰσχύν, ὥς γε πείθομαι μᾶλλον. Τό δέ λεγόμενόν ἐστι τοιοῦτον} πολλά φαγών καί τόν στόμαχον βαρηθείς καί εἰς κόρον ὑπνώσας, ἐκυρίευσε τοῦ νοός μου τό πάθος καί ἡττήθην} εἶτα πάλιν ὑπέρ τό μέτρον ἐγκρατευσάμενος, τόν νοῦν μου σκοτεινόν καί δυσκίνητον εἰργασάμην καί αὖθις εἰς τό αὐτό περιέπεσα πάθος. Ἔστι δ᾽ ὅτε καί ἐκ τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως εἴπω, καί τῆς ἀχλυώδους παχύτητος τοῦ νοτιαίου ἀνέμου ταῦτα συμβαίνειν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

οδ′. Ἀκηδία θάνατος ψυχῆς καί νοός ἐστι. Ταύτην εἰ παρεχώρησεν ὁ Θεός καθ᾽ ἡμῶν ἐνεργῆσαι κατά τήν δύναμιν αὐτῆς, οὐδείς ἄν ἐσώθη τῶν ἀγωνιζομένων ποτέ. Ἡμέτερον δέ ὅμως ἐστί τό ἀντιστῆναι αὐτῇ κατά τό ἐνόν τῆς δυνάμεως, Θεοῦ δέ τό καί μυστικῶς ἡμᾶς διεγείρειν καί φανερῶς νικητάς ἀποδεῖξαι αὐτῆς. Ἀδύνατον δέ τινα θανόντα ἀναστῆσαι δίχα βοηθείας τοῦ ἐκ νεκρῶν ἑαυτόν ἀναστήσαντος.

οε′. Ὁπηνίκα εἰς οἴησιν κλαπείς ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ ἐμβαθύνῃ καί εἶναί τι ἐναγωνίως ἔχων καθ᾽ ἑαυτόν ὑπολάβῃ, τηνικαῦτα ἡ ἀοράτως αὐτόν φωτίζουσα χάρις ἀφίσταται, καί βραχύ κενόν καταλείψασα, εὐθύς ἐλέγχεται αὐτοῦ ἡ ἀσθένεια, ὥσπερ α'γρίων κυνῶν ἐπιδραμόντων αὐτῷ τῶν παθῶν καί καταπιεῖν ζητούντων αὐτόν} οὗ καί ἐξαπορουμένου, μή ἔχοντος δέ ποῦ φυγεῖν καί σωθῆναι, πρός τόν δυνάμενον σῶσαι αὐτόν καταφεύγει διά ταπεινώσεως Κύριον.

οστ′. Ὁ ἔξω γεγονώς τοῦ κόσμου παντός ὡς ἐν (404) ἐρήμῳ ἀβάτῳ καί μεστῇ θηρίων ὄντα κατανοεῖ ἑαυτόν. Ὅθεν φόβῳ ἀρρήτῳ καί τρόμῳ ἀνεκδιηγήτῳ συνεχόμενος, βοᾷ πρός τόν Θεόν, ὡς μέν Ἰωνᾶς, ἐκ τοῦ κήτους καί τῆς θαλάσσης τοῦ βίου, ὡς δέ Δανιήλ, ἐκ τοῦ λάκκου τῶν ἀγρίων παθῶν καί λεόντων, ὡς δέ οἱ τρεῖς παῖδες, ἐκ τῆς καμίνου τοῦ ἐμφύτου τῆς ἐπιθυμίας πυρός τῆς καιομένης, ὡς δέ Μανασσῆς, ἐκ τοῦ χαλκουργήματος τοῦ πηλίνου τούτου καί θνητοῦ σώματος. Οὗ καί εἰσακούων ὁ Κύριος, ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τῆς φιλίας τοῦ κόσμου, καθάπερ τόν προφήτην ἐκ τοῦ κήτους ἐκεῖνον, τοῦ μηκέτι παλινοστῆσαι πρός ταῦτα} ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ λάκκου τῶν πονηρῶν λογισμῶν τῆς ἐπιθυμίας, τῶν ἁρπαζόντων καί κατεσθιόντων τάς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, ὡς τόν Δανιήλ} ἀπό τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων τοῦ πυρός, τοῦ καταφλέγοντος καί

λυμαινομένου αὐτοῦ τήν ψυχήν καί πρός πράξεις ἀτόπους βίᾳ συνωθοῦντος καί ἕλκοντος, φυλάττει αὐτόν ἀκατάφλεκτον, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι δροσίζων αὐτοῦ τήν ψυχήν, ὡς τούς Ἰσραηλίτας ἐκείνους} καί ἀπό τῆς γεώδους ταύτης καί βαρείας καί ἐμπαθεστάτης σαρκός ἀταπείνωτον διατηρήσας καί ἄπτωτον, υἱόν φωτός καί ἡμέρας αὐτόν ἀπεργάζεται καί τῆς ἀθανασίας ἔνθεν ἤδη ἀπογεύει αὐτόν.

οζ΄. Ψυχή ἡ σχετικῶς οἰκοῦσα ἐν τῇ ταπεινώσει ταύτῃ τοῦ σώματος καί τῶν ἡδονῶν τούτου ἀντιποιουμένη καί τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀντεχομένη, ἤ τούτων μέν ἀλογήσασα αἰσθανομένη δέ τοῦ ἀέρος τούτου τῆς εὐθυμίας, πρός πᾶσαν ἀρετήν καί ἐντολήν Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος, ὡς καταβαρουμένη καί πεδουμένη δεινῶς ὑπό τῶν εἰρημένων κακῶν. Ἐπάν δέ, διεγερθεῖσα πόνοις κακοπαθείας καί δάκρυσι μετανοίας, (405) τό βάρος ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀποσείσηται τῆς σαρκός καί τήν ἅλμην τοῦ γεώδους φρονήματος τοῖς νάμασιν ἀποκλύσηται τῶν δακρύων καί ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γένηται τῶν ὁρωμένων καί φωτός ἀπολαύσῃ καθαροῦ καί ἐλευθερίας ἀξιωθῇ τῶν τυραννούντων παθῶν, αὐτίκα προφητικῶς καί αὐτή βοᾷ πρός Θεόν} «Διέρρηξας τόν σάκκον μου καί περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἄν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου καί οὐ μή κατανυγῶ».

οη΄. Τρεῖς μέν ἡ θεία Γραφή τόπους, ἐν οἷς ἐμφιλοχωρεῖν ὁ νοῦς εἴωθεν, ὑποσημαίνεται. Ἐγώ δέ δύο μᾶλλον εἶναί φημι, οὐκ ἐναντία τῇ Γραφῇ δογματίζων, μή γένοιτο, ἀλλά τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους τό μέσον οὐκ ἀριθμῶν} οἷόν τι λέγω, ὁ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν καί ἀπό χώρας εἰς ἑτέραν μεταβάς χώραν, οὐχί καί τήν ὁδόν αὐτήν ἥν ὥδευσε χώραν ἤ πόλιν καλέσειεν, εἰ καί πολλά τινα καί θαυμαστά κατ᾽ αὐτήν θεάσεται πράγματα. Ὁ γάρ ἀπό τῆς Αἰγύπτου πρός τήν τῆς ἐπαγγελίας μεταβάς γῆν καί ἐν ταύτῃ κατοικισθείς, πάντων μέν τῶν ἐν μέσῳ μέμνηται καί ταῦτα διηγεῖται τοῖς πᾶσιν} οὐ μέντοι δέ ἀπό πρώτης εἰς δευτέραν, καί ἀπό δευτέρας εἰς τρίτην πόλιν ἤ χώραν μεταβῆναι λέγει, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀπό δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καί ἀπό σκότους εἰς φῶς καί ἀπό αἰχμαλωσίας εἰς τήν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν. Οὕτω καί ἀπό ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν καί ἀπό τῆς τῶν παθῶν δουλώσεως εἰς τήν ἐλευθερίαν

τοῦ Πνεύματος καί ἀπό τῆς παρά φύσιν προλήψεως, ὅπερ αἰχμαλωσίαν ὁ πνευματικός ἀποκαλεῖ νόμος, εἰς τήν ὑπέρ φύσιν ἐπάνοδον, ἀπό τοῦ βιωτικοῦ πελάγους καί κλύδωνος πρός τήν ἔξω τοῦ κόσμου γαληνιαίαν κατάστασιν, ἀπό τῆς πικρίας τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν τε καί θλίψεων εἰς τήν ἀνεκλάλητον γλυκύτητα καί ἀμεριμνίαν γηΐνου παντός πράγματος, ἀπό τῆς περί τά πολλά ἐπιθυμίας περιστάσεώς τε καί τύρβης πρός τό ἕν (406) μόνον καί τήν ὁλικήν σχέσιν αὐτοῦ καί ἀγάπην, ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων μεταβαίνειν εἴωθεν.

οθ΄. Ἡ μετάβασις τοῦ νοός ἀπό τῶν ὁρωμένων ἐπί τά ἀόρατα καί ἡ ἀπό τῶν αἰσθητῶν ἐπί τά ὑπέρ αἴσθησιν τούτου ἐμφιλοχώρησις λήθην πάντων τῶν ὄπισθεν ἐμποιεῖ. Ταύτην οὖν ἐγώ ἡσυχίαν ὄντως καί ἡσυχίας χῶρον καί τόπον ἀποκαλῶ, εἰς ὅν ὁ ἀνελθεῖν ἀξιωθείς, οὐχ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐπί τοῦ ὄρους τεσσαράκοντα ἡμέρας καί νύκτας τοσαύτας ποιήσας πάλιν ἐκεῖθεν κατενεχθήσεται, ἀλλά καλόν ἐκεῖ εἶναι βεβαιωθείς οὐκέτι πρός τά κάτω καθόλου ἐπιστραφήσεται} οἶκος δέ τῆς Τριάδος ἐντεῦθεν γενόμενος καί αὐτός ἐν τῇ Τριάδι, ὡς ἐν αὐτῷ ὤν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐγκατοικήσει, τῆς ἀγάπης δηλονότι κρατούσης αὐτόν καί μή ἐώσης πεσεῖν.

π΄. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος ἤ ὁ ὑποτασσόμενος, ἀλλά καί ὁ ἡγουμενεύων καί ὁ πολλῶν προϊστάμενος καί αὐτός ὁ διακονῶν, ἀμέριμνος ὀφείλει εἶναι, ἤγουν ἐλεύθερος ἀπό πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀναμφιβόλως} εἰ γάρ μεριμνῶμεν, παραβάται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς εὑρισκόμεθα τῆς λεγούσης} «Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἤ τί πίητε ἤ τί ἐνδύσησθε} ταῦτα γάρ πάντα, τά ἔθνη ἐπιζητεῖ»} καί πάλιν} «Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς».

πα΄. Ὁ ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἔχων πράγμασι τόν λογισμόν μεριμνῶντα οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος} ὑπό γάρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καί δεδούλωται, κἄν ὑπέρ ἑαυτοῦ μεριμνᾷ ταῦτα κἄν δι᾽ ἑτέρους. Ὁ δέ ἀπό τούτων ἐλεύθερος, οὔτε δι᾽ ἑαυτόν, οὔτε δι᾽ ἑτέρους μεριμνήσει βιωτικῶς, κἄν ἐπίσκοπος κἄν ἡγούμενος κἄν διάκονος εἶναι τύχῃ} ἀλλ᾽ οὐδέ ἀργήσει ποτέ ἤ τινος καταφρονήσει τῶν εὐτελεστέρων καί σμικροτάτων,

θεαρέστως δέ (407) ἅπαντα ποιῶν καί πράττων, ἀμέριμνος ἐν πᾶσι διατελέσει καί ἐν τῷ βίῳ παντί.

πβʹ. Ἔστι μέριμνα ἄπρακτος καί πρᾶξις ἀμέριμνος, ὡς καί τό ἀνάπαλιν ἀμεριμνία ἔμπρακτος καί ἀργία ἐμμέριμνος, ἅς καί ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπών τήν μέν ἐν τῷ εἰπεῖν} «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κἀγώ ἐργάζομαι»} καί πάλιν} «Ἐργάζεσθε μή τήν βρῶσιν τήν ἀπολλυμένην, ἀλλά τήν μένουσαν είς ζωήν αἰώνιον», οὐκ ἀναιρῶν τό ἐργάζεσθαι, ἀλλά τήν χωρίς μερίμνης ἐργασίαν ἐκδιδάσκων ἡμᾶς} τήν δέ ἐν τῷ αὖθις εἰπεῖν} «Τίς μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι εἰς τήν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;» ἀναιρῶν τήν ἄπρακτον μέριμναν} περί δέ τῆς ἐμπράκτως γινομένης ἔφη} «Καί περί ἐνδύματος ἤ τροφῆς τί μεριμνᾶτε; οὐχ ὁρᾶτε τά κρίνα τοῦ ἀγροῦ καί τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ πῶς τά μέν αὐξάνει, τά δέ διατρέφεται;». Οὕτω τήν μέν ἀναιρῶν, τήν δέ βεβαιῶν, ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς πῶς δεῖ μή μεριμνῶντας μεμεριμνημένως ἐργάζεσθαι, καί πῶς ἀμερίμνους ὄντας τῆς μή προσηκούσης ἐργασίας ἀπέχεσθαι.

πγʹ. Μή καταλύσῃς σου τήν οἰκίαν ἐν τῷ βούλεσθαί σε τήν τοῦ πλησίον οἰκοδομῆσαι} ὅρα γάρ ὡς χαλεπόν τό ἔργον καί δύσκολον, μήποτε προαιρουμένου σου τοῦτο, καί τήν σήν καθαιρήσῃς, καί ἀνοικοδομῆσαι τήν ἐκείνου ἰσχύσῃς οὐδόλως.

πδʹ. Ἐάν μή τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καί τῶν χρημάτων κτήσῃ τοῦ βίου, μή θελήσῃς οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μή ἁλῷς ἐν τούτοις καί ἀντί τοῦ λήψεσθαι μισθόν διακονίας, κλέπτου καί ἱερόσυλου καταδίκην ὑφέξεις. Εἰ δέ ὑπό τοῦ προεστῶτος πρός τοῦτο ἐκβιασθῇς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγον διάκεισο, καί τήν προσβολήν τοῦ λογισμοῦ δι᾿ ἐξαγορεύσεως (408) καί μετανοίας ἀπείργων, ἀβλαβής τῇ τοῦ προεστῶτος εὐχῇ διατηρηθήσῃ.

πεʹ. Ὁ μή γεγονώς ἀπαθής οὐδ᾿ ὅτι ἐστίν ἀπάθεια οἶδεν, ἀλλ᾿ οὐδέ πιστεύειν εἶναί τινα τοιοῦτον ἐπί τῆς γῆς δύναται. Πῶς γάρ ὁ μή ἑαυτόν ἀπαρνησάμενος πρῶτον καί τό αἷμα προθύμως κενώσας τό ἑαυτοῦ ὑπέρ τῆς μακαρίας ταύτης τῷ ὄντι ζωῆς ἄλλον ὑπονοήσει ταῦτα πεποιηκέναι εἰς τό κτήσασθαι τήν ἀπάθειαν; Οὕτω δέ καί ὁ δοκῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἔχειν, μηδέν ἔχων, οὐ πιστεύει ποτέ, τάς ἐνεργείας αὐτοῦ γινομένας ἀκούων ἐν τοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔχουσιν, ὅτι ἔστι τις κατά τήν

γενεάν ταύτην, ἐπίσης τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καί τοῖς ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίοις, θείῳ ἐνεργούμενος καί κινούμενος Πνεύματι ἤ ἐν ὀπτασίᾳ τούτου γνωστῶς καί εὐαισθήτως γινόμενος. Ἕκαστος γάρ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως καί τά τοῦ πλησίον κρίνει ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν εἴτε κακίας.

πστ'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς καί ἄλλο ἀπάθεια σώματος} ἡ μέν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει τῇ οἰκείᾳ λαμπρότητι καί τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ᾽ ἑαυτήν εἰς οὐδέν τόν κεκτημένον ὠφελεῖν δύναται.

πζ'. Ἕτερον ἀκινησία τῶν ψυχικῶν τε καί σωματικῶν μελῶν καί ἕτερον κτῆσις ἀρετῶν} ἡ μέν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τάς φυσικάς κινήσεις ἁπάσας καταστέλλει.

πη'. Οὐκ ἔστι τό μή ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων ἴσον τοῦ τῶν αἰωνίων καί ἀοράτων ἐφίεσθαι ἀγαθῶν} ἄλλο γάρ τοῦτο καί ἕτερον ἐκεῖνο} τῶν μέν γάρ προτέρων πολλοί κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων ἐφρόντισαν.

πθ'. Οὐκ εἴ τι τό ἀποστρέφεσθαι καί μή ζητεῖν τήν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, (409) τοῦτό ἐστι καί τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ, ἀλλά πολύ τό μέσον ἐν ἀμφοτέροις} τήν μέν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πολλοί κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καί πόνῳ πολλῷ λαβεῖν ἠξιώθησαν.

$'. Οὐχ ἕν τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι καί μή ἐπιθυμεῖν στολῆς λαμπρᾶς καί τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς ἐστι τοῦ Θεοῦ} τοῦτο γάρ ἕτερον κἀκεῖνο ἄλλο} τοῦ μέν γάρ ὑπό μυρίων ἐπιιθυμιῶν καθελκόμενοί τινες εὐκόλως κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβάλλονται ἐκεῖνοι οἱ ἀνενδότως αὐτό ζητοῦντες διά πάσης κακοπαθείας καί υἱοί φωτός καί ἡμέρας διά τῆς τῶν ἐντολῶν γινόμενοι ἐκπληρώσεως.

$α'. Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον τό ταπεινοφρονεῖν, καί ἄλλο ταπείνωσις καί ἕτερον τό ἄνθος τῆς ταπεινώσεως, καί ὁ ταύτης καρπός ἄλλο καί τό τοῦ καρποῦ τούτου κάλλος καί τό τοῦ κάλλους ἡδύ ἕτερον, καί ἄλλο παρά ταῦτα αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου ἐνέργειαι. Τούτων δέ τά μέν ἐφ᾽ ἡμῖν εἰσι, τά δέ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν} καί τά μέν ἐφ᾽ ἡμῖν, τό πάντα νοεῖν, τό πάντα φρονεῖν, τό πάντα λογίζεσθαι καί λέγειν καί πράττειν,

ὅσα πρός ταπείνωσιν ἡμᾶς ἄγουσιν} ἡ δέ ἁγία ταπείνωσις καί τά λοιπά αὐτῆς ἰδιώματα, τά χαρίσματα καί αἱ ἐνέργειαι αὐτῆς, δῶρον Θεοῦ καί οὐκ ἐξ ἡμῶν, ὧν καί οὐδείς καταξιωθήσεταί ποτε, ἐάν μή τά ὅσα ἐφ᾽ ἑαυτῷ εἰσι καλῶς προκαταβάλληται σπέρματα.

$β΄. Τό μή ἀγανακτεῖν ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσιν ἄλλο, καί τό ἄλλο τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς, καί τό εὔχεσθαι ὑπέρ τῶν ταῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς ἕτερον} καί ἄλλο τό ἀπό ψυχῆς αὐτούς ἀγαπᾶν} καί ἕτερον παρά ταῦτα τό νοερῶς ἀνατυποῦν τό πρόσωπον ἑνός (410) ἑκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτούς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους δηλονότι ἀηδίας καθόλου τινός μή εὑρισκομένου τότε ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δέ τούτων ὧν εἴπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, τήν ἴσην ἔχῃ τις καί ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν πρός τούς κατά πρόσωπον λοιδοροῦντας καί ἐνδιαβάλλοντας καί κατακρίνοντας καί καταδικάζοντας καί ὑβρίζοντας καί ἐμπτύοντας αὐτόν, ἀλλά μήν καί πρός τούς ἐν προσχήματι μέν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λάθρα δέ τά ὅμοια διαπραττομένους μέν, μή λανθάνοντας δέ. Ἀσυγκρίτως δέ τούτων πάλιν μεῖζον εἶναι ὑπολαμβάνω τό ἐν λήθῃ παντελεῖ γενέσθαι ὧν ἄν πάθοι τις, καί μήτε ἀπόντων τῶν θλιψάντων αὐτόν μήτε παρόντως μενῆσθαί τινος τῶν γεγονότων, ἀλλ᾽ ὁμοίως τοῖς φίλοις καί τούτους ἀνεννοίως τῶν συμβάντων προσαποδέχεσθαι ἔν τε συνομιλίαις ἔν τε συνεστιάσεσιν.

$γ΄. Οὐχ οἷον τό μεμνῆσθαι Θεοῦ, τοιοῦτον καί τό ἀγαπᾶν τόν Θεόν} οὐδέ οἷον τό φοβεῖσθαι αὐτόν, τοιοῦτον καί τό τηρεῖν τάς αὐτοῦ ἐντολάς} ἄλλο γάρ ταῦτα καί ἄλλο ἐκεῖνα, τελείων δέ ὅμως καί ἀπαθῶν τά ἀμφότερα.

$δ΄. Ἄλλο ἡ ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία} ἡ μέν γάρ ἀγωνιζομένων καί τῶν κατά τό εὐαγγέλιον ζώντων ἐστίν, ἡ δέ πρώτη μόνων τῶν τήν πρώτην κτησαμένων ἀπάθειάν ἐστιν.

$ε΄. Οὐκ εἴ τι πάντως ἀργία, τοῦτο καί ἡσυχία} οὐδέ εἴ τι ἡσυχία, τοῦτο καί σιωπή} ἄλλο δέ ταῦτα καί ἄλλο. Ἡ μέν γάρ μή βουλομένων ἐστίν εἰδέναι τίς ἡ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ μέθεξις μηδέ τί τῶν καλῶν κατορθῶσαι} ἡ δέ, τῶν εἰς τήν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ποιουμένων ἀεί τήν σχολήν καί παρακαθημένων τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου σοφίας Θεοῦ

καί τά βάθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνώντων καί ξένων μυστηρίων ἐν μυήσει γινομένων Θεοῦ. Ἡ δέ τρίτη, τῶν τήν (411) νοεράν ἐργασίαν ἐργαζομένων ἐστίν ἐν προσοχῇ ἐμμερίμνου διανοίας τῶν λογισμῶν.

$στ'. Οὐ ταὐτόν ἀναχώρτησις, ἡ ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασις, καί αὐτή ἡ ὄντως ἀληθής ξενιτεία, ἀλλ᾽ ἕτερον καί ἕτερον. Ἡ μέν γάρ, τῶν πυκτευόντων ἐστί καί ἤ διά ὀλιγωρίαν ὑπό ἀστάτου μεταφερομένων νοός ἤ διά ὑπερβολήν θερμότητος [τῶν] ἐφιεμένων ἔτι τῶν κρειττόνων ἀγώνων. Ἡ δέ τῶν ἐσταυρωμένων ἐστί τῷ κόσμῳ καί τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καί μετά μόνου Θεοῦ καί τῶν ἀγγέλων εἶναι ἀεί ἐπιποθούντων καί μή ἐπιστρεφομένων ὅλως πρός τά ἀνθρώπινα.

$ζ'. Ἕτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἕτερον τό τελείως ἡττῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς} τό μέν γάρ πρῶτον, ἀγωνιστῶν καί γενναίων τήν ἄσκησιν, τό δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων.

$η'. Ταῦτα μέν ἅπαντα πράξεις τῶν ἐν φωτί ἀπαθείας περιπατούτνων ἁγίων εἰσίν} οἱ δέ τούτων ἔξω ἑαυτούς εἶναι καταμανθάνοντες μή πλανηθῶσιν ὑπό τινος μηδέ τάς ἰδίας ἀπατῶσι ψυχάς, ἀλλ᾽ ἰδέτωσαν ὡς ἐν σκότει ματαίως διαπορεύονται.

$θ'. Πολλοί μέν, ἄλλος δι᾽ ἄλλο τι καί δι᾽ ἕτερον ἕτερος, πρός ταῦτα ἠπείχθησαν} ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετά ἐμφύτου φόβου καί ἀγάπης Θεοῦ τῆς πράξεως αὐτῶν ἐπεχείρησαν, οἵ καί μόνοι ὑπό τῆς ἄνωθεν χάριτος βοηθούμενοι συντόμως κατορθοῦσι τήν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρός τά εἰρημένα προσεπεκτείνονται. Οἱ δ᾽ ἄλλοις ἀφίενται ὡς «ἐν ἀβάτῳ» περιπλανᾶσθαι, κατά τό εἰρημένον «καί οὐχ ὁδῷ»} κατά τό «Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν».

ρ'. (412) Ὁ τούτων ἐν πείρᾳ γεγονώς διά σπουδῆς τῆς καλλίστης γνώσεται τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Ὁ δέ ἄλλως ἔχων τά μέν αἰσθητῶς λεχθέντα νοήσειε, περί δέ τῶν πνευματικῶς καί νοερῶς εἰρημένων, ψιλάς ἕξει τῶν νοημάτων τάς θεωρίας, μᾶλλον δέ ἀναπλάσει ἀναπλάσματα ψευδῆ ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τῆς δέ ἀληθείας τῶν λεγομένων μακράν ὡς ψευσθείς ἔσται σφόδρα.

ρα΄. Ὁπόταν ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως γένῃ διά πόνων καί ἱδρώτων πολλῶν, καί τῶν αὐτοῦ ἐκδύς ἀναγκῶν, κοῦφον αὐτό καί ὡς πνευματικόν περιφέρῃς, ὡς μήτε κόπου μήτε πείνης μήτε δίψης αἰσθόμενον, καί τηνικαῦτα κρεῖττον ἐσόπτρου βλέπεις τόν ὑπέρ νοῦν καί ἀνακεκαλυμμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρύων ὁρᾷς ὅν οὐδείς ἑώρακε πώποτε, καί δακνομένης σου τῆς ψυχῆς τῷ ἐκείνου ἔρωτι, θρῆνον ἀποτελεῖς τοῖς δάκρυσι σύμμικτον} τότε μνήσθητί μου καί ὑπερεύχου τοῦ ταπεινοῦ ὡς μετά Θεοῦ συνάφειαν ἐσχηκώς καί παρρησίαν πρός αὐτόν ἀκαταίσχυντον.

ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ κε΄

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καί θεολογικά κε΄.

α΄. Οὔτε τῷ θεολογοῦντι ἁρμόζει μετάνοια οὔτε τῷ μετανοοῦντι θεολογία} καθόσον γάρ ἀπέχουσιν ἀνατολαί ἀπό δυσμῶν, κατά τοσοῦτον ὑψηλοτέρα ἡ θεολογία τῆς μετανοίας ἐστίν. Ὥσπερ γάρ ἄνθρωπος ὁ ἐν νόσοις καί ἀσθενείαις διάγων ἤ ὡς ῥακοδυτῶν πένης καί κράζων ἐλεημοσύνην, οὕτως ὁ ἐν μετανοίᾳ ὤν καί τά τῆς μετανοίας ἔργα ἐν ἀληθείᾳ ποιῶν χρηματίζει} ὁ δέ γε θεολογῶν ὅμοιός ἐστι τῷ ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς ἀναστρεφομένῳ ἐν λαμπρότητι βασιλικωτάτης στολῆς καί οἰκείῳ ὄντι τῷ βασιλεῖ λαλοῦντί τε αὐτῷ ἀεί καί ἐξ αὐτοῦ καθ᾽ ὥραν ἐνηχουμένῳ τρανῶς τά ἐκείνου προστάγματα καί θελήματα.

β΄. Ἡ προσθήκη τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας τῶν ἄλλων ἁπάντων αἰτία καί πρόξενος γίνεται, οὐ μήν ἀλλά καί αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καί τό πολύ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ παντελής ἀβλεψία, καί ἡ ὑπέρ αἴσθησιν ὑπερτελής αἴσθησις πάντων τῶν ἔξω ταύτης ὄντων ἀναισθησία. Ἡ γάρ ὁποῖα καί ποταπά καί ποῦ καί τίνα καί πῶς τά ἐν οἷς ἐστιν ἀγνοοῦσα καί καταμαθεῖν ἤ κατανοῆσαι ὅλως ταῦτα μή ἐξισχύουσα πῶς αἴσθησις ἔσται; Καί οὐχί μᾶλλον ὑπέρ αἴσθησιν μέν ἐκεῖνα, ὁ δέ νοῦς ἐν αἰσθήσει τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας ἀναίσθητος πρός τά ὑπέρ αἴσθησιν εὑρεθῇ; «Ἅ γάρ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», πῶς αἰσθήσει ὑποβληθήσονται;

γ΄. Ὁ τά ὑπέρ αἴσθησιν ἡμῖν χαριζόμενος Κύριος δίδωσιν ἡμῖν (414) ἄλλην διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπως τῶν ὑπέρ αἴσθησιν αὐτοῦ δωρεῶν καί χαρισμάτων ὑπερφυῶς διά πασῶν τῶν αἰσθήσεων τρανῶς καί καθαρῶς αἰσθανώμεθα.

δ΄. Πᾶς ὁ ἀναίσθητος πρός τό ἕν πρός πάντα ἀναίσθητός ἐστιν, ὡς καί ὁ αἴσθησιν ἔχων πρός τό ἕν ἐν αἰσθήσει πάντων ἐστί καί τῆς αἰσθήσεως πάντων ἐκτός ἐστιν. Ἐν τῇ αἰσθήσει πάντων ἐστί καί ὑπό τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν οὐ καταλαμβάνεται.

ε΄. Ὁ κωφός πρός τόν λόγον κωφός πρός πᾶσαν φωνήν ἐστιν, ὡς καί ὁ ἀκούων τοῦ λόγου πάντων ἀκούει} οὗτος κωφεύων ἐστί πρός πᾶσαν φωνήν, πάντων ἀκούει καί οὐδενός, εἰ μή τῶν ἐν λόγῳ μόνων τούς λόγους ποιουμένων, καί οὐδέ αὐτῶν, ἀλλά τοῦ λόγου μόνου τοῦ ἐν τῇ φωνῇ ἀφώνως φθεγγομένου.

στ΄. Ὁ ἀκούων οὕτως καί βλέπων καί αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Ὁ δέ μή εἰδώς πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καί ὑγιῆ ἐπιφέρεται} οὕτως δέ ἔχων οὔπω ἔγνω ὅτι ἐπόπτης ἐκτίσθη τῆς ὁρωμένης κτίσεως καί μύστης τῆς νοουμένης, ἀλλ᾽ ἐν τιμῇ ὤν, παρασυνεβλήθη καί ὡμοιώθη τοῖς ἀνοήτοις καί ἀχθοφόροις κτήνεσι καί ὁμοιωθείς μένει τοιοῦτος ἔτι μή ἐπαναστραφείς, μή ἐπανακληθείς, ἤ ἐπί τό πρῶτον ἀξίωμα ἀναχθείς κατά τήν δωρεάν τῆς οἰκονομίας τοῦ Δεσπότου καί Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ζ΄. Κάτω ὤν μή ἐρεύνα τά ἄνω} πρό δέ τοῦ γενέσθαι σε ἄνω, μή πολυπραγμονήσῃς τά κάτω, ἵνα μή ὀλισθήσας ἀμφοτέρων ἐκπέσῃς, μᾶλλον δέ συναπολειφθῇς τοῖς κάτω.

η΄. Καθάπερ ὁ ἀπό πτωχείας ἐσχάτης ὑπό τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθείς, καί περιφανές ἀξίωμα στολήν τε (415) παρ᾽ αὐτοῦ ἐνδυθείς καί πρό προσώπου αὐτοῦ ἵστασθαι κελευσθείς, αὐτόν τε τόν βασιλέα μετά πόθου ὁρᾷ καί ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, τήν στολήν τε ἥν ἐνεδύσατο τρανῶς κατανοεῖ καί τό ἀξίωμα ἐπιγινώσκει καί τόν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καί μοναχός ὁ ἀληθῶς ἀπό τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας καί προσελθών τῷ Χριστῷ, ἀνακληθείς τε εὐαισθήτως καί πρός ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνενεχθείς,

αὐτόν τε τόν Θεόν ἀπλανῶς ὁρᾷ καί τήν γενομένην εἰς αὐτόν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ} βλέπει γάρ ἀεί τήν χάριν τοῦ Πνεύματος τήν περιλάμπουσαν αὐτόν, ἥτις ἔνδυμα καλεῖται καί βασίλειος ἀλουργίς, μᾶλλον δ᾽ ὅπερ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, εἴπερ αὐτόν οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες ἐπενδύονται.

θ'. Ὁ τόν οὐράνιον πλοῦτον πεπλουτηκώς, τήν παρουσίαν λέγω καί κατασκήνωσιν τοῦ εἰπόντος} «Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν», ἐν γνώσει ψυχῆς ἐπίσταται ὅσης ἀπέλαυσε χάριτος καί ὅσον καί οἷον ἐπιφέρεται ὄλβον κατά τά ἀνάκτορα τῆς καρδίας αὐτοῦ} ὡς γάρ φίλος φίλῳ διαλεγόμενος τῷ Θεῷ, πεπαρρησιασμένος παρίσταται πρό προσώπου τοῦ ἐν ἀπροσίτῳ κατοικοῦντος φωτί.

ι'. Μακάριος ὁ πιστεύων τούτοις, τρισμακάριος ὁ σπεύδων διά πράξεως καί ἀγώνων ἱερῶν καταλαβεῖν τήν γνῶσιν τῶν εἰρημένων} ἄγγελος, ἵνα μή τι πλέον εἴπω, ὁ πεφθακώς διά θεωρίας καί γνώσεως ἐν τῷ ὕψει ταύτης τῆς στάσεως καί πλησίον Θεοῦ ὡς υἱός Θεοῦ γεγονώς.

ια'. Ὅν τρόπον ὁ παρά τόν αἰγιαλόν τῆς θαλάσσης ἱστάμενος βλέπει μέν τῶν ὑδάτων τό ἄπειρον πέλαγος, οὐ μέντοι τό πέρας τούτων καταλαβεῖν δύναται, ἀλλά μέρος τι καθορᾷ, οὕτω καί ὁ εἰς τό ἄπειρον πέλαγος τῆς τοῦ (416) Θεοῦ δόξης διά θεωρίας ἐνατενίσαι ἀξιωθείς καί κατιδεῖν αὐτό νοερῶς, οὐχ ὅσον ἐστίν, ἀλλ᾽ ὅσον ἐφικτόν τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθορᾷ.

ιβ'. Ὥσπερ ὁ παρά τήν θάλασσαν ἑστηκώς οὐ μόνον αὐτήν ὁρᾷ, ἀλλά καί εἰς τά ὕδατα αὐτῆς εἰσέρχεται ὅσον βούλεται, οὕτω καί ἐν τῷ φωτί τοῦ Θεοῦ οἱ βουλόμενοι τῶν πνευματικῶν ἐν μεθέξει ἅμα καί θεωρίᾳ, καθόσον δι᾽ ἐφέσεως ἐπειχθῶσι, μετά γνώσεως γίνονται.

ιγ'. Καθάπερ ὁ παρά τάς θαλαττίας ὄχθας ἱστάμενος, ἕως μέν ἔξω τῶν ὑδάτων ἐστίν, ἅπαντα καθορᾷ καί τό πέλαγος τῶν ὑδάτων κατανοεῖ, ἐπάν δέ ἄρξηται εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι καί ἐν ἐκείνοις βαπτίζεσθαι, καθόσον κατέρχεται κατά τοσοῦτον καί τῆς θεωρίας τῶν ἔξω ἀπολιμπάνεται, οὕτω καί οἱ τοῦ θείου φωτός ἐν μεθέξει γενόμενοι, καθόσον εἰς γνῶσιν προκόπτουσι θείαν, εἰς ἀγνωσίαν μᾶλλον κατά ἀναλογίαν ἐμπίπτουσιν.

ιδ'. Ὥσπερ ὁ εἰς τά ὕδατα τῆς θαλάσσης μέχρι γονάτων ἤ τῆς ὀσφύος γενόμενος ἅπαντα τρανῶς τά

ἔξωθεν ὄντα τῶν ὑδάτων ὁρᾷ, ἐπάν δέ εἰς τήν ἄβυσσον κατέλθῃ καί ὅλος αὐτός ὑπό τά ὕδατα γένηται, οὐκέτι τῶν ἔξωθεν ὁρᾶν τι δύναται, εἰ μή τοῦτο μόνον οἶδεν ὅτι ὅλος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐστίν, οὕτω συμβαίνει γίνεσθαι καί εἰς τούς κατά προκοπήν πνευματικήν αὐξάνοντας καί εἰς τελειότητα γνώσεως καί θεωρίας ἀνερχομένους.

ιε'. Ὅταν οἱ πρός τήν πνευματικήν προκόπτοντες τελειότητα μερικῶς φωτίζωνται, ἤτοι μόνον ἐλλάμπωνται τόν νοῦν, τότε τήν δόξαν Κυρίου νοερῶς ἐνοπτρίζονται καί ἐπιγνώσεως γνῶσιν καί ἀποκαλύψεις μυστηρίων ὑπό τῆς ἄνωθεν χάριτος μυστικῶς ἐκδιδάσκονται ἀπό τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἐπί τήν τοῦ ὑπέρ τά ὄντα ὄντος ἀναγόμενοι γνῶσιν.

ιστ'. Οἱ τῇ τελειότητι προσεγγίζοντες καί ἔτι βλέποντες ὡς ἐκ μέρους τήν ἀπειρίαν καί ἀκαταληψίαν ὧνπερ ὁρῶσι κατανοοῦντες ἐκπλήττονται} καθόσον γάρ τῷ φωτί τῆς γνώσεως ὑπεισέρχονται, (417) ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν ἀγνωσίας λαμβάνουσιν} ὁπηνίκα δέ τό ἀμυδρῶς πως φαινόμενον αὐτοῖς καί ὡς ἐν ἐσόπτρῳ δεικνύμενον καί μερικῶς ἐλλάμπον αὐτῶν τό νοούμενον, ὀφθῆναι πλέον εὐδοκήσει καί ἑνωθῆναι κατά μέθεξιν τῷ ἐλλαμπομένῳ, ὅλον αὐτόν περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ, καί ὅλος ἐκεῖνος ἐν τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ὡς ἐν μέσῳ ἀβύσσου φωτοειδῶν ὑδάτων ἀπείρων ἐναπολειφθῇ, τηνικαῦτα εἰς παντελῆ ἀγνωσίαν, ὡς ὑπέρ ἅπασαν γνῶσιν γενόμενος, ἀπορρήτως ἀνέρχεται.

ιζ'. Ἁπλοῦς ὤν ὁ νοῦς, μᾶλλον δέ πάσης ἐννοίας γυμνός καί ἐν ἁπλῷ εἰσδύς ὅλος θείῳ φωτί, ὑπ᾽ αὐτοῦ καλυπτόμενος, οὐκ ἔχει ἄλλο τι τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει εὑρεῖν, ἵνα καί πρός τήν ἐκείνου κατανόησιν κινηθῇ, ἀλλά μένει ἐν τῷ βυθῷ τοῦ θείου φωτός, ἔξω ὅλως ἀποβλέψαι μή συγχωρούμενος. Καί τοῦτό ἐστιν} «Ὁ Θεός φῶς ἐστι» καί φῶς τό ἀκρότατον καί οὗ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις.

ιη'. Ἀκίνητος τηνικαῦτα ὁ ἀεικίνητος νοῦς καί πάντῃ ἀνέννοιος γίνεται, ὁπηνίκα ὅλος ὑπό τοῦ θείου γνόφου καί φωτός καλυφθῇ} πλήν ἐν θεωρίᾳ ὑπάρχει καί αἰσθήσει καί ἀπολαύσει τῶν ἐν οἷς ἐστιν ἀγαθῶν. Οὐ γάρ ὥσπερ ὁ βυθός τῶν τῆς θαλάσσης ὑδάτων, οὕτω καί ὁ βυθός ἐστι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ᾽ ὕδωρ ὑπάρχει ζῶν αἰωνίου ζωῆς. Πάντα δέ τά ἐκεῖσε ἀκατανόητα,

ἀνερμήνευτα καί ἀκατάληπτά εἰσιν, ἐν οἷς ὁ νοῦς πάντα τά ὁρώμενα καί νοούμενα διαβάς γίνεται καί ἐν μόνοις ἐκείνοις ἀκινήτως κινεῖται καί στρέφεται, ζῶν ὑπέρ ζωήν ἐν ζωῇ, φῶς ὤν ἐν φωτί καί οὐ φῶς τό καθ᾽ ἑαυτόν} οὐ γάρ ἑαυτόν τότε ἀλλά τόν ὑπέρ αὐτόν καθορᾷ καί ἐκ τῆς ἐκεῖθεν δόξης τήν ἔννοιαν ἀλλοιούμενος ὅλον ἑαυτόν ἀγνοεῖ.

ιθʹ. Νεκρός καί οὐ νεκρός ὤν ὁ εἰς μέτρα πεφθακώς τελειότητός ἐστι} ζῶν ἐν ᾧ ὑπάρχει Θεῷ, ὡς μή ζῶν ἑαυτῷ} (418) τυφλός, οὐ φύσει ὁρῶν} πάσης φυσικῆς ὁράσεως ὑπέρτερος γεγονώς, ὡς καινούς ὀφθαλμούς καί κρείττονας ὑπέρ τούς τῆς φύσεως ἀσυγκρίτως λαβών καί ὑπέρ φύσιν ὁρῶν} ἀνενέργητος καί ἀκίνητος, ὡς πᾶσαν ἑαυτοῦ πληρώσας ἐνέργειαν} ἀνέννοιος, ὡς ἐν τῇ τοῦ ὑπέρ ἔννοιαν ἑνώσει γενόμενος καί καταπαύσας ἔνθα οὐκ ἔστι νοός ἐνέργεια, ἤτοι πρός ἐνθύμησιν ἤ λογισμόν ἤ ἔννοιαν ὅλως κίνησις} τά γάρ ἀκατανόητα καί ἀμήχανα κατανοεῖν ἤ καταμανθάνειν ἀδυνατεῖ καί οἱονεί ἐν τούτοις ἐπαναπαύεται, ἀνάπαυσιν ἐκείνην τήν ἀκινησίαν τῆς μακαρίας ἀναισθησίας, ἐν αἰσθήσει βεβαίᾳ τῶν ἀνεκφράστων δηλονότι ἀπεριέργως ἐντρυφῶν ἀγαθῶν.

κʹ. Ὁ μή πρός τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθείς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μή λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἤ ὅτι γίνεται μέν ἡ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλά γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπό τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μέν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείψει καί ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατά ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κʹ. Ὁ μή πρός τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθείς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μή λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἤ ὅτι γίνεται μέν ἡ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλά γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπό τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μέν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείψει καί ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατά ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κα΄. Πολλοί μέν ἀναγινώσκουσι τάς θείας Γραφάς, οἱ δέ καί ἀναγινωσκομένας ἀκούουσιν, ὀλίγοι δέ οἱ καί τῶν ἀναγινωσκομένων τήν δύναμιν καί τήν ἔννοιαν ὀρθῶς εἰδέναι δυνάμενοι} οἵ ποτέ μέν ἀδύνατα εἶναι τά ὑπό τῶν θείων Γραφῶν λεγόμενα ἀποφαίνονται, ποτέ δέ καί ἄπιστα παντελῶς ἡγοῦνται, ἤ καί ἀλληγοροῦσι ταῦτα κακῶς καί τά μέν κατά τόν ἐνεστῶτα χρόνον λεγόμενα ὡς πρός τό μέλλον ἐκβῆναι κρίνουσι, τά δέ περί τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα καί καθ᾽ ἑκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται} καί οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς οὐδέ διάγνωσις ἀληθής ἐν θείοις καί ἀνθρωπίνοις πράγμασιν.

κβ΄. (419) Ὁ Θεός ἐξ ἀρχῆς δύο κόσμους πεποίηκεν, ὁρατόν καί ἀόρατον, ἕνα δέ βασιλέα τῶν ὁρωμένων, τῶν δύο κόσμων ἐν ἑαυτῷ τούς χαρακτῆρας ἐπιφερόμενον κατά γε τό ὁρώμενον καί αὐτό τό νοούμενον. Τούτοις καταλλήλως καί δύο ἐπιλάμπουσιν ἥλιοι, αἰσθητός οὗτος καί νοητός ἄλλος} καί ὅπερ ἐστίν ἐν τοῖς ὁρωμένοις καί αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο ἐν τοῖς ἀοράτοις καί νοητοῖς Θεός, ἥλιος γάρ τῆς δικαιοσύνης καί ἔστι καί λέγεται. Ἰδού γοῦν δύο κατά ταῦτα ἥλιοι, εἷς αἰσθητός καί εἷς νοητός, ὥσπερ καί δύο κόσμοι, καθώς εἴρηται} καί ὁ μέν εἷς τῶν δύο, ἤγουν ὁ αἰσθητός κόσμος καί τά ἐν αὐτῷ πάντα, ὑπό τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καί ὁρωμένου ἡλίου φωτίζονται} ὁ δέ ἕτερος, ἤτοι ὁ νοητός καί οἱ ἐν αὐτῷ, ὑπό τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καταλάμπονται καί φαιδρύνονται. Τά τε οὖν αἰσθητά ὑπό τοῦ αἰσθητοῦ, τά τε νοητά ὑπό τοῦ νοητοῦ ἡλίου διῃρημένως ἀλλήλων καταφωτίζονται, μηδεμίαν ἐχόντων πρός ἄλληλα ἕνωσιν ἤ γνῶσιν ἤ κοινωνίαν τό σύνολον, μήτε τῶν νοητῶν πρός τά αἰσθητά , μήτε τῶν αἰσθητῶν πρός τά νοητά.

κγ΄. Μόνος ἐκ τῶν ὁρωμένων καί νοουμένων ἁπάντων ὁ ἄνθρωπος διπλοῦς ἐκτίσθη παρά Θεοῦ, σῶμα μέν ἔχων ἐκ τεσσάρων συνεστηκός στοιχείων, αἴσθησίν τε καί πνοήν δι᾽ ὧν τούτων τῶν στοιχείων μετέχει καί ζῇ ἐν αὐτοῖς, ψυχήν δέ νοεράν καί ἄϋλον καί ἀσώματον ἀρρήτως ἐν τούτοις καί ἀνεξιχνιάστως συνηνωμένην καί συγκεκραμένην ἀμίκτως καί ἀσυγχύτως. Ταῦτα δέ ἐστιν ἄνθρωπος εἷς, ζῷον θνητόν καί ἀθάνατον, ὁρατόν καί ἀόρατον, αἰσθητόν καί νοούμενον, ἐποπτικόν τῆς ὁρωμένης κτίσεως, γνωστικόν τῆς νοουμένης. Ὥσπερ γοῦν ἐν τοῖς δυσί κόσμοις οἱ δύο ταῖς ἐνεργείαις

διαμερίζονται ἥλιοι, (420) οὕτω καί ἐν τῷ ἑνί ἀνθρώπῳ} ὁ μέν γάρ τό σῶμα, ὁ δέ τήν ψυχήν αὐτοῦ περιλάμπει, καί τοῦ οἰκείου φωτός τῆς μεθέξεως ἕκαστος τό ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐλλαμπόμενον κατά τήν δεκτικήν δύναμιν αὐτοῦ ἤ πλουσίως ἤ ἐνδεῶς μεταδίδωσιν.

κδ′. Ὁ αἰσθητός ἥλιος θεωρεῖται, οὐ θεωρεῖ} ὁ νοητός καί θεωρεῖται παρά τῶν ἀξίων καί πάντας ὁρᾷ καί μᾶλλον τούς ὁρῶντας αὐτόν. Ὁ αἰσθητός οὐ λαλεῖ οὐδέ λαλεῖν τινι δίδωσιν} ὁ νοητός καί λαλεῖ τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις καί λαλεῖν τοῖς πᾶσι χαρίζεται. Ὁ αἰσθητός ἐν τῷ αἰσθητῷ κήπῳ λάμψας, τῇ θερμότητι τῶν ἀκτίνων τό ὑγρόν μόνον ἀποξηραίνει τῆς γῆς, οὐ μέντοι γε καί πιαίνει τά φυτά καί τά σπέρματα} ὁ νοητός δέ τά ἀμφότερα ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιφανείς κατεργάζεται, τήν ὑγρότητα ξηραίνει τήν τῶν παθῶν, καί τήν βδελυγμίαν τήν ἐξ αὐτῶν ἀποκαθαίρει, καί πιότητα τῇ νοερᾷ ἐμπαρέχει γῇ τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς ἀρδευόμενα τρέφονται κατ᾽ ὀλίγον τῶν ἀρετῶν τά φυτά.

κε′. Ὁ αἰσθητός ἥλιος ἀνατέλλει καί φωτίζει τόν κόσμον τόν αἰσθητόν καί πάντα τά ἐν αὐτῷ, ἀνθρώπους, θηρία, κτήνη καί εἴ τι ἕτερον, ἐφ᾽ οἷς ἐπίσης καί τό φῶς ὑφαπλοῖ, δύνει δέ πάλιν καί σκοτεινόν καταλιμπάνει τόν τόπον ὅνπερ κατέλαμπεν. Ὁ νοητός λάμπει ἀεί καί ἔλαμπεν, ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ παντί ἀχωρήτως χωρούμενος, ἐκ δέ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ κτισθέντων ἀποκεχώρισται καί ὅλος τούτων ἀδιαστάτως διΐσταται, ἐν ὅλῳ ὅλος ἐν τῷ παντί καί οὐδαμοῦ, ἐν ὅλοις ὅλος τοῖς ὁρωμένοις κτίσμασι καί ὅλος τούτων ἐκτός, ὅλος ἐν τοῖς ὁρωμένοις καί ὅλος ἐν τοῖς ἀοράτοις, καί πανταχοῦ ὅλος πάρεστι καί ὅλος οὐδαμῶς οὐδαμοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικά καί πρακτικά ρ′. (421)

α′. Ἀπαρχή Χριστός, μεσότης καί τελειότης} ἐν πᾶσι γάρ ὁ ἐν τοῖς πρώτοις, ἔν τε τοῖς μέσοις καί τελευταίοις, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἐστίν} οὐδέ γάρ ἐστιν ἐν αὐτῷ διαφορά τις ἐν τούτοις, ὥσπερ βάρβαρος, οὐ Σκύθης, οὐχ Ἕλλην, οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλά τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός.

β′. Ἡ Ἁγία Τριάς, διά πάντων διήκουσα ἀπό τῶν πρώτων καί μέχρι τῶν ἐσχάτων ὡς ἀπό κεφαλῆς τινος

μέχρι ποδῶν, συγκροτεῖ πάντας συγκολλᾷ τε καί συνενοῖ καί συνδεσμεῖ ἑαυτῇ καί συγκροτοῦσα στερρούς καί ἀρραγεῖς ἀπεργάζεται} ἐν ἑνί τε αὐτῶν ἑκάστῳ μία καί ἡ αὐτή δείκνυται γνωριζομένη, ἥτις ἐστίν ὁ Θεός, ἐν ᾧ καί οἱ ἔσχατοι πρῶτοι γίνονται καί οἱ πρῶτοι ὥσπερ οἱ ἔσχατοι.

γ'. Πάντας τούς πιστούς ὡς ἕνα βλέπειν ὀφείλομεν οἱ πιστοί καί ἐφ᾽ ἑνί ἑκάστῳ αὐτῶν εἶναι λογίζεσθαι τόν Χριστόν καί οὕτως τῇ πρός αὐτόν ἀγάπῃ διάκεισθαι, ὡς ἑτοίμους εἶναι ὑπέρ αὐτοῦ τιθέναι τάς ἰδίας ψυχάς. Οὐδέ γάρ τό καθόλου λέγειν ἤ νομίζειν ὀφείλομέν τινα πονηρόν, ἀλλά πάντας ὡς ἀγαθούς ὁρᾷν, ὥσπερ εἴπομεν} κἄν γάρ ὑπό παθῶν ὀχλούμενον ἴδῃς τινά, μή τόν ἀδελφόν ἀλλά τά πάθη μίσησον τά πολεμοῦντα αὐτῷ, κἄν ὑπό ἐπιθυμιῶν καί προλήψεων τυραννούμενον, ἐπί πλεῖον σπλαγχνίσθητι, (422) μήποτε καί αὐτός πειρασθῇς, ὡς ὑπό τροπήν ὤν ὕλης εὐπεριστάτου.

δ'. Ὅν τρόπον αἱ νοεραί τάξεις τῶν ἄνω δυνάμεων ἀπό Θεοῦ κατά τάξιν ἐλλάμπονται ἀπό τῆς πρώτης ταξιαρχίας ἐπί τήν δευτέραν καί ἀπό ταύτης ἐπί τήν ἑτέραν καί καθεξῆς, τῆς θεϊκῆς ἐπί πάσας διερχομένης φωτοβολίας, οὕτω καί οἱ ἅγιοι ἀπό τῶν θείων ἐλλαμπόμενοι ἀγγέλων, τῷ συνδέσμῳ τοῦ Πνεύματος συνδούμενοί τε καί συνενούμενοι, ἰσότιμοι αὐτοῖς καί ἐφάμιλλοι γίνονται. Ἀπό γάρ τῶν προλαβόντων ἁγίων οἱ κατά γενεάν καί γενεάν διά τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐργασίας ἐρχόμενοι ἅγιοι, τούτοις κολλώμενοι, ὁμοίως ἐκείνοις ἐλλάμπονται, τήν τοῦ Θεοῦ χάριν λαμβάνοντες κατά μέθεξιν, καί ὥσπερ τις γίνονται χρυσῆ ἅλυσις, καθείς τούτων ὄντες γονάτιον ἕν, ἑκάτερος τῷ προλαβόντι τῇ πίστει καί τοῖς ἔργοις καί τῇ ἀγάπῃ συνδούμενος, ὡς εἶναι μίαν αὐτούς καί γίνεσθαι σειράν ἐν ἑνί τῷ Θεῷ μή δυναμένην ταχέως διαρραγῆναι.

ε'. Εἴ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἤ ἐξ ἔργων ἐπίμωμος, ἤ πρός βραχύ τεθραυσμένος ἐξ ἑνός πάθους, ἤ μικρόν ἐλλιπής ἐξ ἀξελείας ἐν μέρει τυγχάνει, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὁλοκλήροις, ἀλλ᾽ ὡς ἄχρηστος καί ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μή ἐν καιρῷ τάσεως διαρραγῆναι ποιήσῃ τόν σύνδεσμον τῆς ἁλύσεως καί δάστασιν ἐν ἀδιαστάτοις καί λύπην ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσηται, τῶν μέν ἔμπορσθεν ὑπέρ τῶν ὑστέρων,

τούτων δέ ὑπέρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προαγόντων ἀλγυνομένων.

στ'. Ὁ τῆς ἑνώσεως τῆς πρός τόν ἔσχατον πάντων ἁγίων ἐν ἀγάπῃ καί ἐπιθυμίᾳ σφοδρᾷ διά ταεπινοφροσύνης μή ἐφιέμενος, ἀλλά μικράν τινα κεκτημένος πρός αὐτόν ἀπιστίαν, οὐχ ἑνωθήσεται ὅλως ποτέ οὐδέ καταταγήσεται σύν αὐτῷ τοῖς πρώτοις καί προλαβοῦσιν ἁγίοις, κἄν δοκῇ πᾶσαν ἔχειν τήν πίστιν καί πᾶσαν τήν ἀγάπην πρός Θεόν (423) καί πρός ἅπαντας τούς ἁγίους} ἔξω γάρ βληθήσεται παρ᾽ αὐτῶν, ὡς μή ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐτάγη καί ᾧ συναφθῆναι ὑπό Θεοῦ πρό αἰώνων ὡρίσθη διά ταπεινοφροσύνης καταδεξάμενος.

ζ'. Τοῦ κατά Θεόν πένθους προηγεῖται ταπείνωσις, ἕπεται δέ χαρά καί εὐφροσύνη ἀνέκφραστος} τῇ δέ κατά Θεόν ταπεινώσει περιφύεται ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. Καθόσον γάρ ἀπό ψυχῆς ἔχει τις ἑαυτόν πάντων ἀνθρώπων ἁμαρτωλότερον, κατά τοσοῦτον ἡ ἐλπίς συναυξάνει τῇ ταπεινώσει καί θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, βεβαιοῦσα ὅτι διά ταύτης μέλλει σωθήσεται.

η'. Καθόσον εἰς βάθος τις κατέρχεται ταπεινώσεως καί ἑαυτόν ἀπογινώσκει ὡς ἀνάξιον τοῦ σωθήσεσθαι, κατά τοσοῦτον πενθεῖ καί δακρύων ἀφίησι πηγάς} τούτων δέ ἀναλόγως ἡ πνευματική ἀναβλύζει ἐν τῇ καρδίᾳ χαρά, ταύτῃ δέ ἡ ἐλπίς συμπηγάζει καί συναυξάνει καί τήν πληροφορίαν τῆς σωτηρίας βεβαιοτέραν παρέχεται.

θ'. Σκοπεῖν ἑαυτόν ἕκαστον δεῖ καί κατανοεῖν τοῦ μήτε τῇ ἐλπίδι μόνῃ θαρρεῖν δίχα τοῦ κατά Θεόν πένθους καί πνευματικῆς ταπεινώσεως, μήτε τῇ ταπεινοφροσύνῃ καί τοῖς δακρύοις ἄνευ τῆς συνεπομένης τούτοις πνευματικῆς ἐλπίδος τε καί χαρᾶς.

ι'. Ἔστι νομιζομένη ταπείνωσις ἐξ ἀμελείας τε καί νωθρότητος καί τῆς τοῦ συνειδότος σφοδρᾶς καταγνώσεως, ἥν οἱ κεκτημένοι ὡς σωτηρίας λογίζονται πρόξενον} οὐκ ἔστι δέ, τό γάρ χαροποιόν πένθος ταύτῃ συνεζευγμένον οὐ κέκτηται.

ια'. Ἔστι πένθος πνευματικῆς ἐκτός ταπεινώσεως καί τοῦτο ὡς ἁμαρτημάτων καθαρτήριον οἱ οὕτως πενθοῦντες λογίζονται. Καί πλανῶνται ματαίως τοῦτο οἰόμενοι} τῆς γάρ τοῦ Πνεύματος γλυκύτητος ἀπεστέρηνται, τῆς μυστικῶς ἐν τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς ταμιείῳ ἐγγινομένης, καί τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου οὐ γεύονται} (424) διό καί πρός ὀργήν ταχέως οἱ τοιοῦτοι

ἐξάπτονται καί τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τέλεον καταφρονῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μή τούτων τελείως καταφρονήσας καί μῖσος ἀπό ψυχῆς πρός ταῦτα κτησάμενος, οὐδέ τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας αὐτοῦ βεβαίαν ποτέ καί ἀδίστακτον δύναται κτήσασθαι˙ ἀεί δέ ὧδέ τε κἀκεῖσε ἐν δισταγμῷ περιφέρεται, ἐπί τήν πέτραν μή καταβαλών τό θεμέλιον.

ιβ΄. Τό πένθος διπλοῦν ταῖς ἐνεργείαις ἐστί καί, ὡς μέν ὕδωρ, διά τῶν δακρύων πᾶσαν σβεννύει τήν φλόγα τῶν παθῶν καί τήν ψυχήν ἐκκαθαίρει τοῦ ἐξ αὐτῶν μολυσμοῦ˙ ὡς δέ πῦρ, διά τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζωοποιεῖ καί ἀναφλέγει καί ἐκπυροῖ καί θερμαίνει τήν καρδίαν καί πρός ἔρωτα καί πόθον Θεοῦ ἐξάπτει αὐτήν.

ιγ΄. Βλέπε καί καταμάνθανε τάς ἐν σοί ἐγγινομένας ἐνεργείας ὑπό τε τῆς ταπεινώσεως καί τοῦ πένθους, καί τήν ἐξ αὐτῶν ἐρεύνα προστιθεμένην σοι καθ᾿ ὥραν ὠφέλειαν. Ἔστι δέ αὕτη τοῖς εἰσαγωγικοῖς πάσης γηΐνης φροντίδος ἀπόθεσις, πάντων, γονέων, ἰδίων καί φίλων ἀπροσπάθεια καί ἀπάρνησις, πάντων πραγμάτων καί χρημάτων ἀμεριμνία καί καταφρόνησις, οὐ μέχρι ῥαφίδος μόνον, ἀλλά καί μέχρις αὐτοῦ τοῦ σώματος.

ιδ΄. Ὅν τρόπον ἐν φλογί καιομένης καμίνου χοῦν ἐπιβαλών τις ταύτην σβεννύει, τόν αὐτόν τρόπον καί αἱ βιωτικαί μέριμναι καί πᾶσα προσπάθεια εὐτελοῦς καί σμικροτάτου πράγματος τήν ἀναφθεῖσαν ἐν ἀρχαῖς θέρμην τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

ιε΄. Ὁ τήν τῶν ἔξωθεν πραγμάτων τε καί ἀνθρώπων καί πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ ποιησάμενος ἐν παντελεῖ καρδίας αἰσθήσει μετά χαρᾶς ἄρνησιν, καί λήθην λαβών τῶν τοιούτων, ὡς τεῖχος ὑπερβάς τήν προσπάθειαν, ὡς ξένος τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ὑπάρχει, συνάγων τόν νοῦν ἑαυτοῦ καί μόνην μελέτην ποιούμενος τήν (425) μνήμην τοῦ θανάτου καί ἔννοιαν˙ διό καί ἀεί τά περί κρίσεως καί ἀνταποδόσεως μεριμνᾷ καί ὅλως ἐν τούτοις αἰχμαλωτίζεται φόβῳ ἀρρήτῳ ἐκ τῶν τοιούτων ἐννοιῶν καί τῆς ἐν αὐτοῖς ἀδολεσχίας βαλλόμενος.

ιστ΄. Ὥσπερ τις κατάδικος δεσμά περικείμενος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ τῇδε βίου γίνεται ὁ τόν φόβον τῆς κρίσεως εἰς βάθος ἐγκυμονήσας. Ἔνθεν τοι καί ὡς ὑπό δημίου τινός τοῦ φόβου συρόμενος καί τήν ἐπί θάνατον ἄγουσαν πορευόμενος φαίνεται, μηδέν λογιζόμενος ἕτερον εἰ μή

τόν πόνον μόνον καί τήν ὀδύνην ἥν ὑποστῆναι μέλλει ἐκ τῆς τιμωρίας τῆς αἰωνίου˙ τοῦτον δέ ἀνεξάλειπτον φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐγγινόμενος φόβος οὐδέν ὅλως τῶν ἀνθρωπίνων ἐᾷ μεριμνᾶν αὐτόν˙ ὡς γάρ ἤδη τῷ ξύλῳ προσηλωθείς καί ταῖς ὀδύναις σφοδρῶς πρός θάνατον συνεχόμενος, οὕτως ἀεί διατελεῖ, μηδέ ἀτενίσαι τούς ὀφθαλμούς εἰς πρόσωπόν τινος συγχωρούμενος, μηδέ τιμῆς ἤ ἀτιμίας ἀνθρώπων λόγον ποιούμενος˙ πάσης γάρ ἀτιμίας καί ἐξουδενώσεως ἄξιον ἑαυτόν ἀπό καρδίας ἔχων, τῶν ἐπιφερομένων ὕβρεων αὐτῷ οὐ φροντίζει.

ιζ'. Πᾶσαν βρῶσιν καί πόσιν καί καλλωπισμόν ἐνδυμάτων ὁ τόν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βδελύξεται καί ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίεται ὕδωρ˙ παρέξει δέ μόνην τήν χρείαν τῷ σώματι, ὅσον μόνον αὔταρκες πρός τό ζῆν, πᾶν θέλημα ἑαυτοῦ ἀπαρνήσεται καί δοῦλον πάντων ἐν διακρίσει τῶν ἐπιταττομένων γενήσεται.

ιη'. Ὁ δοῦλον ἑαυτόν δούς τοῖς κατά Θεόν πατράσιν αὐτοῦ διά τόν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τά κουφίζοντα τόν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον ἐπιτασσόμενος ἕλοιτο, οὐ τά λύοντα τόν τοῦ φόβου δεσμόν, οὐδέ τοῖς ἐπί τά τοιαῦτα φιλικῶς ἤ κολακευτικῶς ἤ προστακτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακούσεται, ἀλλά μᾶλλον τά αὐξάνοντα αὐτόν προτιμήσει καί τά τόν δεσμόν ἐπισφίγγοντα θελήσει καί τά τόν δήμιον ἐνισχύοντα ἀγαπήσει καί ἐν τούτοις ἐμμενεῖ, ὡς μή προσδοκῶν ὅλως ἐλευθερίαν λήψεσθαί ποτε ἐξ αὐτῶν. (426) Ἡ γάρ ἐλπίς τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τόν πόνον ἐργάζεται, ὅπερ ἐστίν ἀλυσιτελές τῷ μετανοοῦντι θερμῶς.

ιθ'. Παντί τῷ κατά Θεόν βιοῦν ἀρχομένῳ ἐπωφελές ὁ τῆς κολάσεως φόβος καί ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ. Ὁ δέ τοῦ τοιούτου πόνου καί δεσμοῦ καί δημίου χωρίς ἀρχήν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπί ψάμμου μόνον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τόν θεμέλιον κατεβάλετο, ἀλλά καί εἰς ἀέρα οἴεται δίχα θεμελιων συνιστάνειν οἰκίαν, ὅπερ πάντῃ ἀδύνατον. Ὁ γάρ πόνος οὗτος ὅσον οὔπω πᾶσαν χαράν ἀποτίκτει καί ὁ δεσμός οὗτος πάντων ἁμαρτημάτων καί παθῶν δεσμά διαρρήσει καί ὁ δήμιος οὗτος οὐχί θάνατον ἀλλά ζωήν αἰώνιον προξενεῖ.

κ'. Ὅς ἄν μή θελήσῃ ἀποσκιρτῆσαι καί δεικφυγεῖν τόν τικτόμενον πόνον ἀπό τοῦ φόβου τῆς αἰωνίου κολάσεως,

ἀλλά προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ καί ἐπισφίγξῃ πλέον τά τούτου δεσμά ἑαυτῷ, ἀναλόγως συντομώτερον ὁδεύσει καί πρό προσώπου τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων παραστήσει αὐτόν. Τούτου δέ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτόν ἀμυδρῶς πως τήν δόξαν αὐτοῦ, εὐθέως λυθήσονται μέν τά δεσμά, ὁ δέ δήμιος φόβος φεύξεται μακράν ἀπ᾽ αὐτοῦ καί ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπήσεται εἰς χαράν καί πηγή γενήσεται βρύουσα αἰσθητῶς μέν δάκρυα ποταμηδόν ἀενάως, νοητῶς δέ γαλήνην, πρᾳότητα καί ἄφραστον γλυκασμόν, ἔτι δέ ἀνδρείαν καί τό πρός πᾶσαν ὑπακοήν ἐλευθερίως καί ἀνεμποδίστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ˙ ὁ τέως τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δέ πρός τό μέσον κατά προκοπήν ἀνελθόντων καί ἴδιον, τοῖς δέ γε τελειουμένοις φῶς ἡ πηγή αὕτη, τῆς καρδίας αἴφνης ἀλλοιουμένης καί μεταβαλλομένης, γίνεται.

κα΄. Ὁ ἔνδον αὐτοῦ τό φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχων, μή φέρων τοῦτο ὁρᾶν, εἰς γῆν πρηνής πίπτει, κράζει τε (427) καί βοᾷ ἐν ἐκπλήξει καί φόβῳ πολλῷ ὡς ὑπέρ φύσιν, ὑπέρ λόγον, ὑπέρ ἔννοιαν πρᾶγμα ἰδών καί παθών˙καί γίνεται ὅμοιος ἀνθρώπῳ ποθέν ἀναφθέντι τά σπλάγχνα ὑπό πυρός, ὑφ᾽ οὗ φλεγόμενος καί τῆς φλογός τόν ἐμπρησμόν μή δυνάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὥσπερ ἐξεστηκώς˙ καί μηδέ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὅλως ἰσχύων, τοῖς δάκρυσι δέ καταντλούμενος ἀενάως καί ὑπό τούτων καταψυχόμενος, τό πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐντεῦθεν δέ ΄τα δάκρυα προχέι πλειόνως καί τῇ τούτων ἐκχύσει πλυνόμενος λαμπρότερον ἀπαστάπτει˙ ὅτε δέ ὅλως ἐκπυρωθείς ὡς φῶς γένηται, τότε πληροῦται τό φάσκον˙ «Θεός θεοῖς ἑνούμενός τε καί γνωριζόμενος», καί τοσοῦτον ἴσως ὅσον ἤδη τοῖς συναφθεῖσιν ἡνώθη καί τοῖς ἐγνωκόσιν ἀπεκαλύφθη.

κβ΄. Καθόσον γνωσθῆναι βουληθῇ παρ᾽ ἡμῶν ὁ Θεός, κατά τοσοῦτον καί ἀποκαλύπτεται˙ καθόσον δέ ἀποκαλυφθῇ, ὁρᾶται παρά τῶν ἀξίων καί γινώσκεται. Οὔκ ἔστι δέ τοιοῦτόν τι παθεῖν τινα ἤ ἰδεῖν, εἰ μή πρότερον τῷ παναγίῳ Πνεύματι ἑνωθῇ τις, ταπεινήν, καθαράν, ἁπλῆν καί συντετριμμένην καρδίαν ἐκ πόνων καί ἱδρώτων κτησάμενος.

κγ΄. Πρό τοῦ πένθους καί τῶν δακρύων, μηδείς ὑμᾶς κενοῖς ἀπατάτω λόγοις μηδέ πλανῶμεν ἑαυτούς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάνοια οὐδέ ἀληθής μεταμέλεια οὐδέ

φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδέ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, οὐδέ ἐν αἰσθήσει τῆς μελλούσης κρίσεως καί τῶν αἰωνίων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχή ἡμῶν. Εἰ γάρ ταῦτα ἐκτήσατο καί ἐν τούτοις ἐγένετο, εὐθύς καί δάκρυα κατήγαγεν ἄν˙ τούτων γάρ χωρίς, οὔτε ἡ σκληρά καρδία ἡμῶν ἀπαλυνθῆναί ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχή ἡμῶν πνευματικήν (428) ταπείνωσιν κτήσασθαι, οὔτε ταπεινοί γενέσθαι ἰσχύσομεν. Ὁ δέ μή τοιοῦτος γενόμενος ἑνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ οὐ δύναται˙ ὁ δέ μή τούτῳ ἐκ καθάρσεως ἑνωθείς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε ἄξιός ἐστι τάς τῆς ταπεινώσεως μυστικάς ἀρετάς ἐκδιδάσκεσθαι.

κδ′. Ὥσπερ τῷ συλλαβίζειν ἄρτι παιδευομένῳ τά γράμματα ὁ τά τῆς ρητορικῆς καί φιλοσοφίας ἐκδιηγούμενος οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει, ἀλλά καί τῶν ἐναρχθέντων μᾶλλον κατολιγωρῆσαι αὐτόν καί ἀποστῆναι ποιήσει, διά τό μή χωρεῖν τήν διάνοιαν αὐτοῦ τῶν λεγομένων ὅλως τήν δύναμιν, οὕτω καί ὁ τοῖς εἰσαγωγικοῖς τά περί τελειότητος λέγων, καί μᾶλλον τοῖς χαυνοτέροις, οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει ἀλλά καί εἰς τά ὀπίσω ὑπάγειν ποιήσει. Πρός γάρ τό ὕψος τῆς ἀρετῆς ἀποβλέψαντες καί ὅσον ἀπολείπονται τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐννοήσαντες καί ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς ἔσται τό πρός τό ἄκρον αὐτῆς ἀνελθεῖν οἰηθέντες, καί τῶν μερικῶς ἐναρχθέντων ὡς ἀνωφελῶν καταφρονήσουσι καί πρός ἀπόγνωσιν καταδύσουσι.

κε′. Ὅταν οἱ ἔτι κεκρατημένοι καί βασιλευόμενοι ὑπό τῶν παθῶν ἀκούσωσιν ὅτι ὁ κατά Θεόν τέλειος παντός ἀνθρώπωου καί παντός ζῴου καί θηρίου ἀκαθαρτότερον ἑαυτόν ἡγεῖται, ὅς καί ἀτιμαζόμενος χαίρει, λοιδορούμενος εὐλογεῖ, ἀνέχεται διωκόμενος καί ὑπέρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ εὔχεται μετά δακρύων καί πόνου καρδίας, παρακαλῶν τόν Θεόν καί ἱκετεύων ὑπέρ αὐτῶν, ἐν πρώτοις μέν ἀπιστοῦσιν, ἑαυτούς ἴσους ἐκείνων συστῆσαι πειρώμενοι˙ ἔπειτα ὑπό τῶν θείων Γραφῶν ἐλεγχόμενοι καί ὑπό τῶν ταῦτα ἔργῳ ἐπιδειξαμένων ἁγίων ἀνατρεπόμενοι, μή ἰσχύειν ἐν τούτοις ἐφικέσθαι ὁμολογοῦσιν˙ ὅταν δέ καί δίχα τῆς τούτων ἐκπληρώσεως ἀδύν ατον ἀκούσωσι σωθῆναι αὐτούς, τότε τελείως μή θέλοντες ἐκκοπήν ποιήσασθαι (429) τοῦ κακοῦ καί μετανοῆσαι, ἐφ᾽ οἷς ἥμαρτον, ἀπογινώσκουσιν ἑαυτῶν.

κστ΄. Τούς ὑποκρινομένους τήν ἀρετήν καί τῷ μέν κωδίῳ τοῦ σχήματος ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δέ ὄντας κατά τόν ἐντός ἄνθρωπον, πάσης τάχα πεπληρωμένους ἀδικίας, μεστούς ζήλου καί ἐριθείας καί ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθεῖς οἱ πλείους καί ἁγίους τιμῶσι, μή κεκαθαρμένον ἔχοντες τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν μηδέ ἐπιγνῶναι δυνάμενοι αὐτούς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν˙ τούς δέ εὐλαβείᾳ καί ἀρετῇ καί ἀφελότητι καρδίας διάγοντας καί ἁγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τούς λοιπούς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, παραλογίζονται καί καταφρονοῦντες αὐτῶν παρατρέχουσιν.

κζ΄. Τόν λάλον καί ἐπιδεικτικόν διδακτικόν μᾶλλον καί πνευματικόν εἶναι οἱ τοιοῦτοι λογίζονται˙ τόν δέ σιωπηλόν καί περί ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον ἀγροῖκον καί ἄφωνον ἀποφαίνονται.

κη΄. Τόν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενον οἱ ὑψηλόφρονες καί τήν ὑπερηφανίαν νοσοῦντες τοῦ διαβόλου ὡς ὑψηλόφρονα καί ὑπερήφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἤ κατανυσσόμενοι˙ τόν δέ ἀπό κοιλίας ἤ ἐκ μαθημάτων τορνολογοῦντα καί τῆς αὐτῶν σωτηρίας καταψευδόμενον ὑπερεπαινοῦσι καί ἀποδέχονται, καί οὕτως οὐδείς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστίν ὁ καλῶς καί ὡς ἔχει τό πρᾶγμα ἰδεῖν καί διακρῖναι δυνάμενος.

κθ΄. «Μακάριοι», φησίν ὁ Θεός, «οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται». Καθαράν οὖν καρδίαν οὐχί μία ἀρετή οὐδέ δύο ἤ δέκα πεφύκασιν ἐκτελεῖν, ἀλλά πᾶσαι ὁμοῦ ὡς εἰπεῖν οἱονεί μία τις οὖσα καί εἰς ἄκρον κατορθωθεῖσα˙ καί οὐδέ οὕτως καθαράν τήν καρδίαν μόναι ποιῆσαι δύνανται, δίχα τῆς παρουσίας καί ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Καθάπερ γάρ ὁ χαλκεύς τήν μέν τέχνην (430) διά τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδείκνυται, δίχα δέ τῆς τοῦ πυρός ἐνεργείας οὐδέν ὅλως εἰς ἔργον κατασκευάσαι δύναται, οὕτω δή καί ὁ ἄνθρωπος πάντα μέν ποιεῖ καί ὡς ἐργαλείοις χρᾶται ταῖς ἀρεταῖς, ἄνευ δέ τῆς τοῦ πνευματικοῦ πυρός παρουσίας ἀνενέργητα μένει καί ἀνωφελῆ, τόν ῥύπον καί τόν ἰχῶρα μή καθαίροντα τῆς ψυχῆς.

λ΄. Ὅπου βαθεῖα ταπείνωσις, ἐκεῖ καί δάκρυον δαψιλές˙ ἔνθα δέ ταῦτα, ἐκεῖ καί ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ταύτης δέ γενομένης, πᾶσα καθαρότης καί ἁγιωσύνη ἐν τῷ ὑπό τούτου ἐνεργουμένῳ

γίνεται, καί ὁρᾶται τούτῳ Θεός, καί ὁ Θεός ὁρᾷ ἐπ᾽ αὐτόν˙ «Ἐπί τίνα γάρ», φησίν, «ἐπιβλέψω ἀλλ᾽ ἤ ἐπί τόν πρᾷον καί ἡσύχιον καί τρέμοντά μου τούς λόγους;».

λα΄. Καταγωνίσασθαι μέν ἄνθρωπος τά πάθη δύναται, ἐκριζῶσαι δέ αὐτά οὐδαμῶς˙ καί μή ποιῆσαι μέν τό πονηρόν ἐξουσίαν ἔλαβε, μή ἐνθυμηθῆναι δέ αὐτό οὐκέτι. Εὐσέβεια δέ ἐστιν οὐ τό ποιῆσαι μόνον τό ἀγαθόν, ἀλλά καί τό μή λογίζεσθαι πονηρα˙ ὁ οὖν πονηρά λογιζόμενος καρδίαν καθαράν κτήσασθαι οὐ δύναται˙ πῶς γάρ, μολυνομένης ἐκ τούτου ὡς ὑπό πηλοῦ κάτοπτρον;

λβ΄. Καρδίαν καθαράν τοῦτο εἶναι ὑπείληφα, οὐ τό μή ὀχλεῖσθαι ὑπό πάθους μόνον τινός, ἀλλά καί τό μή ἐννοεῖν πονηρόν τι ἤ βιωτικόν, ὅτε ἄν βουληθῇ τις, ἔχειν δέ μόνην ἐν ἑαυτῷ τήν τοῦ Θεοῦ μνήμην ἐν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι˙ ἐν γάρ φωτί καθαρῷ καθαρῶς ὁρᾷ Θεόν ὀφθαλμός, μηδενός ἑτέρου τῇ θεωρίᾳ μεσάζοντος.

λγ΄. Τοῦτο λέγω εἶναι ἀπάθειαν οὐ τό ἔξω μόνον γενέσθαι τῆς πράξεως τῶν παθῶν, ἀλλά καί τό ἀλλοτριωθῆναι τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, καί οὐδέ τοῦτο ἀλλά καί τό γυμνωθῆναι ἡμῶν τόν νοῦν ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῶν, ὡς ἄν, ὅτε βουλόμεθα, γινώμεθα ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔξω πάντων γινόμενοι ὁρατῶν τε καί αἰσθητῶν, οἱονεί ἀποκλειομένων (431) ἡμῶν τῶν αἰθήσεων καί τοῦ νοός ἡμῶν εἰς τά ὑπέρ αἴσθησιν ἐμβατεύοντος, συνεπιφερομένου δυνάμει τάς αἰσθήσεις μεθ᾽ ἑαυτοῦ ὥσπερ τις ἀετός τάς ἑαυτοῦ πτέρυγας.

λδ΄. Νοῦς αἰσθήσεων δίχα τάς ἰδίας ἐνεργείας οὐκ ἐπιδείκνυται καί ἄνευ νοός αἱ αἰσθήσεις τάς ἑαυτῶν οὐδαμῶς.

λε΄. Καρδία ἐκείνη λέγεται καί ἔστι καθαρά, ἡ μηδεμίαν ἔννοιαν ἤ βιωτικόν λογισμόν ἐν ἑαυτῇ εὑρίσκουσα, ἡ Θεῷ οὕτως ἀνακειμένη καί συνηνωμένη, ὡς μήτε τῶν ἀνιαρῶν μεμνῆσθαι τοῦ βίου μήτε τῶν τούτου χαροποιῶν, ἀλλά διάγειν ὡς εἰς τρίτον ἐν θεωρίᾳ τόν οὐρανόν καί εἰς παράδεισον ἁρπάζεσθαι καί βλέπειν τούς ἀρραβῶνας τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἁγίοις καλῶν καί αὐτά τά αἰώνια ἀγαθά κατά τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐκεῖθεν τεκμαίρεσθαι. Τοῦτο καρδίας καθαρᾶς ἐπ᾽ ἀληθῶς σημεῖον καί ἔνδειγμα βέβαιον, ἐν ᾧ τις καί τά μέτρα γινώσκει τῆς καθαρότητος καί ὡς ἐν κατόπτρῳ καθορᾷ.

λστ'. Ὥσπερ ὁ ἔξω τῆς οἰκίας ὤν τούς ἐνδοθεν ἐγκεκλεισμένους οὐχ ὁρᾷ, οὕτως οὐδέ ὁ ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, ἤτοι νενεκρωμένος, αἴσθησίν τινα πρός τά ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα κέκτηται.

λζ'. Ὅν τρόπον τό νεκρόν σῶμα οὔτε πρός τά ζῶντα οὔτε πρός τά σύν αὐτῷ νεκρά κείμενα σώματα τήν οἱανοῦν αἴσθησιν ἔχει, οὕτως οὐδέ ὁ ἔξω τοῦ κόσμου ἐν Πνεύματι γεγονώς καί σύν Θεῷ ὤν δύναται πρός τόν κόσμον αἴσθησιν ἔχειν ἤ προπάσχειν τοῖς τούτου πράγμασιν, εἰ καί ὑπόκειτα ταῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος.

λη'. Πρό θανάτου θάνατος, καί πρό τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων ψυχῶν ἀνάστασις γίνεται, ἔργῳ, δυνάμει, πείρᾳ καί ἀληθείᾳ. Τοῦ γάρ θνητοῦ φρονήματος ὑπό τοῦ ἀθανάτου νοός ἐξαφανιζομένου καί τῆς νεκρότητος (432) τῆς ζωῆς ἐκδιωκομένης, ἡ ψυχή ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα ἑαυτήν ὁμολογουμένως ὁρᾷ, καθάπερ οἱ ἐξ ὕπνου ἀνστάντες βλέπουσιν ἑαυτούς˙ καί τόν αὐτήν ἀναστήσαντα ἐπιγινώσκει Θεόν, ὅν κατανοοῦσα καί ᾧ εὐχαριστοῦσα, ἐξίσταται τῶν αἰσθήσεων καί τοῦ κόσμου παντός, ἀφράστου ἡδονῆς πληρουμένη, καί καταπαύει ἐν αὐτῷ πᾶσαν κίνησιν αὐτῆς νοεράν.

λθ'. Τά μέν εἰσφέρεται παρ᾽ ἡμῶν, τά δέ δίδονται ἡμῖν ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ. Ὅσῳ γάρ διά πόνων καί ἱδρώτων ἱερῶν καθαιρόμεθα, λαμπρυνόμεθα διά φωτός κατανύξεως˙ καί ὅσῳ τῷ φωτί λαμπρυνόμεθα, τοῖς δάκρυσιν καθαιρόμεθα, τό μέν οἴκοθεν παρεισάγοντες, τό δέ διδόμενον ἀντιλαμβάνοντες ἄνωθεν.

μ'. Πολλοί τά ἑαυτῶν εἰσενεγκόντες τά ἐκ Θεοῦ συνήθως οὐκ ἔλαβον˙ καί δῆλον ἐξ ὧν ὁ Κάϊν καί ὁ Ἠσαῦ πεποιήκασι καί πεπόνθασι. Εἰ γάρ μή ὀρθῷ λογισμῷ καί εὐσεβεῖ διαθέσει καί πίστει θερμῇ καί πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ τά παρ᾽ ἑαυτοῦ τις προσενέγκῃ, οὐκ ἄν ἐπιβλέψῃ Θεός ἐπ᾽ αὐτόν, οὐκ ἄν τά προσφερόμενα ἀποδέξηται˙ εἰ δέ μή ταῦτα, οὐδέ τά παρ᾽ ἑαυτοῦ ἀντιπαράσχοι τῷ οὕτω προσφέροντι.

μα'. Νεκρός ὁ κόσμος καί οἱ τοῦ κόσμου πρός τούς ἁγίους εἰσίν˙ ὅθεν οὐδέ βλέποντες βλέπουσι τά καλά αὐτῶν ἔργα, οὐδέ ἀκούοντες ὅλως ἰσχύουσι συνιέναι τούς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ λεγομένους θείους λόγους αὐτῶν. Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ οἱ πνευματικοί τῶν κοσμικῶν καί πονηρῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν τά πονηρά ἔργα ἤ τούς ἐμπαθεῖς λόγους αὐτῶν χωρῆσαι ἐν ἑαυτοῖς δύνανται, ἀλλά βλέποντες καί

οὗτοι τά ἐν κόσμῳ οὐ βλέπουσι καί ἀκούοντες τά τῶν κοσμικῶν ὡς οὐκ ἀκούοντες τῇ αἰσθήσει διάκεινται˙ καί οὕτως οὐδεμία κοινωνία τούτοις πρός τά ἐκείνων ἤ ἐκείνοις πρός τά τῶν πνευματικῶν γίνεται.

μβʹ. (433) Καθάπερ φωτός καί σκότους σαφής ἡ διαίρεσις καί ἡ μίξις ἀδύνατος˙ «Ποία γάρ», φησί, «κοινωνία φωτί πρός σκότος ἤ ποία μερίς πιστῷ μ ετά ἀπίστου», οὕτως, καί ἐν τοῖς Πνεῦμα Ἅγιον ἔχουσι, τοσαύτη ἡ ἀπ᾽ ἀλλήλων διάστασις καί ὁ χωρισμός πρός τούς μή ἔχοντάς ἐστιν. Οἱ μέν γάρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχουσι τό πολίτευμα, ἄγγελοι ἐξ ἀνθρώπων ἤδη γενόμενοι, οἱ δέ ἐν τῷ προγονικῷ σκότει καί τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου ἔτι κάθηνται προσηλωμένοι τῇ γῇ καί τοῖς ἐν γῇ πράγμασι˙ καί οἱ μέν, τῷ νοητῷ καί ἀνεσπέρῳ φωτί, οἱ δέ μόνῳ τῷ αἰσθητῷ περιλάμπονται˙ καί οἱ μέν ἑαυτούς καί τούς πλησίον ὁρῶσιν, οἱ δέ καί ἑαυτούς καί τούς πλησίον καθ᾽ ἑκάστην ὁρῶντες ἀποθνήσκοντας ἀγνοοῦσιν ὅτι ἄνθρωποί εἰσι καί ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι˙ καί ἀγνοοῦντες, οὐ πιστεύουσι περί κρίσεως οὐδέ ὅτι ἀνάστασις ἔσται καίἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων ἑκάστῳ.

μγʹ. Εἰ μέν Πνεῦμα Ἅγιόν ἐστί σοι, πάντως ἐκ τῶν ἐν σοί γινομένων αὐτοῦ ἐνεργειῶν γνωρίσεις ἅ λέγει περί αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος˙ φησί γάρ˙ «Ὅπου Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» καί ὅτι˙ «Τό μέν σῶμα νεκρόν δι᾽ ἁμαρτίαν, τό δέ πνεῦμα ζωή διά δικαιοσύνην» καί ὅτι˙ «Οἱ τοῦ Χριστοῦ τήν σάρκα ἐσταύρωσαν σύν τοῖς παθήμασι καί ταῖς ἐπιθυμίαις». Ὅσοι γάρ ἐβαπτίσθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὅλον τόν Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσί καί υἱοί εἰσι φωτός καί ἐν φωτί ἀνεσπέρῳ περιπατοῦσι καί βλέποντες τόν κόσμον οὐ βλέπουσι καί ἀκούοντες τά τοῦ κόσμου οὐκ ἀκούουσιν. Ὥσπερ γάρ γέγραπται περί τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων ὅτι βέποντες οὐ βλέπουσι καί (434) ἀκούοντες περί θείων πραγμάτων οὐ σινιῶσιν οὐδέ χωρεῖν δύναται τά τοῦ Πνεύματος, μωρία γάρ αὐτοῖς εἰσιν, οὕτω μοι νοήσεις καί περί τῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς˙ σῶμα φοροῦσιν ἀλλ᾽ οὐκ εἰσίν ἐν σαρκί˙ «Ὑμεῖς γάρ», φησίν, «οὐκ ἐστέ ἐν σαρκί ἀλλ᾽ ἐν πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν»˙ νεκροί εἰσι τῷ κόσμῳ καί ὁ κόσμος αὐτοῖς˙ «Ἐμοί γάρ», φησί, «κόσμος ἐσταύρωται κἀγώ τῷ κόσμῳ».

μδ΄. Ὁ ταῦτα εἰδώς ἐνεργούμενα ἐν αὐτῷ τά σημεῖα καί θαύματα ὄντως θεοφόρος καί σημειοφόρος ἐστί, τόν Θεόν ἔχων, ἤγουν αὐτό τό πανάγιον Πνεῦμα ἔνοικον, λαλοῦν καί ἐνεργοῦν ἐν αὐτῷ τά εἰρημένα ὑπό τοῦ Παύλου. Ὁ δέ μήπω ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ἐγνωκώς, μή ἀπατάσθω, σάρξ ἐστιν ἔτι καί αἶμα, ὑπό τόν ζόφον δηλονότι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός καλυπτόμενος˙ σάρξ δέ καί αἶμα βασιλείαν Θεοῦ, ἥτις ἐστί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, οὐ κληρονομεῖ.

με΄. Ἀπό μέν τοῦ θείου βαπτίσματος τήν τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν ἄφεσιν καί τῆς πρώην κατάρας ἐλευθερούμεθα καί τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἁγιαζόμεθα, τήν δέ τελείαν χάριν κατά τό˙ «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω», οὐ τότε˙ τοῦτο γάρ τῶν βεβαιοπίστων καί ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύντων ἐστί. Μετά γάρ τό βαπτισθῆναι ἡμᾶς πρός πονηράς καί αἰσχράς πράξεις ἐκκλίνοντες καί αὐτόν τόν ἁγιασμόν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα, μετανοίᾳ δέ καί ἐξομολογήσει καί δάκρυσι κατά ἀναλογίαν τήν ἄφεσιν πρότερον τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν καί οὕτω τόν ἁγιασμόν μετά τῆς ἄνωθεν χάριτος.

μστ΄. Ἀπό μέν τῆς μετανοίας ἔκπλυσις τοῦ μολυσμοῦ (435) τῶν αἰσχρῶν γίνεται πράξεων, μετά δέ ταύτην, μετοχή Πνεύματος Ἁγίου˙ οὐχ ἁπλῶς δέ, ἀλλά κατά τήν πίστιν καί τήν διάθεσιν καί τήν ταπείνωσιν τῶν ἐξ ὅλης μετανοούντων ψυχῆς˙ οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μετά τό τελείαν τήν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων παρά τοῦ πατρός καί ἀναδόχου λαβεῖν. Διά τοῦτο καλόν καθ᾽ ἑκάστην μετανοεῖν κατά τήν κελεύουσαν ἐντολήν˙ τό γάρ «μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» ἀόριστον ἡμῖν ὑπεμφαίνει τήν ἐργασίαν.

μζ΄. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευομέναις ψυχαῖς ὡς ἀρραβών δίδοται˙ καί καθάπερ ἀρραβῶνος χωρίς οὐκ ἔχει ἀσφαλῶς ἡ γυνή τήν μετά τοῦ ἀνδρός συνάφειαν μέλλειν ποτέ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως οὐδέ ψυχή βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτέ τοῦ μετά τοῦ δεσπότου αὐτῆς καί Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνέσεσθαι, ἤ μυστικῶς καί ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεσθαι, καί τοῦ ἀπροσίτου κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μή τῆς χάριτος αὐτοῦ τόν ἀρραβῶνα λάβῃ καί γνωστῶς αὐτόν ἐν ἑαυτῇ κτήσηται.

μη'. Ὅν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοί χάρται εἰ μή ὑπογραφάς ἀξιοπίστων μαρτύρων δέξωνται, οὐκ ἔστιν ὁ ἀρραβών βέβαιος, οὕτως οὐδέ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως ἀσφαλής ἡ τῆς χάριτος ἔλλαμψις γίνεται. Ὅπερ γάρ ἐν τοῖς συμφώνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπί τοῦ πνευματικοῦ ἀρραβῶνος ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καί αἱ ἀρεταί καθεστήκασι˙ τελείαν γάρ διά τούτων λαμβάνει τήν τοῦ ἀρραβῶνος κατάσχεσιν ἕκαστος τῶν μελλόντων σωθήσεσθαι.

μθ'. Πρῶτον οἱονεί τά σύμφωνα γράφονται διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἶτα ὑπό τῶν ἀρετῶν ἐπισφραγίζονται καί ὑπογράφονται˙ καί τηνικαῦτα ἐπιδίδωσι τόν (436) δακτύλιον ὁ νυμφίος Χριστός τῇ νύμφῃ ψυχῇ, ἤγουν τόν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

ν'. Ὥσπερ ἡ νύμφη πρό τοῦ γάμου τόν ἀρραβῶνα μόνον παρά τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τήν δέ συμφωνηθεῖσαν προῖκα καί τάς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεάς μετά τόν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται, οὕτω δή καί ἡ νύμφη τῶν πιστῶν ἐκκλησία καί ἡ ψυχή ἑνός ἑκάστου ἡμῶν πρῶτον ὑπό τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τόν ἀρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος, τά δέ αἰώνια ἀγαθά καί τήν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μετά τήν ἐνθένδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορουμένη διά τοῦ ἀρραβῶνος ὡς ἀδιάψευστα τά συμπεφωνημένα αὐτῇ ἔσονται.

να'. Καθάπερ βραδύνοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἤ ἀπασχολουμένου ἐν ἑτέραις τισίν ὑποθέσεσι καί τόν γάμον τέως ὑπερτιθεμένου ποιῆσαι, ἐάν ὀργισθεῖσα ἡ νύμφη τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ καί τόν ἀρραβωνικόν χάρτην ἤ ἀπαλείψῃ ἤ διαρρήξῃ, ἐκπίπτει τῶν πρός τόν νυμφίον ἐλπίδων εὐθύς, οὕτω καί ἐπί τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπάν γάρ εἴπῃ τις τῶν ἀγωνιζομένων˙ «Ἕως πότε κακοπαθεῖν ὀφείλω;» καί τῶν ἀσκητικῶν πόνων κατολιγωρήσῃ καί διά τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί ἐγκαταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας οἱονεί ἀπαλείψῃ καί διαρρήξῃ τά σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καί τοῦ ἀρραβῶνος καί τῆς πρός Θεόν ἐλπίδος τελείως.

νβ'. Ὥσπερ ἡ νύμφη ἐάν πρός ἕτερον τήν ἀγάπην τοῦ ἁρμοσθέντος αὐτῇ νυμφίου μετάθηται καί συγκοιτασθῇ αὐτῷ φανερῶς ἤ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδέν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῇ παρά τοῦ νυμφίου ἐλπίσει λαβεῖν, ἀλλά καί τιμωρίαν καί μέμψιν τήν ἐκ τοῦ νόμου

προσδοκήσει ἀξίως, οὕτω δή καί ἐπί ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐάν μετάθηταί τις τήν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρός ἄλλου τινός ἐπιθυμίαν πράγματος φανερῶς ἤ λαθραίως καί (437) κρατηθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, μισητή ἔσται τῷ νυμφίῳ καί βδελυκτή καί ἀνάξια τῆς συναφείας αὐτοῦ˙ εἴρηκε γάρ˙ «Ἐγώ τούς ἐμέ φιλοῦντας ἀγαπῶ».

νγ'. Ὁ ἀρραβών ἐν τοῖς κεκτημένοις αὐτόν ἄφθεκτος γίνεται, ἀκατανοήτως κατανοούμενος, ἀκρατήτως κρατούμενος, ἀοράτως ὁρώμενος, ζῶν καί λαλῶν καί κινούμενος καί τόν κεκτημένον κινῶν, ἀφιπτάμενος τοῦ ἐν ᾧ ἐσφραγισμένως περιέχεται κιβωτίου καί πάλιν ἀνελπίστως ἐντός αὐτοῦ εὑρισκόμενος, ὡς μήτε τήν παρουσίαν βεβαίαν μήτε τήν ὑποχώρησιν ἀνεπίστροφον νομίζειν τόν κεκτημένον ποιεῖν˙ καί οὕτως, μή ἔχων αὐτόν ὡς ἔχων ἐστί, καί ἔχων ὡς μή ἔχων, ὁ κεκτημένος τοῦτον διάκειται.

νδ'. Ὅν τρόπον ἔνδοθεν οἰκίας νυκτός ἱσταμένου τινός, κεκλεισμένων αὐτῆς τῶν θυρῶν πάντοθεν, ἐάν μίαν διανοίξῃ θυρίδα καί ἀστραπή τοῦτον αἴφνης περιλάμψῃ λαμπρά, μή φέρων ἐκεῖνος τοῖς ὀφθαλμοῖς ταύτης τήν ἀπαυγήν εὐθύς ἀσφαλίζει μύων τους ὦπας καί συστέλλεται ἐφ᾽ ἑαυτόν, οὕτω δή ἐγκεκλεισμένης καί τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἐάν ἔξωθεν τούτων ποτέ ὡς διά θυρίδος τῷ νοΐ παρακύψῃ, ὑπό τῆς ἀστραπῆς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρραβῶνος, φημί δή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καταστραφεῖσα, τήν λαμπηδόνα μή φέρουσα τοῦ ἀστέκτου φωτός, εὐθύς καί τόν νοῦν καταπλήττεται καί ὅλη ἐφ᾽ ἑαυτήν συστέλλεται, φεύγουσα ὡς εἰς οἰκίαν τινά ὑπό τά αἰσθητά καί ἀνθρώπινα.

νε'. Δέον ἕκαστον ἐκ τῶν τοιούτων σημείων κατανοεῖν, εἰ τόν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ νυμφίου καί δεσπότου Χριστοῦ εἴληφε˙ καί εἰ μέν ἔλαβε, σπουδαζέτω τοῦτον κατέχειν˙ εἰ δέ μήπω τοῦτον λαβεῖν ἠξιώθη, σπουδασάτω διά τῶν ἀγαθῶν ἔργων καί πράξεων καί θερομάτης μετανοίας λαβεῖν αὐτόν καί φυλάξαι διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσεως.

νστ'. (438) Καθάπερ ἡ στέγη πάσης οἰκίας διά τῶν θεμελίων καί τῆς λοιπῆς κτίσεως ἵσταται, ὡσαύτως δέ καί τά θεμέλια διά τό τήν στέγην βαστάζειν καταβάλλονται ὡς ἀναγκαῖα καί χρήσιμα, καί οὔτε στέγη

δίχα θεμελίων συνίσταται πέφυκεν, οὔτε θεμέλιοι ἄνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις ἤ ὠφέλιμοι ὅλως εἰσίν˙ οὕτω καί ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διά τῆς τῶν ἐντολῶν συντηρεῖται ἐργασίας καί αἱ πράξεις τῶν ἐντολῶν διά τήν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ὡς θεμέλιοι καταβάλλονται, καί οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραμένειν ἡμῖν πέφυκεν ἄνευ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, οὔτε ἡ τῶνἐντολῶν ἐργασία ἄνευ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ χρήσιμος ἤ ὠφέλιμος ἐστιν ἡμῖν.

νζ'. Ὅν τρόπον ἡ ἄστεγος οἰκία ἡ ὑπό ἀμελείας τοῦ κτίσαντος οὕτως ἐαθεῖσα οὐ μόνον ἄχρηστός ἐστιν, ἀλλά καταγέλωτα τῷ κτίσαντι προξενεῖ, οὕτω καί ὁ τούς θεμελίους τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καταβαλλόμενος καί τοίχους ὑψηλῶν ἀρετῶν ἀναστήσας, ἐάν μή καί τήν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει ψυχῆς λήψεται, ἀτελής ἐστι καί παρά τῶν τελείων κατελεούμενος. Ἐκ γάρ τῶν δύο τούτων αἰτιῶν ταύτης πάντως ἐστέρηται˙ ἤ γάρ τῆς μετανοίας ἠμέλησεν, ἤ πρός τήν τῶν ἀρετῶν συλλογήν ὡς πρός ἄπειρον ὕλην ἀπειρηκώς, ἐνέλειψέ τινα τῶν δοκούντων μέν ἡμῖν ἐλαχίστων, ἀναγκαίων δέ ὄντων πρός τόν ἀπαρτισμόν τοῦ οἴκου τῶν ἀρετῶν, ὡς μή δύνασθαι ἄνευ ἐκείνων διά τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος στεγασθῆναι αὐτόν.

νη'. Εἰ διά τοῦτο ἐπί τῆς γῆς ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός κατῆλθεν ἵνα δι᾽ ἑαυτοῦ καταλλάξῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἐχθρούς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρί καί συνάψῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἑαυτῷ διά τοῦ τοῦ Ἁγίου καί ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὁ ταύτης ἐκπίπτων τῆς χάριτος ἄλλης ποίας τεύξεται; Πάντως οὐδέ κατηλλάγῃ αὐτῷ οὐδέ τήν μετ᾽ αὐτοῦ ἕνωσιν διά τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος ἔσχηκεν.

νθ'. (439) «Εἰσαγάγῃ τις πῦρ ἐν κόλπῳ», φησίν ὁ Σοφός, «τά δέ ἱμάτια οὐ κατακαύσει;» Ἐγώ δέ φημί˙ τίς τό ἄστεκτον καί οὐράνιον πῦρ ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, οὐ πυρωθήσεται καί λαμπρυνθήσεται καί τάς τῆς θεότητος αὐγάσει καί αὐτός ἀστραπάς κατά ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως καί τῆς μετοχῆς τοῦ πυρός˙ ἡ γάρ μετοχή τῇ καθάρσει, τῇ δέ μεθέξει συνέπεται κάθαρσις˙ τούτου δέ γενομένου, Θεός ὅλος κατά χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται.

ξ'. Τῶν μέν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν καί ἡδονῶν ὁ μετασχών τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαλλάττεται, τῶν δέ τῆς φύσεως σωματικῶν ἀναγκῶν οὐ χωρίζεται. Καί ὡς μέν ἐλευθερωθείς τῶν δεσμῶν τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καί συναφθείς τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ τε καί γλυκύτητι,

ἀδιαλείπτως ἄνω τε βιάζεται εἶναι καί σύν Θεῷ διάγειν καί μηδέ πρός βραχύ τῆς ἐκείνου θεωρίας καί ἀκορέστου τρυφῆς ἀφίστασθαι˙ ὡς δέ τῷ σώματι καί τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ᾽ αὐτοῦ κατασπᾶται καί σύρεται καί πρός τά γήϊνα ἐπιστρέφεται, τοσαύτην ὑπέρ τούτου τηνικαῦτα τήν λύπην δέχεται, ὅσην οἶμαι ἁμαρτωλοῦ ψυχήν ἔχειν χωριζομένην ἀπό τοῦ σώματος.

ξα΄. Ὥσπερ τῷ φιλοσωμάτῳ καί φιλοζώῳ, τῷ φιληδόνῳ καί φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμός τῶν τοιούτων θάνατός ἐστιν, οὕτως τῷ φιλάγνῳ καί φιλοθέῳ, τῷ φιλαΰλῳ καί φιλαρέτῳ, θάνατος τῷ ὄντι ἡ ἐκ τῶν τοιούτων μικρά τῆς διανοίας διάστασις. Εἰ γάρ ὁ τόν αἰσθήτον τοῦτο φῶς ὁρῶν, ἐάν πρός μικρόν μύσῃ τούς ὀσθαλμούς ἤ κατακαλυφθῇ τούτους ὑφ᾽ ἑτέρου, ἄχθεται καί λυπεῖται καί φέρειν ὅλως τοῦτο οὐ δύναται, καί μάλιστα ἐάν ἀναγκαῖά τινα καί παράδοξα ἦν ὁρῶν˙ πόσῳ μᾶλλον ὁ ἐν Ἁγίῳ φωτιζόμενος Πνεύματι καί τά ἀγαθά ἐκεῖνα ὁρῶν, ὕπαρ καί νοερῶς, γρηγορῶν καί καθεύδων, ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, (440) εἰς ἅ παρακύψαι καί ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν, ἐάν ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας ὑπό τινος, λυπηθήσεται καί θλιβήσεται; Θάνατος γάρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο καί ἀλλοτρίωσις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ξβ΄. Διπλοῦς ὤν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καί σώματος τήν σύστασιν ἔχων, καί κόσμος αὐτῷ παρόμοιος γέγονεν ὁρατός καί ἀόρατος, ἑκάστῳ δηλονότι τούτων τά ἔργα καί αἱ φροντίδες τῶν ἔργων ἁρμοδίως ἀφορισθεῖσαι.Ἔνθεν τοι καί περί ὄψεων καί ὀνειράτων τοῦτο ἀληθές εἶναι ὑπέλαβον˙ ἐν οἷς γάρ ἡ ψυχή ἐνασχολεῖται γρηγοροῦσα ἤ ἐμβατεύει, ἐν τούτοις καί κατά τούς ὕπνους ἤ ἐμματαιάζει ἤ ἐμφιλοσοφεῖ˙ εἴτε γάρ περί ἀνθρωπίνων φροντίζει πραγμάτων ἐμματαιάζουσα ὀνείροις ἐνασχολεῖται εἴτε περί θείων καί οὐρανίων ἐμμελετῶσα ὄψεσιν ἐμβατεύει καί ὁράσεσι, κατά τό ὑπό τοῦ Προφήτου λεγόμενον, ἐμφιλοσοφεῖ, «καί οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ὁράσεις ὄψονται», οὐκ ἐξαπατωμένη, ἀλλ᾽ ἀληθείαις ἐνατενίζουσα καί ἀποκαλύψεσι πιστουμένη.

ξγ΄. Ὁπηνίκα τό ἐπιθυμητικόν μέρος τῆς ψυχῆς περί πάθη καί μίξεις καί τρυφάς καί ἀπολαύσεις ἐρεθίζεται τοῦ βίου, τοιαῦτα ὡσαύτως βλέπει καί τά ἐνύπνια ἡ ψυχή˙ εἰ δέ τό θυμικόν αὐτῆς κατά τῶν ὁμοφύλων

ἐκθηριοῦται, θηρίων ἐφόδους καί ἑρπετῶν πολέμους καί μάχας ὀνειροπολεῖ, διαπληκτιζομένη ὡς ἐπί δικαστηρίων μεθ᾽ ὧν διαφέρεται˙ εἰ δέ τό λογιστικόν αὐτῆς ἐπαίρεται ταῖς ἀλαζονείαις καί ὑπερηφανείαις, ἁρπαγάς εἰς ἀέρα πτεροφυεῖς καί θρόνων ὑψηλῶν καθέδρας καί ἡγεμονίας λαοῦ ἐπί ἁρμάτων προερχομένη καί προπεμπομένη φαντάζεται.

ξδ'. Μόνων ἐκείνων εἰσίν ἀληθῆ τά ὁράματα, ἅ οὐδέ χρή καλεῖν ἐνύπνια ἀλλ᾽ ὁράσεις καί ὀπτασίας, ὧν ὁ νοῦς ἁπλοῦς ἐγένετο ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος καί ἐλεύθερος ἀπό πάσης ὀχλήσεως καί δουλείας τῶν παθῶν, (441) ὧν ἡ σχολή περί τά θεῖα πᾶσα καί ἡ μελέτη περί μελλόντων ἀμοιβῶν καί ἀνταποδόσεων, ὧν ἡ ζωή ὑπέρ τήν τῶν ζώντων ζωήν ἀμέριμνος, ἀπερίσπαστος, ἥσυχος, καθαρά, μεστή ἐλέους, σοφίας, γνώσεως οὐρανίου καί καρπῶν ἀγαθῶν τῶν γεωργουμένων ὑπό τοῦ Πνεύματος, τῶν δ᾽ ἄλλως καί οὐχ οὕτως ἐχόντων, ψευδῆ καί συγκεχυμένα καί τό ὅλον ἀπάτη σαφής.

ξε'. Πολλοί μέν τόν ἐρημικόν, ἄλλοι δέ τόν μιγάδα ἤγουν τόν κοινοβιακόν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δέ τό προΐστασθαι λαοῦ, νουθετεῖν τε καί διδάσκειν καί συνιστᾶν ἐκκλησίας, ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καί ψυχικῶς πεφύκασι διατρέφεσθαι. Ἐγώ δέ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἑτέρου προκρίναιμι, οὐδέ τόν μέν ἐπαίνου τόν δέ ψόγου ἄξιον εἴποιμι ἄν, ἀλλ᾽ ἐν παντί καί ἐν πᾶσιν ἔργοις καί πράξεσιν ὁ διά Θεόν καί κατά Θεόν βίος παμμακάριστος.

ξστ'. Καθάπερ ἐκ διαφόρων ἐπιστημῶν καί τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται βίος, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καί συνεισφέροντος, καί ἀλλήλοις οὕτω μεταδιδόντες καί ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τάς σωματικάς χρείας τῇ φύσει παρέχοντες, οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καί ἐπί τῶν πνευματικῶν, ἄλλου ἄλλην ἀρετήν μετιόντος καί ἑτέρου ἑτέραν βίου ὁδόν διανύοντος, εἰς ἕνα σκοπόν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ξζ'. Σκοπός πάντων τῶν κατά Θεόν ἀγωνιζομένων ἐστί τό εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ καί τήν καταλλαγήν διά τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρός τόν Πατέρα λαβεῖν καί τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν διά τούτου πορίσασθαι˙ τοῦτο γάρ πάσης ψυχῆς καί παντός ἀνθρώπου σωτηρία ἐστίν˙ οὗ μή γενομένου, κενός ὁ κόπος καί ματαία ἡ

ἐργασία ἡμῶν, ἀνόνητός τε πᾶσα βίου ὁδός ἡ μή πρός τοῦτο τόν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ξηʹ. Ἔοικεν ὁ τόν κόσμον ἅπαντα καταλείψας καί (442) πρός τό ὄρος ὡς πρός ἡσυχίαν ἀναχωρήσας κἀκεῖθεν ἐπιδεικτικῶς γράφων πρός τούς ἐν τῷ κόσμῳ, τούς μέν μακαρίζων τούς δέ κολακεύων καί ἐπαινῶν, τῷ γυναικός πόρνης δυσείμονός τε καί παγκάκου διαζευχθέντι καί είς χώραν μακράν ἀποδημήσαντι πρός τό ἀπαλλαγῆναι καί τῆς μνήμης αὐτῆς, εἶτα ἐπιλαθομένῳ τοῦ σκοποῦ δι᾽ ὅν τό ὄρος κατειλήφει καί πρός τούς τῇ πόρνῃ ἐκείνῃ συναναστρεφομένους, ἵν᾽ εἴπω, καί συμμιαινομένους γράφειν ὀρεγομένῳ καί αὐτούς μακαρίζοντι˙ ὅς εἰ καί μή τῷ σώματι ἀλλά γε τῇ καρδίᾳ πάντως καί τῷ νοΐ συμπασχει ἐκ προθέσεως τοῖς τοιούτοις ἀποδεχόμενος οἱονεί τῆς μετ᾽ ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ξθʹ. Ὅσῳ οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι καί καθαρεύοντες τάς αἰσθήσεις καί τάς καρδίας ἀπό πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐπαινετοί καί μακάριοι, τοσοῦτον οἱ ἐν ὄρεσι καί σπηλαίοις ἐνδιαιτώμενοι, εἰ τῶν ἐπαίνων καί μακαρισμῶν καί τῆς δόξης ἐφίενται τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοί καί ἀπόβλητοι˙ ὡς γάρ μοιχεύοντες παρά τῷ τάς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσονται. Ὁ γάρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τόν βίον αὐτοῦ καί τό ὄνομα καί τήν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατά τόν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἀπό Θεοῦ, ὡς φησίν ὁ Δαβίδ.

οʹ. Ὁ πίστει τῇ πρός τόν Θεόν ἀδιστάκτῳ τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστί καί οἰκτίρμων ὁ Κύριος καί προσδέχεται τούς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ. Εἰδώς δέ ὅτι δι᾽ ἀτιμίας τιμᾷ τούς δούλους αὐτοῦ διά πτωχείας ἄκρας πλουτίζει αὐτούς καί δι᾽ ὕβρεων καί ἐξουδενώσεως δοξάζει αὐτούς καί διά θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτούς καί κληρονόμους ἀποκαθιστᾷ, κατεπείγεται ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπί τήν ἀθάνατον πηγήν δι᾽ αὐτῶν καί πρός τό ἄναντες ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν κλίμακι βαίνει, δι᾽ ἧς ἄγγελοι μέν (443) ἀναβαίνουσι καί κατέρχονται πρός βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων. Θεός δέ ἄνωθεν τήν κατά δύναμιν ἡμῶν πρόθεσιν καί σπουδήν ἀναμένων κάθηται, οὐχ ὅτι πονοῦντας ἡμᾶς ὁρᾶν τέρπεται ἀλλ᾽ ὡς ὄφλημα θέλων τούς μισθούς διδόναι ἡμῖν ὁ φιλάνθρωπος.

οα΄. Τούς ἀδιστάκτως αὐτῷ προσερχομένους οὐκ ἐᾷ ὅλως καταπεσεῖν ὁ Κύριος ἀλλ᾽ ἀδυνατοῦντας βλέπων αὐτούς συνεργεῖ καί βοηθεῖ, ὀρέγων αὐτοῖς χεῖρα δυνάμεως ἄνωθεν καί πρός ἑαυτόν ἐπανάγει˙ συνεργεῖ δέ φανερῶς τε ἅμα καί ἀφανῶς, ἀγνώστως καί γνωστῶς, μέχρις οὗ πᾶσαν ἀνελθόντες τήν κλίμακα αὐτῷ προσεγγίσωσι καί ὅλοι ὅλῳ ἑνωθῶσι καί ἁπάντων ἐπιλαθωνται τῶν ἐπιγείων, συνόντες αὐτῷ ἐκεῖσε, εἴτε ἐν σώματι εἴτε καί ἐκτός σώματος, οὐκ οἶδα, καί συμπολιτευόμενοι καί τῶν ἀπορρήτων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

οβ΄. Δίκαιόν ἐστι τῇ ζεύγλῃ πρῶτον τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ὑποτιθέναι τούς αὐχένας ἡμῶν καί μή παροιστρεῖν μηδέ ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ᾽ ὀρθῶς καί προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς καί ἑαυτούς ἡμᾶς νεουργεῖν τόν νέον ὄντως Θεοῦ παράδεισον, μέχρις οὗ μετά Πατρός ὁ Υἱός διά τοῦ Ἁγίου εἰσέλθῃ καί ἐγκατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν˙ καί τηνικαῦτα ὅταν ὅλον αὐτόν κτησώμεθα ἔνοικον καί διδάσκαλον, ᾧ τινι ἄν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ καί οἵαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται καί κατά τό ἐκείνῳ δοκοῦν ποιήσει προθύμως˙ οὐκ ἔξεστι δέ πρό καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν ἀλλ᾽ οὐδέ διδομένην ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ᾽ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ καί τό πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

ογ΄. Μετά τό ἐγχειρισθῆναι διακονίαν ἡμᾶς θείων πραγμάτων καί ἐν αὐτῇ διαπρέψαι, εἰ ἐπιτραπῶμεν ὑπό τοῦ Πνεύματος πρός ἑτέραν μεταβῆναι διακονίαν ἤ ἐργασίαν ἤ πρᾶξιν, (444) μή ἀντιτείνωμεν. Ὁ γάρ Θεός οὔτε ἀργούς ἡμᾶς εἶναι ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ᾗ ἠρξάμεθα μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλά προκόπτειν καί ἀεικινήτους εἶναι πρός τήν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν, τῷ θείῳ δηλαδή καί μή τῷ οἰκείῳ στοιχοῦντας θελήματι.

οδ΄. Ὁ τό ἴδιον θέλημα νεκρόν ἐργασάμενος ἀθέλητος πάντως ἐγένετο˙ ἀθέλητον δέ τῶν ὄντων καί ζώντων καί κινουμένων οὐδέν, εἰ μή μόνα τις εἴποι τά ἀναίσθητα καί ἀκίνητα˙ τά γάρ φυτά, εἰ καί κινεῖται καί αὔξει ἀλλ᾽ οὐ λέγομεν φυσικῷ θελήματι τήν κίνησιν ποιεῖσθαι καί τήν αὔξησιν, ἄψυχα γάρ˙ πᾶν δέ ἔμψυχον καί φυσικόν ἔχει θέλημα. Ὁ οὖν ἀσκήσει καί σπουδῇ τό οἰκεῖον ἀπονεκρώσας θέλημα καί ἀθέλητος γεγονώς πάντως τῆς

οἰκείας ἐξέστη φύσεως καί ἐν τῷ θέλειν μηδέν οὐδέ καλόν τι ἤ κακόν δύναται ἐνεργεῖν.

οε΄. Ὁ τό ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσαι σπουδάζων τό τοῦ Θεοῦ ὀφείλει ποιεῖν θέλημα καί ἀντί τοῦ οἰκείου θελήματος τό τοῦ Θεοῦ ἀντεισάγειν ἐν ἑαυτῷ καί ἐμφυτεύειν καί ἐγκεντρίζειν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί πρός τούτοις σκοπεῖν ἀκριβῶς εἰ τά φυτευόμενα καί ἐγκεντριζόμενα, τά μέν εἰς βάθος που ῥιζωθέντα φύει, τά δέ καί συνουλωθέντα καί ἑνωθέντα καί ἕν δένδρον ἐγένετο, εἰ ηὐξήθησαν καί ἐξήνθησαν καί καρπόν ὡραῖον καί γλυκύν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ᾽ αὐτοῦ καί τήν προϋποδεξαμένην τόν σπόρον γῆν καί τήν ῥίζαν ἐφ᾽ ἥν ἐνεκεντρίσθη τό ἀκατανόητον καί ἄφραστον ἐκεῖνο καί ζωηφόρον φυτόν.

οστ΄. Ὁ ἐκκόπτων τό ἴδιον θέλημα διά τόν τοῦ Θεοῦ φόβον, ἀγνώστως οὕτως ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεός χαρίζεται αὐτῷ τό ἑαυτοῦ θέλημα καί ἀνεξάλειπτον αὐτῷ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί διανοίγει τούς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιγινώσκειν αὐτό καί ἰσχύν δίδωσι τοῦ (445) ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα δέ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ καί χωρίς αὐτῆς γίνεται οὐδέν.

οζ΄. Ὅταν πάσῃ ἰσχύϊ, προθυμίᾳ καί προαιρέσει μεθ᾽ ὁρμῆς ἀκατασχέτου τά ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς ἡμῖν καί ἀγνώστως διδασκόμενά τε καί ἐντελλόμενα ἐκπληρώσωμεν μηδέν ὅλως ἐλλείψαντες, τότε ἡμῖν, ὡς πιστοῖς καί ὑπηκόοις, ὡς ἀληθινοῖς μαθηταῖς καί φίλοις, ἀποκαλύπτεται φανερῶς καθώς πάλαι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καί ἀποστόλοις ἀπεκαλύφθη καί πᾶσι τοῖς δι᾽ αὐτῶν πιστεύσασιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ˙ καί τότε γινόμεθα υἱοί Θεοῦ κατά χάριν, ὡς φησίν ὁ Παῦλος˙ «Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται οὗτοί εἰσιν υἱοί Θεοῦ˙ εἰ δέ υἱοί, καί κληρονόμοι, κληρονόμοι μέν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ».

οη΄. Τῶν καταξιωθέντων γενέσθαι μετά Θεοῦ ἐν τῇ συναφείᾳ τοῦ Πνεύματος καί τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ

ἀγαθῶν ἀπογεύσασθαι οὐδείς δόξης τῆς ἀτίμου καί καταπτύστου ἐρᾷ προσφερομένης αὐτῷ παρά ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ οὐδέ χρυσίου ἤ ἱματισμοῦ ἤ λίθων τῶν νομιζομένων παρά τοῖς ἀνοήτοις τιμίων˙ οὐ πλούτῳ ῥέοντι προστίθεται τῇ καρδίᾳ, οὐ παρά βασιλέων καί ἀρχόντων γνωρίζεσθαι βούλεται, τῶν οὐκ ἀρχόντων ἀλλ᾽ ὑπό πολλῶν κυριευομένων˙ οὐ μέγα τι τούς τοιούτους ἡγεῖται καί ὑψηλόν, οὐδέ προξένους οἴεται εἶναι αὐτούς πλείονος δόξης τοῖς πλησιάζουσιν αὐτοῖς, οὐδέ τινος οὐδαμῶς ἑτέρου τῶν ἐπιφανῶν καί λαμπρῶν ἀνθρώποις ἐπιθυμήσει, ὡς οὐδέ πλούτου εἰς πενίαν τις κατελθεῖν ἤ ἀπό ἀρχῆς καί ἐξουσίας μεγίστης καί περιβλέπτους ἀξιώματος εἰς ἀδοξίαν ἐσχάτην καί ἀτιμίαν καταπεσεῖν.

οθ′. Εἰ πάντων σου τῶν ἁμαρτημάτων τήν ἄφεσιν ἔλαβες, εἴτε δι᾽ ἐξαγορεύσεως, εἴτε διά τῆς ἀμφιάσεως τοῦ (446) ἁγίου καί ἀγγελικοῦ σχήματος, πόσης σοι τοῦτο ἔσται ἀγάπης καί εὐχαριστίας καί ταπεινώσεως αἴτιον, ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιος, οὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης ἀλλά καί υἱοθεσίας καί δόξης καί οὐρανῶν ἠξίωσαι βασιλείας. Ταῦτα στρέφων ἐν διανοίᾳ καί διά παντός ἐνθυμούμενος, ἕτοιμος ἔσο καί προπαρασκευάζου μή ἀτιμάσαι τόν σέ τιμήσαντα καί τά μυρίᾳ συγχωρήσαντα πταίσματα, ἀλλ᾽ ἐν πᾶσιν ἔργοις σου δοξάσαι καί τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καί αὐτός σε μειζόνως ἀντιδοξάσῃ, ὅν τιτίμηκεν ὑπέρ ἅπασαν τήν ὁρωμένην κτίσιν, καί φίλον αὐτοῦ γνήσιον ὀνομάσει σε.

π′. Ὅσῳ ψυχή τιμιωτέρα τυγχάνει τοῦ σώματος, τοσοῦτον ὁ λογικός ἄνθρωπος κρείσσων τοῦ παντός κόσμου ἐστί. Μή γάρ, τά μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων κατανοῶν, διά τοῦτο τιμιώτερά σου ταῦτα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλά πρός τήν δοθεῖσάν σοι χάριν ἀποβλέψας καί τῆς νοερᾶς καί λογικῆς σου ψυχῆς τήν ἀξίαν καταμαθών, ἀνύμνει τόν ὑπέρ τά ὁρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

πα′. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσομεν τόν Θεόν˙ δοξάζεται δέ παρ᾽ ἡμῶν οὐκ ἄλλως ἤ ὡς παρά τοῦ Υἱοῦ ἐδοξάσθη. Δι᾽ ὧν γάρ ἐκεῖνος τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη δέ καί ὁ Υἱός παρά τοῦ Πατρός δι᾽ αὐτῶν, κἀκεῖνα καί ἡμεῖς σπουδῇ πράξωμεν, ἵνα διά τούτων δοξάσωμεν τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κληθῆναι καταδεξάμενον, καί δοξασθῶμεν παρ᾽ αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ, ᾗ εἶχε πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι

παρ᾽ αὐτοῦ˙ τάδε εἰσίν ὁ σταυρός, ἤγουν ἡ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός, αἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοί καί εἴ τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ˙ ἅ ὑποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τά παθήματα καί δοξάσομεν δι᾽ αὐτῶν τόν Πατέρα ἡμῶν καί Θεόν, ὡς υἱοί αὐτοῦ χάριτι καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ.

πβ΄. (447) Ψυχή ἡ μή τελείως τῆς σχέσεως καί προσπαθείας τῶν ὁρωμένων εὐαισθήτως ἀπαλλαγεῖσα, τά ἐπισυμβαίνοντα αὐτῇ λυπηρά καί τάς ἐπερχομένας αὐτῇ ἐπηρείας παρά τε δαιμόνων καί ἀνθρώπων ἀλύπως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ᾽ οἷον συνδεδεμένη τῇ προσπαθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων καί ἀποστερήσεσιν ἄχθεται πραγμάτων καί πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς σώματι σφοδρῶς ὀδυνᾶται.

πγ΄. Εἴ τις σχέσεως καί ἐπιθυμίαις τῶν αἰσθητῶν ἀπέρρηξε τήν ψυχήν αὐτοῦ καί Θεῷ ταύτην συνέδησεν, οὐ μόνον τῶν περί αὐτόν χρημάτων καί κτημάτων καταφρονήσει καί ὡς ἐπί ἀλλοτρίοις καί ξένοις στερούμενος αὐτῶν ἀλύπως διατεθῇ, ἀλλά καί τά ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιαρά μετά χαρᾶς καί τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων ἀεί, κατά τόν θεῖον ἀπόστολον, τόν μέν ἔξω φθειρόμενον ἄνθρωπον, τόν δέ ἐντός ἡμέρᾳ καί ἡμέρᾳ ἀνακαινούμενον. Ἄλλως δέ οὐκ ἔνι τάς κατά Θεόν θλίψεις μετά χαρᾶς ὑπενεγκεῖν, γνώσεως γάρ τελείας ἐν τούτοις χρεία καί σοφίας πνευματικῆς˙ ὁ δέ τούτων ἐστερημένος ἐν σκότει ἀγνωσίας καί ἀνελπιστίας ἀεί πορεύεται, μή δυνάμενος τό φῶς τῆς ὑπομονῆς καί τῆς παρακλήσεως ὅλως θεάσασθαι.

πδ΄. Πᾶς δοκησίφρων ἐκ μαθηματικῆς ὤν ἐπιστήμης μυστήρια Θεοῦ παρακύψαι καί ἰδεῖν οὐκ ἀξιωθήσεταί ποτε, ἕως ἄν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ καί μωρός γένηται, σύν τῇ οἰήσει καί ἥν κέκτηται γνῶσιν ἀποβαλών. Ὁ γάρ τοῦτο ποιῶν καί σοφοῖς τά θεῖα ἐν ἀδιστάκτῳ πίστει ἀκολουθῶν, ὑπό τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ᾽ αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, καί ὑπό τοῦ θείου Πνεύματος ὁδηγούμενος καί φωτιζόμενος, ὁρᾷ καί διδάσκεται ἅπερ οὐδείς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶδεν (448) ἤ ἰδεῖν ἤ μαθεῖν ποτε δύναται, καί τηνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδακτός.

πε΄. Τούς διδακτούς Θεοῦ οἱ μαθηταί τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἡγοῦνται μωρούς, αὐτοί ὄντες

ἐν ἀληθείᾳ μωροί, ἐκ μεμωραμένης σοφίας στομωθέντες τῆς θύραθεν, ἥν ἐμώρανεν ὁ Θεός, κατά τόν θεῖον ἀπόστολον, καί ἥν ἡ θεολόγος φωνή ἐπίγειον οἶδε, ψυχικήν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας καί φθόνου. Ἔξω γάρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θείου φωτός, τά ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μή δυνάμενοι θαύματα, τούς αὐλιζομένους ἐν τῷ φωτί καί τά ἐν αὐτῷ βλέποντας καί διδάσκοντας ὡς πεπλανημένους λογίζονται, πεπλανημένοι ὄντες αὐτοί καί ἄγευστοι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

πστ΄. Διά τοῦτο μόνον παραβάλλειν καί βλέπειν τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι καί τετελειωμένοι τῇ γνώσει καί σοφίᾳ τῇ ἄνωθεν, ἵνα μισθόν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς δι᾽ ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί δι᾽ ἀγαθοεργίας, εἴ ἄρα γε ἀκούσωσιν, εἰ ἄρα γε συνήσουσιν καί πεισθήσονται, ἐπειδή οἱ μή τῷ τοῦ Θεοῦ ἀγόμενοι Πνεύματι ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι καί οὐκ οἴδασιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν τίσι προσκόπτουσι. Τάχα γάρ ποτε ἀνασφήλαντες ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτούς οἰήσεως, δέξονται τήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν καί τό τοῦ Θεοῦ θέλημα ἀνοθεύτως καί ἀκαπηλεύτως ἀκούσαντες μετανοήσουσι καί ποιήσαντες αὐτό μεταλάβωσί τινος χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δέ μή τοιαύτης ὠφελείας γενέσθαι δυνηθῶσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦντες τήν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν ὑποστρέφουσιν εἰς τάς καλιάς αὐτῶν, νυκτός καί ἡμέρας εὐχόμενοι ὑπέρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν˙ ὑπέρ γάρ ἄλλου τινός οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως συνόντες καί ὑπερεμπιπλάμενοι παντός ἀγαθοῦ.

πζ΄. (449) Ὅτι καί νῦν εἰσιν ἀπαθεῖς καί ἅγιοι καί πεπληρωμένοι τοῦ θείου φωτός, ἀναστρεφόμενοι ἐν μέσῳ ἡμῶν, τοσοῦτον τά μέλη νεκρώσαντες ἑαυτῶν τά ἐπί τῆς γῆς ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καί ἐμπαθεστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μή μόνον ἀφ᾽ ἑαυτῶν ποτε μή λογίζεσθαι ἤ ποιῆσαι ὁρμᾶν τό κακόν ἀλλά μηδέ ὑφ᾽ ἑτέρου πρός τοῦτο ἑλκόμενοι, ἀλλοίωσίν τινα τῆς παρούσης αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι ᾔδεσαν ἄν, εἴπερ εἰδότες ἦσαν τά καθ᾽ ἑκάστην ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια καί ψαλλόμενα παρ᾽ αὐτῶν οἱ τοῖς τοιούτοις τήν μωρίαν ἐπιφημίζοντες καί διαπιστοῦντες περί θείων πραγμάτων διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γάρ ἐν γνώσει τελείᾳ ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἄν τοῖς ὑπό

Θεοῦ λαληθεῖσι καί δωρησθεῖσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς˙ ἐπεί δέ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων ἐξ οἰήσεως καί ἀμελείας εἰσί καλῶν, καί τούς μετεσχηκότας καί περί τοιούτων διδάσκοντας ἀπιστοῦντες ἐνδιαβάλλουσιν.

πη΄. Τίς ὁ σκοπός τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττόμενος καί παρ᾽ ἡμῶν μέν ἀναγινωσκόμενος, μή ἐπιγινωσκόμενος δέ, ἤ πάντως ἵνα μετεσχηκώς τῶν ἡμετέρων κοινωνούς τῶν ἐκείνου ποιήσῃ ἡμᾶς; Ὁ γάρ Υἱός τοῦ Θεοῦ διά τοῦτο υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο, ἵνα υἱούς Θεοῦ ποιήσῃ τούς ἀνθρώπους ἡμᾶς, εἰς ὅπερ ἐστί κατά φύσιν ἐκεῖνος ἀνάγων κατά χάριν τό γένος ἡμῶν, γεννῶν ἡμᾶς ἄνωθεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί εὐθύς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶλλον δέ ἐντός ἡμῶν ταύτην ἔχειν ἡμῖν χαριζόμενος ὡς μή ἐν ἐλπίσιν εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ ἀλλ᾽ ἐν κατασχέσει ταύτης ὄντας βοᾶν˙ «Ἡμῶν δέ ἡ ζωή κέκρυπται σύν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ».

πθ΄. Τό αὐτεξούσιον καί αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ ἀφαιρεῖται τό βάπτισμα, ἀλλ᾽ ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίζεται (450) τοῦ μηκέτι καί ἄκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι ὑπό τοῦ διαβόλου. Ἐφ᾽ ἡμῖν δέ ἐστι μετά τό βάπτισμα ἤ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοθελῶς ἐμμένειν τοῦ εἰς ὅν ἐβαπτίσθημεν δεσπότου Χριστοῦ καί τῇ ὁδῷ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἤ ἐκκλίνειν τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καί πρός τόν ἀντίπαλον καί ἐχθρόν ἡμῶν διάβολον διά τῶν πονηρῶν πράξεων παλινδρομεῖν.

90. Οἱ μετά τό βάπτισμα τοῖς τοῦ πονηροῦ θελήμασιν εἴκοντες καί τά ἐκείνῳ βεβουλευμένα διαπραττόμενοι ἑαυτούς τῆς ἁγίας τοῦ βαπτίσματος μήτρας ἀπαλλοτριοῦσι, κατά τό ὑπό τοῦ Δαβίδ εἰρημένον. Οὐδέ γάρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος ἤ τῆς καθό ἔκτισται μεθίσταται φύσεως, ἀλλά ἀγαθός κτισθείς ὑπό τοῦ Θεοῦ, κακόν γάρ ὁ Θεός οὐκ ἐποίησεν, ἄτρεπτος τῇ φύσει καθό ἔκτισται καί τῇ οὐσίᾳ ὤν, οἷα ἐξ ἑκουσίου γνώμης προαιρεῖται καί θέλει, ταῦτα καί πράττει εἴτε ἀγαθά εἴτε φαῦλα˙ ὥσπερ γάρ τήν μάχαιραν κἄν ἐπί κακῷ τις αὐτήν κἄν ἐπί καλῷ χρήσηται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μεθίσταται φύσεως ἀλλά μένει σίδηρος ὤν, οὕτω καί ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ μέν καί πράττει, ὡς εἴρηται, ἅπερ βούλεται, τῆς δέ οἰκείας οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

91. Οὐ μετά τό ἕνα ἐλεῆσαι σῴζει ἀλλά τό ἑνός καταφρονῆσαι τῷ πυρί παραπέμπει. Τό γάρ «ἐπείνασα καί ἐδίψησα» οὐ πρός τό ἅπαξ εἴρηται πάντως, οὐδέ τό ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀλλά τό διά βίου παντός δηλοῖ˙ οὕτω καί τό τραφῆναι Χριστόν, ποτισθῆναί τε καί ἐνδυθῆναι καί εἴ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρός ἅπαξ ἀλλά διά παντός καί ἐν πᾶσιν ὑπό τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δέχεσθαι ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν ὡμολόγησεν.

92. Τόν ἀμερίστως μεριζόμενον καί αὐτόν ὅλον ὄντα ἐνί ἑκάστῳ τῶν πενομένων, πῶς τινες εἰς ἕνα πένητα περικλείουσιν; Ὑπόθου οὖν ἑκατόν εἶναι πένητας ὡς ἕνα Χριστόν, (451) οὐδέ γάρ μεμέρισται ὅλως ὁ Χριστός. Ὁ γοῦν τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα δούς ἀνά ὀβολόν, τόν δέ ἕνα ὑβρίσας ἤ τύψας ἤ ἐκπέμψας κενόν, τίνι ἆρα ταῦτα πεποιήκεν ἤ πάντως τῷ εἰπόντι καί ἀεί λέγοντι καί εἰπεῖν μέλλοντι, «Ἐφ᾿ ὅσον ἐποιήσατε ἑνί τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε»;

93. Ὁ τοῖς ἑκατόν δούς ἐλεημοσύνην, δυνάμενος δέ καί ἑτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καί θρέψαι, πολλούς παρακαλοῦντας αὐτόν καί βοῶντας ἀποπεμψάμενος, ὡς μή θρέψας Χριστόν κριθήσεται πρός αὐτοῦ, ἐπειδή καί ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτός ἐστιν ὁ καί ἐφ᾿ ἑνί ἑκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος πρός ἡμῶν.

94. Ὁ πᾶσι μέν πάντα τά πρός χρείαν σήμερον παρασχών, αὔριον δέ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσει τινῶν ἀδελφῶν καί λιμῷ καί δίψῃ καί ψύχει ἐάσει διαφθαρῆναι αὐτούς, αὐτόν παρεῖδεν ἀποθανεῖν καί αὐτοῦ κατεφρόνησε τοῦ εἰπόντος˙ «Ἐφ᾿ ὅσον ἐποιήσατε ἑνί τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε».

95. Ἐκ τούτων ἔν ἔστι γνῶναι, ὅπως ἰδιοποιεῖται ὁ Κύριος πάντα τά τῶν πενήτων καί ἀδελφῶν ἡμῶν, πρός μέν τούς δικαίους λέγων˙ «Ἐμοί ἐποιήσατε», πρός δέ τούς ἐξ ἀριστερῶν˙ «Ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε». Οὐ γάρ τούς ἐλεηθέντας μόνον παρ᾿ ἡμῶν ὁρᾷ οὐδέ τούς ἀδικηθέντας ἤ πλεονεκτηθέντας καί μυρία ἕτερα παθόντας δεινά, ἀλλά καί τούς παροφθέντας, ὡς ἀρκοῦν τοῦτο εἰς καταδίκην ἡμῶν˙ οὐ γάρ ἐκείνους ἀλλ᾿ αὐτόν παρορῶμεν τόν τά ἐκείνων ἅπαντα ἰδιοποιούμενον Ἰησοῦν τόν Χριστόν.

96. Ἐν τούτῳ ἑκάστου πένητος πρόσωπον ἀναλαβεῖν κατεδέξατο καί παντί πένητι ἑαυτόν ἐξωμοίωσεν ἵνα μηδείς τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ

κατεπαίρηται, ἀλλ᾽ ἕκαστος, βλέπων τόν ἀδελφόν αὐτοῦ καί τόν πλησίον ὡς τόν Θεόν αὐτοῦ, ἐλάχιστον ἑαυτόν (452) οὐχί τοῦ ἀδελφοῦ ἀλλά τοῦ πεποιηκότος αὐτόν λογίζοιτο καί ὡς αὐτόν ὑποδέχοιτο καί τιμᾷ, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός ἐκένωσε τό ἴδιον αἷμα διά τήν σωτηρίαν ἡμῶν.

97. Ὁ τόν πλησίον ἔχειν ὡς ἑαυτόν κελευσθείς οὐ μίαν πάντως ἡμέραν ἀλλά διά βίου παντός τοῦτον ἔχειν οὕτως ὀφείλει˙ καί ὁ παντί τῷ αἰτοῦντι διδόναι προσταττόμενος, τοῦτο ποιεῖν προστάσσεται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καί ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν είς αὐτόν ἄλλοι ἅ βούλεται ἀγαθά, ταῦτα καί αὐτός ποιεῖν ἄλλοις ἀπαιτηθήσεται.

98. Ὥσπερ οὖν ὁ ἔχων τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν οὐδέν πλέον ἔχειν τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐάν δέ ἔχῃ καί μή μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἕως ἄν καί αὐτός πτωχός γένηται καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότου ἐκπληρωτής οὐκ εὑρίσκεται, οὐδέ ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐάν μέχρις ὀβολοῦ ἤ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος, ἀποστρέψῃ τινά τῶν αἰτούντων αὐτόν, οὐδέ ὁ μή ποιῶν τῷ πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῇ πρός αὐτόν, οὕτω καί ὁ πάντα μέν πένητα καί ἐλάχιστον θρέψας, ποτίσας, ἐνδύσας καί τά ἄλλα πάντα είς αὐτούς ἐργασάμενος, ἑνός δέ μόνου καταφρονήσας καί αὐτόν παριδών, ὡς Χριστόν τόν Θεόν πεινῶντα καίδιψῶντα παριδών καί αὐτός λογισθήσεται.

99. Φορτικά ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσως φανήσεται, διό καί δόξουσιν εὔλογα λέγειν ἐν ἑαυτοῖς˙ «Τίς ἆρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεῦσαι καί θρέψαι καί μηδόλως τούτων τινά παριδεῖν;». Ἀλλ᾽ ἀκουέτωσαν Παύλου διαρρήδην βοῶντος˙ «Ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπέρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον».

ρ’. Καθάπερ αἱ περιεκτικαί ἐντολαί συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τάς μερικάς ἐντολάς, οὕτω καί αἱ περιεκτικαί ἀρεταί τάς μερικάς ἐν ἑαυταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετάς. Ὁ γάρ πωλῶν τά ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἤ καί διασκορπίζων αὐτά τοῖς πτωχοῖς καί πένης ἐφ᾽ ἅπαξ γενόμενος πάντα ὑφ᾽ ἕν τά τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν˙ οὐκέτι γάρ χρείαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι ἤ μή ἀποστραφῆναι τόν θέλοντα δανείσασθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ. Οὕτω καί ὁ ἀδιαλείπτως

εὐχόμενος ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε καί οὐκέτι ἑπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τόν Κύριον ἤ ἑσπέρας καί πρωΐ καί μεσημβρίας ὑπ᾽ ἀνάγκην ἐστίν, ὡς ἤδη πάντα πεπληρωκώς ὅσα ἄν κανονικῶς καί ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καί ὥραις εὐχόμεθά τε καί ψάλλομεν. Οὕτω καί ὁ τόν διδόντα ἀνθρώποις γνῶσιν Θεόν γνωστῶς ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, πᾶσαν ἁγίαν διῆλθε Γραφήν καί πᾶσαν τήν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο καί οὐκέτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται. Πῶς γάρ, ὁ τόν ἐμπνεύσαντα τοῖς τάς θείας γεγραφόσι Γραφάς συνόμιλον κεκτημένος καί παρ᾽ ἐκείνου μυούμενος τά τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρρητα, ἀλλά βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος ἔσται, καινά τε καί παλαιά φέρουσα μυστήρια γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς πάντα τελέσας καί καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ;

Τέλος τῶν κεφαλαίων σκε'.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454)

1. Ἐρώτ. Τί ἦν ἐν τῷ κόσμῳ πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι;

Ἀπάντ. Θεός, ὁ τόν κόσμον ποιήσας.

2. Ἐρώτ. Μήπω ὄντος τοῦ κόσμου, πῶς ἦν ἐν τῷ κόσμῳ;

Ἀπάντ. Ὅτι, καί πρό τοῦ γενέσθαι, ἐν τῷ Θεῷ πάντως ὡς γεγονώς ἦν ὁ κόσμος καθό καί οἱ μήπω παραχθέντες ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἤδη γεγεννημένοι εἰσί παρά τῷ Θεῷ. Συνέστηκε γάρ ἐν αὐτῷ τά πάντα, καί τά μήπω κτισθέντα, εἰ καί μή καταλαμβάνονται παρ᾽ ἡμῶν.

3. Ἐρώτ. Εἰ οὖν, ὡς λέγεις, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Θεός πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρ᾽ αὐτοῦ, τί γέγονεν ὁ Θεός ὅτε τόν κόσμον τοῦτον παρήγαγεν; Ἆρα διέστη τοῦ κόσμου; Ἤ καί αὖθις ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν;

Ἀπαντ. Τόπῳ μέν οὐ διέστη τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὁ ταῦτα ποιήσας Θεός˙ ποῦ γάρ ὁ πανταχοῦ παρών καί τά πάντα τῆς ἰδίας πληρῶν θεότητος μεταστήσεται; Τῇ δέ

φύσει καί οὐσίᾳ καί τῇ ὑποστάσει καί τοῖς λοιποῖς (455) ἰδιώμασι πάσης κτιστῆς ὑπέρκειται φύσεως˙ καί ἀμετρήτως καί ἀκαταλήπτως ταύτης διέστηκεν.

4. Ἐρώτ. Πῶς, τόπῳ μή διεστηκώς ἀλλά πανταχοῦ, ὡς λέγεις, παρών, ἀποκεχωρισμένος τῶν πάντων ἐστίν;

Ἀπάντ. Δυσνόητον μέν τό ἐρώτημα, οὐ μέντοι γε δύσφραστον˙ Θεῷ δέ ἀδυνατεῖ οὐδέν˙ ὅθεν δυνατός ἐστι καί περί τούτων πληροφορῆσαί σε. Ἀλλ᾿ ἄκουε συνετῶς˙ καθάπερ ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων οὔτε συνέχεται ὑπό τοίχων οὔτε τόπῳ περιορίζεται, ἀλλά τό μέν σῶμα οἰκίσκῳ ἐγκλείεται καί δεσμοῖς περισφίγγεται, αὐτός δ᾿ ἐκτός ἐστι τούτων καί ἐλευθερίως πανταχοῦ περίεισιν, μήτε τοῦ σώματος χωριζόμενος μήτε τῆς οἰκίας μακράν γινόμενος, ἀλλ᾿ οἱονεί καί σύνεστι τούτοις κεχωρισμένος καί κεχώρισται ἡνωμένος αὐτοῖς, οὕτω καί ὁ Θεός πανταχοῦ καί ἐν πᾶσίν ἐστιν καί ἔξω πάντων˙ καί οὐδαμοῦ τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ δόξῃ ἐστίν˙ ἀπερίγραπτος γάρ.

5. Ἐρώτ. Ὁ οὖν ἀπερίγραπτος πῶς τά πάντα πληροῖ; Ὁ δέ τά πάντα πληρῶν, πῶς ἀπερίγραπτος καί οὐδαμοῦ ἐστιν;

Ἀπάντ. Ἔστι μέν οὖν ὁμολογουμένως πανταχοῦ ὁ Θεός καί τά πάντα πληροῖ, οὐ συγκεκραμένος δέ ὅλως τοῖς ὁρωμένοις ἀλλά κεχωρισμένος τῷ τρόπῳ ᾧπερ εἰρήκαμεν˙ οὐδαμοῦ δέ ἐστι τό καθ᾿ ἡμᾶς˙ οὐδείς γάρ οἶδεν, οὐδέ οἱ ἄγγελοι, ποῦ ἐστιν ὁ Θεός˙ εἰ γάρ ἀκούεις παρεστάναι, ἀλλά τῷ θρόνῳ τῆς δόξης˙ καί πρός τήν ἐκπεμπομένην λαμπρότητα ἀντιβλέπειν μή ἐξισχύοντες, φόβῳ τά ἑαυτῶν κατακαλύπτουσι πρόσωπα, καί ἐκθαμβούμενοι τόν θεῖον ὕμνον ἀσιγήτως ἀεί ἀναπέμπουσι˙ τῷ γάρ ἀστέκτῳ τῆς δόξης καταπληττόμενοι, οὐδέ ἐν περινοίᾳ γενέσθαι ἤ ἐννοῆσαι δύνανται, ποῦ ὁ δεσπότης ἤ ὁποῖος αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν˙ εἰ γάρ πρός τήν ἀπαστράπτουσαν αἴγλην ἀντοφθαλμεῖν οὐκ ἰσχύσουσι, πῶς ἄρα πορρωτέρω περιεργάζεσθαι δύναιντ᾿ ἄν; Ὅτι μέν οὖν ἔστιν ὁ Θεός καί πανταχοῦ ἐστι καί τά πάντα πληροῖ, καί οἱ ἄγγελοι (456) καί οἱ καθάραντες ἑαυτούς ἅγιοι ἐλλαμφθέντες καί φωτισθέντες ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἴσασι˙ τό δέ ποῦ ἤ πῶς ἤ ὁποῖός ἐστιν, οὐδείς τῶν ἁπάντων γινώσκει, εἰ μή ὁ Πατήρ τόν Υἱόν καί ὁ Υἱός τόν Πατέρα καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, ὡς συναΐδιον τούτοις

καί ὁμοούσιον˙ ταῦτα γάρ τά τρία, ὡς ἕν ὄντα, καί γινώσκουσιν ἑαυτά καί γινώσκονται ὑπ᾽ ἀλλήλων. Ὡς αὐτός εἶπεν ὁ φύσει Θεός καί Υἱός τοῦ Θεοῦ, «οὐδείς οἶδε τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μή τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό οἰκοῦν ἐν αὐτῷ˙ οὕτω καί τά τοῦ Θεοῦ οὐδείς οἶδεν, εἰ μή τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»˙ καί πάλιν˙ «οὐδείς γινώσκει τόν Πατέρα, εἰ μή ὁ Υἱός, καί οὐδείς γινώσκει τόν Υἱόν, εἰ μή ὁ Πατήρ καί ᾧ ἄν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι».

6. Ἐρώτ. Καί πῶς φησιν ὁ Χριστός, «μή καταφρονήσητε ἑνός τῶν μικρῶν τούτων˙ οἱ γάρ ἄγγελοι αὐτῶν διά παντός βλέπουσι τό πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»; Καί πάλιν, «μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται», σύ δέ λέγεις ὅτι καί οἱ ἄγγελοι ἀγνοοῦσιν ὁποῖος καί ποῦ ἐστιν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ὥσπερ τοῦ ἡλίου ἐν μεσημβρίᾳ λάμποντος τό ἐκπεμπόμενον μέν ἐξ αὐτοῦ φῶς τρανῶς καθορῶμεν, αὐτόν δέ ἐκεῖνον κἄν ποσῶς κατιδεῖν καί καταμαθεῖν οὐκ ἰσχύομεν, ὅμως δέ βλέπειν αὐτόν ἐπ᾽ἀληθείας λέγομεν, οὕτω καί οἱ ἄγγελοι καί οἱ ἅγιοι τήν ἀπαστράπτουσαν δόξαν καθορῶντες τοῦ Πνεύματος, ἐν αὐτῇ καί τόν Υἱόν καί τόν Πατέρα ὁρῶσιν˙ οὐχ οὕτως δέ οἱ ἁμαρτωλοί καί ἀκάθαρτοι˙ ἐκεῖνοι γάρ τυφλοῖς καί ἀναισθήτοις ἐοίκασιν˙ ὥσπερ γάρ οἱ τυφλοί τό φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου λάμπον οὐ βλέπουσιν, οὕτω δή καί αὐτοί τό θεῖον φῶς ἀεί φαῖνον οὐ καθορῶσιν, οὔτε μήν ἐπαισθάνονται τῆς θέρμης αὐτοῦ.

7. Ἐρώτ. (457) Τί οὖν βλέπουσιν οἱ κεκαθαρμένοι τόν νοῦν καί τήν καρδίαν;

Απάντ. Ἐπειδή ὁ Θεός φῶς ἐστι καί φῶς τό ἀκρότατον, ἕτερον οὐδέν ὁρῶσιν οἱ αὐτόν βλέποντες, εἰ μή φῶς˙ καί τοῦτο δῆλον ἔκ τε τῶν ἰδόντων λάμψαν τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὡς τόν ἥλιον, τά δέ ἱμάτια αὐτοῦ γενόμενα ὡς τό φῶς˙ καί ἐκ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, φῶς ἰδόντος τόν Θεόν καί εἰς τήν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν ἐπιστρέψαντος, καί ἐκ μυρίων ἑτέρων ἁγίων.

8. Ἐρώτ. Πῶς οὖν < οὐ > πᾶσιν ὁρᾶται, ἐπεί ἀΐδιον καί ἀειλαμπές φῶς ἐστιν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ἐπειδή οὕτως ᾠκονόμησεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός˙ ἵνα μηδεμίαν ἔχῃ κοινωνίαν τό σκότος ἐν τῷ φωτί μηδέ ἐναγής καί βέβηλος μετά τοῦ Ἁγίου καί καθαροῦ.

Διό καί ὡς μέγα χάσμα καί τεῖχος δέ αἱ πονηραί ἐνθυμήσεις καί οἱ μάταιοι ἡμῶν διαλογισμοί οἷα δή τεῖχος ὑψηλόν γίνονται καί διιστῶσιν ἡμᾶς ἀπό τοῦ φωτός τῆς ὄντως ζωῆς˙ ὁ γάρ Θεός φῶς ἐστι καί ζωή ἐστιν˙ ὅσοι τοιγαροῦν ἐστέρηνται τούτου, νεκροί εἰσι τῇ ψυχῇ καί τοῦ αἰωνίου πυρός καί σκότους συγκληρονόμοι τε καί συμμέτοχοι.

9. Ἐρώτ. Καί οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν τόν μή εἰς ταῦτα πεφθακότα τά μέτρα;

Ἀπάντ. Τοῦ Κυρίου λέγοντος, πολλαί μοναί παρά τῷ Πατρί μού εἰσιν, εὔδηλον ὅτι καί πολλαί σωτηρίας ὁδοί˙ πᾶσαι δέ ἐν μιᾷ τῇ τῆς μετανοίας ὁδῷ τελειοῦνται διά τῆς τοῦ κακοῦ ἀποχῆς, εἴτε τήν τῆς ἐλεημοσύνης εἴποις εἴτε τήν τῆς ξενιτείας εἴτε πάσης ἑτέρας τοῦ ἀγαθου πράξεως ἐκπλήρωσιν, πρός τήν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν.